

שבוע יום הכיפורים

(28 September – 04 Oktober 14)

ד' – י' תשרי תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָתָהּ. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתָהּ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, פְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְדָג וְתִירָשׁ וַיִּצְהַרְדֶּךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֵמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִפֹּךְ יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֵתָם זָנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְדַעַךְ בְּמוֹךְ מִצְוֶה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחָלָק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

בראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתפזר "להודו ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצוֹ יִתִּיה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִכְרֹךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זֶרַח בַּחֲשֹׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמִלּוּה יִכְלֹכַל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזִכֹּר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מְשֻׁמְעָה רָעָה לֹא יֵרָא נָכוֹן לְבֹ בַטֶּחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לְבֹ לֹא יֵרָא
עַד אֲשֶׁר־יֵרָאָה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קִרְנוֹ תִּרּוֹם בְּכִבּוֹד:
י רָשָׁע יֵרָאָה | וְכַעַם שֹׁנֵי יַחֲרֹק וְנַמֵּס תֵּאֲוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הֵלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הֵלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְּזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רֶם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי בַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּבִיחַ לְשֹׁכֵת: ו הַמְּשַׁפִּיל לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲפָר
דָּל מְאַשְׁפֹּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיב עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַכִּית
אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ג' תשרי, תש"כ
ברוקלין.

מרת צפורה תחי'

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מערב ראש השנה, וכבקשתה נשלח המענה מבלי לחכות על התור, בו כותבת
חוות דעת הרופאים מומחים אשר ביקרה אצלם לאחרונה בהנוגע לטפול הרפואי,

והנה תורתנו תורת חיים - היא הנותנת רשות לרופא לרפאות, שבזה נכלל גם ענין של נתינת
כח.

ויהי רצון שיהי' הנתוח לרפואתה קרובה, ותשוב לבריאותה הקודמת וביחד עם בעלה שליט"א
ימשיכו בעניני תורה"ק ומצותי, ולכל לראש - בחנוך על טהרת הקדש.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, ולחתימה וגמר חתימה טובה,

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב.....	יח) עין יעקב מסכת יומא.....	קלה
ב) מזמורי תהלים קיג, קיד	ג.....	יט) מסכת חגיגה עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה והיה ביום ההוא		מדף כ עד דף כו.....	קלו
ה) שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ח.....	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח.....	כד	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) לקוטי שיחות – ר"ה - ו' תשרי		אדמו"ר הזקן.....	קסד
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כא) שולחן ערוך הלכות שבת	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	נג	אדמו"ר הזקן.....	קסה
ז) ילקוט גאולה ומשיח – יום הכיפורים	נד	כב) לקוטי תורה	
ח) שיעור יומי חומש לשבוע יום הכיפורים.....	נה	אדמו"ר הזקן.....	קסו
ט) שיעורי תהלים לשבוע יום הכיפורים.....	פד	כג) שערי אורה	
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר האמצעי.....	קסז
לשבוע יום הכיפורים.....	פה	כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	
יא) לוח "היום יום" לשבוע יום הכיפורים.....	צה	אדמו"ר ה"צמח צדק".....	קסח
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	צז	כה) תורת שמואל תרל"ב	
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		אדמו"ר מוהר"ש.....	קסט
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע יום הכיפורים.....	ק	כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יד) – פרק אחד ליום לשבוע יום הכיפורים.....	קיח	אדמו"ר מוהר"ש"ב.....	קסט
טו) – ספר המצוות לשבוע יום הכיפורים.....	קכג	כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תרצ"ט	
טז) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהרי"צ.....	קע
מלכים ב פרק יט-כ, תהלים פרק קלט.....	קכה	כח) לקוטי דיבורים	
יז) משניות – מסכת מעילה/תמיד		אדמו"ר מוהרי"צ.....	קעא
ביאור קהתי.....	קכז	כט) אגרות קודש	
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		אדמו"ר מוהרי"צ.....	קעג
ל) לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים.....	קעד		
לא) סדר מצות הדלקת נרות לש"ק ויו"כ.....	קעה		

ביאור בדרך אפשר

1 בין פסוקי 'שופרות' בתפילת מוסף של ראש השנה, אומרים את הפסוק הבא:
 2 **וְהָיָה¹ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־שֶׁתִּבּוֹא הַגּוֹאֲלָה יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל**
 3 **וּבַעֲקֹבֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וּכְאֹף הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּגִלּוֹת רַחוּקָה הָאוֹבְדִים**
 4 **בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם** שהם מקומות 'רחוקים' גם
 5 במובן הרוחני והם יחזרו לארץ ישראל
 6 וישבו להיות קרובים לאלקות
 7 **וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהָר הַקֹּדֶשׁ**
 8 **בִּירוּשָׁלַיִם².**
 9 **וְנִתְבָּאֵר לְעִיל³** במאמר בדיבור-
 10 המתחיל זה שבאמר בראש השנה שנה
 11 זו, תשכ"ח (ויצא לאור, עם ביאור
 12 בדרך אפשר) בדבר מלכות' לראש
 13 השנה השנה, תשע"ה, **שְׁשׁוֹפָר**
 14 **גָּדוֹל** שקול התקיעה בו מעורר את
 15 ה'אובדים' ו'הנדחים' הוא עֲנִין
 16 הַתַּעֲזָרוֹת גְּדוֹלָה בִּיּוֹתֵר
 17 **שֶׁבָּאָה מְלַמְעָלָה**, ולא כתוצאה
 18 מ"מ"אתערותא דלתתא" (התעוררות
 19 מלמטה, מצד האדם) **שְׁעַל-יָדָהּ**
 20 על-ידי ההתעוררות הגדולה הזו,
 21 יתעוררו להתקרב לאלקות גם
 22 **הָאוֹבְדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר**
 23 **וְהַנִּדְחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם**
 24 **(שֶׁבִשְׂבִילָם כִּדִּי לַעֲזֹר אוֹתָם**
 25 **וּלְקַרֵּב אוֹתָם לֹא מִסְפִּיקָה**
 26 **הַתַּעֲזָרוֹת סֶתֶם, הַתַּעֲזָרוֹת**
 27 **רְגִילָה, אֲלֵא כִּי־עַתָּה שֶׁנִּתְרַחֲקוּ בִּיּוֹתֵר,**
 28 **הִרִי כִּדִּי לַעֲזֹר אוֹתָם יֵשׁ צוּרָה**
 29 **בְּהַתַּעֲזָרוֹת גְּדוֹלָה בִּיּוֹתֵר),**
 30 **שֶׁיִּבְאֻ לְהִשְׁתַּחֲוּוֹת לַה' וְגַם**
 31 **הֵם, לַמּוֹת רִיחוּקָם הַגָּדוֹל, יִתְקַרְבוּ**
 32 **לְאֱלֻקֹּת.**
 33 **וְנִתְבָּאֵר⁴,** במאמר הקודם הנזכר,
 34 **שֶׁה'שׁוֹפָר גָּדוֹל' שִׁיְהִיָּה**
 35 **לְעֵתִיד-לְבָא** ועליו נאמר ש"ביום
 36 ההוא יתקע בשופר גדול" הוא
 37 **נֶעְלָה יוֹתֵר מִכָּל הַבְּחִינוֹת**
 38 **שֶׁבִשְׁשׁוֹפָר, כִּפִּי שֶׁהוּלָךְ וּמִפְרֵט.**
 39 **דִּהְיָה יָדוּעַ שֶׁבְּעִנְיָן הַשּׁוֹפָר**
 40 **יֵשׁ כִּמָּה בְּחִינוֹת וּמִדְּרָגוֹת**
 41 **שׁוֹנוֹת, שֶׁהִרִי אֵינוֹ דוֹמָה שׁוֹפָר**

ביאור בדרך אפשר

42 **שֶׁמְחוּץ לְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ לְשׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שְׁהוּא נִעְלָה**
 43 **יוֹתֵר, וּבְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ גּוֹפָא עֲצָמוֹ** **אֵינוֹ דוֹמָה שׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית**
 44 **שְׁנִי וְשׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית רִאשׁוֹן, שֶׁלֹּכֵן יִשְׁנָם חִילוּקִים הַבְּדִלִים**
 45 **בְּנוֹגֵעַ לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁחַל בְּשִׁבְתָּ, כִּמְבּוֹאֵר**
 46 **בְּדְרוּשֵׁי מֵאֵמֶרֶי הַחֲסִידוֹת עַל דְּבָרֵי**
 47 **הַמִּשְׁנָה "יוֹם-טוֹב שֶׁל רֹאשׁ-**
 48 **הַשָּׁנָה שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ⁵"**
 49 **בְּהַתָּאם לְדְבָרֵי הַמִּשְׁנָה הָאוֹמֶרֶת**
 50 **שֶׁבְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁחַל בְּשִׁבְתָּ הִיוּ**
 51 **תּוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵילוֹ**
 52 **מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ חֲכָמִים גּוֹזְרֵי שֶׁלֹּא**
 53 **לְתַקֹּעַ (גִּזְרָה שְׁמָא מִי שְׁאֵינוֹ בְּקִי**
 54 **בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר יִלֵּךְ אֲצֵל בְּקִי לְלַמּוֹד**
 55 **מִמֶּנּוּ וְיִטְלֹטֵל אֶת הַשּׁוֹפָר בְּרִשּׁוֹת**
 56 **הַרְבִּים בְּאוֹפֵן הָאֲסוּר בְּשִׁבְתָּ) וּמִצִּינוֹ גַּם**
 57 **הַבְּדִלִים בְּדִבְרֵי בֵּין יָמֵי בֵּית רִאשׁוֹן לְיָמֵי**
 58 **בֵּית שְׁנִי.**
 59 **אֲמָנָם, כָּל הַבְּחִינוֹת הַנִּלְכָּדֹת**
 60 **שֶׁהֵם אֹפְנִים וְדִרְגּוֹת שׁוֹנוֹת בְּעִנְיָן**
 61 **תַּקִּיעַת שׁוֹפָר הֵם חִילוּקֵי**
 62 **מִדְּרָגוֹת בְּשׁוֹפָר סֶתֶם, לְעִנְיָן**
 63 **קִיּוֹם מִצְוֹת תַּקִּיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה**
 64 **וְאֵילוֹ שׁוֹפָר גָּדוֹל הָאֲמוּר בַּפְּסוּק**
 65 **לְעִנְיָן תַּקִּיעַת הַשּׁוֹפָר שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד**
 66 **לְבֹא (וּתַעֲזֹר אֶת ה'אֹבְדִים' וְהַנִּדְחִים)**
 67 **הוּא נֶעְלָה יוֹתֵר מִהַשּׁוֹפָר דְּבֵית רִאשׁוֹן,**
 68 **וְאֵפִילוֹ נִעְלָה יוֹתֵר גַּם מִהַשּׁוֹפָר**
 69 **דְּמִתְּנִי-תוֹרָה, שֶׁרַק קוֹל**
 70 **הַשּׁוֹפָר בְּמִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה חֲזָק**
 71 **מְאֹד⁶, כִּמְפֹרֶשׁ בְּתוֹרָה שְׁהִיָּה קוֹל**
 72 **גָּדוֹל וְלֹא יִסְפֶּה⁷, וּלְפִי אֶחָד**
 73 **הַפִּירוּשִׁים "לֹא יִסְפֶּה", הֵינּוּ לֹא פֶּסֶק,**
 74 **כְּלוּמָר שֶׁקוֹל הַשּׁוֹפָר בְּמִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה**
 75 **כָּל כֵּךְ חֲזָק עַד שֶׁלֹּא פֶּסֶק אֲבָל**
 76 **הַשּׁוֹפָר עֲצָמוֹ הִיָּה שׁוֹפָר**
 77 **סֶתֶם, שׁוֹפָר רְגִיל, לֵאל מַעְלָה**
 78 **מִיּוֹחֲדָת, מִה־שְּׂאִינ־כֵּן לְעֵתִיד-**
 79 **לְבָא שְׁגַם הַשּׁוֹפָר עֲצָמוֹ**
 80 **יְהִיָּה שׁוֹפָר גָּדוֹל כִּפִּי שִׁבְאָר**
 81 **לְהֵלֵךְ.**

בס"ד. שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, התשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וְהָיָה¹ בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּכְאֹף**
 2 **הָאוֹבְדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאַרְץ**
 3 **מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהָר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם².**
 4 **וְנִתְבָּאֵר לְעִיל³ שְׁשׁוֹפָר גָּדוֹל הוּא עֲנִין**
 5 **הַתַּעֲזָרוֹת גְּדוֹלָה בִּיּוֹתֵר שֶׁבָּאָה מְלַמְעָלָה, שְׁעַל-**
 6 **יָדָהּ יִתַּעֲזָרוּ גַּם הָאוֹבְדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים**
 7 **בְּאַרְץ מִצְרַיִם (שֶׁבִשְׂבִילָם לֹא מִסְפִּיקָה**
 8 **הַתַּעֲזָרוֹת סֶתֶם, אֲלֵא יֵשׁ צוּרָה בְּהַתַּעֲזָרוֹת**
 9 **גְּדוֹלָה בִּיּוֹתֵר), שֶׁיִּבְאֻ לְהִשְׁתַּחֲוּוֹת לַה'.**
 10 **וְנִתְבָּאֵר⁴, שֶׁה'שׁוֹפָר גָּדוֹל' שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא**
 11 **הוּא נֶעְלָה יוֹתֵר מִכָּל הַבְּחִינוֹת שֶׁבִשְׁשׁוֹפָר. דִּהְיָה**
 12 **יָדוּעַ שֶׁבְּעִנְיָן הַשּׁוֹפָר יֵשׁ כִּמָּה בְּחִינוֹת וּמִדְּרָגוֹת,**
 13 **שֶׁהִרִי אֵינוֹ דוֹמָה שׁוֹפָר שֶׁמְחוּץ לְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ**
 14 **לְשׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, וּבְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ גּוֹפָא**
 15 **אֵינוֹ דוֹמָה שׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית שְׁנִי וְשׁוֹפָר שֶׁבְּבֵית**
 16 **רִאשׁוֹן, שֶׁלֹּכֵן יִשְׁנָם חִילוּקִים בְּנוֹגֵעַ לְתַקִּיעַת**
 17 **שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁחַל בְּשִׁבְתָּ, כִּמְבּוֹאֵר**
 18 **בְּדְרוּשֵׁי "יוֹם-טוֹב שֶׁל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁחַל לְהִיּוֹת**
 19 **בְּשִׁבְתָּ⁵. אֲמָנָם, כָּל הַבְּחִינוֹת הַנִּלְכָּדֹת הֵם חִילוּקֵי**
 20 **מִדְּרָגוֹת בְּשׁוֹפָר סֶתֶם, וְאֵילוֹ שׁוֹפָר גָּדוֹל הוּא**
 21 **נֶעְלָה יוֹתֵר מִהַשּׁוֹפָר דְּבֵית רִאשׁוֹן, וְאֵפִילוֹ גַּם**
 22 **מִהַשּׁוֹפָר דְּמִתְּנִי-תוֹרָה, שֶׁרַק קוֹל הַשּׁוֹפָר הִיָּה**
 23 **חֲזָק מְאֹד⁶, קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יִסְפֶּה⁷, אֲבָל הַשּׁוֹפָר**
 24 **עֲצָמוֹ הִיָּה שׁוֹפָר סֶתֶם, מִה־שְּׂאִינ־כֵּן לְעֵתִיד-**
 25 **לְבָא שְׁגַם הַשּׁוֹפָר עֲצָמוֹ יְהִיָּה שׁוֹפָר גָּדוֹל.**

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה והי' ביום ההוא דיום ב' דראש השנה (לעיל ע' 3 ואילך. תו"מ סה"מ תשרי ע' י ואילך). (2) ישע"י כז, יג. (3) ד"ה הנ"ל דיום ב' דר"ה ס"א. (4) שם ס"ג. (5) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נז, ג ואילך. (6) יתרו יט, טז. שם, יט. (7) ואתחנן ה, יט. וראה ד"ה הנ"ל הערה 19.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה כָּלִלוּת עֲנִין הַשּׁוֹפָר (גם שׁוֹפָר סֶתֶם
2 ולא דווקא "שופר גדול") הוּא עֲנִין שֶׁל הַתְּעוֹרֵרוֹת הַלֵּב לַתְּשׁוּבָה
3 וְלַהֲתַקְרְבוֹת לְאַלּוּקוֹת כּו', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם⁸ אֲדוּת תוֹכְנָה
4 וְעֵינֵיהָ שֶׁל מִצְוֹת תְּקִיעַת שׁוֹפָר אֶף-עַל-פִּי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ-
5 הַשָּׁנָה גְּזֵרַת הַכְּתוּב, וְלֹא מִצְוָה
6 מוֹבֵנָת בִּשְׁכַּל וְהִגִּין, רִמְזוּ יֵשׁ בּו',
7 כְּלוּמָר, וְהִרְמֹז הוּא שֶׁהַתְּקִיעָה
8 בִּשְׁוֹפָר הִיא קְרִיָּאָה שֶׁתוֹכְנָה הוּא עוֹרֵר
9 יִשְׁנִים מְשֻׁנָּתֶכֶם וְנִרְדָּמִים
10 הַקִּיצוֹ מִתְרַדְמַתְכֶם וְחִזְרוּ
11 בַּתְּשׁוּבָה וְזָכְרוּ בּוֹרְאֵכֶם.
12 [וְלִהְיֶיר, שֶׁעֲנִין זֶה אֲדוּת הִרְמֹז
13 שֶׁבִּמִּצְוֹת תְּקִיעַת שׁוֹפָר, כּוֹתֵב
14 הַרְמְב"ם (לֹא בַּהֲלָכוֹת שׁוֹפָר,
15 אֲלָא) בַּהֲלָכוֹת תְּשׁוּבָה, שֶׁבְּזָה
16 מוֹדֵגִשׁ יוֹתֵר שֶׁעֲנִין הַשּׁוֹפָר
17 וְתוֹכֵן הַמִּצְוָה הוּא הוּא עֲנִין
18 הַתְּעוֹרֵרוֹת תְּשׁוּבָה], וְהִינּוּ
19 לְפִי שֶׁזֶהוּ עֲנִין הַתְּעוֹרֵרוֹת טָבֵעַ
20 קוֹל הַשּׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
21 אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא
22 יִיחָדּוּ, וּמִכְתוּב זֶה לְמִדֵּים שֶׁזֶהוּ
23 טָבֵעַ הַשּׁוֹפָר שֶׁעַל-יְדֵי קוֹל הַתְּקִיעָה
24 שֶׁל הַשּׁוֹפָר נַעֲשֶׂה עֲנִין שֶׁל
25 תְּרִדָּה הִינּוּ שֶׁהַתְּעוֹרֵרוֹת מֵעוֹרֵר
26 פַּחַד וִירָאָה שָׁמַיִם שֶׁפּוֹעֵלֶת
27 וְחֹדֶרֶת כָּל פְּרִטֵי הָעֲנִינִים
28 שֶׁבִּיחָה קִטְנָה זֶה הַגּוֹף¹⁰
29 עַל מִשְׁקַל לְשׁוֹן הַכְּתוּב "אִם יִתְקַע
30 שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִיחָדּוּ", הִינּוּ
31 שְׁקוֹל הַשּׁוֹפָר מֵעוֹרֵר אֶת הָעַם בְּכָל
32 הָעִיר כּוֹלָה, גַּם אֶת הַתְּעוֹרֵרוֹת בְּלֵב
33 הָאָדָם מִבְּאֵרִים בְּלִשׁוֹן שֶׁמִּדְמָה אֶת
34 הָאָדָם לִ"עִיר" (וּבְלִשׁוֹן הַגִּמְרָא: "...
35 מֵאִי דְכָתִיב עִיר קִטְנָה וְאִנְשֵׁים וְגו' עִיר
36 קִטְנָה זֶה הַגּוֹף וְאִנְשֵׁים בָּהּ מַעֲטֵ אֱלֹ
37 אֲבָרִים, וְבֵא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסַבֵּב
38 אוֹתָהּ זֶה יֵצֵר הָרַע וְכֵנָה עֲלֶיהָ מִצְוִיִּים
39 וְחִרְמִים אֱלֹ עוֹנוֹת וּמִצָּה בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן וְחֹכֶם זֶה יֵצֵר טוֹב", וְכֹדְרֵי רַבְּנֵי
40 הַזֶּקֶן בִּסְפָר הַתְּנִיָּא שֶׁהַמַּבָּק בֵּין שְׁתֵּי הַנִּפְשׁוֹת שֶׁבָּאָדָם, הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
41 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, דּוּמָה לְשֵׁנִי מַלְכִים הַנִּלְחָמִים עַל עִיר שֶׁכָּל אֶחָד רֹצֵחַ לְכַבּוֹשׁ
42 אוֹתָהּ וְלַהֲנַיֵּג אֶת יוֹשְׁבֵיהָ כְּרִצּוֹנוֹ), וְכֹדְרֵי הַכְּתוּב שֶׁתְּקִיעַת הַשּׁוֹפָר מֵעוֹרֵר
- חרדה בכל העיר מתפרשים שהתעוררות משפיעה על כל פרטי האדם, הנמשל ל"עיר קטנה".
וכפי שמצינו גם בשופר דמתן-תורה שהשפעתו הייתה כללית ומקיפה וחדרה בכל הפרטים דכתיב¹¹ ויחרד כל העם אשר במחנה, שקול השופר פעל וחדר בכל העם, בכל אחד ואחד מבני ישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו ודרגתו כו' (וכך קול השופר של ראש השנה מעורר את כולם, גם מי שנמצא במצב רוחני נחות, ובכל אדם בפרט ההתעוררות חודרת בכל מציאותו). וזהו שבמתן-תורה אמרה כנסת ישראל להקב"ה משכני גו'¹², כלשון הפסוק ב'שיר השירים' "משכני אחריך נרוצה הבריאני המלך חדריו" דאף שרק נפש האלקית אומרת זאת, ולא כל המציאות של האדם הכוללת גם את הנפש הבהמית, שלכן נאמר משכני לשון יחיד¹³, [לפי שהענין דיציאת מצרים שמטרתו הייתה כדי להגיע למתן-תורה היה באופן ד"כ ברח העם¹⁴, כדי להתרחק ולהתנתק מטומאת מצרים כמבואר בתניא¹⁵ שהצורך ב'ברית' וציאה מהירה ומיידית ממצרים היה כיוון שהרע שבנפשות ישראל עדין היה בתקפו כו', ובני ישראל מצד עצמם לא היו מוכנים וראויים ליציאת מצרים לפי שהיה זה עדין קודם העבודה כו'], ואם לכאורה עולה מזה שבמתן תורה לא כל פרטי המציאות של בני ישראל התעוררו והתקרבו לאלוקות, בניגוד לאמור לעיל שקול השופר מעורר את כל פרטי האדם וחודר בכל מציאותו, הרי נוסף לך ששעל-ידי-זה נפעל אחר-כך האמור בלשון יחיד ומדבר על הנפש האלקית בלבד, נפעל הענין דאחר-כך נרוצה, לשון רבים, דקאי המכוון גם על נפש הבהמית, כך שגם אם לא מיד, למעשה מתן תורה השפיע מאוחר יותר

(8) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ד. (9) עמוס ג, ו. וראה גם טו"א ח"י תפא. (10) קהלת ט, יד. נדרים לב, ב. (11) יתרו שם, טז.

(12) שיר השירים א, ד. וראה שהש"ר פ"א, ג (א). (13) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. (14) בשלח יד, ה. (15) פל"א.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

ז

ביאור בדרך אפשר

1 גם על הנפש הבהמית, בנוסף לכך הנה גם לפני זה, באשר נפש
2 האלקית לבדה על-כל-פנים מבקשת משכני גו', כלומר
3 שכאשר הנפש האלקית לבדה, לכל הפחות, כן מתעוררת להתקרב לאלוקות,
4 הרי זה ענין של התעוררות נעלית כו' וקול השופר הוא הפועל
5 אותה. ועד שעל-ידי זה בכוח
6 ההתעוררות של מתן תורה שנובעת
7 מקול השופר נעשה הגילוי
8 דויד הוי' על הר סיני¹⁶
9 'ירידת' וגילוי אלוות למטה, בעולם
10 הזה, באופן דאנכי הוי'
11 אלקיך¹⁷, באופן שהקדוש ברוך
12 הוא בעצמו מתגלה לכל יהודי ואומר
13 לו בפרט "אנוכי ה' אלוך" ו
14 והינו¹⁸, שבשעת מתן-תורה
15 נמשך ריורד' ומתגלה לכל אחד
16 מישראל [בלשון הכתוב לגבי
17 כריית הברית של הקדוש ברוך הוא
18 ובני ישראל שהיא עם כל בני ישראל
19 בכל הדורות את אשר ישנו פה
20 ואת אשר איננו פה¹⁹] ובכל
21 אחד ואחד מבני ישראל יש המשכה
22 וגילוי של בחינת הוי' בכל
23 ניצוץ נשמותיהם באופן
24 שהיה מאיר ומתגלה בו כל-
25 כך בחינת הוי' באה באדם בגילוי
26 במידה רבה מאד עד שהיה נקרא
27 הוי' בעצמו על שמו של אותו יהודי
28 בפרט, אלקיך, אלקים שלך,
29 כחך וחייתך²⁰, כי "אלוקים" הוא
30 גם לשון כוח (כמו בפסוק "ואת אילי
31 הארץ לקח") וגם מקור החיות, וכאן
32 הדגש הוא משמעות הכתוב "אנוכי
33 ה' אלוך" האמור במתן-תורה הוא
34 שהוי', הקדוש ברוך הוא בעצמו, נעשה
35 הכוח והחיות של כל אחד ואחד מבני
36 ישראל בפרט שלך כל אחד
37 ואחד מישראל בפרט (ולא רק כל
38 העם באופן כללי) הכריז וצעק
39 שרצונו הרצון הפרטי שלו לקבל את התורה. וכל זה כל הפעולה
40 הגדולה הזו של מתן תורה נעשה מצד ההתעוררות שעל-ידי
41 השופר וזה גם התוכן והמשמעות של תקיעת השופר בראש השנה, כמובא
42 לעיל מדברי הרמב"ם.

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) אמנם כל זה ההתעוררות של מתן תורה על ידי השופר, עם כל
2 מעלתה ועל אף שהיא חודרת בכל אחד ואחד בכל פרטי מציאותו, אינו
3 מספיק עדן כדי לפעול התעוררות תשובה אצל האובדים
4 בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים, שירדו למטה מטה
5 מבחינה רוחנית ונבלעו בתוך
6 אשור ומצרים, כלומר, לא זו
7 בלבד שהתרחקו עד כדי כך שירדו
8 ל'אשור' ול'מצרים', אלא שבארצות
9 אלו עצמן שקעו בעומק הדברים
10 הבלתי רצויים עד שנבלעו בתוכם,
11 ולכן כדי לעורר אותם לא די
12 בהתעוררות של תקיעת שופר רגילה,
13 ואפילו בהתעוררות הגדולה שהיתה
14 במתן תורה, אלא יש צורך ב'שופר
15 גדול' דווקא.
16 ובפרטיות יותר יש בהם
17 ביהודים שנתרחקו וקול השופר הגדול
18 יעורר אותם, ב' בחינות²¹ שתי
19 דרגות שונות.
20 הא' הם האובדים בארץ
21 אשור, אלה שההתרחקות שלהם
22 מאלוקות היא בסיבת 'אשור' הוא
23 בחינת תענוג, מלשון באשרי
24 כי אשרוני בנות²², ופירוש
25 האובדים בארץ אשור, הינו
26 שמחמת שרודף האדם אחר
27 תענוגי עולם הזה למלאות
28 תאוות הרעה, נאבד ונשקע
29 הניצוץ אלקות שבנפשו בתוך
30 התאוות והוא 'אבוד' ויש צורך
31 בהתעוררות מיוחדת כדי לעורר אותו
32 בתשובה ונעל-דרך המבואר
33 בדרושי חסידות²³ בפירוש
34 מאמר רבותינו ז"ל²⁴ איזהו
35 שוטה המאבד מה שנותנין
36 לו, שמצד הרוח שטות,
37 כמאמר רבותינו ז"ל²⁵ אין
38 אדם חוטא אלא-אם-כן
39 נכנס בו רוח שטות, הרי הוא מאבד את בחינת מ"ה
40 דחקמה שנותנין לו, מבואר בחסידות שחכמה היא חלק המוחין
41 שקשור בנקודה הראשונית בהתפתחות השכל, וכאשר השכל הוא בבחינת
42 נקודה בלבד, לפני ההסתעפות לפרטים, אין כאן חבנה והשגה ולכן החכמה

(16) יתרו יט, כ. ואתחנן ה, ו. (17) שם כ, ב. (18) ראה לקו"ת ר"פ ראה. (19) נצבים כט, יד. וראה פרקי דר"א פמ"א. שמו"ר ספכ"ח. (20) ראה לקו"ת שם. (21) ראה ד"ה והי' ביום ההוא בלקו"ת דרושי ר"ה ס, א. אוה"ת דברים ח"ה ע' ב'פה. (22) ויצא ל, יג. (23) ראה לקו"ת פינחס עו, ב. מסעי צא, סע"ג. (24) ראה חגיגה ד, א. ירוש' גיטין פ"ז ה"א. (25) סוטה ג, א.

ביאור בדרך אפשר

בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְאִילּוּ הָרַחֲמִים שֶׁנִּמְשָׁכִים עַל יְדֵי הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר
גָּדוֹל נְעִלִים יוֹתֵר מֵרַחֲמִים אֵלּוּ.

וְזוֹהוּ גַם שֶׁבְּשׁוֹפָר גָּדוֹל כְּתִיב יִתְקַע (סָתֵם), וְלֹא נִזְכָּר מִי
הַתּוֹקֵעַ.²⁶ דְּהֵנָּה, אָף שֶׁפְּסוּקִי זֶה הוּא בְּהִמְשָׁךְ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר
לִפְנֵי-יְהוָה²⁸ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא
יַחְבּוּט הוֹי' מִשְׁבּוֹלֶת הַנֶּהָר
עַד נַחַל מִצְרַיִם, וְאַתֶּם
תִּלְוִקְטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וְאֵם לְכַאוּרָה הַכְּתוּב לֹא
מִפְּרֹשׁ מִי הַתּוֹקֵעַ כִּי מִבּוֹן מֵאִלּוּ
שֶׁהַכּוֹנֵן לִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי הַפְּסוּקִי
אִמּוֹר בְּהִמְשָׁךְ לִפְסוּקִים הַקּוֹדְמִים,
מִכָּל-מָקוֹם אֵי-אֶפְשָׁר לֹאמַר
שֶׁמָּה שֶׁכְּתוּב וְהָיָה בַּיּוֹם
הַהוּא יִתְקַע גּו' קָאִי מִכוּון עַל
הוֹי' שֶׁנִּזְכָּר לִפְנֵי-יְהוָה, דָּאֵם-כֵּן
הָיָה לֵיהֶם לְמִימַר הִיךְ לוֹ – לִפְסוּקִי
– לֹאמַר יִתְקַע, כִּךְ שֶׁהַתְּקִיעָה
מִתִּיַּחֲסַת לְמִי שֶׁנִּזְכָּר בִּפְסוּקִים
הַקּוֹדְמִים וּמִפְּסוּךְ שֶׁנֶּאֱמַר יִתְקַע,
שֶׁמִּשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן זֶה הוּא
שֶׁיִּתְקַע מִעֲצָמוֹ וּמִמִּילָא, עַל-
כִּרְחֹף בַּהֲכִיחַ צָרִיף לֹאמַר,
שֶׁתְּקִיעָה זוֹ הִיא מִבְּחִינַת
שְׁלֹמֹעַלָה מִהוֹי' הַנוֹכַח בִּפְסוּקִים
הַקּוֹדְמִים, "בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבּוּט ה'..."
וְעַל-דִּרְךְ מַה שֶׁנֶּאֱמַר בַּיּוֹם-
הַכַּפּוּרִים כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר
עֲלֵיכֶם²⁹, שְׁלֹא נֶאֱמַר מִי
הַמִּכַּכֵּר, אָף שֶׁכּוֹמֵךְ הַכּוֹנֵן לִקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַכַּכֵּרָה
הִיא מִבְּחִינַת לִפְנֵי הוֹי'
תִּשְׁתַּהֲרוּ, וְ"לִפְנֵי הוֹי'" פִּירוּשׁוֹ
לְמַעַל מִהוֹי'³⁰, שֶׁהוּא
בְּחִינַת שְׁלֹא נִתְפָּס בְּשׂוֹם אוֹת
וּרְמִיזָא כָּלִיל³¹ וְאִין שׂוֹם אוֹת
וּבִיטוּי שִׁיכּוּלִים לְהִיּוֹת כִּינוּי אוֹר רִמּוֹ
לְדַרְגָּה גְבוּהָה כָּל כַּךְ.

וְעַל-פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
שֶׁשׁוֹפָר גָּדוֹל הוּא לְמַעַלָּה
גַּם מִהַשׁוֹפָר דְּמִתְן-תּוֹרָה, יֵשׁ

מִצְרַיִם לְשׁוֹן מִצְרַיִם, לְשׁוֹן מִצְרַיִם
אֵין לָהֶם לֵב לְדַעַת כו'.
נִטְנוּ הַנִּסְיוֹן דְּעִשְׂרִיתוֹת,
וְעַל-דִּעְנִיּוֹת, וְעַל-שְׁלֹא
הֵם הָאוֹבְדִים בְּאַרְץ
בְּנִסְיוֹן דְּעִנִּיּוֹת הֵם
בְּכַדֵּי לְעוֹרֵר גַּם אוֹתָם,
וְאַפִּילוּ לֹא הַשׁוֹפָר
הַלְהִיּוֹת הַהִתְעוֹרְרוֹת
שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים
שֶׁהֵם לְמַעַל מִי"ג
בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל (הַחֹל)
נִילּוּי יוֹתֵר בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
הַ.

כְּתִיב יִתְקַע (סָתֵם),
דְּהֵנָּה, אָף שֶׁפְּסוּקִי
נֶאֱמַר לִפְנֵי-יְהוָה²⁸ וְהָיָה
שְׁבּוֹלֶת הַנֶּהָר עַד נַחַל
אֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
מִי שֶׁמָּה שֶׁכְּתוּב וְהָיָה
עַל הוֹי' שֶׁנִּזְכָּר
הָיָה לְמִימַר יִתְקַע,
שֶׁמִּשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן זֶה הוּא
עַל-כִּרְחֹף צָרִיף לֹאמַר,
נִתְּנָה לְשְׁלֹמֹעַלָה מִהוֹי'.
וּמִן-הַכַּפּוּרִים כִּי בַּיּוֹם
נֶאֱמַר מִי הַמִּכַּכֵּר,
אֵין מִבְּחִינַת לִפְנֵי הוֹי'
שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹא
אֵין כָּלִיל³¹. וְעַל-פִּי מַה
הַחֹל הוּא לְמַעַלָּה גַּם

26) ראה לקו"ת שם נט, ד. 27) ראה לקו"ת פ' ראה לב, א ואילך. 28) פסוק יב. 29) אחרי טז, ל. 30) ראה לקו"ת אחרי כו, ג. 31) ראה זח"ג רנז, ב. לקו"ת פינחס פ, ב.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 הוא בעצמו מתחרט, כביכול, על בריאת היצר הרע, בוודאי שהעובדה שיש
45 לאדם יצר הרע היא לא דבר התלוי בו] **נמצאים הם במעמד ומצב**
46 **דאובדים ונדחים, ופעולת השופר גדול היא גדולה ונעלית ביותר ולכן**
47 **אפילו האובדים, שנאבדו לגמרי רחמנא-ליצלן, ונראה שאין**
48 **להם כל שייכות לקדושה, גם הם**
49 **יתעוררו ועל-אחת-במה-וכמה**
50 **אלו שהם רק נדחים, שגם הם**
51 **התרחקו הרבה אבל לא נאבדו לגמרי**
52 **שעליהם אמרו³⁴ שאין**
53 **מספיקין בידו לעשות**
54 **תשובה, ובמצב רגיל קשה להם**
55 **להתעורר בתשובה שגם הם יבאו**
56 **וישתחו ליהו' בחר הקדש**
57 **בירושלים, והשתחו דיקא,**
58 **שהוא ענין ביטול פנימי³⁵,**
59 **כשם שבגשמיות המשתחוה מכופף**
60 **את קומת גופו ומנמיך את עצמו, כך**
61 **ברוחניות השתחוואה מורה על ביטול**
62 **פנימי עמוק של הישות העצמית**
63 **והשתתוואה גופא עצמה**
64 **תהיה בחר הקודש, הינו³⁶,**
65 **לא רק הר סתם, כאברהם**
66 **שקראו הר³⁷, כמאמר חכמינו ז"ל**
67 **שאברהם קרא למקום המקדש "הר",**
68 **יצחק קרא לו "שרה" ויעקב קרא לו**
69 **"בית" שבחינת האהבה בכל**
70 **הדרגות, גם אהבה בדרגה נמוכה**
71 **נקראת הר, כמו הר שבולט**
72 **מארץ המישור, כך האדם שיש**
73 **בליבו אהבת ה' נעלה משאר בני אדם,**
74 **וכאן ההשתוואה שאליה יגיעו**
75 **האובדים והנדחים, היא לא רק מתוך**
76 **אהבת ה' רגילה, בדרגה נמוכה אלא**
77 **בחר הקדש, דקאי שהכוונה היא**
78 **על האהבה שבחינת ביטול,**
79 **כי קדש הוא בחינת חכמה,**
80 **ובזה גופא (בחר הקדש עצמו)**
81 **בירושלים, אותיות יראא**
82 **שלם³⁸, שלמות היראה³⁶,**
83 **יראת ה' בדרגה מושלמת שהיא**
84 **למעלה (לא רק מיראה**
85 **תמאה, יראה תחתונה, בדרגה נמוכה**
86 **יראה עליונה, בדרגה גבוהה פי יראא**

1 **לומר, שמה שכתוב יתקע, ולא נזכר מי התוקע, "שהוא**
2 **בחינה שלא נתפס בשום אות ורימזא כלל", ולכן הכתוב נאמר**
3 **בלשון שמשמעו כאילו התקיעה היא ממילא, כי על אותה בחינה נעלית**
4 **שממנה באה התקיעה אי אפשר לומר שום ביטוי, הרי זה למעלה גם**
5 **מבחינת אנכי שנאמר במתן-**
6 **תורה, כשם שהתקיעה עליה מדובר**
7 **כאן, תקיעה בשופר גדול, נעלית**
8 **מהתקיעה של מתן תורה, כי אף**
9 **שגם בנוגע ל'אנכי' דמתן-**
10 **תורה איתא מובא בזהר³²**
11 **ש"אנכי" הוא אלקות בדרגה נעלית**
12 **מכל הדרגות שנקראות בשמות ותארים**
13 **שונים כיון שהוא בחינת אנכי**
14 **מי שאנכי, דלא אתרמיז שלא**
15 **נרמז באות וקוץ כלל, מכל-**
16 **מקום הרי זה נקרא בשם**
17 **אנכי, היינו סטוף סוף ישנו ביטוי**
18 **כלשהו שמבטא את הדרגה הנעלית הזו**
19 **מה-שאין-פן ב'שופר גדול'**
20 **לא נזכר מי התוקע כלל,**
21 **אפילו לא 'אנכי', לפי**
22 **שתקיעה זו היא ממהותו**
23 **ועצמותו יתברך הקדוש ברוך**
24 **הוא בעצמו שלמעלה גם**
25 **מבחינת אנכי זו דרגה ששום**
26 **ביטוי לא יכול לבטא אותה ולכן נאמר**
27 **"יתקע" באופן שמשמעו כאילו**
28 **התקיעה היא מעצמה כי אין שום**
29 **ביטוי שיכול 'לתפוס' את עצמותו**
30 **שממנו באה תקיעה זו ב'שופר גדול'.**
31 **ובכיון שכל-כף גדלה מעלת**
32 **הגילוי דיתקע בשופר גדול,**
33 **שהוא בא מעצמותו ית', ונעלית**
34 **מהגילוי שהיה במתן-תורה, כמבואר**
35 **לעיל, הרי זה פועל התעוררות**
36 **להתקרב לאלוקות אפילו על אלו**
37 **שמצד סיבות שאינן תלויות**
38 **בהם ובבכללות הרי זה מצד**
39 **היצר-הרע כו', ואי אפשר**
40 **להאשים את האדם בכך שיש לו יצר**
41 **הרע כיוון שהוא כמאמר חכמינו ז"ל**
42 **מהדברים שמתחרט עליהם**
43 **הקב"ה שבפראם, דכתיב³³ ואשר הרעותי³⁴ ואם הקדוש ברוך**

(32 מיכה ד, ו. 33 סוכה נב, ב. ירושלמי תענית פ"ג סה"ד. 34 יומא פה, ב. 35 ראה לקו"ת ברכה צח, ב. 36 ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. 37 פסחים פח, א. 38 ב"ר פנ"ו, י.

שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֵלְאָה הִיא בְּחִינַת חֻכְמָה³⁹, שְׁנֵקְרָאת רֵאשִׁית⁴⁰, ככתוב
 2 "רֵאשִׁית חֻכְמָה יֵרָאת ה'" והחכמה נקראת "רֵאשִׁית" כי היא הראשונה מבין
 3 עשר הספירות העליונות (וכן כוחות הנפש המקבילים להם), לְפִי
 4 שְׁהַחֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור האלוקי ממדרגה
 5 למדרגה באופן מסודר כך שכל דרגה
 6 קשורה בזו שמעליה ובזו שמתחתיה
 7 כמו טבעות של שלשלת, וְהִינּוּ,
 8 שֵׁישׁ לָהּ לַחֲכָמָה, שִׁיכּוֹת
 9 לַהֲשִׁתַּלְשְׁלוֹת, שהרי גם
 10 ה"רֵאשִׁית", הדרגה הראשונה והנעלית
 11 של סדר ההשתלשלות היא חלק ממנו
 12 מֵה־שְׁאִין־כֵּן יְרוּשָׁלַם שְׁהִיא
 13 שְׁלֵמוֹת הַיִּרְאָה - הִיא
 14 לְמַעְלָה גַם מִהַחֲכָמָה ונמצא
 15 שענין ההשתחווה של האובדים
 16 והנדהים כתוצאה מההתעוררות
 17 שנפעלה על-ידי השופר גדול, הוא
 18 ביטול לאלוקות בדרגה גבוהה ביותר.
 19 אָמְנָם עֲדִין צְרִיף לְהִבִּין
 20 כְּלָלוֹת הָעֲנִין והתוכן הפנימי של
 21 היעוד דִּיתַקַּע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל
 22 וּבָאוּ הָאוֹבְדִים גּוֹ' וְהַנְדָּחִים
 23 גּוֹ'. דְּלִכְאוּרָה, הָא גּוֹפָא
 24 טַעְמָא בְּעִי, זה עצמו זקוק לטעם
 25 והסבר למה עֲשָׂה הַיְוִ' כִּכָּה
 26 שִׁיְהִיו אוֹבְדִים וְנִדְּחִים,
 27 וְאַחֲרֵכֶּךָ יִצְטָרְכוּ לְקַבֵּץ
 28 כּוֹ', מהמקומות הרחוקים בהם הם
 29 נמצאים עד שיבואו להר הקודש
 30 בירושלים וּבִשְׁבִיל זֶה יִהְיֶה
 31 צוּרָף בְּהַתְעוּרְרוֹת עַל־יְדֵי
 32 הַתְקִיעָה בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל דּוֹקָא
 33 ושופר רגיל לא יכול לפעול את
 34 ההתעוררות הזו, והרי לכאורה היה
 35 עדיף יותר שמלכתחילה אף אחד לא
 36 יגיע למצב של "אובדים" ו"נדהים" ?
 37 ד) אֵף הָעֲנִין יוֹכֵן בְּהַקְדָּיִם
 38 מֵה שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל⁴¹ במאמר
 39 הנוכח שנאמר בראש השנה שנה זו, תשכ"ח, מִהַדְרִישׁ מאמר החסידות
- ביאור בדרך אפשר
 40 שֶׁל אֲדָמוֹר מְהַר"ש שְׁנֵתְבָאָר לְפָנֵי מֵאָה שְׁנָה⁴², בשנת
 41 תרכ"ח, שְׁכָלְלוֹת הָעֲנִין דְּרֵאשִׁית־הַשְּׁנָה שבו נמשכת לעולם חיות
 42 והשפעה על השנה כולה (לאחר שהחיות שנמשכה בשנה שעברה מסתיימת
 43 ומסתלקת עם סיום השנה, כמבואר בתורת החסידות בהרחבה) צְרִיף
 44 לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל רֵשָׁה במוכן
 45 של עניות בְּתַחֲלִיתָהּ⁴³,
 46 שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין עֲצָמָן רֵשִׁין
 47 משפילים את עצמם כעניים בְּרֵאשִׁית־
 48 הַשְּׁנָה לְדַבֵּר תַּחְנוּנִים וּתְפִלָּה
 49 (שְׁמִבְקָשִׁים מִהַקֶּבֶץ"ה שִׁיתָן
 50 לָהֶם חיות והשפעה מִיָּדוֹ
 51 הַמְלָאָה הַפְּתִיחָה הַקְדוּשָׁה
 52 וְהַרְחֵבָה⁴⁴) כְּעֲנִין שְׁנֵתְבָאָר⁴⁵
 53 תַּחְנוּנִים יְדַבֵּר רֵשָׁה⁴⁶, כאשר
 54 העני מבקש צדקה הוא משפיל את
 55 עצמו ומתחנן שְׁעֲנִין זֶה הוּא
 56 מַצֵּד גּוֹדֵל הַמַּעְלָה דְּתַפְלָת
 57 עֲנִי, שהיא מתוך שפלות, הכנעה
 58 וביטול וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַשְּׂרֶת
 59 בְּסוֹפָהּ⁴³ כי הביטול פועל וגורם
 60 המשכת שפע רב.
 61 וְעַל־דֶּרֶךְ מֵה שְׁכָתוֹב⁴⁷ מִן
 62 הַמַּצֵּר קְרָאתִי יְיָ עֲנִי
 63 בְּמִרְחָב יְיָ, שְׁדוֹקָא עַל־יְדֵי
 64 הַקְרִיאָה מִן הַמַּצֵּר, שהיא
 65 קריאה של בקשה ותחינה מתוך ביטול,
 66 נַעֲשֶׂה עֲנִי בְּמִרְחָב, הקדוש
 67 ברוך הוא עונה לתפילה באופן כזה
 68 שהאדם יוצא מן המצר אל המרחב
 69 וּכְמוֹ קוֹל הַשּׁוֹפֵר, שִׁישְׁרָאֵל מִן
 70 הַמַּצֵּר מַצֵּדוֹ הַקָּצֵר, שהרי
 71 התוקע מכניס בפיו את צידו הצר של
 72 השופר, והרי זה כתפילת עני מתוך
 73 מיצר ומצוקה, וְדוֹקָא עַל־יְדֵי־זֶה
 74 הוּא הַשּׁוֹפֵר 'בְּמִרְחָב'
 75 וּבְהַתְפַּשְּׁטוֹת בְּצִדוֹ הַרְחֵב⁴⁸
 76 ונמצא שדווקא המצר ("רשה
 77 בתחילתה") מביא את המרחב
 78 ("מתעשרת בסופה") וכפי שהולך ומבאר.

(39) ראה לקו"ת ואתחנן ח, א. (40) תהלים קיא, י (הובא בלקו"ת שם). (41) ד"ה זה דיום ב' דר"ה ס"ה. (42) ד"ה תקעו תרכ"ח (סה"מ תרכ"ז ע' תכח ואילך). (43) ר"ה טז, ב. (44) ברכה שלישית דברכת המזון. (45) משלי יח, כג. (46) פרש"י ר"ה שם. (47) תהלים קיח, ה. (48) ראה זח"ב ס, רע"א. ד"ה מן המיצר אעת"ר ותרצ"ז (סה"מ אעת"ר ע' א. תרצ"ז ע' 153 ואילך).

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁴⁹, כְּמִבּוֹאֵר בְּאֲרוֹכָה בְּדְרוּשׁ הַנ"ל של הרבי
- 2 המהר"ש גודל מַעֲלַת תַּפְּלַת הָעֲנִי, דְּהִנֵּה יְדוּעַ שֵׁישׁ תַּפְּלַת
- 3 עֲנִי וְתַפְּלַת עֲשִׂיר, שְׁכַל אֶחָד מֵהֶם מִתְפַּלֵּל בְּאוֹפֶן וּבִסְגָנוֹן שׁוֹנֵה שֶׁזֶּהוּ
- 4 הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל בֵּין תַּפְּלַת מִשָּׁה לְתַפְּלַת דָּוִד, שֶׁ"תַּפְּלָה
- 5 לְמִשָּׁה"⁵⁰ כְּלוּשׁוֹן הַפִּסּוּק בְּתַהֲלִים
- 6 הִיא תַּפְּלַת עֲשִׂיר, וְתַפְּלַת דָּוִד
- 7 הִיא תַּפְּלַת הָעֲנִי, כְּמוֹ
- 8 שֶׁכְּתוּב⁵¹ תַּפְּלָה לְדָוִד הִטָּה
- 9 ה' אֲזַנְךָ עֲנִי כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן
- 10 אֲנִי. שֶׁעַל זֶה עַל תַּפִּילַת הָעֲנִי
- 11 דְּוֹקָא נֶאֱמַר⁵² תַּפְּלָה לְעֲנִי כִּי
- 12 יַעֲטוּף וְלִפְנֵי הָנִי' יִשְׁפּוֹף
- 13 שִׁיחוֹ, וְכִתְּוֶרֶת הַבַּעַל-שֵׁם
- 14 טוֹב⁵³ שֶׁכָּל הַמְּבֻקֵּשׁ הָרָצוֹן,
- 15 הַשְׁאִיפָה שֶׁל הָעֲנִי הוּא שֶׁלִּפְנֵי
- 16 הָנִי' יִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ, עַר זֹכֵט
- 17 הוּא מִחֹפֶשׁ וּמִבְּקֵשׁ אֲלֻקוֹת הַיִּינוּ
- 18 שֶׁהֵעֵנִי מִבְּקֵשׁ אֵת זֶה עֲצֻמוֹ, שְׁתִּינְתָּן לוֹ
- 19 הָאִפְשָׁרוֹת לִשְׁפּוֹךְ שִׁיחוֹ לִפְנֵי ה'
- 20 (כְּמוֹבָא בִּסְפֵר 'כְּתֹר שֵׁם טוֹב' עַל-פִּי
- 21 מִשַּׁל לַמֶּלֶךְ שֶׁהִכְרִיז בְּיוֹם שִׁמְחָתוֹ שְׁכַל
- 22 הַמְּבֻקֵּשׁ דִּבֵּר מִהַמֶּלֶךְ בְּקִשְׁתּוֹ תַּתְּמֵלָא,
- 23 וְהָיָה מִי שֶׁבִּיקֵשׁ שְׂרָרָה וְכִבּוֹד, וְהָיָה מִי
- 24 שֶׁבִּיקֵשׁ עוֹשֶׁר, וְנִתְּנָה לְכָל אֶחָד אֵת
- 25 מְבֻקְשׁוֹ. וְהָיָה שֵׁם חֹכֶם אֶחָד שֶׁבִּיקֵשׁ
- 26 שֶׁהַמֶּלֶךְ בַּעֲצֻמוֹ יִדְבֹּר אִיתּוֹ שְׁלוֹשׁ
- 27 פַּעֲמִים בְּיוֹם, 'וְהוּטַב מֵאֵד בַּעֲנֵי הַמֶּלֶךְ
- 28 מֵאַחֵר שֶׁדִּיבּוּרוֹ חָבִיב עָלָיו מִן עוֹשֶׁר
- 29 וְכִבּוֹד, לִכְן יִמּוּלָא בְּקִשְׁתּוֹ שִׁתְּנוּ לוֹ
- 30 רְשׁוֹת לִכְנֹס בְּהִיכּוֹל לְדַבֵּר עִמּוֹ וּשְׁם
- 31 יִתְּחַד לוֹ הָאוֹצְרוֹת שִׁיקָח מִן עוֹשֶׁר
- 32 וְכִבּוֹד גַּם כֵּן וְהוּא שְׁכֵתוֹב תַּפְּלָה לְעֲנִי כִּי
- 33 יַעֲטוּף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפּוֹךְ שִׁיחוֹ, שׁוֹה
- 34 מְבֻקְשׁוֹ". וְאִיתָא מוֹבָא בְּזֶה⁵⁴
- 35 שֶׁ"תַּפְּלָה לְמִשָּׁה" ו"תַּפְּלָה
- 36 לְעֲנִי" שְׁנֵיהֶם שְׁוִים. וּפַעַם
- 37 אַחֲרָת, בְּמִקּוֹם אַחֵר אִיתָא מוֹבָא
- 38 בְּזֶה⁵⁵ שֶׁתַּפְּלַת הָעֲנִי קוֹדֶמֶת
- 39 לְתַפְּלַת מִשָּׁה שֶׁהִיא תַּפִּילַת עֲשִׂיר,
- 40 כְּמִבּוֹאֵר כִּאֵן שֶׁלַּתַּפִּילַת עֲנִי יֵשׁ יִתְרוֹן
- 41 וְעִדּוּפִית עַל תַּפִּילַת עֲשִׂיר. וְטַעַם

וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁴⁹, כְּמִבּוֹאֵר בְּאֲרוֹכָה בְּדְרוּשׁ הַנ"ל
גודל מַעֲלַת תַּפְּלַת הָעֲנִי, דְּהִנֵּה יְדוּעַ
שֵׁישׁ תַּפְּלַת עֲנִי וְתַפְּלַת עֲשִׂיר, שֶׁזֶּהוּ הַחִילּוּק בֵּין
תַּפְּלַת מִשָּׁה לְתַפְּלַת דָּוִד, שֶׁ"תַּפְּלָה לְמִשָּׁה"⁵⁰
הִיא תַּפְּלַת עֲשִׂיר, וְתַפְּלַת דָּוִד הִיא תַּפְּלַת הָעֲנִי,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵¹ תַּפְּלָה לְדָוִד הִטָּה ה' אֲזַנְךָ עֲנִי
כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי. שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁵² תַּפְּלָה לְעֲנִי
כִּי יַעֲטוּף וְלִפְנֵי הָנִי' יִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ, וְכִתְּוֶרֶת
הַבַּעַל-שֵׁם טוֹב⁵³ שֶׁכָּל הַמְּבֻקֵּשׁ שֶׁל הָעֲנִי הוּא
שֶׁלִּפְנֵי הָנִי' יִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ, עַר זֹכֵט אֲלֻקוֹת.
וְאִיתָא בְּזֶה⁵⁴ שֶׁ"תַּפְּלָה לְמִשָּׁה" ו"תַּפְּלָה לְעֲנִי"
שְׁנֵיהֶם שְׁוִים. וּפַעַם אִיתָא בְּזֶה⁵⁵ שֶׁתַּפְּלַת הָעֲנִי
קוֹדֶמֶת לְתַפְּלַת מִשָּׁה. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, דְּכִינֵן
שֶׁהָעֲנִי אֵין לוֹ כְּלוּם מִשְׁלוֹ הָרִי הוּא בְּתַכְלִית
הַשְּׁפָלוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכַל לְבֹא יוֹתֵר לְבַחֲנֵי
הַמִּצְוֹת לְהִיּוֹת צֶעֶק לָפָם אֶל הָנִי', וְלִכְּנֵן תַּפְּלָתוֹ
קוֹדֶמֶת לְכָל שְׁאָר הַתַּפְּלוֹת, כְּדֹאִיתָא בְּזֶה⁵⁵
כִּינֵן דְּצָלִי (הָעֲנִי) צְלוֹתִיה, פִּתַּח כָּל כּוֹי רְקִיעִין,
וְכָל שְׁאָר צְלוֹתִין דְּקָא סְלָקִין לְעִילָא דְּחֵי לוֹן
כוֹי, דְּכִתְּבִיב תַּפְּלָה לְעֲנִי כִּי יַעֲטוּף, כִּי יִתְעַטֵּף
מִכְּעִי לִיָּה, מֵאִי כִּי יַעֲטוּף, אֲלֹא אִיהוּ עֲטוּפָא
לְכָל צְלוֹתִין דְּעֻלְמָא, וְלֹא עֲאֻלִּין עַד דְּצְלוֹתָא
דְּיִלְיָה עֲאֻלֹּת כוֹי, וּבְזִכּוֹת תַּפְּלַת הָעֲנִי מִתְּקַבְּלוֹת
כָּל שְׁאָר הַתַּפְּלוֹת.

(ה) וְהִנֵּה הָעֲנִי דְתַפְּלָה לְעֲנִי שִׁיף לֹא רַק לְמִי
שֶׁהוּא עֲנִי בְּאַמְתָּא, אֲלֹא גַם לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁגַם מִי שֶׁהוּא עֲשִׂיר, יְכוֹל לְבֹא
לְהַעֲלִיב דְתַפְּלָה לְעֲנִי. וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה אֶמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁶ לֹא יַעֲמֹד אָדָם בְּמִקְּוָם גְּבוּהָ
וְיִתְפַּלֵּל אֲלֹא בְּמִקְּוָם נְמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל, לְפִי שְׁאִין

(49) ראה גם אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שצא ואילך. (50) תהלים צ, א. (51) שם פו, א. (52) שם קב, א. (53) כש"ט (הוצאת קה"ת) סי' צז (יג, ג). (54) ח"א קסח, ב. (55) ח"ג קצה, א. (56) ברכות יו"ד, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ל"תפילת לעני" כי היה עני בפועל וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אָמַר דוד בתפילתו
 2 פִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי, כי מפני הביטול לאלוקות ותחושת השפלות נראה
 3 בעיני עצמו כעני וְהִינֹי, לפי שְׁנִרְגַּשׁ אֶצְלוֹ שְׁכָל מִה שִׁישׁ לוֹ
 4 אֵין זֶה מִצַּד־עַצְמוֹ, וּבִדְאִי שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן דְּכַחֵי וְעוֹצֵם
 5 יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה⁵⁹,
 6 פִּי־אִם מִה שְׁנִתָּן לוֹ
 7 מְלַמְעֵלָה, וְאִילֹו מִצַּד־עַצְמוֹ
 8 הָרִי הוּא בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב דְּעֲנִי
 9 וְאֶבְיוֹן אָנִי ולכן כל העושר
 10 וההרחבה שבוודאי היו לו בתור מלך,
 11 לא גרמו לדוד שום תחושה של ישות
 12 וגבהות, ותפילתו היתה תפילת עני.
 13 והרי זו הוכחה נוספת שכל אחד, גם
 14 עשיר, יכול להגיע למעלת ומדרגת
 15 "תפילה לעני".
 16 וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּפִנְיָמִיּוֹת
 17 הָעֲנִיָּיִם, על־פי קבלה וחסידות,
 18 שְׁעֲנִינֹו שֶׁל דָּוִד הוּא סְפִירַת
 19 הַמַּלְכוּת [וּשְׁבִדְרָךְ כָּלֵל הָרִי זֶה
 20 בְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֵין־סוֹף, שעם
 21 היותה בחינה ומדרגה מוגדרת, היא
 22 עדיין בחינה באין־סוף שלמעלה מ'סדר
 23 השתלשלות' וּבִדְרָךְ פָּרֵט הָרִי זֶה
 24 ספירת המלכות כפי שהיא בְּחִינַת
 25 מַלְכוּת דְּאֶצְעִילוֹת, העולם העליון
 26 של 'סדר השתלשלות' בו יש עשר
 27 ספירות מוגדרות], הָרִי עֲנִינָה שֶׁל
 28 סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא כּוֹלֵלַת
 29 אֶת כָּל עֲנִינֵי הַסְּפִירוֹת
 30 שְׁלַמְעֵלָה הֵימְנָה, וְהִיא שׁוֹרֵשׁ
 31 לְכָל הָעֲנִינִים שְׁלַמְטָה הֵימְנָה,
 32 ולכן ספירת המלכות היא זו שמעבירה
 33 את ההשפעה מכל הספירות שמעליה
 34 (המוחין והמידות) אל העולם שלמטה
 35 ממנה וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן למרות
 36 מעלתה שבה עובר כל השפע מעליה
 37 והיא השורש והמקור למה שלמטה
 38 ממנה הָרִי הִיא עֲצֻמָּה בְּבִחִינַת
 39 בִּיטוּל לְגִמְרִי, ובלשון זוהר
 40 דְּלִית לָהּ מַגְרָמָה כָּלוּם⁶⁰ שאין
 41 לה מעצמה כלום, ולכן היא בביטול,
 42 מתוך התחושה שכל מה שיש לה אינו
 43 מעצמה אלא ממי שמעליה, וכך גם דוד המלך היה בביטול מוחלט כתוצאה
 44 מהתחושה שכל מה שיש לו ניתן לו מלמעלה, ולכן אף שלמעשה היה מלך
 45 והיה עשיר, תפילתו היא תפילה לעני, כמבואר לעיל.

ביאור בדרך אפשר

1 וְיִתְפַּלֵּל, לְפִי שְׁאִין גְּבָהוּת לְפָנֵי הַמָּקוֹם, וכשעומדים בתפילה
 2 לְפָנֵי ה' אֵין מָקוֹם לְשׁוֹם דְּבַר שֶׁמִּבְטָא גְבָהוּת וְגִאוּוָה, כי התפילה צריכה
 3 להיות מתוך שפלות דווקא וְאֶף־עַל־פִּי שְׁאִין רָאִיָה ברורה ומפורשת
 4 לְדָבָר מִפְּסוּק, וְזָכַר לְדָבָר⁵⁷, כן מצינו בפסוק שְׁנִאָמַר⁵⁸ מִמַּעַמְמָקִים
 5 קָרָאתִיךָ ה', ו"ממעמקים" הוא
 6 הניגוד למקום גבוה וּכְתִיב תְּפִלָּה
 7 לְעֲנִי כִּי יַעֲטוּף ועני מתפלל מתוך
 8 שפלות ונמיכות. וּמִזֶּה שהגמרא
 9 משתמשת בפסוק "תפילה לעני כי
 10 יעטוף" ללימוד הלכה בדיני תפילה
 11 ששורים לכולם מוֹכַח, שְׁהָעֲנִין
 12 דְּתְּפִלָּה לְעֲנִי תפילה מתוך שפלות
 13 וביטול, שִׁיךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
 14 מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם לְמִי שֶׁהוּא
 15 עָשִׂיר. וְהִינֹי, שֶׁאֵף שְׁמַצַּד־
 16 עַצְמוֹ עוֹמֵד הוּא בְּמָקוֹם
 17 גְּבוּהָ, כי הוא במצב של עשירות
 18 הָרִי הוּא מַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ
 19 בְּמָקוֹם נְמוּךְ ומבטל את הגובה
 20 ואת הישות העצמית שלו לְהִיּוֹת
 21 מִמַּעַמְמָקִים קָרָאתִיךָ ה' בְּאוֹפֶן
 22 דְּתְּפִלָּה לְעֲנִי, וּכְבִּיאֹוֹר
 23 תְּלַמִּידִי רַב־יְנוּיָנָה עַל
 24 הָרִי־י, שְׁפִשֵּׁט הַפְּסוּק
 25 (מִמַּעַמְמָקִים גו') רוֹצֶה־לֹאמַר
 26 מִתּוֹךְ הַדְּחָקִים וְהַצָּרוֹת
 27 קָרָאתִיךָ, וְלִכֵּן אָמַר שְׁאִינוֹ
 28 רָאִיָה, לְפִי פִירוּשׁ זֶה ב"ממעמקים",
 29 מתוך צרות ודוחק, אֵין מִכָּאן רִאִיָה
 30 לִכֵּן שְׁאִין לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם גְּבוּהָ
 31 וּמִכָּאן הַפְּסוּק תְּפִלָּה לְעֲנִי כִּי
 32 יַעֲטוּף, שְׁזֶה וְדֹאֵי רוֹצֶה־
 33 לֹאמַר שְׁכָל רִיחַ כּוֹ', שְׁתְּפִלַת
 34 הַשִּׁפָּל וְהָעֲנִי נִכְנָסֶת לְפָנֵי
 35 הַמָּקוֹם ומכך שהתפילה צריכה
 36 להיות מתוך שפלות, כן ניתן ללמוד
 37 שאין להתפלל במקום גבוה, ונמצא
 38 שלכל הדעות גם מי שלמעשה עשיר
 39 יכול וצריך להתפלל "תפילה לעני".
 40 וּכְמוֹכֵן גַּם מִמָּה שְׁאָמַר דָּוִד
 41 בְּתְּפִלָּתוֹ כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי,
 42 כמובא לעיל שתפילת דוד היא הדוגמא
 43 לתפילת עני שנאמר "תפילה לדוד... כי עני ואביון אני" דְּהִנֵּה לְהִיּוֹתוֹ
 44 מְלֶךְ, הָרִי בִּדְאִי הִיוּ אֶצְלוֹ כָּל הָעֲנִינִים בְּאוֹפֶן שֶׁל הִרְחָבָה
 45 בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ, ולא ייתכן לפרש שתפילת דוד היא הדוגמא

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

יג

ביאור בדרך אפשר

1 אחר" וְעִינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלֹת אֲלֵיהֶם גו' ופירש רש"י: "מצפות
2 אליהם שישבו ואינם שבים, כל תוחלת שאינה באה, קריה כילין ענינים"
3 ואין לאל ידך. ולפי פשוטו מדובר בהיפך הברכה, ותכן הכתוב הוא
4 שהאדם מייחל ותאב לדבר ולא זוכה לקבל את משאלתו, אבל לענייננו
5 המשמעות היא חיובית שיש לפרש זאת למעלותא, למעלה ויתרון
6 שגם באשר מדובר אודות ענינים נעלים ביותר שאין ביכולתו להגיע אליהם בפועל
7 (אין לאל ידך אין בידך את הכוח לקבל ולהשיג את מבוקשך), מפל-
8 מקום יש לו שיכות אליהם, שיועד אותם ומפיר בהם כו', ויש לו רגש כלפיהם ולכן שוף
9 שיהיו עיניו רואות וכלות אליהם והעובדה שאין לו אפשרות
10 להשיג אותם בפועל לא מונעת ממנו ליחל ולצפות כי בעצם יש לו שיכות
11 לדבר, וכך גם בעבודת ה', "אביון" במובן החיובי הוא מי ש"תאב" ושואף
12 גם לענינים נעלים ביותר ויש לו שיכות גם לדברים אלה שאין ביכולתו
13 להשיג (לעת עתה). וזהו שאמר דוד כי עני ואביון אני, שפיון
14 שהיתה לו ידיעה ושיכות לכל דבר, גם לדבר היותר נעלה, לכן היה תאב לכל
15 דבר, ובכלל זה דרגות נעלות ביותר הנה בעבודת ה' ובניחוד עם זה, הנה
16 לאחר פל מה שהיה לו בפועל, היה בתכלית השפלות, בידעו שמצד-
17 עצמו אין לו מאומה, ואת כל מה שיש לו קיבל מלמעלה בשם
18 שפירת המלכות לית לה מגרמה אין לה מעצמה כלום ואת כל מה שיש לה היא מקבלת
19 מהספירות שלמעלה ממנה. ועל-דרך-זה בדומה למבואר לעיל
20 אודות דוד המלך שאף שלמעשה היה עשיר, יש בתפילתו את מעלת "תפלה
21 לעני", מפני הביטול לאלוקות ותחושת השפלות, מצינו גבי משה
22 רבנו, דהנה אף שנתבאר לעיל ש"תפלה למשה" היא בדרך

1 ויש להוסיף בדיוק הלשון שאמר דוד המלך על עצמו כי עני ואביון אני, לא רק עני אלא גם אביון, שתאב לכל דבר, ויש לפרש זאת למעלותא⁶², שכל דבר, גם דבר היותר נעלה, הרי הוא תאב אליו, היינו שהוא שואף ומתאוה גם לדברים נעלים ביותר בעבודת ה' והרי אי-אפשר להיות תאב לדבר אלא-אם-כן יש לו שיכות אליו, וכמשל הדוע⁶³ שאצל איש כפרי לא שוף שיהשוק בבת המלך, כיון שאין לו שיכות אליה כלל. וכן הוא גם ברוחניות הענינים, שלא שוף שיהיה תאב לדבר, אלא-אם-כן יש לו ידיעה בדבר, ולא רק ידיעה שקלית בלבד, אלא גם ההפכה וההרגש במוחו, שמוזה נמשך גם בהרגש הלב שיהיה תאב לדבר זה. וכיון שהוא תאב לכל דבר, הרי מוכן שיש לו שיכות לכל דבר, גם לדבר היותר נעלה. וזהו גם מה שכתוב⁶⁴ ועיניך רואות וכלות אליהם גו' ואין לאל ידך, שיש לפרש זאת למעלותא, שגם באשר מדובר אודות ענינים נעלים ביותר שאין ביכולתו להגיע אליהם בפועל (אין לאל ידך), מפל-מקום יש לו שיכות אליהם, שיועד אותם ומפיר בהם כו', ולכן שוף שיהיו עיניו רואות וכלות אליהם. וזהו שאמר דוד כי עני ואביון אני, שפיון שהיתה לו ידיעה ושיכות לכל דבר, גם לדבר היותר נעלה, לכן היה תאב לכל דבר, ובניחוד עם זה, הנה לאחר פל מה שהיה לו בפועל, היה בתכלית השפלות, בידעו שמצד-עצמו אין לו מאומה, בשם שפירת המלכות לית לה מגרמה כלום. ועל-דרך-זה מצינו גבי משה רבנו, דהנה אף שנתבאר לעיל ש"תפלה למשה" היא תפלת עשיר, מפל-מקום היה אצלו וזהו גם מה שכתוב⁶⁴ בפסוקי התוכחה "בניך ובנותיך נתונים לעם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלל תפלת עשיר, שלמטה במדרגה מ"תפלה לעני" מכל-מקום
2 למעשה היה אצלו אצל משה גם הענין ותפלה לעני, שזההי
3 התפלה ד'ואתחנן", כדברי חכמינו ז"ל שהתפילה של משה נקראת
4 כאן בביטוי "ואתחנן" דווקא ללמדנו שפיקש מתנת חנם⁶⁵ ולמרות
5 גודל מעלתו והזכויות הגדולות
6 והנפלאות שהיו לו, משה רבנו ביקש
7 מתנת חנם כאילו היה "עני" ללא
8 מעלות וללא זכויות. והינו מצד
9 גודל ענותנותו של משה
10 רבנו, כמו שכתוב⁶⁶ והאיש
11 משה ענו מאד מכל האדם
12 אשר על פני האדמה ולכן היה
13 בביטול גדול מאד לאלוקות [דכשם
14 שהיה נעלה יותר מכל האדם
15 אשר על פני האדמה, להיותו
16 מבחר המין האנושי⁶⁷, הנה לא
17 זו בלבד שמעלתו הגדולה, למעלה
18 מכל בני האדם, לא גרמה לו שום
19 תחושה של גאווה וישות, חלילה, אלא
20 להיפך, ככל שהיה גדול ונעלה, כמו
21 כן באותה מידה היה ענו יותר
22 מכולם], ומצד ענין הענוה
23 היה יכול להיות אצלו
24 העילוי ותפלה לעני, פי ענין
25 העניות במובן של ביטול ותחושת
26 שפלות קשור עם ענין
27 הענוה⁶⁸, וכפי שמצינו
28 במשיח שנקמר בו⁶⁹ עני
29 ורוכב על חמור, ופירש
30 בתרגום - ש"עני" היינו ענותן,
31 והינו לפי שענוה הוא בחינת
32 ביטול ושפלות, ולכן משיח נקרא
33 "עני" אף שיש בו "עשירות" רוחנית
34 מופלאה ועל-ידי ענוה יכול
35 להגיע למדרגת עני וככל
36 שהענוה גדולה יותר, הביטול עמוק
37 ופנימי יותר.
38 ומזה מהבואר לעיל שגם משה וגם
39 דוד, אף שהיו במעלה ומדרגה גבוהה
- ביותר, תפילתם הייתה באופן של "תפילה לעני", מוכן גם בנוגע לתפלתו
של כל אחד ואחד מישראל, אפילו מי שמעמדו ומצבו הוא עשירות,
שיכול להיות בה העילוי והיתרון ותפלה לעני, פי גם פאשר
יש לו כל המצטרף, הרי הוא מרגיש שמצד-עצמו אין לו
מאומה וכל מה שיש לו בא מלמעלה,
ואם כן אין זו סתירה לתחושת הביטול
והשפלות.
ועל-דרך שמצינו בזהר⁷⁰ גבי
רב המנונא⁷¹ סבא שהיה
מתפלל על מזונו בשעה
שהיה ערוף על שולחנו,
ולכאורה אם מזונו כבר נמצא לפניו,
מה ענין התפילה על כך, אלא הביאור
הוא והינו, שלולי זאת שמזונו
היה ערוף על שולחנו לא
היה תאב למזון, ומצד מעמדו
ומצבו הנעלה מצד עצמו לא היה לו
שום רצון למזון כיון שאינו שיף
לזה (כ"ל שפדי שיהיה תאב
לדבר, צריך שתהיה לו
שיכות אל הדבר ואם בעולם
המושגים שלו הדבר לא תופס מקום
או שהוא רחוק מעולמו כי אינו בר-
השגה כלל לגביו, לא יתכן שיחוש
תאוה וחשק לדבר), ולאידך
גיסא, מצד שני פאשר מזונו
היה ערוף על שולחנו, ואז
מציאות המזון לפניו מעוררת בו ענין
לכך, שאז יש מקום להרגש
דכחי ועוצם ידי כו', שהרי
בקשתו התמלאה, בכל זאת היה
אצל רב המנונא סבא ההרגש
שגם עכשו כשיש לפניו את מה
שהוא רוצה אין לו כלום מצד-
עצמו, עד שיבקש מהקב"ה
בתפלתו ולכן התפלל אף שהמזון
כבר היה ערוך לפניו, כי מפני הענוה
והביטול, גם כאשר רצונו התמלא הוא
חש כאילו אין לו כלום.
- גם הענין ותפלה לעני, שזההי התפלה
ד'ואתחנן", שפיקש מתנת חנם⁶⁵. והינו מצד
גודל ענותנותו של משה רבנו, כמו שכתוב⁶⁶
והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני
האדמה [דכשם שהיה נעלה יותר מכל האדם
אשר על פני האדמה, להיותו מבחר המין
האנושי⁶⁷, כמו כן היה ענו יותר מכולם], ומצד
ענין הענוה היה יכול להיות אצלו העילוי
ותפלה לעני, פי ענין העניות קשור עם ענין
הענוה⁶⁸, וכפי שמצינו במשיח שנקמר בו⁶⁹ עני
ורוכב על חמור, ופירש בתרגום - ענותן, והינו
לפי שענוה הוא בחינת ביטול ושפלות, ועל-ידי
ענוה יכול להגיע למדרגת עני.
- ומזה מוכן גם בנוגע לתפלתו של כל אחד
ואחד מישראל, ששיכול להיות בה
העילוי ותפלה לעני, פי גם פאשר יש לו כל
המצטרף, הרי הוא מרגיש שמצד-עצמו אין לו
מאומה. ועל-דרך שמצינו בזהר⁷⁰ גבי רב
המנונא⁷¹ סבא שהיה מתפלל על מזונו בשעה
שהיה ערוף על שולחנו, והינו, שלולי זאת
שמזונו היה ערוף על שולחנו לא היה תאב
למזון, כיון שאינו שיף לזה (כ"ל שפדי שיהיה
תאב לדבר, צריך שתהיה לו שיכות אל הדבר),
ולאידך גיסא, פאשר מזונו היה ערוף על
שולחנו, שאז יש מקום להרגש דכחי ועוצם
ידי כו', היה אצל רב המנונא סבא ההרגש שגם
עכשו אין לו כלום מצד-עצמו, עד שיבקש
מהקב"ה בתפלתו.

(65) פרש"י ואתחנן ג, כג. (66) בהעלותך יב, ג. (67) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק - היסוד השביעי. (68) ראה גם ראשית חכמה שער הענוה רפ"א. (69) זכרי' ט, ט. (70) ח"ב סב, ב. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח. תרנב. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב. קונטרס ומעין מאמר יז פ"א. (71) בזהר שלפנינו: ר' ייסא סבא. אבל כ"ה (כבפנים) במאמרי אדה"ז ובסהמ"צ להצ"צ שם. בקונטרס ומעין שם: ר' ייבא סבא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 בענווה ושפלות כִּינן שְׁמֵשִׁים עֲצָמוּ כְּשִׁירִים וּמַעֲמִיד אֶת
45 עֲצָמוּ בְּמַצֵּב שֶׁל עֲנִי (עַל־דֶּרֶךְ שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין עֲצָמָן רָשִׁין
46 בְּרֹאש־הַשָּׁנָה לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים וּתְפִלָּה, וְדוּקָא בְּגַלל שֶׁהַעֲבוּרָה שֶׁל
47 רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא מִתּוֹךְ בִּיטוּל (קִבְלַת עוֹל מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
48 מַחֲדֵשׁ) זֻכִּים שֶׁהַשָּׁנָה "מִתְעַשֶּׂר
49 בְּסוּפָהּ", שָׂאז יֵשׁ בְּתַפְּלָתוֹ
50 הָעִילִי דִּמְן הַמַּצָּר קָרָאתִי,
51 מִתּוֹךְ תַּחֲוֵשָׁה שֶׁל שְׁפִלוֹת וּבִיטוּל,
52 כְּאִמּוֹר, וְעַל־יְדִי־זֶה נַעֲשֶׂה עֲנִי
53 בְּמִרְחָב.
54 ז) וְהִנֵּה עַל־פִּי מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר
55 לְעִיל (סְעִיף ד') שְׁפָלֻת
56 הָעֲנִין דְּרֹאש־הַשָּׁנָה הוּא כֵן
57 שֶׁהַמִּשְׁכָּת וְהַשְּׁפָעַת הַחַיִּית עַל כָּל
58 הַשָּׁנָה כֹּלָה הִיא בְּאֹפֶן דִּ"רָשָׁה
59 מִתְחִילָתָהּ", מִתּוֹךְ "עֲנִיּוֹת", בִּיטוּל
60 וּשְׁפִלוֹת, מִן הַמַּצָּר קָרָאתִי,
61 שְׁעַל־יְדִי־זֶה מִתְעַשֶּׂר
62 בְּסוּפָהּ, עֲנִי בְּמִרְחָב,
63 כְּמוֹדֶגֶשׁ בְּקוֹל הַשּׁוֹפָר שִׁיּוּצָא
64 מִן הַמַּצָּר מַצְדוֹ הַקָּצֵר, וְעַל־
65 יְדִי־זֶה דוּקָא בְּגַלל שֶׁהַתְּקִיעָה הִיא
66 מִתּוֹךְ הַצֵּד הַצֵּר וּמִתּוֹךְ פֶּתַח קֶטַן וְצָר
67 הוּא בְּמִרְחָב וּבִהְתַּפְּשׁוּת
68 בְּצִדוֹ הַרְחָב, יוֹכֵן גַּם מַה
69 שֶׁכְּתוּב וְהִנֵּה בַּיּוֹם הַהוּא
70 יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ
71 הָאוֹבְדִים גּוֹ' וְהַנִּגְדִּים גּוֹ',
72 וְנִתְבָּאָר לְעִיל בְּאִרְכּוּת שֶׁהַמִּשְׁמָעוֹת
73 הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא שְׁקוּל
74 הַשּׁוֹפָר הַגָּדוֹל הוּא בְּמַעֲלָה וּמְדֻרְגָּה כָּל
75 כֵּן גְּבוּהָה שֶׁבִּיכּוּלָתוֹ לַעֲרוֹר אֶפְּלוֹ אֶת
76 הָאוֹבְדִים וְהַנִּגְדִּים דְּכִינן
77 שְׁלַעֲתִיד־לְבָא (בַּיּוֹם הַהוּא
78 יוֹם הַגְּאוּלָּה) צְרִיף לְהִיּוֹת גִּילּוּי
79 נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר שְׁנִמְשָׁף עַל־יְדִי
80 שׁוֹפָר גָּדוֹל, שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
81 מִהִּילּוּי דְּרֹאש־הַשָּׁנָה
82 שְׁנִמְשָׁף עַל־יְדִי שׁוֹפָר סֶתֶם,

1 (ו) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מַה שֶּׁכְּתוּב⁷² מִי אֶל כְּמוֹךְ נוֹשָׂא
2 עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע הֵינּוּ סוּלַח וּמוּחַל עַל עוֹנוֹת לְשֹׂאֲרֵית נִחְלָתוֹ,
3 וְדִרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁷³ לְשֹׂאֲרֵית נִחְלָתוֹ - וְלֹא לְכָל נִחְלָתוֹ,
4 הֵינּוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוּחַל וְסוּלַח לַעֲוֹנוֹת דוּקָא לְמִי שְׁמֵשִׁים
5 עֲצָמוּ כְּשִׁירִים, וְכִמּוֹ שְׁכֵתָב
6 אֲדָמוֹר מְהֵרָשׁ בְּמַאֲמָר
7 שְׁלִפְנֵי מֶאֱהָ שָׁנָה⁷⁴, מִשְׁנָה
8 תִּרְכָּח, שִׁישׁ לּוֹמֵר שְׁלִשָּׁה
9 טַעֲמִים עַל זֶה, מְדוּעַ הַסְּלִיחָה
10 וְהַמְּחִילָה הִיא דוּקָא לְמִי שְׁמֵשִׁים
11 עֲצָמוּ כְּשִׁירִים, כְּמִבּוֹאֵר שֶׁ
12 בְּאִרְכּוּתָהּ. וְהָעֲנִין בְּזֶה,
13 שֶׁהֵיטוֹ כְּשִׁירִים אֵינוֹ מַצִּד
14 לְמַעֲלָה, בְּתוֹר חֶלֶק מִהַסְּלִיחָה
15 וְהַמְּחִילָה שְׂבָאָה מִלְּמַעֲלָה אֵלָּא
16 שֶׁהוּא הָאָדָם מַצִּד עֲצָמוּ מִשִּׁים
17 עֲצָמוּ כְּשִׁירִים בְּעֲנוּוָה וּשְׁפִלוֹת.
18 וּמוֹכֵן, שֶׁהַחִידוּשׁ בְּזֶה אֵינוֹ
19 בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא עֲנִי כְּפִשׁוּטוֹ,
20 שְׂאז אֵין כָּל פֶּלֶא וְחִידוּשׁ בְּכֵן שֶׁהוּא
21 בְּעֲנוּוָה וּשְׁפִלוֹת, כִּי טַעֲמֵי שְׁעֵי חֶסֶד
22 כָּל לֹא יִתְגַּאֵה אֵלָּא דְּוָקָא בְּשַׁעֲהָ
23 שֶׁהַקָּב"ה נּוֹתֵן לוֹ כָּל
24 הָעֲנִיּוֹת בְּאֹפֶן שֶׁל הַרְחָבָה,
25 וְלִמְעַשֶּׂה הוּא עֲשִׂיר, וְאַף־עַל־פִּי
26 כֵּן הָרִי הוּא מַצִּד עֲצָמוּ, עַל־יְדִי
27 עֲבוּדָה עֲצָמִית, מִשִּׁים עֲצָמוּ
28 כְּשִׁירִים, בְּאֹפֶן שֶׁל בִּיטוּל
29 וּשְׁפִלוֹת, וְעַל־יְדִי־זֶה נַעֲשֶׂה
30 כָּלִי לְהַמְשִׁכָּה גִילּוּי אִוֵּר
31 מִבְּחִינָה גְּבוּהָה מְאֹד שְׁמֵשִׁים
32 נוֹשָׂא עוֹן כו'⁷⁵ כְּמִבּוֹאֵר בְּחִסְדִּית
33 עַל כִּלְלוֹת עֲנִיין הַתְּשׁוּבָה וְהַכְּפֹרָה,
34 שֶׁהִיא עַל יְדֵי הָאֵרָה וְהַמִּשְׁכָּה מְדֻרְגָּה
35 גְּבוּהָה בִּיּוֹתֵר בְּאִלּוּקוֹת שְׂבָה חֲסִטָּא לֹא
36 יוֹגַע' וְלֹא פּוֹגֵם מַלְכִּיתִילָהּ. וּמַצִּד
37 זֶה בְּגַלל הָעֲבוּרָה שֶׁל הָעֲנוּוָה
38 וְהַשְּׁפִלוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, שִׁיף
39 הָעֲנִין דִּ"תְּפִלָּה לְעִנִּי" לְכָל
40 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם מִי
41 שֶׁבְּפּוֹעֵל הוּא עֲשִׂיר, וְכִמּוֹר שְׁדוּקָא
42 אֲצִלוּ יֵשׁ יוֹתֵר חִידוּשׁ בְּכֵן שֶׁלְּמִרוֹת
43 שִׁישׁ לוֹ בְּמַה לְהַתְּגַאוֹת, בְּכָל זֹאת הוּא

(72) מיכה ז, יח - הפטרת שבת שובה. (73) ר"ה יז, סע"א ואילך. (74) ד"ה מי א-ל כמוך תרכ"ח (סה"מ תרכ"ז ע' תמב ואילך). (75) ראה סה"מ שם ע' תנא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ואפילו למעלה מקול השופר שהיה במתן תורה, כמבואר לעיל, הרי גם
 2 ענין המצר צריך להיות יותר מאשר ענין המצר שבראש-
 3 השנה סתם, שהוא כללות ענין הביטול, הענוה והשפלות, וענינו
 4 בעבודה של כל אחד ואחד בזמן הזה שה"מ"צר" שממשיך את ה"שופר גדול"
 5 הוא 'מ'צר' עמוק יותר (וממילא,
 6 'מ'צר' שמביא אחר כך ל"מרחב" גדול
 7 יותר) וזהו המצר דהאובדים
 8 ונהגים, אלו שעבודתם
 9 היא בשלמות, ומעמדם ומצבם
 10 הרוחני הוא מצב של "עשירות" אלא
 11 שבכל זאת הם ב'מ'צר' וביטול גדול
 12 כיוון שפ'רגישים ועושים את
 13 עצמם לאובדים ונהגים,
 14 ולמרות שהם עובדי ה' בצורה מלאה
 15 ומושלמת, הם בתחושה כאילו היו
 16 רחוקים ביותר מאלוקות כ"אובדים
 17 ונהגים", וזאת מצד ההתבוננות
 18 שלגבי הרוממות דאור אין-
 19 סוף, שהיא בלי גבול ובאין-ערוך
 20 לגמרי לעומת האדם המוגבל גם
 21 העבודה האמיתית, וכאמור
 22 עבודתם היא בשלמות, לחטא
 23 יחשב, כי סוף סוף איזה ערך יש
 24 לעבודה מוגבלת לגבי בלי גבול ואין-
 25 סוף ומצד זה הם בתכלית
 26 המצר, עוד יותר מאשר מי שבאמת
 27 נמצא במצב רוחני ירוד, כאמור
 28 שכאשר ה"עשיר" מבטל את עצמו הרי
 29 זה חידוש גדול יותר, וביטול עמוק
 30 יותר, מאשר "עני" שמבטל את עצמו
 31 ועל-ידי-זה הענוה והביטול
 32 באופן של "תכלית המצר" נמשך
 33 תכלית המרחב דשופר גדול,
 34 כמו שנתבאר לעיל
 35 בארובה⁷⁶ וכפי שיתבאר בפרשיות
 36 יותר להלן.
- 37 (ח) ובאור הענין, דהנה ידוע⁷⁷ ומבואר בהרחבה בתורת החסידות
 38 שבפראש-השנה חוזרים כל הדברים לקדמותן, והאור והחיות
 39 שנמשכו לעולם בראש השנה של השנה שעברה חוזרים ועולים למקורם
 40 וצריך להמשיך ולעורר אצל הקדוש ברוך הוא, כביכול רצון חדש
 41 על בריאת העולמות, עד שיימשך בראש השנה של השנה החדשה
 42 אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדן מימי עולם
- אור עליון פנה (כמבואר ב'אגרת הקדש'⁷⁸ שבספר התניא).
 ועל זה על התעוררות רצון חדש למעלה להיות מלך על העולם ולהשפיע
 לכל הנבראים אור וחיות חדשה ונעלית בשנה החדשה אמרו רבותינו
 ו"ל⁷⁹ בגמרא אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש-השנה פסוקים
 מן התורה, הנביאים והכתובים שתוכנם
 הוא מלכיות כיצד ה' מולך על
 העולם וזכרונות כיצד ה' זוכר את כל
 הברואים ושופרות פסוקים על
 התקיעה בשופר, והגמרא מוסיפה
 שטעם אמירת הפסוקים הוא
 מלכיות כדי שתמליכוני
 עליכם, וזכרונות כדי שיעלה
 וזכרונם לפני לטובה, ובמה
 בשופר שקול השופר המעורר את
 המלוכה ואת הזיכרון והרצון העליון
 להיות מלך על העולם והנבראים
 ולהאיר ולהשפיע להם.
 והענין פנה, שהקב"ה מבקש
 מישאאל שיאמרו פסוקי
 מלכיות כדי להמשיך
 מבחינת התנשאות העצמית
 להיות תמליכוני עליכם
 כמבואר בתורת החסידות שלמעלה
 באלוקות עניין ההתנשאות והמלוכה
 הוא לא דבר שנוצר כתוצאה
 מהתעוררות של העולמות והנבראים,
 כפי שהוא אצל מלך בשר-ודם
 שהתעוררות הרצון למלוכה באה לו
 בגלל הביטול של העם כלפיו, אלא
 הקדוש ברוך הוא רם ונישא מצד עצם
 מהותו, וכל מעשה הנבראים והביטול
 שלהם כדי לעורר רצון למלוכה אינם
 אלא כדי שההתנשאות והרוממות
 העצמית תבוא לידי גילוי. הינו,
 שלא יהיה רק בבחינת מלך
 שמו נקרא רק "נקרא" אבל
 ההתנשאות והרוממות העצמית לא מתגלית (שזהו בחינת התפשטות
 לבד מבחינת הרוממות⁸⁰ ואילו הרוממות העצמית נשאר בהעלם)
 חס-ושלום, אלא שיהיה גילוי ההתנשאות והרוממות
 להיות מלך על ישראל, שהם על ידי עבודתם בראש השנה, שעיקרה
 ביטול וקבלת עול מלכות שמים, ועל-ידם לאחר שגילוי ההתנשאות
 והרוממות העצמית גורם את המלכות על בני ישראל, הרי על ידי זה המלכות

(76) ד"ה זה דיום ב' דר"ה ס"ה-ז. (77) ראה פ"ח ושער הכוונות שער ר"ה. סידור האריז"ל במקומו. ובכ"מ. לקר"ת פרשתנו
 נא, ב. ובכ"מ. (78) ס"ד. (79) ר"ה טז, א. לר, ב. (80) סה"מ תרס"ט ע' כד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הכבוד⁸⁶, שזוהי מדרגת הנשמה כפי שהיא בבחינת
מציאות בהיותה בעולם הבריאה שנקרא עולם הפסא⁸⁷,
כמבואר בחסידות, בעולם האצילות הספירות העליונות הם בבחינת "אלוקות
ממש" ואין בו נבראים שהם מציאות מוגדרת, דבר שקיים רק החל מעולם
הבריאה, והדבר בא לידי ביטוי גם בכך
שעולם הבריאה נקרא "עולם הכסא",
כי ישיבה על כסא היא ירידה והשפלת
הקומה ביחס לעמידה, ולעניינו –
שורש נשמות ישראל הוא גבוה ביותר,
בעולם הבריאה, ויש גם מדרגות
נעלות יותר בו, שבגובהם
נשמות ישראל מושרשות ועד כפי
שנשמות ישראל מושרשות
בעצמותו יתברך, וכמו
שכתוב⁸⁸ יבחר לנו את
נחלתנו את גאון יעקב אשר
אהב סלה, שבהם היא
בחינת העצמות, מתוך כל
הבריאה הקדוש ברוך הוא בעצמו בחר
בנשמות ישראל ודווקא אותן הוא
אוהב ולכן מאחר ששורש נשמות
ישראל גבוה יותר משורש כל העולמות
וכל הנבראים, עד כדי כך שהן
מושרשות בעצמותו ומהותו של
הקדוש ברוך הוא בעצמו נעשה
על-ידם ענין הזכרון, התעוררות
הזכרון למעלה להתייחס לבריאה
ולהשפיע לה אור וחיות באופן כזה
שלא זו בלבד שישפיע לה אור מוגבל
ומצומצם, בחינת ממלא כל עלמין
(שהיא ההשפעה הנפעלת על ידי
בחינת מלכויות) אלא שתהיה
בנוסף לכך גם ההמשכה מבחינת
סובב-פל-עלמין לבחינת

ממלא-פל-עלמין להיות מלך על כל הארץ.
ומוסיף לבאר את המשמעות הפנימית של המשך דברי הגמרא שהפעולה
(וההמשכה) של "מלכויות" ושל "זכרונות" היא על ידי השופר:
ובמה בשופר, פי כדי להמשיך מבחינת סובב-פל-עלמין
לבחינת ממלא-פל-עלמין, היינו שהאור הבלתי-גבול שלמעלה

נמשכת גם על העולם כולו, כמו שמבקשים⁸¹ בתפילות ראש
השנה מלוך על העולם כולו בכבודך כו' וידע כל פעול כי
אתה פעלתו כו', ועד שתהיה מלכותו בכל משלה⁸², בכל
החלקים ובכל הפרטים של הבריאה אפילו על אלו שעליהם צריך
להיות ענין של משלה
בעל-כרחם⁸³ ואינם מקבלים את
מלכותו ברצון, מצד עצמם.
והולך ומפרט יותר את ענין המשכת
מלכותו של הקדוש ברוך הוא על כל
הבריאה על-ידי פסוקי מלכויות,
זכרונות ושופרות, על-פי פנימיות
הענינים:
ובללות הענין דמלכויות הוא
המשכת והתגלות בעולם של
בחינת ממלא כל עלמין⁸⁴
האור האלוני המצומצם להחיות את
העולמות והנבראים ולהתלבש בהם
בפנימיות. וענין זכרונות הוא
המשכת והתגלות בעולם של
בחינת סובב כל עלמין⁸⁴,
האור האלוני הבלתי מוגבל שמאיר
בעולמות ובנבראים בדרך 'סובב'
רמיק' למעלה, כי ענין הזכרון
שיך על דבר רחוק שלא נמצא
בגילוי ובאופן ניכר ונרגש, והינו,
לפי שלגבי בחינת הסובב
שהוא אור אלוני בלי גבול הנעלה
ומופשט מהעולמות המוגבלים הרי
העולמות הם בבחינת רחוק
מקום, דכלא ממש חשיבי הם
נחשבים כלא, כאילו אינם קיימים.
ואם-כן כל המציאות שלהם היא דבר
רחוק. וענין הזכרון שפועל
המשכה והתגלות של אור ה'סובב'

שלמעלה מעולמות בתוך העולמות (ובלשון החסידות – המשכת 'סובב'
ב'ממלא') נעשה על-ידי נשמות ישראל דוקא (יעלה זכרונם
לפני לטובה במובן זה שבני ישראל הם המעוררים את הזכרון על כללות
הבריאה)⁸⁵, והטעם לכך שדווקא נשמות ישראל מושרשות לעולם את אור
ה'סובב' הוא כי נשמות ישראל הן חצובות מתחת לכסא

(81) תפלת העמידה דר"ה. (82) תהלים קג, יט. תפלת העמידה דר"ה. (83) ראה לקו"ת ר"ה נה, ב. נו, ב ואילך. ובכ"מ.
(84) ראה המשך תרס"ו ע' תקלז ואילך. וראה ד"ה והי' ביום ההוא הנ"ל (לקו"ת שם ר"ה נח, ב ואילך. אוה"ת דברים ח"ה
ע' ב"פ ואילך). ד"ה זה היום תשמ"ב פ"ח ואילך (תו"מ סה"מ תשרי ס"ע מו ואילך). (85) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תח.
(86) פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ז. וראה זח"ג כט, ב. קכג, ב. (87) פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"ג. עץ חיים
שער מו (שער כסא הכבוד) פ"א. פ"ד-ה. שער מו (שער סדר אבי"ע) פ"ה. (88) תהלים מז, ה. וראה סד"ה יבחר לנו תש"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהתלבשות יומשך ויאיר בתוך גרדי העולמות **צריכה להיות המשכה**
 2 **מבחינה שלמעלה גם מסובב-כל-עלמין**, כי מצד ענינו של
 3 'סובב כל עלמין' עצמו אין אפשרות שירד ויתלבש בגדרים מוגבלים. אבל
 4 כשיש המשכה ממקור שלמעלה משניהם, דרגה שבה אין כלל גדרים, והיא
 5 נעלית הן מעניין הגבול והן מעניין
 6 הבלי-גבול באותה מידה, יכולה להיות
 7 הארה שלא על-פי הכללים והגדרים
 8 **וזהו ענין השופר, שעל-ידו**
 9 **נמשך מבחינה שלמעלה גם**
 10 **מסובב-כל-עלמין**⁸⁴, **וענינו**
 11 **בפסירות הוא ספירת**
 12 **הבינה**⁸⁹ וההמשכה שלמעלה גם
 13 מ'סובב' וגם מ'ממלא' פועלת את
 14 המשכת ה'סובב' ב'ממלא', כאמור
 15 לעיל.
 16 **ועוד זאת, התקיעה בשופר פועלת**
 17 **דבר נוסף שענין השופר (במה)**
 18 **בשופר) הוא כדי לפעול**
 19 **ההמשכה** שנפעלת על ידי
 20 "מלכיות" ו"זכרונות" שמעוררת את
 21 הרצון העליון למלוכה והשפעת חיות
 22 לעולמות הן מאור הממלא כל עלמין'
 23 והן מ'אור הסובב כל עלמין', שלא
 24 תישאר בעולמות עליונים נעלים בלבד
 25 אלא תרד ותומשך ותתגלה למטה,
 26 עד להשפעת אור וחיות לעולם הזה
 27 הגשמי, **והינו על-ידי התקיעה**
 28 **בשופר דוקא שנעשה מקרן**
 29 **של בהמה, אשר כלשון הכתוב**
 30 **רוח האדם עולה למעלה, ואילו רוח**
 31 **הבהמה היא היוֹרֶדֶת**
 32 **למטה**⁹⁰ **(אפילו רוח**
 33 **הבהמה, הנפש והחיות שלה ועל-**
 34 **אחת-במה-וכמה הבהמה**
 35 **עצמה** שהיא גשמית וחומרית
 36 ותחתונה ביותר), **ולכן נעשית על-ידי-זה התקיעה בשופר מן הבהמה**
 37 **ההמשכה** של האורות העליונים ביותר **למטה מטה**⁹¹ לעולם הזה
 38 הגשמי.
 39 **אמנם כל זה הוא הסדר בפֶּאֶשֶׁר עולם כמנהגו נוהג, לפי**
 40 **הסדר הרגיל של השתלשלות האור האלוקי מדרגה לדרגה שֶׁאֵז פִּעוּלַת**
 41 **השופר דראש-השנה היא להמשיך מסובב-כל-עלמין**
 42 **בממלא-כל-עלמין כמבואר לעיל. אבל בפֶּאֶשֶׁר מתקרבים אל**
- הזמן של הגאולה השלימה **שעליו נאמר ונגלה כבוד הוי'** האור
 האלוקי המהווה ומחיה את העולם שכעת הוא בהעלם יהיה בגלוי **וראו**
כל-בֶּשֶׁר יחדו⁹² כי פי ה' דיבר, **שאפילו בדומם ממש** בשר
 גשמי **יתגלה אלקות** באופן של ראייה, כפי שרואים דבר בעיני בשר,
ויתרה מזה, גילוי האלקות לעתיד
 לבוא יהיה באופן עוד יותר נעלה
 כלשון היעוד הנבואי **מלאה הארץ**
דעה את הוי' כמים לים
מכסים⁹³, לפי פשוטו הכתוב אומר
 שכל הארץ, כל העולם, יהיה 'מוצף'
 בידיעת ה', מבלי שיישאר פרט אחד
 שלא יהיה חדור בידיעת ה' וגילוי
 אלקות כשם שהמים מכסים את כל
 שטח הים מבלי להשאיר אפילו שטח
 אחד שאינו מכוסה במים, ולפי
 פנימיות הדברים הכוונה היא
שהארץ שהיא בחינת עלמא
דאתגליא עולם שבו יש אור אלוקי
 נמוך שמתגלה לנבראים, ובעולם הזה
 הדבר המקביל ל'עלמא דאתגליא'
 הרוחני היא הארץ שהברואים שבה
 גלויים לעין ואינם מכוסים באדמה,
 באופן שהקשר שלהם עם מקור חיותם
 לא נראה **תהיה כמים לים**
מכסים, כמו עלמא
דאתפסיא, עולם נעלה יותר שהאור
 האלוקי המאיר בו נעלה מלבוא לידי
 גילוי והוא מכוסה, ובעולם הזה הדבר
 המקביל ל'עלמא דאתכסיא' הרוחני
 הוא הים שהברואים שבו מכוסים
 במים באופן שהקשר שלהם עם מקור
 חיותם הוא ברור **(והינו)**⁹⁴ **התגלות**
 אלקות ב'עלמא דאתגליא' באותה
 דרגה שהוא מאיר ב'עלמא דאתכסיא'
 משמעותה **שיומשך בחינת**
סובב-כל-עלמין שכעת אינו נראה וניכר בעולמות **להיות בבחינת**
גילוי ממש (ואז כאשר 'סובב' של עכשיו יאיר בגילוי 'יומשך
בחינת סובב מבחינה עליונה יותר, שיומשך מבחינה
עליונה הרבה יותר להיות בבחינת סובב), אזי בזמן הגאולה,
 כאשר יהיה גילוי אלקות בעולם גם **השופר** שבו תהיה התקיעה לעתיד
 לבוא יהיה נעלה יותר **מה'שופר סתם' דראש-השנה, שהוא**
 הפועל את המשכת ה'סובב' ב'ממלא' בזמן הזה **והוא ענין שופר**

(89) ראה פ"ח שער השופר פ"א ואילך. לקו"ת ר"ה נז, ב. ובכ"מ. (90) ע"פ קהלת ג, כא. (91) ראה ד"ה והי' ביום ההוא הנ"ל (לקו"ת שם נט, ב. אוה"ת שם ע' ב'פד). (92) ישע' מ, ה. (93) ישע' יא, ט. (94) ראה ד"ה והי' ביום ההוא הנ"ל (לקו"ת שם נט, ג ואילך).

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גדול, שֶׁעַל־יָדוֹ תִּהְיֶה הַהִמָּשְׁכָּה מִבְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְסֻבָּב־
- 2 כָּל־עֲלָמִין, שֶׁהָיָה גַם בְּחִינַת סֻבָּב־כָּל־עֲלָמִין, אֶף־עַל־פִּי
- 3 שְׁאִינוֹ מִתְלַבֵּשׁ וְנִתְפָּס בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, כִּי הוּא אֹר בְּלִי גְבוּל
- 4 שְׁלֹא 'נִתְפָּס' בִּיכוּלֹת הַקְּלִיטָה שֶׁל עוֹלָם מוֹגְבֵל, סוּף סוּף מֵאַחֵר שֶׁהוּא
- 5 בְּחִינַת סֻבָּב וּמִקִּיף לְעֲלָמִין,
- 6 אִם־כֵּן אִפִּילוֹ הוּא בְּגֵדֵר בְּחִינַת
- 7 עֲלָמִין, וְלִכֵּן נִקְרָא "סֻבָּב כָּל עֲלָמִין"
- 8 אֲבָל עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מוֹבְדֵל
- 9 לְגַמְרֵי מִגְדֵר בְּחִינַת עֲלָמִין,
- 10 אִפִּילוֹ מִלְּהוּיֹת מֵאִיר בְּבְחִינַת
- 11 סֻבָּב וּמִקִּיף, אֲלֵא שׁוֹה הַמַּצֵּב
- 12 בְּזִמְנָן הַזֶּה כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם מַעֲלִים
- 13 וּמַסְתִּיר עַל הָאֹר הַאֲלוּקִי וְיִתְגַּלֶּה
- 14 לְעֵת־לְבָא שְׁאֵו הַגִּילוי הַאֲלוּקִי
- 15 יֵאִיר וְיִחְדֹּר אִפִּילוֹ בְּתוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת
- 16 הַגִּשְׁמִית.
- 17 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁנֵאֲמָר בַּפְּסוּק זֶה
- 18 "וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא..." יִתְקַע (וְלֹא
- 19 יִתְקַע) בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל, מִבְּלִי
- 20 לִפְרֹט מִי הַתּוֹקֵעַ, וּבִלְשׁוֹן שִׁמְשֻׁמֵּו
- 21 כֹּאִילוֹ הַתְּקִיעָה הִיא מַעֲצָמָה, כִּיֵּן
- 22 שְׁלֹא קָאִי כִּי אֵין הַכוּנָה עַל מֵה
- 23 שֶׁכְּתוּב לְעִיל מִינִיָּה בַּפְּסוּק
- 24 שִׁלְפָנָיו (וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא)
- 25 יִחְבֹּט הַיָּי' גו' מִשְׁבֹּלֹת הַנֶּהָר עַד
- 26 נַחַל מִצְרַיִם (כַּנִּל סְעִיף ג), כִּי
- 27 שֵׁם הַיָּי' שִׁבְחָם אֱלֹהֵי נֶאֱמָר "יִחְבֹּט
- 28 הַיָּי'" הוּא בְּצִיּוּר מִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ
- 29 'מִסְגֶּרֶת' וְתִבְנִית' שֶׁל ד' אוֹתִיּוֹת
- 30 וְאוֹתִיּוֹת בְּכָלֵל וּמִסְפֵּר מִסּוּיִים שֶׁל
- 31 אוֹתִיּוֹת בִּפְרֹט שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁל
- 32 הַגְּבֻלָּה כו', וְאִילוֹ הַתְּקִיעָה
- 33 בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל הִיא מִבְּחִינַת
- 34 הָעֲצֻמוֹת, עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ שֶׁל
- 35 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה
- 36 מִכָּל עֲנִין שֶׁל מִצִּיאוֹת מוֹגֵדֶרֶת
- 37 בְּגֵד כִּלְשָׁהוּ וְהַגְּבֻלָּה, וְאִינוֹ מוֹגְבֵל
- 38 בְּשׁוֹם הַגְּבֻלָּה וְלִמְעַלָּה מִגִּילויִים
- 39 שֶׁהֵם הָאֵרֶה וְהַתְּפִשּׁוֹת מִמֶּנּוּ אֲלֵא זֶה
- 40 עֲצֻמִּיּוֹת הָאֲלוּקוֹת כו'. וְעַל־יָדֵי־
- 41 זֶה כְּתוּצָה מִכֵּן שֶׁהַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפֵר תִּבְאִי גִילוי אֲלוּקוֹת מַעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
- 42 בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ יִהְיֶה גַם כָּלִלוֹת עֲנִין הַגְּאֻלָּה בְּאוֹפֵן

גָּדוֹל, שֶׁעַל־יָדוֹ תִּהְיֶה הַהִמָּשְׁכָּה מִבְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְסֻבָּב־כָּל־עֲלָמִין, שֶׁהָיָה גַם בְּחִינַת סֻבָּב־כָּל־עֲלָמִין, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוֹ מִתְלַבֵּשׁ וְנִתְפָּס בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, מֵאַחֵר שֶׁהוּא בְּחִינַת סֻבָּב וּמִקִּיף לְעֲלָמִין, אִם־כֵּן הוּא בְּגֵדֵר בְּחִינַת עֲלָמִין, אֲבָל עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מוֹבְדֵל לְגַמְרֵי מִגְדֵר בְּחִינַת עֲלָמִין, אִפִּילוֹ מִלְּהוּיֹת מֵאִיר בְּבְחִינַת סֻבָּב וּמִקִּיף, אֲלֵא שׁוֹה הַמַּצֵּב בְּזִמְנָנָן הַזֶּה כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאֹר הַאֲלוּקִי וְיִתְגַּלֶּה לְעֵת־לְבָא שְׁאֵו הַגִּילוי הַאֲלוּקִי יֵאִיר וְיִחְדֹּר אִפִּילוֹ בְּתוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁנֵאֲמָר בַּפְּסוּק זֶה "וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא..." יִתְקַע (וְלֹא יִתְקַע) בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל, מִבְּלִי לִפְרֹט מִי הַתּוֹקֵעַ, וּבִלְשׁוֹן שִׁמְשֻׁמֵּו כֹּאִילוֹ הַתְּקִיעָה הִיא מַעֲצָמָה, כִּיֵּן שְׁלֹא קָאִי עַל מֵה שֶׁכְּתוּב לְעִיל מִינִיָּה (וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא) יִחְבֹּט הַיָּי' גו' (כַּנִּל סְעִיף ג), כִּי שֵׁם הַיָּי' הוּא בְּצִיּוּר ד' אוֹתִיּוֹת שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁל הַגְּבֻלָּה כו', וְאִילוֹ הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל הִיא מִבְּחִינַת הָעֲצֻמוֹת, שְׁלֹמֶעֱלָה מִכָּל עֲנִין שֶׁל מִצִּיאוֹת וְהַגְּבֻלָּה, וְלִמְעַלָּה מִגִּילויִים כו'. וְעַל־יָדֵי־זֶה יִהְיֶה גַם כָּלִלוֹת עֲנִין הַגְּאֻלָּה בְּאוֹפֵן שְׁלֹמֶעֱלָה מְסֻבָּב־כָּל־עֲלָמִין, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוֹ מִתְלַבֵּשׁ וְנִתְפָּס בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, מֵאַחֵר שֶׁהוּא בְּחִינַת סֻבָּב וּמִקִּיף לְעֲלָמִין, אִם־כֵּן הוּא בְּגֵדֵר בְּחִינַת עֲלָמִין, אֲבָל עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ מוֹבְדֵל לְגַמְרֵי מִגְדֵר בְּחִינַת עֲלָמִין, אִפִּילוֹ מִלְּהוּיֹת מֵאִיר בְּבְחִינַת סֻבָּב וּמִקִּיף, אֲלֵא שׁוֹה הַמַּצֵּב בְּזִמְנָנָן הַזֶּה כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאֹר הַאֲלוּקִי וְיִתְגַּלֶּה לְעֵת־לְבָא שְׁאֵו הַגִּילוי הַאֲלוּקִי יֵאִיר וְיִחְדֹּר אִפִּילוֹ בְּתוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁנֵאֲמָר בַּפְּסוּק זֶה "וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא..." יִתְקַע (וְלֹא יִתְקַע) בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל, מִבְּלִי לִפְרֹט מִי הַתּוֹקֵעַ, וּבִלְשׁוֹן שִׁמְשֻׁמֵּו כֹּאִילוֹ הַתְּקִיעָה הִיא מַעֲצָמָה, כִּיֵּן שְׁלֹא קָאִי עַל מֵה שֶׁכְּתוּב לְעִיל מִינִיָּה (וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא) יִחְבֹּט הַיָּי' גו' מִשְׁבֹּלֹת הַנֶּהָר עַד נַחַל מִצְרַיִם (כַּנִּל סְעִיף ג), כִּי שֵׁם הַיָּי' שִׁבְחָם אֱלֹהֵי נֶאֱמָר "יִחְבֹּט הַיָּי'" הוּא בְּצִיּוּר מִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ 'מִסְגֶּרֶת' וְתִבְנִית' שֶׁל ד' אוֹתִיּוֹת וְאוֹתִיּוֹת בְּכָלֵל וּמִסְפֵּר מִסּוּיִים שֶׁל אוֹתִיּוֹת בִּפְרֹט שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁל הַגְּבֻלָּה כו', וְאִילוֹ הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל הִיא מִבְּחִינַת הָעֲצֻמוֹת, עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה מִכָּל עֲנִין שֶׁל מִצִּיאוֹת מוֹגֵדֶרֶת בְּגֵד כִּלְשָׁהוּ וְהַגְּבֻלָּה, וְאִינוֹ מוֹגְבֵל בְּשׁוֹם הַגְּבֻלָּה וְלִמְעַלָּה מִגִּילויִים שֶׁהֵם הָאֵרֶה וְהַתְּפִשּׁוֹת מִמֶּנּוּ אֲלֵא זֶה עֲצֻמִּיּוֹת הָאֲלוּקוֹת כו'. וְעַל־יָדֵי־זֶה כְּתוּצָה מִכֵּן שֶׁהַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפֵר תִּבְאִי גִילוי אֲלוּקוֹת מַעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ יִהְיֶה גַם כָּלִלוֹת עֲנִין הַגְּאֻלָּה בְּאוֹפֵן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומִזֶּה מוֹכֵן שֶׁבְּתוֹר הִכְנָה לָזֶה, לגאולה השלימה שיהיו בה
2 "נפלאות" במובן של יציאה מכל הגדרים וההגבלות (וכאמור, שגם העולם
3 הגשמי לא יסתר על האור האלוהי אלא כל העולם יהיה חדרו בדיעת ה'
4 ובגילוי אלוקות) צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם עֲבוֹדַת הָאֲדָם בִּזְמַן הַגְּלוּת,
5 כהכנה לגאולה בְּאוֹפֶן כָּזֶה, של
6 יציאה מהגדרים וההגבלות הפרטיות
7 שלו, שְׁלֹא מִסְפִּיקָה הָעֲבוֹדָה
8 דְּבָכָל לְבָכָךְ וּבְכָל נִפְשָׁךְ¹⁰¹,
9 שְׁהוּא עֲנִין הָעֲבוֹדָה דְּכַחוּת
10 פְּנִימִיִּים, כוחות הנפש המלוכשים
11 בגוף באופן פנימי שהם כוחות מדורים
12 ומוגבלים (בדומה לאור האלוהי
13 ה'ממלא כל עולמין' המלוכש בעולמות
14 ובנבראים בהתלבשות פנימית והוא
15 אור מוגבל לפי ערכם) וְלֹא
16 מִסְפִּיקָה גַּם הָעֲבוֹדָה דְּבָכָל
17 מְאֹדָךְ¹⁰¹, למרות ש"מאד" משמעו
18 בלי גבול ויציאה מהגדרים, ולכן "בכל
19 מאדך" הוא ציורי למסור את הנפש על
20 קידוש ה', אבל בתור הכנה לגאולה גם
21 בכך לא די כיון שהציור "בכל מאדך"
22 שְׁהוּא עֲנִין שֶׁל מִסִּירוֹת-נִפְשׁ
23 פְּרָטִית עַל צִיּוּי פְּרָטִי¹⁰²
24 (קְבֻלַּת-עוֹל פְּרָטִית עַל עֲנִין פְּרָטִי)
25 פְּרָטִי, ולא יציאה מלאה ומוחלטת
26 מכל גדר המציאות האישית אֲלֵא
27 צְרִיךְ לָצֵאת מִכָּל הַמַּצִּיאוֹת
28 וְהַהֲגָבָלוֹת כו'. ורק עבודה כזו היא
29 הכנה לגאולה שבה יתבטלו לגמרי כל
30 ההגבלות על גילוי אלוקות. וְהוּא
31 עֲנִין תַּכְלִית הַבִּיטוּל לְגַמְרִי,
32 שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד שְׁמַרְגִּישִׁים
33 וְעוֹשִׂין עֲצָמָם עֲנִיִּים וְרָשִׁין גַּם
34 אִם לַמַּעֲשֶׂה נִמְצְאִים בַּמַּצָּב שֶׁל
35 "עשירות" (שְׁהוּא עֲנִין הַקְּרִיָּאָה
36 מִן הַמַּצָּר שֶׁבְּכָל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה,
37 רָשָׁה בַּתְּחִלָּתָהּ כִּי שֶׁמְבֹאֵר לַעֲלִי
38 בְּאִרְכּוֹת), אֲלֵא יִתְּרָה מִזֶּה,
39 שְׁמַרְגִּישִׁים וְעוֹשִׂים עֲצָמָם
40 אוֹבְדִים וְנִדְחִים (פְּנ"ל),
41 וּמַצִּד זֶה מִתּוֹךְ הַכְּנָה בְּרִיחוֹק שֶׁלֹּא מֵאֻלְקוֹת שֶׁנּוֹבַעַת מִתּוֹךְ תַּחוּשָׁה שֶׁל
- עונה ושפלות הֵם בְּתַכְלִית הַמַּצָּר, ועבודת ההתקרבות לאלוקות היא
מתוך "תפלה לעני", כמבואר לעיל, וְעַל-יְדֵי-זֶה כאשר ה"מן המצר קראתי
י"ה" הוא מתוך תכלית ה'מִצֵּר', אזי ה"עני במרחב י"ה" הוא באופן כזה
שעל-ידו נִמְשָׁךְ תַּכְלִית הַמַּרְחֵב דְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל'.
- (ט) וְהִנֵּה נוֹסֵף עַל מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי הָעֲנִין
שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי הָעֲנִין
דְּהַאֲבָדִים וְהַנִּדְחִים כִּפִּי
שְׁהוּא בְּעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית,
אוֹבְדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר בְּנִסְיוֹן הָעוֹשֵׁר
וְנִדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּנִסְיוֹן הָעוֹנֵי
צְרִיךְ לְהִיּוֹת קִיּוֹם הַיַּעֲוֹד
דִּיתְקַע בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל וּבָאוּ
הַאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר
וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
כִּפִּי שְׁהוּא אֵין מְקָרָא
יּוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ¹⁰³, וְהוּא
הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט וְהַקִּיּוֹם הַגִּשְׁמִי שֶׁל
הַדְּבָרִים בְּפוּעַל הָעֵיקָר, כָּכָל
עֲנִינֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְנָה בְּעוֹלָם
הָעֲשִׂיָּה, עוֹלָם הַפְּשָׁט
וְהַמַּשְׁמָעוּת הַפְּנִימִית וְהַרוּחָנִית שֶׁל
הַדְּבָרִים בָּאָה כְּהוֹסָפָה עַל הַפְּשָׁט
הַפְּשׁוּט שְׁהוּא הָעֵיקָר. וּבְהַקְדָּמָה
שֶׁעֲנִין זֶה שֶׁל מַעֲלַת הַפְּשָׁט
וְהַמַּעֲשֶׂה שְׁהוּא הָעֵיקָר מוֹדְגֵשׁ
בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, שֶׁמַּצִּיָּת הַיּוֹם
בְּשׁוֹפֵר¹⁰⁴. דְּהִנֵּה יָדוּעַ
שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפֵר הוּא עֲנִין
הַתַּעֲוִרֹת רְצוֹן פְּשׁוּט נַעֲלָה
מִהַגְדְּרוֹת ו'צִיּוּר' בְּנִפְשׁ הָאָדָם,
שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה דּוֹקָא מִמְּשִׁיכִים
רְצוֹן חֲדָשׁ מִלְּמַעְלָה לְשׁוֹב וּלְמַלּוֹךְ
עַל הָעוֹלָם לְאַחֵר שְׁעֵם סִיּוֹם הַשָּׁנָה,
הַרְצוֹן עוֹלָה וּמִסְתַּלַּק כו'.
וְלִכְאוּרָה, לָמָּה לֹא מִסְפִּיקָה
הַתַּעֲוִרֹת הַרְצוֹן הַפְּשׁוּט
בְּנִפְשׁ בְּקִלָּא פְּנִימָאָה דְּלֹא
אֶשְׁתַּמְעָ¹⁰⁵, בְּקוֹל פְּנִימִי שֶׁלֹּא
נִשְׁמָע, וְהָרִי לְכַאוּרָה עֵיקָר הַתַּעֲוִרֹת
שֶׁל הַרְצוֹן לְמַעְלָה הִיא בְּגִלָּל
אֲלֵא צְרִיךְ לְתַקּוּעַ בְּשׁוֹפֵר גִּשְׁמִי

(101) ואתחנן ו, ה. (102) ראה (עד"ז) תו"מ סה"מ תמוז ע' מט. (103) שבת סג, א. (104) ר"ה כו, ב. כז, א. (105) ראה זח"א

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שִׁבְחֵהוּ אוֹתָם - לְפִי שִׁבְחָךְ עָלֶיךָ בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, מִפְּלֹאוֹת
44 תְּמִים דְּעִים¹⁰⁷ וְהַטְעָמִים מְדוּעַ כִּךְ עָלֶיךָ בְּרִצּוֹנוֹ נִעְלָמִים מֵאֲתָנוּ - לְהִיּוֹת
45 בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וּבְאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּמַעַמְד וּמִצֵּב שְׁאִין מְנִיחִים
46 אוֹתָם לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִנְיָן מִצּוֹת, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִנֵּה כָּל
47 יוֹם וָיוֹם (וּבְאוֹפֶן דְּבָכָל יוֹם
48 יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ בְּחֻדָּשִׁים¹⁰⁸
49 בְּהַתְלַחבוֹת מְחֻדָּשׁת׃ כָּל יוֹם מְחֻדָּשׁ,
50 לֹא כְדֹבֵר שְׂבִשְׂגָרָה) עוֹמְדִים הֵם
51 בְּנִסְיוֹנוֹת רַבִּים וּגְדוּלִים, עַד
52 לְנִסְיוֹנוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֲכַחוֹת
53 וְהֶאֱפָשְׁרוּיּוֹת שְׁלֵהֶם, שְׁלֹכָאוּרָה
54 אֵינֶם מְסוּגָלִים לַעֲמּוּד בָּהֶם, אֲבָל
55 לַמַּעֲשֵׂה הֵם עוֹמְדִים גַּם בְּנִסְיוֹנוֹת אֵלֶּה
56 וְלִזְמָנִים תּוֹרָה וּמִקְדָּשִׁים
57 מִצּוֹת, וּמִחֻנְכִּים בָּנִים וּבָנוֹת
58 לְהִיּוֹת זָרַע בְּרַךְ ה' ¹⁰⁹ לִזְמָנֵי
59 תּוֹרָה וּמִקְדָּשִׁים מִצּוֹת וּמִקְדָּשִׁי
60 שֵׁם שְׁמִים בְּרַבִּים וְרָאָה בְּהַעֲרָה
61 שֶׁל הַמּוֹצִיאִים לְאוֹר בְּשׁוּלֵי הַגִּילּוּן
62 שֶׁנִּרְאָה הַכוֹנוֹה לְעוֹלָם מְרוֹסָא
63 ("שְׂבָאוֹ מִמִּדְּיָנָנוּ לְפָנֵינוּ"), הַשְׁוֹמֵנוּ
64 עַל־יְדֵי הַרְבֵּי הַיּוֹת אוֹרְחָיו לְמִשְׁךְ
65 חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי זֶה, תִּשְׁכַּח, שֶׁבְּמַלְכוּת
66 זֶכֶר לְקִירֹבִים מִיּוֹתֵדִים.
67 וּמוֹכֵן, שְׂאֲצֵלָם אֲצֵל יְהוּדֵי רוֹסִיָּה
68 מוֹדֵגֵשׁ הַעֲנֵן דִּמְיוֹן הַמִּצָּר
69 קְרֵאֲתִי בְּתַכְלִית הַמִּצָּר,
70 בְּאוֹפֶן דִּתְפִּלָּה לְעֵנִי כִּי יַעֲטוּף
71 וְלִפְנֵי הָיוּ יִשְׁפּוּף שִׁיחוֹ,
72 בְּתַפִּלוֹת וּבְחֻנוּנִים שֶׁרִצּוֹנוֹ
73 לְהִיּוֹת לְפָנֵי ה' כּוֹי. וְעַל־יְדֵי־
74 זֶה כֹּאשֶׁר הַתְּפִלָּה וְהַרְצוֹן הַיּוֹת לְפָנֵי
75 ה' הֵם מְתוּךְ 'מִצָּר' גְּדוֹל וְקֹשֶׁה כָּל כֵּךְ
76 מִמְּשִׁיכִים לְהִיּוֹת עֲנֵנִי
77 בְּמִרְחָב, וְעַד לְתַכְלִית
78 הַמִּרְחָב, שֶׁזֶּהוּ עֲנֵן הַתְּקִיעָה
79 בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל דִּלְעִתִּיד־לְבָא,

1 דִּוְקָא וְלֹא הִתְקִיעָה בְּשׁוֹפֵר בְּפוּעַל אִי אִפְשָׁר לְעוֹרֵר, כְּבִיכּוֹל, וְלֹא־מִשִּׁיךְ אֵת
2 הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן?
3 אֵף הַעֲנֵן הוּא, דְּכִינּוֹן שְׁנֵתֵּאֱרָה הַקִּבְ"ה לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה
4 בְּתַחְתּוֹנִים¹⁰⁶, שְׁדוּקָא הַעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן הִיךְ מְקוֹם רֹאדִי לְגִילּוֹי
5 וְהַשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת
6 כָּל הַהִמְשָׁכוֹת לְמִטָּה דִּוְקָא,
7 וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה גִשְׁמִי בְּפוּעַל, וְלִכְּנֹן
8 לֹא מִסְפִּיקָה הַעֲבוּדָה
9 הַרוּחָנִית בְּקָלָא פְּנִימָאָה דְּלֹא
10 אֶשְׁתַּמֶּע, קוֹל פְּנִימִי רוּחָנִי, בְּתוֹךְ
11 הַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ, וְלֹא מִסְפִּיק אֶפְּיִלּוֹ
12 קָלָא דְּאֶשְׁתַּמֶּע כְּפִי שֶׁהוּא
13 בְּקוֹל הָאָדָם, לְמִרּוֹת שֶׁגַם קוֹל
14 הָאָדָם הוּא קוֹל גִּשְׁמִי אֲלֵא צְרִיף
15 לְהִיּוֹת קוֹל שׁוֹפֵר מִכְּרֵן שֶׁל
16 בְּהִמָּה דִּוְקָא, שִׁיּוֹרְדָת לְמִטָּה
17 (כְּנִ"ל) שֶׁבְּהִמָּה נִחוּתָה מֵהָאָדָם,
18 וְהִנֵּנוּ, שְׁעַל־יְדֵי עֲבוּדָת
19 הָאָדָם, שְׁרוּחַ הָאָדָם הַעוֹלָה
20 לְמַעְלָה, שְׁעוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ
21 בְּשׁוֹפֵר שֶׁל בְּהִמָּה דִּוְקָא, וְכֵן
22 יֵשׁ חִיבוּר בֵּין עֲבוּדָה נִפְשִׁית לַמַּעֲשֵׂה
23 בְּפוּעַל אֲזִי נִמְשָׁכָת הַהִמְשָׁכָה
24 לְמִטָּה. וְכֵן הוּא כָּל עֲנֵנִי
25 הַתּוֹרָה, שְׁצִיּוּכִים לְהִיּוֹת
26 כְּפִשׁוּטִים לְמִטָּה דִּוְקָא כְּמִבּוּאָר
27 בְּחִסְדֵּי בְּהִרְחִיבָה כִּיזֵּד דְּוִקָא קִיּוֹם
28 הַמִּצּוֹת בְּפוּעַל תּוֹךְ שִׁימוּשׁ בְּחַפְצִים
29 גִּשְׁמִיִּים מִמִּשְׁךְ וּמִגִּלָּה אֱלוּקוֹת בְּעוֹלָם.
30 וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְהַכְתּוּב
31 וְהִיךְ בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע
32 בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאוֹבְדִים
33 בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ
34 מִצְרַיִם וְגו', שֶׁעֲנֵן זֶה שֶׁל
35 יֵצִיאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת
36 (בְּגִשְׁמִיּוֹת אוֹ רְחוֹקוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת)
37 וּבּוֹאֵם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיף לְהִיּוֹת
38 כְּפִשׁוּטֵי דִּוְקָא כְּמִבּוּבָא בִּיעוּדִי
39 הַגְּאוּלָּה, וְכִפִּי שְׂמִכְשִׁים בְּתַפִּלוֹת
40 אֲדוּת קִיבּוּץ גְּלוּיוֹת לְעִתִּיד לְבּוֹא.
41 וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהִנֵּה יִשְׁנֵם
42 יְחִידֵי סְגוּלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(106) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (107) איוב לו, טז. (108) ראה ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. (109) ישעי' סא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁתַּעֲוֶרֶר גַּם אֶת אֱלֹהֵי שְׁנִמְצָאִים בְּמַעַמְד וּמַצֵּב דֵּהֶאוּבָדִים
2 בְּאַרְץ אַשּׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאַרְץ מַצְרַיִם כְּפִשׁוּטוֹ (כִּנ"ל
3 סְעִיפִים א-ג).
- 4 (י) וַיְהִי־רָצוֹן שְׁפִינָן שֶׁכָּבַר הַתַּחֲלִיל בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעֲנָנִין שֶׁל
5 וּבָאוּ גו', בְּאַרְץ אַשּׁוּר גו'
6 בְּאַרְץ מַצְרַיִם, שֶׁכָּבַר יָצְאוּ
7 מִשֵּׁם חֶלֶק מֵהֶם¹¹⁰, וְכַאֲמֹר
8 בְּחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי זֶה נִכְחוּ קְבוּצָה שֶׁל
9 יוֹצְאֵי רוּסְיָה בְּמַחֲצֵת הָרִבִּי הָרִי זֶה
10 יִמְהַר אֶת יְצִיאַת הַנִּשְׁאָרִים,
11 וְעַד מִהֲרָה יֵרֹץ דְּבָרוֹ¹¹¹,
12 כְּפִי שְׁמַצִּינוּ בְּעֲנָנִין
13 הַנִּבְּוָא¹¹², שְׁעַל־יְדֵי פְעוּלַת
14 הַנִּבְּיָא לְקַשֵּׁר אֶת הַנִּבְּוָא
15 בְּדָבָר גִּשְׁמִי, נִמְשָׁךְ קִיּוּם
16 הַנִּבְּוָא בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּפֹעַל בְּאוֹפֶן
17 דְּעַד מִהֲרָה יֵרֹץ דְּבָרוֹ, לֵאמֹר
18 עֵיכֹב, וְהִנֵּנוּ, שֶׁבְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ
19 יָצְאוּ מִשֵּׁם כּוֹלֵם, בְּנִעְרִינוּ
20 וּבְנִקְנִינוּ בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנְיָנוּ¹¹³,
21 כִּשְׁם שְׁנֵאמַר לְגַבִּי הִיִּצִּיָּא מִמַּצְרַיִם
22 לֹא תִשָּׂא פֶרֶסָה¹¹⁴, וְכִסְפָּם
23 וְזָהָב אֲתָם¹¹⁵, לֹא רַק כֶּסֶף
24 וְזָהָב רִוְחָמִיִּים, שֶׁהוּא עֲנָנִין
25 אֶהְיָה וְיִרְאֶה (כְּמִבּוֹאֶר
26 בְּתוֹרָה אֹר¹¹⁶, וְשֵׁם: "כֶּסֶף"
27 מִלְשׁוֹן נִכְסוֹף נִכְסַת דִּהִינּוּ בַּחֲנִית
28 אֶהְיָה, וְזֶה מִצְּפוֹן יֵאָתֵר הַחֲנִית
29 שְׁמַל שֶׁהוּא בַּחֲנִית יֵרָא¹¹⁷), אֲלֵא
30 גַּם כֶּסֶף וְזָהָב גִּשְׁמִיִּים, הִנֵּנוּ,
31 שֶׁהִקְבִּ"ה יִתֵּן לָהֶם גַּם
32 עֲנִיָּיִהֶם הַגִּשְׁמִיִּים בְּהִרְחֵבָה,
33 מִיָּדוֹ הַמְּלָאָה הַפְּתוּחָה
34 הַקְּדוּשָׁה וְהִרְחֵבָה¹¹⁸, וְעַד
35 כְּדֵי כֵן, שִׁיְהִיָּה לָהֶם אֲפִילוֹ
36 זָהָב, שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִצֵּד עֲצֻמוֹ
37 מוֹכֵרָה בּוֹ וְאֵין הָעוֹלָם רָאוּי
38 לוֹ, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹⁷
39 לֹא נִבְרָא זָהָב אֲלֵא בְּשִׁבִּיל
- בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וּבִלְשׁוֹן הַכְּתוּב¹¹⁸ לַגִּבִּי כְּנִיסַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּכּוֹ לִקְבֹּל שֵׁם בְּתִים מְלָאִים כָּל טוֹב גו', כְּרָמִים וְזֵיתִים
גו', וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁהִבְרַח שִׁיּוּכּוֹ לִהְרַחֲבָה גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת
כּוֹלֵל כְּנִים וּבְנֹת כו'.
- וְעוֹד זֹאת, שֶׁעֲנָנִין זֶה שֶׁחֶלֶק
מִהִיְהוּדִים יֵצְאוּ מִרוּסְיָה הוּא
הוֹכְחָה שֶׁכָּבַר הַתַּחֲלִיל הָעֲנָנִין
דִּיתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל (כְּפִי
שֶׁמְבָאָר כ"ק מו"ח
אֲדַמּו"ר¹¹⁹ שֶׁהָעֲנָנִין דִּיתְקַע
בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאוּבָדִים
וְגו' יְהִיָּה קוֹדֶם בִּיאַת
הַמְּשִׁיחַ, עֶרֶב הַגָּאוּלָּה),
וְהִנֵּנוּ, שֶׁעֲנָנִין זֶה הוּא הַכְּנָה
וְכָלִי לְהַגָּאוּלָּה הַשְּׁלֵמָה עַל־
יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ, וְעַל־דֶּרֶךְ
הַמְּבּוֹאֶר בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ¹²⁰
בְּעֲנָנִין פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי¹²¹,
שֶׁהוּא עֲנָנִין הִיִּצִּיָּא וְהַפְּתִיחָה
מִהַגְלוֹת שֶׁל נִיצוּץ פְּרָטִי
מִהַשְׁכִּינָה שֶׁבִּנְפֶשׁ כָּל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה
נִעֲשִׂית יְצִיאַת הַשְּׁכִינָה
הַכְּלָלִית מִהַגְלוֹת, וְכֵן בְּעִנְיָנוּ
יֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין הַתַּחֲלִיל הִיִּצִּיָּא מִרוּסְיָה,
שֶׁהוּא הוֹכְחָה שֶׁכָּבַר הַתַּחֲלִיל הַתְּקִיעָה
בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל, לְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה
שְׁזֹהִי הַגָּאוּלָּה הַכְּלָלִית

(110) כְּנֵרָא הַכוּוֹנָה לְהַעֲלוֹת מִרוּסְיָה ("שְׁבָאוּ מִמְּדִינַתְנוּ לְפָנִים"), שֶׁהוּזְמַנּוּ ע"י כ"ק אֲדַמּו"ר שְׁלִיט"א "לְבַקֵּר כָּאֵן לְמִשְׁךְ
חֹדֶשׁ תִּשְׂרִי", שֶׁבְּמַלְכוּת זְכוּ לְקִרְוֹבִים מִיּוּדִים (רָאָה "מְבּוֹא" לֵאג"ק חֲכ"ד ע' 5 וְאִילָךְ). - הַמּו"ל. (111) תַּהֲלִים קָמוּ, טו.
וְרָאָה לְקו"ת קֶרַח נָה, ד. (112) רָאָה רַמְבַּ"ן לֶךְ לֶךְ יב, ו. לְבוֹשׁ עַל הָרַקְנִי לֶךְ לֶךְ שֵׁם. דְּרִשׁוֹת הָר"ן דְּרוּשׁ ב. (113) ע"פ בַּא
י, ט. (114) שֵׁם י, כו. (115) יִשְׁעִי ס, ט. (116) ר"פ וִישַׁב. (117) ב"ר פִּט"ז, ב. (118) וְאַתְחַנֵּן ו, יא. (119) ד"ה וְהִי בְּיוֹם הַהוּא
- נִדְפַס ב"הִקְרִיָּא וְהַקְדוּשָׁה" תִּשְׂרִי תש"ג, וְלֵאח"ז בְּסֵה"מ אִידִישׁ ע' 78 וְאִילָךְ. (120) ס"ד. (121) תַּהֲלִים נָה, יט.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

כג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מאלוקות, אבל תשובה בדרגה יותר גבוהה היא מתוך שמחה וקִמּוֹ
שְׁפִירוּשָׁה עוֹלָם (שְׁפִירוּשָׁה שְׁמַחָה נְצִיחִית שאין לה
הפסק) עַל רֹאשָׁם, עַל הָרָאשׁ שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מִהַגְלוֹת
בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּעֶגְלָא דִּידֵן בְּמַהֲיוֹת שֶׁלָּנוּ (לפי המושגים שלנו)
בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ, שְׁיֹלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת
לְאַרְצָנוּ.

הַכְּלָלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר הַפְּסוּק שְׁבוּ עוֹסֵק כָּל הַמֵּאמָר
וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל וְכָאוּ הָאוֹבְדִים בְּאֶרֶץ
אֲשׁוּר וְהַנִּגְדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְׁתַּחֲוִי לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַיִם, וְכָל זֶה יִהְיֶה בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, וּבִשְׁנָה זֹ, וּבְאוֹפֶן
שֶׁל שְׂמֵחָה, כִּי אֶף-עַל-פִּי
שְׁנֶאֱמַר עַל הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה בְּכִכִּי
יָבֹאוּ¹²², הָרִי בְּהַמְשָׁךְ הַפְּתוּב
נֶאֱמַר וְכָאוּ וְרִנְנוּ בְּמָרוֹם
צִיּוֹן¹²³, וְהָרִי "וְרִנְנוּ" הוּא לִשׁוֹן
שְׂמֵחָה שְׂמֵחָה מוֹבֵן, שֶׁבְּכִיָּה זֹ
הִיא לֹא סְתִירָה לְשִׂמְחָה אֲלֵא בְּכִיָּה
שֶׁל שְׂמֵחָה מִצַּד שְׁלֵמוֹת
הַתְּשׁוּבָה בְּאוֹפֶן דִּהְרִיחַ תְּשׁוּבָה
אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה¹²⁴,
כַּמּוּבָא ב'אֲגַרַת הַתְּשׁוּבָה' שֶׁבִּסְפֹּר
הַתִּנְיָא שֶׁאֵמַנָּם עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה כּוֹלֶלֶת
גַּם עֲנִיַן שֶׁל מְרִירוֹת עַל הַרְחִיקוֹק

נֶאֱמַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל וְכָאוּ הָאוֹבְדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר
וְהַנִּגְדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְׁתַּחֲוִי לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וְכָל זֶה יִהְיֶה
בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, וּבִשְׁנָה זֹ, וּבְאוֹפֶן שֶׁל שְׂמֵחָה, כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׁנֶאֱמַר בְּכִכִּי
יָבֹאוּ¹²², הָרִי בְּהַמְשָׁךְ הַפְּתוּב וְכָאוּ וְרִנְנוּ בְּמָרוֹם צִיּוֹן¹²³, שְׂמֵחָה מוֹבֵן,
שֶׁבְּכִיָּה זֹ הִיא בְּכִיָּה שֶׁל שְׂמֵחָה מִצַּד שְׁלֵמוֹת הַתְּשׁוּבָה בְּאוֹפֶן דִּהְרִיחַ תְּשׁוּבָה
אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה¹²⁴, וְכִמּוֹ שְׁפִירוּשָׁה עוֹלָם (שְׁפִירוּשָׁה שְׂמֵחָה
נְצִיחִית) עַל רֹאשָׁם, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מִהַגְלוֹת בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּעֶגְלָא
דִּידֵן בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שְׁיֹלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ.

(122) ירמ' לא, ח - הפטרת יום ב' דר"ה. (123) שם, יא. (124) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו. (125) ישעי' לה, י. נא, יא.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שבת קודש עמ' א

משנה

נְתַבָּא בַּמִּשְׁנָה הַקּוּדְמַת שְׁלֵאֲחַר הָרַגְל חֵלָה טוּמְאָה לַמִּפְרַע בַּדְּבַר
שֶׁנִּגְע בּו עִם הָאֶרֶץ. וְכִיּוֹן שְׁעֵמִי הָאֶרֶץ הִיוּ נוֹגְעִים בְּכָלִי הַמִּקְדָּשׁ,
מִבֵּאֶרֶת הַמִּשְׁנָה דִּין טְהוֹרַת הַכֵּלִים לֵאחֲרֵי הָרַגְל: מִשְׁעָבֵר הָרַגְל
בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, הִיוּ הַכֹּהֲנִים מְעַבְּרִין – אֶת הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּעֲזוּרָה
כְּדִי לְהַטְבִּילֵם עַל מִטְהַר הָעֶזְרָה – כְּדִי לְטַהֵר אֶת הָעֶזְרָה מִטּוּמְאֹת
עִמֵּי הָאֶרֶץ שֶׁנִּגְעוּ בְּכֵלִים בְּרַגְל. אוֹלָם אִם עֶבֶר הָרַגְל לְיוֹם שִׁשִּׁי,
כְּשִׁיּוֹם טוֹב הָאֲחֵרֹן הָיָה בַּיּוֹם חֲמִישִׁי, לֹא הָיוּ מְעַבְּרִין הַכֵּלִים בַּיּוֹם
שִׁשִּׁי, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁבֵת, שֶׁאֵין לְכַהֲנִים פְּנָאֵי לִכְךָ מִשׁוּם שְׁצָרִיכִים
לְהַתְּעֵסֵק כָּל אִישׁ בְּבֵיתוֹ בְּצָרְכֵי שְׁבֵת, וְהָיוּ מִטְהַרִּים אֶת הַכֵּלִים רַק
אַחֵר הַשְּׁבֵת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵף לֹא מִטְהַרִּים בַּיּוֹם חֲמִישִׁי כְּשִׁיּוֹם
טוֹב הָאֲחֵרֹן הָיָה בַּיּוֹם רִבְעִיעִי, עַד לֵאחֲרֵי הַשְּׁבֵת, שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים
פְּנִיּוֹן.

גמרא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֵאֶרֶת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה: תָּנָא
בְּרִייתָא, מַה שֶׁאִמְרוּ רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים פְּנִיּוֹן, כּוּוֹנְתוֹ
שְׁטַרְדִּים מִלְּהוֹצִיא בְּדָשָׁן – לְהוֹצִיא אֶת הָרֶדֶן שֶׁנִּצְטָבַר עַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ כָּל יְמֹת הָרַגְל, וְלִכְּן אֵף בַּיּוֹם חֲמִישִׁי אֵינָם יְכוּלִים לְטַהֵר
אֶת הָעֶזְרָה.

משנה

הַמִּשְׁנָה מִבֵּאֶרֶת מַה שֶׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה הַקּוּדְמַת שְׁמַעְבִּירִים עַל
טְהוֹרַת הָעֶזְרָה: בִּיצֵר מְעַבְּרִין עַל מִטְהַר הָעֶזְרָה, מִמְּבִילִין אֶת הַכֵּלִים
שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָרַגְל מִפְּנֵי מִגַּע עִמֵּי הָאֶרֶץ. וְבִרְגֵל אוֹמְרִין
לָהֶם – לְכֹהֲנִים עִמֵּי הָאֶרֶץ הַנִּכְסִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּהִיכַל, הִנְהִירוּ

וְאָמַר, לְשִׁטַּת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִגְמור אַחֵר הָרַגְל, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק מִהוּ
שִׁנְיָהָ לְרַגְל אַחֵר לְמַכּוֹר מִמֶּנָּה בַּחֲזָקָה טְהוֹרָה, שֶׁמִּגַּע עִם הָאֶרֶץ
בְּרַגְל בַּחֲזָקָה טְהוֹרָה. אָמַר לִיה אִידָּהּ, יָד הַכֵּל מִשְׁמָשִׁין בָּהּ, וְאַחֵר
הָרַגְל חֵלָה עֲלֶיהָ טוּמְאָה מִשׁוּם מִגַּע עִמֵּי הָאֶרֶץ, וְאֵת אִמְרָתָא יִנְיָהָ
לְרַגְל אַחֵר לְמוֹכְרָהּ, הָרִי טְמֵאָה הִיא וְאֵין הָרַגְל מִפְּקִיעַ אֶת
טוּמְאָתָה. אָמַר לִיה חֲבִירוֹ הַשּׁוֹאֵל, אֲמַר וְכִי עַד הָאִידָּא בְּרַגְל
הָרֹאשׁוֹן לֹא יָד הַכֵּל מִשְׁמָשִׁין בָּהּ, וּמִכָּל מְקוֹם הַתִּירוּחַ חֲכָמִים
בַּחֲזָקָה טְהוֹרָה, אִם כֵּן מַה הַחִילּוֹק בֵּין רַגְל זֶה לְרַגְל אַחֵר. אָמַר לִיה
חֲבִירוֹ, הֵכִי הַשְּׁתָּא – וְכִי כֵךְ נִרְאָה לָךְ לומר, הָרִי יֵשׁ חִילּוֹק,
דְּבִשְׁלָמָא עַד הָאִידָּא, מוֹמְיָתָ עִם הָאֶרֶץ בְּרַגְל עֲצָמוֹ רַחֲמָנָא מִטְהַרָה,
שֶׁקָּרָא בּו לְכָל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים, וְלִכְּן לֹא נִזְוֵר בּו חֲכָמִים עַל מִגַּע
כְּפִי שֶׁנִּתְּבָאֵר, אֲלֵא הַשְּׁתָּא לֵאחֲרֵי שְׁעַר הָרַגְל, נִתְּגַלָּה לַמִּפְרַע
שֶׁהַבֵּית מְטַמֵּה הִיא, וְטוּמְאָתָה אֵינָה פּוֹקַעַת בְּרַגְל הַשֵּׁנִי.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: נִימָא שֶׁסֶפֶק זֶה בְּתַנָּאִי – שְׁנֵי בַּמַּחְלֻקָּה תַנָּאִים,
דְּתַנִּי בְּרִייתָא תָרָא, וְיִנְיָהָ לְרַגְל אַחֵר. וְתַנָּאִי אִידָּהּ, לֹא יִנְיָהָ לְרַגְל
אַחֵר. מָאִי לֹא מַחְלֻקָּתָ תַנָּאִי הִיא. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, הָא דְּקָתַנִּי
יִנְיָהָ, כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּמִשְׁתַּנּוּ הִיא, שְׁמוּתָר לְגַמּוֹר לֵאחֲרֵי הָרַגְל,
וְלִכְּן יִכּוֹל לְהַנִּיחַ אֶת הַחֲבִית לְרַגְל אַחֵר. וְהָא דְּקָתַנִּי לֹא יִנְיָהָ,
כְּרַבִּין הִיא, שֶׁאִסּוּר לְגַמּוֹר לֵאחֲרֵי הָרַגְל כִּיּוֹן שֶׁחֵלָה טוּמְאָה
לַמִּפְרַע, וְאִסּוּר גַּם לְהַנִּיחָה לְרַגְל אַחֵר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתַסְבְּרָא לְפָרֶשׁ כֵּךְ אֶת הַבְּרִייתוֹת, הָא רַבִּי יְהוּדָה
יִגְמור לֵאחֲרֵי הָרַגְל קֶאֱמַר בְּמִשְׁתַּנּוּ, וּפְשׁוּט שְׁמוּתָר בְּרַגְל הַבָּא,
וְהַבְּרִיתָא אִמְרָה שִׁנְיָהָ לְרַגְל הַבָּא, וּמִשְׁמַע שְׁעַד הָרַגְל הַבָּא
הוּא אִסּוּר.
הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הָרִאִיָּה בְּפִירוּשׁ אַחֵר: אֲלֵא, הָא דְּקָתַנִּי לֹא יִנְיָהָ
כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְהָא דְּקָתַנִּי יִנְיָהָ כְּרַבִּין הִיא. וּמָאִי לֹא יִנְיָהָ
שֶׁאִמְרָה הַבְּרִיתָא לְרַבִּי יְהוּדָה, פִּירוּשׁוֹ שֶׁאֵין צָרִיד לְהַנִּיחָה לְרַגְל
הַבָּא, אֲלֵא יִכּוֹל לְמוֹכְרָה כְּבָר עֵתָה, כְּפִי שֶׁאִמְרוּ רַבִּי יְהוּדָה בַּמִּשְׁנָה.

בס"ד. שיחת יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע לענין התשובה שבעשרת ימי תשובה - הנה בכללות ובמושכל ראשון הרי זה קשור עם
- 2 תנועה של מרירות.
- 3 ובהקדמה:
- 4 יש תשובה נעלית כפי שהיא בשלימותה - כמדובר לעיל¹ על-פי דברי רבינו הזקן² - "והרוח תשוב
- 5 אל האלקים אשר נתנה"³.
- 6 והענין בזה:
- 7 כל נשמה, ככל שתגדל מעלתה - כיון שירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁴ ונתלכשה בגוף (על-ידי
- 8 ה"ממוצע" דנפש הבהמית), הרי זה פועל בה שאינה עומדת באותה קדושה, זכות ובהירות כפי שהיתה
- 9 קודם ירידתה למטה. וכדברי רבינו הזקן⁵ שאפילו "צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים,
- 10 לא יגיע למעלות דביקותו בה". בטרם ירדתו לעולם הזה כו", כיון שהעולם ו"הגוף אינו יכול לסבול".
- 11 וזהו הטעם הפנימי והרוחני על מאמר רבותינו ז"ל⁶ "על-כרחך אתה חי", כי אף-על-פי שהנשמה
- 12 יודעת כמה ענינים במעלת עולם הזה, הרי מצד זה גופא שזוהי ירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, יש
- 13 צורך ב"על-כרחך" כדי לקיים גזירת הקב"ה.
- 14 ולכן נקראת יציאת הנשמה מן הגוף (אצל אלו שחייהם היו על-פי התורה ומצוותיה) בשם עליה -
- 15 כמו ביום ה"אָרְצִיט" מדי שנה בשנה, שהנשמה עולה לעולם עליון יותר, וכן אפילו מיד בהתחלת
- 16 היציאה מן העולם - כיון שזהו עולם הזה הגשמי שהוא "התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו"
- 17 (כדברי רבינו הזקן⁷), הרי מובן, שכאשר יוצאים ממנו, באים לעולם נעלה יותר.
- 18 ועל-פי-זה מובן שגם אצל צדיק, שייך ענין התשובה כפי שהיא בשלימותה - "והרוח תשוב אל
- 19 האלקים אשר נתנה" - שגם בהיותה למטה מלובשת בגוף [שהרי יש צורך בנשמה בגוף דוקא וחיים
- 20 ארוכים וטובים, כדי למלא שליחותו של הקב"ה בעולם, כיון שהתורה "לא בשמים היא"⁸, אלא ניתנה
- 21 בארץ דוקא], הנה על-ידי התשובה ולאחרי-זה על-ידי מעשים טובים⁹, תהיה זכה ובהירה וקדושה יותר,
- 22 ובאופן שהגוף לא יפריע - ואפילו לא יעלים ויסתיר - להתאחדותה של הנשמה עם אלקות ("תשוב אל
- 23 האלקים"), שזהו תכלית השלימות בטוב גופא שיכול להיות אצל נברא, שמתאחד (על-ידי "אורייתא")
- 24 עם קודשא-בריך-הוא באופן ש"כולא חד"¹⁰.
- 25 אמנם, תשובה נעלית כזו, שייכת לאלו שהם במדרגת צדיקים, שעליהם אמרו¹¹ "ראה הקב"ה
- 26 בצדיקים שהם מועטים";
- 27 ואילו "מדת כל אדם" ש"אחריה כל אדם ימשוך" היא "מדת הבינוני" (כמבואר בתניא¹²), והרי אצל
- 28 "בינוני" הסדר הוא שנופלים לו מחשבות הפכיות מרצון העליון, אלא שעל-ידי עבודתו במלחמה נגד
- 29 היצר-הרע הרי הוא דוחה אותם מיד, אבל עצם העובדה שיכולה ליפול לו מחשבה הפכית, מורה שאינו
- 30 במעמד ומצב שהנפש האלקית היא המושלת ושולטת בו, אלא יש גם נפש הבהמית, "ולאום מלאום
- 31 יאמץ"¹³, כך שלרגע לפחות גוברת הנפש הבהמית ומפילה לו מחשבה הפכית.

(8) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(9) ראה גם תר"מ חל"ז ע' 141. וש"נ.

(10) ראה זח"ג עג, א.

(11) יומא לח, ב. הובא בתניא פ"א.

(12) רפי"ד.

(13) תולדות כה, כג ובפרש"י. וראה תניא פ"ט. פי"ג.

(1) שיחת ש"פ האזינו ס"ב (תר"מ חנ"א ע' 26 ואילך).

(2) לקו"ת ר"פ האזינו.

(3) קהלת יב, ז.

(4) ע"פ חגיגה ה, ב.

(5) תניא פל"ז (מח, סע"א ואילך).

(6) אבות ספ"ד.

(7) תניא רפ"ו.

ולכן, בנוגע לרובא דעלמא שאינם במדריגת צדיקים (צדיק אמיתי, כמבואר בתניא¹⁴), יש צורך
 בתשובה שהיא פחותה בדרגא וקודמת לתשובה הנעלית ד"הרוח תשוב אל האלקים" - לא רק על ענין
 הישות שמצד ירידת הנשמה למטה להיות "דבר בפני עצמו"¹⁵, אלא גם על פגם וחסרון לרגע, שיכולה
 להיות מציאות שתיפול לו מחשבה ורצון בלתי מתאימים לרצון הבורא.
 כי באמת, אילו היה היהודי כפי שהוא על-פי טבעו, שנפשו האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁶
 - לא היה שייך אפילו לרגע שתיפול לו מחשבה, ועל-אחת-כמה-וכמה רצון ותאוה, שהם היפך טבע
 הנפש האלקית.
 וכפי שמצינו לדינא אפילו בנוגע לבהמה כפשוטה, שאם היא קופצת לאש, פטורים מכמה ענינים על
 שמירתה¹⁷, כיון שקפיצתה לאש מוכיחה שהיא בהמה לא נורמלית!
 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לנפש האלקית, שמצד טבעה אינה קופצת ל"אש" - שזהו כל ענין שאינו
 רצון הבורא, שמפריד אותה מדביקותה באלקים חיים, היפך המעמד ומצב ד"אתם הדבקים בהוי' אלקיכם
 חיים כולכם היום"¹⁸.
 ולכן צריכה להיות אצלו התשובה על שירד ממדריגתו - שהנפש האלקית היא רק אחד משני
 שופטים¹⁹, ולכן יכול גם השופט השני, שמצד השמאל, לזרוק מחשבה בלתי-רצויה, כיון שיש לו אותה
 שייכות אליו כמו שיש לשופט שמצד הימין, היצר הטוב.
 ותשובה זו היא פחותה שלא בערך לגבי התשובה ד"הרוח תשוב אל האלקים"; לא "דרגות" בתשובה,
 אלא פחיתות שלא בערך - שהרי החילוק הוא אם הנהגתו היא על-פי טבעו של יהודי, או היפך הטבע,
 מצד נפש הבהמית והגוף והעלם והסתר העולם.
 ומוכן, שענין התשובה כפי שהוא במדריגה זו, קשור עם תנועה של מרירות, ועד למרירות עצומה,
 כי כשמתבונן ש"נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפתחתה בי ואתה משמרה
 בקרבי"²⁰, ואף-על-פי-כן נמצא במעמד ומצב שעשה ענין בלתי-רצוי, בפני מלך מלכי המלכים הקב"ה,
 בה בשעה ש"אתה משמרה בקרבי" - אזי בא לידי מרירות עצומה שאין למעלה הימנה.
 ב. אבל אף-על-פי-כן, ביחד עם תנועת המרירות שבתשובה, מעוררת התשובה גם תנועה של שמחה,
 ואדרבה - שמחה גדולה ביותר:
 בנוגע לעבודה דקיום המצוות - בכל מצוה ומצוה שבתורה - ישנו החיוב שעבודה זו צריכה להיות
 מתוך שמחה וטוב לבב, וכמו שכתב הרמב"ם בספרו יד-החזקה (ספר של פסקי-דינים לכל אחד ואחת
 מישראל) בסוף הלכות לולב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה.. עבודה גדולה היא", כפי שלמדים
 מזה ש"המלך דוד מפזז ומכרכר ("בכל עוזו"²¹) לפני ה'"²².
 ואם חסרה אצלו שמחה בשעת קיום המצוות - מובן מדברי הרמב"ם שחסרה אצלו הכרת החשיבות
 לציווי הקב"ה ומילוי רצונו.
 והגע עצמך:

ניתנה לו אפשרות לקיים ציווי של הקב"ה, בהיותו במעמדו ומצבו, אשר אפילו אילו היה תכלית
 השלימות שבנבראים, הרי עדיין אין-ערוך נברא לבורא, ועל-אחת-כמה-וכמה אם עדיין חסר אצלו
 בשלימות הנבראים, וכאמור לעיל (סעיף א) שרובא דעלמא הם במדריגת בינונים, ולא במדריגת צדיקים
 אמיתיים, ואף-על-פי-כן יש לו אפשרות לקיים ציווי הבורא, ולגרום על-ידי-זה נחת-רוח להקב"ה - נחת
 רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"²³.

(19) ראה תניא רפי"ג.

(20) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).

(21) שמואל-ב ו, יד.

(22) שם, טז.

(23) תר"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

(14) פ"א.

(15) ראה שם פל"ה (מד, ריש ע"ב).

(16) שם רפ"ב.

(17) ראה תר"מ ח"נ ס"ע 165 ואילך. וש"נ.

(18) ואתחנן ד, ד.

1 וכיון שאצל הקב"ה לא שייך לחלק בין ה'נחת רוח' שלו לכל שאר עניניו, הרי על-ידי ה'נחת רוח'
2 פועלים את כל הענינים אצל הקב"ה, עד להמשכת ברכה והצלחה למקיים המצוה ולכל אלו הקשורים
3 עמו.

4 ובכן: אם רק מתבונן בזה אפילו שעה קלה - צריך להיות בשמחה עצומה!

5 ואם חסר אצלו בשמחה - סימן שלא התבונן בזה, והרי זה גופא הוא ענין של קלות ראש: היתכן
6 שיש לו ציווי ממלך מלכי המלכים הקב"ה, ואילו הוא לא מוצא לנכון להתבונן בגודל הענין שביכולתו
7 לקיים את הציווי; ועל-אחת-כמה-וכמה אם התבונן בזה, וההתבוננות לא פעלה עליו ("עס האט אים
8 ניט דערנומען") שתהיה אצלו שמחה בפועל!

9 ואם בקיום כל מצוה ומצוה צריכה להיות שמחה גדולה ביותר - הרי מובן עד כמה צריך להיות גודל
10 השמחה בקיום מצות התשובה, שיש בה עליו על שאר המצוות, שביכולתה לתקן את החסרון והפגם
11 בקיום המצוות²⁴:

12 בכל שאר המצוות - מצוה אחת אינה יכולה לתקן מצוה אחרת. ואף-על-פי ש"העוסק במצוה פטור
13 מן המצוה"²⁵, וידוע הביאור²⁶ שזהו לפי שבמצוה שעוסק בה יש "מעין" המצוה שנפטר ממנה,
14 אף-על-פי-כן לא שייך לומר שכאשר החסיר קיום מצוה אחת, יוכל למלא את החסרון על-ידי קיום מצוה
15 אחרת, כי בקיום מצוה זו יש לו מלכתחילה מעין המצוה החסרה, אבל אין כאן מילוי החסרון של המצוה.
16 אך יש מצוה אחת ויחידה שכל ענינה ועיקר ענינה הוא למלא חסרונות ופגמים של שאר המצוות -
17 שזוהי מצות התשובה, שכל ענינה הוא שאם היו "זדונות" רחמנא-ליצלן, הנה על-ידי תשובה מיראה
18 יעשה מהם "שגגות", שגם ענין זה הוא תיקון שלא בערך, ועל-אחת-כמה-וכמה כשבא לתשובה מאהבה,
19 שאז "זדונות נעשו לו זכויות" (כדברי הגמרא במסכת יומא²⁷), כך שמהפך ממהות למהות: תמורת
20 "זדונות" - נעשה (לא רק "שגגות", אלא) "זכויות"!

21 וכיון שעיקר ענין ותכונת התשובה היא למלא חסרונות, ויתירה מזה, להפוך עבירה למצוה - הרי
22 מובן שבשעה שמקיים מצות התשובה, הנה למרות שמסטרדא חדא יש לו מרירות עצומה על המעשים
23 הבלתי-רצויים או על היותו במעמד ומצב שלא כדבעי, יש לו בה בעת גם שמחה עצומה יותר מהשמחה
24 של כל המצוות כולן ושקולה כנגדן, כיון שזוהי מצוה שיכולה לפעול מילוי הפגמים והחסרונות של כל
25 המצוות.

26 ג. ועוד ענין בתשובה, וממילא גם בשמחה:

27 נוסף לכך שהתשובה ממלאת את החסרונות של כל המצוות, ולכן גם השמחה היא כנגד שמחת כל
28 המצוות, ישנו ענין בתשובה שהוא נעלה יותר שלא בערך לגבי שאר המצוות - כמובן ממאמר רבותינו
29 ז"ל²⁸ "מקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו", כיון שעל-ידי התשובה
30 מגיעים למעלה יותר ממה שמגיעים על-ידי מעשה המצוות, שזוהי עבודת הצדיקים.

31 וענין זה שנפעל על-ידי ירידתה למטה הוא למעלה יותר מדרגת הנשמה קודם שירדה למטה:

32 כאשר הנשמה היא למעלה, "חצובה תחת כסא הכבוד"²⁹ - הרי לא שייך אצלה ענין בלתי-רצוי;
33 בהיותה למעלה הרי היא במעמד ומצב כפי שאמר אליהו הנביא: "חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדת
34 לפניו"³⁰, וכן הוא בנוגע לנשמת כל איש ישראל, שקודם ירידתה למטה "הוה קיימא בדיוקנאה קמי
35 מלכא קדישא"³¹.

(29) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(30) מלכים-א יז, א.

(31) הובא בכ"מ בדא"ח בשם הזהר. וראה זהר ח"ג קד, ב.

ח"א צ, סע"ב. שם רכז, ב. רלג, ב. ח"ב צו, ב. ח"א סא, ב.

(24) ראה גם תו"מ ח"נ ע' 347. וש"נ.

(25) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(26) ראה תו"מ שם ע' 345. וש"נ.

(27) פו, ב.

(28) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

- ובכללות - הרי זה מעמד ומצב של צדיקים גמורים, שלא שייך אצלם מציאות של עבירה, אפילו לא דקות של עבירה.
- והעליה שנעשית על-ידי ירידת הנשמה למטה היא - שמגעת לדרגת בעלי-תשובה, שהיא למעלה שלא בערך לדרגתה הקודמת, שהרי "מקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו".
- ולכן, למרות שכללות הירידה למטה היא באופן ש"על-כרחך אתה חי", הרי זה חדור גם עם שמחה עצומה - לכל-לראש על הזכות לקבל שליחותו של הקב"ה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים³², שזוהי עיקר השמחה שיכולים למלא את רצון הקב"ה, וביחד עם זה³³, כיון ש"אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה"³⁴, ניתוסף גם בנשמה עצמה עילוי שלא בערך, שמגעת למעמד ומצב של בעלי-תשובה.
- ומכל זה מובן, שאף-על-פי שכללות ענינם של עשרת ימי תשובה הוא - כשם - ענין התשובה, שהתשובה מעוררת תנועה של מרירות, אין זו סתירה לכך שביחד עם זה חדרים בשמחה גדולה ביותר, בגלל שהקב"ה נתן לבני ישראל כח להפוך זדונות לשגגות ואחר-כך לזכיות, ולזכות לדרגת בעלי-תשובה שלמעלה אפילו מדרגת צדיקים גמורים.
- ד. ונוסף על האמור לעיל בנוגע לתנועת התשובה שהיא באופן של מרירות עצומה ביחד עם שמחה גדולה ביותר בבת אחת, שענין זה הוא בכל שנה ושנה - ישנו עילוי מיוחד בקביעות שנה זו: דובר בהתוועדות הקודמת³⁵ שקביעות שנה זו היא באופן שהתחלתה בשלשה ימים רצופים - שני ימי ראש-השנה ויום השבת שאחריהם, בלי הפסק - שעם היותם בכלל (והתחלת) עשרת ימי תשובה, פוסק הקב"ה בתורתו שאסור להזכיר בהם ענין של חטא ועון ופשע³⁶,
- והיינו, שיש בכח פסק-דין התורה לפעול שענין התשובה - אפילו בדרגת הפחותה, אצל מי שאוחז בדרגת הבינוני או למטה מזה - שהוא להתעלות ממעמדו ומצבו ולהגיע לדרגת בעלי-תשובה, יוכל להיות בימים אלו ללא הזכרת חטא ועון ופשע, והיינו, שאינו מתעסק בתיקון באופן של התלבשות ("ליגן אין דעם"), באופן ישיר, אלא התיקון הוא באופן מקיף (שהרי באופן ישיר אסור להזכיר עון ופשע, ואפילו לא ענין של חטא).
- כח זה ניתן אמנם בכל שנה, שהרי התחלת עשרת ימי תשובה בכל שנה היא בשני ימי ראש-השנה, אבל שני ימים אינם נחשבים ל"חזקה" בנוגע לכל הענינים; וזוהי המעלה בקביעות שנה זו, שבה ניתן כח זה במשך שלשה ימים, ו"בתלת זימני הוי חזקה"³⁷ לכל הדעות ובכל הענינים.
- ונמצא, שקביעות שנה זו מהווה זכרון והתעוררות ותוספת כח - למהר ולהרבות ולהעמיק יותר את פעולת התשובה מתוך תנועה של שמחה (ביחד עם מרירות), ובאופן שעיקר העבודה יהיה להרבות בטוב.
- וכיון שאפילו מעט אור דוחה הרבה חושך³⁸, ועל-אחת-כמה-וכמה שהרבה אור דוחה מעט חושך - הרי יש נתינת כח שהעבודה להרבות באור (שזהו אופן העבודה דשני ימי ראש-השנה ושבת שובה) תדחה ותגרש את החושך, שבלאו-הכי היה אצלו במיעוט באיכות - שהרי אצל בני ישראל "אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון"³⁹, וכיון ש"כלי מלא אינו מחזיק"⁴⁰, לא נשאר מקום שיוכל לדחוק ולהכניס ("אריינשפאָרן") ענין בלתי-רצוי, להיותו מלא בדברים טובים ("מצוות") כרימון, כך שהענינים הבלתי-רצויים "נדבקו" רק מבחוץ; וגם בכמות, הרי הרהור תשובה מהפך אותו להיות צדיק גמור, כפסק-דין הגמרא בקידושין⁴¹.

(37) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(38) ראה תניא פי"ב. חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

(39) ברכות נז, א. עירובין יט, א. וש"נ.

(40) ברכות מ, א. וש"נ.

(41) מט, ב. וראה או"ז סקי"ב.

(32) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(33) ראה לקו"ש חט"ו ע' 311 ואילך. וש"נ.

(34) מכילתא ופרש"י משפטים כב, ל.

(35) שיחת ש"פ האזינו בתחלתה (תו"מ חנ"א ע' 26).

(36) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ד ס"ב. וש"נ.

- 1 ה. ועל-פי האמור שגם בעשרת ימי תשובה שהעבודה היא בענין התשובה מתוך מרירות, הנה ביחד
2 עם זה יש גם שמחה גדולה - הרי זה מקשר את עשרת ימי תשובה עם "זמן שמחתנו":
3 לכאורה הרי הם ענינים הפכיים: זה ענין של מרירות, וזה ענין של שמחה. אבל אף-על-פי-כן ידוע
4 הענין ד"בכסה ליום חגיגנו"⁴², שהענינים שהם באופן של "כסה" בראש-השנה, באים בגילוי "ליום
5 חגיגנו", ב"זמן שמחתנו"⁴³.
- 6 וכמו שהוא בגשמיות העולם, שבראש-השנה הלבנה היא בהעלם, שהרי זה-עתה (בראש-חודש) נעשה
7 מולד הלבנה (אחרי שהיתה תחילה בהעלם לגמרי) באופן של נקודה בלבד, וקמעא קמעא הולכת הלבנה
8 וגדלה, עד שבחמשה עשר בחודש, "ליום חגיגנו", "קיימא סיהרא באשלמותא"⁴⁴, ועל-דרך-זה בנוגע לבני
9 ישראל, ש"מונין ללבנה"⁴⁵, כיון ש"דומין ללבנה"⁴⁶ ו"עתידין להתחדש כמותה"⁴⁷. ומזה מובן, שכל
10 הענינים שהם בהתגלות "ליום חגיגנו", בחמשה עשר בחודש, נפעלו "בכסה", בראש-השנה.
- 11 והרי אין זה באופן שמדלגים על הימים שבינתיים, בין ר"ה לט"ו בחודש, אלא מיום ליום הולך
12 ונתמעט ה"כסה", והולך וניתוסף הגילוי - כמו בנוגע ללבנה, שבראש-השנה היא "בכסה", ומיום ליום
13 הולכת וגדלה, עד שבמוצאי יום-הכיפורים, בסיום עשרת ימי תשובה, אזי מנהג ישראל לקדש את
14 הלבנה⁴⁸.
- 15 ומזה מובן גם בנוגע ל"זמן שמחתנו", שאף שתחילתו בגילוי מן התורה היא בחמשה עשר בחודש
16 השביעי - מתחילה כבר בראש-השנה לא רק ההכנה לזה, אלא גם הענין עצמו (אלא שאין זה במעמד
17 ומצב של מצוה מן התורה), והולך ומתרבה בכל יום ויום, כשם שבכל יום ויום נתגדל באורה של הלבנה,
18 ובאורם של ישראל, כיון שבכל יום ניתוסף בלימוד התורה וקיום המצוות בכלל, ובפרט קיום מצות
19 התשובה, שזוהי מצות עשרת ימי תשובה, ועד לתכלית השלימות ביום-הכיפורים⁴⁹.
- 20 ו. כל האמור לעיל (אודות הקשר של עשרת ימי תשובה עם "זמן שמחתנו") הרי זה בתור הקדמה
21 לסיום מסכתא - כרגיל להתחיל בזה,
22 וכיון שבשנה שעברה נערך סיום על מסכתא יומא⁵⁰, הקשורה עם יום-הכיפורים (ועד שבכמה
23 'ראשונים' נקראת המסכתא בשם "יום הכיפורים"⁵¹) - ייערך עתה הסיום, "הדרן", על מסכת סוכה,
24 הקשורה עם זמן שמחתנו.
- 25 ועל-פי האמור - הרי זה דבר בעתו, נוסף על כללות ההלכה ששלושים יום לפני החג
26 (ועל-אחת-כמה-וכמה שבועיים לפני החג (כדעת רבן שמעון בן גמליאל), ועל-אחת-כמה-וכמה כשנשאר
27 פחות משבועיים) הרי זה הזמן ללימוד הלכות החג⁵², שניתנו בתורה-שבכתב ובאו בביאור בתורה-שבעל-
28 פה במסכתא שנקראת על שם החג: מסכתא סוכה.
- 29 ומסכתא זו מסתיימת בענין שלכאורה הוא היפך כללות הענין של מסכתא סוכה, כדלקמן.
- 30 ז. סיום מסכתא סוכה הוא בסיפור אודות משמרת בילגה - אחת מכ"ד משמרות (משפחות) שנחלקו
31 הכהנים, שלכל אחת היה זמן קבוע בשנה שבו שימשה בעבודת הכהנים בבית המקדש - שנחלקה משאר
32 המשמרות שלא לטובה, בצד ההפכי, בגלל הנהגה בלתי-רצויה, ולכן נחלקה משאר המשמרות בג'
33 ענינים: "חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה".
34 ובסיבת הדבר - הובאו בגמרא ב' טעמים: טעם אחד - בקיצור נמרץ, וטעם שני - באריכות, פלפול
35 ושקלא-וטריא. והרי ישנו כלל⁵³ שכאשר מצינו בש"ס שקלא-וטריא אליבא דחד מאן-דאמר, הרי זו

(42) תהלים פא, ד.

(43) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(44) זח"ב רטו, א. ועוד.

(45) סוכה כט, א.

(46) ראה חדא"ג מהרש"א שם. ב"ר פ"ו, ג.

(47) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א.

(48) רמ"א או"ח סתכ"ו ס"ב.

(49) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(50) שיחת ו' תשרי דאשתקד סט"ז ואילך (תו"מ חמ"ח ע' 57 ואילך.

(51) רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ. אגרת ר"ש גאון (מהדורת לוינ' ע' 6 וע' 33. פי' רה"ג לכלים פכ"ו מ"ד. ועוד.

(52) פסחים ו, סע"א. וש"נ. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסכת"ט.

(53) ראה יד מלאכי כללי הש"ס כלל תט"י.

הוכחה שהלכה כמותו, שהרי לא היו מפלפלים בדבריו אם "אינם משנה" ואין הדין כמותו (מלבד במקרים היוצאים מן הכלל. אבל בדרך כלל, כשאין טעם להכריח שזהו היפך הפסק-דין, אזי ההוכחה לידע איזו מב' הדעות קרובה להיות הלכה כמותה - כשמוצאים בגמרא פלפול ושקלא-וטריא בנוגע לדעה זו).

ובכן:

טעם אחד⁵⁴ - לפי שהיתה "משמרתו" (של בילגה) שוהה לבוא, ונכנס ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו", והיינו, שהכהנים של משמרת בילגה לא היו זריזים, ונתעצלו בעבודת המקדש, ולכן קנסו משמרת זו. וטעם שני⁵⁵ - "מעשה במרים בת בילגה (ממשמר בילגה היתה, וכן שמה) שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים. כשנכנסו יוונים להיכל (בימי מתתיהו בן יוחנן), היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה, לוקוס לוקוס (זאב בלשון יווני, שהרי המזבח נמשל לזאב⁵⁶), עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל (על-ידי הקרבנות שמקריבין עליו⁵⁷), ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק [והיינו, שישנה מציאותו של המזבח בשלימותו, שהרי "היתה מבעטת.. על-גבי המזבח", ואף-על-פי-כן בשעה שישראל זקוקים להגנה מפני היוונים, "בעת צרתם"⁵⁸, אין המזבח מסייע להם, אלא היוונים מושלים על ישראל ועל בית המקדש]. וכששמעו חכמים בדבר (לאחר שגברה יד בית חשמונאי), קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה".

ובנוגע לטעם זה - יש שקלא-וטריא בגמרא:

"למאן-דאמר מרים בת בילגה שהמירה דתה, משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה (אפילו לאבוה מי הוה לן למיקנסיה). אמר אביי, אין, כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה" (משל הדיוט הוא, מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע. אף זו, אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה, לא אמרה כן).

והגמרא מוסיפה לשאול: "ומשום אבוה.. קנסינן לכולה משמרה? אמר אביי, אוי לרשע אוי לשכיננו", שלכן נענש גם "שכיננו" של אותו אב שנערה זו חזרה על הנהגתו - המשמרת כולה. ו"כדי לסיים בדבר טוב" (כמבואר במפרשים⁵⁷) - מסיימת הגמרא: "טוב לצדיק טוב לשכיננו", וכפירוש רש"י: "דמדה טובה מרובה"⁵⁹.

ח. ובכן, סיום המסכתא אודות הקנס של משמרת בילגה בגלל הנהגת מרים בת בילגה - הוא לכאורה היפך תוכן ענינה של מסכת סוכה: ענינה של סוכה הוא - כמבואר בתחילת המסכתא: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה", ומבואר בגמרא: "מנא הני מילי.. דאמר קרא⁶⁰ למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא".

כלומר: ענינה של מצות סוכה הוא - שאף-על-פי שכבר עברו כמה וכמה דורות מאז ש"בסוכות הושבתי" (שהרי מאורע זה היה "בהוציא אותם מארץ מצרים"⁶⁰), הנה בבוא הזמן דסוכות, צריך לזכור ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל",

וזכרון זה צריך להיות באופן של ידיעה ("למען ידעו גו'"), כפי שמפרש רבינו הזקן⁶¹ "שמקשר דעתו כו' ויתקע מחשבתו בחוזק", ולא מספיק שישאר בידיעתו, אפילו ידיעה עמוקה, אלא צריך להתבטא בענין של מעשה בפועל - "שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כו'"⁶², היינו, שכל פרטי ענינו, אכילתו

(58) לשון הרמב"ם בפיהמ"ש כאן.

(59) יומא עו, א. ורש"י.

(60) אמור כג, מג.

(61) תניא ספ"ג.

(62) רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ה.

(54) טעם הב' בגמרא ("ויש אומרים").

(55) טעם הא' בגמרא (ובפרש"י).

(56) ב"ר פצ"ט, ג בסופו. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 447.

ע' 457-8. ורש"י. חכ"ה ע' 276.

(57) ראה חדא"ג מהרש"א כאן.

- 1 ושתייתו וכו' (כל פרטי הענינים שמונה הרמב"ם בהלכות דעות⁶³ שבהם "החכם ניכר"), צריכים להיות
- 2 חדורים בזכרון וידיעה ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל", ועד שאפילו השינה - שאז לא שייך לכאורה
- 3 ענין של שכל וידיעה והרגשה - צריכה להיות בסוכה⁶⁴.
- 4 ובכן: מצד ענינה של מצות סוכה - היתה נערה זו (מרים בת בילגה) צריכה לזכור ש"בסוכות הושבתי
- 5 את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים", אחרי שבני ישראל היו כמה וכמה שנים בשעבוד מצרים
- 6 בעבודת פרך כו'.
- 7 יתירה מזה: נערה זו היתה בעת מלחמת יון, שהיתה בזמן בית שני, וממילא ידעה שבמשך שבעים
- 8 שנה היה בית המקדש חרב, ואף-על-פי-כן גם בזמן החורבן, וגם באותה שנה שהיוונים כבשו את ארץ
- 9 ישראל (גם קודם נס חנוכה), היו בני ישראל חייבים במצות סוכה, בגלל ש"בסוכות הושבתי את בני
- 10 ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים", והיינו, שזוכרים את נסי הקב"ה, ולא רק בתור זכרון לימים שעברו,
- 11 אלא באופן שגם עכשיו יש אצלם ענין של מעשה בפועל - ישיבה בסוכה, אכילה ושינה בסוכה - בתור
- 12 הכרת תודה.
- 13 ואם-כן אילו היתה נערה זו זוכרת ומתבוננת בענינו של חג הסוכות, לא היה מקום לטענתה "עד מתי
- 14 כו' ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק" - שהרי גם אחרי שעבוד מצרים היו נסים כו', וכן אחרי חורבן
- 15 בית המקדש נבנה בית שני (כפי שידועת בעצמה, שהרי מאורע זה היה בימי בית שני, אחרי שבאמצע
- 16 היו שבעים שנה של חורבן), וכמו כן עתה, בודאי יושיע הקב"ה את בני ישראל.
- 17 ועל-פי-זה נמצא, שהסיום של מסכתא סוכה הוא היפך התחלת המסכתא, והיפך כללות ענין הסוכה ? !
- 18 ואף-על-פי שסיום המסכתא הוא ב"טוב לצדיק וטוב לשכנו" - הרי (נוסף לכך שסיום זה הוא רק
- 19 "כדי לסיים בדבר טוב"), עדיין צריך לבאר את השייכות של "טוב לצדיק כו'" למצות סוכה או להתחלת
- 20 מסכתא סוכה, כדי לתקן ולתרוץ את הסתירה שבין הסיום הנ"ל (אודות מרים בת בילגה) להתחלת מסכת
- 21 סוכה.
- 22 ט. ויש להוסיף ולבאר גם בנוגע לג' הענינים שנבחרו לבטא את החילוק בין משמרת בילגה (בגלל
- 23 הנהגה בלתי-רצויה) לשאר המשמרות, ש"חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה" (אף שהיו
- 24 יכולים למצוא ענינים אחרים) - שיש בזה חילוק בין פירוש רש"י ופירוש המשניות להרמב"ם, וכפי
- 25 שיתבאר לקמן (סעיף כ"ח) שאין זה רק ב' פירושים שונים (שאין שייכות וגם לא סתירה ביניהם), אלא
- 26 זהו חילוק עיקרי בכללות השיטה; ועל-פי-זה תבאר גם השייכות ונעיצת סוף המסכתא בתחילתה,
- 27 ותחילתה בסופה.
- 28 והעיקר - כהסיום דמסכתא סוכה - "טוב לצדיק וטוב לשכנו":
- 29 "צדיק" - קאי על הקב"ה, "צדיקו של עולם"⁶⁵, שהוא עצם הטוב, ומטבע הטוב להיטיב⁶⁶.
- 30 ו"שכנו" - קאי על כל אחד מישראל שהוא שכנו של הקב"ה, כיון שלכל אחד מישראל יש יצר טוב
- 31 [ואפילו בינוני שיש לו שני שופטים (כנ"ל סעיף א)], הנה ה"שכן" שלו הוא היצר-טוב], נפש אלקית,
- 32 שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁶ ד"צדיקו של עולם".
- 33 וזהו "טוב לצדיק טוב לשכנו" - שהקב"ה (צדיק) ממשיך טוב לכל אחד מישראל (שכנו), שתהיה
- 34 לו חתימה וגמר חתימה טובה,
- 35 ובאופן של רוב טוב - כפי שמסיים רש"י את המסכתא ב"מרובה מדה טובה", ובאופן שנקרא "רוב"
- 36 על-פי תורה - "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די"⁶⁷, למעלה ממדידת האדם,

(66) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 (בהערה).
 (67) שבת לב, סע"ב. וש"נ.

(63) רפ"ה.
 (64) שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ט ס"ד. וש"נ.
 (65) ב"ר פמ"ט, ט. הובא בפרש"י עה"ת וירא יח, כח.

1 וכל זה יומשך - כמדובר לעיל (סעיף ח) בנוגע למצות סוכה - בכל עניני האדם עד לענינים גשמיים
 2 כפשוטם, כל עשרת הענינים שמונה הרמב"ם⁶³: "במאכלו ובמשקו ובבעילתו ובעשיית צרכיו ובדיבורו
 3 ובהילוכו ובמלבושו ובכלכלו דבריו ובמשאו ובמתנו" - שכל ענינים אלו יומשכו מ"טוב לצדיק"
 4 ל"שכנו", באופן ש"מרובה מדה טובה", כך שלמטה מעשרה טפחים תהיה שנה מבורכת בכל הענינים
 5 הגשמיים והרוחניים גם יחד, בבני חיי ומזוני, ובכולם - ריחי,
 6 ועד לנקודה הפנימית - שבקרב ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ונזכה
 7 לישוב בסוכת עורו של לויתן⁶⁸.

* * *

8 י. האמור לעיל (אודות השמחה שבענין התשובה) הוא ענין הקשור עם כל יום מעשרת ימי תשובה;
 9 והמיוחד ביום זה בשבילי - שזהו ה"אָרְצִיט" של אמי מורתי.
 10 וענין זה שייך להמדובר לעיל אודות סיום מסכת סוכה, שכל השקלא-וטריא בגמרא היא אליבא
 11 דהמאן-דאמר שהטעם שקנסו את משמרת בילגה הוא בגלל "נערה אחת מהם"⁵⁷ שהתנהגה שלא כדבעי,
 12 ובגלל זה קנסו לא רק את אביה ואמה, אלא נעשה היזק לכל המשמרת כולה - שמזה רואים עד כמה
 13 נוגע גם חינוך הבנות⁶⁹.
 14 ושלא כטעות העולם שבעיקר צריכים להשתדל ("פאַרלייגן זיך") בנוגע לחינוך הבנים, ואילו בנוגע
 15 לחינוך הבנות, יכולים לצאת ידי-חובה על-ידי אמירה אחת או שתיים ("אַ וואָרט אָדער צוויי ווערטער")
 16 בנוגע להנהגת הבית וכו' - הנה על זה בא הלימוד מסיפור הגמרא הנ"ל, שבו רואים מה אירע בגלל
 17 חסרון בהשתדלות בחינוכה של נערה אחת בקטנותה.
 18 יא. ובפרטיות יותר:
 19 מדובר אודות נערה שידעה אודות ענינו של המזבח, שמקריבים עליו קרבנות, ותפקידו לעמוד
 20 לישראל בעת צרתם - ככל הידיעות שהיו לה גם ללא השתדלות מיוחדת, בגלל היותה בת כהן.
 21 אלא שהיה חסר בהשתדלות בנוגע לחינוכה של אותה נערה מתוך 'יראת ה' כדבעי - שלא הבטיחו
 22 שתהיה מוכנה להתמודד עם נסיון גדול במעמד ומצב של העלם והסתור:
 23 מדובר אודות זמן של מצור ומצוק - מצד נצחון היוונים שמשלו ושלטו בכל ארץ ישראל, ועד שהיתה
 24 להם שליטה גם בבית המקדש, כדברי הגמרא במסכת שבת⁷⁰ ש"טמאו כל השמנים שבהיכל"!
 25 ומוכן גודל הקושי לעמוד בנסיון ולא להתפעל מההעלם וההסתור - כשרואים שהיוונים כבשו את
 26 בית המקדש, יחד עם קודש-הקדשים, מקום שאפילו למלאכים אסור להכנס בו⁷¹, וגם הכהן-גדול נכנס
 27 לשם רק "אחת בשנה"⁷², ולעבודה קבועה בלבד, ואילו עכשיו מטיילים ושולטים שם היוונים!
 28 והגע עצמך:
 29 היוונים לא טענו שרצונם להחריב את בית המקדש; אדרבה - טענו היוונים לבני ישראל: המשיכו
 30 להחזיק בבית המקדש ("געזונטערהייט, האַלט זיך דעם בית המקדש"), אבל עליכם להקריב בבית המקדש
 31 "דל"ת אל"ף"⁷³; תדליקו את המנורה, אבל בשמנים טמאים!
 32 והיינו, שאין זה כמו בזמן הרומאים שכבשו את בית המקדש ושרפוהו, כך שבית המקדש אינו קיים,
 33 אלא בית המקדש עומד על מכונו, עם קודש-הקדשים, ההיכל והעזרה, ושם מטיילים יוונים ומנהלים את
 34 ה"עבודה" לפי הנוסח שלהם!
 35 ולכאורה, במעמד ומצב כזה, שנמשך לא שנה אחת ולא שתי שנים כו', ורואים שאין הקב"ה עומד

(72) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(73) = "דבר אחר" (ראה מגילת אנטיוכוס. מדרש חנוכה.

ובכ"מ.

(68) ב"ב עה, א.

(69) ראה גם תו"מ חמ"ט ע' 9. וש"נ.

(70) כא, ב.

(71) ראה ירושלמי יומא פ"ה סה"ב.

- 1 לישראל בעת צרתם - הנה גם כשישנו ענין החינוך, הרי זה נסיון גדול להשאר עם בני ישראל, ולא
2 להצטרף ליוונים!...
- 3 יב. וחסרון זה בהשתדלות בחינוך כדבעי - השפיע והשאיר כתם לא רק על בית אביה ואמה, אלא
4 גם על כל המשמרת כולה (מטעם "אוי לרשע ואוי לשכנו"), ש"חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה
5 סתומה" - אף-על-פי שעבודת כ"ד משמרות כהונה בבית המקדש היתה נעשית על-ידי זכרים, ולא
6 על-ידי בנות (ורק בנוגע לאכילת קדשים, יש קדשים שנאכלים גם "לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם"⁷⁴).
7 ופלא גדול יותר - שענין זה נקבע לא רק בדור ההוא, אלא על כל הדורות כולם, עד שיבנה בית
8 המקדש השלישי על-ידי משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד⁷⁵ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".
9 והענין בזה:
- 10 לכאורה אינו מובן: אפילו אם מטעם "אוי לרשע ואוי לשכנו" שייך הדבר לכל המשמרת - מהי
11 אשמתה של משמרה זו בדור שלאחר זה?
12 הרמב"ם בפירוש המשניות מבאר אמנם ש"קבעו זה לדורות משום והנשארים"⁷⁶ ישמעו וייראו, אבל
13 כיון שמדובר בעונש שיש בו בזיון, אין מקום לומר שיבזו משמרת שלימה "משום והנשארים ישמעו
14 וייראו" בלבד, אם לא היתה לה איזו שייכות ונגיעה בזה.
- 15 ויש לומר הפירוש הפנימי בזה - שהחסרון בחינוך של אותה נערה נקבע לכל הדורות כולם. היינו,
16 שרישומו ניכר דור אחר דור, ולכן "הנשארים ישמעו וייראו", שכל הדור, כל המשמרת, ועל-אחת-כמה-
17 וכמה כל המשפחה, יתמסרו להבטיח שהחינוך של נערה זו יהיה כדבעי.
- 18 יג. והנה, גם הסיפורים שבתורה הם חלק מ"תורה" מלשון הוראה⁷⁷, ולא סתם סיפור יפה, שהיה
19 מספיק לאמרו בקיצור, ומבלי לעשותו חלק מתורה שבעל-פה, שעל זה פוסק הרמב"ם⁷⁸ ש"האומר שאין
20 התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר
21 בתורה, וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל-פה" (גם אם אומר על ענין אחד בפירוש דתורה שבעל-פה
22 שלא ניתן למשה מסיני).
- 23 ועל-דרך-זה בנוגע לסיפור הנ"ל - שמזה למדים הוראה לכל הדורות עד כמה צריך להשקיע כחות
24 בנוגע לחינוך של בן ישראל ובת ישראל, שכל אחד ואחת מהם הוא בן כהן ובת כהן, שכן אף-על-פי
25 שבין בני ישראל גופא יש חילוק בין כהנים לויים וישראלים, הרי בערך לאומות העולם נחשב כל אחד
26 מישראל לכהן, כמו שכתוב בפרשת יתרו⁷⁹ "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו
27 לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".
- 28 וענין זה נוגע לא רק לילד עצמו, שילך בדרך תורתנו "תורת חיים", אלא זה נוגע להוריו ולכל
29 משפחתו, לכל השכונה ("לשכנו"), לכל הדור, וגם לכל הדורות כולם - כפי שרואים בסיפור הנ"ל את
30 התוצאה של החסרון בענין החינוך בנוגע לכל הדורות. והיינו, שחינוך בן ובת ישראל הוא ענין שנוגע
31 לא רק לשעתו, אלא לכל הדורות כולם, וכמשל נטיעת הגרעין⁸⁰, שעל-ידי נטיעה אחת שלא כדבעי,
32 נעשה היזק רחמנא-ליצלן לכל הדורות כולם, ועל-ידי התיקון בגרעין, נעשה תיקון לכל הדורות כולם.
- 33 יד. ומרובה מדה טובה מהמדה ההפכית⁸¹:
- 34 כאשר מתמסרים לחינוך בני ובנות ישראל מתוך השתדלות ויגיעה גדולה עד לענין של מסירת נפש
35 - אזי פועלים את הענין שאמרה חנה בשירתה: "עקרה ילדה שבעה"⁸¹, כמבואר במפרשים⁸² ש"מה שאמר
36 שבעה אינו דוקא.. (אלא) דרך הכתוב כשירצה לומר רבים יאמר שבע",

(74) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(75) זכרי' יג, ב.

(76) פ' שופטים יט, כ.

(77) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

(81) שמואל-א ב, ה.

(82) פ"י הרד"ק.

(74) זכרים נה, א (במשנה).

(75) זכרי' יג, ב.

(76) פ' שופטים יט, כ.

(77) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

(81) שמואל-א ב, ה.

(82) פ"י הרד"ק.

וכן הענין ד"רבת בנים אומללה" 81 - כמדובר פעם 83 בארוכה שלכאורה אינו מובן: היתכן שחנה
אומרת בשירתה להקב"ה "רבת בנים אומללה", הרי מצינו אפילו בנוגע למצריים, שכאשר "מעשה ידי
טובעין בים", לא מניח הקב"ה למלאכים לומר שירה 84, ואילו כאן אומרת חנה שירה להקב"ה על זה
ש"רבת בנים אומללה"?! - אך הפירוש בזה, שבני פנינה ("רבת בנים") שנתחנכו על-ידיה באופן
ש"כעסותה צרתה גם כעס" 85 (כמבואר בארוכה בסיפור הדברים) 86, נכרתו ("אומללה" מלשון כריתה 87)
מאופן החינוך של פנינה, והצטרפו לבני חנה (ה"עקרה" ש"ילדה שבעה"), היינו, שגם הם נעשו הילדים
של חנה, שמקבלים חינוך באופן ש"עלץ לבי בה" 88. אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה 88, ועד ש"וירם קרן
משיחו" 89, שזהו הנצחון של הקב"ה בעניני עולם הזה, ועל-אחת-כמה-וכמה בענינים רוחניים.
והיינו, שעל-ידי ההשתדלות בענין החינוך, פועלים גם על אלו שהתחנכו עד עתה באופן בלתי-רצוי
- לכרות אותם מהחינוך הבלתי-רצוי, ולצרף אותם אל בני ישראל הראויים לשמם, שכל אחד מהם נקרא
בן אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל ולאה.
וכך מעמידים "זרע ברח" 90, ויוצאים לקבל פני משיח צדקנו - אחרי ש"יכלו כל נשמות שבגוף",
נשמות שבאותו אוצר ששמו גוף" 91 - עם מחנות וצבאות ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
ובבנותינו" 92, ומעמידים כל הענינים על תילם, החל מירושלים עיר הקודש, וכל ארץ ישראל, וכדברי
חכמינו ז"ל 93 "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל
הארצות", בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

טו. בסיפור הנ"ל רואים עד כמה קשורים בני ישראל זה עם זה - שהרי הנהגתה של נערה אחת
מישראל יכולה להשפיע על כל משפחתה, על כל המשמרת, ועל כל הדורות הבאים כולם.
כלומר: אף שמדובר אודות הנהגה של אדם יחיד, ובזה גופא - "נערה אחת" 57, והיינו, שאינה נקראת
בשם "אשה", "מטרוניתא" וכיוצא בזה בשאר התוארים, אלא בשם "נערה", שאינו מורה על גדלות
בחכמה ושכל אפילו כפשוטם, ומדובר אודות מאורע שאירע בזמן שהיתה כבר על דעת עצמה - אחר
הנישואין, שכן הוא על-פי דין, שאשה אחר נישואיה יוצאת מרשות האב ונכנסת לרשות בעלה,
ועל-אחת-כמה-וכמה בנידון-דין, ש"נשאת לסרדיוט", גוי, הרי בודאי לא היתה ברשות אביה - הנה גם
אז היתה יכולה להיות הנהגתה באופן אחר, אילו אביה ואמה היו מחנכים אותה באופן אחר; והחסרון
בחינוכה, פגע במשפחתה, בכל המשמרת ובכל הדורות הבאים.
ולכן, אין מקום לחשוב, שלהיותו גדול בישראל, איך יכולה לפגוע בו הנהגת פלוני בן פלוני, או בנו
של פלוני בן פלוני - שהרי בית-המקדש והמזבח (שסבל מהנהגתה של אותה נערה ש"היתה מבעטת
בסנדלה על גבי המזבח") הם עבור כל בני ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב
מימך" 94, מגדולים עד קטנים, ומאחדים את כולם, שכן ענינו של המזבח ש"מזיח ומזין וכו'" (כדברי
הגמרא במסכת כתובות 95), נוגע לקטנים כמו לגדולים, ובין הקרבנות שהקריבו עליו [לא רק בתור נדבה,
אלא בתור חיוב - כמבואר במפרשים 57 שזו היתה כוונתה של נערה זו באמרה שהמזבח "מכלה ממונך
של ישראל"] היה קרבן התמיד שחיובו פעמיים בכל יום, "את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש

83 ראה שיחת ו' תשרי דאשתקד ס"ז (תו"מ חמ"ח ע' 50)	(90) ישע"י סא, ט.
ואילך. וש"נ.	(91) יבמות סב, סע"א ובפרש"י. וש"נ. וראה תוד"ה אין בן
84 מגילה יו"ד, ב.	דוד - ע"ז ה, א.
85 שם א, ו.	(92) בא יו"ד, ט.
86 פרש"י ורד"ק עה"פ.	(93) פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג. ספרי ר"פ
87 מצו"ד ומצו"צ שם ב, ה.	דברים.
88 שם, א"ג.	(94) ר"פ נצבים.
89 שם, יו"ד.	(95) יו"ד, ב.

- 1 השני תעשה בין הערביים⁹⁶, ועל-ידו היה יוצא ידי-חובתו גם הכהן-גדול שהיה לו חלק בו⁹⁷, יחד עם
- 2 כל בני ישראל, מגדול וזקן שבע ימים עד לתינוק בן יומו.
- 3 טז. ומכאן באים לקישור למסכתא סוכה - כיון שבמצות סוכה מודגש ענין הנ"ל כפי שהוא ב"מדה
- 4 טובה":
- 5 גם בנוגע לכל איש פרטי - חלוקה מצות סוכה מכל שאר המצוות, כמו לבישת טלית, שעוטפת ראשו
- 6 ורובו של האדם; מצות שעטנז - שהיא בנוגע ללבושים של חלק מסויים בגוף; וכן מצות מזוזה או
- 7 הציווי "לא תחרוש בשור ובחמור"⁹⁸ - הרי הם קשורים עם חלק מסויים של נכסי האדם. ואלו מצות
- 8 סוכה - מקיפה את האיש הישראלי מראשו ועד רגליו, יחד עם לבושו, ועד שגם אכילתו ושתייתו וכל
- 9 עניניו נעשים בסוכה (כנ"ל סעיף ח), כך שמצות סוכה, כשמתקיימת כדבעי, מקיפה את האדם בכל
- 10 עניניו⁹⁹.
- 11 ועוד ענין מיוחד במצות סוכה בנוגע לכלל ישראל - כדאיתא בגמרא¹⁰⁰ "כתיב¹⁰¹ כל האזרח בישראל
- 12 ישבו בסוכות, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת", היינו, שמצות סוכה מקיפה ומאחדת את
- 13 כל בני ישראל, מהפחות שבפחותים עד לגדול שבגדולים.
- 14 בנוגע לתפילין, למשל, לא שייך שכל בני ישראל יניחו אותו זוג תפילין, שהרי התפילין צריכים להיות
- 15 מתאימים למדת הראש של כל אחד. וכן טלית, יכולה להקיף גוף אחד, ולא שנים או שלשה או ששה
- 16 גופים; ואילו בנוגע למצות סוכה - יכולה להיבנות סוכה כזו שכל בני ישראל, מקטנם ועד גדולם, יכנסו
- 17 לאותה סוכה, ויצאו ידי-חובת מצות סוכה באותה סוכה.
- 18 וטעם הדבר - בגלל שכך היה כאשר "בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"⁶⁰,
- 19 כפי שמביא רבינו הזקן בשולחן-ערוך¹⁰² (מדברי הגמרא¹⁰³) ש"הם היו ענני כבוד", והרי לא היה ענן
- 20 מיוחד עבור כל אחד או עבור כל שבט בפני עצמו, אלא אותם ענני הכבוד הקיפו את כל מחנה ישראל,
- 21 מהשבט החשוב ביותר - שבט יהודה, עד לשבט דן שהיה "מאסף לכל המחנות"¹⁰⁴, כך, שכל בני ישראל,
- 22 יחד עם נשיהם ובניהם ועבדיהם וכל אשר להם, היו מוקפים באותם ענני הכבוד.
- 23 [ולהעיר, שסוכות - ענני כבוד - אלו, לא זו בלבד שהצילו את בני ישראל שיצאו ממצרים "לבל יכה
- 24 בהם שרב ושמש"¹⁰², מנחשים ועקרבים וכל שאר הענינים שנימנו במדרשי חכמינו ז"ל¹⁰⁵, אלא עוד
- 25 זאת, שנשארים להיות מגן על בני ישראל בכל הדורות כולם, ובאופן שמימי הסוכות נמשכת ההגנה על
- 26 כל השנה כולה, כי כאשר יהודי מקיים מצות סוכה מתוך ידיעה ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל
- 27 בהוציא אותם מארץ מצרים" - מושיבו הקב"ה בסוכתו בחג הסוכות של שנה זו, על מנת שימשיך
- 28 להתנהג כן כל השנה כולה, ובאופן שתומשך על כל השנה כולה גם השמחה דחג הסוכות הקשורה עם
- 29 ברכת ה' - "באספך מגרנך ומיקבך"¹⁰⁶, כפשוטם של ענינים - מילוי כל צרכי האדם "מידו המלאה
- 30 הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁰⁷ (שהרי אין זה ענין של מסחר, שבו יכול לטעון שחכמתו עמדה לו להרויח
- 31 במסחר, אלא באופן ש"זורק" גרעין בשדהו או בכרמו, ואחר-כך יורד גשם מן השמים, "למטר השמים
- 32 תשתה מים"¹⁰⁸, וצומחים כמה וכמה שיבילים מחיטה או שעורה אחת, וצומח אילן עושה פירות רבים
- 33 מגרעין אחד⁸⁰)].
- 34 ובגלל שבצאתם ממצרים ישבו כל בני ישראל באותם ענני כבוד, באותה סוכה - נקבעה גם מצות
- 35 סוכה באופן ש"כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת".

(102) או"ח סתרכ"ה.

(103) סוכה יא, סע"ב.

(104) בהעלותך יו"ד, כה. וראה פרש"י ויקהל לה, לד.

(105) ראה תוספתא סוטה רפ"ד. ועוד.

(106) פ' ראה טז, יג.

(107) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(108) עקב יא, יא.

(96) תצוה כט, לט.

(97) ראה נחומא קרח ז. במדבר פ"ח, יו"ד. פרש"י קרח

טז, טו.

(98) תצא כב, יו"ד.

(99) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 136. ורש"י.

(100) סוכה כז, ב.

(101) אמור כג, מב.

- יז. אך עדיין נשאלת השאלה - מהו השכל וההסברה שבזה:
הן אמת שצריכים ללמוד תורה ולקיים מצוות בגלל שזהו ציווי הבורא, אבל בוודאי יש בזה שכל
עמוק, שהרי התורה "היא חכמתכם ובינתכם"¹⁰⁹. ולכאורה, מהו השכל וההסברה בזה שכל בני ישראל,
מכהן גדול עד לנערה אחת שנשאת לנכרי, יכולים לישב באותה סוכה - כמו בענני הכבוד, שמיכה שנשא
עמו פסל, היה מוקף באותם ענני הכבוד יחד עם משה ואהרן, נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר, ויחד עם
המשכן - בה בשעה שהם הפכים מן הקצה אל הקצה?
וההסברה בזה - כמוזכר לעיל (סעיף ד) דברי הגמרא ש"אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות
כרימון"³⁹, והיינו, שהענין שבו ממולא איש ישראל, אפילו פושע-ישראל, הרי זה מצוות, ואם יש אצלו
עבירה - הרי זה רק מה שנדבק בחיצוניותו¹¹⁰.
וזהו מה שמאחד את כל ישראל בסוכה אחת, באותם ענני הכבוד - שכולם "בנים אתם להוי'
אלקיכם"¹¹¹, ו"אף-על-פי שחטא ישראל הוא"¹¹².
יח. אמנם, כיון שרצונו של הקב"ה הוא שענין זה לא יהיה בהעלם, אלא יהיה בגלוי ובפועל, לכן,
מזמן לזמן נותנים ליהודי נענוע וזעזוע ("א' טרייסל און א' שאַקל") - כמו שמנענעים לולב ואתרוג, בגלל
ש"קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת לולב" - ואז מתגלה שה"ערכה" עם ה"הדס" ה"לולב" וה"אתרוג"
הם כולם "אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"¹¹³.
קודם הנענועים - הנה האחד הוא "אתרוג" שיש בו טעם ויש בו ריח, והשני הוא "ערכה" שאין בה
לא טעם ולא ריח¹¹⁴, ובסגנון האמור לעיל - זה נקרא בשם "כהן גדול", וזו "נערה אחת" מ"משמרת
בילגה"; אבל על-ידי הנענועים - מסיר הנענוע את כל הענינים שבחיצוניות, ונשארים רק הענינים כפי
שהם בפנימיותם, ומתגלה העצם שלהם, שבזה שוים כולם, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך"
ו"שואב מימך".
ועל זה מבקש הקב"ה: מהו הצורך בנסיון לנענע אתכם - עשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך
הרחבה!
אמנם איתא בגמרא¹¹⁵ "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו
להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", אבל הגמרא מספרת
זאת כדי שיתפסו בשכלם ("מ'זאָל זיך כאַפּן אויפן שכל") שמוטב שלא יהיו זקוקים לכך, אלא יסתפקו
בדברי הגמרא "גדולה כו'", ויצירו לעצמם כאילו היה הדבר בפועל, ויחזרו למוטב.
ואז תיפול ה"קליפה", וכשיביטו יראו שכל בני ישראל הם "מנורת זהב כולה"¹¹⁶, "מקשה זהב עד
ירכה עד פרחתה מקשה היא"¹¹⁷, "ירכה ופרחתה מנורה אחת", שזהו ענין ד"מקשה", "שהעליון ירד למטה
והתחתון עולה למעלה" ("שעל-ידי המקשה שמקשים אותה, נעשה מה שלמעלה למטה ומה שלמטה
למעלה"), "ואז יהיה באמת אחד הירך עם הפרחים"¹¹⁸, ובאופן ד"בהעלותך את הנרות"¹¹⁹, דקאי על
"נר ה' נשמת אדם"¹²⁰ (כפי שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'¹²¹), ויתירה מזה, שבני ישראל לא
מסתפקים בלהאיר בעצמם, אלא פועלים ש"משם אורה יוצאה לעולם"¹²² על-ידי "חלוני שקופים
אטומים"¹²³, ועל-ידי-זה "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (כדברי הגמרא במסכת

(116) זכרי' ד, ב.

(117) בהעלותך ח, ד.

(118) לקו"ת בהעלותך לג, א ואילך.

(119) בהעלותך שם, ב.

(120) משלי כ, כז.

(121) ר"פ בהעלותך.

(122) ראה ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.

(123) מלכים"א ו, ד ובפרש"י.

(109) ואתחנן ד, ו.

(110) ראה גם סה"מ תרנ"ט (בהוצאה החדשה ע' עה. וש"נ).

(111) פ' ראה יד, א.

(112) סנהדרין מד, רע"א.

(113) נוסח תפלת ימים הנוראים.

(114) ויק"ר פ"ל, יב.

(115) מגילה יד, א. וראה גם ברכות ז, א: "טובה מרדות אחת

בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות".

- 1 שבת¹²⁴: "וכי לאורה הוא צריך.. אלא עדות היא כו'", והיינו, שבני ישראל הם אלו שמאירים את חושך
- 2 העולם ופועלים ש"ה יהיה.. לאור עולם"¹²⁵, כיון ש"הלכו גוים לאורך"¹²⁶.
- 3 אלא שבשביל זה יש צורך בשמן טהור - לא כפי שרצו היוונים, אלא באופן שמנצחים את ה"יון"
- 4 שבכל אחד מישראל שהוא היצר-הרע, ואז בוודאי מוצאים פך שמן שחתום בחותמו של כהן-גדול⁷⁰,
- 5 ובו מדליקים את המנורה, ובאורה מאירים את העולם כולו.
- 6 יט. אמנם, כאשר הקב"ה רואה שלא מספיק מה שמבואר בספרים - אזי מראה זאת לעיני בשר, עד
- 7 שאפילו "ראו כל אפסי ארץ"¹²⁷:
- 8 ישנם כאלו שעד עתה הכריזו שארצות-הברית מוצאת חן בעיניהם יותר מאשר ארץ ישראל, וה"חוקה"
- 9 ("קאנסטיטושאן") של לונדון מוצאת חן בעיניהם יותר מאשר ה"חוקה" של ה"חושן משפט", להבדיל,
- 10 והכריזו שאין להם שייכות ל"ב שבטים שכבשו את ארץ כנען, אלא יש להם שייכות ל"כנענים" של
- 11 ארץ כנען, באמרם, שכיבוש וגירוש שבעת האומות ובראשם כנען, אינו על-פי צדק ויושר, ולכן נחלץ
- 12 ("נעמט ער זיך אָן") לטובת הצדק והיושר ומצטרף גם הוא להיות "כנעני".
- 13 ובכן: במה דברים אמורים - קודם שנתנו לו זעזוע ("א טרייסל געטאָן"), אבל כשנתנו לו זעזוע,
- 14 ואמרו לו: שמע! הכוונה היא אליך, הן אם אתה קורא לעצמך בשם "כנעני", והן אם רצונך להשאר
- 15 בארץ ישראל, ארץ הקודש, ולהשאר בן אברהם יצחק ויעקב,
- 16 - שגם יעקב נקרא בשם "ישראל", ועד שמצינו במדרש¹²⁸ שגם "אברהם נקרא ישראל" ו"יצחק נקרא
- 17 שמו ישראל", והיינו שגם הם נקראים על שם יעקב, שניתן לו השם "ישראל", על שם "שרית עם אלקים
- 18 ועם אנשים ותוכל"¹²⁹, שאינו מתפעל מ"אנשים" שבעולם, ואינו מתפעל אפילו מ"אלקים", מלאכים
- 19 וכחות הטבע¹³⁰, בידעו ש"בנים אתם להוי' אלקיכם", שממלאים את שליחותו של הקב"ה -
- 20 אזי מתחיל ה"כנעני" לצעוק שהוא הולך להלחם שלא להניח ליורשים של הכנענים להכנס לארץ
- 21 ישראל! ...
- 22 וכמו כן מי שעד עכשיו צעק נגד הדת - מגיע ל"כותל המערבי"¹³¹ ומתפרץ בבכי בלי שום הסברה...
- 23 וכן מי שיום אחד לפני כן ברח מארץ-ישראל לארצות-הברית כדי ללמוד כאן, בחשבו לפי דעתו
- 24 שעל-ידי-זה יהיה "עולה", בה בשעה שלאמיתו של דבר יהיה "יורד" ברוחניות - הנה גם הוא רץ בחזרה
- 25 לארץ ישראל, ומעמיד עצמו בסכנה כדי שלא יכנסו גויים לארץ הקודש!
- 26 ובזה רואים את הפעולה של הזעזוע - שעל-ידי-זה מתבטלים כל השינויים וכל החילוקים שבין בני
- 27 ישראל, ומתגלה ה"עצם" שישנו בכל אחד מישראל - שהוא יודע שארץ ישראל שייכת לבני ישראל, ולא
- 28 לכנענים, והוא יודע שמקומה של ארץ ישראל הוא היכן שנמצא "הכותל המערבי" עם בית-המקדש, ולא
- 29 ב"אוגאנדא" (שלשם רצו לילך אלו שאחר-כך המירו כו', כמבואר בדברי הימים - לא "דברי הימים"
- 30 האמיתי, אלא דברי הימים של הגויים).
- 31 וענין זה נעשה אצלו באופן שאין זה רק ענין של מה-בכך, או ענין משני, אלא ענין שבשבילו כדאי
- 32 לו לעזוב את כל הענינים שהורגל בהם - "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך"¹³², ולשכוח אפילו
- 33 על המפלגה שלו, ועל ראש המפלגה, ולילך ולשרת מישהו ששייך למפלגה הפכית, אשר עד אתמול
- 34 החשיב אותו לטיפש, שאינו מבין לא בענינים רוחניים ולא בענינים גשמיים, והיה צועק עליו שהנהגתו
- 35 היא היפך מ"סאציאליזם", היפך הטוב והיפך היושר, ולא בגדר אנושי, ואף-על-פי-כן מתייצב מעצמו,

(129) וישלח לב, כט.

(130) ראה מו"נ ח"ב פ"ו ואילך.

(131) ראה גם תו"מ ח"נ ע' 52. וש"נ.

(132) ר"פ לך לך.

(124) כב, ב. וש"נ.

(125) ישע"י ס, כ.

(126) שם, ג.

(127) ישע"י נב, יו"ד. תהלים צח, ג.

(128) ב"ר פס"ג, ג.

- ברצונו הטוב, ואומר שמוסר בידו את גורל חייו, להעמיד עצמו בסכנה להלחם נגד הגוי שרוצה לגרש
אותו מארץ הקודש!...
- ולכאורה: הרי הוא יודע שבני ישראל לא נולדו שם, והוצרכו תחילה לגרש משם שבעה אומות,
ובאופן ש"לא תחיה כל נשמה" ¹³³ - היפך היושר והצדק?
- אך ההסברה בזה - כפי שמתחיל רש"י את פירושו על התורה: "בראשית ברא אלקים את השמים
ואת הארץ", "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" ¹³⁴. כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה
ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, והיינו, שישנו חלק בעולם
שנברא מלכתחילה באופן שיהיה תחילה "נחלת גוים", ואחר-כך ינתן לבני ישראל ("לתת להם").
- ולכאורה יש מקום לשאול: למה הוצרך הקב"ה לעשות זאת בסדר הפוך - שתהיה תחילה "נחלת
גוים" ואחר-כך יהיה "לתת להם"?!
- ובכן: רצונך לשאול קושיא על הקב"ה - טוב... אין לך מה לעשות - שאל קושיות. אבל זוהי
המציאות!
- ובזה מתחיל רש"י את פירושו על התורה לילדים קטנים (שהרי "אני לא באתי אלא לפשוטו של
מקרא" ¹³⁵) - שזהו הכח של הקב"ה, "כח מעשיו", ו"כח" זה "הגיד לעמו" - על-ידי התורה, ולא על-ידי
"כתב-הזכויות" ("טשארטער") של ה"או"ם", ולא על-ידי הסכמת שבעים אומות העולם; "כח מעשיו
הגיד לעמו" - בכתבו בתורה שארץ-ישראל שייכת לבני ישראל. וממשיך לבאר באיזה אופן הגיעה אליהם
ארץ ישראל - "לתת להם נחלת גוים", היינו, שתחילה ניתנה למשך זמן לגוים, ואחר-כך ניתנה לבני
ישראל באופן של "ברית עולם".
- ומה שצעק יום אחד קודם שזהו היפך הצדק והיושר, ולכן העדיף להיות שייך ל"כנען", ולא לבני
אברהם יצחק ויעקב, ובפרט כשבאים יורשי ישמעאל, בכור אברהם, וטוענים שמגיע להם "פי שנים",
והם צריכים לקבל את מקום מנוחתו של אברהם - לא נוגע לו כלל כל הטענות הנ"ל, ואינו נכנס
לשקלא-וטריוא ופלפול בזה, ואינו פונה ל"בית המשפט העליון" של אומות העולם ב"האג" שיכריעו
בזה, אלא הוא נעמד עם הרובה על הגבול, ואומר לגוי: אם אתה מסתלק, מה טוב. ואם לאו - "שם" ¹³⁶
תהא...", ואינו מניחו להכנס, כיון שארץ ישראל שייכת לבני ישראל - "לתת להם נחלת גוים".
- לאברהם היו אמנם ישמעאל ויצחק, אבל "ביצחק יקרא לך זרע" ¹³⁷, וליצחק היו עשו ויעקב, אבל
"ביצחק, ולא כל יצחק" ¹³⁸,
- עשו היה אמנם הבכור, וגם ישמעאל היה הבכור, ובכלל היתה ארץ ישראל "נחלת גוים", אבל כל
השכל וההסברה לא נוגע לו כלל; הוא יודע - ואם אינו יודע, הרי הוא מרגיש זאת - ש"כח מעשיו הגיד
לעמו", "לתת להם" ארץ שהיתה תחילה "נחלת גוים", ואחר-כך ניתנה לבני ישראל.
- וזוהו מה שרואים שעל-ידי הזעזוע מתבטלות כל המחיצות, וכאמור לעיל, לא רק בענינים טפלים,
באופן שיש לו ב' ענינים, חציו כאן וחציו שם, אלא באופן שמעמיד את חייו בסכנה בשביל להגן על
ארץ-ישראל שתהיה כפי שנאמר בפסוק: "לתת להם נחלת גוים".
- כ. ועוד נקודה בקשר לענין הנ"ל:
- יש צורך בשני סוגים: אלו שחוזרים ואומרים ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", ואלו
שעומדים בפועל על הגבול ומגינים שלא יטלו את ה"נחלת גוים".
- וכמדובר בהתוועדויות קודמות ¹³⁹ שישנם שני הסוגים ד"יששכר" ו"זבולון", או כפי שהיה בזמן דוד

(137) וירא כא, יב.

(138) נדרים לא, א.

(139) שיחת י"ב תמוז סמ"ח וש"פ פינחס סי"ג - תשכ"ז

(תו"מ ח"ג ע' 199; ע' 240 ואילך).

(133) פ' שופטים כ, טז.

(134) תהלים קיא, ו.

(135) פרש"י בראשית ג, ח.

(136) ע"פ לשון חז"ל - שבת פח, א.

- 1 - ענינו של דוד שעסק בתורה, תפילות ואמירת תהלים, וענינו של יואב בן צרויה שהיה על הצבא, והיה
- 2 צורך בשניהם, כדברי הגמרא¹⁴⁰ "אילמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב - לא עסק דוד
- 3 בתורה", ובפשטות: יואב לבדו - לא היתה לו שום טענה, לולי הגיבוי של התורה, שהרי התורה אומרת
- 4 שארץ ישראל, ארץ הקודש, שייכת ל"גוי קדוש"; וכן לא מספיק דוד לבדו עם לימוד התורה, כיון שרצונו
- 5 של הקב"ה הוא שתהיה ההנהגה בדרך הטבע, ולכן יש צורך שיואב בן צרויה יהיה על הצבא, ויאחז
- 6 כלי נשק וילחם מלחמת ה'.
- 7 וכשם שביששכר וזבולון "הקדים זבולון ליששכר", לפי ש"תורתו של יששכר על-ידי זבולון
- 8 היתה"¹⁴¹, כמו כן יש קדימה לאלו שנמצאים בצבא ויוצאים למלחמה, "יואב בן צרויה על הצבא"¹⁴²,
- 9 שמוסרים נפשם ומעמידים עצמם בסכנה; אבל צריך לדעת שכשם שיש צורך ביוצא צבא בישראל שעומד
- 10 על הגבול, כמו כן יש צורך בעסק התורה של דוד, שהרי "אילמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה".
- 11 כא. ויש להביא דוגמא לזה מהצבא גופא - שהרי כל אחד רוצה משל מהמקצוע שלו:
- 12 המפקד על הצבא - לא נמצא על הגבול, במקום של סכנה, אלא במקום מוגן אי-שם רחוק מן החזית,
- 13 ושם יושב בקור-רוח, במנוחה ובשלחה, ומכין את התכניות והתכסיסים הדרושים לעריכת המלחמה.
- 14 ולכאורה, יכול מפקד הצבא לומר: היתכן ששולח את בנו ואת חבירו לחזית להעמיד את עצמם
- 15 בסכנה, ואילו הוא יושב בעורף ומכין תכניות למלחמה שיערוך מישהו אחר?! ובלשון הכתוב¹⁴³:
- 16 "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? ! ולכן, ינעל את "מטה המפקדה" ("שטאָפּ"), וילך בעצמו
- 17 ל"חזית".
- 18 והרי מובן וגם פשוט, שהנהגה כזו, לא זו בלבד שלא תביא תועלת, אלא אדרבה - תביא חורבן
- 19 רחמנא-ליצלן, היפך הנצחון.
- 20 וכשם שבצבא גופא, כדי שהחייל בחזית ינצח, יש צורך שהמפקד-הראשי ישב במקום בטוח ויכין
- 21 את התכניות לחייל שעורך את המלחמה - כן הוא במובן רחב יותר בנוגע לכללות העם כולו:
- 22 כדי שהצבא יחד עם המפקד שלו יצליחו בעריכת התכניות וניהול המלחמה בדרך הטבע, מוכרח
- 23 להיות העסק בתורה על-ידי דוד - אלו שעורכים את כל התכניות הרוחניות כדי שיצליחו התכניות
- 24 הגשמיות; ואם הם עוזבים את עריכת התכניות הרוחניות, הנה לא זו בלבד שאינם מביאים תועלת, אלא
- 25 הם גורמים את היפך הנצחון והיפך מפלת האויב רחמנא-ליצלן.
- 26 ולכן: כשם שמי שהעמידוהו בחזית ובורח מן החזית נחשב ל"עריק" ("דיזערטער") - כך נחשב
- 27 ל"עריק" מי שהושיבוהו בישיבה כדי ללמוד תורה יומם ולילה (כיון שבזכות העסק בתורה מנצח יואב
- 28 בצבא), והוא סוגר את הגמרא ובורח מהישיבה (כדי להראות שגם הוא לוחם, וגם לו מגיע מדליה וכו');¹⁴⁴
- 29 לא זו בלבד שאינו מסייע לנצחון, אלא אדרבה: הוא עורק ממקומו ופותח את החזית לפני האויב.
- 30 כב. ולהעיר, שבפרט מסויים יש נסיון גדול יותר לעוסק בתורה, וממילא שכרו גדול יותר:
- 31 מי שנמצא בחזית - כולם טופחים על שכמו, נותנים לו ציוני כבוד, מדפיסים אודותיו בעיתונים,
- 32 מעלים אותו בדרגה, וזוכה לכל הכבוד, הוא ובני-ביתו ובניו ובני-בניו, שהוא זה שהיה בחזית, ומבלי
- 33 להתיירא ירה כו', וכבש עיר פלונית ומושב פלוני.
- 34 ולעומת זאת, מי שיושב בעורף ועוסק בתורה - הנה אלו שלא יודעים במה הוא מתעסק, מחרפים
- 35 ומגדפים אותו: היתכן?! "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? !
- 36 ואפילו אלו שיודעים אודות תפקידו בעורף לספק מזון ומאכל לאנשים היוצאים בצבא - שהרי אם
- 37 לא יהיה להם מזון ומאכל, לא יעזור מה שיש להם כלי-נשק, ומזון ומאכל גשמיים זקוקים למזון ומאכל

(142) שמואל-ב ח, טז.

(143) מטות לב, ו.

(140) סנהדרין מט, א.

(141) פרש"י ברכה לג, יח.

רוחניים, כך שאם לא מספקים מזון ומאכל רוחני, לא יכול להיות נצחון במלחמה - הרי החלק שלו הוא גרוע, כיון שלא רואים מה שפעל, ועד ש"נושאים ונותנים בו מוזרות (נשים טוות) בלבנה" (כלשון הגמרא¹⁴⁴), והולכים וצועקים: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"?! - הנך פחדן! ...!

ולהסביר להם את החשיבות של לימוד התורה, ושזהו ה"עורף" וה"יסוד" שעליו בנוי הנצחון הגשמי - הנה לא לכל אחד יש סבלנות לשמוע זאת, והעיקר - שאינו רוצה כלל להבין זאת!

וממילא, בנוגע לאותות כבוד - בוודאי לא שייך לדבר, ולהדפיס אודותיו בעיתון בכותרת גדולה - הנה הלוואי שלא יפרסמו אודותיו לגנאי, אבל לשבח, בוודאי לא שייך.

ואחרי כן, בבואו הביתה, אומרת לו אשתו: ה"שכן" הביא מהמלחמה טנק שלם, ואילו אתה הבאת עמך גמרא ישנה שנדפסה לפני מאה וחמישים שנה, בשנים כתיקונם; וכי יכולים להשוות טנק לגמרא ישנה?! ... ואין לו מה לענות לה! ...!

כג. וזהו ענינה של "תורה אור"¹⁴⁵ - להאיר כל ענין כפי שהוא, ובענינו, שכשם שנחוצה המציאות של "יואב בן צרויה על הצבא", כך נחוצה המציאות של דוד שעוסק בתורה; ואדרבה: דוד היה המלך, ואילו יואב בן צרויה היה השר שלו, אלא שכיבוש הערים בפועל היה על-ידי יואב בן צרויה.

ולכן: אלו הרואים בעיני בשר, ואינם רוצים להתבונן קצת בעומק יותר כיצד מנצחים במלחמה, הרי הם רואים את השלב האחרון בדרך הטבע, שעומד בן-אדם על החזית ויורה;

אבל האמת היא - שכדי שפלוני יוכל לעמוד בחזית, יש צורך לפני-כן בכמה וכמה אנשים נשים וטף שיכינו את ה"עורף",

והצורך העיקרי שבכל העיקרים - שיהיה מי שיבטיח שהחייל יהיה אדם חי, כי גם אם יהיו תחת ידיו כל כלי-הנשק הטובים והמשובחים ביותר, הנה אם אינו אדם חי רחמנא-ליצלן, לא יפעל מאומה, וכיצד נעשה החייל אדם חי - כשיש יהודי שלומד תורה, שהיא "חינו ואורך ימינו"¹⁴⁶, והיא "מגנא ומצלא"¹⁴⁷ על לומד התורה ועל כלל ישראל.

ועל-דרך-זה בנוגע ליששכר וזבולון:

בנוגע לנתינת שכר - הרי כיון ש"המעשה הוא העיקר"¹⁴⁸, לכן זבולון קודם, שהוא מקבל את השכר תחילה, ורק אחריו בא יששכר; אבל הסיבה לכך שזבולון מקבל שכר, ומי מראה לזבולון כיצד לנהל את המסחר כדבעי, על-פי התורה, שאז יצליח במסחר - בשביל זה יש צורך בלימודו של יששכר.

כאשר מסתכלים בחיצוניות - יש ליששכר בזיונות: הוא זקוק לכספו של זבולון, שמחליט אם רוצה ליתן ביד רחבה או בצמצום. כאשר צריך להסביר לגבירים בארצות-הברית שהצלחתם במסחר תלויה בתמיכתם בישיבה שבה לומדים תורה - יתכן שיפעלו עליהם לתמוך בישיבה ביד רחבה, או שיעשו זאת בצמצום. ועל-דרך-זה בכל העולם כולו. וכפי שהיה עוד בזמן הש"ס, שבכמה מקומות היו תלמידי-חכמים זקוקים לעמיה-הארץ.

וזהו מה שמבהירה 'תורת אמת', שנותנת הוראה בחיים - שיששכר הוא המורה לזבולון כיצד לנהל את המסחר באופן שיצליח במסחר, וכמו שאצל זבולון גופא נעשית פעולת המסחר בידיו וברגליו, אבל בשביל זה יש צורך בחכמה שבראש.

ועל-דרך-זה בכללות העם כולו - שיש צורך בחייל היוצא למלחמה, ואדרבה - שכרו קודם לכל אחד, כיון שהוא מעמיד את עצמו בסכנה בפועל, אבל יש גם צורך במי שלומד תורה, שמבטיח את בריאותו וחיותו של ה"עורף", וממשיך חיים ביוצאי צבא בישראל, ואם יעזוב את משמרתו וילך ל"חזית", נחשב ל"עריק", וגורם בלתי-סדר והיפך הסדר גם בעניני החזית, שזהו היפך ענין הנצחון.

(147) סוטה כא, א.
(148) אבות פ"א מ"ז.

(144) ע"פ סוטה ו, סע"ב (ובפרש"י. ועוד.
(145) משלי ו, כג.
(146) נוסח תפלת ערבית - ע"פ לשון הכתוב ס"פ נציבים.

- 1 כד. ובענין זה יש גם דוגמא מד' המינים (כמוזכר לעיל (סעיף יח)):
- 2 על-ידי אתרוג בלבד, אפילו אם יקחו ד' אתרוגים – אי-אפשר לצאת ידי-חובת קיום מצות נטילת ד'
- 3 מינים. יש צורך באתרוג בפני-עצמו, לולב בפני-עצמו, הדס בפני-עצמו וערבה בפני-עצמה, ומכולם יחד
- 4 עושים מצוה אחת. - כשם שלא יכול להיות קיום המצוה ללא ערבה, כך לא יכול להיות קיום המצוה
- 5 ללא אתרוג; וכשם שלא יכול להיות קיום המצוה ללא האתרוג, כך לא יכול להיות קיום המצוה ללא
- 6 הערבה.
- 7 וכן הוא בנוגע לנצחון במלחמה - שכשם שאי-אפשר להיות נצחון במלחמה ללא "יואב בן צרויה
- 8 על הצבא", כך לא יכול להיות נצחון במלחמה ללא דוד שיושב ועוסק בתורה.
- 9 וכאשר "יעשו כולם אגודה אחת", באופן שהאתרוג נשאר אתרוג והערבה נשארת ערבה, וביניהם יש
- 10 לולב והדס, אלא שכולם הם בכיוון אחד, להבטיח שארץ הקודש תישאר שייכת לגוי קדוש, בידענו
- 11 שברצונו יתברך היתה תחילה "נחלת גוים", וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, כפי ש"כח מעשיו הגיד
- 12 לעמו" בתורה - אזי "יכירו וידעו כל יושבי תבל", ש"מלכותו בכל משלה", "וידע כל פעול כי אתה
- 13 פעלתו" (כפי שהתפללו בראש-השנה, וסוף-כל-סוף יראו זאת בפועל), וכולם "יכירו וידעו" שארץ ישראל
- 14 שייכת לעם ישראל, "ובאו גו' והשתחוו להוי' בהר הקודש בירושלים"¹⁴⁹, בקרוב ממש, בביאת משיח
- 15 צדקנו.

* * *

- 16 כה. דובר לעיל¹⁵⁰ אודות ענין התשובה, חרטה גמורה על מעשים בלתי-טובים בעבר וקבלה טובה
- 17 על להבא, שבלשונות אומות העולם נקרא ענין זה בשם "חרטה" (כפי שמתורגם בכל לשון ולשון),
- 18 מה-שאינ-כן בלשון הקודש - שזהו הלשון שבו נברא העולם¹⁵¹, וכמו שכתב הרמב"ן¹⁵² ש"הטעם..
- 19 שרבותינו קורין לשון התורה לשון הקודש הוא מפני.. (ש)הוא הלשון שהקב"ה.. מדבר בו.. ובו ברא
- 20 עולמו וכו'", וכפי שמביא השל"ה ש"אין ספק כי לא נקרא.. בלשוננו הקדוש.. על דרך הסכמה כשאר
- 21 הלשונות"¹⁵³ (שהם הסכמיים¹⁵⁴), אלא "כולם מורים על תכונת הדבר הנקרא בו"¹⁵⁵ (פנימיותו ושרשו
- 22 ומקורו) - הרי זה נקרא (לא בשם חרטה, אלא) בשם מצות התשובה.
- 23 והרי אין זה שם שונה, אלא שם הפכי¹⁵⁶:
- 24 חרטה (כפשוטה) פירושה - שהאדם עוזב ענין שאחז בו עד עתה, ומתחיל ענין חדש ודרך חדשה;
- 25 ואילו תשובה פירושה - להיפך - לא התחלת ענין חדש, אלא השבה אל הדבר, שהרי המקור דתיבת
- 26 "תשובה" הוא מלשון "והשיב", "ושב".
- 27 וזהו תוכן הכתוב¹⁵⁷ "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" - דמכיון שממש "נתנה", הרי הוא "שב"
- 28 לשרשו ומקורו.
- 29 וכן הוא בענין התשובה כפשוטם של דברים - שכאשר יהודי מתחרט על עבירה חרטה גמורה, ומקבל
- 30 על עצמו מכאן ולהבא לעשות מצוה, הרי זה באופן ש"שב" אל הפנימיות, העצם והמקור שלו (ולא
- 31 באופן שמתחרט על מציאותו).
- 32 וענין זה מתבטא גם בנוגע להלכה בפועל (כמדובר כמה פעמים¹⁵⁷ בנוגע לעניני מוסר, פנימיות התורה
- 33 וטעמי תורה) - שההלכה היא ש"גט מעושה" על-פי בית-דין נקרא "לרצונו", ומסביר הרמב"ם¹⁵⁸, ש"זה

(154) תו"א משפטים עח, רע"א.

(155) ג, א - מפרסד שער שם בן ד' (שי"ט פ"א).

(156) ראה גם שיחת ו' תשרי תשי"ג ס"ג (תו"מ ח"ז ע' 17).

וש"נ.

(157) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 363. וש"נ.

(158) הל' גירושין ספ"ב.

(149) ישע"י כז, יג.

(150) שיחת ש"פ ראה תשכ"ז הערה 7 (תו"מ ח"ז ע' 309).

וש"נ.

(151) ב"ר פי"ח, ד.

(152) תשא ל', יג. וראה גם אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע'

תתטז ואילך. וש"נ.

(153) יא, א - מפרסד שער הכינויים (שכ"ב. פ"א).

1 שאינו רוצה לגרש.. רוצה להיות מישראל.. לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו
2 כו", כך שעשיית העבירה היא היפך טבעו, וכאשר חוזר ומתנהג כדבעי, אין זו חרטה, אלא השבה
3 לרצונו האמיתי.

4 ולכן נקראים ימים אלו עשרת ימי תשובה - לא עשרת ימי חרטה על העיקר, אלא אדרבה: השבה
5 אל העצם והעיקר.

6 וזהו מה שנתבאר לעיל¹⁵⁹ שצריך לאסוף וללקט את כל פרטי הענינים דמחשבה דיבור ומעשה
7 שבמשך השנה היו "מפוזר ומפורד" בענינים שונים, ולפעול בהם ענין של "הקהל" - לקיום רצון הבורא
8 בלימוד התורה וקיום המצוות, ועל-ידי-זה נעשה ענין התשובה לא רק מכאן ולהבא, אלא גם בנוגע
9 לעבר - לעשות מ"זדונות" "שגגות", ועד ל"זכיות".

10 כו. ועל-פי הכלל במדרש¹⁶⁰ שהמצוות שהקב"ה מצוה לישראל לעשות, מקיימם גם הוא - הרי מובן
11 שהאמור לעיל בנוגע לענין התשובה שייך גם בנוגע להקב"ה:
12 לכאורה אינו מובן: איך שייך אצל הקב"ה ענין התשובה - הרי "הכל גלוי וידוע לפניו"?

13 אך הענין הוא - על-פי דברי הגמרא במסכת סוכה¹⁶¹ (שהרי דובר לעיל בנוגע לסיום מסכתא זו)
14 "ארבעה (שלשה)¹⁶² מתחרט עליהן הקב"ה (בכל יום)¹⁶³ שבראם", ואחד מהם הוא "יצר הרע, דכתיב¹⁶⁴
15 ואשר הרעתי", ולכן עושה הקב"ה "תשובה", כביכול, ומבטל את שליטת היצר הרע.

16 וגם ענין זה הוא באופן של השבה אל העיקר והמקור:

17 תכלית בריאת יצר-הרע על-ידי הקב"ה היא - כמשל בן המלך והזונה¹⁶⁵ - אך ורק כדי לבחון את
18 היהודי שאף שרואה את הנסיונות שמעמיד היצר-הרע לפניו, הרי הוא מנצח אותו, ואז שכרו כפול
19 ומכופל.

20 ולכן, כאשר הקב"ה מבטל לגמרי את שליטתו של היצר-הרע, כמו שכתוב⁷⁵ "את רוח הטומאה אעביר
21 מן הארץ", הרי זו השבה (תשובה) אל העיקר - היותו עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב⁶⁶.

22 אמנם, בינתיים באים בני ישראל אל הקב"ה בטענה¹⁶⁶: מדוע עושים שלימוד התורה וקיום המצוות
23 ועבודת התשובה יהיה קשה להם כל כך - שהקב"ה יעשה שיהיה להם קל יותר!

24 ובכן: כאשר עבד מבקש זאת - יכול האדון לקצוף עליו או לגרש אותו; אבל כאשר בן מתחנך אל
25 אביו, באמרו, שרצונו לעבוד ולקיים ציווי אביו, אלא שמבקש שאביו יעזור לו ויקל עליו - אין לאב
26 ברירה, שכן "להחליפם באומה אחרת אי-אפשר"¹⁶⁷, שהרי זה בנו, ואינו יכול לגרשו מפניו חס-ושלום,
27 ולכן צריך למצוא דרכים כדי שיוכלו להיות יחד בשלום ובאחווה ובריעות, ולבסוף ממלא את מבוקשו
28 ("גייט ער אים נאך") ומיקל עליו את העבודה של תשובה ומעשים טובים.

29 וזהו תוכן הבקשות שמבקשים מהקב"ה - לא רק בקשת צרכיו הגשמיים, אלא גם "אתה חונן לאדם
30 דעת כו' חננו מאתך חכמה בינה ודעת" (כפי שמבקשים בכל יום ויום בתחילת הבקשות דתפילת
31 שמונה-עשרה), שעל-ידי-זה יהיה לו קל יותר להתמודד עם הענין ד"אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן
32 נכנס בו רוח שטות"¹⁶⁸.

33 כז. זאת ועוד:

34 כשם שכל אחד מישראל צריך לקבץ את כל המחשבות הדיבורים והמעשים שלו לתכלית אחת,
35 "לעשות רצונך בלבב שלם"¹¹³ - צריך גם הקב"ה לקיים מה שכתוב¹⁶⁹ "ושב הוי' אלקיך את שבותך",

(165) זח"ב קסג, א. הובא בתניא ספ"ט. ספכ"ט.

(166) ראה גם תר"מ חמ"א ע' 421. וש"נ.

(167) רות רבה פתיחתא ג.

(168) סוטה ג, א.

(169) נצבים ל, ג-ד.

(159) שיחת ש"פ האזינו ס"ה (תר"מ חנ"א ע' 30. וש"נ).

(160) שמו"ר פ"ל, ט.

(161) נב, ב.

(162) ירושלמי תענית פ"ג סה"ד.

(163) כ"ה בדקדוקי סופרים.

(164) מיכה ד, ו.

- 1 "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך הוי' אלקיך ומשם יקחך", וכפי שמפרש רש"י ש"הוא עצמו
2 צריך להיות אווזו בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹⁷⁰ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"
3 - להוציא את כל אחד מהגלות הפנימי, וגם מהגלות החיצוני, ואז עומד היהודי על רצונו של הקב"ה
4 ומוסיף בעבודת התשובה ובלמוד התורה וקיום המצוות מתוך הרחבה.
5 וכאשר רואים כבר את ההתחלה בזה, ובפרטיות בנוגע לאלו שנמצאים במדינות הידועות שבהם היו
6 נתונים בשביה וצרה, ש"הניצנים נראו בארץ"¹⁷¹, שיש מהם שכבר הוציאו אותם משם, וביכלתם לעסוק
7 כאן בעניני תשובה, תורה ומצוותיה מתוך הרחבה, ללא סכנות, ואדרבה: מתוך עידוד ותוספת כח - הרי
8 זה סימן שכבר נעשו "חרכים" בכותל ו"בקעים" במסך, ומהם יהיו פרצות גדולות, ועד לפירצה יותר
9 מעשר אמות, שכבר אינה נקראת בשם "פתח"¹⁷², ועל-ידי-זה נעשה ביטול כל המסך.
10 ויהי-רצון שמתוך הרחבה יוסיפו כאן בכל עניניהם בלימוד התורה וקיום המצוות, כולל מצות ימים
11 אלו - ענין התשובה, ומתוך שמחה וטוב לבב,
12 וזו תהיה התחלה טובה ליציאה גדולה שיצאו משם המונים המונים, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
13 ובבנותינו"⁹², מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך הרחבה, ובחסד וברחמים.
14 והקב"ה יקיים את הבטחתו "ושב הוי' אלקיך את שבותך", להוציא בעצמו את בני ישראל מהגלות
15 - שאז לא יוכל אף אחד לעמוד נגד, אלא "כדונג ימסו"¹⁷³ - "אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי"¹⁷⁴,
16 ללקט את בני ישראל הן מצפון הן מדרום הן ממזרח והן ממערב, מתוך הרחבה ומתוך שמחה וטוב
17 לבב,
18 "ופדויי הוי' ישובון גו' ושמחת עולם על ראשם"¹⁷⁵, בגאולה האמיתית והשלמה בקרוב ממש,
19 בישועת ה' כהרף עין¹⁷⁶, ובאופן ש"לא תשאר פרסה"¹⁷⁷, כי "מקטנם ועד גדולם"¹⁷⁸ - "קהל גדול ישובו
20 הנה"¹⁷⁹.
21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

* * *

- 22 כח. כיון שמחר הוא יום העבודה, אי-אפשר להאריך היום ככל הצורך, ולכן אוסיף עתה רק נקודה
23 ב"הדרן", ונקודה נוספת בהמשך למדובר ביום השבת.
24 הביאור בסיום מסכת סוכה, - החילוק בין רש"י לרמב"ם בפירוש הקנס ד"טבעתה קבועה וחלונה
25 סתומה" (נוסף לכך שכל המשמרות "הנכנסים חולקין בצפון", "שהצפון עיקר", "כדי שיראו שהן
26 נכנסין", "והיוצאין חולקין בדורם כדי שיראו שהן יוצאין והולכין", ו"בילגה לעולם חולקת בדורם",
27 "ואפילו כשהיא נכנסת*", קנס הוא כו'),

(* אפשר לפרש: 1) כסברתו¹⁸⁰ - רק ביום שנכנסה, ובכ"ז - זהו בזיון יותר (שמחלקין ביניהן באותו המקום,
ביחד, עם המשמרה היוצאת מן הקודש), 2) בסוג וגדר דנכנסת (היינו למעוטי יוצאת - שמתחילה רק כשיש
משמרה אחרת בבית המקדש).

מב; נא; סו. מנחה ליהודה (ירושלים תש"י ע' 27-28.

(177) בא יו"ד, כו.

(178) ירמ' לא, לג.

(179) שם, ז.

(180) של השואל, שהקשה על פירוש רש"י: "ואפילו כשהיא

נכנסת", דלכאורה הו"ל לפרש דאפילו כשהם בעצמם במשמר

חולקין בדורם.

(170) ישע"י כז, יב.

(171) שה"ש ב, יב.

(172) ראה עירובין בתחלתה ובפרש"י.

(173) ע"פ תהלים צז, ה.

(174) ישע"י מג, ו.

(175) שם לה, יו"ד. נא, יא.

(176) ראה בהמציין בנרות שבת (ירושלים תש"ה כרך ג ע' 176)

שליפירוש רש"י הם לצורך השחיטה, שכשרה (גם בקדשים) בנשים¹⁸¹ (על-ידי סכין ארוך**), ולפירוש הרמב"ם הטבעת היא לצורך ההפשט, והחלון לצורך בגדי כהונה, שאינם שייכים לנשים (לא הפשט הקרבנות על הטבעות שבעזרה, ד"אשה בעזרה מניין***, ובודאי לא בגדי כהונה, כיון שפסולות לעבודה),

שהחילוק ביניהם הוא - אם הקנס מצד השכינות לרשע (מרים בת בילגה) הוא רק בענינים השייכים לרשע (דלשחיטה שייכת הנערה, ושייך בזה עונשה וקנסה)¹⁸², כפי שמסתבר בפשטות¹⁸³ (שזוהי שיטת רש"י שמפרש פשוטם של דברים¹⁸⁴), או שגם בענינים שאינם שייכים לרשע קנסינן את השכן מצד רשעותו גופא (שזוהי שיטת הרמב"ם¹⁸⁵, לשיטתו בהלכות דעות¹⁸⁶ ש"דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו כו"י¹⁸⁷).

ועל-פי-זה מובן שרש"י לא גורס (לאחרי הסיום "אוי לרשע אוי לשכנו, טוב לצדיק טוב לשכנו") הראיה "שנאמר¹⁸⁸ אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (שהרי מביא מה שכתוב ב'תורת כהנים'¹⁸⁹ "וחלצו את האבנים, נגע באבן שבמקצוע (כפי שמוסיף רש"י¹⁹⁰ על גירסתנו ב'תורת כהנים') שניהן חולצין, ואף-על-פי שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה.. חבירו לקה בשבילו, מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו, וממילא טוב לצדיק טוב לשכנו, דמדה טובה מרובה") - כי מה שכתוב "כי פרי מעלליהם יאכלו", היינו, לא רק "פרי מעלליו" של הצדיק, בתור מסובב מהצדיק, אלא "מעלליהם" עצמם, אינו שייך לנידון-דין לשיטת רש"י שהקנס הוא באופן של מסובב מהרשע, ולא מצד השכן עצמו - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁹¹ בלקוטי-שיחות חלק י"ט עמוד 59 ואילך¹⁹².

(** שיהיה מונח מתחלה בחלונה [באם החלון פתוח] - ויקחנו הכהן משם ויתננו להנערה.

(*** קידושין נב, ב. ובפרט לשיטתיה דרש"י שם (לרש"י - אסור, ולד"ה - בפועל), שלכן נאמר כאן המציאות דסכין ארוך. ובשלמא בהדלקת המנורה מפורש¹⁸² "והוציאן לחוץ", מה-שאין-כן בנידון-דין - דמדובר בטבעת שבכותל. ופשוט.

(186) רפ"ו.

(187) ועד כדי כך, ש"אם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה.. ישב לבדו יחידי.. יצא למערות ולחוחים ולמדברות כו", וענין זה אינו תוספת הידור ע"פ מדת חסידות, אלא פס"ד להלכה, כיון שמקום זה נחשב למקום סכנה, ולא רק ספק סכנה, אלא סכנה ודאית, כיון שברור הדבר שילמד מהם כו'.

(188) ישע"י ג, יו"ד.

(189) מצורע יד, מ.

(190) והיינו, שלגירסת רש"י "באבן שבמקצוע", לוקה חבירו (השכן רק באבן שבה נראה הנגע בביתו של הרשע, ועד"ז בנדו"ד, שהקנס על משמרת בילגה הוא רק באותם ענינים השייכים לנערה, שעליהם שייך לומר "כנגע נראה לי בבית" (שם, לה.

(191) בשילוב שיחת כ"ף מנ"א תשי"ד.

(192) וראה גם לקו"ש חל"ג ע' 11 ואילך (גם משיחה זו.

(181) זבחים לא, ב.

(182) רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

(183) וכמובן גם שבפשטות הענינים צ"ל הקנס ש"טבעתה קבועה וחלונה סתומה" מעין הקנס ד"חולקת בדרום", וכיון שנשים שייכות* ג"כ להדברים שנחלקים שם (לאו דוקא דאכילה. וכמו עורות מוספין - ראה לקו"ש שבפנים הערה 44, הרי גם הטבעת והחלון צ"ל בענינים ששייכים לנשים, כי הקנס בכל ג' הענינים צ"ל מסוג אחד.

(184) הן במקרא - פשוטו של מקרא (נסמן לעיל הערה 135) ואפילו בגמרא הרי רש"י הוא פרשן ופשטן (ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו) ואין דרכו להביא בפירושו פסק ההלכה.

(185) שמפרש אמנם הענינים כפשוטם, אבל מביא גם הלכות, וכמ"ש בהקדמתו לפירוש המשניות: "אומר לך בפירוש כל הלכה על דעת מי נפסקה ההלכה", וכמו במשנה דידן: "ואין הלכה כרבי יהודה".

* אף שלא בתורת חלוקה, אלא שמקבלת מזכרי כהונה - שהם אנשי המשמר ולא הנשים (ראה רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"י"א - ממענה כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- 1 כט. וכאמור לעיל (סעיף ט) - שייך ענין זה גם להתחלת המסכתא:
- 2 סוכה היא מצוה שהזמן גרמא, ולכן נשים פטורות¹⁹³. אבל אף-על-פי-כן "אשה בעלה משמחה"¹⁹⁴,
- 3 וכיון שהבעל חייב לישב בסוכה, ובה עורך סעודת יום-טוב בבשר ויין, "אין שמחה אלא בבשר" ו"אין
- 4 שמחה אלא ביין"¹⁹⁵, אוכלת גם האשה יחד עם בעלה בסוכה (אף שמצד-עצמה היתה יכולה לאכול
- 5 בבית), וממילא נעשה גם אצלה "זמן שמחתנו".
- 6 וכאן נשאלת השאלה בנוגע לשמחה של האשה¹⁹⁶ - האם זו שמחה ש"בעלה משמחה", ואינה שמחת
- 7 סוכה, והיינו, ש"זמן שמחתנו" אצל האשה הוא ענין בפני-עצמו מאשר "זמן שמחתנו" אצל האיש,
- 8 שאצל האשה הרי זה הענין ש"בעלה משמחה", ואילו אצל האיש הרי זו השמחה של מצות סוכה, או
- 9 שאצל שניהם היא אותה השמחה.
- 10 וענין זה קשור גם עם סיום המסכתא - כי לפי פירוש רש"י שהעונש (במדה הבלתי-טובה) שמשלשל
- 11 לאיש מצד השכינות לאשה, צריך להיות בענין שישנו הן אצל האיש והן אצל האשה, צריך להיות כן
- 12 גם בהתחלת המסכתא, בנוגע לשיבה בסוכה לקביעת סעודה באופן של שמחה בבשר ויין, שאף-על-פי
- 13 שההתחלה בזה היא על-ידי הבעל, הרי זה באופן שמשמחת הבעל נשתלשל גם אל האשה שענין זה
- 14 יהיה גם שמחתה.
- 15 זוהי אפוא נקודת הענין, ומסתמא במשך חג הסוכות יוכלו לבאר זאת ביתר ביאור.
- 16 ל. ובנוגע לענינו:
- 17 כיון שעומדים אנו בימים שהם הכנה ליום-הכיפורים, ועל-ידי-זה גם ל"זמן שמחתנו" - הנה יהי-רצון
- 18 שתומשך מחילה וכפרה וסליחה לאנשים ולנשים ולבנים ולבנות, ועד לאופן ד"סלחתי כדברך"¹⁹⁷, שאז
- 19 "זדונות נעשו כזכות"²⁷,
- 20 ואחרי כן, הרי כשם שמענן הקטורת אשר בקודש-הקדשים נמשך סכך הסוכה (כמבואר בכמה
- 21 מקומות¹⁹⁸), ומזה נמשכת שמחת חג הסוכות - הנה גם מהמחילה וסליחה וכפרה לכל אחד ואחת
- 22 מישראל באופן ד"סלחתי כדברך", תומשך שמחה גדולה לכל אחד ואחת בישראל, בסוכה אחת גדולה
- 23 שבה ישבו כל ישראל,
- 24 ועד לאופן ש"אין לזרים אתך" כיון ש"יהיו לך לבדך"¹⁹⁹, כדאיתא בזהר²⁰⁰ ש"ישראל ומלכא
- 25 בלחודוהי", כך ש"גוי אחד", עם "הוי אחד", על-ידי "תורה אחת", שמחים יחד בשמחת "זמן שמחתנו",
- 26 לשון רבים²⁰¹, "ישמח ישראל בעושי"ו"²⁰² ו"ישמח הוי" במעשיו"²⁰³, וממשיכים את השמחה בכל השנה
- 27 כולה.

* * *

- 28 לא. בהמשך לענין יום זה, שקשור עם נשים כשרות וצדקניות בישראל - הנה:
- 29 כשדובר אודות "מבצע תפילין"²⁰⁴, באו אלי בשאלה, תביעה או טענה: מצות תפילין - רק זכרים
- 30 חייבים בה. ולכאורה: כיון שמדובר אודות פעולת הענין ש"ראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך"²⁰⁵, והענין
- 31 דאריכות ימים²⁰⁶ - נשאלת השאלה: "נשי לא בעי חיי" (בתמיה), כדברי הגמרא²⁰⁷ בנוגע לפסוק²⁰⁸ "למען

(202) תהלים קמט, ב.

(203) שם קד, לא.

(204) ראה תו"מ חמ"ט ע' 429 ואילך. ח"נ ע' 63 ואילך. ע'

91 ואילך. ע' 118. וראה גם מכתב י"ז חשון שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' כד. וש"נ).

(205) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

(206) מנחות מד, סע"א ואילך.

(207) קידושין לד, א.

(208) עקב יא, כא.

(193) סוכה ב, ב.

(194) ר"ה ו, סע"ב. וש"נ.

(195) פסחים קט, א. וש"נ.

(196) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 237. ח"ט ע' 368 הערה 51. ועוד.

(197) שלח יד, כ.

(198) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קכח. וש"נ.

(199) משלי ה, יז.

(200) ראה ח"א סד, א"ב. רח. ב. ח"ג לב, א.

(201) לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד ואילך.

1 ירבו ימיכם גו'"; ובשביל המשך הפסוק: "על האדמה אשר נשבע הוי' לאבותיכם" - צריך להיות גם
 2 הענין ד"יראו ממך"?!

3 ובכן: במשך כל הזמן לא נפלה סברא איך להבהיר ("באִוָּרְעֵנָע") ענין זה בנוגע לנשים, עד שהגיע
 4 יום זה - והרי "את הכל עשה יפה בעתו"²⁰⁹ - ששה בתשרי, כדלקמן.

5 לב. על-פי מנהג ישראל²¹⁰ ללמוד במשך המעט-לעת פרקי משניות על השם - למדתי גם הפרק
 6 במסכת סנהדרין שמתחיל באות נו"ן²¹¹ (האות האמצעית של השם), שבו מדובר אודות מי שאינו צדיק
 7 שנתחייב בעונש, ועד לעונש הכי חמור, שהוא היפך החיים, ובזה גופא - שהרי ישנם ד' סוגים - באופן
 8 הכי חמור של סקילה, ונתבאר (במשנה, ובארוכה יותר בגמרא) פרטי הסדר בזה.
 9 ויש שם ענין תמוה לגמרי, שלכאורה הרי זה "שלא בדרי דאונא" בנוגע להמשך הענינים:
 10 המשנה שואלת²¹²: "בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת?"

11 מדובר כאן אודות דינים בנוגע לאופן הנהגת בית-דין, הנהגת העדים והנהגת הנענש כו', ולפתע
 12 שואלת המשנה: "שכינה מה לשון אומרת", מה עושה הקב"ה בשעת מעשה!...

13 והמשנה מבארת שגם להקב"ה יש "עבודה" שעושה אז - שאומר "קלני מראשי קלני מזרועי" (ראשי
 14 כבד עלי, וזרועי כבד עלי²¹³, כביכול), וכמובא במפרשים²¹⁴ ב' הדעות שיש בזה בגמרא²¹⁵.

15 ובביאור הטעם שנקט "ראשי" ו"זרועי" דוקא - דלכאורה ממה-נפשך, הרי במשל אודות ענין האברים
 16 למעלה ישנם רמ"ח אברים, ובפרט על-פי לשון הזהר²¹⁶: "רמ"ח אברין דמלכא", ולמה נקט דוקא ענין
 17 הראש וענין הזרוע? - מבואר ב'תורת חיים' לסנהדרין (ועל-דרך-זה במפרשים נוספים), שענין זה קשור
 18 עם מצות תפילין שמניחים על הראש ועל הזרוע:

19 בהמשך דברי הגמרא במסכת ברכות בנוגע למה שכתוב²⁰⁵ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
 20 ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש" (כנ"ל סעיף לא) - מדובר גם אודות התפילין שמניח הקב"ה:
 21 "תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו.. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ²¹⁷.. משתבח קודשא-ברוך-הוא
 22 בשבחייהו דישאל.. דכתיב²¹⁸ את ה' האמרת היום, (וכתיב) וה' האמריך היום, אמר להם הקב"ה
 23 לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם.. שנאמר²¹⁹ שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (שזהו ענין
 24 גדלות ואחדות הבורא), ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד
 25 בארץ", ועל-דרך-זה שאר הפסוקים שנכתבו בשאר הבתים, כמו הפסוק²²⁰ "או הנסה אלקים לבוא לקחת
 26 לו גוי מקרב גוי", כפי שנפרטו בגמרא.

27 ועל-פי מאמר רבותינו ז"ל¹⁶⁰ על הפסוק²²¹ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", "מה שהוא
 28 עושה אומר לישראל לעשות", הרי כשם שהנחת התפילין דישאל היא על ראשו וזרועו, כך גם הנחת
 29 התפילין דקודשא-ברוך-הוא היא כביכול על ראשו וזרועו.

30 וזהו "שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי" - שכאשר ישנו יהודי שמתנהג באופן
 31 בלתי-רצוי, אזי מרגיש הקב"ה מה שכתוב בתפילין שבראשו ובזרועו: "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ",
 32 באופן שנרגש בהם כאב!

(215) מו, ב.

(216) תקו"ז ת"ל (עד, סע"א).

(217) דברי הימים-א יז, כא.

(218) תבוא כו, יז-יח.

(219) ואתחנן ו, ד.

(220) שם ד, לד.

(221) תהלים קמז, יט.

(209) קהלת ג, יא.

(210) ראה נטעי גבריאל ה'י אבילות ח"ב פע"א ס"ח-יו"ד.

וש"ג.

(211) פרק ו - "נגמר הדין".

(212) פ"ו מ"ה.

(213) פרש"י ורע"ב.

(214) תויו"ט.

- 1 ועל-פי-זה מדויק גם לשון המשנה "קלני מראשי קלני מזרועי", ולא "מיד" - כי בנוגע ללשון "ידי",
- 2 לא יודעים אם זו יד ימין או יד שמאל, מה-שאינ-כן בנוגע ללשון "זרועי", ישנו כלל בתנ"ך (על-פי מה
- 3 שכתוב²²² "בימינו ובזרוע עוזו") ש"זרוע" סתם היינו יד שמאל.
- 4 וכללות הענין בזה - ש"מי כעמך ישראל גוי אחד" שנכתב בתפילין של הקב"ה, קאי לא רק על כל
- 5 הציבור, כל בני ישראל יחד, דאם-כן לא יכולה השכינה לומר בנוגע ליהודי יחיד שנענש: "קלני מראשי",
- 6 בשעה שכל שאר בני ישראל הם צדיקים גמורים, ועל-כרחך צריך לומר, שאפילו על יהודי אחד ויחידי
- 7 נאמר הפסוק "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".
- 8 לג. ובנוגע לענינו:
- 9 דברי המשנה "שכינה מה לשון אומרת כו'", באים אחר פרטי החילוקים בסדר ההנהגה בין איש
- 10 לאשה שנתבארו בפרק הנ"ל, ואחר-כך מסיימת המשנה "בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת,
- 11 קלני מראשי קלני מזרועי" - ללא חילוק בין אנשים לנשים.
- 12 ונמצא, שגם כאשר מדובר אודות עונש חס-ושלום שניתן לאשה, שאינה מקיימת מצות תפילין - הנה
- 13 גם אז אומרת השכינה "קלני מראשי קלני מזרועי", כיון שבתפילין של הקב"ה ("ומי כעמך ישראל גוי
- 14 אחד בארץ") אין חילוק בין אנשים לנשים, אלא הם בשוה.
- 15 לד. וענין זה מתאים עם המבואר בכתבי האריז"ל²²³ בנוגע למצות-עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות,
- 16 שהאנשים מוציאים את הנשים ידי-חובתן במצוה זו. כלומר: על-דרך שנתפרש להדיא בגמרא²²⁴ בנוגע
- 17 למצות מילה ש"אשה כמאן דמהילא דמיא" - כן הוא (לפי כתבי האריז"ל) בנוגע לכל מצוות-עשה
- 18 שהזמן גרמא, שענינן ישנו גם אצל נשים, אלא כיון שאין ביכולת האשה לקיים מצוות אלו בעצמה
- 19 [בגלל שהאשה משועבדת לבעלה, לחינוך הבנים והבנות, וכיוצא בזה בשאר הטעמים שיש בזה²²⁵],
- 20 מוציאה בעלה ידי-חובתה בכך שהוא מקיים את המצוה.
- 21 וההוכחה לזה בנוגע למצות תפילין בפרט - ממשנה מפורשת, שגם כאשר אשה נענשת רחמנא-ליצלן,
- 22 אזי "שכינה.. אומרת קלני מראשי קלני מזרועי", שמזה מוכח שב"תפילין דקודשא-ברוך-הוא" כתובים
- 23 אנשים ונשים בשוה, ובאופן שגם על אשה אחת ויחידה נאמר "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", שלכן
- 24 גם עליה אומר הקב"ה "קלני מראשי קלני מזרועי".
- 25 ואם הדברים אמורים בנוגע למדה בלתי-טובה (ענין העונש) - הרי על-פי דברי רש"י בסיום מסכתא
- 26 סוכה "מדה טובה מרובה", על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לענין השכר.
- 27 לה. אך יש גם צורך בענין של פועל, ולכן:
- 28 כשם שרגיל בהתועדות זו וביום זה להתנדב בלב שמח וביד נדיבה ל"קרן חנה", שמסייעת בנוגע
- 29 לחינוך בנות ישראל²²⁶ - הנה דבר נכון להוסיף מהיום והלאה, שכשם שהזכרים מתנדבים ל"קרן חנה"
- 30 לטובת חינוך הבנות, תנדבנה גם הנשים (אלו שיש ביכולתן, והרי כל אחת יכולה לנדב) זוג תפילין (או
- 31 סכום שבו אפשר לרכוש זוג תפילין) בדוקות וכשרות.
- 32 ועל-ידי-זה יתוסף בשייכותן למצות תפילין - לא רק מצד למעלה, בנוגע לתפילין דקודשא-ברוך-הוא,
- 33 אלא באופן שגם למטה יניח יהודי תפילין שלהן.
- 34 ואז יש להן שכר כמו "מצווה ועושה" - כמובן מדברי הגמרא במסכת סוטה²²⁷ בנוגע ל"זכות תורה"
- 35 באשה ש"אינה מצווה ועושה": "באגרא דמקרין ומתניין בנייהו (שטורחות על בניהן להביאן לבית-הספר
- 36 לקרוא מקרא ולשנות משנה) ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא (וממתינות לבעליהן) (ונותנות

(222) ישע"י סב, ח. וראה ברכות שם ("בימינו זו תורה ובזרוע עוזו אלו תפילין"). תוס' הרא"ש לברכות שם.
(223) טעהמ"צ פ' בראשית. וראה לקו"ש חל"א ע' 96. וש"נ.
(224) ע"ז כז, א.
(225) ראה תר"מ חל"ג ע' 58. וש"נ.
(226) ראה גם שיחת ר' תשרי דאשתקד סכ"ט ואילך (תו"מ חמ"ח ע' 68 ואילך. וש"נ.
(227) א (ובפרש"י. וראה ברכות יז, א (דלקמן סל"ו.

1 להם רשות²²⁸) שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה), מי לא פלגאן בהדיהו²²⁹; ומפורש להדיא בהלכות
2 תלמוד-תורה לרבינו הזקן²²⁹, ש"אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה, חולקת
3 שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידיה" (ולא כמו "אשה שלמדה תורה שיש לה
4 שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה מצווה ועושה").

5 ולהעיר, שבגמרא שם מדובר אודות שכר בעולם הזה, ומזה מוכח שגירסת ה"לקוט²³⁰ "נשים במאי
6 זכיין לעלמא דאתי", אינה כשיטת הש"ס ש"זכיין" בעולם הזה, בזמננו זה.

7 לו. ויש להוסיף בזה:
8 ענין הנ"ל נאמר גם בגמרא במסכת ברכות²³¹: "נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא
9 ובאתנויי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן". ובפיסקא שלפני-זה: "גדולה הבטחה
10 שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, שנאמר²³² נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות
11 האזנה אמרתי" (קראן הכתוב שאננות ובוטחות).

12 ולכאורה אינו מובן:

13 איך יתכן ש"גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים", בה בשעה שזכותן של הנשים
14 היא בגלל שיש להן חלק בלימוד התורה של הבנים והבעל; כשם שמוכר אינו יכול למכור יותר ממה
15 שיש לו, כך הנותן חלק לא יכול ליתן יותר ממה שיש לו, ואם-כן איך יתכן שהנשים שיש להן רק חלק
16 בלימוד התורה של האנשים, יקבלו הבטחה גדולה יותר שאין לאנשים?!

17 אך כאן רואים את הדיוק שבדברי הגמרא - שלא נאמר "גדול השכר" (דכיון שיש להן רק חלק מהשכר
18 של הבנים והבעל, לא יתכן שיהיה להן שכר גדול יותר מאשר הבנים והבעל), אלא רק "גדולה הבטחה".

19 וההסברה בזה:

20 מצינו ביעקב שגם לאחר שהובטח לו בחלומו "והנה אנכי עמך וגו'²³³, הנה אחר כל זה אמר "אם
21 יהיה אלקים עמדי וגו'", אזי "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'²³⁴. ולכאורה: כיון שיש לו הבטחה,
22 למה מטיל בה ספק? והתירוץ על זה: "שמא יגרום החטא"²³⁵.

23 ולכן: בנוגע לאנשים - הנה אף שיש להם שכר, אי-אפשר להבטיח להם, בגלל החשש שמא יגרום
24 החטא, והיינו, שיתכן שבשעה שמקיים מצות לימוד התורה, יש לו מחשבה זרה של פניה - "על-מנת
25 שיקרא רב" וכיוצא בזה, או אפילו אם לא בשעת מעשה, הנה למחרת יהיה אצלו ענין של חטא שיקלקל
26 כו'.

27 אבל בנוגע לנשים ש"אתנויי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו כו'" - הנה גם אם לימודו של הבעל
28 הוא "על-מנת שיקרא רב", אין זה שייך אליהן (שלא תהיה להן תועלת מזה), ולכן "גדולה הבטחה
29 שהבטיחן הקב"ה לנשים כו'", כיון שאצלן לא יגרע מצד החשש "שמא יגרום החטא" של הבעל.

30 לו. ועל-דרך-זה גם בנוגע למבצע תפילין:

31 אלו שמניחים תפילין - יש להם אמנם את ההבטחה ש"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
32 ויראו ממך",

33 - וכמדובר כמה פעמים²³⁶ שהגוי לא נוגע לו מה חושב היהודי; הוא רואה "כי שם הוי' נקרא עליך",
34 וממילא "תפול עליהם אימתה ופחד"²³⁷ -

(233) ויצא כח, טו.

(234) שם, כ"ב.

(235) ברכות ד, א.

(236) ראה גם תו"מ חמ"ט ע' 432.

(237) בשלח טו, טז.

(228) פרש"י ברכות שם.

(229) ספ"א.

(230) יל"ש ישעי' רמז תלו. הובא בחדא"ג מהרש"א ברכות

שם.

(231) שם (ובפרש"י.

(232) ישעי' לב, ט.

- 1 אבל אין זה מגיע להבטחה שתהיה לנשים שינדכו זוג תפילין - שהרי גם אם תהיה איזו פניה אצל
- 2 היהודי שמניח תפילין בסמיכות לכותל-המערבי²³⁸, אין זה נוגע ולא גורע מאומה אצל האשה ב'ברוקלין'
- 3 שנדבה את התפילין.
- 4 ולכן "גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים.. שאננות.. בוטחות" - שכל השכר שיש במצות
- 5 תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"²³⁹, יומשך להן "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
- 6 והרחבה"¹⁰⁷, ו"ראו כל בשר יחדיו"²⁴⁰ ש"מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ",
- 7 ואחרי כן יקויים גם - "כימי צאתך מארץ מצרים"²⁴¹ - "הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי
- 8 באותות ובמופתים וגו'"²²⁰, במהרה בימינו בביאת משיח צדקנו.
- 9 לח. ובנוגע לפועל:
- 10 נוסף על המנהג להתנדב ל"קרן חנה", הנה אלו שרוצים - ברצון טוב ובלב שמח - יוסיפו ויתנדבו
- 11 גם בנוגע למבצע תפילין.
- 12 ויתחלקו בזה - שהאנשים יתנו עבור "קרן חנה", ועל-ידי-זה יהיה להם חלק בחינוך הבנות. והנשים,
- 13 תתן כל אחת זוג תפילין (או מחירו) או יותר מזה, וכל המרבה הרי זה משובח, ועל-ידי-זה יהיה להן
- 14 חלק בהנחת התפילין של האנשים.
- 15 ואז יהיה גם היחוד של ה"כלה" ו"חתן" האמיתיים, שהם הקב"ה ו'כנסת ישראל' (שעל זה היא כל
- 16 האריכות ב'שיר השירים'), ובאופן ד"כשמתך יצריך בגן-עדן מקדם"²⁴², קודם החטא (כמבואר
- 17 במפרשים²⁴³), כיון שיקויים היעוד⁷⁵ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".
- 18 ובני ישראל יקבלו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" כל טוב גשמי ורוחני בעולם הזה למטה
- 19 מעשרה טפחים, וחתימה וגמר חתימה טובה, בבני חיי ומזוני רוויחי.
- 20 (ואחר-כך אמר:) יש גם ההוספה הרגילה - שאלו הרוצים יכולים לרשום גם את שמם בצירוף שם
- 21 האם, להזכירם על ה'ציון' בעת רצון.
- 22 ואחר-כך תהיה "מצוה גוררת מצוה"²⁴⁴ בכל הענינים, ומתוך שמחה וטוב לבב²⁴⁵.
- 23 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "קול ביער", אחר-כך צוה לנגן הניגון "אלו ואלו אומרים
- 24 אשרי כו'", ואחר-כך צוה לנגן הניגון "כי אנו עמך".

* * *

- 25 לט. הביאור בהמשך להמדובר בהתוועדות דיום השבת-קודש²⁴⁶ אודות מה שכתוב בכתבי האריז"ל²⁴⁷
- 26 "כל מי שאינו בוכה בעשרת ימי תשובה אין נשמתו שלימה", שענין הבכיה אצל צדיק גמור יכול להיות
- 27 בב' אופנים: (א) בכיה של שמחה מחמת דביקות הנפש, (ב) בכיה על הריחוק מאלקות ביחס למדריגת
- 28 נשמתו קודם ירידתה למטה; ובוזה תלויים פרטי השינויים בכמה דרושי חסידות שבהם נתבאר מאמר
- 29 האריז"ל הנ"ל - נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקוטי-שיחות חלק ט
- 30 עמוד 206 ואילך.

שביקשו עבור עניניהם הפרטיים.
 לא' המסובים שזה עתה יצא מרוסא, אמר כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: שתהי' (יציאתו התחלה טובה, ובאופן שתהי' "גוררת"
 את יציאת כל היהודים משם, מתוך שמחה וטוב לבב. וכשהזכיר
 את קרוב משפחתו לבקשת ברכה, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 יש שם עוד הרבה קרובים... ואמר לו שיחלק המשקה להמסובים,
 ותהי' זו התחלה טובה שכל יהודי רוסיא יתחילו לחלק משקה!...
 (246) שיחת ש"פ האזינו ס"ט (ת"מ חנ"א ע' 32 ואילך.
 (247) נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 17.

(238) ראה גם מכתב י"ג תשרי; ד' שבט - שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' ד; ע' פח.
 (239) קידושין לה, א. וש"נ.
 (240) ישע' מ, ה.
 (241) מיכה ז, טו.
 (242) נוסח ברכת אירוסין ונשואין.
 (243) ראה גם ת"מ ח"נ ריש ע' 210. וש"נ.
 (244) אבות פ"ד מ"ב.
 (245) כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לכו"כ מהמסובים

לקוטי שיחות ר"ה – ו' תשרי כרך י"ט

מתורגם ללשון הקודש

שתפילתה היתה כ"מדברת על לבה..." ואמר לה "עד מתי תשתכרין..." חנה ענתה לו על כך "לא אדוני... ואשפוך את נפשי לפני ה'".⁹ וכך הלאה.

שהרי לכאורה אינו מובן כאן:

(א) כיצד ייתכן שלעלי הכהן תהיה טעות גדולה כל כך – מן הקצה אל הקצה, עד אשר במקום להכיר¹⁰ בכך שתפילתה היא מתוך השתפכות הנפש, הוא חשב שהיא "שכורה"?

(ב) גם אם יימצא הסבר לטעותו של עלי¹¹, עדיין אין מובן, מדוע מסופר על כך בתורה? הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב"¹², ובודאי כך הוא, להבדיל, לגבי עלי הכהן!

(ג) אם אכן "ויחשבה.. לשכורה"¹³, מדוע ממתין עלי בדבריו עד סיימה את תפילתה, כפי שמסביר רש"י את "ועלי שומר את פיה"¹⁴ – לשון המתנה – הן היה עליו להפסיקה מיד ולדאוג להוצאתה מבית ה'?

ג.

השיחה בין עלי הכהן לבין חנה איננה על "שכרות" פשוטה

מכל זאת מובן, שעלי לא החשיבה כשכורה במשמעות הפשוטה של המילה¹⁵, אלא ל"שכורה" בענין התפילה. כלומר, כיון שחנה "הרבתה להתפלל"¹³ היתה זו תפילה יותר מן המידה, שאיננה רצויה¹⁶ כאשר נצבים לפני ה' בבית ה' (כדלהלן בסעיף ט).

שכאבות הזמן היו הם מנהיגי העם. וגם שופט סתם – הרי דיין צ"ל "דין דין אמת לאמיתו" (שבת י, א. וש"נ), שקשור עם עיון במחשבת הנדון (עיון בתוס' שם ובב"ב ח, ב).

ולעזיר, דכהנים בכלל שייכים לענין המחשבה, דעבודתם היא בחשאי וברעויות דלבא (זח"ג לט, א), וגם ע"פ נגלה הרי ענינם מה ש"הובדלו.. לעבודת הקרבנות" (רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד) שמחשבה עיקר בזה ולשם ששה דברים הובח נזבח (זבחים מו, ב במשנה) ועד"ז בשאר העבודות. (11) ראה רש"י (ועוד) ש"א שם, יג (יב). מפרשי הע"י ברכות שם. יד אפרים וחכמת שלמה לשו"ע או"ח סי' קא. ועוד.

(12) ב"ב קכג, א.

(13) ש"א שם, יג.

(14) שם, יב.

(15) להעיר מסידור (קטז, א), דמ"ש עלי עד מתי תשתכרין הו"ע "שכורת ולא מייך".

(16) ראה ברכות לב, ב וברש"י ובתורה"ה כל המאריך שם. ו"ל שקס"ד דעלי ה' דחנה היתה מצפה שתעשה בקשתה (וצע"ק שם לא, ב: א"ל רבש"ע כר' דמשמע שכן הוא באמת). וצע"ק שלא הובאה מעלת המאריך בתפלתו בפוסקים שם. ואולי נכלל במש"כ בטושו"ע שם ר"ס קז.

א.

יש ללמוד מתפלת חנה הוראה לגבי עבודת היהודי בר"ה

1 בהפטרות היום הראשון של ראש השנה (תחילת ספר שמואל)¹ מסופר על חנה, אשת אלקנה. תוכן ההפטרות הוא, שבתחילה "ולחנה אין ילדים"², ואחר-כך, באמצעות תפילה (בהיותה במשכן שילה) היא נפקדת בכך – שמואל הנביא.

6 מטרת קריאת ההפטרות בחגים, כבשאר ההפטרות, היא בדומה לקריאת התורה³, מלשון הוראה⁴: על היהודי ללמוד מכך הוראה לגבי עבודתו בשבת זו ובחג זה.

9 כך גם בענינו: גם אם הסיבה לקריאת הפטרה זו בראש השנה היא⁵ כיון שחנה נפקדה בראש השנה⁶, בכל זאת כוללת ההפטרות מספר הוראות בעבודת היהודי בראש השנה, ומספר הוראות כלליות⁷:

13 כיון שה"עבודה" שהביאה לפקידת חנה, שהיא העיקר בהפטרות (כפי שהוסבר לעיל), היתה תפילתה בשילה, הרי מסתבר לומר, שעיקר הלימוד מן ההפטרות לגבי עבודת היהודי בראש השנה הוא מתפילת חנה, ובמיוחד לפי הדיעה המובאת בשל"ה⁸, שגם תפילת חנה היתה בראש השנה.

ב.

השאלות המתעוררות על הסיפור אודות תפילת חנה

19 הדברים יובנו על-ידי ההסבר על הסיפור בענין תפילת חנה, שבתחילה חשב אותה עלי ל"שכורה" (מפני

(* הוא יום היארצייט של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצב"ה (אמו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א). נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה. הנו"ל.

(1) מגילה לא, א (ו"מפטרין בחנה"). טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתקפ"ד ס"ב (ס"ז).

(2) ש"א א, ב.

(3) שהרי לכתחילה במקומה באה (אבודרהם סדר שחרית של שבת ופירושה. ועוד).

(4) זח"ג נג, ב. ועוד.

(5) רש"י ור"ן מגילה שם. שו"ע אדה"ז שם.

(6) ר"ה יא, א. וש"נ.

(7) כמחז"ל (ברכות לא, סע"א) "כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה".

(8) מ"ס ראש השנה שלו (ריד, א בהגה"ה). – והוא דלא כדרשת חז"ל (יל"ש עה"פ (שם, ג) ועלה האיש ההוא. וראה שם עה"פ (שם, ד) ויהי היום) שהי' בעת עלי' לרגל.

(9) ש"א שם, יג"ט.

(10) להעיר דעלי נתמנה אותו היום שופט על ישראל (רש"י שם, ט)

1 תשובת חנה על כך היא "ואשפוך את נפשי לפני ה'":
 2 כאשר הענין של "הרבטה להתפלל" כרוך בהשתפכות
 3 הנפש, אזי אין זו "שכרות" בתפילה, אלא להיפך, דרגה
 4 נעלית בה¹⁵.

5 זהו הקשר בין תפילת חנה לבין ראש השנה, מפני
 6 שהדושיח בין עלי הכהן לבין חנה אודות אופן התפילה
 7 בבית ה' מבהיר גם את תוכן הכללי של תפילת חנה ושל
 8 מספר תפילות בראש השנה, כפי שיוסבר להלן.

ד.

שני הענינים בתפילות ראש השנה

9 בתפילות ראש השנה מצויים שני ענינים הפכיים:

10 מצד אחד ראש השנה הוא יום הדין לכל צרכי האדם,
 11 הן ברוחניות והן בגשמיות (ככתוב¹⁷ "כי חק לישראל הוא
 12 משפט לאלקי יעקב": חק לישראל – מלשון¹⁸ "הטריפני
 13 לחם חוקי" – הוא המשפט על מזונות וצרכים גשמיים¹⁹
 14 ו"משפט לאלקי יעקב" הוא המשפט על ענינים רוחניים¹⁸,
 15 על דרגת "גילוי אלקות בנפשו"²⁰). לפיכך מבקשים
 16 בתפילות ראש השנה על בני חיי ומזוני, וגם על הצלחה
 17 בענינים רוחניים.

18 מצד שני ידוע, שעיקר העבודה בראש השנה
 19 (המתבטאת בעיקר בתפילה) היא הכתרת הקדוש-ברוך-
 20 הוא למלך²¹, ובלשון חז"ל²² "שתמליכוני עליכם", כנאמר
 21 בתפילת ראש השנה "מלך על העולם כולו בכבודך",
 22 "מלך על כל הארץ", ועוד. והרי הכתרת מלך וקבלת
 23 מלכותו נעשית רק על-ידי התבטלות מוחלטת וכניעה
 24 כלפיו עד אשר אין חשים כלל ברצון ה"עצמי"²³
 25 (והתבטלות זאת גורמת למלך "לקבל" את ההכתרה).

26 שני ענינים אלו הם תרתי דסתרי: כאשר מתבטלים
 27 כלפי המלך, אין חושבים ומבקשים על הצרכים העצמיים,
 28 הקשורים לרצון העצמי. כך הוא בענינים גשמיים (שהם
 29 עיקר הדין בראש השנה, כמוסבר בהגהות מיימוניות²⁴)
 30 ואפילו בצרכים רוחניים.

31 (וכידוע, נאמר בתיקוני זוהר²⁵, שהמבקשים "ביומי

דכפורי" על "מזוני סליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים" הם
 32 ככלבים הנובחים "הב הב", מפני שהם חושבים על נצחונם
 34 ולא על השכינה.

35 אך מצד שני נקבעו הבקשות על צרכי האדם בנוסח
 36 התפילה על-ידי חז"ל בהסבירים שזוהי עת רצון למילוי
 37 הבקשות, ומכך מובן שהבקשות אינן צריכות לנבוע רק
 38 מקבלת-עול – מכך שהקדוש-ברוך-הוא ציוה על ישראל
 39 לבקש צרכיהם בראש השנה, והם עושים זאת רק כדי
 40 לקיים רצונו – אלא צריך לבקש גם מתוך רצון לצרכים
 41 המבוקשים).

42 כלומר, מצד אחד יש לרצות ולהתכוון בחלק זה של
 43 התפילה לכך שהקדוש-ברוך-הוא ימלא משאלותיו²⁶,
 44 ולשם כך יש צורך בהרגשת ישות ומציאות עצמית, ויחד
 45 עם זאת יש לקיים את "תמליכוני עליכם", דבר הדורש
 46 התבטלות מוחלטת של הישות והמציאות העצמית.

ה.

הצבת שאלה זו לגבי תפילות כל השנה

47 לכאורה, נשאלת שאלה זו גם לגבי התפילות בכל
 48 השנה כולה²⁷:

49 בתפילת שמונה-עשרה המתפלל הוא כעומד לפני
 50 המלך²⁸, ובעמדו לפני המלך אל לו לגלות תחושת²⁹ ישות
 51 עצמית, עד כדי כך, שנאמר בגמרא³⁰, שאפילו על מעשה
 52 של "מחיה במחוג קדמי מלכא" (=רומז בתנועה לפני
 53 המלך) מגיע עונש של היפך החיים, יחד עם זאת נקבעו
 54 בנוסח התפילה של כל יהודי י"ב הברכות האמצעיות,
 55 שתוכןן הוא בקשת צרכי האדם.

56 אך יש הבדל עצום בין תפילת ראש השנה לתפילות
 57 בכל השנה:

58 במשך השנה, לאחר ההכתרה בראש השנה, הקדוש-
 59 ברוך-הוא הוא כביכול, כ"מלך" המנהיג מדינה, והתבטלות
 60 בני המדינה למלך היא באופן שמורגשים מציאותם
 61 וצרכיהם של המונהגים. רק כאשר נצבים ממש לפני
 62 המלך, צריך שיהיה ניכר שהמדינה כולה נכנעת לפניו.

עומדין (קח, סע"ג). שם בסופו (ד"ה אל תעש). ולהעיר מכתר שם טוב ס"י של בסופו.

26 ואדרבה, זהו עיקר מ"ע דתפלה להתפלל לה' כאשר חסר לו איזה דבר וכיו"ב (ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו, ושי"ן).

27 וראה לקו"ש חכ"ג ע' 217 ואילך.

28 ראה שבת י, א. שו"ע אדה"ז אר"ח סו"ס צה. ועיין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'.

29 ראה שו"ע אדה"ז ס' קד ס"ב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו.

30 חגיגה ה, ב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32 הערה 13.

17 תהלים פא, ה.

18 משלי ל, ח. לקו"ת ר"ה נד, ד. נה, סע"ד. ד"ה כי חק תשי" ספ"ז.

19 ד"ה כי חק שם. ועוד.

20 לשון הלקו"ת שם נו, א.

21 ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 124 ואילך. 339 ואילך. ח"ט

ע' 434 ואילך. 450 ואילך. 489 ואילך. ושי"ן.

22 ר"ה טז, א. לר, ב.

23 ראה ד"ה תקעו תש"א פ"ב. ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג פ"ב.

24 ה' תשובה רפ"ג בשם הרמב"ן. הובא בלקו"ת ר"ה נט, ב.

25 ת"ו (כג, א). וראה אר"ה לה"מ ר"פ יגש. אגרות חז"ל ד"ה אין

בהתבטלות מוחלטת של עצם הנשמה, המתגלה בעבודת
"תמליכוני עליכם".

ז.

כיצד דורשים מכל יהודי לכלול בקרבו שני קצוות
לכאורה ניתן לשאול: בקשות הצרכים בראש השנה
נקבעו על-ידי חז"ל בנוסח התפילה של כל יהודי בכל מצב
שבו הוא שרוי. והרי ידע אינש בנפשיה שבקשת הצרכים
הגשמיים והרוחניים איננה נובעת רק מן הכוונה לבצע את
רצון ה', אלא גם מתוך הימצאות ב"מצר" בפשטות. הוא
רוצה שהקב"ה ימלא את משאלותיו שלו (של המבקש)
"מידו המלאה... והרחבה". על כך מבוססת המצוה, כפי
שנאמר במפורש בברכות התפילה, ועל כך מושתתת
חשיבותה³⁸ של התפילה והשפעתה – שיתרפא החולה
וירד הגשם וכדומה.

אם היו דורשים מן האדם שלא לחשוב כלל על צרכיו
הגשמיים בתפילת ראש השנה, אלא להקדיש את כל
עבודתו לענין "תמליכוני עליכם" – קבלת עול מלכות ה'
– לא היה שום קושי בדבר,

שהרי זהו זמן של "קירוב המאור אל הניצוץ"³⁹, וכל
יהודי מסוגל לעורר את עצמו להתקרב אל הקדוש-ברוך-
הוא, לשכוח את צרכיו העצמיים ולהקדיש את כל רצונו
להתאחדות עם ה"מלך".

אך כיצד דורשים מכל יהודי להכיל בקרבו את שני
הקצוות יחדיו: מצד אחד עליו לחשוב על משאלותיו
העצמיות ולרצות שהקב"ה ימלאן, כשיחד עם זאת אל לו
לערב בכך רגשות עצמיים, אלא לעשות זאת רק למען
הקדוש-ברוך-הוא?

ח.

השתוקקות הנשמה לבירור ניצוצות הקדושה

הדברים יובנו לפי פירוש הבעש"ט⁴⁰ על הפסוק⁴¹
"רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שהרעב והצמא
של הגוף למאכל או למשקה נובעים מכך ש"נפשם בהם
תתעטף", מכך שהנפש רוצה לברר ולזכך את ניצוצות
הקדושה שבמאכל ובמשקה, מפני שניצוצות אלו שייכים
אליו, "שהוא (דוקא) צריך לתקן".

לעומת זאת, בשעה שמכתיירים את המלך, כאשר הוא
עדיין רם ונישא, מעל להנהגת המדינה, דרושה כניעה
והתבטלות עצומה יותר, כך שלא תורגש שום מציאות זולת
המלך עצמו. ונשאלת השאלה: כיצד ייתכן במצב כזה
לבקש מן המלך צרכים אישיים?

ו.

בקשת הצרכים היא כדי להמליך עליהם את
הקדוש-ברוך-הוא

ההסבר לכך הוא:
היהודי אינו צריך לבקש את צרכיו בראש השנה
לתועלתו שלו, כדי שתהיה לו רווחה בעניינים גשמיים,
ואפילו רוחניים, אלא בהמשך לעבודת "תמליכוני עליכם":
הפעולה של "מלוך על העולם כולו בכבודך", השראת
מלכות הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם יכולה להתקיים רק
על-ידי התעסקותו של היהודי בענייני העולם הזה
ובהפיכתם ל"מכון לשבתו יתברך"³¹.

כיון שלכל יהודי יש ניצוצות קדושה השייכים
לנשמתו, ואשר הוא חייב לבררם ולזככם³², והם
"מלוכשים" בדברים הגשמיים שהקדוש-ברוך-הוא ייעד
בשבילו, לפיכך מבקש היהודי מן הקדוש-ברוך-הוא שיתן
לו דברים אלו כדי שיוכל להגשים באמצעותם את "מלוך
על העולם כולו" – בחלק השייך אליו.

יוצא אפוא, שגם בבקשת צרכי האדם בראש השנה
אינה מעורבת הרגשת ישות עצמית, כי הוא מבקש זאת
למען הקדוש-ברוך-הוא³³. להיפך – הבקשה נובעת דוקא
מן ההתבטלות המוחלטת אשר בה שרויים בעת הכתרת
המלך, כיון שלבירור וזיכוך הניצוצות יש קשר לעצם
הנשמה³⁴.

(כשם שהמטרה של "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה
בתחתונים"³⁵, המתבצעת על-ידי עבודת הבירורים, נובעת
בשורשה מעצמותו ית'³⁶, כך אצל ישראל, המקיימים
כוונה זו בפועל, קשורה עבודה זו לעצם נשמתם)

והרי לגבי עצם הנשמה אינו קיים הענין של רצון עצמי
כי היא "חבוקה ורבוקה בך.. יחידה ליחדך"³⁷, ומוכן,
שבקשת צרכי האדם כדי להגשים את כוונת ה', כרוכה

(37) הרשענות דיום ג'.

(38) ראה תניא קרא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח. וראה רמב"ם הל' תפלה
פ"א ה"ב.

(39) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

(40) כתר שם טוב סי' קצד (כה, ג), וראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק
תוכנו בלקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 165).

(41) תהלים קז, ה.

(31) לשון התניא פל"ד.

(32) ראה כתר שם טוב סי' ריח. תורת הבעש"ט שהובאה לקמן בפנים
סעיף ח.

(33) בלשון ה"מ (או"ת שם) "להשפיע בשכינת עוזו", "בשביל השכינה".

(34) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 79. קונטרס ענינה של תורת
החסידות סוס"כ.

(35) תניא רפ"ו.

(36) ראה סד"ה אם בחוקותי תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

1 כלומר, אמנם האדם חש רעב גופני למזון, אך לאמיתו
2 של דבר זהו ה"רעב" של נשמתו לניצוצות הקדושה
3 שבמאכל השייכים אליו.
4 כך גם בענינו: בקשות היהודי ותחנוניו אל הקדוש-
5 ברוך הוא בראש השנה לצרכים גשמיים ורוחניים, הן
6 לאמיתו של דבר ה"רעב" של נשמתו להגשים את כוונת
7 הקדוש-ברוך הוא להפיכת דברים גשמיים אל דירה לה'
8 יתברך, גם אם בחיצוניות נראה שהן נובעות מהתחשבותו
9 במציאותו העצמית ובענינים של בני חיי ומזוני.
10 יתר-על-כן: עצם העובדה, שיהודים מתעוררים מעומק
11 נשמתם באמירת "ונתנה תוקף... מי ינוח..." יותר מן
12 ההתעוררות באמירת "מלך על העולם כולו בכבודך..."
13 היא הוכחה לכך, שאכן זוהי האמת בעומקם של דברים.
14 למרות שהטעם הגלוי לכך הוא, שבהיות האדם נשמה
15 בגוף קרובים אליו עניני העולם-הזה יותר מן הענינים
16 הרוחניים, הרי הטעם העמוק לכך הוא, שרצון הקדוש-
17 ברוך הוא הוא דירה בתחתונים דוקא (כדלעיל בסעיף ו'),
18 ולכן חודרים הדברים לעצמיות נפשו של היהודי.
19 לפיכך הוא מתעורר יותר דוקא בבקשות. התעוררות זו
20 היא בפנימיותה השתוקקות של עצם הנשמה להגשים את
21 הכוונה העליונה להפיכת העולם לדירה לה' יתברך.

ט.

ההסבר לדושיה בין חנה לבין עלי הכהן

22 ויש לומר, שזוהי הסיבה לקביעת קריאת ההפטרע על
23 תפילת חנה בראש השנה, כולל דברי עלי הכהן "עד מתי
24 תשתכרין..."
25 טענת עלי היתה, שכאשר נצבים "לפני ה'" – "לפני
26 קודש הקדשים"⁴² – אין לחשוב על שום דבר, אלא על
27 כך שעומדים "לפני ה'"⁴³. אין אז מקום לבקשות על
28 ענינים גשמיים, ואפילו לא לבקשה כמו "ונתנה לאמתך
29 זרע אנשים"⁴⁴, ובודאי לא באופן של "הרבתה להתפלל"⁴⁵.
30 זוהי "שכרות" של רצונה, שהוא אמנם טוב, אבל רצון
31 עצמי⁴⁶. רצונה עז כל כך עד שהיא איננה שמה לב למקום
32 בו היא נמצאת, "לפני ה'".

33 על כך ענתה חנה "ואשפוך את נפשי לפני ה'": לא רק
34 שבקשתה ל"זרע אנשים" איננה "שכרות" של רצונות
35 עצמיים ח"ו, כי אם להיפך, זוהי השתפכות של פנימיות
36 הנפש, וזאת דוקא בעומדה "לפני ה'", כפי שנאמר⁴⁷
37 "בקשו פני (כי) את פני ה' אבקש"⁴⁸. ולפנימיות הנפש
38 אין רצון עצמי, היא כל-כולה "חבוקה ודבוקה בכ'".
39 בכך יובן גם נדרה המיידית בענין בקשתה, שאם "ונתת
40 לאמתך זרע אנשים", אזי "ונתתיו לה' כל ימי חייו": כל
41 חייו יהיו מוקדשים לה', כיון שבקשתה לזרע אנשים איננה
42 לצרכיה שלה, אלא למען הקדוש-ברוך הוא בלבד⁴⁹.

י.

ההוראה

43 מכך יש לכל יהודי הוראה לעבודת ה' שלו בתפילת
44 ראש השנה:
45 אין די בכך שפנימיותו של היהודי תהיה כדבעי, אלא
46 יש להביא פנימיות זו לידי גילוי. לפיכך, כאשר מבקש
47 היהודי בראש השנה על צרכיו הגשמיים, ואפילו
48 הרוחניים, קיימת בנפשו בחינת "עלי הכהן" הטוענת
49 כלפיו: "עד מתי תשתכרין...": מה מקום יש להרהורים
50 בעניני העולם הזה וצרכים עצמיים עתה, בעת הכתרת
51 המלך.

52 אך למרות כל זאת, צריך הוא להביא משאלות אלו,
53 ודוקא בכך מתבטאת תשובה חנה, אפילו יהודי אשר
54 בינתיים חושב על צרכיו בגלל אנוכיותו, הרי בעומקה של
55 הבקשה קיים הענין של "ואשפוך את נפשי לפני ה'" –
56 השתפכות של פנימיות הנפש, שהיא "חבוקה ודבוקה בכ'",
57 מאוחדת עם עצמותו ית'.

58 וכשם שתשובת חנה תירצה לחלוטין את טענת עלי,
59 עד כדי כך, שהוא הסכים עמה ואף נתן לה על כך ברכה
60 והבטחה "ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת
61 מעמו"⁵⁰ – כך ממלא גם הקדוש-ברוך הוא את בקשתו
62 של כל יהודי, לשנה טובה ומתוקה, כפשוטה, בטוב הנראה
63 והנגלה, בבני חיי ומזוני (ובכולם) רויחי.

(משיחת יום ב' דר"ה תשל"ו)

47 תהלים כו, ח. לקרית נצבים מוד, ב"ג. ש"ש סו, ג ואילך.

48 ויש לומר, דזה שעלי לא הרגיש בזה, הוא מפני שענינו של כהן (ולוי)
הוא לחבד מדרכי העולם ולעמוד לשרת לפני ה' (רמב"ם הל' שמיטה ויובל
בסופן) [נובפרט להדיעה שעלי ה' כה"ג (מדרש שמואל (שוח"ט) ספ"א. רד"ק
ורלב"ג ש"א שם, ט) – שיושב במקדש כל היום (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה
ה"ז)] – ולכן מצד בחי' זו, שאלת צרכיו ולעמוד לפני ה' הם מצבים הפכים.
49 כמודגש גם בבקשתה גופא – "זרע אנשים", ופי' חז"ל ("ל"ש עה"פ)
אנשים חכמים ונבונים וגדולים וצדיקים אמרה (חנה).. שהם לשמוע של
הקב"ה".

50 שם, יז.

42 רלב"ג ש"א שם, יב.

43 להעיר מתורת הבעש"ט (כש"ט סצ"ז) עה"פ (תהלים קב, א) "תפלה
לעני גוי ולפני ה' ישפוך ייחו".

44 ש"א שם, יא.

45 להעיר מתפלת כה"ג בהיכל ביהמ"ק (יומא נג, ב) – שהיתה "תפלה
קצרה" (שם נב, ב במשנה).

46 ומ"ש (שם, יג) "רק שפתי נעות וקולה לא ישמע" – י"ל שאין זה
ההוכחה שהיא שכורה כ"א:

א) זה מורה על גודל השכרות שלה (בהתפלה על עניני עוה"ז), עד שרק
שפתי נעות גוי. ב) כן צ"ע – כדאיתא בברכות (לא, סע"א).

אברהם, היינו שהוא שיך לאברהם בחי' חסדים, ואיוב
עבד את הקב"ה⁵ באהבה כמו אברהם שעבד מאהבה.

הנה מפני שבקשת רחמים שלהם הוא מבחי' חסדים,
לכן בקשו על חבריהם והם נענו תחלה.

אך אם הבקשת רחמים הוא מבחי' גבורות (ואין הכוונה
ממדת הגבורה עצמה, כי הרי מדת הגבורה פועלת דין
ח"ו, אלא) משרש הגבורות, דהיינו מבינה עלאה, שהיא
שרש הגבורות, ושם גבורות מתוקין, כי אין הגבורות
נמתקין אלא⁶ בשרשן, כידוע. משם הוא הסדר שצריך
לבקש רחמים על עצמו תחלה, ואח"כ על אחרא.

כי כן טבע הגבורות היפך דחסדים, כי חסדים הם
בבחינת המשכה, כטבע המים, וגבורות בבחינת העלאה
כטבע האש, הנה חבירו שהוא למטה ממנו (כי הרי הוא
מבקש רחמים עליו, א"כ הוא למטה ממנו).

כשמבקש על חבירו רחמים, מבחי' חסדים הנמשכים
מלמעלה למטה, ממילא הוא נענה תחלה, כי הרי הוא
למעלה מחבירו, א"כ כשמבקש וממשיך לחבירו שלמטה
ממנו, ע"כ שנמשך לו שהוא למעלה מחבירו מתחלה.

משא"כ מבחי' גבורות שהם בהעלאה מלמטה למעלה,
ע"כ המבקש שהוא למעלה מחבירו צריך לעלות ולהתמתק
בשרש הגבורות מתחלה, ואח"כ יבקש על חבירו שגם
הוא יעלה למעלה, וכמובן.

ולכן ביום הכפורים שאז עולה המלכות לה' גבורות
פנימים דבינה שבינה הוא שרש הגבורות⁷, וכידוע שביום
הכפורים היא נטלא מבי אימא⁸, ולא מאבא בחי' חסדים,
שם הוא הסדר מתחלה וכפר בעדו, ואח"כ ובעד כל קהל
ישראל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד ט

**בראשית כ, יז - ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא
אלקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו**

כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך
לאותו דבר הוא נענה תחלה. ולא יוקשה על זה
מהאמור וכפר' בעדו ולבתר ובעד כל קהל ישראל, כי
שם הוא לענין כפרת עון שיהי' סליחה ומחילה כו', הנה
לענין זה צריך להמשיך סליחה וכפרה על עצמו, ואח"כ
יכול לבקש ולהמשיך על אחרים, כי אם בעצמו לא יהי'
מתוקן ומנוקה מעוונותיו, האיך יוכל לבקש ולהמשיך
על אחרים. וע"ד התקוששו² וקושו קשוט עצמן ואח"כ
קשוט אחרים³.

משא"כ לענין בקשת רחמים, לא תיקון מעשים ועוונות,
צריך לבקש על חבירו תחלה.

אמנם לפי דעת הזהר"ק [חלק א' (צד, ב) בקדמיתא'
לבעי בר נש רחמין עליה, ולבתר על אחרא, דכתיב וכפר
בעדו בקדמיתא ולבתר ובעד כל קהל ישראל] אין חילוק
בזה, שגם לענין בקשת רחמים (לא רק לענין תיקון מעשים
ועוונות), צריך לבקש רחמים על עצמו תחלה ואח"כ על
חבירו, ולא יוקשה מהא דבבא קמא (צב).

כי י"ל, שההפרש בזה הוא מאיזה מקום הוא הבקשת
רחמים, אם מחסדים או מגבורות.

והיינו, אם הבקשת רחמים הוא מחסדים, שטבע החסד
הוא לרחם ולהתחסד על הזולת, שם צריך המבקש רחמים
ג"כ להתנהג במדה זו לבקש על הזולת, והוא לבקש
רחמים על חבירו מקודם, ואז נענה הוא תחלה ג"כ מדה
כנגד מדה, הוא הניח את עצמו וביקש על זולתו, לכן
מרחמים עליו תחלה. ובקשת רחמים דאברהם הי' מבחינת
חסדים, כי אברהם מדתו מדת החסד, וכן איוב הי' בימי

(5) עיין לעיל הערות 3, 4.

(6) ראה תניא פרק לא (עמוד לט, ב). זהר חלק א' דף קנא, א ובמקדש
מלך שם: פרי עץ חיים שער כו (שער שופר) פרק א. המשך תער"ב
חלק ג' עמוד א'שיו ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוטק חלק
ד' סוף עמוד רנב ואילך.

(7) ראה לקוטי תורה פרשת אמור עמוד לו, א בסופו.

(8) פרי עץ חיים שער יום הכפורים פרק ג.

(1) ויקרא טז, ו.

(2) צפני' ב, א.

(3) סנהדרין יט.

(4) [תרגום ללה"ק] בתחלה צריך האדם לבקש רחמים על עצמו
ואח"כ יבקש על אחרים, וראי' לדבר "וכפר בעדו", תחלה התוודה
הכהן הגדול על עצמו, ואח"כ "ובעד כל קהל ישראל".

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שישי עמ' ב

לא כשמסרם לעם הארץ אחר היושב ממודיעים ולפנים, ולא על
קדרות מקדר אחר שמצדק עם קדרותיו, ואינו נאמן לחברים שלא
ראו שהביאן. ואם יצא ממודיעים לשוב לאחוריו אינו נאמן, כפי
שנתבאר.

גמרא

דין מודיעים עצמה לא נתפרש במשנה, והבירייתא מפרשתו: תנא,
מודיעים עצמה, פְּעָמִים דִּינָה בְּלָפָנִים ופְּעָמִים בְּלַחוּץ. בְּיָד, קָדֵר
יוצא מירושלים וְחָבֵר נִכְנָם – מגיע מרחוק לירושלים, ונפגשו
במודיעים, דינה בְּלָפָנִים, שאם לא יאמינו שם, שוב לא יוכל לקחת
ממנו, שהרי הוא יוצא. שְׁנֵיתָּהּ הוּא מִחוּץ לַמּוֹדִיעִים וְנִכְנָסִין אֵלֶיהָ

כלי חרס, כדי שלא יהיה בה עשן וישחיר חומת העיר, והיו נצרכים
כל העת לכלי חרס חדשים לאכילת ובישול קדשים, ולא ניתן
לגזור שלא יקנו אלא מקדרים חברים, כיון שלא יכולים החברים
לספק את כל הקדרות הנצרכות, ואין גוזרים גזירה שרוב הציבור
אינו יכול לעמוד בה. אך מן המודיעים ולחוץ, אין נאמנים עמי
הארץ על טהרת כלי חרס, שדי להאמינם עד שם כדי שיהיו כלים
מצויים בירושלים.

המשנה מבארת אימתי נאמנים: בְּיָד נאמנים, הַקָּדֵר עם הארץ
שְׁהוּא מוֹכֵר הַקָּדְרוֹת, כשנכנס לְפָנֵים מן המודיעים, רק אם המוכר
הוא הַקָּדֵר (=עושה הקדרות) עצמו, ואלו שמוכר הן הַקָּדְרוֹת
שעשה, וְהַחֲבֵרִים שראו שהביאן הן הַלּוֹקְחִין, נִכְנָסִין על טהרתן, אך

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – יום כיפור (פרשת אחרי)

עולם הבא, וגם הוא יום אחד שאין בו כח בשטן לקטר כמ"ש (יומא כ.). השטן בגי' שס"ד, וזהו כמו עולם הבא שאין בו שטן. חדא"ג מהרש"א יומא ב. – ד"ה שבעת ימים

טז, כט – והיתה לכם לחוקת עולם בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם

ג. הנה יום הכפורים אין בו אכילה ושתי' על ידי שבו מאיר בחי' העולם הבא, וכמו שכתוב בתולע"י בכוונת יום כיפור, וז"ל סוד חכמה עינים כו', ולפי שהעולם הבא אין בו אכילה ושתי' נאסרה אכילה ושתי' כו', ע"כ יום הכפורים הוא גם כן בעשור דוקא דוגמת שלעתידי לבוא יהי' הכנור של עשרה נימין דוקא, עימ"ש בתולע"י סוד ה' עינים בסוד עץ החיים שמהלכות"ק שנה.

אור התורה דרושים לסוכות עמוד א'תשנ"ג

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר

ד. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מת, מהו שירד אחריו וימיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויבך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים להטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפי רבו.

ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויבך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשתלח לעזאזל. ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מת, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי' להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויבך ה'", דאופן אבידת האומות העולם לע"ל, יהי' ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מת", דלא יהי' מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', אלא יהי' כמשל "דחפו" דיהי' להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה.

והשעיר מרמז לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על ישע"י דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פרי דוד

טז, יב – ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מולפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית פרוכת

א. הוציאו לו את הכף ואת המחתה וחפן מלא חפניו... הי' מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכות המבדילות בין הקודש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה, ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת א' בלבד וכו'.

יומא פרק ה' משנה א'

נוטל המחתה בימינו וכו', ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים, מצא הפרוכת פרופה נכנס לקודש הקדשים עד שהוא מגיע לארון.

רמב"ם הל' עבודת יום הכפורים פ"ד ה"א

צריכין אנו למודעי, דאע"ג דהרמב"ם בפ"ד מהלכות בית הבחירה ובפ"ז מהלכות כלי המקדש כתב דשתי פרוכות היו ולא הזכיר דרך פריפתן, דהשתא י"ל דס"ל דחיצונה פרופה מהצפון, מ"מ הכא בעי"כ כתב נמצא הפרוכת פרופה נכנס לקדש הקדשים כו'. נראה מלשוננו זה שהעתיק דעת רבי יוסי שלא היתה אלא פרוכת אחת, דלת"ק הי' לו להעתיק סדר הליכתו בשתי הפרוכות, ולכן נראה לי... שמפני שזה שהיו שני פרוכות משום ספיקא הוה, ואי לאו ספיקא לא עבדי אלא פרוכת אחת כמו לר"י משום דפשיטא לי' כדלעיל בשם התוס' ובפרוכת אחת פתחא בצפון דהכי ס"ל ר"י וימיני' נשמע לכ"ע היכא דליכא ספיקא...

והדבר ידוע דכל הני הלכות הלכתא למשיחא נינהו וכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו כבא בא אליהו והתיר כל הספיקות הלכך בבנין בית הבחירה העתיק המשנה כשהיה בבית שני משום דבנין יחזקאל שלעתידי לא פירש על פי חז"ל, וכ"כ שם וז"ל בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר עכ"ל, אבל הכא דלאורי לן העבודה הוא בא כתבה ע"פ מה שהוא עבודה כשאינן כאן אלא פרוכת אחת לפי שכן יהי' לעתיד במהרה בימינו אמן.

תוס' יום טוב – יומא פ"ה מ"ה

טז, לא – שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם

ב. יום הכיפורים נקרא שבת שבתון כמו השבת, משא"כ שאר ימים טובים, שלא נקראו רק שבתון.

וזה שנתן לנו השם ית' ימים טובים ששה, דהיינו ראש השנה יום אחד, וב' ימים סוכות, וב' ימים פסח, ויום אחד שבועות, שהם קצת בדמיון ימי החול, שמותר בהן מלאכת אוכל נפש, ונתן לנו יום טוב יום ז' יום הכיפורים שהוא בדמיון קדושת השבת שאסור בכל מלאכה.

וכמו שהשבת דוגמת עולם הבא, כן הוא יום הכיפורים, ויותר ממנו, שיום הכיפורים אין בו אכילה ולא שתי' דוגמת

(1) עיי' בהמשך המשנה: החיצונה הי' פרופה מן הדרום, והפנימי מן הצפון (ברטנורא: החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה דפליגי עלי' דר' יוסי, ואמרי והבדילה הפרוכת לכם במשכן לבד נאמר. פרופה, ראשה כפולה לצד החיצון ונאחות בקרס של זהב להיות [תפוחה] מן הדרום ועומדת).
(2) כדעת ר' יוסי.

♦ יום ראשון ד' תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נִבְיָא דִּי יִת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם מוֹתָהּ:

כז"א וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך לְמִיתָתוֹ שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאֶרֹן וְאַתָּה מִרְכַּבַּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֶּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינֵי אֲתִגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתִחְזִי לָנָא אֲתִגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְּפֶאֶרֹן
וְעַמָּה רַבַּת קֹדִישִׁין כְּתִב וְיִמְיָהּ מִגּוֹ אֲשֶׁתָּא
אוֹרִיתָא יִהְיֶה לָנָא:

כז"א וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא • (שם) פֶּתַח תַּחֲלָה בִּשְׂבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲרֵיכֶן פֶּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂבַח שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוֹת לִישְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רִצּוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאֵי הֵם אֵלּוּ שֶׁתְּחֹול עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינֵי בָּא • יֵצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָּאוּ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הָהָר, כְּחֹתֵן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי כְּלָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (שמות יט) "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְּנוּ שֶׁיֵּצֵא כִּנְגָדָם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שֶׁפֶתַח לִבְנֵי עֲשׂו שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רִצּוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאֶרֹן • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפֶתַח לִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רִצּוּ. וְאַתָּה • לִישְׂרָאֵל (שם). מִרְכַּבַּת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבְבוֹת מִלְּאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שֶׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפֹאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דֶּת • שֶׁהִתְהַ כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ שֶׁחֹרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה, נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב יֵד יְמִינוֹ. דְּכַר אַחֵר: "אֵשׁ דֶּת", כְּתִרְגוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מִהַר פֶּאֶרֹן. הוּא מְקוֹם מוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל [כְּפִי שֶׁנֶּאֱמָר עַל יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם (בראשית כא, כא) 'וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּאֶרָן'], וְהַכְּתוּב מְלַמֵּד בְּזֶה, שֶׁהָלַךְ שָׁם הַקִּבֵּה בְּטָרֶם פָּנָה לִישְׂרָאֵל, וּפֶתַח תַּחֲלָה בְּבִקְשָׁה גַם לִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רִצּוּ לְקַבְּלָהּ, וּמִשָּׁם נִתְּנָה הַקִּבֵּה לִישְׂרָאֵל בְּהַר סִינֵי (ספרי):

וְאַתָּה. וְכֹא הַקִּבֵּה לִישְׂרָאֵל: מִרְכַּבּוֹת קֹדֶשׁ. הֵמָּה שֶׁל מִרְכַּבּוֹת אֵין פִּירוּשׁוֹ מִן, כְּמוֹ מִסִּינֵי, מִהַר פָּאֶרֹן הָאֲמוּרִים בְּמִקְרָא זֶה, אֵלּא פִּירוּשׁוֹ מְקַצֵּת [כְּמוֹ: 'וְלִקְחָת מִרְאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה' (לעיל כו, א), שֶׁדָּרְשׁוּ חו"ל (מנחות פד) 'מִרְאשִׁית, וְלֹא כָּל רִאשִׁית']. וְכִלּוּמֹר, הַקִּבֵּה יָרַד וְכֹא לְהַר סִינֵי וְעַמּוֹ יִרְדּוּ מְקַצֵּת רַבְבוֹת מִלְּאָכֵי קֹדֶשׁ, וְהֵמָּה בָּאָה לְמַעַט, שֶׁרַק מְקַצֵּתָם בָּאוּ עִמּוֹ, וְלֹא כוּלָם וְאֵף לֹא רַבָּם, וְלֹא נִהְיָ הַקִּבֵּה כְּדֶרֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שֶׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפֹאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ (ספרי) (ר"א):

(ר"אויים) הֵם אֵלּוּ שֶׁתְּחֹול עֲלֵיהֶם בְּרָכָה (ספרי) (מפרשים): מִסִּינֵי בָּא. לֹא נֶאֱמָר 'ה' לְסִינֵי בָּא', אֵלּא 'ה' מִסִּינֵי בָּא', מְלַמֵּד, שֶׁכְּבָר הָיָה שָׁם הַקִּבֵּה לִפְנֵי שֶׁהִבִּיא לָשֵׁם אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיֵּצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָּאוּ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הָהָר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, כְּחֹתֵן הַיּוֹצֵא מִחוּפְתּוֹ לְהַקְבִּיל פָּנָי כְּלָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִתֵּן תּוֹרָה (שמות יט, יז) 'וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים', וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּקֶט הַכְּתוּב לִשּׁוֹן 'לְקִרְאָת', הַמּוֹדָה עַל שְׁנֵים הַהוֹלָכִים וְכֹאִים זֶה לְקִרְאָת זֶה, לְמַדְּנוּ שֶׁיֵּצֵא הַקִּבֵּה כִּנְגָדָם לְהַקְבִּיל אֶת פְּנֵיהֶם (מכילתא יתרו) (ר"א): וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ. הַקִּבֵּה הַתְּגַלָּה לִישְׂרָאֵל בְּהַר סִינֵי אַחֵר שֶׁהָיָה בְּשַׁעִיר, מְקוֹם מוֹשֵׁב בְּנֵי עֲשׂו. שֶׁכֵּן בְּטָרֶם נִתֵּן הַקִּבֵּה אֶת הַתּוֹרָה לִישְׂרָאֵל, פֶּתַח תַּחֲלָה בְּבִקְשָׁה לִבְנֵי עֲשׂו שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רִצּוּ לְקַבְּלָהּ (ספרי): הוֹפִיעַ. הַקִּבֵּה הוֹפִיעַ וְהַתְּגַלָּה לָהֶם (לִישְׂרָאֵל) בְּהַר סִינֵי:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. לִפְנֵי מוֹתוֹ. מִה תִּלְמוּד לומר 'לִפְנֵי מוֹתוֹ', וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁבִּירֵךְ אוֹתָם לְאַחֵר מוֹתוֹ אֵלּא לְלַמֵּד שֶׁבִּירְכֶם סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ מִמֶּשׁ, בְּזִמְנֵן הַמְּסוּגָל וְהִרְאִי לְבִרְכָּה, שֶׁכֵּן אִם לֹא עֲכָשׁוּ אִימָתִי (ספרי) (גו"א, נח"א): תוֹרָה ב (ב) וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא. לִפְנֵי שֶׁבִּירֵךְ אוֹתָם, פֶּתַח מֹשֶׁה תַּחֲלָה בִּשְׂבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁסִּיבֵב הַקִּבֵּה עַל כָּל הָאוֹמוֹת וּשְׂאֵלָם אִם רֹצִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, עַל אֵף שֶׁהָיָה גָלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי שֶׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאַחֲרֵיכֶן פֶּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכִדְרֵךְ שֶׁאֲמָרוּ חו"ל (ברכות לב) 'לְעוֹלָם יִסְדֵּר אֲדָם שֶׁבָּחוּ שֶׁל הַקִּבֵּה וְאַחֵר כֶּן יִתְפַּלֵּל'. וְהַזְכִּיר דְּיוֹקָא שֶׁבָּח זֶה מְכַל שְׂאֵר הַשִּׁבְחִים שֶׁל הַקִּבֵּה, לִפִּי שֶׁבִּשְׂבַח זֶה שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ גַּם הַזְכָּרָת זְכוֹת לִישְׂרָאֵל, שֶׁמְכַל הָאוֹמוֹת רִצּוּ רַק הֵם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְכָל זֶה – שֶׁהַזְכִּיר מֹשֶׁה זְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דֶּרֶךְ רִצּוֹי וּפִיּוּס הוּא לְהַקִּבֵּה, כְּלוּמַר, בְּזָכוֹת זֶה כְּדֹאֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה שמחת תורה)

בתחלת פרשת ברכה מדובר בלוחות הראשונות: "הן" מסיני בא גו", ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", מורשה לשון ירושה, היינו שניתנה ובאה בירושה, בדרך ממילא ולא על ידי עבודה ויגיעה. והסיום דפרשת וזאת הברכה (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת", שבה מרמז עליונים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שכלן אמר לו ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה - עבודה בכה עצמו. וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שבה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, הינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה - למוד התורה בכה עצמו.

וכאשר באים לשמיני עצרת לאחר ז' ימי הסכות, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה בכה עצמו. ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרות תכף "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכה עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הבעלי-תשובה שהיא בכה עצמו ובבחינת התחדשות ממש) נעשה שתרף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע כביכול במעשה בראשית - כי שתפוח בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכח אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדידה שעושה בעולם) אין ה"שתפוח" בשלימותה - שהרי הקב"ה בורא ומהנה מאין; אבל כשעבודתו היא בכה עצמו, הבעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם דלא "הנין ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנין ליה", על-ידי-זה נעשה דומה לבורא - שתרף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(א) **אף חבב עמים כל-קדשיו בידך והם תכו לרגלך**
ישא מדרבתיך:
גאון חבבנון לשבטאי כל קדשיו בידך
ישראל בגבורא אפקנון ממערים ואנון
מדברין תחות עננך נטלין על מימרך:

יש"א **אף חבב עמים** • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנזמין לבדו היה עתיד להולד כשנאמר הקדוש-ברוך-הוא לי-עקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". **כל-קדשיו בידך** • נפשות הצדיקים גנוזות אצלך, כענין שנאמר: (ש"א כח) "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך". **והם תכו לרגלך** • והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוף תחתית הקר לרגלך, בסיני.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

שעה כבר נולדו כל השבטים מלבד בנזמין, נמצאת ברכה זו עתידה להתקיים בלידת בנזמין בלבד. מכאן ששבט אחד לבדו, אף הוא מכונה 'גוי' (עם) בפני עצמו (מפרשים):
כל קדשיו בידך. אלו נפשות הצדיקים הגנוזות אצלך, וזו היא חבתם של ישראל, שנפשות כל קדשיו גנוזות בידיו של הקב"ה וזוכים לחיי העולם הבא, כענין שנאמר (שמואל א' כח, כט) "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך" [ברכת אביגיל לדוד המלך שניקה לעולם הבא: אחרי פטירתך מן העולם תהא נפשך צרורה (קשורה) בצרור

להם התורה מתוך האש [כמו שנאמר (לעיל ה, יב) וידבר ה' אליכם מתוך האש]: תורה ג
(א) **אף חבב עמים**. מלבד כל מה שהיטיב הקב"ה לישראל בנתינת התורה בהר סיני, גם חבה יתרה חבב את השבטים (בדלהלן בהמשך הפסוק). וכונה הכתוב את השבטים 'עמים', לפי שכל אחד ואחד מן השבטים קרוי 'עם' בפני עצמו. ומנין ששבט אחד נקרא 'עם'? **שהרי בנזמין לבדו היה עתיד להולד כשנאמר הקדוש-ברוך-הוא לי-עקב**, אחרי שחור מבית לכן, 'גוי וקהל גוים יהיה ממך' (בראשית לה, יא), ומאחר שבאותה

אש דת. היא התורה, שנקראת 'אש דת' לפי שהיתה כתובה מאז ומקדם לפניו (לפני הקב"ה) באש שחורה על-גבי אש לבנה כעין דיו על גבי הנזיר, ואת התורה הזאת נתן להם בלוחות הכתובות בכתב יד ימינו. והרי הוא כאילו נאמר 'מימינו נתן לנו אש דת'; בלוחות שנקתבו בכתב יד ימינו של הקב"ה - נתן לישראל את התורה שהיתה רשומה לפניו באש (תחומא ריש בראשית) (רא"ם). **דבר אחר** - דרך אחרת לפרש את הכתוב 'אש דת' בתרגומו באונקלוס: 'מגו אשתא אודיתא יחב לנא' - מתוך האש נתן לנו התורה, שבמעמד הר סיני נתנה

תכו לשון פֻּעֵלו, התוכו לתוף מרגלותיה. **יִשָּׂא מִדְּבָרֶיהָ** • נִשָּׂאוּ עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָתָהּ. **מִדְּבָרֶיהָ** • הַמִּשָּׁמֶע בּוֹ קְרוֹב לִיסוֹד, כְּמוֹ: (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", (יחזקאל ב) "וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ 'מִתְּדַבֵּר אֱלֹהִים', אֵף זֶה "מִדְּבָרֶיהָ", מֵה שֶׁהֵיית מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טיש פורפרליר"ש בלע"ז (צינע אונטעררעדנונגן). וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם שֶׁהֵי נוסעים עַל פִּי דְבָרֶיהָ, וְהַמִּשָּׁמֶע בּוֹ שְׂמוּשׁ, מִשְׁמַשֵּׁת לְשׁוֹן מִן. דְּבַר אַחֵר: "אֵף חֲכָב עַמִּים", אֵף בִּשְׁעַת חֲבַתָּן שֶׁל הָאֲמוֹת שֶׁהָרִאית לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסֵּרָת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם. כָּל־קִדְשֵׁי בְּיָדָהּ • כָּל צִדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בָּהּ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיהָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. וְהֵם תְּכוּ לְרַגְלָהּ • וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלָּהּ. **יִשָּׂא מִדְּבָרֶיהָ** • מְקַבְּלִים גִּזְרֹתֶיהָ וְדִתּוֹתֶיהָ בְּשִׂמְחָה, וְאַלֶּה דְּבָרֵיהֶם.

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: דאורייתא יתב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב:

ש"א תורה • אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנויה ולא נעזבנה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וּמִשְׁמַשֵּׁת לְשׁוֹן 'מִן' – שְׁנִסְעוּ מִן (מכח) דְּבָרֶיהָ (אמ"ש).

דְּבַר אַחֵר – דָּרָךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב: **אֵף חֲכָב עַמִּים**. 'עַמִּים' הֵם אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכָךְ אָמַר מֹשֶׁה לִּפְנֵי הַקֹּב"ה: **אֵף בִּשְׁעַת חֲבַתָּן שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם**, כְּלוֹמַר בִּשְׁעָה שֶׁהָרִאית **לְאוֹמוֹת פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת** (סבֵּר פָּנִים יְפוֹת) וּמִסֵּרָת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם:

כָּל קִדְשֵׁי בְּיָדָהּ. הָרִי אֵף בְּזַמְנֵים אֵלּוּ **כָּל צִדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם** שֶׁל יִשְׂרָאֵל **דְּבָקוּ בָּהּ וְלֹא מָשׁוּ** (סֵרֹ) **מֵאַחֲרֶיהָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם** לְהַנְצִיל מִן הָאוֹמוֹת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִתְּוֵנִים תַּחְתָּם (בבא בתרא ח.) (משמח"ק):

וְהֵם תְּכוּ לְרַגְלָהּ. וְהֵם מִתְמַצְעִים (מְעַמִּידִים עַצְמָם בְּאֻמָּצָה) **וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלָּהּ** – לְהִיזוֹת דְּבוּקִים בָּהּ אֵף בִּשְׁעָה שֶׁיֵּד הָאוֹמוֹת גּוֹבֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל (משמח"ק):

יִשָּׂא מִדְּבָרֶיהָ. וְאֵף בְּאוֹתָם זְמַנִּים מְקַבְּלִים הֵם גִּזְרֹתֶיהָ וְדִתּוֹתֶיהָ (מִצְוֹתֶיהָ) **בְּשִׂמְחָה, וְאַלֶּה דְּבָרֵיהֶם:** 'תורה צוה לנו וגו'; תורה ד

(ד) תורה צוה לנו וגו'. התורה אשר צוה לנו משה, לא ניתנה לנו לאותו הזמן בלבד, אלא מורשה (ירושה ונחלה) עולמית היא לקהלת יעקב, ועל פן אחזנויה ולא נעזבנה לעולם, אף בעת שהאומות גוזרים עלינו גזירות רעות (רא"ם, משי"ת): תורה ה

'וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים' (יחזקאל ב, ב) [וְיִאֲוֹר יְחֻקָּאֵל עַל קְבֻלַּת הַנְּבוּאָה: הָרוּחַ בָּאָה בִּי וְשִׁמְעִי קוֹל דִּיבּוּר הָאוֹמֵר אֱלֹהִים וכו'], הָרִי שֶׁנִּקְטַּת הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'מִדְּבַר', וְלֹא 'מִדְּבַר', שֶׁכֵּן הַמִּשָּׁמֶע שֶׁל 'מִדְּבַר' הֵיא חֵלֶק מִבְּנֵי הַתִּיבָה, וּמִשְׁמַעוֹתָ כְּמוֹ 'מִתְּדַבֵּר' אֱלֹהִים, מִלְּשׁוֹן 'הַתְּפַעֵל', כְּלוֹמַר שֶׁמִּדְּבַר בִּינוּ לְבִין עֲצָמוּ וְהִדִּיבּוּר כְּאִילוּ נִשְׁמַע מֵאֱלֹהִים, אֲבָל 'מִדְּבַר' מִשְׁמַעוֹתוֹ דִּיבּוּר הַנֶּאֱמָר בְּאוֹפֶן מְכוּוֹן לְאֻנֵּי הַשּׁוֹמֵעַ [וְאֵמָנָם כְּלָפִי הַקֹּב"ה נִקְטַת הַכְּתוּב דָּרָךְ כְּבוֹד, שְׂאִינוּ מִדְּבַר אֵל הָאֵדָם כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, אֲלֵא הַקֹּב"ה מִדְּבַר כְּבִכּוֹל בִּינוּ לְבִין עֲצָמוּ, וְהַקּוֹל מְגִיעַ לְאֻנֵּי הַשּׁוֹמֵעַ (וְאֵה רִשִּׁי שְׁמוֹת לֵג, טו, בַּמִּדְבָּר ז, פט)]. וְאֵף לְשׁוֹן זֶה, 'מִדְּבָרֶיהָ', הֵיא כְּמוֹ 'מִתְּדַבֵּרֶתֶּיהָ', שֶׁכֵּךְ אָמַר מֹשֶׁה לִּפְנֵי הַקֹּב"ה: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם מֵה שֶׁהֵיית מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טי"ש פורפרליר"ש בלע"ז (רא"ם, מנח"י).

וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם 'יִשָּׂא מִדְּבָרֶיהָ' – 'נִטְלִין עַל מִמְּרָה' – שֶׁהֵי נוסעים בַּמִּדְבָּר עַל־פִּי דְּבָרֶיהָ [יִשָּׂא' בְּמָקוֹם 'יִסַּע'; הָאוֹת סִמָּךְ מִתְחַלֶּפֶת בְּשִׁירָן שְׁמָאֵלִית, וְהָאוֹת עִירָן מִתְחַלֶּפֶת בְּאֶלְף], הֵיא שְׂנָאֵמֵר (בַּמִּדְבָּר ט, כ) 'עַל פִּי ה' יִחַדוּ וְעַל פִּי ה' יִסַּעוּ. וְלִפִּי פִירוּשׁוֹ, הַמִּשָּׁמֶע שְׂבוּ אֵינָה חֵלֶק מִבְּנֵי הַתִּיבָה, אֲלֵא מֵאוֹתוֹת הַשִּׁימוּשׁ הֵיא,

הַחֵיִים הַנִּצְחָיִים עִם הַקֹּב"ה] (ספרי (תר"א):

וְהֵם תְּכוּ לְרַגְלָהּ. 'תְּכוּ' הֵיא מִלְּשׁוֹן 'תּוֹף', וּמִשְׁמַעוֹ 'נִכְנְסוּ לְתוֹף' [כְּמוֹ 'הַתְּמַצְעוּ'; הַעֲמִידוּ עַצְמָם בְּאֻמָּצָה]. וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הֵוא: **וְהֵם (יִשְׂרָאֵל) אֲבָן רִאוּיִים לְכָף שִׁזְכוּ לְחֵי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵי הֵם תּוֹכֵי (הַכְּנִיסוּ) עַצְמָן לְתוֹף תַּחְתִּית הַהָר, כְּדִי לְהִיזוֹת מְכוּנָסִים לְרַגְלָהּ הַהָר סִינִי**. וּמוֹטִיף רִשִּׁי לְבַר דְּקָדוֹק הַלְשׁוֹן: 'תְּכוּ' אֵינוֹ לְשׁוֹן 'פַּעֵל' הַמְתִּיחַס לַעֲשִׂית פְּעוּלַת הַהִכְנָסוֹת לְרַגְלֵי ה', אֲלֵא לְשׁוֹן 'פּוֹעֵל' הַמְתִּיחַס לְמַקְבֵּל הַפַּעּוּלָה, כְּלוֹמַר, עַל יְדֵי שֶׁהִתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר, הַתּוֹכֵי [=נִשְׁעָשׂוּ עַצְמָם מְכוּנָסִים] לְתוֹף מִרְגְּלוֹתֶיהָ (רא"ם, הַבֵּית הַמִּקְרָא):

יִשָּׂא מִדְּבָרֶיהָ. כְּאֲשֶׁר עֲמַדוּ יִשְׂרָאֵל לְרַגְלֵי הָר סִינִי, קִבְּלוּ עַל עַצְמָם וְנִשָּׂאוּ עֲלֵיהֶם עוֹל תּוֹרָתָהּ (ספרי (רא"ם):

מִדְּבָרֶיהָ. עַל אֵף שֶׁשׁוּרֵשׁ תִּיבָה זוֹ הֵם הָאוֹתוֹת 'דְּבַר' בְּלָבָד, מִכָּל מָקוֹם הַמִּשָּׁמֶע שְׂבוּ קְרוֹב אֵף הֵיא לִיסוֹד (שׁוּרֵשׁ) הַתִּיבָה, וְהֵיא חֵלֶק מִבְּנֵי הַתִּיבָה [וְאֵינָה אוֹת הַשִּׁימוּשׁ, לְשִׁמְשׁ כְּמוֹ 'מִן', וְגַם אֵינָה בָּאָה לְמַעַט כְּמוֹ הַמִּשָּׁמֶע שֶׁל 'מִרְבּוֹת']. וְהֵיא כְּמוֹ שְׁמִינִי בְּמִקְרָא: **וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים** (בַּמִּדְבָּר ז, פט) [כְּשֶׁבֶא מֹשֶׁה לְדַבֵּר עִם ה' בְּאֶהֱל מוֹעֵד, הִיָּה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַדִּיבּוּר מֵעַל הַפְּפוֹרָת]. וְכֵן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ל, תשל"א)

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בגי אדם שעמלים בו נפירים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נפירים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (וכפי שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבכך).

אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באפן חדש לגמרי, מובן, שנגרמות התחדשות ותוספת הנפרת "בהילוכם ובדבורם...", אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החידוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד-כדי-כך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחינו?

על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה.

ולפיכך, פאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה.

ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחינו" - מחיה אותנו בכל ענינינו, עד לעשיה בפעל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וזוהי תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישראל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר מורשה קהלת יעקב, הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת לי ראש, אותיות אשר, דאשר פרושו תענוג, והוא בחינת טהורה היא, שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד בחינת אשר שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם העושים את המצוות, וזהו מה שפיתוב וזכרתם את כל מצוות הוי", ואחר כך פתיב ועשיתם את כל מצוותי, הינו שישראל עושים מבחינת מצוות הוי' שיהיו מצותיו, והוא על-דרך הני"ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת יעקב הם משפיעים בתורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזנוה' - בתורה

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזנוה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שפיתבה התורה עצמה בפסוקים שלפני-זה? גם צריך להבין השיבות בין "מורשה" - שהתורה היא ירושה, לזה שאחזנוה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחזנוה ולא נעזבנה?

ויש לומר שלשון אחזנוה כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחוזה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפיון ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל.

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד
שבטי ישראל:
הנהיה בישראל מלכא באתפנשות רישי
עמא פחדא שבטיא דישראל:

כ"א ויהי • הקדוש-ברוך-הוא. בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ • תָּמִיד עַל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם. בְּהִתְאַסֵּף • כָּל הַתְּאַסֵּף רָאשֵׁי חֻשְׁבוֹן אֲסִיפָתָם. רָאשֵׁי • כְּמוֹ (שמות ל) "כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ", רְאוּיִן אֵלֶּי שְׂאֲבָרָם. דָּבָר אַחֵר: "בְּהִתְאַסֵּף", בְּהִתְאַסֵּפָם יחד, בְּאַגְדָּה אַחַת וְשְׁלוֹם בִּינֵיהֶם - הוּא מֶלֶכָם, וְלֹא כְּשֵׁי מַחְלָקֶת בִּינֵיהֶם.

(1) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וְיִהְיֶה מְתוֹ מִסָּפֶר: ׀ וְיִהְיֶה רְאוּבֵן לְחַיִּי עֲלֵמָא וּמִתָּא תַנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אֲחִיסְנִתְהוֹן בְּמִנְיָהוֹן:

כ"א ויהי רְאוּבֵן • בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַל־יָמֹת • לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁלֹּא יִזְכֹּר לוֹ מַעֲשֵׂה בִלְהָה. וְיִהְיֶה מְתוֹ מִסָּפֶר • נִמְנֵן בְּמִנְיָן שָׂאָר אַחֵר, דְּגָמָא הִיא זֶה כְּעִנְיָן שְׁנָאָמֶר: (בראשית לח) "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה, וַיְהִי בִּנְיָ יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר", שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמִּנְיָן.

(2) וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמֹ תְּבִיאֵנוּ יָדֵינוּ רַב לֹא וְעֹז מִצְרֵינוּ תַּהֲיֶה: פ וְסָעִיד מִבְּעַלֵּי דְכְּבוֹהֵי הָיוּ לָהּ:

כ"א וְזֹאת לִיהוּדָה • סָמָךְ יְהוּדָה לְרְאוּבֵן, מִפְּנֵי שְׁשִׁנֵּיהֶם הוֹדוּ עַל קִלְקוּל שְׁבִידֵם, שְׁנָאָמֶר: (איוב טו) "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגְדּוּ וְגו', לָהֶם לְבָדִם וְגו' וְלֹא עֶבֶר זָר בְּתוֹכָם". (ב"ק צב) וְעוֹד פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכָּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיוּ עֲצֻמוֹת יְהוּדָה מִתְּגַלְגָּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נִדְוֵי שֶׁקָּבַל עָלָיו, שְׁנָאָמֶר: (בראשית מד) "וְחֻטְאֵתִי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּמִנְיָן הַשְּׁבִטִים - 'וְיִהְיֶה בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר', לְלִמְדָה שֶׁלֹּא יֵצֵא רְאוּבֵן מִן הַמִּנְיָן שֶׁל שָׂאָר בְּנֵי יַעֲקֹב, מִחֲמַת מַעֲשֵׂה בִלְהָה (הוכחות): תורה ז

(3) וְזֹאת לִיהוּדָה. סָמָךְ בְּרַכַּת יְהוּדָה לְבְרַכַּת רְאוּבֵן, מִפְּנֵי שְׁשִׁנֵּיהֶם הוֹדוּ עַל קִלְקוּל (חֲטָא) שְׁבִידֵם, שֶׁבֶן יְהוּדָה הוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תָמָר, שְׁנָאָמֶר (בראשית לח, טו) 'וַיִּזְכֹּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי', וְרְאוּבֵן הוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה בִלְהָה (תנחומא ישן רשב"ם), וְזֶהוּ שְׁנָאָמֶר (איוב טו, יח) 'אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגְדּוּ וְלֹא כְּחָדוּ מֵאֲבוֹתָם, לָהֶם לְבָדִם וְגו' וְעֹז מִצְרֵינוּ זָר בְּתוֹכָם', וְכִלְפֵי יְהוּדָה וְרְאוּבֵן אֲמִירִים הַדְּבָרִים, שֶׁהוֹדוּ בְּעֵנִם וְלֹא הִסְתִּירוּהוּ מֵאֲבוֹתָם, וּבִשְׂכָר זֹאת נִתְּנָה לָהֶם הָאֶרֶץ, וּבִשְׂכָר מִשָּׁה לְכָרֶכֶם סָמָךְ בְּרַכַּתָּם זֶה לָזֶה וְלֹא בִּירָף אַחֵר בִּינֵיהֶם. וְעוֹד פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: מָה רָאָה מֹשֶׁה לְהַסְמִיךְ בְּרַכַּת יְהוּדָה לְבְרַכַּת רְאוּבֵן, וְלִהְיוֹתִיל בְּלִשׁוֹן וְזֹאת לִיהוּדָה? לְפִי שֶׁכָּל מִשָּׁה אֲרַבְעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיוּ עֲצֻמוֹת יְהוּדָה מְפֹרָקִים וּמִתְּגַלְגָּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי כִשְׁמֵי נִשְׁאִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי נִדְוֵי שֶׁקָּבַל עָלָיו כְּשֶׁהִתְחַיֵּב לְיַעֲקֹב אָבִיו לִהְיוֹת עֶרֶב לְחֻזְרֵי אֶת בְּנֵימִין בְּשְׁלוֹם מִמְצָרֵם, שְׁנָאָמֶר (בראשית מד,

וַיִּשְׁלֹם בִּינֵיהֶם, כִּי אִזּוּ הִקְבִּי הוּא מֶלֶכָם - נוֹהֵג עִמָּהֶם כְּמֶלֶךְ לְשִׁמְרָם מִכָּל רָע, וְלֹא כְּשֵׁי מַחְלָקֶת בִּינֵיהֶם (ספרי) (ב"ב): תורה ו

(4) יְחִי רְאוּבֵן. מָהוּ כְּפֶל הַלְשׁוֹן 'יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמוּת' וְעוֹד, וְכִי רְאוּבֵן לֹא מָתָה אֵלָּא 'יְחִי רְאוּבֵן' בְּעוֹלָם הַזֶּה - שֶׁלֹּא יָבָרַת שְׁבִטוֹ לְעוֹלָם (רמב"ן): וְאַל יָמוּת. לְעוֹלָם הַבָּא - שִׁינָּה לְתַחֲיִית הַמֵּתִים לְעִתִּיד לְבֹא. וְהוֹצֵרָךְ רְאוּבֵן לְבְרַכָּה מִיּוֹחֶדֶת זֶה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִזְכֹּר לוֹ, לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, מָה שֶׁחֲטָא בְּמַעֲשֵׂה בִלְהָה לְאַחֵר מוֹת רַחֵל עָקֵר רְאוּבֵן אֶת מִיטָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִמְּקוֹמָהּ בְּאֶהֱל בִלְהָה שֶׁפָּתַח רַחֵל, וְהוֹצִיָּהָ בְּאֶהֱל לָאָה אִמּוֹ (ראה בראשית לח, כב. ורש"י שם) (ספרי, סנהדרין צב):

וְיִהְיֶה מְתוֹ מִסָּפֶר. 'מְתוֹ' פִּירוּשׁוֹ 'אֲנָשִׁי', וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא: בְּנֵי שְׁבִטוֹ יְהִיוּ נִמְנֵן בְּמִנְיָן שָׂאָר אַחֵר, וְלֹא יִגְרוּם מַעֲשֵׂה בִלְהָה לְהוֹצִיאֵם מִכָּל מִנְיָן יִשְׂרָאֵל. וְהָרִי הוּא כְּאִילוֹ נֹאמֶר 'יְהִי מְתוֹ מִסָּפֶר'. וּמוֹטִיף רש"י: וְדוּגְמָא לְעִנְיָן הָאִמּוֹר בְּכָתוּב זֶה, הִיא זֶה הַמְּפֹרָשֶׁת בְּמַעֲשֵׂה בִלְהָה עֲצֻמוֹ, כְּעִנְיָן שְׁנָאָמֶר (בראשית לח, כב) 'וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה' - וְהַכְּתוּב מְסִיִּים שֶׁם

(ה) וְיִהְיֶה 'מֶלֶךְ' הָאִמּוֹר כָּאֵן אִינוּ מוֹסֵב עַל מִשָּׁה הַמּוֹזָכֵר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֶם, אֵלָּא עַל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוֹצִיר לְמַעֲלָה ה' מִסִּינֵי בָּא' (הוכחות): בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ. הַקֶּבֶד"ה נִהְיָה מֵאִזּוּ לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים 'יִשְׂרָוִן'. וְאַף שֶׁמִּלְכוּתוֹ הִיא עַל כָּל הָעוֹלָם וְלֹא רַק 'בִּישְׁרוֹן', מִיּוֹחֲדִים הֵם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּמִיד עוֹל מִלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, וְהֵם נִכְנָעִים לוֹ לְקִיָּם מִצְוֹתָיו (רא"ם, באמ"ח): בְּהִתְאַסֵּף [רָאשֵׁי עַם]. אֵין פִּירוּשׁוֹ בַּעַת הַתְּאַסֵּף רָאשֵׁי וּמִנְהִיגֵי הָעָם, אֵלָּא פִּירוּשׁוֹ, בְּכָל הַתְּאַסֵּף רָאשֵׁי חֻשְׁבוֹן אֲסִיפָתָם - בְּכָל סִיכּוֹם הַחֻשְׁבוֹן שֶׁל כָּלל הָעָם: רָאשֵׁי עַם. פִּירוּשׁוֹ 'אֲנָשֵׁי הָעָם', כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּמִצְוֹת מִחֲצִית הַשָּׁקָל: 'כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (שמות ל, יב), שֶׁפִּירוּשׁוֹ, כְּאֲשֶׁר תַּחֲפוֹץ לְקַבֵּל חֻשְׁבוֹן מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגַלְגֵּלָתָם. אֵף כָּאֵן 'רָאשֵׁי עַם' מִשְׁמַעוֹתוֹ סִיכּוֹם חֻשְׁבוֹן הָעָם. וְכָךְ אִמָּר מֹשֶׁה: לְפִי סִיכּוֹם חֻשְׁבוֹן כָּלל הָעָם וּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, רְאוּיִן אֵלֶּי שְׂאֲבָרָם (רא"ם). דָּבָר אַחֵר יֵשׁ לְדָרוֹשׁ מִן הַכְּתוּב 'וְיִהְיֶה בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם': אִימָתִי הַקֶּבֶד"ה מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל, דְּוִקָּא בַּעַת הַתְּאַסֵּפָם יחד בְּאַגְדָּה אַחַת

לְאָבִי כָּל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גֵרָם לְרֹאוֹבֵן שְׂיֻדָּה? יְהוּדָה וְכוּ'. שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה • תַּפְּלַת דָּוִד, וּשְׁלֹמֹה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וְיְהוֹשֻפֶט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים וְחִזְקִיָּה מִפְּנֵי סִנְחָרִיב. וְאַל-עֲמֹו תִבְיָאֲנוּ • לְשֹׁלֹם מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (ספרים אחרים: מִן הַמִּלְחָמָה) • יָדְיו רַב לוֹ • יָרִיבוּ רִיבוֹ וַיִּנָּקְמוּ נִקְמָתוֹ. וַעֲזָר מִצְרִי תִהְיֶה • עַל יְהוֹשֻפֶט הַתַּפְּלָל, עַל מִלְחָמַת רָמוֹת גִּלְעָד: (דה"ב יח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשֻפֶט, וַה' עֲזָרוֹ". דָּבָר אַחֵר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", כָּאֵן רָמָז בְּרָכָה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרוּכָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה. וְאַף כְּשֶׁחֲלָקוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָטַל שְׁמֵעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנָאֲמַר: (יהושע יט) "מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נִחַלַת בְּנֵי שְׁמֵעוֹן". וַיִּמְכְּרוּ מִה לֹא יָחַד לוֹ בְּרָכָה בְּכֵנִי עֲצֻמוֹ?

שְׁהִיָּה בְּלִבּוֹ עָלָיו עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בְּשִׁטָּה, כִּךְ כְּתוּב בְּאַגְדַּת תְּהִלִּים (מזמור צ.א).

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לשון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – עלידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דַּרְשׁוּ יְהוָה בַּהֲמִצָּאוֹ קִרְאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וַאֲישׁ אֶן מַחֲשַׁבְתּוֹ וַיִּשָּׁב אֶל-יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל-אַלֹהֵינוּ כִּי-יִרְכָּה לְסֻלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מַחֲשַׁבְתִּי מַחֲשַׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נָאִם יְהוָה: ט כִּי-גִבְהוֹ שָׁמַיִם מֵאֶרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי מִדְּרָכֵיכֶם וּמַחֲשַׁבְתִּי מִמַּחֲשַׁבְתֵיכֶם:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁנוּאָה אֲנֹכִי... וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֵעוֹן, וּלְפִיכָךְ בִּירָף מֹשֶׁה אֶת יְהוּדָה בְּלִשׁוֹן 'שְׁמַע ה', כִּדִּי לְבִטָּא בְּכָךְ בְּרָכָה מְרֻפָּנוֹת לְשִׁמְעוֹן. וְזֶהוּ שְׁאֲמַר מֹשֶׁה: 'יָדְיו רַב לוֹ וַעֲזָר מִצְרִי תִהְיֶה', לְרִמּוֹז, שְׁאֵף כְּשֶׁחֲלָקוֹ אֶת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטִים, נָטַל שְׁבֵט שְׁמֵעוֹן אֶת חֲלָקוֹ מִתּוֹךְ הַנְּחִלָּה שֶׁנִּפְלָה בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל שְׁבֵט יְהוּדָה, וּבִירָף אֶת יְהוּדָה שֶׁיִּכְבּוֹשׁ מִיַּד צָרִי אֶרְצוֹת רַבּוֹת יוֹתֵר מִהָרְאוּ לוֹ לְנַחֲלָתוֹ, כִּדִּי שִׁסְפִּיק לוֹ לְהַקְצוֹת מֵהֶם נַחֲלָה לְשִׁמְעוֹן. וְכֵמוּ שְׁנָאֲמַר (יהושע יט, ט) 'מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נִחַלַת בְּנֵי שְׁמֵעוֹן כִּי הָיָה חֶלֶק בְּנֵי יְהוּדָה רַב מֵהֶם, וַיִּנְחָלוּ בְּנֵי שְׁמֵעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם' (רמב"ן, ר"א, ג"א). וַיִּמְכְּרוּ מִה לֹא יָחַד לוֹ מֹשֶׁה לְשִׁמְעוֹן בְּרָכָה בְּכֵנִי עֲצֻמוֹ; לְפִי שְׁהִיָּה בְּלִבּוֹ תַרְעוּמוֹת עָלָיו עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בְּשִׁטָּה, שֶׁנִּכְשְׁלוֹ שֵׁם יִשְׂרָאֵל בְּכִנּוּת מוֹאֵב וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר (במדבר כה, א), וַעֲזָר הַחוּטָאִים הָיוּ מִשְׁבֵּט שְׁמֵעוֹן (ראה רש"י במדבר כה, ג). כֵּן כְּתוּב בְּאַגְדַּת-תְּהִלִּים (שוח"ט צ.א, א): תורה ח

בִּישְׂרָאֵל (שם ב, ה"ב), וְתַפְּלַת חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה מִפְּנֵי סִנְחָרִיב כְּאֲשֶׁר צָר עַל יְרוּשָׁלַיִם (ראה מלכים ב, יט, טו); וְאַל עֲמֹו תִבְיָאֲנוּ. וְאֵת כָּל מַלְכֵי יְהוּדָה הַנּוֹכְרִים, תַּחֲזִירֵם אֶל עַמָּם וְלִמְקוֹמָם לְשֹׁלֹם, וְלֹא יִפְגְּעוּ מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (מס'ת): יָדְיו רַב לוֹ. 'רַב' הוּא מִלְשׁוֹן רִיב וְנִקְמָה, וּכְלֹמֶר, שְׁבֵט יְהוּדָה בִּכְחַ יָדְיו בְּלִבָּד, יָרִיבוּ אֶת רִיבוֹ וַיִּנָּקְמוּ אֶת נִקְמָתוֹ, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְעִזְרַת אַחֵרִים (נח"י): וַעֲזָר מִצְרִי תִהְיֶה. עַל יְהוֹשֻפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה הַתַּפְּלָל מֹשֶׁה, שֶׁיִּשְׁמַע הַקֹּב"ה אֶת תַּפְּלָתוֹ עַל מִלְחָמַת רָמוֹת גִּלְעָד, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (דברי-הימים ב, יח, לא) 'וַיִּזְעַק יְהוֹשֻפֶט וַה' עֲזָרוֹ'.

דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אֲתָרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב 'שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה'; לְפִי שֶׁשְׁבֵט שְׁמֵעוֹן לֹא זָכָה לְהַתְּבָרָה מִפִּי מֹשֶׁה בְּכֵנִי עֲצֻמוֹ, הָרִי כָּאֵן רָמָז מֹשֶׁה בְּרָכָה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרוּכָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁכֵּן בְּלִידָתוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן נֶאֱמַר (בראשית כט, לא) 'וַתֹּאמֶר כִּי שְׁמַע ה' כִּי

(א) 'כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת הַנֶּזֶר מֵעַם אֲבִי לֹאֲמַר, אִם לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלָיךְ וְחַטָּאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים' [כְּלֹמֶר, אִם לֹא אֲבִיא אֶת בְּנִימִין אֶל אֲבִי, אֶהְיֶה מְנוּדָה מִשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת (ראה רש"י שם)]. וְעַל דָּבָר זֶה בִּיקֵּשׁ וְאָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקֹּב"ה: מִי גֵרָם לְרֹאוֹבֵן שְׂיֻדָּה בְּמַעֲשֵׂה בְלָהָה? יְהוּדָה שֶׁהוּדָה בְּמַעֲשֵׂה תָמַר, וּמִפְּנֵי לְמַד רֹאוּבֵן; אִם כֵּן, וְזֹאת לִיהוּדָה? הַאֲמָנָם כִּךְ רֹאוּי לִיהוּדָה שְׂיֻדָּה עֲצֻמוֹתָיו מְפֹרָקוֹת בְּבִזְיוֹן? מִיָּד 'שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה', וְחִזְרוּ עֲצֻמוֹתָיו לְמִקְוֶן (סוטה ז):

שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה. בִּיקֵּשׁ מֹשֶׁה עַל זִרְעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁיִּשְׁמַע הַקֹּב"ה לְקוֹל תַּפְּלַת מַלְכֵי יְהוּדָה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֵלָיו בְּעַת צָרָתָם, וְאֵלּוּ הֵן: תַּפְּלַת דָּוִד – הַתַּפְּלוֹת הַרְבּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל דָּוִד בְּעַת צָרוֹתָיו, וְתַפְּלַת שְׁלֹמֹה בְּעַת חֲנוּכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (ראה מלכים א, ח, כב-ג), וְתַפְּלַת אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים שֶׁבָּאוּ לְהִלָּחֵם בִּישְׂרָאֵל (ראה דברי הימים ב, יח, יא), וְתַפְּלַת יְהוֹשֻפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים שֶׁבָּאוּ לְהִלָּחֵם

י כִּי כַּאֲשֶׁר יָרַד הַגִּשְׁם וְהַשִּׁלֵּג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַח לֹא יָשׁוּב בִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלֶחֶם לְאֹכֵל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם בִּי אִם־עָשׂוֹה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בְשִׂמְחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּוְּבְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחָאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה כְרוֹשׁ וְתַחַת הַסְּרָפָד יַעֲלֶה הַדָּם וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א בַּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יִשׁוּעָתִי לְבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שְׁמֹר שֹׁבֵת מִחֻלּוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִמַּעֲשׂוֹת כָּל־רָע: ג וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּזֶר הַגְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל־יֹאמַר הַפְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לַפְּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמַחְזִיקִים בְּבְרִיתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לֹו אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶר הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וְלֹאֲהַבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־שְׁמֹר שֹׁבֵת מִחֻלּוֹ וּמַחְזִיקִים בְּבְרִיתִי: ז וְהִבִּיאֹתִים אֶל־הָהָר קִדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תַּפְלָתִי עוֹלְתֵיהֶם וּבְחִיתֶהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֹאֵם אֲדֹנֵי יְהוָה מִקְבֹּץ גִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְאָתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְּדוֹלָה וְחִמָּה גְּדוֹלָה קִנְאָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֻת וְהָר־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקִּדְשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקָנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֻנָּתוֹ בִּידוֹ מֵרֵב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֹאוּ יְלָדִים וַיִּלְדוּת מִשְׁחָקִים בְּרַחְבֵּיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְּלֹא נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנֵּנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ מִבְּוֹא הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשִׁכְנֻ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בִּזְיוֹם יָפְדוּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהִיכָל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָהָה וְשָׁכַר הַבַּהֲמָה אֵינָנָה וְלִיזְאָ וּלְבֶּא אֵין־שָׁלוֹם מִן־הָעֵר וְאִשְׁלַח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעָתָה לֹא כִיָּמִים הָרָאשֻׁנִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זֶרַע הַשָּׁלוֹם הִגֵּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טָלָם וְהַנְּחִלָתִי אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה: יג וְהָיָה בַּאֲשֶׁר חִיִּיתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֹתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרָכָה אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בַּאֲשֶׁר

וּמִמֶּנִּי לְהִרְעֵ לָכֶם בְּהִקְצִיף אֶבְתִּיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו בֶּן שִׁבְתִּי וּמִמֶּנִּי בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אָמֵת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹהוּ אָמֵת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוֹ בְּשַׁעְרֵיכֶם: זי וְאִישׁ אֶת־רַעְיוֹת רַעְיוֹהוּ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שֶׁקֶר אֶל־תִּתְּהֹבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֲמִי־יְהוָה: יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרִכִּיעִי וְצוֹם הַחֲמוּשִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יְהִי לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאָמֵת וְהַשְּׁלוֹם יֵאָהְבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁבִּי עָרִים רַבּוֹת: כא וְהָלְכוּ יִשְׁבִּי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה הִלּוּךְ לַחֲלוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלֶּכָּה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשִׁנוֹת הַגּוֹיִם וַיַּחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ יום שני ה' תשרי ♦

ח וללוי אמר תמיך ואוריך אלכשתא לגבר
דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא
והיה שלים בכתותוהי על מי מצותא
ואשתכח מהיקן:

(ח) וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר
נסיתו במספה תריבהו עלמי מריבה:

י"א וללוי אמר • ועל לוי אמר. תמיך ואוריך • כלפי שכינה הוא מדבר. אשר נסיתו במספה • שלא
נתלוננו עם שאר המלינים. תריבהו וגו' • בתרגומו. דבר אחר: "תריבהו על מי מריבה", נסתקפת לו לבא
בעלילה, אם משה אמר: (במדבר כ) "שמעו נא המורים", אהרן ומרים מה עשו?.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'תריבהו על מי מריבה': על אהרן
נתפוו משה, וכך אמר לפני הקב"ה:
במעשה מי מריבה נסתקפת לו
(ל'אהרן) לבוא עליי בעלילה – רבת
עמו להחמיר בענשו ביותר [נסתקפת'
הוא לשון עלילה, כפי שתרגם
אונקלוס את הפסוק ו'שם לה עלילות
דברים' (לעיל כ, יד) – ו'ישוי לה תסקופי
מליו']. שהרי אם אמנם משה נענש
ולא נכנס לארץ, מפני שקעס על העם
ואמר 'שמעו נא המורים' המן הסלע
הזה נוציא לכם מים' (במדבר כ, י) ראה רש"י
שם לא, כא, אצל אהרן ומרים שאף הם
נענשו ולא נכנסו לארץ מה עשו?
והרי הם לא חטאו ממש, אלא שלא
עיבבו בו במשה (ספרי) (רא"ם,
ת"א): תורה ט

שכט לוי בנסיון, שלא נתלוננו עם
שאר המלינים על משה, שאמר:
'למה זה העליתנו ממזרים להמית
אתי ואת בני ואת מקני בצמא' (שמות יז,
א-ג) [ונקרא שם המקום 'מסה ומריבה'
משום שרבו בני ישראל וניסו שם את
הקב"ה (שם פסוק ז) (רמב"ן, במדבר):
תריבהו על מי מריבה. פירושו
בתרגומו באונקלוס: 'בחנתוהי על מי
מצותא ואשתכח מהיקן' – בחנת אותו
במי מריבה ונמצא נאמן. שכאשר רבו
ישראל עם משה בקדש בשלא היה
להם מים לשותות, והוציא להם משה
מים מן הסלע (במדבר כ, א-ג), לא היו בני
שכט לוי בכלל המריבים, ונמצאו
נאמנים לפני הקב"ה (נח"י, משכ"ל). דבר
אחר – דרך אחרת לפרש את הכתוב

(ח) וללוי אמר. אין פירושו שמשה
אמר כן אל שכט לוי, שהרי כלפי
הקב"ה דיבר (כדל'הלן בדיבור הקבא),
אלא פירושו, ועל לוי אמר, וכלומר,
בעבור לוי אמר משה ברכה זו [והלמ"ד
משמשת כאן במקום 'על', כמו:
'וישאלו אנשי המקום לאשתו' (בראשית
כו, ז), שפירושו 'על אשתו' (רא"ם, אמ"ש):
תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא
(משה) מדבר, ומבקש מהקב"ה: את
האורים והתמים שלך, תן לחסידך
בני לוי [אורים ותמים = כתב של שם
המפורש שהיה מונח בין כפלי החושן,
שעל ידו היה החושן מאיר ומפרש את
דבריו (רש"י שמות כח, ז) (מ"א):
אשר נסיתו במספה. באשר חנו
ישראל ברפידים וצמאו למים, עמד

ט דעל אַבוהי ועל אַמאָה לא רַחם פד חבו
מן דינא ואפּי אַחוּהי וכנוהי לא נסיב ארי
נטרו משרת מימךד וקנמך לא אשניו:

(ט) האָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא
הִכִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתָךְ וּבְרִיתְךָ
יִנְצְרוּ:

כ"ט האָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתִיו • כְּשִׁחְטָאוּ בַּעֲגֹל וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מי לה' אלי", נאָספּוּ אֵלַי כָּל
בְּנֵי לִוִּי, וְצִוִּיתִים לַהֲרֹג אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, או אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, או אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר
לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנָיו מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי לְוִיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם, שְׁנֶאֱמַר:
(שם) "כָּל בְּנֵי לִוִּי". כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתָךְ • לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלְּהָ, שְׁאוֹתָם
שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים: אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר,

שִׁיִּשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 1 עמ' 39)

נאָספּוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לִוִּי וְצִוִּיתִים לַהֲרֹג . . וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י קַתב בַּפְּרָשֶׁת תַּשָּׁא (לב, כט) שֶׁהַפְּהִנִים זָכוּ לַכְּהֹנֶה
מִפְּנֵי שֶׁהֻעֲשִׂיוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֶל, וְלִכְאוּרָה, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיר לִהְיוֹת בְּכָל שָׁבֵט לִוִּי, לֹא דִּקְא כְּהֻנִּים. וְהָאֵה רִש"י
בַּמִּדְבָּר ג, יב (וְהַלּוּיִם), שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם (וּדְבָרִים י, ח (וְיַעֲיֵתִם בַּעֲגֹל, וּבְנֵי לִוִּי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ
עַל הַלּוּיִם. אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם פֶּרֶשׁ הַטֵּעַם דְּלֹא טָעוּ בַּעֲגֹל, וְלֹא שֶׁהָרְגוּ. וְאִין כָּאֵן מְקוֹמוֹ.

(י) יִירוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמִימוּ
קְטוֹרֶה בְּאֶפֶד וְכָלִיל עַל־מִזְבִּיחֶךָ:
כ"ט יִירוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רֵאִוּיִן אֵלּוּ לָכֶּךָ. וְכָלִיל • עוֹלָה.

(יא) בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפָעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם
קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאוֹ מִן־יְקוֹמוֹן: ם

כ"ט מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְנַיִם, כְּעִנְיָן שְׁנֶאֱמַר: (תהלים טו) "וּמִתְנַיִיָּהֶם תִּמְיֵד הַמַּעַד", וְעַל

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

בְּזֶמֶן שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִיְּמוּהָ. שֶׁכֵּן
אוֹתָם תִּינוּקוֹת שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר, וְהָיָה
חָשׁ סִכְנָה לְמוֹל אוֹתָם, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא מָלוּ שָׁם אֶת בְּנֵיהֶם מִפְּנֵי כֶּךָ (ראה
יבמות עא:). וְאִילוּ הֵם (בְּנֵי לִוִּי) הָיוּ מוֹלִין
אֶת בְּנֵיהֶם גַּם בַּמִּדְבָּר, וּבִטְחוֹ בְּהַקְבִּ"ה
שֶׁלֹּא יִנָּצְקוּ מִן הַמַּצָּוָה: תוֹרָה י
(י) יִירוּ מִשְׁפָּטֶיךָ וגו'. אִין זֶה הַמִּשְׁפָּח
סִיפּוֹר שֶׁבָּחָם שֶׁל בְּנֵי לִוִּי, אֲלֵא
פִּירוּשׁוֹ, שֶׁבִּשְׁכָּר עֲמִידָתָם בְּנִסְיוֹנוֹת
וּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים רֵאִוּיִן אֵלּוּ לָכֶּךָ –
לִהְיוֹת מוֹרֵי הוֹרָאָה לְיִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי
עֲבֹדַת הַמִּקְדָּשׁ (מַפְרִשִּׁים):

וְכָלִיל. זֶה קָרְבַּן עוֹלָה, שְׁכוּלָה עוֹלָה
וְנִקְרָב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאִינוּ נֶאֱכָל כָּלָל
(ימא כו.) (רא"ם): תוֹרָה יא

(יא) מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ. מִשָּׁה מִבְּקֶשׁ
עַל שָׁבֵט לִוִּי מֵאֵת הַקְּבִ"ה: מִחֵץ קָמְיוֹ

וּכְפִי שְׁצִוִּיתִים בֶּן עָשׂוּ, שֶׁהָרְגוּ אֶת
קְרוֹבֵיהֶם בְּאִילוֹ לֹא רָאוּ וְלֹא הִכִּירוּ
אוֹתָם מֵעוֹלָם. וּמוֹטִיף רש"י: וְעַל כִּרְחֻנּוֹ
לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב עַל בְּנֵי מִשְׁפַּחָתָם
הַיִּשְׂרָאֵלִים, שֶׁכֵּן אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאָבִיו מִמֶּשׁ וְאָחִיו
מֵאָבִיו וְכֵן בְּנָיו מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי אֵלּוּ
לְוִיִּים הֵם, וְהֵלֵא מִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא
אֶחָד מֵהֶם בַּעֲגֹל, שְׁנֶאֱמַר (שם)
וְיִאָּסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לִוִּי, הָרִי שֶׁכָּל
בְּנֵי לִוִּי כְּשֵׁרִים הָיוּ, וְלֹא הָיוּ בֵּין
הַחוּטָאִים (ספרי):

כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתָךְ. בְּנֵי לִוִּי שֶׁלֹּא חָטָאוּ
בַּעֲגֹל, שְׁמָרוּ בְּכָף עַל מַה שְׁאִמְרַת בְּהַר
סִינַי: לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל
פְּנִי' (שמות כ, א):

וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ. זוֹ בְּרִית מִלְּהָ, שֶׁבְּנֵי
לִוִּי שְׁמָרוּ וְקִיְּמוּ מַצָּוָה זוֹ בְּכָל יָמָן, אִף

(ט) האָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתִיו
וְאֶת אָחִיו לֹא הִכִּיר וְאֶת בְּנוֹ לֹא יָדַע.
כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל וְאִמְרֹתֵי 'מי
לה' אלי' (שמות לב, כו) [הִיָּרָא אֶת ה'
יְבוֹא אֵלַי], נאָספּוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי שָׁבֵט
לִוִּי, וְצִוִּיתִים לְנַקֹּם אֶת נִקְמַת הַקְּבִ"ה
וּלְהַרְגוֹ אֶת כָּל הַחוּטָאִים בַּעֲגֹל, וְלֹא
יִחְמְלוּ אִף עַל קְרוֹבֵיהֶם הַיִּשְׂרָאֵלִים
[שְׁהָרִי קְרוֹבֵיהֶם הַלּוּיִים לֹא חָטָאוּ,
וּכְדִּלְהֻלָּן]. וְכִיצַד יִהְיֶה לָכֵן לִוִּי קְרוֹב
מִיִּשְׂרָאֵל? אֲלֵא כְּגוֹן: אֶת אָבִי אִמּוֹ
וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל [בֶּן לָאָב לִוִּי וְאִם
יִשְׂרָאֵלִית, שֶׁזָּנָה הוּא אִישׁ יִשְׂרָאֵל],
או אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ [בֶּן לָאָב לִוִּי וְאִם
יִשְׂרָאֵלִית, וְיֵשׁ לָאִם בְּנִים מִשְׁלָה
שֶׁלָּדָה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל], או אֶת בֶּן
בִּתּוֹ [בֶּן לִוִּי שֶׁבִּתּוֹ נִשְׁאַה לְיִשְׂרָאֵל
וְהוֹלִידָה בְּנִים, שֶׁאִף הֵם יִשְׂרָאֵלִים].

המפוררין על הפהנה אומר כן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי פוככים, והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים: י"ב בני חשמונאי ואלעזר בנגד כמה רבבות. לכך נאמר: "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה". ומשנאיו מן יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה.

(יב) לבנימן אמר ידיר יהוה ישכן לבטח עליו חפף עליו בלהיותם ובין בתפיו שכן: ס

יב לבנימן אמר רחיקא דני ישרי לרחצן עלוהי יהי מגן עלוהי כל יומא ובארעה תשרי שכתא:

ס"א • לבנימן אמר • לפי שברפת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה, וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילה היה בני בחלקו, שנאמר: (שם עח) "וימאס באהל יוסף וגו'", ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף. חפף עליו • מכסה אותו ומגן עליו. כל-היום • לעולם. משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר. ובין בתפיו שכן • גבבה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא ב'שחיתת קדשים': 'אמרי נחתי ביה פורתא', משום דכתיב: "ובין בתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר מכתפיו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

במקום אחר, אף לאחר שחרב בית המקדש:

ובין בתפיו שכן. בחלק נחלתו הדומה לכתף השדה הקב"ה את שכינתו, שכן **גבובה ארצו** של בנימין **היה בית המקדש בנוי**, במקום הכתף שהוא גבובה הגוף. **אלא שמקום זה נמוך עשרים ושלש אמה מ'עין-עיטם'** [מקום גבוה סמוך לחר הבית], ואמנם מתחילה, שם (בעין עיטם) היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא ב'שחיתת קדשים' (נבחים נד), שהיו דוד ושמואל טורחים למצוא מקום לבנות בית המקדש, והספימה דעתם לבנותו במקום הגבוה ביותר בארץ ישראל, שכן על בית המקדש נאמר (לעיל יז, ח) 'נקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו', משמע שהכל צריכים 'לעלות' אליו, ולבסוף אמרי נחתי (ס"א: ניתתי) ביה פורתא – אמרו נבנה אותו במקום נמוך מעט, משום דכתיב 'ובין בתפיו שכן', ולא כתיב 'בראשו', והכתף נמוך מעט מן הראש. ולפיכך בחר הקב"ה בחר הבית הנמוך מעין עיטם, מפני שהוא מקום נאה יותר, ודומה לכתפי השור, שכן אין לך מקום נאה בשור יותר מכתפיו, אף שראשו גבוה יותר: תורה יג

(במ"ח): תורה יב

(יב) לבנימן אמר. הקדים משה את ברפת בנימין לברפת שאר השבטים, אף-על-פי שהיה הצעיר באחים, לפי שברפת לוי עוסקת בעבודת הקרבנות, וברכתו של בנימין עוסקת בבנין בית המקדש בחלקו של בנימין בארץ ישראל, לפיכך סמך זה לזה. וסמך ברפת יוסף אחריו – אחרי ברפת בנימין, שאף הוא (יוסף) וכה שתשרה שכינה בחלקו, שכן משכן שילה היה בנוי בחלקו, כמו שנאמר (תהלים עח, טז) 'וימאס באהל יוסף ובשבת אפרים לא בחר' [באשר עברו ישראל על רצון הקב"ה, מאס במשכן שילה שהיה בחלקו של אפרים בן יוסף (מצד שם)]. ולפי שבית-עולמים – בית המקדש הקבוע שקדושתו עולמית, חביב יותר ממשכן שילה שלא נתקדש אלא לזמן, לכך הקדים ברפת בנימין לברפת יוסף, אף-על-פי שהיה גדול ממנו ואף העמיד משכן בחלקו (שפ"ח):

חופה עליו. 'חופה' הוא מלשון כיסוי, וכלומר, הקב"ה מכסה אותו (את בנימין) ומגין עליו, על ידי שמשרה שכינתו בחלקו:

כל היום. הקב"ה מגן על בנימין ומשרה שכינתו בחלקו לעולם. משנבחרה ירושלים למקום השראת השכינה, לא שרתה שכינה

מכת מתנים – הכה את הקמים נגדו 'מכת מתנים', שהיא מכה גדולה המפילה את האדם, כי עיקר כוחו של אדם הוא במתניו, כענין שנאמר (תהלים טז, כד) 'תחשכנה עיניהם מראות ומתניהם תמיד המעד' [תפילת דוד המלך על אויביו: יחשכו עיניהם של אויבי, וכאשר לא יראו ימעדו מתניהם ויפלו]. ועל המפוררין (החולקים) על ההנהגה שניתנה לבני לוי אומר בן משה, שלא יצליחו במחלוקתם ויבשלו (מפרשים). דבר אחר – דרך אחרת לפרש את הכתוב, שעל העתיד לבוא עליהם ברכם משה, שראה שעתידין חשמונאי ובניו הפהנים להלחם עם היוונים, והתפלל עליהם שיבה הקב"ה את היוונים מכה גדולה וינצחו אותם במלחמה. והוצרכו לתפילה מיוחדת זו, לפי שהיו מועטים – י"ב בני חשמונאי ואלעזר, בנגד כמה רבבות יוונים, ולכך נאמר בתחילת הפסוק: 'ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה' – יברך הקב"ה את חיל צבאו המועטים, להתגבר על היוונים המרובים (בראשית

רבה ע"ט, ב):

ומשנאיו מן יקומון. והוה המשך להאמור לעיל, כשתיבת 'מחץ' מוסבת אף על 'משנאיו', וכלומר, מחץ קמיו הכה את הקמים נגדו ומשנאיו מהיות (שלא תהיה) להם תקומה ממפלתם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב) בית המקדש אמור להאיר אור אלקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן לא היה גבוה לגמרי מן העולם, כי אז היה נעלה מפי' שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז הוא שייך וקרוב לעולם. והוא הדין ל'מקדש' הפרטי שבתוך כל יהודי: כשנפש האלקית שבו אינה בבחינת התנשאות והבדלה מנפשו הבהמית, גופו, וחלקו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזקכם – נעשים כלם משפן ומקדש להשראת השכינה.

♦ יום שלישי ו' תשרי ♦

(יג) **וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרֶכֶת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמֶּגֶד שְׁמִים מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:**

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרֶכֶת מִן הַקֶּדֶם יי ארצה עבדא מגדנין מטלא דשמאי מלעלא וממבועי עינן ויהיומין דנגדן ממעמקי ארעא מלרע:

כ"ט < **מְבָרֶכֶת ה' אֶרְצוֹ** • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. **מִמֶּגֶד** • לשון עֲדָנִים וּמִתְהוֹם • שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמשה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה, מעין ברכתו של יעקב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף (רש"י לג, יג) באחת הפעמים הנדירות שכתוב קדושת מורי ורבי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו ידכם ותסייעו לעבד אותה! בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה – היא תתן כל טוב. ויש להוסיף, ש'ארץ' זו מברכת הן ברוח, מגד שמים מטל, והן בגשם, תהום רובצת תחת.

(יד) **וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים:** יד ועבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא מגדנין גריש ירח בירח:

כ"ט < **וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ** • שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפירות. **גֶּרֶשׁ יְרֵחִים** • יש פירות שהלבנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר אחר: "גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

השמש מבשלת וממתקת את הפירות (ספרי) (תו"א):
גרש ירחים. 'ירחים' זו הלבנה [הנקראת כן 'ירחים' בלשון רבים, לפי שהיא מתחדשת מדי חודש בחודשו (ד"ק)]. וכלומר, שבארצו של יוסף אף הירח מגדל ומוציא את הפירות, שכן **יש פירות שהלבנה מבשלתן** ולא החמה, ואלו הן פירות האדמה, שגדילתם בלילה, כגון קשואין ודלועין. דבר אחר – דרך אחרת לפרש את הכתוב **גרש ירחים**: מלשון 'רח' (חודש), שהארץ מגרשת ומוציאה – מצמיחה מתוכה פירות מחדש לחדש – מדי חודש בחודשו (כ"ב: תורה טו)

(מקריב) **אותה מלמשה**. ומוסיף רש"י: ואף שכבר נתברר יוסף בברכה זו על ידי יעקב אביו, שהרי ברכו לפני מותו: 'ברכת שמים מעל, ברכת תהום רבצת תחת' (בראשית מט, כח), מפל מקום ברכו משה שתתקיים ברכה זו אצל כל בני שבטו. ולא רק אצל יוסף הושו ברכותיהם של יעקב ומשה, אלא כן **אתה מוצא בברכות כל השבטים, שברכתו של משה היתה מעין ברכתו של יעקב** (בראשית מט, ג"ב) (נ"א: תורה יד)
ומגד תבואות שמש. ארצו של יוסף התברר בפירות מתוקים על ידי אור השמש הזורחת תמיד בארצו, לפי שהיתה ארצו פתוחה לחמה, ואינה מוסתרת על ידי ההרים, ואור

(יג) **מְבָרֶכֶת ה' אֶרְצוֹ**. ארצו תהא מבורכת מאת הקב"ה. ועל חלקו של יוסף במיוחד אמר בן משה, על אף שכל ארץ ישראל מבורכת היא, לפי **שלא היתה בנחלת שאר השבטים ארץ מלאה כל טוב כמו שהיתה ארצו של יוסף**, וכמו שמפרט הכתוב להלן (ספרי) (כ"ב):
מגד שמים מטל. 'מגד' הוא לשון עֲדָנִים וּמִתְהוֹם [דברים ע"ב] ומתוקים, כמו: 'פרי מגדים' (ש"ש ד, יג) – פרי ממתקים], וכלומר, ארצו התברר במיני מגדים ומעדנים על ידי הטל הבא מן השמים (רמב"ן):
ומתהום רובצת תחת. ארצו תהא מבורכת על ידי התהום, שהתהום שמתחת לארץ עולה ומלחלח

(טו) ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם:

טו ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם: ו' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה
טו ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם: ו' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה

הש"י • ומראש הררי קדם • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים. גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעצור הגשמים.

(טז) וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו:

טז וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ו' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה
טז וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ו' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה

הש"י • ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש-ברוך-הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. נזיר אחיו • שהפרש מאחיו במכירתו.

(יז) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

יז בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס
יז בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

הש"י • בכור שורו • יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ה) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו • שכתו קשה כשור לכבש כמה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

והרחיקוהו מעליהם, וכל השנים שהיה במצרים לא ישב יחד עמם (ספרי) (מא: תורה יז)
(יז) בכור שורו. יש במקרא לשון 'בכור' שאין פירושו 'בכור לאחיו', אלא הוא לשון גדולה ומלכות על אחרים, כמו שנאמר (תהלים פט, כח) "אף אני בכור אתנהו", עליון למלכי ארץ [מאמר הקב"ה על דוד: אעשה אותו גדול מכל מלכי הארץ], וכן נאמר (שמות ה, כב) "כח אמר ה' בני בכורי ישראל" [הבן הגדול והחשוב לפני מכל הברואים הוא בני ישראל]. ואף כאן הוא מלשון גדולה ומלכות, ונתנבא משה על המלך היוצא ממנו (מיוסף), והוא יהושע, שהיה כח קשה (חזק) כשור לכבוש כמה מלכים בבת אחת:

הדר לו. הדר נתון לו ליהושע, כמו שנאמר עליו (במדבר כו, ה) 'ונתתה מהודר עליו' [מאמר הקב"ה למשה שיתן מהודר (קירון עור פניו) ליהושע]:

וקרני ראם קרניו. מאחר שדימה

יתירה]. ופירוש הכתוב הוא: ותהא ארצו של יוסף מברכת מרצונו ונחת-רוחו של הקדוש-ברוך-הוא, הנגלה עלי תחלה בסנה [באשר היה משה רועה את צאן יתרו במדבר, נגלה אליו הקב"ה לראשונה בלפת אש מתוך הסנה (שמות ג, ה) (הזכרון): רצון. אינו מענין שאיפה וחפץ, אלא פירוש, נחת-רוח ופיוס, מלשון 'רצון'. וכן מתפרש כל לשון 'רצון' שבמקרא:

תבואתה. אין פירושו ש'רצון' שוכני סנה: ובא על ראש יוסף, שהרי נאמר 'תבואתה' בלשון נקבה, ואילו 'רצון' הוא לשון זכר. אלא הדבר מוסב על כלל הברכה האמורה, שברכה זו תבוא לראש יוסף, וברכה היא לשון נקבה [ומה ששינה הכתוב ואמר 'תבואתה', ולא 'תבוא', הוא כדי לרמוז על חזק הברכה ותמידיותה, לומר שהברכה תבוא ותחזור ותבוא] (רש"י): נזיר אחיו. 'נזיר' הוא לשון פרישות, שהיה יוסף מופרש ומובדל מאחיו, שהופרש מאחיו במכירתו למצרים,

(טו) ומראש הררי קדם. וכמו כן תהא מברכת ארצו של יוסף מראשית (מתחילת) בישול הפירות – שיקדימו הפירות להתבשל, שכן הרריה מקדימין לבכר בישול פירותיהם – הקרים שבארצו מוציאים פירותיהם ראשונים, קודם לארצות שאר השבטים. דבר אחר – דרך אחרת לפרש את הדברים: מגיד הכתוב שבו ומעלת הקרים שבארצו של יוסף, שבמעשה בראשית קדמה בריאתן לשאר הרים, וכלומר, שנגבראו ראשית לכל הררי קדם' (ספרי) (משכ"ל, באמ"ח):

גבעות עולם. וכמו כן תתברך ארצו במגדים על ידי הגבעות העושות פירות לעולם, ואינן פוסקות להוציא פירות מחמת עוצר (עצירת) הגשמים (ש"ח: תורה טז)

(טז) ורצון שוכני סנה. האות יו"ד של 'שוכני' יתירה, ומשמעותו אחת כמו 'שוכן סנה' [בדוגמת: 'מקמי מעפר דל' (תהלים קג, ז); 'הישבי בשמים' (שם קכג, א), שמשמעם: 'מקום', 'ישוב', ו'היו"ד

מלכים. הדר לו • נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו • שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי קרני ראם. אפסי-ארץ • שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשוכה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רכבות אפרים • אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה • הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

♦ יום רביעי ז' תשרי ♦

(יה) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך: יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא קרבא על בעלי דבבך ויששכר במהקד למעבד זמני מועדיא בירושלם:

יח"א ולזבולן אמר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך • זבולן ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישכן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולן היתה. שמח זבולן בצאתך • הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר • הצלח בישיבת אהלך לתורה, לישיב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שנאמר: (דח"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיקה ועבוריהם.

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

ולגד אמר ברוך מרחיב גד, וכן בולס] לתוספת ברכה, כדי לחזקם ולהגבירם, לפי שאלו היו החלשים שבכל השבטים. ואותם השבטים שהיו חלשים, הם הם האחים שהולך והציג יוסף לפני פרעה כאשר ירדו למצרים, שנאמר (בראשית מז, ב) ראה רש"י שם) 'ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים' ויצגם לפני פרעה, ומלשון 'ומקצה' הנדרש מלשון 'קצה' למדנו, שאת הפחותים שבהם לגבורה הציג לפני פרעה, ולכך עשה כן, לפי שהיו נראים חלשים, וכאשר יראה אותם פרעה בחלשים, לא ישים (ימנה) אותם לו להיות שרי מלחמתו (ספרי, ב"ק צב):

שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך. כללם משה בברכה אחת, מפני שזבולן ויששכר עשו שותפות ביניהם, שנחלתו של זבולן היתה סמוכה לחוף הים, כמו שנאמר (בראשית מט, יג) 'זבולן לחוף ימים ישכון', והיה יוצא לעסוק בפרקמטיא (סחורה) עם יורדי הים, בספינות שהיו עוגנות

אותה וחפצים בה (ד"ק שם) [ספרי (נח"א): והם רכבות אפרים. תיבת 'והם' מוסכת על 'עמים ינגדו' המוזכר למעלה, שאותם העמים המנוגחים, הם הרבבות שהרג יהושע שבא משבט אפרים, שבמלחמת כיבוש הארץ הרג רבבות לאין מספר (והזכור, ד"א):

והם אלפי מנשה. והם האלפים שהרג גדעון שהיה משבט מנשה, במלחמת מדין (ראה שופטים פרקים יח, כו) כמו שנאמר (שופטים ח, י) 'וזבח וצלמונע בקרקר ומחניהם עמם וגו' והנפלים מאה ועשרים אלף איש' [לאחר שנלחם גדעון במדין, נמלטו 'זבח' ו'צלמונע' מלכי מדין לקרקר (שם מקום), ועמהם הנותרים מן המלחמה, ומנין הנפלים היה מאה ועשרים אלף]: תורה יח

(יה) ולזבולן אמר. בברכתם של אלו חמשה שבטים שברך משה באחרונה: זבולן, גד, דן, נפתלי ואשר – כפל משה את שמותיהם ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך;

משה את יהושע לשור, למה המשיל את קרניו לראם, ולא לקרני השור? אלא שור כחו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, לפיכך נתן משה בברכתו ליהושע, גם כחו של שור, וגם יופי קרני ראם (ספרי) (ש"ח):

אפסי ארץ. אלו שלשים ואחד המלכים שהכה אותם יהושע כולם כאחד, וכבש את ארצם בארץ ישראל (יהושע יב, זכר). וכי אפשר שכולם מארץ-ישראל היו ולא מלכו אלא בה, והלא מלשון הכתוב 'אפסי ארץ' משמע שהיו מכל קצוי תבל? אלא אין לה כל מלך ושלטון בעולם שלא קנה לו פלטרין (ארמון) ואחזה בארץ-ישראל, ובה גם המלכים הללו שמלכו בכל קצוי תבל, הקימו לעצמם ערים בארץ ישראל והיו דרים בה, מפני שארץ ישראל חשוכה וחביבה לכולם היא, שנאמר (ירמיה ג, יט) 'ואתן לה ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים' [מאמר הקב"ה לישראל: אתן לכם את הארץ שכל הגוים חומדים

(יט) **עַמִּים הֲרִיִקְרָאוּ שֵׁם יוֹבְחוֹ וְזַבְחֵי צֶדֶק כִּי שָׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל: ׀**

יט שבטאי דישראל לטור בית מקדשא
יתפנשון תמן יפסון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממאי ייכלון וסימא דמטמרא
בחלא מתגלילא להון:

יט' עמים • של שבטי ישראל. הרִיקְרָאוּ • להר המוריה יאספו. כָּל אֲסִיפָה על־יְדֵי קְרִיאָה היא, וְשֵׁם יוֹבְחוֹ בְּרִגְלִים זַבְחֵי צֶדֶק. כִּי שָׁפַע יָמִים יִינָקוּ • יששכר וזבולון, ויהא להם פְּנָאי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל • (בגילה ר) פסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ויבחקו של יששכר וזבולון הִיָּה, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּמִסְכַּת מַגִּלָּה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד'נפתלי על מרומי שדה", שֶׁהִיָּה מִתְרַעַם זבולון על חלקו: לְאַחֵי נִתַּת שְׁדוֹת וּכְרָמִים וכו'. וּשְׁפָנִי • לשון פסוי, כְּמוֹ שְׁנָאֲמָר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: בכסוי) ארזא'. דְּבָר אַחֵר: "עמים הרִיקְרָאוּ", על־יְדֵי פְּרָקְמְטָיָא של זבולון, תגרי עובדי־כוכבים באים אַל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לאלה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכָּל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי־

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

נפתלי שהיו בו שדות וכרמים, וטען לפני הקב"ה: 'לֹאֲחֵי נִתַּת שְׁדוֹת וּכְרָמִים, וְלִי נִתַּת יָמִים וְנִהְרֹת', אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה: 'כָּל אֲחִיךָ יִצְטָרְכוּ לָךְ עַל יְדֵי הַחֲלֹזִין שִׁיעֲלָה בְּחֻלְקָךְ' (ספרי):

וּשְׁפָנִי. הוא לשון פסוי, כְּמוֹ שְׁנָאֲמָר (מלכים א' ט) "ויספון את הבית" [לאחר שכלה שלמה המלך לבנות את בית המקדש, פסוהו בשתי תקרות], וכן נאמר (ירמיה כב, יז) "וספון בארז", ותרגומו 'ומטלל בכיורי ארזיא' – ומכוסה בקורות עצי ארזים.

דְּבָר אַחֵר – דרך אחרת לכבד את הכתוב:

עַמִּים הֲרִיקְרָאוּ. על אומות העולם הכתוב מדבר, שֶׁעַל־יְדֵי פְּרָקְמְטָיָא (סחורה) שֶׁל זְבוּלָן, הָיוּ תַּגְרֵי (סוחרים) אומות העולם באים אַל ארצו, והוא עומד על הספר (גבול הארץ) לסחור עמיהם, ומתוך כך הֵם אומרים:

'הואיל וכבר נצטערנו וטרחנו ללכת עד כאן, נוסף וגלף עד לירושלים ונראה מה יראתה (אלוהיה) של אומה זו ומה מעשיה', והם רואים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לאלוה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכָּל אֶחָד – חָקִי אֲכִילָתָם שוים. אַבְל באומות העולם אינו כן, לְפִי שֶׁאֵצֶל הַגּוֹיִם אֱלֹהֵהוּ שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלֹהֵהוּ שֶׁל זֶה, וּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה – אֲלִילֵיהֶם שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, וּמִחֲמַת דְּתִיקָהּ הַשׁוֹנוֹת אֵין אומה אחת אוכלת משל וזולתה, והם

(יט) **עַמִּים. שֶׁל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל** [כָּל שְׁבֻט קָרוּי עַם בְּפִנֵּי עַצְמוֹ (ראה רש"י לעיל פסוק א)]:

הֲרִיקְרָאוּ. לְהַר הַמּוֹרִיָּה יֵאָסְפוּ – על פי קביעת העתים של בני יששכר יעלו כָּל יִשְׂרָאֵל לְרַגֵּל בַּמוֹעֲדִים וְיִתְאָסְפוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה. וְכִינָה הַכְּתוּב אֵת הָאֲסִיפָה בְּלִשׁוֹן 'קְרָאוּ', שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל אֲסִיפָה שֶׁעַל־יְדֵי קְרִיאָה הִיא בָּאָה. וְהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב 'שֵׁם יוֹבְחוֹ וְזַבְחֵי צֶדֶק' פִּירוּשׁוֹ: וְשֵׁם – בְּהַר הַמּוֹרִיָּה – יוֹבְחוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלִים זַבְחֵי צֶדֶק (קְרִיבָנוֹת הַמוֹעֲדִים) (גרא):

כִּי שָׁפַע יָמִים יִינָקוּ. זהו נתינת טעם הִיאָךְ וְכוּ בְּנֵי יִשְׂשָׁכָר לְקַבֹּעַ אֵת הַמוֹעֲדִים לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּי וְיִשְׂשָׁכָר וְזְבוּלָן יִתְפָּרְסוּ מִן הַשָּׁפַע הַכָּא מִן הַיָּם, וְכֵן יִהְיֶה לָהֶם לְבִנֵּי יִשְׂשָׁכָר פְּנָאי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלְקַבֹּעַ אֵת הַמוֹעֲדִים: וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל. כְּסוּנֵי טְמוּנֵי חוֹל – מִיָּנִים יְקָרִים הַמְּכֻסִּים וְטְמוּנִים בְּחוֹל הַיָּם, וְאֵלוֹ הֵן: טְרִית (מִין דָּג חָשׁוּב), וְחֲלֹזִין שֶׁמִּדְמוּ צוֹבְעִים תְּכֵלֶת, וְזַכּוּכִית לְבָנָה, הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וְכֵל זֶה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל (וְיִשְׂשָׁכָר וְזְבוּלָן הֵיָּה, וּמִהֶם הָיוּ מִתְפָּרְסִים.

וּכְמוֹ שְׁאֲמָר בְּמִסְכַּת מַגִּלָּה (דף ה:) 'זבולן עם חרף נפשו למות' (שופטים ה, יח) משום ד'נפתלי על מרומי שדה' (שם), שֶׁהִיָּה מִתְרַעַם (מתאונן) זְבוּלָן עַל חֻלְקוֹ בְּאַרְץ עַד שֶׁבִּיקֵשׁ לְמוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא הָיָה מְשׁוּבָּח בְּחֻלְקוֹ שֶׁל

בְּנִמֶּל הַיָּם, וּמִכָּף הָיָה מְשׁוֹתֵב (מְרוֹחַ מְמוּן). וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל יִשְׂשָׁכָר – מִמְּצִיא לוֹ מוֹזוֹן, וְהֵם (בְּנֵי יִשְׂשָׁכָר) יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּלֹא טְרִדַּת פְּרִנְסָה. וּלְפִיכָךְ הַקָּדוּשׁ אֵת זְבוּלָן לְיִשְׂשָׁכָר, עַל אִף שִׁישְׁשָׁכָר הָיָה גְדוֹל מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹרָתוֹ שֶׁל יִשְׂשָׁכָר עַל־יְדֵי זְבוּלָן הִיָּתָה – עַל יְדֵי שְׁזַבּוּלָן סִיפֵק לוֹ פְּרִנְסָתוֹ הִיָּתָה יְכוּלָּת בִּידוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה (בראשית־רבה עט, ט):

שִׁמְחָה זְבוּלָן בְּצִאתָךְ. שִׁמְחָה זְבוּלָן בְּחֻלְקָךְ, וְהַצֵּלַח בְּצִאתָךְ לַעֲסֹק בַּסְחָרָה (אורח"מ):

וְיִשְׂשָׁכָר בְּאֵהָלֶיךָ. הַצֵּלַח בִּישֻׁבְתָּ אֵהָלֶיךָ לַתּוֹרָה, לְהוֹרוֹת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְלִישֵׁב וּלְעַבֵּר שָׁנִים וּלְקַבֹּעַ חֲדָשִׁים – לְקַבֹּעַ אִימָתִי מִעֲבָרִים אֵת הַשָּׁנָה לְהוֹסִיף בָּהּ חוֹדֶשׁ נוֹסֵף (אֶדְר ב'), וְאִימָתִי מִעֲבָרִים אֵת הַחוֹדֶשׁ לְהוֹסִיף בּוֹ יוֹם נוֹסֵף (ל' לַחוֹדֶשׁ), כְּמוֹ שְׁנָאֲמָר (דברי הימים א' יב, א) 'וּמִבְנֵי יִשְׂשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל', שֶׁהָיוּ בְּקִיָּאִים וְיוֹדְעִים לְחַשֵּׁב אֵת זְמַנֵּי הַחֲדָשִׁים וְהַשָּׁנִים, לְהוֹדִיעַ לְיִשְׂרָאֵל קְבִיעַת הַמוֹעֲדִים. וְהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב שֶׁם הוּא: 'רֹאשֵׁיהֶם מֵאֲתִיָּם וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם', כְּלוֹמַר, מֵאֲתִיָּם רֹאשֵׁי סִנְהֶדְרִין מִבְּנֵי שְׁבֻט יִשְׂשָׁכָר הָיוּ עוֹסְקִים בָּכֶךְ (בְּקִבְיעַת הַזְּמַנִּים), וְכָל יִשְׂרָאֵל נִהְיָה עַל־פִּי קְבִיעוֹת עֲתִיהֶם וְעִיבּוּרֵיהֶם (בראשית־רבה עב, ח): תורה יט

פוכבים, אלהות של זה לא פאלהות של זה, ומאכלו של זה לא פמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגירין שם, שנאמר: "שם יזבחו וזבחי צדק". **פי שפע ימים יינקו • זבולין ויששכר הים נותן להם ממון בשפע.**

(ב) **ולגד אמר ברוך מרחיב גר פלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד:** כולגד אמר ברוך אפתי לגד פליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין:

כ"א ברוך מרחיב גר • מלמד שהיה תחומו של גר מרחיב והולך כלפי מזרח. **פלביא שכן • לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף קדקד • הרוגייהן היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי משיחות חלק ט עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גר לבני יהודה – בכבוש הארץ

וטרף זרוע אף קדקד:

הרוגייהם היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בפסוק שלאחריו, "ויתא ראשי עם", פרש רש"י ששבת גר היו הולכים לפני החלוצין בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים. וצריך להבין, הרי בברכת יעקב לשבטים בפרשת ויחי נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויבך גו" גור אריה יהודה גו" ומזה שנמשל לאריה – מלך שבטיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר בני גר לקחת לפני החלוצין בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויבין בהקדים החלוק בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויבך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש ה'מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ערך" "כי ינוסו ויהפכו לי ערך". מה שאין כן בני גר היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".

והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גר שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, וכהכנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנייהם.

(כא) **וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל: ם** כא ואחזקבל קדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישאל קביר והוא נפק ועל פריש עמא זכון קדם יי עבד ודינהי עם ישראל:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

צריכים להיות גבורים, כדי להגן מן האויבים הבאים בשערי הארץ (ספרי): וטרף זרוע אף קדקד. והנה את זרוע אויביו ואף את הראש עמה. כלומר, שהרוגייהן היו נכרין – חללי האויב שנהרגו על ידי בני גר היו משונים משאר החללים, לפי שהיו בני גר חותכים את הראש עם הזרוע במכה אחת, כדי להטיל אימה ופחד על הנשארים: תורה כא

תחומו (גבול נחלתו) של גר, מרחיב (מתרחב) והולך כלפי צד מזרח מעבר לתחומו, לפי שהיה כובש ערים נוספות מן העמים היושבים במזרחו (ספרי) (רא"ם):

פלביא שכן. לפי שהיה שבת גר שוכן סמוך לספר (גבול הארץ). **לפיכך נמשל באריות – לכך בירך משה את בני גר שהיו גבורים באריות, שכל הסמוכים לספר**

אומרים: 'אין אומה כשרה כזו (כישראל)', ומתגירין שם, שנאמר 'שם יזבחו וזבחי צדק' – יקבלו עליהם להיות גרי צדק, ויקריבו שם קרבן כדין וקא להתגיר (ספרי) (במ"ח, מע"ל):

פי שפע ימים יינקו. בזכות שבת זבולין ויששכר, אשר הים היה נותן להם ממון בשפע, יעלו העמים אל ירושלים ויתגיריו: תורה כ **(כ) ברוך מרחיב גר. מלמד שהיה**

כ"י וַיֵּרָא רֹאשִׁית לוֹ • רָאָה לִיתֵן לוֹ חֶלֶק בְּאֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג, שֶׁהִיא רֹאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ. כִּי־שֵׁם חֶלְקֵת מַחֲקֶק • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שֵׁם בְּנַחֲלָתוֹ חֶלְקֵת שְׁדֵה קְבוּרַת מַחֲקֶק, וְהוּא מֹשֶׁה. סָפוֹן • אוֹתָהּ חֶלְקָה סָפוֹנָה וְטִמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנָאֲמַר: (לקמן לד) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֵּד. רֹאשֵׁי עָם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבוֹשׁ הָאֶרֶץ, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם וְגו'". צִדְקָת ה' עָשָׂה • שֶׁהֶאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וְחָלְקוּ. דָּבָר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מֹשֶׁה. "רֹאשֵׁי עָם". צִדְקָת ה' עָשָׂה • עַל מֹשֶׁה אָמַר.

♦ יום חמישי ח' תשרי ♦

(כב) וַיֵּלֶדֶן אֱמֹר דִּן גּוֹר אֲרִיָּה יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן:

כב וילדן אמר דין פקיד כגור ארנון ארעה
שתיא מן נחליא דנגדן מן מתנן:

כ"י דִּן גּוֹר אֲרִיָּה • אֵף הוּא הָיָה סְמוּךְ לַסֶּפֶר, לְפִיכָף מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת. יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן • כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ מִמַּעַרְת פְּמִיאָס וְהָיָה לָשֵׁם שֶׁהִיא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דִּן, שְׁנָאֲמַר: (יהושע יט) "וַיִּקְרְאוּ לָשֵׁם דִּין", וְזִנְקוֹ וְקָלְחוֹ מִן הַבֶּשֶׂן. דָּבָר אַחֵר: מֵה זִנְקָה זֶה יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנַחֲלָק לְשֵׁנִי מְקוֹמוֹת, כִּף שִׁבְטוֹ שֶׁל דִּן נָטְלוֹ חֶלֶק בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוֹ בַּצְּפוֹנִית מַעֲרִבִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּכְאוּ וְנִלְחֲמוּ עִם לָשֵׁם, שֶׁהִיא פְּמִיאָס, וְהָיָה בַּצְּפוֹנִית מְזֻרְחִית, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמַּעַרְת פְּמִיאָס, וְהוּא בְּמִזְרָחָה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַנְּחָלִים הַנִּמְשָׁכִים מִן הַבֶּשֶׂן. וְהַכּוֹנֵה הָיָה לְנֹהַר הַיַּרְדֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִנְּחָלֵי הַבֶּשֶׂן. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבֶּשֶׂן הוּא דְרוֹמִית לְנַחֲלַת דִּן, וְהַיַּרְדֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם וְהִלָּאָה הוֹלֵךְ וּמִדְרִים עַד יָם הַמֶּלַח, וְאֵינוֹ עוֹבֵר דֶּרֶךְ נַחֲלַת דִּן, מִכָּל מָקוֹם תַּחֲלִילַת מוֹצֵאוֹ שֶׁל הַיַּרְדֵּן אֵינוֹ מִן הַבֶּשֶׂן, אֲלֵא שֶׁהָיָה מְקוֹרוֹ שֶׁל הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ שֶׁל דִּן, מִמַּעַרְת פְּמִיאָס, וְזוֹ הִיא הָעִיר 'לָשֵׁם' שֶׁהִיא שׁוֹכֵנָת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דִּן, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (יהושע יט, מז) "וַיִּקְרְאוּ לָשֵׁם דִּן כִּשֵּׁם דִּן אֲבִיהֶם" [אַחֵר שֶׁכָּבְשׁוּ בְּנֵי דִן אֶת 'לָשֵׁם' קָרְאוּ שְׁמָהּ 'דִּן' כִּשֵּׁם אֲבִיהֶם]. וְנַחֲלֵי הַבֶּשֶׂן נִשְׁפָּכִים בּוֹ רַק בְּהִמְשָׁכּוֹ לְאַחֵר שֶׁהוּא חוֹצֶה אֶת הַכְּנָרַת, וְכִיוֹן שֶׁזִּינְקוֹ וְעִיקָר קִילּוּחוֹ שֶׁל הַיַּרְדֵּן אֵינוֹ מִתְחִיל אֲלֵא מִן הַבֶּשֶׂן וְאֵילֶךְ, לָכֵן נִחְשֵׁב הַיַּרְדֵּן כְּנֹהַר הַמְּזוּנָק מִן הַבֶּשֶׂן:

דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב 'יִזְנַק מִן הַבֶּשֶׂן': מֵה זִנְקָה זֶה יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנַחֲלָק לְשֵׁנִי מְקוֹמוֹת – הַיַּרְדֵּן הַמְּזוּנָק מִן הַבֶּשֶׂן מִתְחַלֵּק בְּתַחֲלִילָה לְשֵׁנֵי חֲלָקִים, כִּף שִׁבְטוֹ שֶׁל דִּן נָטְלוֹ חֶלֶק בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן תַּחֲלָה נָטְלוֹ חֶלֶק בְּרוּחַ צְפוֹנִית־מַעֲרִבִית שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּעֶקְרוֹן

דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר עִם יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן וְלַעֲמֹד בְּרֹאשׁ הַלּוֹחֲמִים, וְהִמְתִּינוּ מִלְּחֻזּוֹר לְנַחֲלָתָם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וְחָלְקוּ אֶת הָאֶרֶץ, וְלִפְיֶכָף רִאשִׁיּוֹנִים הֵם לְבִרְכָּה (במ"ח).

דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: 'וַיֵּתֵא' מֹשֶׁה בְּרֹאשׁ הָעָם – הַכְּתוּב מְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֲשֶׁר מִשׁוֹם כִּף רָצוּ בְּנֵי גֵד לְנַחֲלוֹ אֶת הָאֶרֶץ שְׁבָה יִקְבֹּר מֹשֶׁה, שְׁבָא וְעַמִּד בְּרֹאשׁ הָעָם בְּמִלְחַמַת סִיחֹן וְעוֹג, וְלֹא נִהְיָ בְּמִלְכֵי הָאוֹמוֹת שְׁשׁוּלְחִים חִילוּתֵיהֶם לְהִלָּחֵם לְבָדִם בְּמִלְחָמָה. 'צִדְקָת ה' עָשָׂה' – אֵף זֶה עַל מֹשֶׁה אָמַר, שֶׁעָשָׂה צִדְקָה לִפְנֵי הַקֹּב"ה, וְנִהְיָ עִם יִשְׂרָאֵל לִפְנִים מִשׁוּרַת הַדִּין (ספרי במ"ח): תורה כב

(כב) דִּן גּוֹר אֲרִיָּה. אֵף הוּא כִּשְׁבֵט גֵּד הָיָה שׁוֹכֵן סְמוּךְ לַסֶּפֶר (גְּבוּל הָאֶרֶץ). לְפִיכָף מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת – לְכָף בִּירֵךְ מֹשֶׁה גַם אֶת בְּנֵי דִן שִׁיחֵיו גְבוּרִים בְּאֲרִיּוֹת, וְהָיָה כִּכְחַם לְהִגֵּן מִן הָאוֹיְבִים הַבָּאִים עֲלֵינוּ (ספרי): יִזְנַק מִן הַבֶּשֶׂן. פִּירוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'אַרְעָה שְׁתֵּיָא מִן נַחֲלִיא דִּנְגִדִין מִן מַתְנָן' – אֶרֶץ שׁוֹתָה מִן

(כא) וַיֵּרָא רֹאשִׁית לוֹ. רָאָה וּבְחֵר גֵּד לִישׁוּל לוֹ חֶלֶק בְּאֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג שֶׁבַעֲבֵר הַיַּרְדֵּן, שֶׁהִיא רֹאשִׁית (תַּחֲלִילַת) כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ: כִּי שֵׁם חֶלְקֵת מַחֲקֶק. לְפִיכָף הָיָה חֶפֶץ גֵּד בְּנַחֲלָה זֶה בְּאֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג, כִּי יָדַע אֲשֶׁר שֵׁם בְּנַחֲלָתוֹ מִצִּיּוֹנָה חֶלְקֵת הַשְּׁדָה שְׁבָה תִּהְיֶה קְבוּרַת הַמַּחֲזִיקָה, וְהוּא מֹשֶׁה הַנִּקְרָא 'מַחֲזִיק', עַל שֵׁם שִׁחֲקָה וְכֵתֵב אֶת הַתּוֹרָה מִפִּי הַקֹּב"ה (ספרי) (רא"ם, קצ"ח):

סָפוֹן. מוֹסֵב עַל חֶלְקֵת הַמַּחֲזִיקָה, כְּלוּמַר אוֹתָהּ חֶלְקָה שִׁיִּקְבֹּר בָּהּ מֹשֶׁה תִּהְיֶה סָפוֹנָה (מְכֻסָּה) וְטִמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (לקמן לד, ו) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (רא"ם, ג"א):

וַיֵּתֵא. וַיּוֹבֵא שִׁבְט גֵּד בְּרֹאשׁ הָעָם (וּכְדִלְהוֹן): רֹאשֵׁי עָם. עַל אֵף שֶׁבְּנֵי גֵד קִיבְּלוּ נַחֲלָתָם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, לֹא נִמְנְעוּ מִן הַמִּלְחָמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִצְמָה, אֲלֵא הֵם הָיוּ הוֹלְכִין לִפְנֵי הַחֲלוּץ (בְּרֹאשׁ הַלּוֹחֲמִים) בְּמִלְחַמַת כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (לעיל ג, יח) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל בְּנֵי חֵיל": צִדְקָת ה' עָשָׂה. שֶׁהֶאֱמִינוּ (קִיּוּמוֹ)

של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מהם, ויגעו בני דן וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מפל אותו הרוח שהתחילו לנחל בו.

(כג) ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברב
יהוה ים ודרום ירשה: ם
כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברב
ברבן מן גדם יי מערב ים גנוסר ודרומא
ירת:

כ"א שבע רצון • שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה. ים ודרום ירשה • ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות. ירשה • לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

(כד) ולא אשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצון אחיו
וטבל בשמן רגלו:
כד ולא אשר אמר ברוך מבנים אשר יהי
רצון לאחיהו ויתרבי בתפנוקי מלכין:

כ"א ברוך מבנים אשר • ראיתי בספרי: אין לך בכל השבטים שנתפרך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לישראל שיעלו לארץ ויירשוהו. והטעם - טעם המקרא של תיבה זו, שהוא למעלה (מלעיל), בראש התיבה) באות רי"ש, מוכיח שהוא לשון צווי, שכן אילו היה לשון עבר או שם דבר היה הטעם למטה (מלרע, בסוף התיבה) באות שיי"ן. ובמא שאר לשונות של צווי: ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה מנוגן הטעם למעלה (מלעיל), כמו: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאשר לשונות אלו באים במשמעות לשון עבר [כמו: יאיש לא ידעה] (בראשית כד, טז) - ידע אותה, וכן: ארש אשה ולא לקחה (לעיל כ, ז) - לקח אותה, אז יהיה טעמם למטה (מלרע, בסוף התיבה). אף כן ירשה' לשון צווי הוא, וכאילו נאמר ירש, והה"א יתירה. ומוסיף רש"י סמוך לדבר: וכן ב'מסורת הגדולה' (חיבור על כללי הדקדוק וטעמי המקרא) מצינו באלפא ביתא - במנין התיבות הערוך על פי סדר אל"ף בית, שתיבת ירשה נמנית עם התיבות שהן לשון צווי דטעמיהון מלעיל (שטעמן למעלה) (לשון: תורה כד (כד) ברוך מבנים אשר. פירוש

שהכתוב מנה את עריו בעקרון וסביבותיה (יהושע יט, מז) "ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אותה... וישבו בה", כלומר, שיצא גבולם של בני דן מפל אותו הרוח (צפונות-מערבית) שהתחילו לנחל בו, ועלו לרוח אחרת, שהיא רוח צפונות-מזרחית, שם כבשו את 'לשם' וישבו בה (ספרי כמ"ח): תורה כג (כג) שבע רצון. שהיתה ארצו של נפתלי שבעה (משביעה) כל רצון יושביה, על ידי פירותיה המבורכים (ראה רש"י בראשית מט, כא), ומפני שהיה בה גם מן הים וגם מן היבשה, כדלהלן (אזה"ח: ז):

ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו של נפתלי, וכן נטל חלק ביבשה מלא חבל חרם - מדת קרקע כשיעור הראוי לפריסת מצורת דגים, בדרומה של הכנרת, כדי שיוכל לפרוש שם חרמים ומכמורות (רש"י: תורת) (בבא קמא פא): ירשה. אינו לשון עבר - ירש אותה [כמו לקחה] - לקח אותה, וכן אינו שם דבר - ירשה [כמו צדקה, ברכה], אלא לשון צווי הוא, כמו 'עלה רש' (לעיל א, כא) [ציווי הקב"ה

והערים סביבותיה, ואולם ערים אלו לא ספקו (הספיקו) להם למגוריהם, ולכך באו בני דן ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס וכבשוה, והיא בקרן צפונות-מזרחית של ארץ ישראל. רש"י מוכיח שהנחלה שכבשו ב'לשם' אינה המלש והרחבת הנחלה שנטלו בתחילה, אלא היתה במקום אחר: ולא יתכן לומר שלשם היתה קרובה לנחלתם בעקרון וסביבותיה, שהרי הירדן יוצא ממערב פמייאס - 'לשם' שכבשו בני דן, והוא (הירדן) נמשך לכל ארכו במזרח של ארץ-ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה (מסתיים) בקצה ים המלח, שהוא בצד מזרח ארצו של יהודה, שנטל חלקו בדרומה של ארץ-ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע (יח, ט) 'יהודה יעמד על גבול מנגב'. הרי שהירדן שתחילתו ב'לשם' לא התקרב כלל לחלקו של דן שבצד צפון-מערב, אלא יצא מצפון-מזרח ופנה לדרום-מזרח, סמוך לחלקו של יהודה. ומכאן שהיתה נחלת בני דן בשני מקומות שונים, בתחילה נטלו את עקרון וסביבותיה בצד צפון-מערב, ואחר כך כבשו את 'לשם' בצד צפון-מזרח. והוא שנאמר בנחלת בני דן, לאחר

יְהִי רָצוֹן אֲחִיו • שֶׁהָיָה מִתְרַצָּה לְאָחִיו בְּשִׁמְן אֲנָפִיקִינוֹן וּבְקַפְּלָאוֹת, וְהָם מְרַצִּין לוֹ בְּתִבּוּאָה. דָּבָר אַחֵר:
"יְהִי רָצוֹן אֲחִיו", שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נָאוֹת, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים: (א ט) "הוּא אָבִי בְּרִיָּת", שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו
נִשְׂוָאוֹת לִכְהֻנִּים גְּדוּלִים, הַנִּמְשָׁחִים בְּשִׁמְן זֵית. וְטָבֵל בְּשִׁמְן רִגְלוֹ • (ספרי) שֶׁהָיְתָה אֲרָצוֹ מוֹשְׁכַת שִׁמְן
כְּמַעֲשֵׂן, וּמַעֲשֵׂה שֶׁנֶּצְטָרְכוּ אֲנָשִׁי לְדַקְיָא לְשִׁמְן, מִנּוּ לָהֶם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד וְכו' כְּדֹאִיתָא ב'מִנְחוֹת' (פ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 109)

שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נָאוֹת . . נִשְׂוָאוֹת לִכְהֻנִּים גְּדוּלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מַה הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לִזְכּוֹר, דְּהִנֵּה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כֹּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מְבִיאָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּדְבָּר שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכַהֵן וְתַעֲמִיד כְּהֻנִּים גְּדוּלִים, וּבְזִכּוֹת צְנִיעוּתָהּ זִכְתָּה קִמְחִית לְבָנִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ בְּכַהֲנָה גְּדוּלָּה. אִשָּׁה צְנוּעָה זֹכָה לְבָנִים 'כְּהֻנִּים גְּדוּלִים', כְּלוּמָר: הִכָּהֵן הַגְּדוֹל נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, שֶׁם הָיָה הָאָרוֹן, שָׁבוּ הַלִּוּוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם חִקּוּקוֹת עֲשֻׁרֹת הַדְּבָרוֹת (לֹא כְּתוּבוֹת בְּדִיו, שֶׁהוּא דָּבָר נוֹסֵף עַל הַקֶּלֶף); וְכֵמוֹ כֵּן, הָאָדָם וְהַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד הֵם דָּבָר אֶחָד.

(כה) בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֵלָךְ וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ:
 כה תְּקִיף כְּפִרְזָלָא וְנִחַשְׁתָּא וּכְיִמְיָא עוֹלָמְתָךְ
 תְּקִיף:

כ"א – בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֵלָךְ • עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כִּנְגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ גְבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסָּפֶר
וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים לִפְנֵס בָּהּ, כְּאֵלּוֹ הִיא סִגְוִיָּה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ.
דָּבָר אַחֵר: "בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֵלָךְ", אֲרַצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שֶׁחֹצְבִין מֵהֶם בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ, וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר
הָיְתָה מְנוּעָלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ • וּכְיִמְיָךְ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמֵי תַּחֲלָתָךְ, יָמֵי נְעוּרֶיךָ,
כֹּף יְהִיו יָמֵי זְקֻנָתְךָ, שֶׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָכִים וּמִתְמוֹטְטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ", וּכְיִמְיָךְ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ,
כְּמִנְיָן יָמֶיךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם יְהִיו דְּבִאָּךְ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יְהִיו דּוֹבָאוֹת כְּסָף

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לִיפְנֵס בָּהּ, וְהָיְתָה הָאֶרֶץ שְׁמוּרָה
 כְּאֵלּוֹ הִיא סִגְוִיָּה בְּמִנְעוּלִים
 וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ (משכ"ל)
 באמ"ח. דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְפָרֵשׁ
 אֶת הַכְּתוּב 'בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֵלָךְ':
 שֶׁהָיָה מִשָּׁה מְכַרֵּף אֶת יִשְׂרָאֵל: תְּהֵא
 אֲרַצְכֶם נְעוּלָה (מוֹקֶפֶת) בְּהָרִים
 שֶׁחֹצְבִין מֵהֶם בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ. וּמִפְּנֵי
 שֶׁהָרִים אֵלּוֹ יְהִיו בְּאֶרֶצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר,
 שֶׁהָיְתָה מְנוּעָלָה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל,
 כְּאֵמֹר, לְפִיכָךְ הִזְכִּיר זֹאת הַכְּתוּב
 בְּבִרְכָתוֹ שֶׁל אֲשֶׁר (ספרי) (באמ"ח, מנח"י):
 וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ. יָמֵי הַטּוֹבִים שֶׁל
 הָאָדָם נִקְרָאִים 'יָמֶיךָ', לְפִי שֶׁהוּא שִׁמְחָה
 וְחִפְזָה בָּהֶם, וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא,
 וּכְיָמִים שֶׁל בְּחֵרוּתָךְ, שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ
 לְפִי שֶׁהֵן יָמֵי תַּחֲלָתָךְ – תַּחֲלֵת יָמֶיךָ
 כְּשֶׁכָּל חַיֶּיךָ לְפָנֶיךָ, וְלְפִי שֶׁהֵם יָמֵי
 נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר כָּחַךְ בְּמִתְנִיָּה, כֵּן יְהִיו
 טוֹבִים לָךְ כַּחֲזֹק וּבְבִרְיָאוֹת אִף יָמֵי
 זְקֻנָתְךָ, שֶׁלְּפִי טִבְעֶם הֵם דּוֹאֲבִים זָכִים
 וּמִתְמוֹטְטִים – מִלְּאֵי צַעַר וּמְכָאוֹב,
 וְהוֹלְכִים וְכֹלִים מִלְּפָנֶיךָ הָאָדָם (רמב"ן,
 אמ"ש). דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְפָרֵשׁ

מוֹשְׁכַת שִׁמְן כְּמַעֲשֵׂן – שׁוֹפְעַת שִׁמְן
 כְּמִים, וּבְנֵי אֲשֶׁר הָיוּ טוֹבִלִים בּוֹ אֶת
 רִגְלֵיהֶם. וְכָךְ הָיָה מַעֲשֵׂה שֶׁנֶּצְטָרְכוּ
 אֲנָשִׁי לְדַקְיָא (שְׁבִאָּרֶץ סוּרְיָא)
 לְשִׁמְן, וּמִנּוּ לָהֶם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד
 (שְׁלִיחַ גוֹי) לִילֵךְ לְקִנּוֹת שִׁמְן, וְהֵלֵךְ
 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְלֹא מֵצָא כְּדֵי צָרְכָם,
 עַד שֶׁהִגִּיעַ לְגוֹשׁ-חֵלֶב' (מְקוֹם בְּנִחֲלַת
 אֲשֶׁר), וְהוֹלִיכֻהוּ לְבַעַל מִטַּע וְיִתִּים,
 וְהָיְתָה שִׁפְחוֹתוֹ מוֹצִיאָה לוֹ סֶפֶל שֶׁל
 זָהָב מִלֵּא שִׁמְן, וְטָבֵל בּוֹ יָדָיו וְרַגְלָיו
 [כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב: וְטָבֵל בְּשִׁמְן רִגְלוֹ].
 וְנָתַן לוֹ יָתִים בְּשׁוּיֵי מֵאוֹת אֲלָפֵי זָוִיִּם,
 כְּדֹאִיתָא בַּמִּסְכָּת מִנְחוֹת (יה

פיה): תורה כה

(כה) בְּרִזָּל וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֵלָךְ. מִכָּאֵן
 וְאֵילֶךְ הַתַּחֲלִיל מִשָּׁה לְדָבָר בְּלִשׁוֹן
 נֹכַח, כִּי עַד כָּאֵן דָּבָר אֵל כָּל שֶׁכֵּט
 בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, וְאֵילּוֹ עֲכָשִׁיו הוּא מְדַבֵּר
 כִּנְגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל. וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא:
 שֶׁהָיוּ גְבוּרֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים
 בְּעָרֵי הַסָּפֶר (עָרִים הַסְּמוּכִים לְגִבּוֹל
 הָאֶרֶץ), וְהָיוּ מְגִינִים עֲלֶיהָ וְנוֹעֲלִים
 אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים

הַכְּתוּב רְאוּיָה בְּסַפְרִי, אֵין לָךְ בְּכָל
 הַשְּׁבָטִים שֶׁנִּתְבָּרַךְ בְּרִיבּוּי בָּנִים כְּמוֹ
 אֲשֶׁר. אֵד רש"י תנח"י: וְאֵינִי יוֹדֵעַ כִּיצַד
 מִתְיַשֵּׁב פִּירוּשׁ זֶה, שֶׁדָּרִי לֹא מֵצָאנוּ
 רִיבּוּי בָּנִים בְּשֶׁכֵּט אֲשֶׁר יוֹתֵר מִשְׁאֵר
 הַשְּׁבָטִים:

יְהִי רָצוֹן אֲחִיו. שֶׁהָיָה שֶׁכֵּט אֲשֶׁר
מִתְרַצָּה לְאָחִיו – מְסַפֵּק אֶת רְצוֹן
אָחִיו בְּשִׁמְן אֲנָפִיקִינוֹן וּבְקַפְּלָאוֹת –
מִינֵי שְׁמָנִים טוֹבִים שֶׁנִּתְבָּרַכָּה בָּהֶם
אֲרָצוֹ, וְתַמּוּרַת הַשְּׁמָנִים הָיוּ הֵם (אָחִיו)
מְרַצִּין לוֹ (מְסַפְקִים רְצוֹנוֹ) בְּתִבּוּאָה
הַגְּדֻלָּה בְּאֶרֶצָם (ספרי). דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ
אַחֶרֶת לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב 'יְהִי רָצוֹן
אֲחִיו': שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נָאוֹת וְהִכָּל
חִפְצִים לְהִתְחַתֵּן עִמָּהֶם. וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר
בְּדִבְרֵי-הַיָּמִים (א ט, לא) 'וּבְנֵי בְרִיעָה
חָבַר וּמִלְכִּיאֵל הוּא אָבִי בְּרִיָּת',
שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו שֶׁל מִלְכִּיאֵל כֵּן בְּרִיעָה
כֵּן אֲשֶׁר נִשְׂוָאוֹת לִכְהֻנִּים גְּדוּלִים
וּמִלְכִּים הַנִּמְשָׁחִים בְּשִׁמְן זֵית (שִׁמְן
הַמִּשְׁחָה). וְלְפִיכָךְ נִקְרָא 'אָבִי בְּרִיָּת'

(בראשית רבה ע"א, ט)

וּטָבֵל בְּשִׁמְן רִגְלוֹ. שֶׁהָיְתָה אֲרָצוֹ

שיעור יומי ליום שישי ט' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה
עג
וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם,
אשכולונ"ט, הכסף והזהב פלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

(כו) אין פאל ישרון רכב שמים בעזרף ובגאותו כולית אלה פאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדרף ומקפה בשמי שמיא: שחקים:

הש"א אין פאל ישרון • דע לך ישרון, שאין פאל בכל אלהי העובדי-פוכבים, ולא כצורף צורם. רכב שמים • הוא אותו אלה שבעזרף, ובגאותו הוא רכב שחקים.

♦ יום שישי ט' תשרי ♦

(כו) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד: כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותריף מקדמך סנאה ואמר שצי:

הש"א מענה אלהי קדם • למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-פרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרף. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

זרוע (בעלי הכח) שבעולם שוכנים (כ"ב):
זרעות עולם. אלו מלכי סיחון ועוג ומלכי כנען הגבורים, שהיו תוקפו (כח) וגבורתו של עולם, ומפני שהקב"ה שוכן בשמים והם נמצאים מתחתיו, לפיכך על-פרחם יחרדו ויזועו (יאחזם חיל ורעדה), וכוחם חלש מפניו, שכן לעולם אימת הגבוה מוטלת על הנמוך ממנו. ופסוק זה הוא המשך לקודמו, וכלומר, והוא – האל השוכן בשמים שהכח והגבורה שלו, הוא אותו האל שבעזרף (רא"ם):

ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד. הקב"ה גירש את האויבים מפניו, ואמר לה, השמד אותם:
מענה. הוא כמו 'למעון', שכן כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה, יש אשר הטיל לה הכתוב במקום זאת ה"א בסופה [ארצה במקום 'לארץ'; מצרימה במקום 'למצרים'] (יבמות יא): תורה כח

והיתה צריכה לינקד 'כאל', שפירושו 'כמו אל', בלא ה"א הדיעה, אלא משה פונה לישראל ואומר: אין כמו האל, ישורון! כלומר, דע לך ישרון (ישראל), שאין פאל בכל אלהי העמים, ולא כצורף צורם [צור] הוא כינוי לאל הגבור והחזק ראה לעיל לב, לא (רש"י שם) [גרא]:

רכב שמים בעזרף ובגאותו שחקים. משה מספר לישראל גבורתו של הקב"ה: האל הרוכב בשמים הוא אותו אלוה שבעזרף, ובגאותו הוא רכב שחקים – ובגדולתו ורוממותו הוא מתעלה ושוכן בשמי השמים (כ"ב, הוכרח): תורה כו

(כו) מענה אלהי קדם. למעון (לדירה) הם, השחקים, לאלהי קדם – השמים הם כמעון עבור הקב"ה, הנקרא 'אלהי קדם' על שם שקדם לכל אלהים אחרים, וברר (פחר) לו את השחקים למקום שבתו ומעונתו, ואין מי שיכול למנוע זאת ממנו. והמשך הכתוב 'ומתחת זרעת עולם' פירושו: ומתחת מעונתו – כל בעלי

את הכתוב 'וכימיה דבאף'; 'וכימיה' – וכימים שהם טובים לה, כלומר, כמנין ימיה הטובים, שהם כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום, פן יהיה 'דבאף' בנים אלו – שפל הארצות יהיו דובאות (מזרימות) כסף וזהב לארץ ישראל, מפני שתהא הארץ מבורכת בפירות, וכל הארצות יהיו מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם. ולשון 'דבאף' הוא כמו 'באף', מלשון ויבה וזרימה, אשקורנ"ט בלע"ז, שהכסף והזהב פלה מהם, לפי שהן מזיבות (מזרימות) אותו לארצכם

(מפרשים): תורה כו

(כו) אין פאל ישרון. אין פירושו 'אין פאלהי ישורון', שאם פן לא היתה תיבת 'כאל' מנוקדת 'כאל' (בקמ"ץ) אלא 'כאל' (בשנ"א) [כאל] פירושו 'כמו האל', פשהפ"ה המנוקדת בקמ"ץ משמשת גם כה"א הידיעה, ואם תיבת 'כאל' נסמכת לתיבת 'ישורון', אין הפ"ה יכולה לינקד בקמ"ץ, כי בתיבה נסמכת אינה באה ה"א הידיעה.

(כח) וַיִּשְׁכְּנוּ יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דִּגְן
וְתִירוֹשׁ אַף־שָׁמְיוּ יַעֲרֹפוּ־טל:

כח וישראל ישכנו בלחודוהי בעין
ברפתא דברכנוני יעקב אבוהון לארעא
עבדא עבדו וחקר אף שמיא דעלוהון
ישמשנון בטלא:

כ"ח • **בְּטַח בְּדָד** • כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפנין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד
מפני האויב. **עֵין יַעֲקֹב** • כמו: (במדבר יא) "ועינו בעין הדלח", בעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר
ירמיה: (ירמיה טו) "בדד ישבתי", אלא בעין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב
אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • יטיפו. אף שמיו יערפו־טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו
של יעקב: (שם כז) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

(כט) אַשְׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עַם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן
עוֹזֵר וְאַשְׁרֵי־חֶרֶב גְּאוּתָהּ וַיִּפְחֲשׁוּ אוֹיְבֵיהֶּ לָךְ וְאַתָּה
עַל־בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: ם

כט טובך ישראל לית דכנותך עמא דפרקנה
(מן) קדם יי תקיף בסעדה ודמן קדמוהי
נצחון גבורתך ויכדכו סנאף לך ואת על
פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

כ"ט • **אַשְׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל** • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'.
אַשְׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד • תשובתך בה' אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויפחשו אויביך לך •
כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט) "מאריך רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על־במותימו תדרך • בענין
שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הקב"ה הוא הקרב שתתגאה בו על כל
אויבך (אב"ט):

וַיִּפְחֲשׁוּ אוֹיְבֵיהֶּ לָךְ. אויביכם יפחדו
להלחם בכם ועל כן יעשו בכחש
ובמקמה כדי שלא תהרגו, כגון
הגבעונים שהערימו על יהושע
ואמרו: 'מאריך רחוקה באו עבדיך
וגו' (יהושע ט, ט) [באשר שמעו
הגבעונים את אשר עשו בני ישראל
ליריחו והעי כשבבשום, נפל פחדם
עליהם, ובאו אל יהושע בערמה,
כאילו באו מאריך רחוקה אל ישראל
לכרות עמכם ברית]:

וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ. אתה
תכניע ותדרוך על גדולי ומלכי אויביך
ותשפיל גאותם [במותימו] – הגבוהים
שלכם, והם מלכי האויבים המורמים
מעמם ומתנשאים עליהם (ראה רש"י עמ"ס
ד, יא), בענין שנאמר (יהושע י, כד) 'שימו
את רגליכם על צוארי המלכים
האלה' [לאחר שלכד יהושע את
חמשת מלכי כנען, ציזה לקציני
המלחמה שידרכו ברגליהם על צוארי
המלכים כדי להשפילם] (ספרי: תורה א

יערפו. פירושו: יטפו, כלומר, השמים
בארץ ישראל יטפטפו טל:

אַף שָׁמְיוּ יַעֲרֹפוּ טַל. מה תלמוד לומר
'אף' אלא שהוסיף משה על ברכתו,
שאף ברכתו של יצחק תהא נוספת
על ברכתו של יעקב, לא רק ברכתו
של יעקב המוזכרת לעיל וישכן
ישראל בטח בך עין יעקב, אלא גם
ברכתו של יצחק, שהיא על השפע
הבא מטל השמים: ויתן לך האלהים
מטל השמים וגו' (בראשית כז, כח)

(כט) אַשְׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל. לאחר שבירך
משה כל שבט בפני עצמו ופרט להם
את הברכות, בירך את כל ישראל
ואמר להם: מה לי להוסיף ולפרוט
לכם עוד ברכות, הלא כלל דבר
(סיכום הדברים) – מבורכים אתם
בכל הברכות והכל שלכם:

אַשְׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עַם נוֹשַׁע
בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך.
אשריך ישראל, שהרי מי עם כמוך,
שתשועתך תלויה רק בה', אשר הוא
מגן עזרך – מגן בערך ועוזר לך שלא
תבוא עליך רעה, והוא חרב גאותך –

(כח) בְּטַח בְּדָד. כל יחיד ויחיד ישב
לבטח בארץ, איש תחת גפנו ותחת
תאנתו. שמאחר שגירש הקב"ה את
האויבים מפניהם, יכולים ישראל
להיות מפורזין כל אחד בנחלתו, ואין
צריכין להתאסף ולישב יחד מפני
פחד האויב (רא"ם):

עֵין יַעֲקֹב. פירושו 'דוגמת יעקב', כמו:
'ועינו בעין הדלח' (במדבר יא, ז)
[ומראהו כמראה הדלח]. כי מתוך
שהברכה שישבו ישראל 'בדד' עלולה
להתפרש לרעה, שיהיו עזובים
בערירים וגלמודים, לפיכך פירש משה
את ברכתו, שהיא בעין הברכה
שברכם יעקב; לא כמו לשון 'בדד'
שאמר ירמיה: 'מפני ידך בדד
ישבתי' (ירמיה טו, ז) [מפני דברי נבואתך
הקשים, ישבתי בבדידות מצטער
באבלותי], אלא בעין ההבטחה
שהבטיחם יעקב: 'והיה אלהים
עמכם והשיב אתכם אל ארץ
אבותיכם' (בראשית מח, כא), שמאחר
שהקב"ה יהיה עמכם, לא יהיו עזובים,
אלא ישבו בטח בלא פחד (ספרי:
מפרשים):

♦ שבת קודש י' תשרי ♦

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל־הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן:

א וסלק משה ממושב מואב לטורא דנבו ריש קמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן:

ה"א מערבת מואב אל-הר נבו • פמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל ארץ ישראל בשלוחה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקיימו להם בני דן את הפסל", והראהו שמשון שעתידי לצאת ממנו למושיע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

ישנם החושבים שענין היריאות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חז"ל: "זריזין מקדימין למצות", אבל בענין של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין היריאות. ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה ענין של מצוה, כפי-אם דבר הרשות, מפל-מקום, "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", "פמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריזות כו', שמנה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של זריזות. ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר היריאות (בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו: ובהקדם - שלכאורה אינו מובן:

כיון שבגוי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים השבועה?! ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין היריאות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדריגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

(ב) וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

ב וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא:

ה"ב ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלוחה וחרפנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה • הראהו ארצם בשלוחה ובהרפנה, והראהו יהושע נלחם

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

שנאמר (שופטים יח, ל) "ויקיימו להם בני-דן את הפסל", וכמו כן הראהו את **שמשון** הגבור **שעתידי לצאת ממנו** (מזרע דן), שהיה למושיע של ישראל בעת ההיא, שכן עליו נאמר (שופטים יג, ה) "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים" (ספרי) (ב"ב): תורה ב
(ב) ואת כל נפתלי. הראהו למשה את ארצו של נפתלי בעת שלוחה ובעת חורפנה. וכמו כן הראהו את **דבורה הנביאה ואת ברק מקדש נפתלי** כשהם נלחמים עם סיסרא וחיילותיו, ומנצחים אותם (ראה שופטים ה, יט) (ספרי):

ראיית 'כל הארץ' לדורותיה בכל מצביה ומנביה, הראהו את כל ארץ ישראל כשהיא מיושבת בשלוחה, והראה לו את המציקין העתידיים להיות מציקין לה ולישראל היושבים בה (ספרי) (ב"ב):
עד דן. מהו שחור הכתוב ופירט את ארצות השבטים, והלא כל הארצות הללו הם בכלל 'כל הארץ'? אלא הכתוב מלמד, שהראה לו הקב"ה גם את העתיד לבוא על כל שבט ושבט בימי גדולתו ובימי שפלותו. וזהו שנאמר 'עד דן' - הראהו בני-דן כשהם עובדים עבודה זרה, כמו

לד (א) מערבות מואב אל הר נבו. בין ערבות מואב להר נבו ישנם כמה הרים ובקעות, ופמה מעלות (עליות) היו צריכים לעלות מהר להר כדי להגיע אל הר נבו, ואף על פי כן לא נאמר 'וילך ויעל משה', אלא 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ללמדך שבעלייה אחת עלה את כל העליות, ופסען משה בפסיעה אחת מראש הר אחד לראש ההר שלאחריו עד הר נבו (סוטה יג) (ב"ב):
את כל הארץ. לא את הארץ הגלויה לעינים בלבד הראה הקב"ה למשה, אלא 'ראיה' זו ראיית העתיד היא:

עם מלכי פנעו, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדין ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה • בשלותה ובחרבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד היום האחרון • ארץ המערב בשלותה ובחרבנה. דבר אחר: אל תקרי 'היום האחרון', אלא 'היום האחרון', הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל המאצעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים.

(ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַפֶּזֶר בִּקְעַת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים גִּוֵּית דְּרוֹמָא וְיָת מִישָׁרָא בִקְעָתָא דִּירְחוֹ קִרְתָּא דְדִקְלָא עַד צַעַר: עַד־צַעַר:

י"א • וְאֶת־הַנֶּגֶב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְנֵגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן". וְאֶת־הַפֶּזֶר • הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר: (מלכים א י) "בְּכֹפֶר הִירְדֵן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה".

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנָנָה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

י"ב • לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנָנָה הָרְאִיתִיךָ • כדי שתלך ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע לכם הקדוש-ברוך-הוא, קיימה', וזהו לאמר, לכך הראיתיך לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך, הייתי מקיים עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

למשה: בעבור זה הראיתי לך את הארץ בשלותה, ובכך תראה שעומד אני לתת אותה לבני ישראל, כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע לכם הקדוש-ברוך-הוא לתת את הארץ לבניכם, כבר קיימה', וזהו שנאמר 'לאמר' – לכך הראיתיך לך, כדי שתלך לבשרם שהשבועה שנשבעתי להם 'לזרעך אתננה' מתקיימת. והמשך הכתוב 'ושמה לא תעבר' פירושו: ואמנם רק ראית את הארץ, ויכול אתה לומר לאבות על תחילת קיום השבועה בלבד, אבל גזירה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך – אלמלא הגזירה שגזרתי עליך שלא תעבר אל הארץ, לא הייתי מסתפק בבשורה זו על תחילת קיום השבועה בלבד, אלא הייתי מוסיף לך חיים ומקיימה עד שיבססו בני ישראל לארץ ותראה אותם נטועים וקבועים בה, וכדי שתלך ותגיד להם שהשבועה קיימה במלואה (ברכות יח) (מפרשים): תורה ה

המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים, שהוא 'היום האחרון', כי הזמן שלאחר מכן נקרא 'עולם הבא' (ספר: תורה ג) (ג) וְאֶת הַנֶּגֶב. זו ארץ הדרום – החלק הדרומי של ארץ ישראל. דבר אחר – בדרך אחרת דרשו חז"ל את לשון 'הנגב': הראהו קברי האבות שבמערת המכפלה, שכן מצינו במקרא שהעיר 'חברון', שבה נמצאת מערת המכפלה, סמוכה היא לנגב, כמו שנאמר בפרשת המרגלים (במדבר יג, כב) "וַיַּעֲלוּ בְנֵגֶב וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן" (ספר: וְאֶת הַכֶּבֶד. מלמד שהראהו את שלמה המלך בשהוא יוצק כלי בית המקדש, שנאמר (מלכים א י, מז) "בְּכֹפֶר הִירְדֵן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה" [שלמה המלך יצר את כלי המקדש על ידי שחפר בעי אדמת מישור הירדן תבניות בצורת הכלים, ושפך נחשת מותכת לתוכם] (ספר: תורה ד) (ד) לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנָנָה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר. מה תלמוד לומר 'לאמר'? אלא כך אמר הקב"ה

וְאֶת אֶרֶץ אַפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה. הראהו את ארצם בעת שלותה ובעת חורבנה. וכן הראהו את יהושע בן נון בשהוא נלחם עם מלכי פנעו, וכבוש את הארץ מידם, שכן יהושע בא מנזר אפרים, וכן את גדעון שבא מנזר מנשה, בשהוא נלחם עם מדין ועמלק ומציל את ישראל מידם (ראה שופטים פרק יז) (ספר: וְאֶת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה. הראהו את ארץ יהודה בשלותה ובחרבנה. וכן הראהו את מלכות בית-דוד לדורותיהם, הבאים מנזר יהודה, ואת נצחונם במלחמותיהם (ספר: עַד הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן. זו ארץ המערב – החלק המערבי בארץ ישראל, הגובל עם הים שבצד מערב [הים המערבי נקרא 'הים האחרון', לפי שצד מערב קרוי 'אחר' (ראה רש"י שמות כו, יט)], ואותה הראה לו בשלותה ובחרבנה. דבר אחר – בדרך אחרת דרשו חז"ל את הכתוב: אל תקרי 'היום האחרון' אלא 'היום האחרון', מלמד שהראהו הקדוש-ברוך-הוא את כל

(ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עֲבֶר־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרָא עַל־פִּי יְהוָה: וְיָמָת שֵׁם מֹשֶׁה • אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מָת, וְכָתִיב: "וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן פֶּתַח מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף פֶּתַח יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אָמַר (לעיל לא): "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אָמַר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעוֹ. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָהּ.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִזְרָא מִן הַיָּם בֵּית פִּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּקְבֹּר יְתֵהּ בַּחֲלֵלָא בְּאֶרֶץ מִזְרָא עַל־פִּי הַיָּם בֵּית פִּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

רש"י • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא כִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֲתִין' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בּוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נְזוֹרָתוֹ יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹנֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁיֵאִים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם מִשְׁיֵאִים אֶת עֲצָמָם. מִן בֵּית פִּעוֹר • קָבְרוּ הֵיךְ מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פִּעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (אבות פ"ה).

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָוֶתוֹ לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֹה: וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנִין כִּד מֵית לֹא כִהַת עֵינוֹהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי:

רש"י • לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו • אָף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֹה • לְחֻלּוּחִית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקִבּוֹן וְלֹא נִהַפֵּךְ תֹּאֵר פָּנָיו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַאֲשָׁמָה, וְהָלֹא הַפְּהִינִים עֲצָמָם אֲשָׁמִים שֶׁהֻטְעוּ אֶת הַיִּשְׂרָאֵלִים? אֵלָּא מִהוּ 'וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם' – הֵם מִשְׁיֵאִים אֶת עֲצָמָם – הַפְּהִינִים נוֹשְׂאִים בְּעֲצָמָם עֹנֹן וְאֲשָׁמָה (ספרי): מִן בֵּית פִּעוֹר. לָמָּה צִיִּין הַכְּתוּב אֶת מְקוֹם קִבְרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, עַל פִּי סִימָן מְקוֹם עֲבוּדָה וְזֶה? אֵלָּא לְרִמּוּז בְּזוֹה, כִּי קָבְרוּ הֵיךְ מוֹכֵן שֵׁם עוֹד מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, כִּי גָלוּי וְיָדוּעַ הָיָה לִפְנֵי הַקַּב"ה שֶׁעֲתִידִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַטּוֹא שֵׁם וְלִהְיוֹת לְכַעַל פִּעוֹר (ראוּ בַּמִּדְבָּר כה), וּמִשּׁוֹם כֵּךְ הוֹעִיד הַקַּב"ה לְקַבֵּר שֵׁם אֶת מֹשֶׁה, כְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פִּעוֹר (סוטה יד.). וְזֶה (קָבְרוּ שֶׁל מֹשֶׁה) הֵיךְ אֶחָד מִן עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הַמוֹפְלָאִים וְהַשּׁוֹנִיִּים מִטְּבַעוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרֶב־שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁלָמָה הַבְּרִיאָה כּוֹלָה (אבות פ"ה מ"ח), כִּי קָבְרוּ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁלֹא יָדַע אִישׁ הֵיכָן מְקוֹמוֹ, הוּא דָּבָר מוֹפְלָא וּמִשְׁוֹנָה מִטְּבַעוֹ שֶׁל עוֹלָם (מדרש ר"א, ג"א): תּוֹרָה ז' (ז) לֹא כִהְתָּה עֵינָיו. הַסְמִיךְ הַכְּתוּב לְשׁוֹן זֶה אֵל הָאֱמוּנָה קוֹדֵם וְיִמְשָׁה בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָוֶתוֹ, לְלַמֵּד

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ. לֹא נֶאֱמַר מִי קָבְרוֹ, וְהָרִי אֲנָשִׁים אַחֲרֵים לֹא קָבְרוּהוּ, שֶׁכֵּן בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב נֶאֱמַר 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ', אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ קָבַר אוֹתוֹ, וְהַכְּתוּב 'וַיִּקְבֹּר' מוֹסֵב עַל הָאֱמוּנָה לִפְנֵי 'עַל פִּי ה' • רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, לֹא הַקַּב"ה קָבַר אוֹתוֹ, אֵלָּא הוּא (מֹשֶׁה) קָבַר אֶת עֲצָמוֹ. וְלִשׁוֹן 'אוֹתוֹ' הָאֱמוּנָה כָּאן, זֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֲתִין' בַּתּוֹרָה שֶׁהֵיךְ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בּוֹ, שֶׁאֵינָם מִתְּפָרְשִׁים כְּלָפִי אַחֲרֵים, כְּמִשְׁמַעוּתָם הַפְּשׁוּטָה, אֵלָּא כְּלָפִי הָאֵדָם עֲצָמוֹ. שְׁכִיּוֹצָא בּוֹ דּוֹרֵשׁ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶת הָאֱמוּנָה בְּנִזְיוֹר (במדבר ו, יג) 'בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נְזוֹרָתוֹ יָבִיא אוֹתוֹ' אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁיָּבִיא אוֹתוֹ פִּירוּשׁוֹ שֶׁהוּא מְבִיא אֶת עֲצָמוֹ, וְכַלּוּמֵר, מִצְּנוֹת הַנְּזִיר כִּפְּשָׁר נִשְׁלָמוּ יָמֵי נְזִירוֹתוֹ לְבּוֹא לְאֹהֶל מוֹעֵד. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הוּא דּוֹרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב הַנֶּאֱמָר עַל הַפְּהִינִים הַמִּאֲכִילִים תְּרוּמָה לְיִשְׂרָאֵלִים לֹלֵא יִדְעֵתָם: 'וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם' (גורמִים לְהֵם לְשִׁאת) עֹנֹן אֲשָׁמָה בְּאֶכְלָם אֶת קִדְשֵׁיהֶם' (ויקרא כב, טז) – וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁיֵאִין אוֹתָם אֶת

(ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה. שְׁמוֹנֶת הַפְּסוּקִים הַאֲחֻרוֹנִים שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָף, הַעוֹסְקִים בְּפִטְרֵיתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, נִחְלָקוּ הַחֲכָמִים מִי פֶתַח. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מָת, וְהוּא זֶה שֶׁכָּתֹב 'וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה'! אֵלָּא עַד כָּאן פֶּתַח מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף פֶּתַח יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי שְׁמַעוֹן (ס"א: רַבִּי מֵאִיר) אָמַר, כִּיּוֹצֵא בְּפִי הַלּוֹמֵר שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָף לֹא פֶתַח מֹשֶׁה, וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּחַיֵּי מֹשֶׁה הָיָה סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם? וְהָרִי הוּא (מֹשֶׁה) אָמַר (לעיל לא, כו) 'לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה'! וְאֵיךְ קוֹרֵא לוֹ סֵפֶר הַתּוֹרָה? בְּעוֹדוֹ חֹסֵר וּבְלִתִּי מוֹשְׁלָם? אֵלָּא מִכָּאן וְאֵילָף הֵיךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הוּא אָמַר, וּמֹשֶׁה הֵיךְ כּוֹתֵב אוֹתָם בְּדַמְעוֹ – בְּשִׁעָה שֶׁכָּתֹב הָיָה עֵינָיו וּזְלָגוֹת דְּמָעוֹת מְרֹב צָעַר עַל מִיתָתוֹ (ספרי, בבא־בִּתְרָא טו. מנחות ל) (ג"א): עַל פִּי ה'. לְלַמֵּד שֶׁנֶּטַל הַקַּב"ה אֶת נִשְׁמָתוֹ בְּנִשְׁקָהּ, וְלֹא מָת עַל יְדֵי מְלֶאכֶּה־הַמָּוֶת [מִיתָת נְשִׁיקָה] – דֶּרֶךְ מִשְׁלָל הִיא, שֶׁהַנֶּשְׁמָה מִתְאַחֶדֶת עִם יוֹצְרָהּ, כִּאֲדָם הַנוֹשֵׁק אֶת אוֹהֶב וְרוֹחוֹ מִתְדַבֵּקֶת בּוֹ] (במדרש: תּוֹרָה ז' ו

(ח) וַיִּכְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מֹאָב
שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתֵמוּ יָמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:
ח וַיִּכְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְיָתֵמוּ יָמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה
דְּמוּאָב תִּלְתִּין יוֹמִין וּשְׁלִימוּ יוֹמֵי בְכִיָּתָא
אַבְלָא דְּמֹשֶׁה:

כ"ט • בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הִזְכִּירָם, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֶאֱמָר: (במדבר כ) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנִקְבּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הזְכָרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן . . . זְכָרִים וְנִקְבּוֹת (רש"י לד, ח) לְכַאוֹרָה, מִדּוּעַ מְזַכְּרִים בְּעֵת מִיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֲסֵרוֹן שֶׁלוֹ לְגַבִּי אֶהְרֹן. וַיֵּשׁ לוֹמַר: אֶהְרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל־יְדֵי שִׁשְׁנָה קִצָּת מִן הָאָמֶת. אִם מֹשֶׁה, שִׁמְדַּתוֹ אָמֶת, אֵינוֹ מְסַגֵּל לִפְעַל בְּדֶרֶךְ זֶה. וַיֵּשׁ בָּזָה מֵה שְׂאִין בָּזָה: מֹשֶׁה – אֵינוֹ נוֹטֶה מִן הָאָמֶת. אֶהְרֹן – מִבֵּיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אָדָם כִּזָּה שֶׁבִּשְׂבִּילוֹ מִכְרָחִים לְשָׁנוֹת מִן הָאָמֶת. בְּמִשְׁפַּח חַי מֹשֶׁה, כִּשְׁהָיָה עֹסֵק בְּמַלּוּי תַּפְקִידוֹ, הָיָה עֹסֵק כְּלוֹ בְּעִבּוּדָה שְׁלוֹ, מִדַּת הָאָמֶת; אֲבֵל כְּאִשּׁר הַשְּׁלִים שְׁלִיחוֹתוֹ, הִרְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַנִּהְגָּת אֶהְרֹן.

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בִּנְיָמִן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה
אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ט וַיְהִי־שֶׁעַ בִּנְיָמִן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה
סָמַךְ מֹשֶׁה יָת יְדוּהִי עַל־וְהִי וְקִבְּלוּ מִגֵּה בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כִּמְאֵי דִי פְקִידֵי יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:
י וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
אֲתַגְלִי לֵה יְיָ אֲפִין בְּאֲפִין:

כ"ט • אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לְבוֹ גַּם בּוֹ וּמִדְבַּר אֵלָיו כָּכָל עַת שְׁרוּצָה, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמָר: (שמות לב)
"וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֵל ה'", (במדבר ט) "עֲמַדוּ וְאַשְׁמְעָה מֵה יִצְוֶה ה' לָכֶם".

(יא) לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחְו יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־
אֶרְצוֹ:
יא לְכָל אֲתִנָּא וּמוֹפְתִיָּא דִי שְׁלַחְו יְיָ לְמַעַבְד
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהִי
וּלְכָל אֶרְעָה:

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

ה" [לאחר מעשה העגל אמר להם משה לישראל: ועתה אעלה אל ה' להתפלל עליכם לכפר עליכם בעד חטאתכם]. וכמו כן בפרשת פסח שני, כשבאו הטמאים ואמרו למשה: 'למה נגרע לבלתי הקרב את קרבן ה' במעדו', אמר להם: 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם' (במדבר ט, ח). הרי שהיה משה מוכן ומוזמן תמיד לדבר אל הקב"ה, ובכל זמן שחפץ היתה נבואה שורה עליו, ולא בדרך שאר הנביאים שדבר ה' היה בא אליהם פתאום, והיו נבהלים ונחפזים לכונן דעתם ולהכין מחשבתם לקבלה (רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ו ה"ז): תורה יא

אִישׁ לְרַעְיָהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֶאֱמָר (במדבר כ, כט) 'וַיִּכְבּוּ אֶת אֶהְרֹן... כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל' – לְרַבּוֹת גַּם הַזְכָּרִים וְגַם הַנִּקְבּוֹת, שֶׁמְרֹב אֶהְרֹן אֵלָיו בָּכוּ כּוֹלָם אֶת מוֹתוֹ, בְּשׁוֹנָה מִמֹּשֶׁה שֶׁלֹּא נָשָׂא פָנָיו בְּדִין, וְהִנֵּהגָתוֹ הִיָּתָה תַּקִּיפָה כְּדִי שֶׁתֵּהָא אֵימָתוֹ עֲלֵיהֶם (פרק דרבי אליעזר פ"ז) (משכ"ל): תורה ט
(י) אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים. אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָיָה מִתְגַּלֶּה אֵלָיו פָּנִים אֶל פָּנִים, שֶׁהָיָה הַקִּבּוּל אֲמָר לוֹ: 'לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי' (שמות לג, כ), אֲלֹא שֶׁהָיָה לְבוֹ גַּם בּוֹ – הָיָה רָגִיל וּמִקְרָב אֵלָיו, וּמִדְבַּר אֵלָיו כָּכָל עַת שְׁרוּצָה. כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לב, ל) "וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֵל

ש'לא כהתה עיניו ולא נס לחה' אף מִשְׁמַת (ספרי) (ג"א):
וְלֹא נָס לַחֹה. לֹא סָרָה מִמֶּנּוּ הַלְחִילוּחִית שְׁבוּ, וּכְלוּמַר, לֹא שְׁלֹט בּוֹ רִקְבוֹן בְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּתִּים. וְלֹא כִּהְתָּה עֵינּוֹ פִּירוּשׁוֹ, שֶׁאֵף לֹאחַר שְׁמַת לֹא נִהַפֵּף תּוֹאֵר פָּנָיו, וְלֹא הָיָה נִרְאָה כְּמֹת 'עֵינּוֹ' הוּא מְלֻשׁוֹן מִרְאָה וְתֹאֵר, כְּמוֹ: 'וַעֲנִינוּ כְּעֵין הַבְּדֻלַּח' (במדבר יא, ז) – וּמִרְאָהוּ כְּמִרְאָה הַבְּדֻלַּח] (ר"א).
ג"א: תורה ח
(ח) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כֵּאֵן נֶאֱמָר 'וַיִּכְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה' – מִשְׁמַע הַזְכָּרִים בְּלִבָּד. אֲבֵל בְּפִטְרִית אֶהְרֹן, מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין

(יב) **וְלֹכַל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלֹכַל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יְבִיד וְלֹכַל יָדָא תַּקְפָּתָא וְלֹכַל חֲזוּנָא רַבָּא דִּי עֲשֵׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:**
 יב וְלֹכַל יָדָא תַּקְפָּתָא וְלֹכַל חֲזוּנָא רַבָּא דִּי
 עבד מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק

כ"ט ~ **וְלֹכַל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקֶבֶל אֶת הַתּוֹרָה בַּלּוּחוֹת בִּידָיו. וְלֹכַל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל • שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבּוֹ לְשֹׁבֵר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ט) "וְאַשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרַתְּ", יִישַׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרַת (שבת פז):**

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לִפְרֹשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לַתַּחֲלֻתָּהּ, עַל פִּי מֶה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהַכְתִּיב אֵין כָּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וְזֶהוּ הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֶדֶשׁ, כִּי אִם) בְּרֹאשִׁית בְּרֹא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתֵּנָה הַקֶּבֶץ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית בַּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פ' לקוטר משיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

מַעֲלַת מִשָּׁה בַּשִּׁבְרִית הַלּוּחוֹת

וְלֹכַל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבּוֹ לְשֹׁבֵר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וְצִירָף־עֵינָיו אֵיךְ מִתְאַיֵּם שֶׁלֹּא־חָרִי שֶׁהַכְּתוּב מְסַפֵּר עַל הַמַּעֲלּוֹת הַגָּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מִשָּׁה רַבֵּנוּ, יִסִּים בְּ"לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבּוֹ לְשֹׁבֵר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמִּדְרָשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִלֵּךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַנִּיחַ אַרְוֶסְתּוֹ עִם הַשְּׁפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוֹל הַשְּׁפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עָמַד שׁוֹשִׁבִּינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהַרְגָּהּ, אָמַר לוֹ עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶץ"ה, הַשְּׁפָחוֹת אֵלּוּ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשִׁבִּין זֶה מִשָּׁה, אַרְוֶסְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ"ה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבֵנֶת בַּפְּשׁוּטוֹת מַעֲלַת מִשָּׁה בַּשִּׁבְרִית הַלּוּחוֹת, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית 'יֹתֵר מִשְׁאֵר מַעֲלּוֹתַי הַנּוֹכְרוֹת בְּכַתּוּב, שֶׁהָרִי מוֹבֵן גָּדֹל וְיָקָר עָרֵךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מִשָּׁה רַבֵּנוּ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקֶבֶלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן פָּאֲשֵׁר רָאָה מִשָּׁה רַבֵּנוּ, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן וְהָאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁ מְקוֹם לַחֲשׂוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֻתָם שֶׁל הַלּוּחוֹת יְכוּלָה לִפְגַּע בְּיִשְׂרָאֵל חֹסֵן־שָׁלוֹם, לֹא הִסָּס כָּלֵל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעֶשֶׂה.

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּשֵׁנֵי הַלָּחַת וְאַשְׁלָכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאַשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם, וְאֵף שֶׁמִּשָּׁה עָשָׂה כֵּן מִדַּעַת עֲצָמוֹ, הַסְכִּימָה דַּעַת הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, א) 'הִלָּחַת הָרִאשִׁנִּים אֲשֶׁר שִׁבְרַתְּ, וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר' נִדְרָשׁ מִלִּשׁוֹן 'אֲשׁוּר', שֶׁשִּׁבְּחוּ הַקֶּבֶץ"ה עַל מַעֲשָׂיו וְאָמַר לוֹ: 'יִישַׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרַת' (רא"ם):

חסלת פרשת וזאת הברכה

וְלֹכַל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל. 'הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל' הוּא הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, וְכַלּוֹמַר, כָּל הַנִּסִּים וְהַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא (ספרי ר"א"ם):
לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל. רִמּוֹז הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן זֶה עַל גְּדוּלְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה וְרוּחָב דַּעְתּוֹ, שֶׁכָּאֲשֶׁר רָאָה שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֻטְא הָעֲגָל, נֶשְׂאוֹ לְבּוֹ לְשֹׁבֵר אֶת הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ט, יז) 'וְאַתָּה שֶׁ

(יב) **וְלֹכַל הַיָּד הַחֲזָקָה.** לִשׁוֹן הַיָּד הַחֲזָקָה רִמּוֹז עַל יָדָיו שֶׁל מִשָּׁה, שֶׁקֶבֶל אֶת הַתּוֹרָה בַּלּוּחוֹת שֶׁהָיָה נוֹשֵׂאם בִּידָיו, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, טו) 'וְיָפִין וַיִּרֶד מִשָּׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בִּידָיו, וְהָיוּ יָדָיו חֲזָקוֹת מְאֹד לִישָׁא אֶת הַלּוּחוֹת, שֶׁהָיָה מִשְׁקָלָם רַב מְאֹד [הַלּוּחוֹת הָיוּ חֲצוּבִים מֵאֶבֶן, וּמִדָּתָם אִמָּה עַל אִמָּה בְּעוֹבֵי שְׁלוֹשָׁה טַפָּחִים]

(רא"ם):

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשחרית יום כפור ישעיה פרק נו

נַז יְהוָה אֱמַר סְלוּסְלוּ פְּנוּ-דֶרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִשְׂא שְׁכֵן עַד וְקִדְוֶה שְׁמוֹ מְרוֹם וְקִדְוֶה אֶשְׁכֵּן וְאֶת-דִּכְאָ וְשִׁפְלֵ-רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלַהֲחִיּוֹת לֵב נִדְבָאִים: טז כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לִנְצַח אֶקְצֹף בִּירֵחוֹ מִלִּפְנֵי יַעֲמֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי: יז בָּעֵז בָּעֵז קִצַּפְתִּי וְאִפְּהוּ הַסֶּתֶר וְאֶקְצֹף וַיִּלָּךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: יח דִּרְכֵּיו רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאֶנְחָהוּ וְאֶשְׁלַם נַחֲמִים לוֹ וְלֹא-בָלְיוֹ: יט בּוֹרֵא גֵיב שְׁפָתַיִם שְׁלֹום | שְׁלֹום לְרַחוּק וּלְקֶרֶב אָמַר יְהוָה וּרְפָאֵתִיו: כ וְהִרְשָׁעִים בֵּינִם נִגְרַשׁ כִּי הִשְׁקַט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רַפֵּשׁ וְטִיט: כא אֵין שְׁלֹום אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשָּׁעִים: כב א קָרָא בְּגֵרוֹן אֶל-תַּחֲשֹׁד פִּשׁוּפֹר הָרֵם קוֹלָךְ וְהִגֵּד לַעֲמִי פִשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטֹאתָם: כג וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְדַעַת דִּרְכֵּי יַחֲפָצוֹן בְּגוֹי אֲשֶׁר-צִדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵי לֹא עֹבֵב יִשְׁאֲלוּנִי מִשְׁפָּטֵי-צֶדֶק קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחֲפָצוֹן: כד לָמָּה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ נַפְשָׁנוּ וְלֹא תִדַּע הֵן בְּיוֹם צִמְכֶּם תִּמְצְאוּ-חֲפִץ וְכָל-עַצְבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ: ד הֵן לָרִיב וּמִצָּה תִצְוֶמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאִגְרוֹף רִשָּׁע לֹא-תִצְוֶמוּ בְּיוֹם לְהִשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם: ה הַכֹּהֵן יִהְיֶה צוֹם אֲבַחְרֵהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הַלֹכָה בְּאִגְמוֹן רֹאשׁוֹ וְשֶׁק וְאֶפֶר יִצְעֵק הַלֹּזָה תִקְרָא-צוֹם וַיּוֹם רָצוֹן לַיהוָה: ו הִלּוֹא זֶה צוֹם אֲבַחְרֵהוּ פִתַח חֲרָצוֹת רִשָּׁע הִתֵּר אֲגִידוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רִצּוֹצִים חֲפָשִׁים וְכָל-מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: ז הִלּוֹא פָּרִם לָרַעֲב לַחֲמֹךְ וְעֲנִיִּים מְרֻדִים תִּבְיֹא בֵית כִּירֵת-רָאָה עֵרֶם וְכִסִּיתוֹ וּמִכְשָׁרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם: ח אֲזִי יִפְקַע פֶּשַׁח אוֹרֶךְ וְאַרְכָּתָךְ מִהֲרָה תִצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד יְהוָה יֶאֱסָפֶךָ: ט אֲזִי תִקְרָא וַיְהוָה יַעֲנֶה תִשְׁוַע וַיֹּאמֶר הִנְנִי אִם-תִּסֵּיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלַּח אֶצְבֶּע וּדְבַר-אֶזְנוֹ: י וְתִפְקַע לָרַעֲב נַפְשׁוֹ וּנְפֶשׁ נַעֲנָה תִשְׁבִּיעַ וְזֶרַח בַּחֲשֹׁךְ אוֹרֶךְ וְאַפְלָתָךְ בַּצָּהָרִים: יא וְנִחַח יְהוָה תִּמְיֹד וְהִשְׁבִּיעַ בַּצָּחֲצָחוֹת נַפְשׁוֹ וְעִצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהוֹיֵת בְּגֵן רוּחַ וּכְמוֹצָא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִכְבּוּ מִיָּמוֹ: יב וּבְגֵן מִמֶּךָ חֲרָבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר-וְדוֹר תִּקְוָם וְקָרָא לָךְ גִּידֵר פֶּרִץ מְשׁוֹכֵב בְּתִיבוֹת לְשַׁבֵּת: יג אִם-תִּשְׁבֵּת מִשְׁבֵּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קִדְשִׁי וְקִרְאָתָ לְשַׁבֵּת עֲנֵג לְקִדְוֶה יְהוָה מִכְבֹּד וּכְבֹדָתוֹ מַעֲשׂוֹת דִּרְכֵיךָ מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ וּדְבַר דְּבַר: יד אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל-יְהוָה וְהִרְפַּבְתִּיךָ עַל-בְּמִתִּי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלֵת יַעֲקֹב אֲכִיד כִּי כִּי יְהוָה דְּבַר:

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה בֶן־אָמֶתַי לֵאמֹר: כְּוִים לָךְ אֶל־גִּיּוֹנָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רַעְתָּם לִפְנֵי: ג וַיָּקָם יוֹנָה לְבָרֵךְ תְּרִשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמָּצָא אֹנִיָּה | בָּאָה תְרִשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תְּרִשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה: ד וַיְהִי הַטִּיל רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל־הֵימָּה וַיְהִי סַעַר־גְּדוֹל בַּיָּם וַתֵּאָנֶה חֲשֹׁבָה לְהִשָּׁבֵר: ה וַיִּירָאוּ הַמִּלְחָיִם וַיַּזְעִקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת־הַכְּלִים אֲשֶׁר בָּאֹנִיָּה אֶל־הֵימָּה לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנֶה יָרֵד אֶל־יָרֵכְתִּי הַסְפִּינָה וַיִּשָּׁכַב וַיִּרְדָּם: ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֲבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לָּךְ גִּרְדָּם קוֹם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יַתְעַשֶּׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נִאֲבֹד: ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ וְנִפְּלֵה גּוֹרָלוֹת וְנִדְעָה בְּשַׁלְמֵי הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיַּפְּלוּ גּוֹרָלוֹת וַיִּפֹּל הַגּוֹרָל עַל־יוֹנָה: ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה־נָא לָנוּ בְּאֵשֶׁר לְמִי־הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ מַה־מְלֹאכֶתְךָ וּמֵאֵין תָּבוֹא מָה אֶרְצֶךָ וְאִי־מִנָּה עִם אֹתָהּ: ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֲבְרִי אֹנִי וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יֵרָא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הֵימָּה וְאֶת־הַיָּבֶשֶׁת: י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים וַיֹּרְאוּ גְדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ כִּי־יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלִּפְנֵי יְהוָה הוּא בָרַךְ כִּי הִגִּיד לָהֶם: יא וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה לָּךְ וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ כִּי הָיָה הוֹלָךְ וְסַעַר: יב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהַטִּילְנִי אֶל־הֵימָּה וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְשָׁלִי הַסַּעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: יג וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל־תִּיבֶשֶׁת וְלֹא יָכְלוּ כִּי הָיָה הוֹלָךְ וְסַעַר עֲלֵיהֶם: יד וַיִּקְרָאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אֹנִיָּה יְהוָה אֵלֵינוּ נִאֲבָדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶל־תֵּתֵן עָלֵינוּ דָם נָקִי כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּאֵשֶׁר חָפַצְתָּ עָשִׂיתָ: טו וַיִּשְׂאוּ אֶת־יוֹנָה וַיִּטְלֻהוּ אֶל־הֵימָּה וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזַּעֲפּוֹ: טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים וַיֹּרְאוּ גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ־יֹבֵב לַיהוָה וַיִּדְרוּ גִדְרִים: **ב** א וַיִּמָּן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לִבְלַע אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת: ב וַיִּתְּפֹלֵל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו מִמַּעַי הַדָּג: ג וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׂאוֹל שְׁוַעֲתִי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצוֹלָה בְּלִבָּב יָמִים וְנָהָר וַסִּבְבֵּנִי כָל־מִשְׁפָּרִיד וְגִלְדִּיד עָלַי עָבְרוּ: ה וְאֲנִי אִמְרָתִי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ אֶד אֹסִיף לְחַבֵּיט אֶל־הַיִּכָּל קִדְשֶׁךָ: ו אֶפְפוּנִי מִיָּם עַד־נֶפֶשׁ תִּהְיוּם וַסִּבְבֵּנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרָאשֵׁי: ז לִקְצָבֵי הָרִים יִרְדְּתִי הָאֶרֶץ בְּרַחֲמֶיהָ בְּעָדֵי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי יְהוָה אֱלֹהֵי: ח בְּהַתְּעַפָּף עָלַי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה זָכַרְתִּי וַתָּבוֹא אֵלַיךְ תִּפְלָתִי אֶל־הַיִּכָּל קִדְשֶׁךָ: ט מִשְׁמָרִים הַבְּלִישׁוֹא חֶסֶדָם יַעֲזֹבוּ: י וְאֲנִי בְּקוֹל תוֹדָה אוֹזְבַּח־לָּךְ אֲשֶׁר גִּדְּרָתִי אֲשַׁלְמָה יִשׁוּעָתָה לַיהוָה: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לַדָּג וַיִּקָּא אֶת־יוֹנָה אֶל־תִּיבֶשֶׁת: **ג** א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שְ�נִית לֵאמֹר: כ קוֹם לָךְ אֶל־גִּיּוֹנָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֲלֶיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֹנִי דֹבֵר אֲלֶיךָ: ג וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־גִּיּוֹנָה כְּדָבָר יְהוָה וַיְגִינָה הָיִתָּה עִיר־גְּדוֹלָה לָאֱלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ד וַיַּחֲלֵל יוֹנָה לָבוֹא בְּעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר

עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת: הויאמינו אנשי ניונה באלהים ויקראו צום וילבשו שקים מגדולם ועד קטנם: ויונע הדבר אל מלך ניונה ויקם מכסאו ויעבר אדרתו מעליו ויבם שק וישב על האפר: ויונעק ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדליו לאמר האדם והבהמה הבקר והצאן אליטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו: ה ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישבו איש מדרך הרעה ומן החמס אשר בכפיהם: ט מי יודע ישוב ונחם האלהים ושב מחרון אפו ולא נאבד: י וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרך הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה: ד א וירע אליונה רעה גדולה ויחר לו: ב ויתפלל אל יהוה ויאמר אנה יהוה הלוא זה דברי עדיהותי על אדמתי על כן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה: ג ועתה יהוה קחנא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי: ד ויאמר יהוה הטיב חרה לך: ה ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם ספה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר: ו וימן יהוה אלהים קיקיון ויעל | מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על חקיקיון שמחה גדולה: ז וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את חקיקיון וייבש: ח ויהי | בורח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית ותך השמש על ראש יונה ויתעלה וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחיי: ט ויאמר אלהים אליונה הטיב חרה לך על חקיקיון ויאמר הטיב חרה לי עד מות: י ויאמר יהוה אתה חסד על חקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שבן לילה היה ובן לילה אבד: יא ואני לא אחוס על ניונה העיר הגדולה אשר ישבה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה: ז יח מי יאכל פמוד נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא: יט וישב ירחמינו יכבש עונתינו ותשליך במצלות ים כל חטאתם: כ תתן אמת לעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

הפמרת וזאת הברכה ביהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל מקום אשר תדרך בפרגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד הנגה הגדול נהר הפרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך

לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: וְחֹזֶק וַאֲמִיץ כִּי אֶתָּה תִּנְחֹל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: זֶרֶק חֹזֶק וַאֲמִיץ מְאֹד לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאוֹל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ה' לֹא־יִמְוֹשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּידִי וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרֹכֶיךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וַאֲמִיץ אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עַמִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ: י וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בָּעוֹד א שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נִשְׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לְפָנַי אַחֲיֵכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וִירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נִלְךָ: יז כָּל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלִיד רַק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַמִּי כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּידִי וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרִי לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֹזֶק וַאֲמִיץ:

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ערב יום הכיפורים, אחרי תפלת מנחה, ה'תשכ"ח.

יתנ¹ השי"ת התעוררות לתשובה אמיתית, תשובה פנימית, ותשובה עילאה, ויומשך בפועל ממש בכל אחד ואחת, שתהי' חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא, מתוך הרחבה, ומתוך שמחה וטוב לבב לקיים רצונו יתברך.

שתהי' חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בענינים הרוחניים ובענינים הגשמיים גם יחד, שמתוך שמחה וטוב לבב יוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות בהידור, ויתברכו בבני חיי ומזוני רויחי. ובקרוב ממש יקויים היעוד² "קהל גדול ישוּבו הנה", והיינו, שהקב"ה יקיים מצות "הקהל" שלו, ש"ישוּבו" כולם, "בם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו", "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³, ועד - ש"לא תשאר פרסה"⁴, ו"כספם וזהבם אתם"⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן, אמן כן יהי רצון.

(3) בא יו"ד, ט.

(4) שם, כו.

(5) ישעי' ס, ט.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 381. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) ירמ' לא, ז.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנשי שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' תשרי מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט	יום רביעי - ז' תשרי מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים קו-קח
יום שני - ה' תשרי מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים ק-קב	יום חמישי - ח' תשרי מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים קט-קיא
יום שלישי - ו' תשרי מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים קג-קה	יום שישי - ט' תשרי פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים קיב-קיד
שבת קודש - י' תשרי פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט קודם כל נדרי: קטו-קכג. קודם השינה: קכד-קלב. אחר מוסף: קלג-קמא. אחר נעילה: קמב-קנ.	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 260, אמנם מודעת... עד עמ' קלא, והלדה.

- 1 אָמֵנָם מוֹדַעַת זֹאת, – הרי ידוע, שְׁעֵקֶר הַתְהוּוֹת הַיֵּשׁ וְדָבָר
- 2 נִפְרָד לְגִמְרִי, – מאלקות, הוּא מְלָכוּת דְּאִצִּילוֹת – מספירת
- 3 ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", שְׁנַעֲשָׂה – "מלכות דאצילות"
- 4 נעשית עֲתִיק דְּבְרִיאָה, – "עתיק" הוא ענין התענוג, פנימיות
- 5 הרצון, ו"מלכות
- 6 דאצילות" נעשית ענין של
- 7 תענוג ורצון לעולם 1
- 8 ה"בריאה" – מצד 2
- 9 "מלכות" נוצר תענוג 3
- 10 בנבראים המרגשים 4
- 11 עצמם ל"מציאות", ועל 5
- 12 ידי כך מתבצע ענין 6
- 13 ה"מלכות", בִּי "אֵין מִלָּךְ" 7
- 14 בְּלֹא עֵם וְכוּ' 38, – כנזכר 8
- 15 לעיל, שהענין של מלך 9
- 16 ומלוכה הוא על "עם" 10
- 17 דוקא, על זרים ורחוקים 11
- 18 מהמלך, שהם הנבראים 12
- 19 של עולם ה"בריאה" 13
- 20 והעולמות שלמטה ממנו, 14
- 21 שאינם כמו הנאצלים 15
- 22 שהם "אצלו וסמוך לו",
- 23 קרובים ומאוחדים עם אלקות, אלא זה ענין של בריאה ונבראים
- 24 שעליהם מתבטא ענין המלוכה. וְגַם רַבּוּי הַנִּבְרָאִים
- 25 וְהַתְחַלְקוּתָן – שכל נברא שונה מזולתו, למרות שְׁנִבְרָאוּ בְּכַחַת
- 26 ה"אֵין־סוּף" – שהוא יָחִיד וְיֻחָד בְּתַכְלִית – הרי מבלי הבט
- 27 על מה שהנבראים באים מכוח ה"אין סוף" שהוא "יחיד ומיוחד"
- 28 בתכלית, בכל זאת שיהיו בהם ריבוי גדול והתחלקות, הוּא
- 29 עֲלִי־יְדֵי רַבּוּי הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹצֵאִין מְלָכוּת, – הנקראת "פִּי
- 30 ה'", "וּבְרִיחַ פִּי כָל צְבָאָם", – כמו שכתוב³³: "(בדבר ה'
- 31 שמים נעשו) וברוח פיו כל צבאם" – כל הנבראים, וְה' מוֹצֵאֹת
- 32 הַפֶּה – שלמעלה, כשם שבאדם באות אותיות הדיבור מחמש
- 33 מוצאות הפה, כך ישנן גם למעלה חמש מוצאות הפה, מהן
- 34 באות אותיות הדיבור שלמעלה, הֵן מַה' גְּבוּרֹת – חמש
- 35 בחינות הגבורה, דְּנוֹקְבָא. – שב"מלכות", וְלֹאֵת – ולכן
- 36 נִקְרָאת – "מלכות", "עֲלָמָא דְּאִתְגַּלְיָא", – העולם של
- 37 התגלות, בִּי בְּהַ נִגְלָה בְּחַ אֹר אֵין־סוּף לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין
- 38 שְׁלֹא עֲלִי־יְדֵי עֲלָה וְעִלּוּל, – "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים,
- 39 ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא
- 40 בגילוי ב"מלכות דאצילות", אֲבָל מ' סְפִירוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת –
- 41 שלפני ספירת ה"מלכות", נִאֲצְלוּ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעִלּוּל,
- 42 וְאֹר הָאֵין־סוּף הוּא מְלָכֵשׁ בְּחֻכְמָה לְבִדְהָ. – "חכמה" כפי
- 43 שהיא מ"אין סוף" היא בעין "יש מאין", והחכמה מאין תמצא,

אגרת הקדש

אמנם מודעת זאת שעיקר התהוות

היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצילות שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם וכ' וגם ריבוי הנבראים והתחלקות שנבראו בכח הא"ס יחיד ומיוחד בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממל' פי ה' וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה' ג' דנוק' ולזאת נקראת עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור אין סוף לברוא יש מאין שלא ע"י עילה ועלול אבל מ' ספירות הראשונות נאצלו בהשתלשלות עילה ועלול ואור הא"ס הוא מלוכש בחכמה לברדה. וז"ש נעוץ תחלתן בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים ויש בו בחי' האחרונה של הא"ס ולכן נקרא כתר מלכות כי אין כתר אלא למלך וגם כי בחי' אחרונה דא"ס היא מל' דאין סוף ולכן גם המל' דאצי' נקרא כתר ממטה למעלה ומה גם כי בריאת הנשמות

- סוף", לְנִאֲצָלִים, – שהם ענין של גבול, יֵישׁ בּוֹ – ב"כתר",
- בְּחִינַת הָאֲחֵרונה שֶׁל הָאֵין־סוּף. – שכן, כל ממוצע מכיל שתי
- המדרגות שהוא הממוצע ביניהן. וכיוון ש"כתר" ממוצע בין
- "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו גם מ"אור
- אין סוף" וגם מה"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל
- בתוכו היא הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחילה",
- הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנזכר
- לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין",
- וְלָכֵן נִקְרָא – כתר, "כְּתָר מְלָכוּת", – כפי שאומר במאמרו
- "פתח אליהו" שבתיקוני זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר
- מלכות", בִּי אֵין כְּתָר אֱלָא לְמַלְךְ, – כך הדבר כאן – עיקר
- ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר")
- ל"מלכות", וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו
- נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש
- הענין של "מלכות" בִּי בְּחִינַת הָאֲחֵרונה דְּאֵין־סוּף הִיא מְלָכוּת
- דְּאֵין־סוּף³⁶, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי
- הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", וְלָכֵן
- גַּם הַמְלָכוּת דְּאִצִּילוֹת נִקְרָא "כְּתָר" מְמַטָּה לְמַעְלָה. –
- כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה
- לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם
- "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת

עליונים עד "אין סוף". וְגַם כָּל גִּדּוּל הַנְּשָׁמוֹת כָּל ז' חֳדָשִׁים,
מְזוּזָה שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת עַד שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, – שְׁכֵתוֹב
בְּקִבְלָהּ³⁹ שְׁשִׁמִּינִי עֲצֶרֶת הוּא הַיְחוד וְהַזְיוּג "לְהוֹלִיד נִשְׁמוֹת",
וְלִידַת הַנְּשָׁמוֹת הִיא בְּשִׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח, בְּזִמְנָה קְרִיעַת יָם סוּף,
הוּא כְּמוֹ גִּדּוּל

וְעִיר-אַנְפִּין וְנוֹקְבָא –

הַסְפִּירוֹת ז"א (וְעִיר אַנְפִּין

– מִדּוֹת) וְ"מַלְכוּת"

דְּאִצִּילוֹת, שְׁהָן לִפְנֵי כֵן

בְּהֶעֱלָם, וּמִתְגַּדְּלוֹת בְּכַמֵּן

"אִמָּא עֲלָאָה", –

בְּפִנְיִמִיּוֹת "בִּינָה"

דְּאִצִּילוֹת, שְׁהוּא עֲלִיָּדִי

אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים מִ"אִמָּא

עֲלָאָה", – סְפִירַת

הַ"בִּינָה", וּמִלְמַעְלָה

לְמַעְלָה עַד אֵין-סוּף,

הַמְתַּלְבֵּשׁ בָּהּ – בִּ"בִּינָה"

– לִשְׁם גִּדּוּל זו"נ (זְעִיר

אַנְפִּין וְ"מַלְכוּת") כָּל מ'

או' ו' יְרַחֵי לִידָה. – זו"נ דְּאִצִּילוֹת "נִלְדוֹת" מִ"אִמָּא עֲלָאָה",

"בִּינָה" דְּאִצִּילוֹת, וְכֵן גַּם בִּ"אִמָּא תַתָּא", בִּ"מַלְכוּת", שְׁגִדּוּל

הַנְּשָׁמוֹת שְׁבָה הוּא גַם כֵּן עַל יְדֵי אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים וְהַמְשָׁכָה מִ"אוֹר

אֵין סוּף". וְכַכֵּה הוּא כְּבָרִיאַת נְשָׁמוֹת וּמִלְאָכִים לְעוֹלָם

הַבְּרִיאָה. – שׁוּהָ גַם כֵּן עַל יְדֵי אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים, עַד "אוֹר אֵין

סוּף", הַנִּמְשָׁכִים בִּ"מַלְכוּת". לְהֵלֶן יִסְבִּיר רַבְּנּוּ הַזֶּה, שֶׁלֹּא רַק

עֲבוּר לִידַת הַנְּשָׁמוֹת וְעֲבוּר הַעִיבּוּר נִמְשָׁכִים אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים, כִּי

אִם גַּם עֲבוּר שׁוֹרֵשׁ הָעֵנִין שֶׁל עִיבּוּר, שׁוֹכֵל לְהִיטֵי הַעִיבּוּר,

זִקּוּקִים גַּם כֵּן לְהַמְשָׁכַת אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים. וְגַם, כָּל עֵינָן וְשָׂרֵשׁ

הַפִּיפָה שֶׁ – "מַלְכוּת", מְקַבֵּלֶת וּמִתְעַבֶּרֶת מִ"זְעִיר אַנְפִּין",

– (מִדּוֹת), הוּא מְמַחֵן ד' אִמָּא וְאִמָּא, – "חֲכֻמָּה" וְ"בִינָה",

וְכָכֵל זְוִיג – שֶׁל "חֲכֻמָּה" וְ"בִינָה", שְׁיוּמֶשֶׁךְ מִכָּר עֵנִין שֶׁל

הַיְחוד, נְמַשְׁכָּת – הַטִּיפָה לְ"אִמָּא וְאִמָּא" – "חֲכֻמָּה" וְ"בִינָה",

מִ"אִרְיָה אַנְפִּין" וְ"עֵתִיק יוֹמִין", וּמִלְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין

סוּף, רַק שֶׁהַכֵּל בְּהֶעֱלָם מְמַחֵן, עַד לִידַת הַנוֹקְבָא –

"מַלְכוּת" מְגַלָּה, הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְלָאכִים וְתַהֲיִיכְלוֹת לְעוֹלָם

הַבְּרִיאָה. נִמְצָא, שְׁוָהוּ גִלּוּי אוֹר אֵין-סוּף מְמַשׁ, עֲלִיָּדִי

הַעֲבּוּר וְתַלְדָּה. – לֹא רַק הַמְשָׁכָה מִכּוּחַ הַ"אֵין סוּף", הַנִּמְשָׁכָה

עֲלִיָּדִי "מַלְכוּת" בְּהַתְהוּוֹת הַנְּבִרָאִים, כִּי-אִם גַּם עֵנִין שֶׁל גִּלּוּי

מִ"אוֹר אֵין סוּף" שְׁבָא עֲלִיָּדִי הַעֲבּוּר וְלִידַת הַנְּשָׁמוֹת, הִרִי מִזֶּה

שֶׁ"מַלְכוּת" נִקְרָא "עֲלָמָא דַּתְגַּלְיָא" – עוֹלָמוֹת שֶׁל תַּהֲגוֹלוֹת –

אֵינוֹ רַק מִפְּנֵי שֶׁלִּידָה מִתְגַּלְיָה הַכּוּחַ מִ"אֵין סוּף" בְּנְבִרָאִים

בְּאֻפֵּן שֶׁל הֶעֱלָם, כִּי-אִם גַּם תַּהֲגוֹלוֹת מְמַשׁ שֶׁל אֱלֻקוֹת וְ"אוֹר

אֵין סוּף" בְּעוֹלָמוֹת כְּפִי שׁוּהָ נַעֲשֶׂה עֲלִיָּדִי נִשְׁמוֹת.

88

1 ה"כְּתֵר", וְזֶה מֵאִיר לְסִפִּירוֹת שְׁלִמְעֵלָה מִ"מַלְכוּת" בְּאֻפֵּן שֶׁל

2 "אוֹר חוּזֵר", כָּל הָאִמּוֹר הוּא מִצֵּד זֶה שֶׁבִּ"מַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת"

3 מִתְבַּטָּא הַכּוּחַ שֶׁל "אֵין סוּף" בְּעֵנִין בְּרִיאַת "יֵשׁ מֵאֵין",

4 שֶׁמִּ"מַלְכוּת" מִתְהוּוִים הַנְּבִרָאִים שֶׁהֵם "יֵשׁ" וְ"דִבֵּר נִפְרָד"

5 (בְּהַרְגָּשָׁתָם) מֵאֱלֻקוֹת.

6 וְאֵילוֹ בְּנְבִרָאִים – הִרִי זֶה

7 רַק שֶׁמִּתְבַּטָּא הַכּוּחַ שֶׁל

8 "אֵין סוּף" לְבִרּוּא "יֵשׁ"

9 מֵאֵין, אֲבֵל אֵין אִפְשָׁר

10 לְקִרּוֹא לְכָךְ תַּהֲגוֹלוֹת שֶׁל

11 "אוֹר אֵין סוּף", שֶׁכֵּן

12 הַנְּבִרָאִים הִרִי מְרַגִּישִׁים

13 עֲצָמָם לְמִצִּיאוֹת "יֵשׁ" –

14 אֵין זֶה הִרִי גִלּוּי שֶׁל "אוֹר"

15 אֵין סוּף; לְהֵלֶן יִסְבִּיר רַבְּנּוּ

16 הַזֶּה, שֶׁלֹּא מִיתּוֹ שֶׁל דִּבֵּר

17 נּוֹצֵרִים מִצֵּד "מַלְכוּת" גַּם

18 עֲנִינִים שֶׁהֵם גִּלּוּי שֶׁל

19 אֱלֻקוֹת וְ"אוֹר אֵין סוּף",

20 כְּפִי שֶׁהַדִּבֵּר הוּא בְּלִידַת

21 וְהַתְהוּוֹת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁמִּ"מַלְכוּת", שֶׁנִּשְׁמוֹת הֵן הִרִי אֱלֻקוֹת, וְכִפִּי

22 שֶׁאֱלֻקוֹת בָּאָה בְּצִמְצוּם שֶׁל נְבִרָא, יֵשׁ מִצֵּד "מַלְכוּת" גַּם הָעֵנִין

23 שֶׁל גִּלּוּי אֱלֻקוֹת וְ"אוֹר אֵין סוּף", שֶׁלֵּכֵן זֶה נִקְרָא "עֲלָמָא

24 דַּתְגַּלְיָא" – עוֹלָמוֹת שֶׁל תַּהֲגוֹלוֹת, – שֶׁעַל יְדֵי סְפִירָה זֶה נִתְגַּלָּה

25 "אוֹר אֵין סוּף" בְּעוֹלָמוֹת (וְלֹא רַק הַכּוּחַ שֶׁל "אֵין סוּף" הַמִּתְבַּטָּא

26 בְּהַתְהוּוֹת הַנְּבִרָאִים, שֶׁכִּפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר לְעֵיל זֶה עֵנִין שֶׁל הֶעֱלָם

27 בְּנְבִרָאִים הַמְרַגִּישִׁים עֲצָמָם לְמִצִּיאוֹת "יֵשׁ". וְכֵה גַם³⁷, כִּי

28 בְּרִיאַת הַנְּשָׁמוֹת – מְמַנָּה, – מִ"מַלְכוּת", לְהִיטֵי יֵשׁ וְדִבֵּר

29 נִפְרָד בְּפִנְיִי-עֲצָמוֹ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, – לֹא כְּפִי שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הֵן

30 בְּעוֹלָם הַ"אִצִּילוֹת", שְׁהָן שֶׁם מִהוּת שֶׁל אֱלֻקוֹת, בְּטָלוֹת וְלֹא

31 מְרַגִּישוֹת עֲצָמָן לִ"יֵשׁ", אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הֵן בְּעוֹלָם

32 הַ"בְּרִיאָה", שֶׁם הֵן מְרַגִּישוֹת עֲצָמָן לִ"יֵשׁ" וְ"דִבֵּר נִפְרָד", וַיְחַד עִם

33 כֵּךְ הֵן עֵנִין שֶׁל אֱלֻקוֹת וּמִמְשִׁיכוֹת אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָמוֹת, וְ – מִזֶּה

34 שֶׁנִּשְׁמוֹת בָּאוֹת מִ"מַלְכוּת", נִקְרָא בְּשֵׁם "לִידָה", – שִׁזְקוּקִים

35 לְכָךְ לְכוּחַ עֲלִיָּן מִיּוֹחַד שֶׁל "אֵין סוּף", בְּקִרְיעַת יִסְ-סוּף –

36 שְׁאוֹמֵר עַל כֵּךְ בְּזוּהָ³⁸ ד' בְּעֵתִיקָא תַלְיָא. – שֶׁהַדִּבֵּר תְּלוּי

37 בִּ"עֵתִיק" שֶׁהוּא נִעְתָק וְנִבְדֵּל מִעוֹלָמוֹת, וְהוּא פְּנִימִיּוֹת הַ"כְּתֵר".

38 שֶׁכֵּן, בִּ"כְּתֵר" יִשְׁנֵם הִרִי "עֵתִיק" וְ"אִרְיָה", אִרְיָה – רֹאשׁ וּמִקּוֹר

39 לְנֶאֱצִלִים, וְעֵתִיק – הַבְּחִינָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל "אֵין סוּף". וְכֵשֶׁם שֶׁעַל

40 קְרִיעַת יָם סוּף נִדְרַשׁ כּוּחַ שֶׁל "עֵתִיק" (מִ"אֵין סוּף"), כֵּךְ גַּם לְלִידַת

41 הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁכִּפִּי שֶׁמְדוּבֵּר בְּקִבְלָהּ זֶה אוֹתוֹ עֵנִין שֶׁל קְרִיעַת יָם

42 סוּף, נִדְרַשׁ גַּם עַל כֵּךְ כּוּחַ מִיּוֹחַד שֶׁל "אֵין סוּף". לְהֵלֶן יִסְבִּיר רַבְּנּוּ

43 הַזֶּה, שֶׁלֹּא רַק לְלִידַת הַנְּשָׁמוֹת נִדְרַשׁ כּוּחַ שֶׁל "אֵין סוּף", כִּי אִם

44 גַּם עַל עֵנִין הַעֲבּוּר שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁלִּפְנֵי הַלִּידָה, נִדְרָשִׁים אוֹרוֹת

37. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּר ר' שְׁלִיט"א: "שְׁעִיז יוֹבֵן בְּיוֹתֵר שְׁאִין סְתִירָה בְּהַנ"ל - כִּי בְּרִיאַת הַנְּשָׁמוֹת וְכו' בְּעֵתִיקָא תַלְיָא וְאִפִּילוּ הַגִּידוּל כִּי וְהַיְחִיכְלוֹת". 38. ח"ב נב, ב. 39. רֹאה לְקוֹת צו טז, ב. וְש"נ.

יום שני ה' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלא, ובוה יוב... עד עמ' קלא, וכדלקמן.

- 1 וְבוֹה יוֹבֵן, הַיּוֹת הַמְצוֹת בְּמַלְכוּת - ה' שֵׁל שֵׁם הָיוּ, -
- 2 כפי שהמצוות הן בענין של "ספירות" ובאותיות שם הוי', הרי
- 3 ב"ספירות" זו ספירת ה"מלכות", ובאותיות שם הוי' - הרי זו
- 4 האות ה' אחרונה של שם הוי', וְהַתְּוָרָה - כפי שהיא ב"ספירות"
- 5 ובאותיות של שם הוי',
- 6 היא ב"זעיר אֲנִפִּין" -
- 7 (מדות), האות וָא"ו שֵׁל 1
- 8 שֵׁם הָיוּ, הֵנֶם - 2
- 9 למרות, שֶׁלְמַעֲלָה - כפי 3
- 10 שמצוות ותורה הן 4
- 11 במדרגת "כתר" ב"אֲרִיף 5
- 12 אֲנִפִּין" הַמְצוֹת הֵן 6
- 13 ב"גִּלְגֻּלְתָּא", - 7
- 14 ב"גולגולת" ובמקף שעל 8
- 15 המוחין, ב"לִבְנוּנִית", - 9
- 16 בבחינת "לובן" (חסדים) 10
- 17 של "אריך אֲנִפִּין", היא 11
- 18 ה"אֲרִיף" דִּבְּפִלְגוּתָא 12
- 19 דִּשְׁעָרִי, - ה"אורח" 13
- 20 (הדרך) שיש בהתחלקות
- 21 של השערות, דִּמְתַּפְּלָנָא לְתַרְנִיג אֲרִיחִין - המתחלקים ל-613
- 22 דרכים והמשכות דְּאוֹרֵיָא שֶׁב"זעיר אֲנִפִּין", - של תורה
- 23 אשר ב"זעיר אֲנִפִּין", הרי שהמצוות הן בבחינת "גולגלתא"
- 24 ומקף, שלמעלה ממוחין "חכמה", וְשֵׁרֶשׁ הַתְּוָרָה דִּנְפָקָא
- 25 מְהֻכְמָה עֲלָאָה" - שבאה מ"חכמה עליונה" - היא רק באה
- 26 מ"חכמה עילאה", אבל שרשה הוא למעלה מ"חכמה עילאה",
- 27 הוא ב"מִחָא סְתִימָאָה" ד"אֲרִיף אֲנִפִּין", - בבחינת "מוחא
- 28 סתימאה" של אריך אֲנִפִּין - חכמה סתומה שב"כתר", וְהִינּוּ -
- 29 איזו בחינה בתורה היא ב"חכמה סתימאה" (סתומה) שלמעלה
- 30 לגמרי משכל ומהשגה, הַחֻכְמָה דִּמְעָמִי הַמְצוֹת, - שהם
- 31 "סתום ונעלם", ורק בביאת המשיח הוא יגלה טעמי המצוות,
- 32 שאז תתגלה "חכמה סתימאה", החכמה הסתומה. הרי, כפי
- 33 שתורה ומצוות הן ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר
- 34 מאשר תורה, שתורה היא ב"חכמה סתימאה", ענין המוחין
- 35 שב"כתר", ואילו מצוות הן ב"גולגלתא", בגולגולת ובמקף
- 36 שלמעלה מחכמה סתימאה שבכתר. כיצד, איפוא, הדבר שכפי
- 37 שתורה ומצוות הן ב"ספירות" ובאותיות של שם הוי', התורה
- 38 למעלה מן המצוות (מצוות הן ב"מלכות", אות ה' אחרונה של
- 39 שם הוי', ותורה היא ב"ז"א", האות וָא"ו של שם הוי'), וכפי
- 40 שתורה ומצוות הן ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר
- 41 מאשר ענין התורה? מתרץ רבנו הזקן: אֵלָּא שֶׁהוּא בְּחוֹתֵם

אגרת הקדש

ובוה

יובן היות המצוות במל' ה' של שם הוי' והתורה בז'א וא"ו של שם הוי'. הגם שלמעלה בא"א המצות הן בגולגלתא בלבנונית היא האורחא דבפלגותא דשערי דמתפלגא לתרי"ג אורחין דאורייתא שבז"א ושרש התורה דנפקא מו"ע הוא במו"ס דא"א והיינו החכמה דטעמי המצוות אלא שהוא כחותם המתהפך ונעוץ תחלתן בסופן הוא כח הא"ס ב"ה לברוא יש מאין ולא ע"י עילה ועלול שיהיה העלול מוקף מעילתו ובטל במציאות רק יהיה היש דבר נפרד מאלקות בכדי שיהיה המאציל ב"ה מלך על כל הנפרדים ע"י שיקימו מצותיו שיצוה עליהם וסוף מעשה במחשבה תחלה ולכן אמרו בירושלמי ולית ליה לר"ש שמפסיק

מַאֲיָן, - כוח זה (כתר) ישנו, כנוכר לעיל, בספירת ה"מלכות", שממנה נעשית ההתהוות של "יש מאין", ולא עֲלִיָּדִי עֵילָה וְעֵלּוּל, שִׁיחִיהָ הָעֵלּוּל מִקֶּפֶה מַעֲלִיתוֹ וּבְטָל בְּמַצִּיאוֹת, - ל"עילה" שלו, שמסוג התהוות כזו אי אפשר שתתבצע כוונת ותכלית הבריאה, רַק יִהְיֶה הַיֵּשׁ - בהרגשתו, דְּכָר נִפְרָד מִ- מקורו, מ- אֵלָקוֹת, בְּכַדִּי שִׁיחִיהָ הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא מִלֶּךְ עַל כָּל - הנבראים שבהרגשתם הם הַנִּפְרָדִים, - מאלקות, עֲלִיָּדִי שִׁיחִימוּ מַצּוֹתָיו שִׁיחִימוּ עֲלֵיהֶם, - שדוקא על ידי כך מתבצעים הרצון והכוונה של הבריאה, מה ש"עלה ברצונו אנא אמלוך", ו"מלוכה" היא דוקא על דברים המרגישים עצמם כנפרדים, והם בטלים למלך, ביטולם של הנבראים לאלקות בא על ידי ענין המצוות המעשיות הנעשות מן ועל־ידי נבראים גשמיים שהתהוותם היא מספירת ה"מלכות", ו"סוף מַעֲשֶׂה - המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, עלו בְּמַחֲשַׁבָה תַּחְלָה". - שהיא למעלה גם מ"ראשית" המחשבה, שב"תחלה" ובמדרגה העליונה יותר של מחשבה, ישנם הכוונה והרצון למצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים. וְלִכֵּן אָמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם: "וְלִית לִיהָ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן - האם לא סובר ר' שמעון שֶׁמִּפְסִיק לְלוֹלֵב וְכוּ'", - שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמן שיש לקיימה, כמו בקיום מצות לולב, בירושלמי שם מקשה כך על מה שאמר ר' שמעון, שהוא ו'החברים" שלו אינם

40. שבת פ"א ה"ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר אשר כ"ז הוא ג"כ לפנ"ז בירוש' ברכות (פ"א ה"ב) אלא ששם מקדים סוכה ללולב ובשבת לולב ואח"כ סוכה, ולכן מסתבר דכאן הכוונה לסוגיית שבת דוקא (והטעם י"ל כי בשבת הוא עיקר דין זה). אבל צ"ע: בשני הסוגיות (בש"ס שלפנינו) "לעשות לולב ולעשות סוכה" - והחילוק מובן. וראה שו"ע אדה"ז חא"ח ר"ס תרמ"א. ואכ"מ." וראה לקו"ש חלק כ' ע' 267 הערה 10. וש"נ.

לכתחילה, הוא משתמש בלשון זה דוקא, שנוח לו שנתהפכה
שלייתו, ואינו אומר סתם – שנוח לו שלא היה נולד, כי השליא
נוצרה תחלה מהמפה, והיא לבדה היתה עיקר הולד עד
מ' יום שהתחילה צורת הולד. וככה המצות הן עקר
התורה וישרשה, הגם –
למרות, שהמצות היא
גופנית 1 – אילו, התורה
היא חכמה, – שהיא דבר
רוחני, הוספת כ"ק רבינו:
"ול"ק דא"כ למה תורה
למ' ממצות כדלעיל, רק
שה – המצוות הן
בחינוניות – עליונותן
מתבטאת בענין מקיף, לא בענין פנימי, וזה – תורה היא
בפנימיות, – ומכניסה נשמה וחיות במצוות, ובדלקמן. – וכפי
שיוסבר להלן. הרי כיוון שהוא לומד תורה ואינו רוצה לקיים
מצוות, חסר הרי העיקר והשורש של תורה, ולכן נוח היה לו
אילו שלייתו מתהפכת ולא נשאר ממנו כלום.

מפסיקים מלימוד התורה גם לא לקריאת שמע, שואלים על כך
בירושלמי: האם אין סובר ר' שמעון שמפסיקים מלימוד התורה
כדי לקיים מצוה בזמנה – כמו לולב וסוכה, שכך הרי צריך
להיות גם ביחס למצות קריאת שמע? אלא, להלן, מחלק
בירושלמי בין קריאת
שמע לבין שאר המצוות,
שכן, זה "שינון" וזה
"שינון": לימוד התורה
וקריאת שמע הם שניהם
ענין של שינון ולימוד,
ואילו ביחס למצוות
מעשיות בודאי שמורה ר'
שמעון שמפסיקים מלימוד
התורה כדי לקיים מצוה בזמנה. הוספת כ"ק רבינו: "ובענין
התורה עצמה ג"כ יש קדימות המצות, דמון התחלתה ותלוי
קיומה (בדוגמת שלי וולד)". ואומר להלן בירושלמי, אמר רבי
יוחנן "כל הלומד שלא לעשות – נח לו שנתהפכה שלייתו
על פניו וכו'", – הוספת כ"ק רבינו: "ואין ולד" – ולא היה נולד

אגרת הקדש

ללולב וכו' וכל הלומד שלא לעשות נוח לו שנתהפכה
שלייתו ע"פ וכו' כי השליא נוצרה תחלה מהמפה
והיא לבדה היתה עיקר הולד עד מ' יום שהתחילה
צורת הולד. וככה המצות הן עיקר התורה ושרשה
הגם שהמצוה היא גופנית והתורה היא חכמה רק
שזה בחינוניות וזה בפנימיות וכדלקמן.

יום שלישי ו' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלא, והנה כמו"כ... עד עמ' 262, להחיות.

דאור אין סוף – שמצד אור ה"ק" שהוא מעין המאור, יכולה
להיות ההתהוות של "יש מאין", כפי שהסביר לעיל, המלכש
באצילות עד ה"פרסא", – והמסך שבין "אצילות" ל"בריאה",
שהאור של בריאה-יצירה-עשיה יהיה מהות אחרת מאשר
האור של "אצילות".
והארת ה"קו" שהיה
מאיר בפלים דעשר
ספירות המלכות – של
"אצילות", בקע
ה"פרסא" עמהם, ומאיר
בהם – בשלושים הכלים
של "מלכות דאצילות"
הנעשים נשמה לבריאה
יצירה-עשיה, בבריאה
יצירה-עשיה כמו
באצילות ממש. – ענין זה של ההארה מה"קו" שהאיר בכלים
דאצילות, הוא גם אחרי שנעשה פרסא ומסך בין "אצילות"
ל"בריאה-יצירה-עשיה", והאור של בריאה-יצירה-עשיה אינו
בכלל מהות האור שמ"אצילות", אך, כיוון ששלושים הכלים
של "מלכות דאצילות" בוקעים את הפרסא, שגם אחרי הפרסא
לא יהיה זה ענין אחר לגמרי, ענין של נברא ולא אלקות, אלא
הם ענין של אלקות ואשר לכן הם אור הנשמה של בריאה-
יצירה-עשיה (המהווה ומחיה הנבראים של בריאה-יצירה-
עשיה), הרי כך גם ההארה מה"קו" שבהם גם כן בוקעת את
הפרסא איתם וגם הארת ה"קו" מאירה באור הנשמה של
בריאה-יצירה-עשיה. וכן, גם ה"קו" בעצמו – לא רק הארת
ה"קו" המאירה בכלים דאצילות, כי אם גם ה"קו" בעצמו,

והנה, כמו"כ מונוג – ויחוד, ועיר-אנפין ונקבא דבריאה
יצירה-עשיה – "ד"א" (מדות) ו"מלכות" של העולמות בריאה-
יצירה-עשיה, נבראו מאין ליש כל הנבראים – של עולם
ה"בריאה", והנוצרים – היצורים של עולם ה"יצירה",
והנעשים, – הדברים
שבעולם ה"עשיה", כפי
שהוסבר לעיל, הרי
מ"מלכות דאצילות" 8
ומהויוג של "ד"א" 9
דאצילות 10
הנשמות 11
והמלאכים של עולם 12
ה"בריאה", נבראים שהם 13
כבר ענין של "יש", וכפי 14
שהסביר רבנו הזקן, הרי
זה על ידי כוח ה"אין סוף" הנמשך ב"מלכות" בכלל וביחוד וויוג
"ד"א" ו"מלכות" בפרט, ומצד זה שה"קו" של "אור אין סוף"
מלוכב בספירות, שבגלל זה יכולה להיות מהם ההתהוות של
מציאות "יש", כך גם שמיחוד וויוג "ד"א" ו"מלכות" מהספירות
של העולמות בריאה-יצירה-עשיה מתהווים הנבראים של
עולמות אלה (וכפי שסיכם רבנו הזקן, שגם בהם ישנה
ההתלבשות של הארה מה"קו" של "אור אין סוף"), על ידי אור
הנשמה שבתוכן, שהיא – הנשמה היא, אלקות, מהכלים
דעשר ספירות המלכות דאצילות, – עשרת הכלים של
"מלכות דאצילות" יורדים בספירות של בריאה-יצירה-עשיה
להיות הנשמה והאלקות של הספירות של בריאה-יצירה-
עשיה. וגם בתוכה – ב"מלכות דאצילות", ישנה הארת ה"קו"

המחשבה הקדומה של אדם קדמון) הארת ה"קו" באופן של
הארה דהארה גם בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה.
והארה דהארה דהארה, - כלומר המדרגה השלישית של
הארה, הוא ככל הנבראים - של עולם ה"בריאה", ונוצרים

- של עולם ה"יצירה",

ונעשים, - של עולם

ה"עשיה", שעל-ידיה

מאירה בכל נברא ונוצר

ונעשה, הכוונה

שבמחשבה הקדומה

ד"א"ק", שעל הנברא

ונוצר ונעשה להשלים,

וכוונה זו היא החיות של

הנברא ונוצר ונעשה.

הענין של "הארה דהארה

דהארה" הוא, שהארה איננה עצם אבל היא עדיין אותו מהות

של הענין שממנו באה ההארה, כך שהארת ה"קו" היא עדיין

מהות של אלקות, ואשר לכן היא מתלבשת רק באור הנשמה

של הספירות שהוא אלקות. הארה דהארה כבר אינה המהות

של המדרגה הקודמת, אך היא עדיין המציאות של הענין

הקודם, שלכן ההארה דהארה מתלבשת בנפש ורוח של

ספירות בריאה-יצירה-עשיה, שכבר אינה המהות הקודמת (זה

לא אלקות). אך זה עדיין המציאות של אותו ענין, ענין רוחני

של כלים ושל ספירות, שלמרות שאין זה אלקות הרי זה גם כן

לא מציאות של נברא. הארה דהארה דהארה היא כבר גם לא

המציאות של ההארה האורגינלית, שלכן ההארה דהארה

דהארה של ה"קו" מתלבשת בכל הנבראים, נוצרים ונעשים

שהם מציאות של נבראים. כמו שכתוב⁴¹: "הימים וכל אשר

בהם, - עשית, ואתה מחיה את כלם", - שנמשכת חיות

מ"אור אין סוף", מ"אתה", בכלם (בכל הנבראים), שזה ההארה

דהארה דהארה של ה"קו" מ"אור אין סוף", הנמשכת להיות

חיות לכל הנבראים. וכל זאת בכחית התפשטות החיות

להחיותם. - שבכך יש הבדל בין אופן ההתלבשות ב"אצילות",

ובאור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה, ובנפש ורוח וכלים של

עשר ספירות בריאה-יצירה-עשיה, עד בכל הנבראים,

70

המלבש בסיום וסוף נצח-הוד-יסוד ד"אדם קדמון", שהוא
סוף רגלי הישר שלו - של אדם קדמון, המסתמים במלכות
דעשיה, הנה הארת ה"קו" מאירה משם - מנצח-הוד-יסוד
ד'אדם קדמון, ומתלבשת באור הנשמה דעשר ספירות
דבריאה-יצירה-עשיה

שהוא אלקות. "א"ק"

הוא 'אדם קדמון', שענינו

הוא - המחשבה

הראשונה האוצרת

בתוכה ומקיפה את כל

סדר ההשתלשלות

12 ("צופה ומביט עד סוף כל

13 הדורות"), ומהפרטים

14 שבמחשבה הקדומה הזו

15 באה החיות של כל סדר

16 ההשתלשלות, ובוזר גופא ישנם "יושר" ו"עיוגולים" - "עיוגולים"

17 הוא ענין של "מקיף", המקיף על כל מדרגות ההשתלשלות

18 בהשוואה ובאופן שזה, ש"אצילות" ו"עשיה" מוקפים יחד;

19 ו"יושר" הוא הענין של אור פנימי, הנותן חיות בכל ענין של

20 השתלשלות בהתאם למדות ולמדרגת הענין, הרי רגלי הישר

21 של אדם קדמון מסתיימים במדרגה האחרונה של עולם

22 ה"עשיה", שהיא "מלכות דעשיה". ועל כך הוא אומר, שהארת

23 ה"קו" המאירה עד "מלכות דעשיה" (לא מצד ההתלבשות

24 בכלים ד"אצילות", כי-אם ענין ה"קו" המאיר ב"א"ק (אדם

25 קדמון) - נמצאת בכל מדרגות ההשתלשלות, עד במדרגה

26 התחתונה של "מלכות דעשיה" הבאה מהמחשבה הקדומה

27 ד"א"ק"), הרי ענין זה והארה זו מה"קו" מאיר ומתלבש באור

28 הנשמה של עשר הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה,

29 שהוא אלקות. והארה דהארה, - מה"קו", מתלבשת בנפש

30 רוח דעשר ספירות דבריאה-יצירה-עשיה, - לא רק באור

31 הנשמה, אלא גם בנפש רוח, ואף גם בכל הכלים שלהם.

32 בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה, למרות שאין הם

33 אלקות, שמצד הארת ה"קו" מהכלים דאצילות לא מאירה שם

34 ההארה, שכן "אצילות" אינו מאיר ואינו מתלבש בענין שאינו

35 אלקות, אך מצד ה"קו" עצמו שלמעלה מ"אצילות" יורדת (מצד

אגרת הקדש

סוף רגלי הישר שלו המסתיימים במל' דעשיה הנה
הארת הקו מאירה משם ומתלבשת באור הנשמה
ד"ס דבי"ע שהוא אלקות והארה דהארה מתלבשת
בנפש רוח ד"ס דבי"ע ואף גם בכל הכלים שלהם
והארה דהארה דהארה הוא בכל הנבראים ונוצרים
ונעשים כמ"ש הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה
את כולם וכל זאת בכחית התפשטות החיות להחיותם

יום רביעי ז' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 262, אמנם מציאותו... עד עמ' 262, כנ"ל.

71 אמנם מציאותו ומהותו של אור האין-סוף - עצמו, אינו

72 בגדר מקום כלל, -

73 שנאמר שב"אצילות"

74 נמצא "אור אין סוף" באופן

75 אחד ובבריאה-יצירה

76 עשיה ופרטיו - באופן

77 אחר, אלא הוא וסובב כל

78 עלמין - כל העולמות,

אגרת הקדש

אמנם מציאותו ומהותו של אור הא"ס אינו בגדר מקום
כלל וסובב כל עלמין בשוה ואת השמים ואת הארץ
אני מלא בהשוואה אחת ולית אתר פנוי מיניה אף
בארץ הלזו הגשמית רק שהוא בבחי' מקיף וסובב

79 ברוך הוא, בהשוואה

80 אחת, - שבשם שהוא

81 מלא בשמים כך הוא מלא

82 בארץ, ו"לית אתר פנוי

83 מניה" - אין מקום

84 ומדרגה שהוא פנוי וריק

85 ממנו יתברך, אף בארץ

86

33 והתחלקות, לזאת – לכן, הם הנבראים בבחינת רבוי
34 והתחלקות – שאחד שונה מהשני, וגבול ותכלית, – למרות
35 שהכוח להתהוותם בא מה"אור הסובב" שהוא בלי גבול, אך
36 מפני שהכוח מאיר בתוך הכלים, הרי ההארה האלקית שישנה
37 על ידי הכלים, היא בחינה
38 של התחלקות ובאופן של
39 גבול, ובפרט – כפי
40 שההארה האלקית ממנה
41 נעשית ההתהוות, באה
42 בגילוי, על ידי האותיות,
43 פנוי ללעיל. –
44 שהאותיות יש בהן יותר
45 ענין להתחלקות וההגבלה
46 מאשר הכלים. על כל פנים
47 הרי אמר לעיל, שלא רק

48 בספירות של העולמות, בנשמה, ובנפש רוח, ובכלים, יש גם
49 מהאור הפנימי של "אור אין סוף" (ה"ק", שענינו אור שבשביל
50 העולמות, אור שיאיר את העולמות באור פנימי ה"נרגש"
51 בעולמות, כפי שחיות נרגשת), וגם מהאור הסובב ומקיף (אור
52 שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא רק באופן זה
53 שהוא נשאר למעלה מהם, ואינו נרגש בהם בפנימיות), הרי לא
54 רק שבספירות יש מכל אחד משני הסוגים שבאור, כי אם גם בכל
55 נברא יש משני הסוגים שבאור; ההבדל מתבטא רק בכך אם זה
56 בא בהארה, או בהארה דהארה, או בהארה דהארה דהארה;
57 כשזה בא באופן של הארה, הרי אין זה אכן העצם מ"אור אין
58 סוף", אך זה עדיין המהות של "אור אין סוף"; וכשזה בא באופן
59 של הארה דהארה, אין זה גם המהות של "אור אין סוף", כי אם
60 המציאות בלבד (כלומר, שאין זה ענין שמהותו אלקות, כי אם
61 מציאות של אלקות בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה
62 דהארה דהארה, כפי שהדבר בכל הנבראים, אין זה גם לא
63 המציאות של ההארה האלקית הקודמת, אלא זה כפי שההארה
64 האלקית באה ומתלבשת במציאות של נברא.

1 חלוז הנשמות, רק שהוא בבחינת מקיף וסובב, – אין הוא
2 מאיר בפנימיות, שירגש כפי שהחיות מורגשת, אלא הוא באופן
3 של מקיף והעלם, וכמו שנתפאר הפרוש – של "סובב כל
4 עלמין", בלקוטי אמרים, – בחלק הראשון של ספר ה"תניא"⁴²,
5 ולא
6 והתלבשות החיות – מה
7 שמהות ומציאות ה"אין
8 סוף" מלא בכל העולמות –
9 אין זה באופן של
10 התפשטות והתלבשות
11 החיות, להחיותם
12 ולהוותם מאין ליש, –
13 שגם על ההתהוות מ"אין"
14 ל"יש", למרות שזה על ידי
15 כוח נעלם של "אור אין

16 סוף", אבל הרי זה ענין אבל ענין של גילוי והתפשטות להתהוות
17 הבאה על ידי הספירות והמדריגות הממשיכות ומגלות את הכוח
18 הנעלם, ב"אם – ההתפשטות לחיות ולהתהוות, באה על-ידי
19 הארה דהארה דהארה וכו' מה"ק", בנזכר לעיל. וגם מאור
20 אין-סוף הסובב ומקיף לארבע עולמות אצילות-פריאה
21 יצירה-עשיה בשוה, – האור שהוא למעלה מעולמות,
22 והשפעתו בעולמות היא רק באופן שהוא סובב ומקיף כל ארבעת
23 העולמות בשוה, מאיר – גם אל ה"קן הפנימי – שהוא אור
24 פנימי בעולמות, דרך הכלים דעשר ספירות דבריאה-יצירה-
25 עשיה, – שהכלים הרי מקיפים לאור המתלבש בתוך הכלים,
26 ובהארתו תוך הכלים – נותן בהם כח ועז לברא יש מאין.
27 – כפי שהוסבר לעיל, הרי התהוות הנבראים שבכל אחד
28 מהעולמות, הוא על ידי הכלים של הספירות שבאותו עולם; הרי
29 הכוח שיש לכלים של הספירות להוות "יש מאין" (התהוות
30 שבאה דוקא מעצמות "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") הוא
31 מפני שמאיר בהם מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין". ומאחר
32 שהבריאה היא על-ידי הכלים, – שיש בהם הרי ענין של גבול

יום חמישי ח' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 262, ועוד זאת... עד עמ' קלב, דמל' דאצי'.

75 באופן של "יש מאין", (לא רק בששת ימי בראשית, כפי שזה
76 היה בשאר המאורות, כמו "ישרצו המים" וכדומה, שאז,
77 בששת ימי בראשית, הוציאו המים מכוחם הרוחני ענין של נפש
78 חיה שבא מהמים, אך לאחר ששת ימי בראשית כבר באה נפש
79 חיה אחת מהשניה, ואין זה באופן של "יש מאין", ואילו הארץ
80 – מצמיחה תמיד צמחים באופן של "יש מאין") – הרי שבארץ
81 ישנה המעלה, שלמרות שהיא "נברא" שההארה האלקית שבה
82 הצטמצמה באופן של הארה דהארה דהארה (שאין היא
83 המהות של אלקות ואפילו לא המציאות של אלקות, כי אם
84 מציאות של נברא גשמי כפי שזה בארץ), בכל זאת נראה על

65 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם כפי שההארה האלקית באה
66 במציאות של נברא, זה מתגלה דוקא בנברא כזה שבנבראים
67 עצמם הוא מהיסוד הנמוך ביותר, יסוד העפר שלמטה מאש,
68 רוח ומים, ובנברא המורכב בעיקר מיסוד העפר, כמו הארץ
69 הגשמית – מתבטא בגילוי הכוח והיכולת שיש דוקא ב"עצמות
70 אור אין סוף" להוות "יש מאין". כוח זה הוא בעיקר ב"אור
71 הסובב" ומתגלה על ידי ה"ק", דוקא, האור הפנימי, דבר זה
72 נראה בבירור במה שהארץ מצמיחה, צמיחת צמחים ואילנות
73 גשמיים מכוח הצומח הרוחני שבארץ היא ענין של "יש מאין",
74 וכוח זה מגלה הארץ תמיד, שתמיד צומחים ממנה צמחים

47 וְלִשְׁאֵת פְּרִי כָּל מִין וּמִין בְּפֶרְטֵי פְּרִטִּיּוֹת. – שישנם אילנות
48 המוציאים פירות מתוקים, וישנם אילנות המוציאים פירות
49 חמוצים וכדומה, הרי זה בא מהמזל שברקיע. ב"אור התורה"
50 פרשת במדבר⁴⁵ אומר ה"צמח צדק", שהמזל משפיע התעוררות
51 בכוח הצומח שמתבטא
52 בעשב או באילן שיצמיח,
53 אך עצם הצמיחה הוא
54 מכוח הצומח עצמו,
55 ובמקום אחר ב"אור
56 התורה"⁴⁶ מפרש ה"צמח
57 צדק", שענין ה"הכאה"
58 של המזל הוא, שבשעה
59 שהמזל מאיר על העשב
60 או האילן שאליו הוא
61 שייך, משפיע הדבר בעשב
62 או באילן המשכה
63 לשרשו, ומההמשכה
64 לשרשו הוא הולך וגדל
65 יותר ויותר. אֲבָל בְּטָרֵם
66 יִצְמַח – לְמִי יֵאמָר כָּל
67 מֶזֶל וּמֶזֶל לְכָל עֵשֶׂב
68 וְעֵשֶׂב בְּפֶרְטֵי פְּרִטִּיּוֹת)
69 – הרי אומרים שהמזל

אגרת הקדש

ועוד זאת

יתר על כן על כל הנ"ל הארה דהארה דהארה וכל
הנ"ל היא מראה כחה ויכלתה ביסוד העפר הגשמי
בגילוי עצום ביתר עז מיסודות העליונים ממנו וגם
מצבא השמים שאין בכחם ויכלתם להוציא יש מאין
תמיד כיסוד העפר המצמיח תמיד יש מאין הם עשבים
ואילנות (והמזל המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר
צמח העשב ואינו אומר לו לצמוח מאין ליש אלא
מקוטן לגדול ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות.
אבל בטרם יצמח למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב
ועשב בפרטי פרטיות) מהכח הצומח שבו שהוא אין
ורוחני והם גשמיים ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק
מסתיימים בתחתית עש' ותחת רגליו מאיר אור א"ס
כ"ה הסובב כל עלמין בלי הפסק רב ביניהם רק
עיגולי א"ק לבדו וגם הקו מאור א"ס המסתיים בסיום

1 ידה הכוח האלקי של התהוות "יש מאין", מצד זה שיש בה גם
2 מהאור ה"סובב כל עלמין" וגם מאור ה"קו" שעל-ידו מתגלה
3 הכוח הסובב בענין של התהוות וחיות בנבראים. טעמו של דבר
4 מדוע דבר זה מתגלה בארץ דוקא, יסביר רבנו הזקן להלן, הוא
5 מפני שהארץ היא היסוד
6 הנמוך ביותר של העולם
7 הגשמי, ובמקום הנמוך
8 ביותר שבו יורדת ההארה
9 האלקית, יש בו כוח
10 מ"אור חזור", המבטא
11 בגילוי יותר את ה"עצם",
12 כאור ומדרגה שלמעלה
13 ממנה. ובלשון רבנו הזקן:
14 וְעוֹד זֹאת, יֵתֵר עַל כֵּן
15 עַל כָּל הַנֶּזֶק לְעִיל⁴³,
16 הָאָרֶץ דִּהְיָאָרֶץ דִּהְיָאָרֶץ,
17 – כפי שההארה האלקית
18 באה בנברא באופן של
19 הארה דהארה דהארה,
20 שאז הרי זה כבר שלא
21 בגילוי, לא המהות של
22 אלקות, ואפילו לא
23 המציאות של אלקות,

24 ובכל זאת כבר הוסבר לעיל שיש בה גם מה"קו" – האור הפנימי
25 וגם מהאור ה"סובב כל עלמין", וְכָל הַנֶּזֶק לְעִיל – אור ה"קו"
26 שבה, ו"אור הסובב" שבה – בההארה האלקית שכבר באה
27 באופן של הארה דהארה דהארה – במציאות של נברא – הִיא
28 מְרֵאָה – ההארה האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", מראה
29 את כִּחָה ויכְלָתָה בִּיסוֹד הָעֵפֶר הַגִּשְׁמִי בְּגִלּוֹי עֵצוּם, בִּיתֵר
30 עֵז מִיִּסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מִמֶּנּוּ, – מיסוד העפר, וכמו למשל
31 יסודות אש, רוח ומים, וְגַם מִצְבֵּא הַשָּׁמַיִם, שֶׁאֵין בְּכֻחָם
32 ויכְלָתָם לְהוֹצִיא יֵשׁ מֵאֵין תָּמִיד, בִּיסוֹד הָעֵפֶר הַמִּצְמִיחַ
33 תָּמִיד יֵשׁ מֵאֵין, הֵם עֲשָׂבִים וְאֵילָנוֹת – הצומחים מכוח
34 הצומח הרוחני באופן של "יש מאין". שהרי גם אלה שצומחים
35 על ידי זריעה ונטיעה, יסביר להלן, שזה כמו "יש מאין", שכן מה
36 שזורעים נרקב כולו בארץ, הזריעה משמשת כ"העלאת מין"
37 בלבד (התעוררות של כוח הצומח), ובמיוחד אלה שצומחים בלי
38 זריעה ונטיעה כלל, (וְהַמֶּזֶל הַמִּכָּה וְאֹמֶר "גִּדְל", – שחכמינו
39 ז"ל⁴⁴ הרי אומרים שאין עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה
40 בו ואומר לו גדל, הרי, שהצמיחה היא לא כולה מכוח הצומח
41 שבארץ אלא מה"מזל" שברקיע בא ענין הצמיחה? אומר על כך
42 רבנו הזקן: הֵינּוּ לְאַחֵר שֶׁכֶּבֶר צִמַּח הָעֵשֶׂב, – שכבר נעשה
43 מציאותו של "יש" (עשב), אלא שעליו לצמוח ולגדול, ואילן
44 שעושה פירות הרי צריך שיהיה בהם טעם, מתיקות או חמיצות,
45 הרי זה בא מן המזל, וְאֵינוֹ אֹמֶר לוֹ לְצִמַּח מֵאֵין לֵישׁ –
46 שתתהווה מציאות העשב או האילן, אֲלָא מִקֻּטָּן לְגִדְל,

30 שה"תחילה" של ה"קו" נעוצה בסוף של "רגלי אדם קדמון",
31 המסתיימות במדריגות התחתונות של עולם ה"עשיה", ביסוד
32 העפר; וכיוון שה"קו" הרי ענינו גילוי של "אור אין סוף" – מתבטא
33 לכן ביסוד העפר יותר בגילוי הענין של "אין סוף" בענין של "יש
34 מאין", בענין של צמיחה,
35 כפי שיסביר להלן. וְכֵן
36 הוא בסיס ה"קו" דאור
37 אינסוף המסתים בסיס
38 ה"יש" דרגלי "אדם
39 קדמון" – כפי שה"רגלים"
40 והמדריגות התחתונות של
41 'אדם קדמון' באות באור
42 הפנימי בהתחלקות של
43 המדריגות, הרי בשעה

אגרת הקדש

רגלי א"ק מאיר ממטה למעלה בבחי' אור חוזר כמו
שהמלוכש בא"א ואו"א וזו"נ דאצי' מאיר באור חוזר
ממל' דאצי' ומל' דאצי' היא בחי' כתר ממטה למעלה
ונעוץ תחלתן בסופן. וככה הוא בסיום הקו דאור
א"ס המסתיים בסיום היושר דרגלי א"ק מאיר ממטה
למעלה לבחי' אור הנשמה דמל' דמל' דעשיה שהוא
אלקות ממש מחיצוניות הכלים דמל' דאצי'.

34 שזה בא למדריגות האחרונות, שזה בתחתית ה"עשיה",
35 במדריגות האחרונות של עולם ה"עשיה", כפי שזה יסוד העפר
36 הגשמי, מאיר – ה"קו" בבחינה של "אור חוזר", מַמְטָה לְמַעַלָּה –
37 מההארה דהארה דהארה שבעפר הגשמי, לְבַחֲנִית אִיזֵר הַנְּשָׁמָה
38 דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, – שבאור הנשמה זו המדריגה
39 האחרונה. שכן, "עשיה" היא הרי העולם התחתון ביותר,
40 ו"מלכות" היא הספירה האחרונה, ובי"מלכות" גופא, בעשר
41 הספירות שבה, "מלכות דמלכות" היא האחרונה – אך, כיוון
42 שמדובר כאן בענין אור הנשמה, שְׁהוּא אֱלֻקוֹת מְשֻׁשׁ,
43 מחיצוניות הכלים דְּמַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת. – שכאמור לעיל הם
44 נעשים אור הנשמה לבריאה יצירה עשיה – הרי במדריגת אור
45 הנשמה, שהיא האחרונה שבאור הנשמה – מאיר בה האור החוזר
46 מהמדריגות האחרונות של "עשיה" (המדריגה האחרונה
47 שבנבראים), ונותן את הכוח לגלות כוח ה"אין סוף" בענין של "יש
48 מאין", של צמיחה, באופן תמידי.

1 והאור הפנימי של 'אדם קדמון' ונשארים רק העיגולים והמקיפים
2 של 'אדם קדמון' (שגם העיגולים של 'אדם קדמון' הרי אינם ענין
3 של "אין סוף" ממש כמו האור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") –
4 מאיר שם "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", וְגַם ה"קו" מֵאִדּוֹר
5 אִינְסוֹף הַמְּסִתִּים בְּסִיּוֹם
6 רְגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" –
7 מֵאִדּוֹר מְמַטָּה לְמַעַלָּה
8 בְּבַחֲנִית "אִיזֵר חוּזֵר", –
9 "אור חוזר" היינו – אור
10 שכשמגיע למקום שמעבר
11 לו אין הוא יכול להאיר,
12 הוא מגיע חזרה באור חוזר
13 ביתר חוזק וביתר אור
14 מאשר האור הוא לפני
15 שמגיע לאותו מקום. וכפי שהדבר באור השמש, שהאור התחתון
16 הקרוב יותר לארץ חם יותר מאשר האור האמצעי (האור
17 שבאמצע, בין השמש לארץ), שכן, כאשר קרני השמש מגיעים
18 לארץ, שמעבר לה אין הם יכולים להגיע – הוא חוזר באור חוזר,
19 ולכן חם יותר למטה. כך הדבר ב"אור הקו" שענינו להאיר כל
20 הנבראים באור פנימי, הרי כאשר הוא מגיע למדריגות האחרונות
21 של המחשבה המקיפה כל העולמות והנבראים – הוא חוזר באור
22 חוזר, כְּמוֹ שֶׁ – ה"קו", הַמְּלַכֵּשׁ בְּ"אִרְיָה אֲנִפִּין" וְ"אֲבָא וְאֲמַא"
23 – חכמה בינה ו"עֵזֶר אֲנִפִּין" וְנוֹקְבָא – ד"א (מדות) ומלכות,
24 דְּאֶצִּילוֹת – מֵאִדּוֹר בְּאִדּוֹר חוּזֵר מְמַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת, וּמְלָכוֹת
25 דְּאֶצִּילוֹת הִיא – לכן, בְּחִינַת כְּתָר מְמַטָּה לְמַעַלָּה, – בחישוב
26 הספירות מלמטה למעלה, מ"מלכות" לספירות העליונות, הרי
27 "מלכות" היא בחינה של "כתר" – כנזר לעיל באגרת קודש זו,
28 וְ"נַעֲוִין תַּחֲלָתָן בְּסוֹפָן". – שב"מלכות" הרי זה, שה"תחילה" של
29 "כתר" שלמעלה מ"חכמה", נמצאת ב"מלכות", וב"קו" הרי זה,

יום שישי ט' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלב, ולפמ"ש בס' הגלגולים... עד עמ' 264, כמ"ש במ"א.

72 שב"עשיה", שְׁבִיטוֹד הָעֵפֶר, וְהוּא מֵאֲמֵר: "תִּדְשָׁא הָאָרֶץ
73 וְכוּ", – דשא – שממאמר זה בא הרי כוח הצומח, לְהִיּוֹת פּוֹעֵל
74 בְּקֶרֶב הָאָרֶץ תָּמִיד
75 לְעוֹלָם וָעֶד (בְּחִינַת אֵיזֵר
76 סוֹף, – שלא רק עצם
77 פעולת הצמיחה שהיא
78 ענין של "יש מאין", בא
79 מכוח ה"אין סוף", אלא גם
80 האופן של להצמיח הוא
81 פעולה תמידית, ומצד כוח
82 זה, הוא יכול להצמיח
83 תמיד בלי סוף, הרי שגם
84 זה הוא הענין של "אין

אגרת הקדש

ולפמ"ש
בס' הגלגולים פ"כ הובא בלק"א מתלכשת תחלה
הארה זו של הקו דאור א"ס באור האצי' שבעשיה
וממנה לבריאה ויצירה שבעשיה ומהן לבחי' אור
הנשמה דמל' דמל' דעשיה ועי"ז יש כח ועוז בסיום
הכלי דמל' דמל' דעשיה שביסוד העפר והוא מאמר
תדשא הארץ וכו' להיות פועל בקרב הארץ תמיד
לעולם ועד (בחי' אין סוף ולא בלבד בששת ימי

59 וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵפֶר הַגְּלִילוֹת פֶּרֶק כ, הוּבָא בְּלִקּוּמֵי
60 אֲמָרִים – בספר ה"תניא"⁴⁷, מְתַלְכֶּשֶׁת תַּחֲלָה הָאָרֶץ זו שֶׁל
61 ה"קו" דאור אינסוף
62 באור האצילות
63 שְׁבַע עֶשְׂרִי, וּמְמַנָּה
64 לְבִרְיָאָה וְיִצִּירָה
65 שְׁבַע עֶשְׂרִי, וּמֵהֵן לְבַחֲנִית
66 אִיזֵר הַנְּשָׁמָה דְּמַלְכוּת
67 דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, וְעַל-
68 יִדְיוֹהָ יֵשׁ בָּהּ וָעוֹ בְּסִיּוֹם
69 הַכְּלִי דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת
70 דְּעֵשִׂיָּה – המדריגה
71 וספירה התחתונה ביותר

הצומח שיצמיח, והם הזרועים והנמועים, - העשבים הנזרעים
והאילנות הניטעים, הרי הזרעים הם "העלאת מין" לבוח הצומח,
ואף על פירבן - למרות שהם זרעים ונטועים, הם כמו יש
מאין, שהגרעין הנטוע אין לו ערך כלל לגבי הפרי, וגם -
אין לו שום ערך והשוואה,
נגד כל האילן עם
הענפים והעליו, - שבכך
אין ההבדל כל כך באיכות
כמו לגבי הפרי שיש בו
טעם, ואילו לגרעין שנזרע
אין טעם. אך, קיים הבדל
גדול ואין השוואה
בכמות, של האילן וענפיו
ועליו לגבי הגרעין, הרי
צמיחתם של הפירות ושל
האילן היא ענין של "יש
מאין", למרות שזה בא על
ידי זריעת הגרעין, וכן
במיני זרעונים וירקות וגם
במיני תבואה להתהוות
מאות גרעיני מגרעין א'
הוא כמו יש מאין ומכ"ש
הקשין והשבליים והנה
הפירות שע"י העלאת מ"
היא הזריעה והנטיעה הם
משוכחים מאד מאד
מהעולים מאליהן מכח
הצומח לבדו שבארץ ומוזה
נשכיל המשכות אורות
עליונים באבי"ע (שהוא
תכלית בריאת האדם) כמ"ש
במ"א.

אגרת הקדש

בראשית כמאמר ישרצו המים ומאמר תוצא הארץ
נפש חיה מחכמה דמל' דמל' דעשיה שבו' ימי
בראשית האיר בעולם הזה הארה מאור אין סוף
בחסד חנם בלי העלאת מין נוקבין כלל) להצמיח
עשבים ואילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה
בשנה שהוא מעין בחי' א"ס שאם יתקיים עוה"ז ריבוי
רכבות שנים יצמיחו מדי שנה בשנה אלא שיש מהן
ע"י העלאת מ"נ והם הזרועים והנמועים ואעפ"כ הם
כמו יש מאין שהגרעין הנטוע אין לו ערך כלל לגבי
הפרי וגם נגד כל האילן עם הענפים והעליו וכן
במיני זרעונים וירקות וגם במיני תבואה להתהוות
מאות גרעיני מגרעין א' הוא כמו יש מאין ומכ"ש
הקשין והשבליים והנה הפירות שע"י העלאת מ"
היא הזריעה והנטיעה הם משוכחים מאד מאד
מהעולים מאליהן מכח הצומח לבדו שבארץ ומוזה
נשכיל המשכות אורות עליונים באבי"ע (שהוא
תכלית בריאת האדם) כמ"ש במ"א.

1 סוף, ולא בלבד בששת ימי בראשית, כמאמר: "ישרצו
2 המים", ומאמר: "תוצא הארץ נפש חיה", - מאמרות אלה
3 השפיעו רק בששת ימי בראשית, שאז הוציאו המים והארץ
4 נפשות חיות באופן של "יש מאין", ואילו לאחר זה כבר באה
5 נפש חיה אחת מהשניה
6 שלא באופן של "יש
7 מאין", רק בששת ימי
8 בראשית בלבד השפיעו
9 מאמרות אלה,
10 שהמאמרות באים
11 מהקב"ה דמלכות
12 דמלכות העשיה, שבו'
13 ימי בראשית האיר
14 בעולם הזה הארה מאור
15 אין סוף ב"חסד חנם",
16 בלי העלאת מין
17 נוקבין כלל, - בלי שום
18 התערורות מהמטה
19 (מהמקבל), הנקראת
20 "העלאת מין נוקבין",
21 שהנוקבא (המקבל) מעלה
22 ומעוררת בהתערורות
23 שלה מלמטה -
24 התערורות מלמעלה. הרי,
25 הסדר אחרי ז' ימי
26 בראשית, שמן ההכרח שתהיה העלאת מין והתערורות מלמטה
27 כדי לעורר התערורות מלמעלה; אך, בימי בראשית האירה
28 הארה מ"אור אין סוף" בחסד חנם, בלי העלאת מין כלל, ולכן
29 השפיעו אז המאמרות "ישרצו המים" ו"תוצא הארץ" ענין של
30 "יש מאין", ואילו כוח הצומח מהמאמר "תדשא הארץ" -
31 משפיע תמיד, להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין - מכוח
32 הצומח הרוחני, ליש - ל"יש" הגשמי, העשבים, האילנות
33 והפירות, תמיד מדי שנה בשנה⁴⁸, שהוא - להצמיח תמיד מדי
34 שנה בשנה, הוא מעין בחינת "אין סוף", - שהוא ענין איך
35 סופי, לא מסתיים אף פעם הכוח בארץ להצמיח, שאם יתקיים
36 עולם הזה רבוי רכבות שנים - יצמיחו מדי שנה בשנה.
37 אלא שיש מהן - מהעשבים, מהאילנות ומהפירות, הבאים
38 על ידי העלאת מין נוקבין, - שיש משהו המעורר את כוח

אלא הקשין והשבליים. - שאינם אותו מהות ממש כמו הגרעין
- הרי הם בודאי "יש מאין". והנה⁴⁹, הפירות ש - צומחים
על ידי העלאת מין נוקבין, - התערורות מלמטה, היא
הזריעה והנטיעה - הם משוכחים מאד מאד מהעולים
מאליהן מכח הצומח לבדו שבארץ, - בלי נטיעה וזריעה,
ומזה נשכיל - בענין המשכות אורות עליונים - שיומשכו ב
- עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה - שהאורות
הנמשכים על ידי "העלאת מין" (התערורות מלמטה) של עבודת
האדם, יש בהם מעלה עליונה יותר מאשר האורות הנמשכים
ב"אתערותא דלעילא" (בהתערורות מלמעלה) בלבד, בלי
ההתערורות ועבודת האדם למטה, (שהוא תכלית בריאת
האדם), - שעל ידי עבודתו ימשכו אורות נעלים יותר בכל
העולמות, כמו שנתבאר במקום אחר.

48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאחרי אומרו 'תמיד' מהו 'מדי שנה בשנה' (מעין סתירה מזל"ז), משא"כ לעיל (קלב, סע"א): תמיד (וכן יהי) לעו' - וכהמשך (בחי' א"ס). ויל"פ עפ"מ ש"כ אגה"ק ס"ו יד: וז"ש תמיד כו' אעפ"כ אינה כו' אלא שבכל שנה ושנה כו'".
49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה 'והנה - במ"מ' - מה ענינו כאן? - וי"ל שהוא בהמשך להנ"ל במעלת המצות מהסוף בכלל (ולהסיום במעלות מצות מעשיות) - דאף בכל הענינים הנשפעים גם עתה 'בחסד חנם' - כשנעשה ע"י מצוה ותפלת האדם הם משוכחים מאד מאד. ולהעיר מלקו"ת במש"נ בשלילת טענת המרגלים טובה הארץ מאד מאד".

יום שבת קודש י' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 264, ומוה יובן היטב... עד עמ' קלג, חיי עוה"ב.

אגרת הקדש

- 1 וּמִזֶּה – ממה שהוסבר לעיל, שבתחתית העשיה (במדריגות
2 האחרונות של עולם ה"עשיה") מאיר אור מחזק יותר באופן של
3 "אור חוזר", מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין" ומאור ה"ק" –
4 הרי מזה יובן היטב כַּעֲנִין סֵדֶר מַדְרִיגוֹת: דוּמָם צוּמָח חַי
5 מְדַבֵּר, שֶׁהֵן – כפי שזה
6 בא בד' היסודות מהם
7 מורכב כל נברא, הרי הם¹
8 בְּחִינּוֹת: עֶפֶר – (הנ"ל),²
9 מִים אֵשׁ רוּחַ, שָׁאֵף
10 שֶׁחַי הוּא לְמַעְלָה
11 מְהַצּוּמָח⁵⁰, וְהַמְדַבֵּר
12 לְמַעְלָה מִחַי – אֶפֶס-עַל-
13 פִּי־בֶן – סוג חַי נִזוֹן וְחַי
14 מְהַצּוּמָח, וְהַמְדַבֵּר –
15 האדם, מְקַבֵּל חַיּוּתוֹ
16 מְשִׁנִּיָּהֶם, – מצומח ומחי,¹⁰
17 וְגַם חֻכְמָה וְדַעַת, –
18 מקבל האדם מצומח ומחי,¹²
19 שֶׁ"אֵין הַתִּינּוֹק יוֹדֵעַ
20 לְקִרּוֹת 'אָבָא' וְ'אִמָּא' עַד
21 שִׁמְעֵם טַעַם דָּגֵן כּו', –¹⁵
22 כפי שהגמרא אומרת
23 בברכות⁵¹, וְ"עֲדִין לֹא
24 אָכִילָא בִּשְׂרָא דְתוֹרָא
25 כּו", – כפי שהגמרא
26 אומרת במס' בבא קמא⁵²
27 שרבא שאל שאלה אצל
28 ר' נחמן, ענה לו למחרת בסברא משופרת יותר, ואמר על כך, מה
29 שלא אמרתי לך זאת אתמול בערב, הרי זה מפני שאז עדיין לא
30 אכלתי בשר שור, ולכן דעתי לא היתה צלולה כל כך. הרי
31 שבשר מן החי מוסיף בשכל המדבר. שלכאורה לא מובן, מדוע
32 יהיה החי זקוק לצומח שלמטה ממנו, ומדוע יהיה המדבר זקוק
33 לצומח ולחי שהם למטה ממנו? אלא כפי שהוסבר לעיל יובן
34 הדבר היטב, כִּי הוּא בְּחִינַת "אור חוזר" מְמַשָּׁה לְמַעְלָה, –
35 מהמדריגות התחתונות לעליונות, מִתַּחַתִּית הַעֲשִׂיָּה, –
36 מהמדריגות התחתונות של "עשיה", שֶׁמִּתְנַלֵּית שָׁם – בתחתית
37 העשיה, בְּיָתֶר עוֹ, הָאֶרֶץ דְּהָאֶרֶץ כּו' – כלומר, הארה דהארה
38 דהארה שישנה בעפר הגשמי, מְאֹר אֵין-סוּף הַסּוֹבֵב כָּל
39 עֲלָמִין, – המקיף וסובב כל העולמות בשווה, וּמִתְ"קוֹן אור
40 אֵין-סוּף שְׂבָכִים "רְגִלִי תִישָׁר" דְּ"אָדָם קְדָמוֹן" – המדריגות
- 41 האחרונות של האור הפנימי שבעולמות – מאירה שם ההארה
42 האלקית בְּבְחִינַת "אור חוזר", – באור מחזק יותר מאשר
43 במדריגות העליונות, כְּנֻכָּר לְעִיל. וְיֻכָּן הֵיטֵב בְּזֶה טוֹב טַעַם
44 וְדַעַת, מִה שְׂמֵלָאכִים עֲלִיוֹנִים שְׂבִמְרַכְבָּה "פְּנֵי שוֹר" וְ"פְּנֵי
45 נִשָּׁר"⁵³, – שב"מרכבה",
46 נְהִינִים מְאֹד וְנִזוֹנִים
47 וּמִסְתַּפְּקִים מְרִוּחַ
48 הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף הָעוֹלָה
49 אֵלֵיהֶם מִהַקְרִבּוֹת שֶׁעַל
50 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, – כמו
51 שכתוב⁵⁴: "את קרבני
52 לחמי לאשי", כלומר,
53 שהמלאכים העליונים
54 שהם בבחינה של "אשי",
55 הרי זה להם לחם ומזון,
56 וּבְדִקְדוּק לְשׁוֹן הַחֹרֶךְ
57 הַקְדוּשָׁה⁵⁵: "וְאֵתְהַנִּין
58 מִסוּדָא וְעִקְרָא דִּילְהוֹן".
59 – והם נהנים מהיסוד
60 ומהעיקר שלהם, כלומר,
61 שההמשכה הנמשכת
62 למלאכים על ידי ענין
63 הקרבתו היא מהיסוד
64 ומהעיקר שלהם –
65 משרשם – שכן, כאמור,
66 זה מ"האור החוזר" של
67 "אור אין סוף". וְאֵתְהַרֵי
68 הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת הָאֵלֶּה – שהוסברו כאן, דַּעַת לְנִבּוֹן נִקְלָה
69 לְהִבִּין, עַל יְדֵי כָּל הַנּוֹכָר לְעִיל, גְּדֵל מַעְלַת הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,
70 – מצוות הנעשות בדברים גשמיים, על ידי האברים הגשמיים
71 של האדם, אֲשֶׁר הֵן – המצוות המעשיות, הן תְּכִלִּית יְרִידַת
72 הַנְּשָׁמוֹת לְעוֹלָם הָהָא הַגָּשְׁמִי, כְּמוֹ שְׂכַתוֹב⁵⁶: "הַיּוֹם
73 לַעֲשׂוֹתָם", – שהיום דוקא, בעולם הזה, בעולם המעשה, יש
74 לקיים מצוות מעשיות, הנעשות בדברים גשמיים שהתהוותם
75 היא דוקא מ"עצמות אור אין סוף", ושיש בהם הכוח הנעלם
76 שמצד "עצמות אור אין סוף", ועל ידי המצוות שעושים בדברים
77 אלה מתגלה הכוח הנעלם, וְ"יִפְהָ שְׁעָה אַחַת בְּהַשׁוּבָה
78 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָהָא מְכַל חַיִּי הָעוֹלָם הַכֹּא"⁵⁷:
79 עַד כָּאֵן – אומרים מדפיסי אגרת הקודש, מְצַאנוּ מִבְּתִיבֵי-דוֹ
80 הַקְדוּשָׁה. – של רבנו הזקן (שכתב אגרת זו לפני הסתלקותו).

50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בנוגע להתהוותו – ובכ"ז ניזון כו' [עפ"ז מובן דלא נזכר כאן עפר – דהכל הי' מן העפר. וי"ל שלכן גם לאחר שנתהווה זקוק וניזון ממנו]". 51. מ, א. 52. עא, סע"א ואילך. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל 'ארי' סתם מן האש האוכל הקרבן אדם משברין ורעות רוח" רוח נשברה דאדם המקריב (אוה"ת שם)". 54. פינחס כח, ב. 55. ח"ג רמא, א. 56. ואתחנן ז, יא. עירובין כב, א. 57. אבות פ"ד מ"ז.

יום ראשון	יום ראשון	ד תשרי	ה'תש"ד
	צום גדליה ברחה. אבינו מלכנו. סליחות.		
	שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.		
	תהלים: כג"כ. צו"צט.		
	תניא: אמנם . . . קלא והלידה.		
	קצור באור אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באפ"ן הא':		
	ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. עבודת התשובה הבאה על ידי התמימות, כמה בחינות ומדרגות בענין התמימות, וביתוס אל התשובה העולה על כלנה היא תמימות הלב – הנקראת ערנסטקייט [=רצינות] – כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".		

יום שני	יום שני	ה תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.		
	תהלים: כט"ד. ק"ב.		
	תניא: ובוז יובן . . . קלא וכדלקמן.		
	קצור באור אפ"ן הב':		
	ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה בלה וחייתה הוא בדרך אין-ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על-ידיזה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.		

יום שלישי	יום שלישי	ו תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.		
	תהלים: לה"ח. קג"ק.		
	תניא: והנה כמו"כ . . . 262 להחיותם.		
	קצור באור אפ"ן הג':		
	ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבנו הזקן, אשר זהו כלי ל"ואהבת את הוי' אלקיך", ובאור במאמר "כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". עבודת התשובה בסבת לב טוב.		

יום רביעי	יום רביעי	ז תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.		
	תהלים: לט"ג. קוקח.		
	תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.		
	קצור באור אפ"ן הד':		
	ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון ה'בעלי עסקים' על ה'יושבי אהל' בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.		

יום
חמישי

יום חמישי

ח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מדרש. קט"קא.
תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.

קצור באור אפן הה':

ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך. זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר "לעולם יהא אדם ערום ביראה", וענין הערמומית הוא שלא יהיה נכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם, ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

יום
שישי

יום שישי

ט תשרי, עריוהכ"פ

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד. קיב"קיד.
תניא: ולפמ"ש בס' . . . 264 במ"א.

בפרות: "בני אדם – ולשלוש" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, סך הכל מסבב ט' פעמים.
עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והנלקה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים.
בערב יום הכפורים העבודה היא חרטה על העבר, ביום הכפורים – קבלה על להבא.

שבת
קודש

שבת

י תשרי, יום הכפורים

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט. קודם כל נדרי: קט"קכג. קודם השינה: קכד"קלב. אחר מוסף: קלג"קמא.
אחר נעילה: קמב"קנ.
תניא: ומזה יובן . . . עוה"ב.

ליל יום הכפורים מותחילים "ה' מלך תגל" גו'. פסוק "אור זרוע" – פעם אחת, ובקול רם. על דעת הקהל כו' – ג' פעמים, ובקול נמוך. אין כופלים החרוז "כי הנה כחמור". קריאת שמוע על המטה כמו בשבת ויום טוב. אבינו מלכנו זכור רחמיך כו' – בכל תפלות היום. בראש השנה ויום הכפורים אומרים י"ג מדות הרחמים בהוצאת הספר תורה גם בשחל בשבת. שעור תהלים אחר מוסף.
הפטורת מנחת יום הכפורים: ויהי דבר – ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לדוד ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, וגשאר פתוח עד אחרי כל תפלת נעילה. בקדיש נעילה – לעלא ולעלא, אין באלקינו, עלינו. ואין נושאים בפנים.
אומרים "היום יפנה", גם אם העריב היום. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.

יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה.

ביום הכפורים יוצא לצום עשרים ושש שעות.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום רביעי עמ' א

7 צריכים הערב שמש, ולכן אין צריך לטמא כלי הנעשה לחטאת
8 בטומאה אחרת כדי להטבילו, ויש בו היכר כשאר ממתנים
9 להערב שמש, והמדויק ממשנתנו שאין צריך הערב שמש הוא
10 שלא כרבי אליעזר.
11 דוחה הגמרא: אמר רב, לעולם משנתנו כרבי אליעזר, וגם לדעתו
12 בשאר כלי קודש הנגמרים בטהרה אין צריך הערב שמש,

1 כמדויק במשנה, היינו דאיבא היבדוקן שכלי המשמש
2 לפרה אדומה אינו כשאר כלי קודש וכשר בטבול יום, אלא אי
3 אמרת בעלמא גם לא בעינן הערב שמש וכמדויק במשנה, מאי
4 היבדוקן אבא בכך שמתבילים ואין ממתנים להערב
5 שמש, הרי אף לקודש ניתן להשתמש בכלים הנגמרים בטהרה
6 בלא הערב שמש. אלא ודאי לרבי אליעזר כלים הנגמרים בטהרה

אכילת דגים ובשר יחד יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ה

בדיעבד כיון "דלא הוי סכנה רק דרך בישול". וכן כתב הט"ז (סק"ב) שאם ניצלו יחד ללא מגע ביניהם (והוא רק 'ריחא') אינו אסור בדיעבד, ורק "אם נתבשלו יחד אסורין אף דיעבד".

וה'חתם סופר' (שר"ת יו"ד סי' קא) תמה על המהרש"ל: אם לדעת הרמב"ם מר בר רב אשי אסור משום סכנה צליית דג עם בשר כשנוגעים זה בזה, מדוע כאן (ה"ו ואילך) שהרמב"ם מונה דברים האסורים משום סכנה השמיט דין זה שאסור לבשל דגים עם בשר?

ותירץ: הרמב"ם "רב גובריה ברפואות וטבעיות... ניסה בחקירתו ומצא שנשתנו הטבעיים בזה" (וכעין זה כתבו התוס' מר"ק יא, א ד"ה כוורא. יומא עז, ב ד"ה משום. ועוד) ובזמן הזה אין חשש סכנה בדגים ובשר שהתבשלו יחד.

אכן, למעשה וודאי שאין לאכול בשר ודג יחד ו"לא נסמוך על זה לעשות מעשה לאכלם זה עם זה, דאפשר דהוי ליה כמו דבר הנאסר במנין... ומנהג אבותינו תורה". אך "אנו נוהגים להקל לאכול בשר בכלי דגים בני יומן אפילו באותה הסעודה על ידי הדחה בעלמא" (וראה גם ט"ז יו"ד סי' צה סק"ג).

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא, הלכה ה: הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות. וכל העובר עליהן ואומר: הריני מסכן בעצמי... או איני מקפיד בזה - מפני אותו מפת מידות.

רבא אסר לאכול עם חלב דג שנצלה בתנור יחד עם בשר, ומר בר רב אשי אסר לאוכלו אף בפני עצמו כי אכילת דג ובשר יחד יכולה לגרום לצרעת (פסחים עו, ב). ונקטו המפרשים (רש"י, ר"ח) שלדעת מר בר רב אשי אסור אף כאשר צלו את הדג עם הבשר בתנור אחד, ללא מגע ביניהם, כי ריח הבשר בדג נחשב כדבר ממשי (ריחא מילתא היא).

אך המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"ז סי' טו) כתב בשם המרדכי, שהרמב"ם הביא את דינו של רבא "דגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב" (הל' מאכ"א פ"ט הכ"ג) ולא הביא את האיסור לאכול את הדג בפני עצמו, כי לדעת הרמב"ם מר בר רב אשי אסור לאכול את הדג רק אם צלאו עם בשר ונגעו זה בזה, אבל אם לא היה ביניהם מגע אין חשש סכנה. להלכה כתב הרמ"א (יו"ד סי' קטו ס"ב) שלכתחילה "אין לצלות בשר עם דג משום ריחא", אך "בדיעבד אינו אסור". ומקור הדברים ב'דרכי משה' (הביאו הש"ך סק"א) שמותר

איך נקנה מקום ישיבה בבית הכנסת? יום שני ה' תשרי ה'תשע"ה

בלא כסף ובלא שטר קניא", והוסיף הרמ"א: "ואפילו במקום שנהגו לכתוב שטר".

ובספר 'עטרת צבי' (בשו"ת שבסופו סי' קצב) דן בשאלה: "ראובן שקנה המקום בבית הכנסת משמעון, והלך ראובן וישב על המקום בבית הכנסת. ומנהג בעיר שכותבין על המקום שמו של הקונה, ועדיין שמו של המוכר על המקום. ושוב חזר שמעון מהמכירה - אי יכול לחזור?" והשיב:

לכאורה נראה שלא יוכל לחזור, כי הקונה מקום בבית הכנסת ויושב בו - זוהי חזקה, שכך הוא תשיש המקום (רמ"א חו"מ סי' קמ ס"ח), ואף שהמנהג לכתוב עליו את השם נחשב כ'שטר' (שם), הרי חזקה קונה אף אם נהגו לכתוב שטר, אך יש לומר שכאן אין חזקה מועילה כי ישיבה במקום היא חזקה רק במקום שאין כותבים את שם הקונה "אבל במקום שנוהגין דוקא לכתוב שמו על המקום, יש לומר שיישיבה לא מהני דהא יש לעשות חזקה בגוף המקום, היינו למחוק שמו של המוכר ולעשות מעשה לכתוב שמו של הקונה".

הלכות מכירה פרק א, הלכה ח: ב'יצד ב'חזקה? מ'בר לו בית, מ'בר לו שדה, או ש'נתן אותה ב'מתנה - ב'ין ש'נעל או ג'דר או פ'רץ כל ש'הוא, והוא ש'יועיל ב'מעשיו, ת'רי זה ק'נה. קרקע נקנית בכסף רק במקום שאין רגילים לכתוב שטר מכירה, אבל במקום שכותבים את השטר אין קונים בכסף "עד שיכתוב את השטר" (לעיל ה"ד), כי היות והמנהג לכתוב שטר, אין הקונה סומך דעתו על קנין הכסף כל זמן שלא נכתב שטר (מ"מ שם).

ובחזקה בקרקע ללא שטר, נחלקו ראשונים: יש הסובר שחזקה אינה קונה במקום שכותבים שטר "שלא מצינו שיפה כח חזקה מכח כסף" (רמב"ן, הובא בר"ן קידושין כו, א), ויש הסובר שחזקה קונה אף במקום שכותבים שטר, וקנין חזקה עדיף על קנין כסף כי עשה מעשה בגוף הדבר (רא"ש קידושין פ"א סי' לה).

וכתב ה'כסף משנה' (כאן) שגם הרמב"ם סובר כן, שהרי בקנין כסף תלה קנינו בכתובת השטר במקום שנוהגים לכתוב (בה"ד) ובקנין חזקה לא הצריך את כתיבת השטר. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (חו"מ סי' קצב סט"ז) "חזקה לחודה,

אחריות על חפץ שנלכח לבדיקה יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ה

בדומה לזה כתב הרמב"ם בהלכות שלוחין ושותפין (פ"ב ה"ח): 'הלוקח כלי מבית האומן לשגורן לבית חמיו (כמתנה לארוסתו) ואמר לו: אם מקבלים אותם ממני, אני אתן לך את דמיהם. . ונאנסו בהליכה, הרי זה חייב לשלם, ואם

הלכות מכירה פרק ד, הלכה יד: ה'נוטל ב'לים מן האמן על מנת ל'בקרן, אם ה'יו דמיו קצובין ונאנס ב'ידו - ח'יב ב'דמיו. . והוא ש'יגביהנו ב'די ל'קנות את ב'לו, ו'יהיה אותו ח'פץ הנ'מכר ח'ביב על הלוקח'.

נאנסו בחזרה פטור.

אמנם, יש שני שינויים בין ההלכות:

א. כאן, בהלכות מכירה, חיובו של הלוקח מותנה בכך שהחפץ הנמכר חביב אצלו, כי באופן כזה הלוקח נהנה במקח יותר מהמוכר, אך להלן לא הזכיר הרמב"ם תנאי זה. ב. להלן כתב הרמב"ם שחייב אם החפץ נאבד בהליכה אך בחזרה פטור, ואילו כאן לא הזכיר חילוק זה ומשמע שחייב גם בחזרה, עד שהחפץ ישוב ליד האומן. ויש לבאר את ההבדלים בין ההלכות:

בהלכות שלוחין ושותפין, הלוקח חייב באונסין משום שנטילת החפץ מהווה רכישה, ואף שהתנו ביניהם שיוכל לחזור בו מהמקח אם ירצה, מכל-מקום כל עוד לא חזר בו המקח קיים, ולכן אם נאנס חייב לשלם את דמי המכירה. ומטעם זה החיוב הוא רק בהליכה ולא בחזרה שהרי

החזרה היתה לאחר שהחליט שאינו חפץ במקח ומשעה זו נתבטלה הקנייה ואין טעם לחייבו עליה.

אך כאן בהלכות מכירה החיוב הוא מטעם אחר: מאחר והחפץ חביב אצל הלוקח, נמצא שהוא הנהנה העיקרי מהעסקה ולא המוכר, ולכן כל עוד החפץ בידו יש לחייבו באונסין אף אם לבסוף לא תצא העסקה לפועל מדין שואל, שהרי טעם חיובו של השואל באונסין הוא משום ש'כל הנאה שלו' (בשונה משומר חינם שאינו רשאי להשתמש בחפץ או שוכר שמשלם עבור השימוש), ולכן חייב אף בחזרה, עד שיחזירו ליד הבעלים.

ומטעם זה הדין אמור רק כאשר החפץ חביב אצל הלוקח, אך בחפץ רגיל אין הלוקח נהנה ברכישה יותר מהמוכר ולכן אין לחייבו כדין שואל.

(נתיבות המשפט קפ, סק"א)

איחור בתשלום כעילה לביטול חוזה

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ה

המוכר רשאי לבטל את המכר כי לא סוכם על מכירה בהקפה (נתיבות המשפט, קצ, ט).

להלכה, מדברי השולחן-ערוך (ח"מ, סי' קז, סעיפים י"ז) יוצא שאי תשלום במועד, אינו מהווה עילה לביטול החוזה אלא אם המוכר יוצא ונכנס לתבוע מעותיו, ובכפוף לשאר התנאים המפורטים בחוזה אלא-אם-כן נקבע בחוזה שתשלום במועד המוסכם, הוא תנאי לקיומו.

ועוד דנים הפוסקים האם כשקונה לא עמד בתנאי התשלום והחוזה לא בוטל, והמוכר בא לגבות את חובו מן הקונה ומתברר שלקונה יש חובות רבים למעלה מערך רכישו רשאי המוכר לגבות את חובו מהסחורה שמכר לקונה או שגם אותה סחורה תחולק בין כל הנושים והמוכר יפסיד חלק מהתמורה, כמו שאר הנושים.

לדעת הב"ח (צו, כג), אם הסחורה קיימת, וכן אם יש סחורה אחרת שהוחלפה בסחורה הראשונה ובאה מחמתה, המוכר גובה ממנה לפני הנושים האחרים.

ואילו לדעת החיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סע"ד) אין למוכר שום עדיפות על הנושים האחרים.

הלכות מכירה פרק ח, הלכה א: המוכר שדה לחברו באִלָּה וזו, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותבוע שאר הדמים, אפילו לא נשאר לו אלא זה אחד - לא קנה הלוקח את בִּלָּה, אף על פי שכתב השטר או החזיק.

הרי"ף (שו"ת ח"א, קמח) דן באדם שמכר סחורה כדי לקבל את הכסף מיידית, אך הלוקח איחר את התשלום. המוכר תבע מהלוקח פירעון מידי, אך הלוקח ביקש מבית הדין שהות לשלם את הכסף, ופסק: "אין לו זמן בית-דין כל עיקר, אלא פורעו כמו שהתנה לו על עצמו, ואם יש בדבר הפסד, איהו הוא דאפסיד אנפשיה".

מדברי הרי"ף אין הכרח שהצד השני רשאי לבטל את החוזה בגין כך, אלא שכופין את הלוקח לשלם מיד, אף שייגרם לו נזק בגין כך, אך מכל-מקום רואים מדברי הרי"ף שמועד תשלום בחוזה הוא תנאי יסודי ואינו ככל החיובים שנותנים להם שלושים יום (ראה חידושי רע"א על גיליון השו"ע, ח"מ, סי' עג).

אבל בשיטה מקובצת (ב"מ, עו, ב) הביא תשובה נוספת של הרי"ף, ממנה עולה שכאשר הקונה מבקש שהות לפירעון,

אונאה במטבעות

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ה

שתות – "הרי זה מחזיר את ההוניה", ואם היה פחות משתות, מחול לו ואין דין אונאה.

והקשה ה'מחנה אפרים' (דיני אונאה סי' ז):

בטעם הדבר שבאונאה פחות משתות המקח קיים ואינו מחזיר האונאה, פירש רש"י (קדושין מב, ב, ד"ה חזיר) כיון שאין כל אדם יכול לצמצם הדמים עד שתות, וגם כאשר יערער המתאנה, לא יוכלו השמאים לקבוע בוודאות את שווי הסחורה ולכן מותר הוא ומוחל על סכום קטן זה (רא"ש ב"מ פ"ד סי' כ). וכך אמרו חז"ל (ב"ב צ"ה א) "פחות משתות לא ידיעא במנה ומחיל אינש".

וכל זה בסחורות שאי-אפשר לקבוע את שווי המדויק,

הלכות מכירה פרק יב, הלכה ח"ט: ויבשם שהוניה פירות ובקמה, כך יש דין הוניה במטבעות. ביצד? הרי שהיה דינר של זהב בעשרים וארבעה דינר של כסף, ויצרפה בעשרים דינר... הרי זה מחזיר את ההוניה... פחות מִכָּאן - מחילה.

גם במטבעות שיעור ההונאה הוא שתות (שישית מערך המקח) ואם היתה אונאת שתות, המקח קיים ומחזיר את דמי האונאה, פחות משתות – אינו חייב להחזיר.

והנה, במקור ההלכה (ב"מ נב, א) מבואר שהאונאה היא במטבע שנשחק ונחסר ממשקלו. והרמב"ם חידש שגם בפריטת מטבעות יש דין אונאה, ואם פרטו דינר זהב השווה עשרים וארבעה דינרי כסף, בעשרים דינרי כסף, היינו פחות

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צט

אבל ערך המטבע הוא ערך מוחלט והכל יודעים שדינר זהב שווה עשרים וארבעה דינרי כסף, ואיך אפשר לומר שהמתאנה מוחל על ההפסד שנגרם לו? וצריך לומר שהלכה זו נאמרה כאשר פריטת המטבע נעשתה ללא בדיקה והתעניינות קודמת של הפורט במחיר

המטבע, ועל זה נאמר שעד שתות אנשים מוחלים זה לזה. אבל אם התעניין תחילה אצל החלפן בערך של המטבע והלה הטעה אותו ונקב בשווי הפחות מערך המטבע, הרי זה מקח טעות ואף פחות משתות אינו מוחל, ועל המאנה להחזיר את האונאה (מחנ"א שם).

מי מוסמך לתקן תקנות? יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ה

הסכמת החכם בהלכה בהמשך לדין תקנת בני אומנויות ולא לגבי תקנת בני העיר.

אך בשו"ת תשב"ץ (ח"ד סי' טו) כתב שגם לבני העיר אין סמכות לתקן תקנות במקום שיש אדם חשוב ללא אישור, והרמב"ם כתב תנאי זה בהמשך לדין בני האומנויות משום שבמקורו דין זה מופיע בגמרא במעשה שאירע בבני אומנות, אך הדין נכון גם בבני העיר.

ויש שהוסיפו שיתכן שדברי הרמב"ם אמורים לגבי שני הדינים, ובאים בהמשך לתוכן שתי ההלכות הקודמות ויש לדייק כן מלשונו: 'במה דברים אמורים, במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה, ולהצליח דרכי יושביה'. 'לתקן מעשה המדינה' – מכוון כלפי קביעת שערים של בני העיר שלא יהיו מעשיהם מקולקלים בהפקעת שערים, 'ולהצליח דרכי יושביה' – מכוון לתקנת והצלחת בעלי אומנויות שלא יעשה אחד ביומו של חברו כדי שיצליחו במלאכתם (ציץ אליעזר ח"ב, סי' כג, יב).

הלכות מכירה פרק יד, הלכה יא: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִדְּיָהּ שְׁאִין בָּהּ חָכָם חָשׁוּב לְתַקֵּן מַעֲשֵׂה הַמְּדִינָה וּלְהַצְלִיחַ דְּרָכֶי יוֹשְׁבֶיהָ; אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ אָדָם חָכָם חָשׁוּב – אֵין הַתְּנָאי שֶׁלֹּהֶן מוֹעִיל בָּלוֹם, וְאֵין יְכוּלִין לַעֲנֹשׁ וּלְהַפְסִיד עַל מִי שְׁלֹא קָבַל הַתְּנָאי, אֲלֵא אִם בֶּן הַתְּנָה עִמָּהֶם וְעָשׂוּ מִדַּעַת הַחָכָם. ונחלקו הפוסקים האם ההגבלה האמורה בהלכה זו שבמקום שיש 'חכם חשוב' אין התקנות חלות ללא דעתו, אמורה רק לגבי סמכותם של בני אומנויות לקבוע את דרכי המסחר (בה מדובר בהלכה הקודמת), או גם לגבי סמכותם של בני העיר לתקן תקנות ציבוריות, בה מדובר בהלכה שלפני הקודמת:

בשו"ת הריב"ש (סי' שצט) הביא את דברי הרמב"ם (ב"ב ט, א ד"ה הא דאמרינן), שהטעם לכך שנדרש אישור החכם הוא משום שתקנות שעורכים בני האומנויות עלולות לפגוע בשאר בני העיר מחמת העדר תחרות, ואם כן בני העיר יכולים להתנות כרצונם ואינם זקוקים לאישור החכם. והוסיף, שכן יש לדייק מדברי הרמב"ם שהביא את תנאי

מהו גניבת דעת? שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ה

והוא יודע שאינו אוכל", וכן, "לא ירבה לו בתקרובת (מתנות) והוא יודע שאינו מקבל" (הל' דעות שם). והטעם – "משום שגונב דעתו להחזיק לו טובה בחינם" (רש"י חולין שם). אך כל זה כאשר מפציר בו פעמים רבות, אבל אם אינו מבקש ממנו אלא פעם ופעמיים, אף אם הוא יודע שלא יאכל אצלו ולא יקבל את מתנותיו – מותר "כי זהו כבודו, שמכבדו לאכול עמו" (סמ"ע חו"מ סי' קצ"ח ס"ק ח, שו"ע אדה"ז שם סי' ד).

וכן אם חבירו חביב עליו, והיה מפציר בו לסעוד אצלו גם אם יודע שהיה נענה לו, וכן היה מציע לו מתנות גם אם יודע שהיה מקבל – מותר להפציר בחבירו "אף על פי שיודע שעכשיו לא יסעד ולא יקבל", כי "אין זו גניבת דעת, כיון שהוא חביב עליו באמת, והוא מבקש באמת להנאותו... נמצא שאם יחזיק לו טובה, אינה בחינם (שו"ע אדה"ז שם).

הלכות מכירה פרק יח, הלכה א: אִסּוּר לְרַמּוֹת אֶת בְּנֵי אָדָם בְּמִקָּח וּבְמִכָּר אוֹ לְגַנֹּב אֶת דְּעָתָם... וְאִפְלוּ לְגַנֹּב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּדָבָרִים – אִסּוּר.

כתב הריטב"א (חולין צד, א ד"ה כדאמר): "איסור גניבת דעת של נכרי, כתבו מקצת חכמינו בשם בעלי התוס' ז"ל, שהוא איסור תורה, דנפקא לן מדכתיב לא תגנובו".

וה'קובץ' (על הרמב"ם, הל' דעות פ"ב ה"ו) הביא שיש חולקים וסוברים שאיסור זה הוא רק מדרבנן. וכן כתב אדמו"ר הזקן (חו"מ, הל' אונאה וגניבת דעת סי' ב). והוסיף ה'קובץ' שאף להסוברים שגניבת דעת אסורה מן התורה, הדבר אמור רק במכירה (כגון שמוכר בשר נבילה בחזקת שחוטתה) כיון שהקונה נותן לו כסף תמורתו, אבל במתנה הדבר אסור רק מדרבנן.

ובכלל גניבת דעת הוא אם מפציר בחבירו "שיאכל אצלו

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד' תשרי ה'תשע"ה

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ה

הלכות רוצח ושמירת נפש

פרק יא

- 1 א. מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר:
- 2 "ועשית מעקה לגגך"; והוא, שיהיה בית דירה [מגורים];
- 3 אכל בית האוצרות [מחסן תבואה] ובית הבקר וכיצא
- 4 בָּהֶן, אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על
- 5 ארבע אמות, פטור מן המעקה.
- 6 ב. בית של שני שתפין, חייב במעקה, שנאמר: "כי יכל
- 7 הנפל ממנו", לא תלה אלא בנופל. אם בן למה נאמר
- 8 "גגך"? למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאין
- 9 עשויין לדירה. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו - אינו
- 10 זקוק למעקה, שנאמר: "כי יכל הנפל ממנו", ולא לתוכו.
- 11 ג. גבה המעקה - אין פחות מעשרה טפחים, כדי שלא
- 12 יפל ממנו הנופל. וצריך להיות המחיצה חזקה, כדי
- 13 שישען האדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו בלא מעקה
- 14 - בשל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ולא
- 15 תשים דמים בביתך". ואין לזקין על לאו זה, מפני שאין
- 16 בו מעשה.
- 17 ד. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשול
- 18 בו אדם ונמות, כגון שהיתה לו באר או בור בחדרו, בין
- 19 שיש בו מים בין שאין בו מים - חייב לעשות לו חלצה
- 20 [תל עפר] גבוהה עשרה טפחים, או לעשות לה פסוי כדי
- 21 שלא יפל בה אדם ונמות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת
- 22 נפשות - מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדרך
- 23 יפה יפה, שנאמר: "השמר לך ושמר נפשך". ואם לא
- 24 הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה - בשל מצות
- 25 עשה, ועבר על "לא תשים דמים".
- 26 ה. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהן סכנת
- 27 נפשות; וכל העובר עליהן ואמר: 'הריני מספן בעצמי,
- 28 ומה לאחרים עלי בכך', או 'איני מקפיד על כך' - מדין
- 29 אותו מכת מרדות.
- 30 ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסילון [צינור] המקלח
- 31 מים וישתה, ולא ישתה בליזה מן הנהרות ומן האגמים,
- 32 שמא יבלע עלוקה, והוא אינו רואה. ולא ישתה מים
- 33 מגליין - שמא שתה מהן נחש וכיצא בו מזוהלי עפר,
- 34 ונמות.
- 35 ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין
- 36 ואפלו מזוג, ואפלו התחיל להשתנות טעמו לחמץ,
- 37 והחלב, והדבש, והחציר [מיץ ממאכל]; אבל שאר כל

- 41 המשקין - אין מקפדין על גלוי, שאין בעלי ארס שותין
- 42 מהן.
- 43 ח. השום שנתרסק ואבטיח שנתחד, ונתגלה - אסור; וכן
- 44 כל פיצא בזה. יין מבשל, אין בו משום גלוי; וכן יין
- 45 תוסס, והוא היין משעת דריכתו עד שלשה ימים, ויין או
- 46 מים או חלב שהיו חמין, כל זמן שההכל עולה מהן, וכן
- 47 משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן טפה אחר
- 48 טפה, והוא שיהיה טורד יורד - כל אלו אין בהן משום
- 49 גלוי; שזוהלי עפר מתיראין מבעבוע המשקה ומן ההכל,
- 50 ואין שותין ממנו.
- 51 ט. מי כבשין [שכבשו בהן ירקות], ומי שלקות [שבישלו
- 52 בהן], ומי תורמוסין [צמחים מרים] - אין בהן משום גלוי.
- 53 מים ששנה בהם כבשין ושלקות ותורמוסין - אם נשתנה
- 54 טעמן, אין בהן משום גלוי; ואם אין בהן נותן טעם,
- 55 אסורין. וכן מים שהדיח בהן פרישים ודרמוסקין [סוגי
- 56 פירות] לחולה - אסורין משום גלוי.
- 57 י. יין שעבר בו דברים חדין [חריפים] כפלפלין, או דברים
- 58 מרים כאפסנתין, עד שנשתנה טעמו - אין בו משום גלוי;
- 59 והוא הדין בשאר המשקין.
- 60 יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום
- 61 בין בלילה - אסורין; ואפלו היה בצדן אדם ישן, אין
- 62 אימת ישן על הזוהלין. וכמה ישנו ויהיו אסורין? כדי
- 63 שיצא רחש [רמש] מתחת און כלי, וישתה ויחזור
- 64 למקומו.
- 65 יב. שעור המים שיאסרו אם נתגלו, כדי שיהיה הסם נכר
- 66 [נרגש] בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ כדי שתאבד
- 67 בהן המרה - הרי אלו מתרין, בין בקרקעות בין בכלים.
- 68 וכן הדין בשאר המשקין.
- 69 יג. מעין המושף [זורם] כל שהוא, אין בו משום גלוי.
- 70 לגין [כדי יין] מגלה שהניחו בשדה תבה ומגדל, או בתיק
- 71 שלו, או בבור, אפלו עמק מאה אמה, או במגדל גבוה
- 72 מאה אמה, או בטרקלין מִיפה ומסיד - הרי זה אסור. בדרך
- 73 את התבה או את המגדל, ואחר כך הניחו בו - הרי זה
- 74 מתר. ואם היה בהן נקב, אסור; כמה יהיה בנקב? כדי
- 75 שתכנס אצבע קטנה של קטן.
- 76 יד. חבית שנתגלתה - אף על פי ששתו ממנה תשעה ולא
- 77 מתו, לא ישתה עשירי; מעשה היה, ואמרו ששתה עשירי
- 78 ומת, מפני שארס הנחש שוקע למטה. ויש סם חמת וזוהלי
- 79 עפר [נחשים] שעולה וצופה למעלה, ויש סם שהיא נתלית
- 80 באמצע המשקה; ולפיכך הכל אסור, ואפלו סגנו במסגנת.
- 81 וכן אבטיח שנתגלה - אף על פי שאכלו ממנו תשעה ולא
- 82 מתו, לא יאכל עשירי.
- 83 טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים, ולא ירביץ

ט. אסור לקח רפואה מן הגוי, אלא אם כן נתיאשו ממנו
שיחיה; ואסור להתרפאת מן המין, ואף על פי שנתאשו
ממנו - שמא ימשכו אחריו. ומתיר לקח רפואה מן הגויים
לבהמה, או למכה שבגוף מבחוץ, כגון מלוגמה ורטיה
[תחבושות שונות]; ואם היתה מכה של סכנה, אסור לקח
ממנו. וכל מכה שמחללין עליה את השבת, אין מתרפאין
מנה.

י. ומתיר לשאל לרופא גוי, ויאמר לו: 'סם פלוני יפה לך',
וכך וכך תעשה; אבל לא יקח ממנו.

יא. ואסור להסתפר מהן ברשות היחיד, שמא יתרגנו.
ואם היה אדם חשוב - מתיר, מפני שהוא מתירא להתרגו.
ואם דמה לגוי שהוא אדם חשוב, כדי שיפחד ממנו ולא
יתרגנו - הרי זה מתיר להסתפר ממנו.

יב. אסור למכר לגויים כל כלי המלחמה, ואין משחזין
להן את הזין [סכין]. ואין מוכרין להן לא סכין, ולא
קולרין, ולא כבלים [מיני שרשרות], ולא שלשלאות של
ברזל הנדוואה [מהודד], ולא דבים ואריות, ולא כל דבר
שיש בו נזק לרבים; אבל מוכרין להן תריסין [מגינים],
שאין אלא להגן.

יג. וכשם שאסור למכר לגוי, כך אסור למכר לישראל
שמוכר לגוי. ומתיר למכר הזין לחיל של בגי המדינה,
מפני שהן מגנין על ישראל.

יד. כל שאסור למכר לגוי - אסור למכרו לישראל שהוא
ליסטים, מפני שנמצא מחזק ידי עובדי עברה ומכשילן.
ולא אלו בלבד, אלא כל המכשיל עור בדבר, והשיאו עצה
שאינה הוגנת [נכונה], או שחזק ידי עובדי עברה, שהוא
עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאוות לבו - הרי זה
עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול";
הבא לטל ממך עצה, תן לו עצה ההוגנת לו.

טו. ואסור להשיא עצה טובה לגוי, או לעבד רשע.
ואפילו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה, והוא עומד
ברשעו - אסור; ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה
לנבוכדנאצר לתן צדקה, שנאמר: "להן מלכא, מלכי ישפר
עלך".

פרק יג

א. מי שפגע בחבירו בדרך, ובהמתו רובצת תחת משאה
- בין שהיה עליה משא הראוי לה, בין שהיה עליה יתר
ממשאה - הרי זה מצוה לפרק מעליה; וזו מצוה עשה,
שנאמר: "עזב תעזב עמו".

ב. ולא יפרק ויניחנו נבהל [לחזק] וילך, אלא יקים עמו
ויחזיר ויטען משאו עליה - שנאמר: "הקם תקים עמו",
זו מצוה עשה אחרת. ואם הניחו נבהל, ולא פרק ולא טען
- בטל מצוה עשה, ועבר על מצוה לא תעשה, שנאמר:
"לא תראה את חמור אחיך".

ג. היה כהן, ובהמה רובצת בבית הקברות - אינו מטמא

1 בהן את הבית, ולא יגבל [יערב] בהן את השיט, ולא ירחץ
2 בהן פניו ורגליו, ולא ישקה מהן בהמה, בין בהמתו
3 בין בהמת חבירו; אבל משקה אותן לחתול.
4 טז. עסה שנלושה במים מגלין, אפילו היא של תרומה -
5 תשרף; ואפילו נאפית, הרי הפת אסורה.

פרק יב

א. בהמה חיה או עוף שנשכן נחש וכיוצא בו, או שאכלו
8 סם הממית האדם - קדם שישתנה בגופו, הרי אלו אסורין
9 משום סכנת נפשות. לפיכך, בהמה חיה או עוף שנמצאו
10 חתוכי רגלים - אף על פי שהן מתרין משום טרפה, הרי
11 אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזוחלי עפר נשכן;
12 עד שיבדקו. ביצר בודקין? צולה אותן בתנור: אם לא
13 נתחמף [נתפרק] הבשר, ולא נשתנה משאר הצלי - הרי
14 אלו מתרין.

ב. וכן נקורי [נקבי] תאנים וענבים והקשואין והדלועין
16 והאבטיחין והמלפפונות - אפילו היו גדולים ביותר, בין
17 תלושין בין מחברין, ואפילו היו בתוף הכלי - כל שיש בו
18 לחה ונמצא נשוח, אסור; שמא נחש וכיוצא בו נשכו.
19 ואפילו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר - הרי אלו
20 אסורין, שמא במקום נקב נקב.

ג. תאנה או ענב שנטל העקץ שלהן, אין בהן משום גלוי;
22 לפיכך, אוכל אדם תאנים וענבים בלילה, ואינו חושש.
23 תאנה נקורה שישבה ונעשית גרוגרת, והמרה נקורה
24 שיבשה - שתיהן מתרות.

ד. אסור לאדם לתן מעות או דינרין לתוך פיו; שמא יש
26 עליהם רק יבש של מפי שחין או מצרעין, או זעה - שכל
27 זעת האדם סם המות, חוץ מזעת הפנים.

ה. וכן לא יתן אדם פס [כף] ידו תחת שחיו - שמא נגע
29 בידו במצרע או בסם רע, שהידים עסקניות. ולא יתן
30 התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה,
31 שמא יפל בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.

ו. וכן לא ינעץ הספין בתוך האתרוג או בתוך הצנן -
33 שמא יפל אדם על חדה, וימות. וכן אסור לאדם לעבר
34 תחת קיר נטוי, או על גשר רעוע, או להכנס לחרבה; וכן
35 כל כיוצא באלו משאר הסכנות, אסור לעמוד במקומן.

ז. וכן אסור ליהודי להתחיד עם הגויים, מפני שהן
36 חשודין על שפכויות דמים. ולא יתלוה עמהן בדרך; פגע
37 בגוי בדרך, מחזירו לימינו [מפנהו]. היו עולין במעלה או
39 יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה והגוי למעלה,
40 אלא ישראל למעלה והגוי למטה; שמא יפל עליו
41 להמיתו. ואל ישח [יכוף] לפניו, שמא ירץ [ירוצץ] את
42 גלגלתו.

ח. אם שאלו: 'לאן אתה הולך?' ירחיב לו את הדרך
43 [יאמר לו מקום מרוחק], בדרך שהרחיב יעקב לעשו,
45 שנאמר: "עד אשר אבא אל אדני שערך".

מתוך מהדורת חזק

48 ופגעו זה בזה, אם עוברין שניהן בבת אחת נופלין, ואם
49 בזה אחר זה עולין - כיצד הן עושין? טעונה ושאינה
50 טעונה, תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה; קרובה
51 ורחוקה [לנמל מוצאם], תדחה קרובה מפני שאינה
52 קרובה. שתיקה רחוקות או שתיקה קרובות, שתיקה טעונות
53 - הואיל וכלן בדיק אחד, הטל פשרה ביניהן, והן מעלות
54 שכר זה לזה. ובהו וכיוצא בו נאמר: "בצדק תשפט
55 עמי תיך".

56 יג. הפוגע בשנים - אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק
57 מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה
58 משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים
59 אמורים? בשהיו שניהן שונאין או שניהן אוהבים; אבל
60 אם היה אחד שונא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השונא
61 תחלה, כדי לכף את יצרו הרע.

62 יד. השונא שנאמר בתורה - הוא מישראל, לא מאמות
63 העולם. והיאך יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב
64 אומר "לא תשנא את אחיך בלבבך"? אמרו חכמים, כגון
65 שראוהו לבדו שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה
66 מצוה לשנאו, עד שיעשה תשובה ויחזר מרשעו. ואף על
67 פי שעדיין לא עשה תשובה - אם מצאו נכהל במשאו -
68 מצוה לפרק ולטען עמו, ולא יניחנו נוטה למוות; שמה
69 ישתקה בשביל ממונו, ויבוא לידי סכנה, ותתורה הקפידה
70 על נפשות ישראל, בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם
71 נלויים אל ה' ומאמיניו בעקר הדת, שנאמר: "אמר אליהם,
72 חי אני נאם ה' אלהים, אם אחפץ במוות הרשע, כי אם
73 בשוב רשע מדרכו, וחי".

74 בריף רחמנא דסייען. נגמר ספר אחד עשר בעזרת שדי,
75 ומגין פרקיו, שנים וששים: הלכות נזקי ממונ, ארבעה
76 עשר פרקים; הלכות גנבה, תשעה פרקים; הלכות גזלה
77 ואבדה, שמונה עשר פרקים; הלכות חובל ומזיק, שמונה
78 פרקים; הלכות רוצח ושמירת נפש, שלשה עשר פרקים.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ה

80 בשם ה' אל עולם.

81 ראשית חכמה - קנה חכמה, ובכל קנייך קנה בינה.

ספר שנים עשר והוא ספר קנין

84 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות מכירה, הלכות
85 זכיה ומתנה, הלכות שכנים, הלכות שלוחין ושתפין,
86 הלכות עבדים.

הלכות מכירה

87 יש בכללן חמש מצוות - אחת מצות עשה, וארבע מצוות

1 לה, בשם שאינו מטמא להשיב אבדה. וכן אם היה זמן
2 [תלמיד חכם] שאין דרכו לטען ולפרק - הואיל ואינה לפי
3 כבודו, פטור.

4 ד. זה הכלל: כל שאלו היתה שלו, היה טוען ופורק -
5 הרי זה חייב לפרק ולטען בשל חברו. ואם היה חסיד
6 ועושה לפניו משורת הדין - אפלו היה הנשיא הגדול,
7 וראה בהמת חברו רובצת תחת משא של חברו או קנים
8 וכיוצא בהן, פורק וטוען עמו.

9 ה. פרק וטען, וחזרה ונפלה - חייב לפרק ולטען פעם
10 אחת, אפלו מאה פעמים, שנאמר: "עוב תעזב", "הקם
11 תקים עמו". לפיכך צריך להדדה [לילך] עמו עד פרסה,
12 אלא אם כן אמר לו בעל המשא: 'איני צריך לך'.

13 ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו? משיראהו ראה
14 שהיא כפגיעה [כראיה פנים בפנים] - שהרי נאמר "כי
15 תראה", ונאמר "כי תפגע". וכמה? שצרו חכמים,
16 משיהיה ביניהם מאתים ויש וששים אמה ושני שלישי
17 אמה, שהוא אחד משבועה ומחצה במיל; היה רחוק ממנו
18 יותר מזה, אינו זקוק לו.

19 ז. מצוה מן התורה לפרק עמו בחנם. אבל לטען עליו -
20 הרי זו מצוה, ונוטל שכרו; וכן בשעה שמדדה עמו עד
21 פרסה, יש לו שכר.

22 ח. מצא בהמת חברו רבוצה תחת משא - אף על פי
23 שאין הבעלים עמה, מצוה לפרק מעליה ולטען עליה,
24 שנאמר: "עוב תעזב", "הקם תקים" - מכל מקום. אם כן
25 למה נאמר "עמו"? שאם היה בעל הבהמה שם, והלך
26 וישב לו ואמר לזה שפגע בו: 'הואיל ועליך מצוה, אם
27 רצית לפרק לבדך, פרק' - הרי זה פטור, שנאמר: "עמו".
28 ואם היה בעל הבהמה זמן או חולה, חייב לפרק ולטען
29 לבדו.

30 ט. בהמת הגוי והמשא של ישראל - אם היה הגוי מחמר
31 אחר בהמתו, אינו זקוק לה; ואם לאו, חייב לפרק ולטען,
32 משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל,
33 והמשאוי של גוי - חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל.
34 אבל בהמת הגוי ומשאו - אינו חייב להטפל בהן אלא
35 משום איבה [שנאה].

36 י. חמירין שרגליו של אחד מהן [מהחמורים] רעועות -
37 אין חבריו רשאים להקדים ולעבר מעליו; נפל האיש,
38 רשאים לעבר מעליו.

39 יא. היה אחד טעון ואחד רוכב, וידחקם הדורף [הגיעו
40 לדרך צרה] - מעבירין את הרוכב מפני הטעון. אחד טעון
41 ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הטעון. אחד רוכב
42 ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הרכוב. שניהן
43 טעונין, שניהן רכובין, שניהן ריקנין - עושין פשרה
44 ביניהן.

45 יב. וכן שתי ספינות שהיו עוברות בנהר ופוגעות זו בזו,
46 אם עוברות שתיקה בבת אחת טובעות, ואם עברו זו אחר
47 זו עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלה גבוהה

1. כיצד המחזיק בנעילה קנה? כגון שמכר בית או חצר, 47
 והיה הפתח פתוח, ונעל הלוקח את הפתח וחסר ופתחו - 48
 הרי זה החזיק וקנה, שהרי נשתמש בו שמוש המועיל. 49
יא. כיצד המחזיק בגדידה כל שהוא קנה? כגון שהיה 50
 שם גדר, והיו עולין לו בנחת, והוסיף עליו כל שהוא 51
 והשלימו לעשרה, ונמצא שאין עולין לו אלא בדחק - הרי 52
 זה הועיל, וקנה. וכן אם היתה שם פרצה והיו נכנסים בה 53
 בדחק, והרחיב בה כל שהוא עד שנמצא הנכנס נכנס 54
 ברוח - הרי הועיל, וקנה. 55
יב. נתן צרור [אבן] והועיל, כגון שסכר בו המים לשדה, 56
 או נטל צרור והועיל, כגון שפתח בנטילתו המים לשדה 57
 - הרי זה קנה. וכן כל פיוצא בזה. 58
יג. המוכר שדה לחברו בצד שדהו, או שנתנה לו במתנה 59
 - בין שדש את המצר [השווה את אדמת הגבול] שבין 60
 שתי השדות ונעשו שתייהן כשדה אחת, קנה. אבל אם 61
 הלך בה לארפה ולרחבה, אין הלוקח זה מועיל כלום; ואם 62
 שביל ברמים מכר לו - הואיל ונעשה להלוך, קנה בהלוך. 63
יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוקח? אם היה 64
 מסים במחיצות, קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה; 65
 ואם אין שם מחיצות, קנה ברחב כדי שתהיה על ראשו 66
 תחילה של שריגים ויסב בה. 67
טו. היתה הקרקע צחים [יבש] סלע שאין בה לא גדידה 68
 ולא פרצה, ואינה בת זריעה - הרי הסוקה שקונה אותה 69
 בה, שטיחת הפרות, או העמדת הבהמה שם, וכיוצא בזה 70
 משאר התשמיש. 71
טז. המוכר שדה לחברו, ונכנס בה הלוקח ונרעה או נרה 72
 [חרש], או שאסף פרות האילן או זמרו [כרת ענפים], וכל 73
 פיוצא בדברים אלו - הרי זה קנה, שהרי החזיק; ואין 74
 אחד מהם יכול לחזור בו. וכן אם אסף המוכר סל של 75
 פרות ונתן ללוקח - קנה לוקח מיד בחזקה, שהרי גלה 76
 דעתו שהקנה לו שדה זו קנן זמור, ונעשו פרותיה שלו. 77
יז. הגוי אינו קונה בחזקה, אלא בשטר הוא שקונה עם 78
 נתינת הפסף. וישאל האם מחמת הגוי - הרי הוא כגוי, 79
 ואינו קונה אלא בשטר. כל המחבר לקרקע - הרי הוא 80
 בקרקע, ונקנה בכסף ובשטר או בחזקה; ואם אינו צריך 81
 לקרקע, כגון ענבים העומדות להבצר - הרי זה כמטלטלין 82
 לקניה, ויש להן אוניה. 83
יח. כשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה - כך 84
 שכירות הקרקע נקנית בכסף לבדו, או בשטר לבדו, או 85
 בחזקה; ואין אחד מהן יכול לחזור בו. 86
יט. המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות - בין 87
 שהחזיק באחת מהן, קנה כלן. ואפילו היתה אחת מהן הר 88
 גבוהה, והשניה מצולה [עמק], שהרי תשמיש זו אינה 89
 תשמיש זו - אף על פי כן בין שהחזיק באחת מהן, קנה 90
 השאר. 91
כ. במה דברים אמורים? שנתן דמי כלן. אבל אם לא נתן 92
 דמי כלן, לא קנה אלא כנגד מעותיו; לפיכך אם היו הפל 93

1 לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) דין מקח וממכר; 1
 (ב) שלא יונה במקח וממכר; (ג) שלא יונה בדברים; 2
 (ד) שלא יונה גר צדק במקומו; (ה) שלא יונה בדברים. 3
 ובאור מצוות אלו בפירוש אלו. 4
פרק א 5
א. המקח אינו נקנה בדברים, ואפילו העידו עליהם עדים. 6
 כיצד? בית זה אני מוכר לך, וכן זה אני מוכר לך, 'עבד 7
 זה אני מוכר לך', ופסקו הדמים [וסיכמו מחיר], ונרעה 8
 הלוקח ואמר 'קניתי', ונרעה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו 9
 לעדים: 'היו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה' - הרי זה 10
 אינו כלום, וכאלו לא היה ביניהם דברים מעולם. וכן 11
 בנותן מתנה ומקבלה. 12
ב. אבל אם נקנה המקח באחד מדברים שהוא נקנה בהן 13
 - קנה הלוקח, ואינו צריך עדים כלל; ואין אחד מהן 14
 יכול לחזור בו. 15
ג. ובמה יקנה המקח? הקרקע נקנית באחד משלשה 16
 דברים - בכסף, או בשטר, או בחזקה. 17
ד. כיצד בכסף? מכר לו בית או שדה, ונתן לו הדמים - 18
 קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין פותחין את 19
 השטר; אבל במקום שדרכם לכתב שטר מכר, לא קנה עד 20
 שיתכתב את השטר. ואין קרקע נקנית בפחות משנה 21
 פרוטה. 22
ה. התנה הלוקח ואמר: 'אם רציתי אקנה, בכסף אקנה, 23
 או בשטר אקנה', ונתן הפסף על תנאי זה - הרי זה קים, 24
 ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי; והלוקח יכול 25
 לחזור בו עד שיתכתב את השטר. וכן אם התנה המוכר בזה. 26
ו. האומר לחברו: 'תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך' - בין 27
 שנתן, קנה הבית מדין ערב. 28
ז. כיצד בשטר? כתב לו על הגזר או על החרש או על 29
 העלה: 'שדי נתונה לך', 'שדי מכורה לך' - בין שהגיע 30
 השטר לידו, קנה; אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף 31
 על פי שאין השטר שנה כלום. במה דברים אמורים? 32
 במוכר שדה מפני רעתה [שמעוניין למכור]; אבל בשאר 33
 הקרקעות - אף על פי שהגיע השטר של מכר לידו, ואפילו 34
 היה בו עדים - לא קנה עד שיתן את הדמים. 35
ח. כיצד בחזקה? מכר לו בית או שדה, או נתן אותו 36
 מתנה - בין שנעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא 37
 שיועיל במעשיו - הרי זה קנה. במה דברים אמורים? 38
 בשהחזיק בפני המוכר; אבל שלא בפני המוכר או הנותן, 39
 צריך שיאמר לו: 'לך חזק וקנה'; ואחר כך אם החזיק - 40
 קנה, אף על פי שאינו בפני הבעלים. 41
ט. והמוכר בית לחברו, ומסר לו את המפתח - הרי זה 42
 כמי שאמר לו: 'לך חזק וקנה', אף על פי שאינו בפני 43
 הבעלים; וכשיחזיק, יקנה. וכן המוכר את הבור - בין 44
 שמסר לו דליו [הדלי שלון], הרי זה כמי שאמר לו: 'לך 45
 חזק וקנה'; וכשיחזיק, יקנה. 46

מתוך מהדורת חזק

47 ולאחר שלשים יום' - קנה, ואפלו היתה עומדת באגם
48 [מקום מרעה] ביום שלשים; שנה כמו שהקנה מצתה על
49 תנאי, נעשה התנאי - נתקנים הקנין. וכל האומר 'על מנת',
50 כאומר 'מעכשיו'.

51 י. המוכר בהמה לחברו, או נתנה לו במתנה, ואמר לו:
52 'קנה אותה בדרך שבגני אדם קונין' - אם משף או הגביה,
53 קנה. אבל אם רכב עליה - אם בשדה, קנה; ובעיר, לא
54 קנה, לפי שאין דרך בגני אדם לרכב בעיר.

55 יא. לפיכך, אם היה אדם חשוב שדרכו לרכב בעיר, או
56 אדם מזלזל ביותר [ללא ערך עצמי] שאינו מקפיד על
57 הלכות בעיר רוכב, כגון המטפלין בגדול בהמהות
58 והעבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות הרבים
59 שהרבים דוחקין שם - הרי זה קונה ברכיבה; והוא
60 ששהלך בו.

פרק ג

61 א. אחד בהמה, ואחד שאר כל המטלטלין - נקנין
62 במעות, דין תורה; ומשנתן את המעות - קנה, ואין אחד
63 מהן יכול לחזור בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו
64 המטלטלין אלא בהגבהה, או במשיכת דבר שאין דרכו
65 להגביה.

66 ב. ביצר? המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ונעשה
67 מהן טעון [מטען] גדול שאי אפשר להגביהו - אינו נקנה
68 במשיכה, שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ.
69 וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היה הטעון של פלפלין או
70 אגוזים ושקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יכול
71 להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה; שאם יתירו, יתפרד
72 ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בהן.

73 ג. הספינה - הואיל ואי אפשר להגביהה, ויש במשיכתה
74 טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים - לא הצריכה
75 משיכה, אלא נקנית במסירה; וכן כל פיוצא בזה. ואם
76 אמר לו המוכר: 'לך משף וקנה' - אינו קונה הספינה, עד
77 שימשכנה בלה ויוציאנה מפל המקום שהיתה בו; שהרי
78 הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

79 ד. נמצאת למד, שהלוקח מטלטלין - אף על פי שנתן כל
80 הדמים, יכול לחזור בו; וכן המוכר יכול לחזור בו, עד
81 שיגביה, או משף דבר שאינו בן הגבהה, או ימסר המוכר
82 ללוקח דבר שאין דרכו להמשף. וכיון שהגביה, או משף
83 דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו
84 להמשף - קנה, ואין אחד משניהן יכול לחזור בו; וכופין
85 את הלוקח לתן את הדמים.

86 ה. ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין? גזירה, שמה
87 יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקנהו יאבד באגס, כגון
88 שגפלה דלקה ונשרף, או באו לסטים ונטלוהו; אם יהיה
89 ברשות הלוקח, יתמהמה המוכר ולא יצילו. לפיכך
90 העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל
91 החפץ, שאם אבד, יהיה חייב לשלם.

1 במתנה, קנה בלן. וכן בשכירות - כיון שהחזיק באחת
2 מהן, קנה בלן כל זמן השכירות. היו מקצת הקרקעות
3 בממכר, ומקצתן בשכירות - כיון שהחזיק בין בשכורה
4 בין במכורה, קנה הכל.

פרק ב

5 א. עבד פנעני - הרי הוא כקרקע לקניה, ונקנה בכסף
6 ובשטר או בחזקה.

7 ב. ומה היא החזקה כקנין עבדים? שישתמש בו בדרך
8 שמשמשין בעבדים, בפני רבו. ביצר? התיר לו מנעלו, או
9 שהנעיל לו מנעלו, או שהוליד בליו אחריו לבית המרחץ,
10 או שהפשיטו, או סכו, או גדרו, או הלבישו, או הגביה את
11 רבו - קנה; וכן אם הגביה הרב את העבד, קנהו.

12 ג. תקפו והביאו אצלו [בעל כרחו] - קנהו; שהעבדים
13 נקנין במשיכה כזו. אבל אם קרא לעבד וקא אצלו, או
14 שאמר לו רבו הראשון: 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו -
15 לא קנה; עד שימשכנו בתקופה, או ישתמש בו כמו
16 שבארנו. ואם החזיק בו שלא בפני הרב, צריך שיאמר לו:
17 'לך חזק וקנה'.

18 ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה, וקונין אותו בדרך
19 שקונין בהן בהמה ובדברים שקונין בהן העבדים; לפיכך
20 נקנה במשיכה, אף על פי שלא תקפו.

21 ה. הבהמה, בין דקה בין גסה - נקנית במשיכה; אף על
22 פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכה להגביה, מפני
23 שמתחבטת בארץ. ואם הגביה, קנה. וההגבהה, קונין בכל
24 מקום. אבל המשיכה, אין קונין בה אלא בסמטה, או בחצר
25 של שניהם; ואין קונין בה ברשות הרבים, ולא בחצר
26 שאינה של שניהם.

27 ו. ביצר קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם
28 משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו, שקנה; אלא
29 אפלו קרא לה וקאה, או שהכישו [הכה אותה] במקל
30 ורצתה לפניו - כיון שעקרה יד ורגל, קנה; והוא שימשף
31 בפני הבעלים, אבל אם משף שלא בפני הבעלים - צריך
32 שיאמר לו קדם שימשף: 'לך משף וקנה'.

33 ז. המוכר עדר לחברו, או שנתנו לו במתנה - כיון שפסד
34 לו משכוכית, והיא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל
35 נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משף וקנה'; שמסירת
36 בהמה זו, כמי שאמר לו: 'לך משף וקנה'. וכיון שמשף לו
37 העדר - קנה, אף על פי שמשף שלא בפניו.

38 ח. האומר לחברו: 'משף ותקנה', או 'חזק ותקנה', וכיוצא
39 בדרך אלו, והלך ומשף או החזיק - לא קנה; שמשמע
40 'תקנה להבא', וצדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או
41 הנותן לומר לו: 'משף וקנה', או 'חזק וקנה', וכיוצא
42 בדרך אלו, שמשמען שיקנה עתה בעת שימשף או
43 יחזיק.

44 ט. האומר לחברו: 'משף פרה זו, ולא תקנה אלא לאחר
45 שלשים יום', ומשף - לא קנה. ואם אמר לו: 'קנה מעכשיו

45 שבהמה פתח חצר המתהלכת היא, ואין מה שבתוכה קנוי
46 לבעליה. לפיכך, אם היתה בהמה כפופה, קנה אף בלי
47 שעליה.
48 יד. אמר לו המקנה: 'משוך בהמה זו וקנה בלי שעליה'
49 - הואיל ולא הקנה לו גוף בהמה, אף על פי שמשך
50 והיא כפופה, לא קנה בלי שעליה, עד שימשך הכלים
51 עצמן.
52 טו. הנה עציץ נקוב לאחד, והיו הנרעים שבו לאחד -
53 הקנה העציץ לבעל הנרעים - כיון שמשך קנה; הקנה
54 הנרעים לבעל העציץ - לא קנה, עד שיחזיק הנרעים
55 עצמן.
56 טז. הנה העציץ והנרעים שבו לאחד, והקנה הכל לאחד
57 - החזיק בעציץ לקנות הנרעים, אף העציץ לא קנה;
58 החזיק הנרעים, קנה העציץ. וזו היא ששנו: 'נכסים שאין
59 להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות',
60 שהנרעים שבעציץ נקוב כנרעים בארץ, וכל המחבר
61 לקרקע - בקרקע, כמו שבארנו.
62 יז. כבר בארנו, שכל העומד להבצר - הרי הוא כבצור,
63 ואינו נקנה אלא בהגבהה או בשאר דברים שנקנין בהן
64 המטלטלין.
65 יח. פשטן שהוא מחבר לקרקע, ונכש ואינו צריך לקרקע,
66 ואמר לו: 'יפה [תקן] לי קרקע כל שהוא, וקנה כל מה
67 שעליה' - כיון שתלש כל שהוא, קנה הכל מפני תנאי זה;
68 אבל אם הקנה לו הפשטן הזה במכר או במתנה - לא קנה
69 אלא מה שתלש, שהרי הגביהו. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ה

פרק ד

72 א. כליו של אדם - כל מקום שיש לו להניחו, קונה לו;
73 וכיון שנעשו המטלטלין בתוך הפלי, אין אחד מהן יכול
74 לחזור בו, והרי זה כמו שהגביהו, או כמו שהניחו בתוך
75 ביתו. לפיכך, אין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים,
76 ולא ברשות המוכר, אלא אם אמר לו המקנה: 'לך וקנה
77 בכלי זה'. וכן אם קנה הפלי תחלה והגביהו, ואחר כך
78 הניחו שם ברשות המוכר, וחזר וקנה ממנו הפרות - כיון
79 שנעשו בתוך הפלי הנה, קנה אותן; שםפני הנאת המוכר
80 במכירת הפלי, אינו מקפיד על מקומו.
81 ב. כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר - כך
82 אין כליו של מוכר קונה ללוקח, אף על פי שהוא ברשות
83 הלוקח.
84 ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים, ובחצר שאינה
85 של שניהם, והמשיכה אינה קונה אלא בסמטה, או בחצר
86 של שניהם. וההגבהה קונה בכל מקום.

1 ו. נמצאת אומר, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם
2 שיקחנו, ואמר לו הלוקח: 'תן לי מקחי או חזר לי את
3 מעותי', ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה
4 במוכר כח להצילו ולא נתרשל בדבר זה - הרי זה מחזיר
5 את הדמים, שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך, אם היה
6 ביתו של לוקח שיש בו חפץ הנמכר משכר למוכר, לא
7 תקנו לו חכמים משיכה; שהרי המקח ברשות הלוקח
8 הוא, ומשנתן את הדמים - נקנה המקח, ואין אחד מהן
9 יכול לחזור בו.
10 ז. וכן השוכר את המקום שאותן המטלטלין הנמכרין
11 מנחין בו - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ואף על
12 פי שלא הגביה ולא משך ולא נמסרו לו, שהרי נעשה
13 ברשותו. וכבר בארנו ששכירות קרקע נקנית בכסף או
14 בשטר או בחזקה.
15 ח. המקנה קרקע ומטלטלין כאחד - כיון שקנה הקרקע
16 בכסף או בשטר או בחזקה, נקנו המטלטלין עמהם; כיון
17 שהיו שניהן במכר או במתנה, כיון שמכר המטלטלין ונתן
18 הקרקע, כיון שמכר הקרקע ונתן המטלטלין - כיון שקנה
19 הקרקע, קנה המטלטלין.
20 ט. במה דברים אמורים? בשהיו המטלטלין צבורין
21 באותה קרקע; אבל אם היו במקום אחר, צריך שיאמר
22 לו: 'קנה המטלטלין על גבי הקרקע'. אפילו היו
23 המטלטלין במדינה אחרת, ואמר לו: 'קנה אותן על גבי
24 קרקע פלונית' - כיון שקנה הקרקע, נקנו המטלטלין, ואף
25 על פי שאין צבורין בתוכה; ואם לא אמר לו: 'קנה על
26 גבי קרקע', לא קנה. וקרקע כל שהוא, קונין על גבה כל
27 מטלטלין שירצה.
28 י. הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר - אף על פי
29 שאמר לו: 'קנה המטלטלין על גבי הקרקע', והחזיק
30 האחד בקרקע - לא קנה השני המטלטלין. ואם תפסן
31 אחר שחזר בו המקנה - אין מוציאין אותו מידו, שהרי
32 תפסן אחר שקנה חברו הקרקע שנקנו אלו על גבה.
33 יא. המקנה עבדים וקרקעות כאחד - החזיק בעבדים, לא
34 קנה הקרקעות. החזיק בקרקעות, לא קנה העבדים, עד
35 שיהיו עומדין בתוך הקרקע; ואף על פי שאמר לו: 'קנה
36 עבדים על גב הקרקע', לא קנה עד שיהיו בתוכה -
37 שהעבד מהלך לדעת עצמו.
38 יב. המקנה עבדים ומטלטלין כאחד - משך המטלטלין,
39 לא קנה העבדים. החזיק בעבדים - לא קנה המטלטלין,
40 אלא אם כן היו המטלטלין על גב העבד; והוא שיהיה
41 כפופ, שהרי אינו יכול להלך.
42 יג. המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד - אף על פי
43 שמשך בהמה וקנה, לא קנה הכלים שעליה; עד
44 שיגביה, או ימשך הכלים עצמן אם אין דרך להגביה -

מתוך מהדורת חזק

48 שִׁפְסָק הַדְּמִים, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה דָּמִיו קָצוּבִין, כְּמוֹ
49 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
50 יג. לְפִיכָף, הַמוֹשֵׁף חִמְרִין וּפּוֹעֲלִין וְהַכְּנִיסֵן לַתּוֹף בֵּיתוֹ,
51 וּמִדָּד עַד שְׁלֹא פָּסַק הַדְּמִים - אֲפֹלוּ הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא
52 הַמוֹדֵד, אוֹ שֶׁפָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּף מִדָּד הַמוֹכֵר - שְׁנֵיהֶן
53 יְכוּלִין לַחְזֹר בָּהֶן. פֶּרֶק הַלּוֹקֵחַ, וְהַכְּנִיסֵן לַתּוֹף בֵּיתוֹ - אִם
54 פָּסַק הַדְּמִים, וְאַחֵר כָּף מִדָּד הַמוֹכֵר - אֵין שְׁנֵיהֶן יְכוּלִין
55 לַחְזֹר בָּהֶן, שֶׁהָרִי סִמְכָה דַּעְתּוֹ לְמִכּוֹר. וְאִם מִדָּד עַד שְׁלֹא
56 פָּסַק - שְׁנֵיהֶן יְכוּלִין לַחְזֹר בָּהֶן, שֶׁהָרִי לֹא סִמְכָה דַּעְתּוֹ
57 עַדִּין לְמִכּוֹר, וְאֲפֹלוּ מִדָּד הַלּוֹקֵחַ.
58 יד. הַנוֹטֵל כֶּלִי מִן הָאֵמֶן עַל מִנֵּת לְבָקְרוֹ [לְבִדְקוֹן] - אִם
59 הָיָה דָּמִיו קָצוּבִין וְנִאָּנֵס בִּידּוֹ [וְנִשְׁבַּר], חֵיב בְּדָמָיו; הוֹאִיל
60 וְדָמִיו קָצוּבִין, מַעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתָיו; וְהוּא
61 שִׁיגְבִיהֵנוּ כְּדִי לִקְנוֹת אֶת כָּלוּ, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ הַחֲפֵץ הַנִּמְכָּר
62 חֵיבֵב עַל הַלּוֹקֵחַ. אֲבָל חֲפֵץ שֶׁהַמוֹכֵר קָץ [מֵאִס] בּוֹ, וְהוּא
63 מִבְּקָשׁ וְרוֹדֵף לְמִכּוֹרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שִׁפְסָק
64 הַדְּמִים, וְיִגְבִּיהֵנוּ הַלּוֹקֵחַ אַחֵר שֶׁפָּסַק.
65 טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיָּה אוֹ הַמְּחִיזִיק בַּעֲצָמוֹ, אוֹ
66 שְׂאֵמֵר לְאַחֵר לְהַגְבִּיָּה אוֹ לְמִשֵּׁף לוֹ אוֹ לְהַחֲזִיק לוֹ - הָרִי
67 זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בִּשְׂאֵר דְּרָכֵי הַהֲקָנָה.

פֶּרֶק ה'

68 א. כָּל הַמְּשַׁלְטֵלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. כִּיצַד? הַחֲלִיף פָּרָה
69 בַּחֲמוֹר, אוֹ יֵין בִּשְׁמֵן - אִף עַל פִּי שִׁמְקָפִידִין עַל הַדְּמִים
70 וְשִׁעְרוֹ כְּמָה שֶׁזֶה וְכְּמָה שֶׁזֶה, וְאַחֵר כָּף הַחֲלִיפוֹ -
71 כִּיֵּן שֶׁמִּשֵּׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיָּה, קָנָה הַשֵּׁנִי הַמְּשַׁלְטֵלִין
72 הָאַחֲרוֹת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן, וְנַעֲשׂוּ בְּרִשּׁוֹתָיו, וְאִף עַל פִּי
73 שְׁעַדִּין לֹא מִשְׁכָּן.
74 ב. הַחֲלִיף חֲמוֹר בַּפָּרָה וְטָלָה, וּמִשֵּׁף אֶת הַפָּרָה וְעַדִּין לֹא
75 מִשֵּׁף אֶת הַטָּלָה - לֹא קָנָה, שְׂאִין כָּאֵן מְשִׁיכָה גְּמוּרָה. וְכֵן
76 כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.
77 ג. דָּמִים שְׂאִין מִקְפִּידִין עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן כִּשְׂאֵר מְשַׁלְטֵלִין,
78 וְקוֹנִין. כִּיצַד? הָרִי שֶׁחָפֵן [אִסָּף] מַעֲוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא
79 מִנְּיָן, אֲלֵא נִטְלָן אַכְסֶרָה [בְּאִדְמָה], וְאָמַר לוֹ: 'מִכּוֹר לִי פֶּרֶתְךָ
80 אוֹ יֵין זֶה בְּאֵלוֹ', וְנָתַן לוֹ אֶת הַדְּמִים - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן
81 יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ; שֶׁזֶה דָּבָר שְׂאִינוֹ מִצּוֹי הוּא, וְלֹא הֶצְרִיכוֹ בּוֹ
82 מְשִׁיכָה.
83 ד. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁמִּכּוֹר מְשַׁלְטֵלִין לְשִׁמְעוֹן בַּחֲמִשִּׁים זָוִי, וְקָנָה
84 שִׁמְעוֹן הַמְּשַׁלְטֵלִין וְנִתְחַיֵּב בְּדָמִים, וְאַחֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב שִׁמְעוֹן
85 בַּחֲמִשִּׁים זָוִי אֵלּוּ, הָיָה לוֹ יֵין אוֹ בְּהֵמָה וְעִבְדִּי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
86 מִשְׂאֵר הַמְּשַׁלְטֵלִין, וְהָיָה רוֹצֵה לְמַכְרוֹ, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן:
87 'מִכּוֹר אוֹתָן לִי בַּחֲמִשִּׁים זָוִי שִׁישׁ לִי בִּינְדֹף דָּמֵי הַמִּכָּר',
88 וְאָמַר לוֹ: 'הֵין' - קָנָה רְאוּבֵן הַמְּשַׁלְטֵלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן,
89 וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא מִשֵּׁף וְלֹא הִגְבִּיָּה; שְׁגַם זֶה דָּבָר שְׂאִינוֹ
90 מִצּוֹי הוּא, וְלֹא הֶצְרִיכוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חוֹב
91 עֲלָיו שְׁלֹא מִחֲמַת הַמִּכָּר, וְאָמַר לוֹ: 'מִכּוֹר לִי מְשַׁלְטֵלִין
92 בְּחוֹב שִׁישׁ לִי אֲצִלְךָ', וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קָנָה; עַד שִׁיגְבִיָּה,

1 ד. דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמִשְׁכָּה - אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּמִשְׁכּוֹ
2 לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אוֹ לְסִמְטָה - כִּיֵּן שֶׁהוֹצִיָּא מִקְצַת הַחֲפֵץ
3 מְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, קָנָה.
4 ה. טַעוֹן שֶׁל פְּרוֹת שֶׁהָיָה מִנָּח בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּמִשְׁכּוֹ
5 הַלּוֹקֵחַ לְרִשּׁוֹתָיו אוֹ לְסִמְטָה, אַחֵר שֶׁפָּסַק הַדְּמִים - קָנָה, אִף
6 עַל פִּי שְׁעַדִּין לֹא מִדָּד; וְכֵן אִם מִדָּד הַלּוֹקֵחַ בְּרִשּׁוֹת
7 הָרַבִּים, קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בְּהִגְבָּהָה.
8 ו. הָיָה הַמוֹכֵר מוֹדֵד לַתּוֹף כִּלְיוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ - לֹא קָנָה, שְׂאִין
9 כִּלְיוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. הָיָה הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת
10 הַלּוֹקֵחַ - כִּיֵּן שֶׁקָּבַל עֲלָיו הַמוֹכֵר לְמִכּוֹר - קָנָה לּוֹקֵחַ, וְאִף
11 עַל פִּי שְׁעַדִּין לֹא מִדָּד. הָיָה בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, אוֹ בְּרִשּׁוֹת שֶׁהֵן
12 מִפְּקָדִין אֲצִלּוֹ - לֹא קָנָה לּוֹקֵחַ עַד שִׁיגְבִיָּה הַפְּרוֹת, אוֹ עַד
13 שִׁיּוֹצִיאֵן מְרִשּׁוֹתָיו בְּשִׁכְרוֹת מְקוֹמָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ
14 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
15 ז. הָיָה הַפְּרוֹת בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְאֲפֹלוּ הָיָה
16 בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְהָיָה בַּתּוֹף כִּלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר, וְקָבַל עֲלָיו הַמוֹכֵר
17 לְמִכּוֹר, וְהִתְחַיֵּל הַמוֹכֵר לְמִדָּד לַתּוֹף כִּלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר - אִם
18 אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בְּשִׁלְשִׁים סָלַע אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ
19 וְאֲפֹלוּ בְּסָאָה אַחֲרוֹנָה, הוֹאִיל וְעַדִּין הַפְּרוֹת בְּכִלְיוֹ, וְלֹא
20 גָּמַר כָּל הַמִּדָּה, וְכִלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר אֵינוֹ קוֹנֶה לְלוֹקֵחַ אִף עַל
21 פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ. וְאִם אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בְּשִׁלְשִׁים סָאָה
22 בְּסָלַע', רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קָנָה; שְׁכִיֵּן שֶׁפָּסַקוּ הַדְּמִים עַל כָּל
23 סָאָה וְסָאָה, כָּל סָאָה שִׁיגְבִיָּה הַמוֹכֵר וְיַעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמָרָה
24 מְכִירָתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר וְלֹא בְּרִשּׁוֹת
25 הָרַבִּים; וְאֵלּוּ לֹא הָיָה הַפְּרוֹת בְּכִלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר, כִּיֵּן שֶׁהֵן
26 בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, קָנָה מִשְׁפָּסַק, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא מִדָּד, כְּמוֹ
27 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
28 ח. וְכֵן הַמוֹכֵר יֵין אוֹ שֶׁמֶן לְחִבְרוֹ בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל
29 שְׁנֵיהֶם, אוֹ בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְהִיָּתָה הַמִּדָּה שֶׁל סָרְסוֹר [מִתּוּוֹן]
30 - עַד שְׁלֹא נִתְמַלְאֵת הַמִּדָּה הָרִי לְמוֹכֵר; מִשְׁנִתְמַלְאֵת הַמִּדָּה
31 - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ.
32 ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיָה צְבוּרִין בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם,
33 וְהַמִּדָּה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיָה הַמוֹכֵר מוֹדֵד - עַד שְׁלֹא
34 נִתְמַלְאֵת הַמִּדָּה, הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר; וּמִשְׁנִתְמַלְאֵת
35 הַמִּדָּה, הָרִי הִיא שֶׁל לּוֹקֵחַ.
36 י. הִיָּתָה הַמִּדָּה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיָה בֵּה רִשְׁמִין לִידַע חֲצִיָּה,
37 וּשְׁלִישָׁה, וְרִבִּיעָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כִּיֵּן שֶׁהִגִּיעַ לְרִשְׁם מִן
38 הָרִשְׁמִין, קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְמַלְאֵת
39 הַמִּדָּה; שֶׁכָּל רִשְׁם מֵהֶן כְּמִדָּה בְּכָנִי עֲצָמָה - שֶׁהָרִי שֶׁל
40 אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמִּדָּה, וְהוּא סוּמָף עַל הָרִשְׁמִין שֶׁבָּהּ.
41 יא. זֶה כָּלָל גְּדוֹל הִזְהָר בִּינְדֹף: הַקּוֹנֶה אֶת הַמְּשַׁלְטֵלִין - אִם
42 פָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּף הִגְבִּיָּה, קָנָה. וְאִם הִגְבִּיָּה תַחֲלָה
43 וְהִנִּיתָ, וְאַחֵר כָּף פָּסַק הַדְּמִים - לֹא קָנָה בְּאוֹתָהּ הַהִגְבָּהָה;
44 עַד שִׁיגְבִיָּה אַחֵר שֶׁפָּסַק, אוֹ יִמְשֵׁף דָּבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהִגְבִּיָּה.
45 יב. הָיָה דָּבָר הַנִּמְכָּר דָּמִיו קָצוּבִין וְיִדּוּעִין, וְהִגְבִּיהוּ -
46 קָנָה, אִף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אַחֵר שֶׁהִגְבִּיָּה. וְהוּא הָיָה בִּשְׂאֵר
47 דְּבָרִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶם הַמְּשַׁלְטֵלִין, שְׁעָרִיף לִקְנוֹת בָּהֶן אַחֵר

וכיוצא בזה, ואומרים: 'קנינו מפלוני שעשה פלוני שליח',
או 'שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו', או 'שבטל המודעה
שפסד על גט זה', וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.
ג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים - אינו מועיל
כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו במשחק
ומהתל, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר; לפיכך אם אמר:
'בלב שלם אני אמרתי, וגמרתי לעשות דבר זה' - אין צריך
דבר אחר כלל.

יד. הדברים שאין בהם ממש, אין הקנין מועיל בהם.
כיצד? הרי שכתב בשטר: 'קנינו מפלוני שילך בסחורה עם
פלוני', או 'שיחלקו החצר שביניהן', או 'שישתפפו שניהן
באמנות', וכיוצא בדברים אלו כלן - הרי זה קנין דברים,
ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה להם דבר מסים
וגדוע, לא עקר ולא פירות עקר הגדוע.

פרק ו

א. הפרות - אף על פי שאין קנין בהן כמו שבארנו, הרי
קנין בקנין כשאר המטלטלין. אבל המטבע - כשם שאין
קנין בו, כך אינו נקנה בקנין; נמצא המטבע אינו נקנה
בקנין, ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות בו כשאר
הדברים.

ב. לשונות [חתיכות] של זהב ושל כסף - הרי הן
כעשיות של ברזל או של נחשת, והכל כשאר מטלטלין
הן, ונקנין בקנין, וקונין זה את זה בהחלפה כמו שבארנו.
אבל המטבעות של כסף, או דינרין של זהב, או המעות
של נחשת - הרי כלן דמים כנגד שאר מטלטלין, והנחתן
את אחד מהן דמי מטלטלין לא קנה עד שימשוך או
יגביה כמו שבארנו; ואין אחד מהן נקנה בקנין, ולא
נעשה קנין.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין
באחד ממיני מטבעות אלו, או עבדים וקרעויות. אבל
הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף, הרי הן כפרות;
וכן המעות של נחשת, כמו פרות לגבי מטבע של כסף.

ד. כיצד? נתן לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של
כסף - נקנה הכסף אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידי,
וחיב לתן לו חמשה ועשרים דינר של כסף כשפסק [כפי
שקבע] עמו: אם חדשים, חדשים; ואם ישנים, ישנים.
אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא
קנה, עד שיקח הדינר של הזהב; וכל אחד מהן יכול לחזור
בו.

ה. נתן לו שלשים אסר של נחשת בדינר כסף - נקנה
הדינר של כסף, וחיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר
חדש, חדש; ואם ישן, ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף
בשלשים אסר - לא קנה, עד שיקח האסרות של נחשת;
וכל אחד מהן יכול לחזור בו.

ו. וכן מעות הרעות שפסלתן המלכות או המדינה, או
הדינרין שאינן יוצאין [חדלו להשתמש בהם] באותה

או ימשוך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד מן
הדרכים שהמטלטלין נקנין בהן.

ה. הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין -
כל אחד מהן נקנה בחליפין, והוא הנקרא 'קנין'. ועקר
הדרך הזאת, שינתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר
לו: 'קנה כלי זה חלף החצר או היין או הבהמה או העבד
שמכרת לי בכך וכך': ביון שהגביה המוכר את הכלי,
ונקנהו - קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף
על פי שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים; ואין אחד מהן
יכול לחזור בו.

ו. אין קנין אלא בכלי, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה;
ואין קנין בדבר שהוא אסור בהנאה, ולא בפרות, ולא
במטבע. ואין קנין בכליו של מוכר, אלא בכלי הלוקח.
ז. הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו המוכר,
זכה הלוקח; ואף על פי שהקנה לו הכלי על מנת להחזירו,
נקנה המקח וזכה בו הלוקח, שהמתנה על מנת להחזיר
שמה מתנה. אף על פי שלא תפס המוכר כל הכלי שקנהו
חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו ואחז המקנה לו מקצתו -
קנה הלוקח; והוא שיאחז ממנו כדי שעור כלי, או יאחזנו
אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי מיד המקנה לו.
לפיכך, אם הקנה לו במקצת הבגד, צריך שיאחז מן הבגד
כדי שלש אצבעות; שאם יפסק ממקום שאחז, הרי הוא
כלי בפני עצמו - ששלש אצבעות מן הבגד קרוי כלי, כמו
שבארנו בענין טמאת בגדים. וכן אם אחז פחות משלש,
והיה יכול לנתק כל הכלי - קנה.

ח. זה שכותבין בשטרות: 'קנינו מפלוני בכלי הפשר
לקנות בו' - 'בכלי', להוציא הפרות וכיוצא בהן; 'הפשר',
להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו', להוציא כליו של מוכר.
ט. זה הקנין, אינו צריך להיות בפני עדים, אלא אם היה
בינו ובין חברו, קנה; שלא הצריכה תורה עדים בדיני
ממונות אלא לכופר [למכחיש]; אבל המוכר או הנותן או
השוכר או המשאיל וכיוצא בהן, אינו צריך עדים. וכיון
שקנה הקונה בדרך מן הדרכים שקונין בהן - בין בהגבהה,
בין במשיכה ומסירה, בין בקנין, בין בכסף או בשטר או
בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

י. המוכר או הנותן שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזור
בו כל זמן שעסיקין באותו ענין, ואף על פי שהקנין בפני
עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהן יכול לחזור בו,
אף על פי שאין ביניהם עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן,
כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעסיקין באותו ענין, מה
שאין בן בשר דרכי ההקניה.

יא. יש דברים הרבה שאין צריכין קנין, ואין לקנין בהן
טעם - כגון המשחרר את עבדו, או המגרש את אשתו, או
העושה שליח, או המוסר מודעה, או המבטל מודעה, או
המוחל לחברו חוב או פקדון שיש לו בידו, וכל כיוצא
בדברים אלו.

יב. נהגו רב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים

48 השטר' - אף על פי שהחזיקו לו בשדה, חוזר בזה ובזה,
49 עד שיגיע שטר המתנה לידי מקבל המתנה.

50 **יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ה**

51 פָּרָק ז

52 א. מי שנתן הדמים ולא משך הפרות - אף על פי שלא
53 נקנו המטלטלין כמו שבארנו, כל החזר בו, בין לוקח בין
54 מוכר - לא עשה מעשה ישראלי, וחיב לקבל 'מי שפרע'.
55 ואפלו נתן הערבון בלבד - כל החזר, מקבל 'מי שפרע'.
56 ב. וכיצד מקבל 'מי שפרע'? אורין אותו בבית דין,
57 ואומרים: 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור
58 הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים ששבעו בים, הוא
59 יפרע ממי שאינו עומד בדבורו'; ואחר כך יחזרו הדמים.
60 ג. הנותן דמי המטלטלין, או מקצת הדמים, וחזר בו
61 הלוקח, ואמר לו המוכר: 'בוא וטל את מעותיך' - הרי
62 המעות אצלו כמו פקדון; ואם נגבכו או אבדו, אינו חיב
63 באחריותו. אבל אם חזר בו המוכר - הרי המעות ברשותו,
64 וחיב באחריותו, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: 'בוא
65 וטל את שלך'; עד שיקבל עליו 'מי שפרע', ויאמר לו
66 אחר כך: 'בוא וטל את שלך'.

67 ד. מי שהיה לו חוב אצל חברו, ואמר לו: 'מכר לי חבית
68 של יין בחוב שיש לי אצלך', ונרצה המוכר - הרי זה כמי
69 שנתן הדמים עתה, וכל החזר בו מקבל 'מי שפרע';
70 לפיכך, אם מכר לו קרקע בחובו - אין אחד מהם יכול
71 לחזר בו, אף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת
72 המכר.

73 ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים או שאר מטלטלין,
74 ופסקו הדמים, והניח משכון על הדמים - לא קנה; וכל
75 הרוצה לחזר משניהם - חוזר, ואינו חיב לקבל 'מי שפרע'.
76 ו. מכר לו בדרך כלל, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח
77 רשם על המקח, כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף
78 על פי שלא נתן מן הדמים כלום - כל החזר בו אחר
79 שרשם, מקבל 'מי שפרע'. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה
80 הרשם קנן גמור - נקנה המקח, ואין אחד מהן יכול לחזר
81 בו; ויהיה זה חיב לתן הדמים.

82 ז. דבר ברור הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני
83 המוכר, או שאמר לו המוכר: 'לך ורשם על מקחך', שהרי
84 גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשיכה.

85 ח. הנושא ונותן בדברים בלבד - הרי זה ראי לו לעמד
86 בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים כלום ולא רשם
87 ולא הניח משכון. וכל החזר בו, בין לוקח בין מוכר -
88 אף על פי שאינו חיב לקבל 'מי שפרע' - הרי זה ממחסרי
89 אמונה, ואין רוח חכמים נוחה הימנו.

90 ט. וכן מי שאמר לחברו שיתן לו מתנה, ולא נתן - הרי
91 זה ממחסרי אמונה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת,
92 שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה

1 המדינה, ואין נושאים ונותנים בהן עד שמשנין אותן
2 למטבע אחר - הרי הן כפרות לכל דבר, ונקנין בקנן,
3 וקנין את המעות, ואין המעות קונות אותן כשאר כל
4 הפרות.

5 ז. המטבע - אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו ברשותו,
6 אלא על גבי הקרקע; כגון שיקנה הקרקע ועל גבה
7 המעות, או שישכר את מקום המעות - כיון שזכה בקרקע
8 בכסף או בשטר או בחזקה או בקנן, וזה במעות. והוא
9 שיהיו אותן המעות קימין, כגון שהיו מפקדין במקום
10 אחר. אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון, והקנה ללוי
11 קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - יראה לי שלא
12 קנה החוב.

13 ח. היו עומדים שלשתי, ואמר לו: 'מנה שיש לי בידך,
14 בין פקדון בין מלוה, תנהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד
15 משלשתי יכול לחזר בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיה
16 הלכה שאין לה טעם, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר.
17 ט. היה ראובן חיב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: 'תן
18 לשמעון מאה זוז שאני חיב לו, עד שאאתן לך או עד
19 שאעשה עמך חשבון', ואמר לו: 'הין', וקבל שמעון - כל
20 אחד משלשתי יכול לחזר בו, ואפלו פרע לוי לשמעון
21 מקצת חובו; לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון, חוזר שמעון
22 ותובע את ראובן בשאר חובו.

23 י. המוכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו
24 נקנה במסירת השטר לידו; שלא מכר אלא הראיה שבו,
25 ואין הראיה נתפשת ביד.

26 יא. וכיצד יקנה השטר? שיתב לו המקנה: 'קנה שטר
27 פלוני וכל שעבוד שבו', וימסר לו השטר; ונמצא שנקנה
28 בכתיבה ומסירה. ואינו צריך עדים לענין קנייתו, אבל צריך
29 עדים לענין תביעה, שהרי הנתבע אומר לו: 'מי יאמר
30 שבעל דברים שלי כתב ומסר לך'?

31 יב. קנין השטרות בדרך הזאת, מדברי סופרים; אבל מן
32 התורה, אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקנוי בלבד.
33 לפיכך, המוכר שטר חוב לחברו - עדין יכול למחלו,
34 ואפלו יורשו ומוחלו.

35 יג. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה - אינה יכולה
36 למחל אלא מדעת בעלה, מפני שידה כידו.

37 יד. המקנה לחברו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה
38 שטר חוב - הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא, בלא
39 פתיכה ובלא מסירה; ויראה לי, שגם זה יכול למחל אחר
40 שמכר. וכן המוכר קרקע, וכתב השטר ואין הלוקח עמו
41 - בין שהחזיק הלוקח בקרקע, נקנה השטר בכל מקום
42 שהוא.

43 טו. האומר: 'זכו בשדה זו לפלוני, וכתבו לו את השטר',
44 והחזיק הזוכה לו בקרקע - יש לנותן לחזר בשטר עד
45 שיגיע ליד בעל המתנה, אף על פי שאינו יכול לחזר
46 בשדה.

47 טז. אמר להם: 'זכו לו בשדה, על מנת שתכתבו לו את

47 כמוכר שדה מפני רעתה, וזה שתובע מפני שעדין לא
48 גמר להקנותו עד שינקח כל הדמים. לפיכך הרוצה לחזר
49 משניהם, אינו יכול לחזר; ואם תפש המוכר ממקח שמכר
50 כנגד המעות ששפארו לו, אין מוציאין מידו.
51 ו. הקונה דבר מחברו, ונתן לו את הדמים, וטעה במנין
52 המעות, ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו: 'מאה שנתת
53 לי אינן אלא תשעים' - נקנה המקח ומחזיר לו העשירה,
54 אפלו אחר כמה שנים; בין בקרקע בין במטלטלין.
55 ז. האומר לחברו: 'כשאמכר שדה זו, הרי היא מכורה לך
56 מעכשיו במאה זו', וקנה מידו על כך, ולאחר זמן מכרה
57 לאחר במאה - קנה הראשון. מכרה ביותר על מנה - קנה
58 האחרון; שלא אמר לו אלא 'כשאמכר', שיהיה מוכר
59 מדעתו תחלה, וזה לא היה רוצה למכר, ולא מכר אלא
60 מפני התוספת שהוסיף זה על שוניה; ונמצא כמי שצאנס
61 ומכר.
62 ח. אמר לו: 'כשאמכרנה, הרי היא קנויה לך מעכשיו כמה
63 שישומו אותה בית דין שלשה' - אפלו על פי שנים מן
64 השלשה; אמר לו: 'כמו שאומרים שלשה', עד שיאמרו
65 השלשה. וכן אם אמר לו: 'כמו שישומו אותה בית דין
66 של ארבעה' - עד שישומו הארבעה כלן ויסימו, וימכר
67 לאחר כמו שהסכימו; ואחר כך יקנה הראשון. שמו אותה
68 שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: 'עד שיבואו שלשה
69 אחרים או ארבעה וישומו' - אין שומעין לו, שהרי קנו
70 מידו תחלה שמכר מעכשיו.

פרק ט

71 א. המוכר להקדש, ואמר לו הגזבר: 'בכמה אתה מוכר
72 חפץ זה? ואמר: 'בעשרה' - אפלו היה שנה מאה - ביין
73 שאמר 'בעשרה', אינו יכול לחזר בו; שהאמירה לגבה
74 כמסירה להדיוט.
75 ב. הגזבר שקנה להקדש, או שמכר ההקדש - ידו על
76 העליונה. כיצד? נתן דמים של הקדש, אף על פי שלא
77 משך הפרות - אם הוקרו, קנה כדון תורה; ואם הוזלו
78 הפרות, חוזר, שהרי לא משך, ולא יהיה כח הדיוט חמור
79 מפת ההקדש. וכן אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו
80 הלוקח ולא נתן דמים, והוזל החפץ - קנה, שלא יהיה כח
81 הדיוט חמור מפת הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו,
82 שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא
83 בכסף, שנאמר: "ונתן את הכסף, וקם לו"; ואין הגזבר
84 חייב לקבל 'מי שפרע'.
85 ג. נכסי תומים קטנים, הרי הן כהקדש. כיצד? תומים
86 שמכרו פרות ונמשכו מהן הפרות, ועדין לא לקחו הדמים,
87 והוקרו הפרות - חוזרין בהן, שאין נכסי תומים נקנין
88 אלא בכסף כהקדש; הוזלו הפרות, לא יהיה כח הדיוט
89 יתר חמור מבתם.
90 ד. וכן אם לקחו הדמים, ועדין לא נמשכו פרותיהן,
91 והוקרו - חוזרין כשאר ההדיוטות. אבל אם הוזלו הפרות,
92

1 מרבה, אין בה חסרון אמנה, שהרי לא האמין זה שימין
2 לו דברים אלו, עד שיקנה אותן בדברים שקונין בהן.
3 י. הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין,
4 והניח מעות חברו אצלו, והלך וקנה לעצמו במעותיו -
5 מה שעשה עשוי, והרי הוא מקלל הרמאי.
6 יא. היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו,
7 ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות לעצמו, והוא
8 שיחזר ויודיעו. ואם מפחד שמא יבוא אחר ויקדמנו
9 לקנות - הרי זה קונה לעצמו, ואחר כך מודיעו.
10 יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות חברו
11 אחר שזקפן עליו מלוה - הרי קנה לעצמו, ומקבלין ממנו
12 כשאמר 'זקפתי אותן המעות על עצמי במלוה'. ואני אומר
13 שאין דין זה דין אמת, אלא מקח של משלח, כמו
14 שיתבאר בדין העסק.
15 יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח - אם
16 היו המעות מערביות, וקנה במקצת הדמים - אף על פי
17 שהיתה פונת השליש שזה שקנה לאחד מהן, הרי המקח
18 של כלן; וחולקין אותו לפי מעותיהן.
19 יד. היו מעות כל אחד מהן צוררין [קשורים] וחתומין
20 [בחותם הבעלים] - אף על פי שהיה בלב השליח הזה
21 שיקנה המקח לכלם, לא קנה אלא זה שנקנה המקח
22 במעותיו בלבד.

פרק ח

23 א. המוכר שדה לחברו באלף זה, ונתן לו מקצת הדמים,
24 והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - אפלו לא נשאר
25 לו אלא זה אחד - לא קנה הלוקח את כללה, אף על פי
26 שכתב את השטר או החזיק.
27 ב. חזר בו הלוקח, יד מוכר על העליונה: רצה - אומר
28 לו: 'הא לך מעותיך, או קנה מן הקרקע כנגד המעות
29 שנתת'; ונותן לו מן הבורית שבה. ואם חזר המוכר, יד
30 הלוקח על העליונה: רצה - אומר לו: 'תן לי מעותי, או
31 תן לי קרקע כנגד מעותי'; ונוטל מן היפה שבה. ואם לא
32 היה יוצא ונכנס ותובע - קנה לוקח את כללה, ואין אחד
33 מהן יכול לחזר בו; ושאר הדמים עליו כשאר החובות.
34 ג. מכר שדה מפני רעתה [שהקרקע רעה] - אף על פי
35 שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים, קנה הכל, ואין
36 הלוקח יכול לחזר בו; שזה שתובע ורודה, לא מפני
37 שעדין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזר בו הלוקח.
38 ד. וכן הדין במוכר מטלטלין - אף על פי שמשך הלוקח
39 הפרות והוציאן לרשותו, והמוכר נכנס ויוצא על שאר
40 הדמים - לא קנה; ויד החוזר בו על התחתונה, כמו
41 שבארנו; אלא אם כן מכר מפני רעת ממכרו, הרי זה קנה
42 הכל.
43 ה. לקח שנה מאה במאתים, והרי המוכר יוצא ונכנס
44 ותובע שאר הדמים - הרי זה ספק אם הוא כמוכר שדה
45 מפני רעתה, ואינו תובע אלא מפני שמכר ביקר, או אינו

מתוך מהדורת חזק

בין בידו - הרי זה אנס. ומעשה באחד ששכר פרדס
מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר ביד המשפיר, ואחר
שאכלו השוכר שלש שנים, אמר לו: 'אם לא תמכרנו לי,
אכבש שטר שכירותו ואטען שהוא לקוח בידו'; ואמרו
חכמים שזה אנס. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך אם תבעו
המשפיר בבית דין, וכפר בו וטען שהפרדס שלו, ואחר
כך מסר המשפיר מודעה, ואחר כך מכר לשוכר שכפר בו
- הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס, והן
העדים שכפר בו בבית דין בפניהם, והן עדי המודעה. וכן
כל פיוצא בזה.

ה. במה דברים אמורים? באנס, שהרי הוא חמסן, מפני
שכופה את המוכר למכר שלא לרצונו. אבל הגזל והחזק
גזלן, ואחר כך לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסר
מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

ו. עדי המודעה - יש להן לחתם הן עצמן באותו הממכר
שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך כלום. ואפלו אמר
להם בפני האנס: 'ברצוני מכרתי, בלא אנס', הרי המודעה
קיימת; כשם שאנסו שימכר בלא רצון, כך אנסו עד
שאמר: 'ברצוני אני מוכר'.

ז. וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר
המודעה על כך, אינו חייב להחזיר כלום; שהאנס אנסו
עד שיודה, והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה
הדמים בפניהם, חייב להחזיר.

ח. העידו עליו עדי הממכר שבטל המודעה, הרי המודעה
בטלה; ואם אמר לעדי המודעה: 'היו יודעין, שכל קנין
שאני לוקח לבטל המודעה ומודעה דמודעה שהכל בטל,
ואני אומר כך אלא מפני האנס שאתם יודעין, ואין
בדעתי להקנות לזה האנס לעולם' - הרי הממכר בטל,
ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו.

פרק יא

א. המקנה, בין קרקע בין מטלטלין, והתנה תנאין
שאפשר לקימן, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה -
אם נתקיימו התנאין, קנה הדיבר שהקנה; ואם לא נתקיים
התנאי, לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות
אישות.

ב. במה דברים אמורים? בשקנה בדרך מן הדירכים
שקונין בהם, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא
קנה עתה, והתנה עמו שאם יתקיים תנאי זה יקנה, ואם
לא יתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה;
שזו אסמכתא היא [על סמך זמן אחד], שהרי סמך קנייתו
לעשיית כך וכך; וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר
בלבו להקנותו.

ג. ביצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על תנאי
שילף עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית מעתה
- הרי זה קנה כשילף עמו לירושלים באותו היום; ואם
עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה. אבל אם התנה ואמר

ורצו הלקוחות לחזר בהן - חוזרין ומקבלין 'מי שפרע',
כדינם עם שאר העם; שאם נחייב אותם לקח הפרות כדון
תורה - הרי זו רעה ליתומים; שאם יהיה דינם כך,
כשיצטרכו למכר לא ימצאו מי שיתן להם דמים.

ה. וכן יתומים שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו
הדמים, והוקרו - לא יהיה כח הדיוט גדול מכהן. ואם
הוזלו הפרות, אינן חוזרין; שזו רעה להם: כשיצטרכו
לקנות פרות, לא ימצאו מי שימכר להם.

ו. נתנו הדמים ולא משכו הפרות, והוזלו הפרות -
חוזרין; לא יהיה כח הדיוט חמור מכהן. והוקרו - אם רצו
המוכרים לחזר בהם, חוזרין ומקבלין 'מי שפרע': שאם
יהיה דינם שיקנו בנתינת המעות - יאמר להם המוכר:
נשרפו הפרות שלקחתם או אבדו באנס, וכבר נעשו
ברשותכם משעת נתינת המעות'.

ז. בארבעה פרקים בשנה, העמידו דבריהם על דין תורה
בבשר, מפני שהעם כלן צריכין לבשר; ואלו הם: ערב
יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח,
וערב העצרת, וערב ראש השנה. ביצד? היה לטבח שור,
אפלו שנה מאה דינר, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן
לו בשר כשישחט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור - אינו
יכול לחזר בו, אלא משחיטין את הטבח בעל כרחו,
וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח; לפיכך אם מת
השור, מת ברשות הלוקח.

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ה

פרק י

א. מי שאנסוהו עד שמכר ולקח את דמי המקח, אפלו
תלוהו עד שמכר - ממכרו ממכר, בין במטלטלין בין
בקרקעות; שמפני אנסו גמר ומקנה, ואף על פי שלא לקח
הדמים בפני העדים. לפיכך, אם מסר מודעה קדם שימכר
ואמר לשני עדים: 'ידעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או
שדה פלונית לפלוני, מפני שאני אנוס' - הרי הממכר
בטל; ואפלו החזיק כמה שנים, מוציאין אותה מידו;
ומחזיר את הדמים.

ב. וצריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האנס, ושהוא
אנוס ודאי - לא שייסמכו על פיו. וכל מודעה שאין כתוב
בה: 'ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס הנה', אינה
מודעה.

ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה. אבל
במתנה או במחילה - אם מסר מודעה קדם המתנה - אף
על פי שאינו אנוס, הרי המתנה בטלה; שאין הולכין
במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן - שאם אינו רוצה
להקנות בכל לבו, לא קנה המקבל מתנה; והמחילה,
מתנה היא.

ד. אחד האנוס את חברו בשחפהו או תלוהו עד שמכר,
או שהפחידו בדרך שאפשר לו לעשותו, בין ביד גויים

יא. מכר קרקע לחבירו, והתנה המוכר ואמר ללוקח: 46
 'כשיהיו לי מעות, תחזיר לי קרקע זו' - הרי הפרות של 47
 מוכר. מכר לו סתם, ואמר לו הלוקח מדעתו: 'כשיהיו לי 48
 מעות, תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו' - הרי התנאי 49
 קיים, והלוקח אוכל פרות; ואין בזה אבק רבית, שהרי 50
 מדעתו חייב עצמו בתנאי זה. 51
 יב. מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעות 52
 שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח: 'אם 53
 יהיו לי מעות, תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו', והשיבו 54
 ראובן ואמר לו: 'אתה ופלונית קרובים כמו אחים', 55
 כלומר: הדבר קרוב שהיא תחזיר לך, ואינה מקפדת על 56
 זה. ובא מעשה זה לפני חכמים, ואמרו: הרי זה השליח 57
 לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי 58
 השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה; ונמצא שלא 59
 גמר ולא הקנה. וכן כל פיוצא בזה. 60
 יג. אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב, הרי זה 61
 קונה; והוא שיתפס זכותיו בבית דין, והוא שלא יהיה 62
 אנוס. 63
 יד. ביצר? הרי שהתפס שטר או שוכרו בבית דין, וקנו 64
 מידו שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, 65
 והגיע היום, ולא בא - הרי אלו נותנין; ואם עקבו נהר או 66
 חלי מלבוא, לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה; והוא שיהיה 67
 בבית דין חשוב. 68
 טו. המחביב עצמו במקום לאחר בלא תנאי כלל - אף על 69
 פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב; שדבר זה כמו 70
 מתנה הוא, ואינו אסמכתא. ביצר? האומר לעדים: 'היו 71
 עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה', או שכתב לו בשטר: 72
 'הריני חייב לך מנה', אף על פי שאין שם עדים, או שאמר 73
 לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר', אף על פי שלא 74
 אמר 'אתם עדים' - הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר 75
 'היו עלי עדים', וחייב לשלם, אף על פי ששניהם מודים 76
 והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום; שהרי חייב 77
 עצמו, וגמר ושבד עצמו כמו שישתעבד הערב. וכזה 78
 הורו רב הגאונים. 79
 טז. חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר: 'הריני 80
 חייב לזון אותך או לכסותך חמש שנים' - אף על פי שקנו 81
 מידו, לא נשתעבד; שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר 82
 ידוע ומצוי שנתנו במתנה. וכן הורו רבותי. 83
 יז. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה, חייב 84
 לזונה? מפני שפסק בשעת נשואין, והדבר דומה לדברים 85
 הנקנין באמירה. 86
 יח. כשיהיו חכמי ספרד רוצין להקנות באסמכתא, כך היו 87
 עושין: קונין מזה שהוא חייב לזה מאה דינרין, ואחר שחייב 88
 עצמו, קונין מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או שיעשה 89
 כך, הרי החוב הזה מחול לו מעכשיו, ואם לא יהיה או לא 90

לו: 'אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני, או אם תביא לי 1
 דבר פלוני, אתן לך בית זה, או אמכרנו לך בכך וכך', 2
 והלך עמו באותו היום, או הביא לו - אף על פי שהחזיק 3
 בבית אחר שקיים התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא. 4
 וכן כל פיוצא בזה. 5
 ד. לפיכך, הנותן ערבון לחבירו ואמר לו: 'אם אני אחזר 6
 פי, ערבוני מחול לך', והלה אומר: 'ואם אני אחזר פי, 7
 אקפל לך ערבונך' - אם חזר בו הלוקח - קנה זה את 8
 הערבון, שהרי הוא תחת ידו; ואם חזר בו המוכר - אין 9
 מחיבין אותו לקפל הערבון, שזו אסמכתא היא ועדין לא 10
 קנה. 11
 ה. וכן מי שפרע מקצת חובו, והשליש את השטר ואמר 12
 לו: 'אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני, תן את שטרך', 13
 והגיע זמן, ולא נתן - לא יתן השליש את השטר, שזו 14
 אסמכתא היא. 15
 ו. וכן כל התנאין שמתנין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן 16
 בעדים ובשטר, 'אם יהיה כך או אם תעשה כך' אתן לך 17
 מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה לא 18
 אקנה לך ולא אתן לך' - אף על פי שעשה או שהיה הדבר, 19
 לא קנה; שכל האומר 'אם יהיה' או 'אם לא יהיה' - לא 20
 גמר והקנה, שהרי דעתו עדין סומכת שמא יהיה או שמא 21
 לא יהיה. 22
 ז. כל האומר: 'קנה מעכשיו' - אין כאן אסמכתא כלל, 23
 וקנה; שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו. ביצר? 24
 'אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו', וקנו 25
 מידו על כך - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן 26
 כל פיוצא בזה. 27
 ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש בשעת מכירה שהוא 28
 מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי 29
 לקנות חטים בדמי חצרו - הרי זה כמוכר על תנאי. לפיכך, 30
 אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטין והזילו, או נמנע 31
 הדגדג לילך לאותה הארץ, או שלא נסתיע לו לעלות או 32
 לקנות החטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ותחזר לו 33
 קרקעו; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני, 34
 והרי לא נעשה. וכן כל פיוצא בזה. 35
 ט. אכל המוכר סתם - אף על פי שהיה בלבו שמפני כך 36
 וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר 37
 אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא 38
 פרש, ודברים שבלב אינן דברים. 39
 י. מי שהקנה לחבירו, והתנה עליו: 'על מנת שתתן מקח 40
 זה או תמכרנו לפלוני' - אם נתנו או מכרו לאותו פלוני, 41
 קנה; ואם לא קיים התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא 42
 נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח 43
 שהתנה שיתחזיר לו המקח בזמן פלוני, או כשימתן לו 44
 המעות - הרי המכר קיים, ויתחזר כשהתנה. 45

מתוך מהדורת חזק

יא. עד מתי יש לו להחזיר הדינר או הסלע בכרפס
[בעריס]? עד כדי שינאח לשלחני. בכפרים שאין השלחני
מצוי שם, יש לו להחזיר עד ערבי שבתות; שאין מכיר
הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני. והוא הדין למוכר
ספרים, או אבנים טובות ומרגליות - שיש ללוקח לחזר,
עד כדי שינאח אותם לתגריהם בקיאיין בהן בכל מקום
שהן; שאין הכל בקיאים בדברים אלו. לפיכך, אם לא
היה מכיר באותה המדינה, והוליד המקח למקום אחר, או
שכא הבקי לאחר זמן מרבה, והודיעו ששעה - הרי זה
חוזר.

יב. הנותן סלע חסרה לחברו - אם היה מכירה, אפלו
לאחר שנים עשר חדש - הרי זה מחזירה; ואם היה אפשר
להוציאה על ידי החק - אינו יכול להחזירה לאחר זמן,
אלא אם כן קבלה ממנו במדת חסידות.
יג. המוכר לחברו שנה ארבע בחמש, שהרי המקח בטל
כמו שבארנו, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, עד
שהוקר ועמד בשבע - לוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר;
שהרי הלוקח אומר למוכר: 'אלו לא הוניתני, לא היית
יכול לחזר, ועתה שהוניתני תחזר?!' היאך יהיה החוטא
נשכר?!

יד. וכן מוכר שמכר שנה חמש בארבע, וזל ועמד בשלש
- מוכר יכול לחזר בו, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר
ללוקח: 'לא מפני שהוניתני תחזר בי'.
טו. המוכר שנה חמש בשש, ולא הספיק להראותו עד
שהוקר ועמד בשמונה - הרי המוכר חייב להחזיר האחת
של הוניה; שהרי נקנה המקח, וחייב להחזיר; וכשהוקר,
ברשות לוקח הוקר. וכן אם מכר שנה שש בחמש, והזולו
ועמדו על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של
הוניה; שהרי נקנה המקח, ובכרשות הלוקח הויל.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ה

פרק יג

א. המחליף פלים בפלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט
בשריון, או טלה בסוס - אין לו הוניה, שנה רוצה במחט
יותר מן השריון; אבל המחליף פרות בפרות, בין ששמו
אותם קדם המכירה בין ששמו אותם אחר המכירה - יש
להן הוניה.

ב. הלוקח בדמים אכסרה [ללא מדה], כגון שחפץ במעות
ואמר לו: 'מכר לי פרתך באלו' - אף על פי שקונה
בחליפין, קנה ומחזיר אוניה כמו שבארנו. והוא הדין
ללוקח פרות אכסרה בסלע או בשתים, שקנה ומחזיר
אוניה. בצל הבית שמכר פלי תשמישו - אין לו הוניה,
שאלו לא הרבו לו בדמים, לא היה מוכר לו את פלי
תשמישו.

ג. האומר לחברו: 'על מנת שאין לך עלי אוניה', יש לו
עליו הוניה. במה דברים אמורים? בסתם, שאינו יודע

1 יעשה, הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו. ועל דרך זה
2 היינו עושין בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשדוכין,
3 ובכל הדברים הדומין להם.

פרק יב

א. אסור למוכר או לקונה להונות את חברו, שנאמר:
"וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך - אל
7 תונו איש את אחיו". ואף על פי שהוא עובר על לא
8 תעשה, אינו לוקה, מפני שנמתן להשבון [להשיב]; ובין
9 שהונה במזיד, בין שלא ידע שיש בממכר זה הוניה - חייב
10 להשיב.

ב. במה תהיה ההוניה ויהיה חייב להשיב? שתות [משות]
12 בשנה [בדיוק]. כיצד? הרי שמכר שנה ששה בחמשה, או
13 שנה ששה בשבעה, או שנה חמשה בששה, או שנה
14 שבעה בששה - הרי זו הוניה; ונקנה המקח, וחייב המונה
15 להחזיר את ההוניה כלה למתאנה.

ג. היתה ההוניה פחות מזה בכל שהוא, כגון שמכר שנה
17 ששים דינר בחמשים ופרוטה - אינו חייב להחזיר כלום;
18 שכל פחות משות, דרך הכל למחל בו.

ד. היתה ההוניה יתרה על השותות בכל שהוא, כגון
20 שמכר שנה ששים בחמשים פחות פרוטה - בטל המקח,
21 והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל; אבל המונה
22 אותו אינו יכול לחזר אם רצה זה וקבל, אף על פי שבטל
23 המקח. אין המונה חייב להחזיר, עד שתהיה ההוניה יתר
24 על פרוטה; היתה פרוטה בשנה - אינו מחזיר, שאין
25 הוניה לפרוטות.

ה. עד מתי יהיה לו לחזר ולתבע ההוניה, או לבטל
27 המקח? עד כדי שינאח לתגר או לקרובו. ואם שהה יתר
28 על זה - אפלו לקח שנה מאה במאתים, אינו חוזר.

ו. במה דברים אמורים? בלוקח, שהרי המקח בידי
30 ומראהו. אבל המוכר חוזר בהוניה לעולם; ואין צריך
31 לומר בבטול מקח, שאינו יודע דמי זה שמכר עד שינאח
32 כמותו שנמכר. לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו
33 שנוי והוא כלו שנה, כגון הפלפלין וכיוצא בהן - הרי זה
34 אינו חוזר, אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד.
35 ז. וכן אם נודע שכא לידו ממכרו, וידע ששעה ולא תבע
36 - אינו יכול לחזר ולתבע, שהרי מחל.

ח. בשם שהוניה להדיוט - כף הוניה לתגר, אף על פי
38 שהוא בקי. וכשם שהוניה בפרות ובבהמה, כף יש הוניה
39 במטבעות.

ט. כיצד? הרי שהיה דינר של זהב בארבעה ועשרים דינר
41 של פסף, וצרפה [והחליפה] בצעירים דינר, או בשמונה
42 ועשרים - הרי זה מחזיר את ההוניה; היה יתר על זה
43 [יותר משות], בטל הצורף [ההחלפה]; פחות מכאן
44 [פחות משות], מחילה.

י. וכן אם היתה הסלע חסרה שתות, והיו מוציאין
46 הסלעים במנזן לא במשקל - מחזיר ההוניה.

48 שותות, בטל מקח; שותות, קנה ומחזיר אוניה. ואם התנו
49 ביניהם שיחלקו בשום הדגין, וטעו בשותות - בטלה
50 חלוקה; שהדגין ששמו ופחתו שותות או הותירו שותות -
51 מכרם בטל.
52 יג. בהמה, והמגליות, והסין [חרב], וספר התורה -
53 הרי הם כשאר מטלטלין, ויש בהן הוניה. אין לה דבר
54 שאין בו הוניה, חוץ מארבעה דברים שמנו חכמים. והוא,
55 שיהיה מוכר או קונה בנכסי עצמו כמו שבארנו.
56 יד. כשם שאין לקרקעות הוניה - כך שכירות קרקע אין
57 לו הוניה; אפלו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה, או רפת
58 קטנה בדינר בכל יום - אין לו הוניה.
59 טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין
60 במטלטלין - אין לו הוניה, מפני שהוא כקונה אותו לזמן.
61 ועבדים, אין בהן הוניה.
62 טז. שכרו לזרע לו קרקע, ואומר: 'ורעתי בה זרע הראוי
63 לה', ובאו עדים והעידו שזרע בה פחות מן הראוי לה -
64 הרי זה ספק אם יש לו הוניה, מפני הזרע, או אין לו
65 הוניה, מפני הקרקע. לפיכך, אין מוציאין מיד נתבע; וכן
66 אין משיעין אותו אלא שבעת הסת, מפני צד הקרקע
67 שיש כאן.
68 יז. השוכר את הפלי או את הבהמה, יש להן אוניה;
69 שהשכירות, מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הוניה
70 שותות או יתר, בין שהתאנה שוכר בין שהתאנה משכיר
71 - הרי זה מחזיר הוניה, ואפלו לאחר זמן מרבה.
72 יח. נראה לי, שהקבלן יש לו הוניה. ביצר? כגון שקבל
73 עליו לארג בגד זה בעשרה זוזים, או לתפור חלוק זה בשני
74 זוזים - הרי זה יש לו הוניה; וכל אחד משניהן, בין קבלן
75 בין בעל הבגד - חוזר לעולם במוכר.
76 **פרק יד**
77 א. כבר בארנו, שהנושא ונותן באמונה, ואמר: 'כף וכף
78 אני משתפר' - אין לו הוניה. אפלו אמר: 'זה לקחתי
79 בסלע ובעשר אני מוכר', מתר. אבל בית דין חייבין לפסוק
80 השערים [לקבוע מחיר], ולהעמיד שוטרין לכף; ולא יהיה
81 כל אחד ואחד משתפר כל מה שירצה, אלא שותות בלבד
82 פסקו להן בשכרן, ולא ישתפר המוכר יתר על שותות.
83 ב. כמה דברים אמורים? בדברים שיש בהם חיי נפש,
84 כגון יינות שמנים וסלתות. אבל העקרין [שורשים], כגון
85 החמס והקשט והלבונה וכיוצא בהן - אין פוסקין להן
86 שער, אלא ישתפר המשתפר כל מה שירצה.
87 ג. ואין משתפרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון
88 הוא מוכרן בשכר, והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד.
89 ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן
90 חיי נפש; אלא זה מביא מגורו ומוכר זה מביא מגורו
91 ומוכר, כדי שימכרו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מתר
92 להשתפר בשמן.
93 ה. אין אוצרין [אוגרים] פרות שיש בהן חיי נפש בארץ

1 כמה הוניה יש בו כדי שימחל. ואין צריך לומר אם אמר
2 לו: 'על מנת שאין בו הוניה', שהרי יש בו. אבל במפרש
3 - אין לו הוניה, שכל תנאי שבממון קיים.
4 ד. ביצר? מוכר שאמר ללוקח: 'חפץ זה שאני נותן
5 במאתים, יודע אני שאינו שנה אלא מנה, על מנת שאין
6 לה הוניה, אני מוכר לה' - אין לו עליו הוניה. וכן לוקח
7 שאמר למוכר: 'חפץ זה שאני לוקח ממך במאה, יודע אני
8 ששנה מאתיים, על מנת שאין לה עלי הוניה, אני לוקח
9 ממך' - אין לו עליו הוניה.
10 ה. הנושא ונותן באמונה, אין לו עליו אוניה. ביצר? חפץ
11 זה בכף וכף לקחתיו, וכף וכף אני משתפר בו' - אין לו
12 עליו הוניה.
13 ו. וכל הנושא ונותן באמונה, אם לקח בלים רבים או
14 בגדים רבים בממכר אחד - לא יחשב את הרע באמונה
15 ואת היפה בשויו, אלא או זה וזה באמונה או זה וזה
16 בשויו. ויש לו להעלות על המקח שכר הפתך [סבל],
17 ושכר החמר [בעל החמור], ושכר הפנדק [מלון]. אבל
18 שכר עצמו אינו מעלה לו, מפני שהוא כפועל - אינו
19 מוסיף אותו על המקח, אלא מפרש ואומר לו: 'כף וכף
20 אני משתפר'.
21 ז. הגוי - אין לו הוניה, שנאמר: "איש את אחיו". וגוי
22 שהונה את ישראל, מחזיר ההוניה בדינר שלנו; לא יהיה
23 זה חמור מישאאל.
24 ח. אלו דברים שאין להן הוניה: הקרקעות, והעבדים,
25 והשטרות, וההקדשות; אפלו מכר שנה אלה בדינר, או
26 שנה דינר באלף - אין בהן הוניה; שנאמר: "או קנה מיד
27 עמיתך" - דבר הנקנה מיד ליד; ויצאו הקרקעות, ויצאו
28 עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן קנוי
29 אלא לראיה שבהן, ויצאו הקדשות, שנאמר: "עמיתך",
30 ולא הקדש.
31 ט. כמה דברים אמורים? במוכר נכסי עצמו. אבל השליח
32 שטעה בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקעות - חוזר.
33 ונראה לי שכן הדין באפטרופוס [ממונה על נכסי יתומים]
34 שטעה בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקעות - חוזר;
35 ואינו דומה לבית דין, מפני שהוא יחיד.
36 י. בית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו, בין בקרקעות בין
37 במטלטלין - אם טעו בפחות משותות, הרי זו מחילה
38 בהדיוט; טעו בשותות, בטל המקח. ואם רצו שלא לבטל
39 הממכר, ויחזירו ההוניה - מחזירין; לא יהיה כח הדיוט
40 חמור מהן.
41 יא. נראה לי, שבית דין שמכרו קרקע או עבדים של
42 יתומים שנה מנה במאתים, אין הלוקח יכול לחזר בהן;
43 לא יהיה כח הדיוט חמור מפת היתומים. וכן הדין
44 באפטרופוס שמכר קרקע ועבדים - שאין הלוקח יכול
45 לחזר בהוניה, בדין הדיוט.
46 יב. האחין והשפתין שחלקו מטלטלין, הרי הן בלוקחות:
47 פחות משותות, נקנה מקח ואין מחזיר כלום; יתר על

מתוך מהדורת חזק

הגר עובר בשלשה לאוין: משום "לא תונו איש את אחיו",
ומשום "אל תונו איש את עמיתו", ומשום "וגר לא תונה".
טז. וכן אם לחצו והונהו במקומו, עובר בשלשה: משום
"אל תונו איש את אחיו", ומשום "ולא תונו איש את
עמיתו", ומשום "ולא תלחצנו".
יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונת דברים, אף
בהונת ממון, ועל לאו של הונת ממון, אף בהונת
דברים? מפני שהוציא הכתוב את שניהן בלשון הונת
סתם, וכפל הלאוין בגר בשני הדברים בפרוש: "לא
תונה", ו"לא תלחץ".
יח. גדולה הונת דברים מהונת ממון - שזו נתנה
להשבון, וזו לא נתנה להשבון, וזה בממון, וזה בגופו;
והרי הוא אומר בהונת דברים: "ויראת מאליהיך", לפי
שהדבר מסור ללב. הא כל דבר שהוא מסור ללב, נאמר
בו: "ויראת מאליהיך". וכל הצדק מהונת דברים - נענה
מיר, שנאמר: "כי אני ה'".

פרק טו

א. המוכר לחברו במדה, או במשקל, או במנין, וטעה
בכל שהוא - חוזר לעולם; שאין הונת אלא בדמים; אבל
במשבון, חוזר.
ב. כיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר, ונמצאו מאה ואחד
או תשעה ותשעים - נקנה המקח ומחזיר את הטעות,
ואפלו אחר כמה שנים. וכן אם נמצאו הטעות יתר או
חסר מן המנין שפסק, חוזר; ואפלו אחר שקנו מידו שלא
נשאר לו אצל חברו כלום - חוזר, שקנן בטעות הוא. וכן
כל פיוצא בזה.
ג. וכן המוכר לחברו קרקע, או עבר, או בהמה, או שאר
משלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח -
מחזירו אפלו אחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא;
והוא, שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם
נשתמש בו אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול
להחזיר.
ד. אין מחשבין פחת המום. אפלו מכר לו כלי שזה עשירה
דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמייו אסר - מחזיר את
הכלי, ואינו יכול לומר לו: 'הא לך אסר פחת המום';
שהלוקח אומר: 'בחפץ שלם אני רוצה'. וכן אם רצה
הלוקח לקח פחת המום, הרשות ביד המוכר, שהוא אומר
לו: 'או תקנה אותו כמות שהוא, או טל דמים שלך וזה'.
ה. כל שהסכימו עליו בגי המדינה שהוא מום שמחזירין
בו מקח זה, מחזירין בו; וכל שהסכימו עליו שאינו מום,
הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פרש; שכל הנושא ונותן
סתם, על מנהג המדינה הוא סומך.
ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום.
ואם פרש המוכר ואמר: 'על מנת שאין אתה חוזר עלי'

ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל; שהרי מגיע מדבר
זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק;
אבל המכנים משלו, מתר לעשות קבו [המעט שיש לו]
אוצר.
ו. מתר לאצר פרות שלש שנים, ערב שביעית ושביעית
ומוצאי שביעית. ובשני בצרת - אפלו קב חרובין לא
יאצר, מפני שמכנים מארה [קללה] בשערים. וכל המפקיע
שערים, או שאצר פרות בארץ ישראל, או במקום שרבו
ישראל - הרי זה כמלה ברבית.
ז. במה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל
התבלין, כגון פמון ופלפלין - מתר לאצר אותן בארץ
ישראל ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.
ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות
שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ ולא לסוריה,
ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.
ט. ושאין בני העיר לקץ להם שער לכל דבר שירצו,
ואפלו לבשר וללחם, ולהתנות ביניהן לכל מי שיצטרך על
התנאי, יענשו אותו כף וכף.
י. וכן ושאין אנשי אפניות לפסק ביניהם שלא יעשה
אחד ביום שיעשה חברו, וכיצא בזה, וכל מי שיצטרך על
התנאי, יענשו אותו כף וכף.
יא. במה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב
לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש
בה חכם חשוב, אין התנאי שלהן מועיל כלום; ואין יכולין
לענש ולהפסיד על מי שלא קבל מן התנאי, אלא אם בן
התנה עמקן ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד לפי
התנאי שאינו מדעת החכם, משלם.
יב. כשם שהונתה במקח וממכר, כף הונתה בדברים -
שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, ויראת מאליהיך, אני
ה'", זו הונת דברים.
יג. כיצד? היה בעל תשובה, לא יאמר לו: 'זכר מעשיך
הראשונים'. ואם היה בן גרים, לא יאמר לו: 'זכר מעשה
אבותיך'. היה גר רבא ללמד תורה, לא יאמר לו: 'פה
שאוכל נבלות וטרפות, יבוא וילמד תורה שנתנה מפי
הגבורה'? היו חללים וסורין באין עליו, או שהיה מקב
את בניו - לא יאמר לו בדרך שאמרו חבריו של איוב:
"הלא יראתך כסלתך [בטחונך], זכר נא מי הוא נקי אבד".
יד. היו חמרין מבקשין תבואה - לא יאמר להם: 'לכו אצל
פלוני שמוכר תבואה', והוא יודע בו שאינו מוכר תבואה
מעולם. ושאלה שאלה של דבר חכמה - לא יאמר למי
שאינו יודע אותה חכמה: 'מה תשיב בדבר זה?' או: 'מה
דעתך בדבר זה?' וכן כל פיוצא באלו הדברים.
טז. כל המונה את הגר, בין בממון בין בדברים - עובר
בשלשה לאוין, שנאמר: "וגר לא תונה", זה הונת דברים;
"ולא תלחצנו", זה הונת ממון. הא למדת, שהמונה את

וכן אם נמצא מכתב למלכות - הרי זה מום ומחזירו, 48
מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה. אבל 49
אם נמצא גנב או חוטף או גונב נפשות, או בורח תמיד, 50
או זולל וסובא, וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול 51
להחזיר, שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות 52
הרעות, אלא אם כן פרש. 53

יום שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ה

פרק טז

א. המוכר זרעוני גנה, שאין עצמן של זרעונים נאכל, 56
לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו ומחזיר לו את הדמים 57
שלקח ממנו, שחזקתן לזריעה; והוא, שלא צמחו מחמת 58
עצמן; אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חייב 59
באחריותו, שמא מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל כיוצא 60
בזה. 61

ב. מכר לו זרעים הנאכלים, כגון חטים ושבועים, וזרעו, 62
ולא צמחו - אינו חייב באחריותו; ואפילו היו זרע פשתן, 63
שרב בגי אדם קונין אותו לזריעה - הואיל ואוכלין אותו, 64
אינו חייב באחריותו וזרעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע, 65
חייב באחריותו. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה 66
ולצביעה. וכן כל כיוצא בזה. 67

ג. מכאן אתה למד, שכל הלוקח מקח מחברו, והודיעו 68
שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם, ואחר שהוליכו 69
לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר לו: 'החזר לי מקחי 70
לכאן'; אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל להביא 71
ממכרו או למכרו שם. ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו, 72
הרי הוא ברשות מוכר. אבל אם לא הודיעו שיוליכו 73
למדינה אחרת, והוליכו ונמצא בו שם מום - הרי זה 74
ברשות הלוקח, עד שייחזיר המקח במומו למוכר. 75

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואבד אחר כך או נגנב - 76
הרי זה ברשות לוקח, עד שייחזירו למוכר; ואם התלע 77
ונפסד מחמת הזמן, הרי זה ברשות מוכר. ואם היה לו 78
להודיע למוכר ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח. 79

ה. המוכר שור לחברו, ונמצא נגח - יכול לומר לו: 80
'לשחיטה מכרתיו לך'. במה דברים אמורים? בשעה 81
הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה; אבל אם היה ידוע שהוא 82
קונה לחרישה בלבד - הרי זה מקח טעות, וחוזר. וכן כל 83
כיוצא בזה. 84

ו. המוכר בהמה לטבח, ושחטה ונמצאת טרפה - אם נודע 85
בדאי שהיתה טרפה בשלקחה, הרי זה מחזיר לו את 86
השחוטת ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן אתה למד, 87
שהמוכר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר 88
קדם שידע לו המום הראשון - אם עשה דבר שדרכו 89
לעשותו, כגון זה ששחט את הטרפה - פטור; ואם שנה, 90
ועשה מום אחר קדם שידע לו המום - מחזיר המקח 91
לבעליו, ומשלם דמי המום שעשה. 92

במום' - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו 1
וימחל הלוקח, או עד שיאמר לו: 'כל מום שימצא במקח 2
זה הפחת דמיו עד כך וכך, קבלתי אותו'; שהמחל צריך 3
לידע הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש 4
בהוניה. 5

ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה מומין גלויים ומומין 6
שאין גפרין, ולא היה בה מום מאותן המומין הגלויין 7
שמנה, ונמצא בה מום מאותן שאינן גפרין - הרי זה מקח 8
טעות, וחוזר אף על פי שפרש המום שנמצא; שהרי 9
הלוקח אומר: 'כשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין 10
שמנה, אמרתי: כך אין בה אלו שאינן נראין שמנה, ואינו 11
מפרש מומין אלו אלא כדי להשביח דעתו'. 12

ח. ביצד? פרה זו עורת היא, חגרת [צולעת] היא, 13
נשכנית היא, רבצנית היא, ונמצאת נשכנית או רבצנית - 14
הרי זה מקח טעות. היו בה כל המומין שמנה, אין זה 15
מקח טעות. וכן אם היה חגרת ונמצאת נשכנית - אף 16
על פי שאינה עורת, אין זה מקח טעות. 17

ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: 'מום זה יש בה, 18
ומום פלוני ומום פלוני' - אף על פי שאותן המומין שמנה 19
אינן נראין, ונמצאו בה כולן או מקצתן - אין זה מקח 20
טעות. 21

י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: 'חגרת היא, גדמת 22
[בעלת יד אחת] היא, סומה היא, שוטה היא, נכפית 23
[סובלת ממחלת נפילה] היא', ולא היה בה מום מאלו 24
המומין שמנה, ונמצאת נכפית - הרי זה מקח טעות. וכן 25
כל כיוצא בזה. 26

יא. מכאן אני אומר, שהמוכר לחברו חפץ במאה דינרין, 27
ואמר לו: 'חפץ זה אינו שנה אלא זהו אחד, על מנת שאין 28
לך עלי אוניה' - הרי זה יש לו עלי אוניה; שהרי זה 29
אומר: 'כיון שראיתי שאינו שנה זהו, ידעתי שאינו מתכונן 30
אלא להשביח דעתי'. עד שיפרש כדי ההוניה שיש במקחו 31
בדאי או קרוב לה בכדי שהדעת נוטה, שהרי זה ידע 32
בדאי הדבר שמחל בו. וכזה ראוי לדון. 33

יב. המוכר עבד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו 34
מפני מומי הנזאי שאין מבטלין אותו ממלאכתו, והן 35
הנקראין 'סמפון'; שאם היה זה סמפון גלוי, כבר ראהו; 36
ואם אינו נראה, כגון שומא בפשו, או נשיכת בלב, או 37
ריח הפה או החטם וכיוצא בו - הואיל ואינו מבטלו 38
ממלאכתו, אינו מחזיר, שאין העבדים לתשמיש המטה, 39
אלא למלאכה. 40

יג. נמצא בו שחין רע, או חלי המתש את כחו, או 41
שהיה נכפה, או משעמם [משוגע] - הרי זה מום, מפני 42
שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה 43
מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום, מפני שנפשו של 44
אדם אוננת מהם; ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת 45
אכילה ושתייה. וכן אם נמצא ליסטים מזגן - הרי זה 46
מום המאבד את כלו, מפני שהמלך תופש אותו והורגו. 47

מתוך מהדורת חזק

46 הוֹנִיָּה שְׁתוּת - אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, אֲלֵא קִנְיָה
47 וּמַחְזִיר אוֹנִיָּה.
48 ב. אֲכָל הַמוֹכֵר חֲטִים שְׁחֻמְמִית [אדומה] וְנִמְצְאָת לִבְנָה,
49 או לִבְנָה וְנִמְצְאָת שְׁחֻמְמִית, עֲצִים שֶׁל זֵית וְנִמְצְאוּ שֶׁל
50 שְׁקָמָה [תאנה מדברית], שֶׁל שְׁקָמָה וְנִמְצְאוּ שֶׁל זֵית, יֵין
51 וְנִמְצָא חֲמֶץ, חֲמֶץ וְנִמְצָא יֵין - כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן יָכוֹל
52 לַחְזֹר בַּחֲבֵרוֹ, שְׁאִין זֶה הַמִּין שְׁאִמֵּר שְׁיִמְכֹר לוֹ. וְכֵן כָּל
53 פְּיוּצָא בָּזָה.
54 ג. הַמוֹכֵר יֵין לַחֲבֵרוֹ, וְנִתְּנוּ הַלּוֹקֵחַ בְּקִנְיָנוֹ וְהַחֲמִיץ מִיָּד
55 - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִמֵּר לוֹ: 'לְתַבְשִׁיל
56 אֲנִי צָרִיף לוֹ'; וְאִם יָדוּעַ שֵׁינֵנו מִחֲמִיץ, הָרִי זֶה מִקֵּחַ
57 טְעוּת. מִכֹּר לוֹ יֵין, וְהָרִי הוּא בְּקִנְיָנוֹ הַמוֹכֵר וְהַחֲמִיץ -
58 אִם אָמַר לוֹ: 'לְמַקְפָּה [לתבשיל] אֲנִי צָרִיף' - מַחְזִיר וְאוֹמֵר
59 לוֹ: 'הָרִי יֵינִי וְקִנְיָנִי, שְׁאִין לֹא קִנִּיתִי לְשִׁתּוֹתוֹ אֲלֵא לְבִשָּׁל
60 מַעֲט מַעֲט'. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ 'לְמַקְפָּה הוּא' - אֵינוֹ יָכוֹל
61 לְהַחְזִיר, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'לְמָה לֹא שְׁתִּיתָ אוֹתוֹ? וְלֹא הִיָּה
62 לְךָ לְשִׁתּוֹתוֹ עַד שְׁיִחְמִיץ'.
63 ד. הַמוֹכֵר חֲבִית שֶׁל שֶׁכֶר לַחֲבֵרוֹ, וְהַחֲבִית שֶׁל מוֹכֵר,
64 וְהַחֲמִיצָה בְּתוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים הִרְאשׁוּנִים - הָרִי זֶה בְּרִשּׁוֹת
65 הַמוֹכֵר, וּמַחְזִיר אֶת הַדְּמִים; מִכָּאן וְאֵילָף, בְּרִשּׁוֹת לִזְקָת.
66 ה. הַמוֹכֵר חֲבִית שֶׁל יֵין לַחֲבֵרוֹ כְּדִי לְמַכְרָה מַעֲט מַעֲט,
67 וְהַחֲמִיצָה בְּמַחְצִיתָהּ אוּ בְּשִׁלִּישָׁה - חוֹזֵרֶת לַמוֹכֵר; וְאִם
68 שָׁנָה הַלּוֹקֵחַ הִנָּקֵב שְׁלֵה, או שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַשּׁוּק וְשָׁהָה וְלֹא
69 מָכַר - הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן הַמִּקְבֵּל חֲבִית שֶׁל יֵין
70 מִחֲבֵרוֹ כְּדִי לְהוֹלִיכָה לְמָקוֹם פְּלוּנִי וְלְמַכְרָה שָׁם, וְקִדְּם
71 שֶׁתִּגִּיעַ לְשָׁם הַיּוֹל הֵינִן אוֹ הַחֲמִיצָה - הָרִי זֶה בְּרִשּׁוֹת
72 הַמוֹכֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבִית וְהַיֵּין שֶׁלוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.
73 ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'יֵין מְבָשֵׁם [עמיד] אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', חֵיב
74 לְהַעֲמִיד לוֹ עַד הַעֲצָרָתוֹ. אָמַר לוֹ: 'יֵין יִשָּׁן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ',
75 נֹתֵן לוֹ מִשָּׁל שָׁנָה שְׁעִבְרָה; 'מִזְשָׁן', מִשָּׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים;
76 וְצָרִיף שְׁעִימָד וְלֹא יִחְמִיץ עַד הַחַג. וּבְמָקוֹם שֵׁשׁ שָׁם
77 מִנְהָג יָדוּעַ, הַכֹּל כְּמִנְהָג הַמְדִּינָה.
78 ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מִרְתָּף זֶה שֶׁל יֵין אֲנִי מוֹכֵר לְךָ
79 לְמַקְפָּה', או שְׁמָכַר לוֹ מִרְתָּף שֶׁל יֵין סֵתָם - הָרִי הַלּוֹקֵחַ
80 מִקְבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה קִנְיָנִים בְּכָל מָאָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה יֵינָם טוֹב,
81 אֲלֵא כִּכֹּר הַתַּחֲתִּיל לְהַשְׁתַּנּוֹת [להחמיץ]; יָתֵר עַל זֶה - לֹא
82 יִקְבֹּל.
83 ח. אָמַר לוֹ: 'מִרְתָּף שֶׁל יֵין לְמַקְפָּה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', או
84 שְׁאִמֵּר לוֹ: 'חֲבִית שֶׁל יֵין אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - נֹתֵן לוֹ יֵין שְׁכָלוֹ
85 יָפָה וְרֵאוּי לְתַבְשִׁיל. אָמַר לוֹ: 'מִרְתָּף זֶה שֶׁל יֵין' - נֹתֵן
86 לוֹ יֵין הַנִּמְכָּר בַּחֲנוּת, שֶׁהָרִי הוּא בִּינּוּנִי, לֹא רַע וְלֹא יָפָה.
87 אָמַר לוֹ: 'מִרְתָּף זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', וְלֹא הִזְכִּיר יֵין - אֶפְלוּ
88 כֹּלֹ חֲמֶץ, הִגִּיעוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.
89 ט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'עֲרִבָה שֶׁל עֵץ אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', או:
90 'קוֹרֶת בֵּית הַבַּד אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אֵינוֹ נֹתֵן לוֹ עֵץ שְׂרָאוּי
91 לְחִפּוּי בּוֹ עֲרִבָה, או קוֹרֶת שְׂרָאוּיָה לְקוֹרֶת בֵּית הַבַּד, אֲלֵא

1 ז. קִנְיָה בְּגָד וְקִרְעוֹ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֲלוּקִי, וְאַחֵר כִּף נֹדַע הַמוֹם
2 מִחֻמַּת הַקִּרְיָעָה - מַחְזִיר לוֹ אֶת הַקִּרְיָעִים. תְּפֹרוֹ, וְאַחֵר כִּף
3 נֹדַע הַמוֹם - אִם הַשְּׂבִיחַ, נוֹטֵל שְׂבִיחַ הַתְּפִירָה מִן הַמוֹכֵר.
4 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.
5 ח. הַמוֹכֵר קֶרֶקַע לַחֲבֵרוֹ, וְאֲכָל פְּרוּתִיָּה, וְלֹאחֵר זְמַן נִרְאָה
6 לוֹ בַּה מוֹם - אִם רָצָה לְהַחְזִיר קֶרֶקַע לְבָעֲלִים, מַחְזִיר כָּל
7 הַפְּרוֹת שְׂאֵכֵל; וְאִם הִנִּיתָ חֲצֵר וְדֵר בָּהּ, צָרִיף לְהַעֲלוֹת לוֹ
8 שֶׁכֶר.
9 ט. הַמוֹכֵר דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם שְׁאֵינוֹ נִרְאָה, וְאָבַד הַמִּקֵּחַ
10 מִחֻמַּת אוֹתוֹ הַמוֹם - הָרִי זֶה מַחְזִיר אֶת הַדְּמִים.
11 י. בִּיצֵד? הַמוֹכֵר שׂוֹר לַחֲבֵרוֹ שְׁאִין לוֹ טוֹחָנוֹת [שיניים],
12 וְהִנִּיחוֹ הַלּוֹקֵחַ עִם הַבָּקָר שֶׁלוֹ, וְהִיָּה מְנִיחַ הַמֶּאֱכָל לִפְנֵי כֶּלֶן
13 וְאוֹכְלִין, וְלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שָׁנָה אֵינוֹ אוֹכֵל עַד שְׁמַת בְּרָעָב -
14 הָרִי זֶה מַחְזִיר לוֹ אֶת הַנֶּבֱלָה, וְיַחְזִיר לוֹ אֶת הַדְּמִים. וְכֵן כָּל
15 פְּיוּצָא בָּזָה.
16 יא. הִיָּה הַמוֹכֵר סִפְסָר שְׁלּוּקֵחַ מִזֶּה וּמוֹכֵר לָזֶה, וְאֵינוֹ
17 מְשַׁקֵּה הַמִּקֵּחַ עִמּוֹ, וְלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה - הָרִי הַסִּפְסָר נִשְׁבַּע
18 שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁלֹּא יָדַע בְּמוֹם זֶה, וְנִפְטָר; מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה עַל
19 הַלּוֹקֵחַ לְבָדִיק הַשּׂוֹר בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְלְהַחְזִירוֹ לוֹ קֵדָם שְׁמִימוֹת,
20 וְהִיָּה הַסִּפְסָר מַחְזִירוֹ עַל הַמוֹכֵר הִרְאשׁוֹן. הוּאִיל וְלֹא עָשָׂה,
21 הוּא הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.
22 יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ, וְנֹדַע שֶׁלֹּא הִרְאָהוּ לְמַמְחָה
23 - מַה שְׂאֵכֵל אֲכָל, וְיַחְזִיר לוֹ אֶת הַדְּמִים; וְהַנִּשְׁאָר מִן הַבֶּשֶׁר
24 כְּדִי הַלְקוּחוֹת - יִקְבֹּר, וְיַחְזִיר לָהֶן אֶת הַדְּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט
25 אֶת הַפֶּרֶה וּמְכָרָהּ, וְנֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה - מַה שְׂאֵכֵל אֲכָל,
26 וְיַחְזִיר לוֹ אֶת הַדְּמִים; וְמַה שֶׁלֹּא אֲכָל - יַחְזִיר הַבֶּשֶׁר לְטַבַּח,
27 וְיַחְזִיר לוֹ אֶת הַדְּמִים.
28 יג. מִכֹּר הַלּוֹקֵחַ בֶּשֶׁר זֶה שֶׁל טְרֵפָה לַגּוֹיִים, או שֶׁהֶאֱכִילוֹ
29 לְכִלְבִּים - יַחֲשֹׁב עִם הַטַּבַּח עַל דְּמֵי הַטְּרֵפָה, וְיַחְזִיר לוֹ
30 הַטַּבַּח אֶת הַמוֹתֵר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.
31 יד. הַמוֹכֵר בֶּשֶׁר לַחֲבֵרוֹ, וְנִמְצָא בֶּשֶׁר בְּכוֹר; פְּרוֹת, וְנִמְצְאוּ
32 טְבָלִים; יֵין, וְנִמְצָא יֵין נֶסֶף - מַה שְׂאֵכֵלוֹ אֲכָלוֹ, וְיַחְזִיר
33 לָהֶן אֶת הַדְּמִים. וְכֵן כָּל הַמוֹכֵר דָּבָר שְׂאִסּוֹר לְאֲכָלוֹ מִן
34 הַתּוֹרָה, כִּף הוּא דִּינוֹ - בֵּין שֶׁהִיָּה אִסּוּרֵי בְּכֹרֶת, בֵּין שֶׁהִיָּה
35 אִסּוּרֵי בְּלֹא בִלְבָד. אֲכָל הַמוֹכֵר דָּבָר שְׂאִסּוֹר אֲכִילָתוֹ
36 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - אִם הֵיוּ הַפְּרוֹת קִנְיָנוֹ, מַחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת
37 וְנוֹטֵל אֶת דְּמָיו; וְאִם אֲכָלָן אֲכָלָן, וְאֵין הַמוֹכֵר מַחְזִיר לוֹ
38 כְּלוּם. וְכָל אִסּוּרֵי הִנְיָה, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם -
39 מַחְזִיר אֶת הַדְּמִים, וְאֵין בָּהֶן דִּין מְכִירָה כָּלֵל.

פֶּרֶק יז

41 א. אַרְבַּע מִדּוֹת בְּמוֹכְרִין: מִכֹּר לוֹ חֲטִים יְפוֹת וְנִמְצְאוּ
42 רָעוֹת - הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, וְלֹא הַמוֹכֵר. רָעוֹת וְנִמְצְאוּ
43 יְפוֹת - הַמוֹכֵר יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, וְלֹא הַלּוֹקֵחַ. רָעוֹת וְנִמְצְאוּ
44 רָעוֹת, יְפוֹת וְנִמְצְאוּ יְפוֹת - אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן יְפוֹת שְׁאִין
45 לְמַעֲלָה מֵהֶן, וְלֹא רָעוֹת שְׁאִין לְמַטָּה מֵהֶן, וְהָרִי יֵשׁ שָׁם

ז. התגר נוטל מחמש גתות, ונותן לתוף פיטס [גיגית] 35
 אחד; מחמש גרנות [מקומות שדשים תבואה], ונותן לתוף 36
 מגורה אחת; ובלבד שלא יתפנו לערב. 37
 ח. אסור לערב שמרים, בין ביין בין בשמן, ואפלו כל 38
 שהוא; ואפלו שמרים של אמש בשמרים של יום, אסור. 39
 אבל אם ערה היין מפלי לכלי, נותן שמריו לתוכו. 40
 ט. המוכר לחברו שמן מזקק, אינו מקבל שמרים. מכר 41
 לו שמן סתם, מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לג; 42
 ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני 43
 השמן, יתר על השמרים הידועים באותו מקום. 44
 י. במה דברים אמורים? בשנותן לו מעות בתשרי שהשמן 45
 עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי, שהיא גדולה מפני 46
 אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן, 47
 שהיא קטנה מפני שפבר צלל השמן - אינו מקבל אלא 48
 השמרים בלבד. 49
 יא. המוכר חטים לחברו, מקבל עליו רבע קיטנית לכל 50
 סאה. שעורים, מקבל עליו רבע נשובות לכל סאה. 51
 עדשים, מקבל עליו רבע עפרורית [עפר ואבנים קטנות] 52
 לסאה. תאנים, מקבל עליו עשר מתלעות לכל מאה. מכר 53
 לו שאר פרות, מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. נמצא 54
 בהן יתר על השעורין האלו כל שהוא - ינפה את הכל, 55
 ויתן לו פרות מגפין וברורין שאין בהן כלום. 56
 יב. ואין כל אלו הדברים אמורים, אלא במקום שאין להן 57
 מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג, הכל כמנהג המדינה. 58
 יג. יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות ברורין ומנקין 59
 מפל דבר, ושיהיו היינות והשמנים צלולים, ולא ימכרו 60
 שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפלו היו בהן מחצה 61
 שמרים, או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר, 62
 ימכר כמות שהוא. לפיכך הבורר צרור מתוף גרנו של 63
 חברו, נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר; שאלו 64
 הניחו, היה נמכר במדת החטים; ואם תאמר: 'יתזירנו' - 65
 הרי אמרו: 'אסור לערב כל שהוא'. 66
 יד. המוכר קנקנים [כדים] בשרון במקום שאין מנהג, 67
 מקבל לכל מאה עשרה פיטסות [כדים רעים]; והוא שיהיו 68
 נאות וצשיות בגפרית. 69

ערבה בצורתה, או קורת בית הבד בצורתה, שכל הרוצה 1
 אומר: 'זו ערבה', או: 'זו קורת בית הבד'. וכן כל פיצא 2
 בזה. 3

פרק יח

א. אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר, או לגנב את 5
 דעתם; ואחד גויים ואחד ישראל בדבר זה. היה יודע שיש 6
 בממכרו מום, יודיעו ללוקח. ואפלו לגנב דעת הבריות 7
 בדברים, אסור. 8
 ב. אין מפרקסין [מייפס] לא את האדם, ולא את הבהמה, 9
 ולא את הכלים הישנים כדי שיראו פחדשים. אבל מפרקס 10
 החדשים, כגון שישוף ויגהץ וינפה כל צרכן. 11
 ג. אין משרבטין את האדם במים של חורין [מי טובין] 12
 וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעים 13
 את הפנים בשרק [אודס] וכיוצא בו, ולא נופחין את 14
 הקרבים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל פיצא 15
 בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר גולה לגוי בכלל 16
 בשר שחוטף, אף על פי שהגולה אצלו בשחיטה. 17
 ד. מתר לבר [לברר] את הגריסין, אבל לא על פי [בשטח 18
 העליון] המגורה [אוצר התבואה], שאינו אלא כגונב את 19
 העין, וידמה שהכל ברור. ומתה להנגיין לחלק קליות 20
 ואגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו; 21
 ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו, ואין 22
 בני השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת הדעת. 23
 ה. אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין 24
 צריך לומר ישנים בחדשים, ואפלו הישנים ביקר 25
 והחדשים בזול, מפני שהלוקח רוצה לישנן. ביין התיירו 26
 לערב קשה ברך בין הגתות [באמצע תהליך התסיסה] 27
 בלבד, מפני שמשביחיו. ואם היה טעמו נפר, מתר לערב 28
 בכל מקום; שכל דבר הנפר טעמו, הלוקח מרגיש בו; 29
 ולפיכך מתר לערב אותו. 30
 ו. אין מערבין מים ביין. ומי שנתערב לו מים ביינו - לא 31
 ימכרנו בחנות, אלא אם כן מודיעו; ולא לתגר אף על פי 32
 שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל 33
 מים ביין, יטיל; והוא, שיהיה בין הגתות. 34

אגרות קודש

[ח"י כסלו, תשט"ו]

...הנה לפלא שאין מזכיר שלומדים עם התלמידים הלכות הצריכות בחיי היום יומים מתאים להשגתם. ומובן שיש להתחיל באותן ההלכות שפוגעים בהם לעתים תכופות ביותר ולפני החג בהלכות החג, ובטח אין זה אלא חסרון בכתיבה אבל לא בפועל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד' תשרי ה'תשע"ה

1

42 ח. ויש להם למנות לכל מה שירצו, לדברים יחידים -
 43 והוא, שיהיה ראוי לכל הדברים. כיצד? חכם מפלג,
 44 שראוי להורות בכל התורה כלה - יש לבית דין לסמוך
 45 אותו ולתן לו רשות לדון, לא להורות באסור והתר, או
 46 יתנו לו רשות להורות באסור והתר, לא לדון דיני ממונות,
 47 או יתנו לו רשות לזה ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות, או
 48 לדון דיני קנסות, אבל לא להתיר בכורות במומן
 49 [לאכילה], או יתנו לו רשות להתיר גדרים בלבד, או
 50 לראות כתמים [אדומים של אשה]. וכן כל פיוצא בזה.
 51 ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך:
 52 'יש לך רשות לדון או להורות, עד שיבוא הנשיא לכאן',
 53 או 'כל זמן שאין את עמנו במדינה'. וכן כל פיוצא בזה.
 54 י. חכם מפלג שהיה סומך בעינו אחת - אף על פי שהוא
 55 ראוי לדיני ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות,
 56 מפני שאינו ראוי לכל הדברים. וכן כל פיוצא בזה.
 57 יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סמוך אחד - מושב
 58 שנים בצדו, וסומך שבעים כאחד או זה אחר זה, ואחר כך
 59 יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינים
 60 אחרים. נראין לי הדברים, שאם הסכימו כל החכמים
 61 שבארץ ישראל למנות דינים ולסמך אותן - הרי אלו
 62 סמוכים, ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמוך
 63 לאחרים. אם כן, למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה
 64 [שלא תיבטל], כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישאל [הרי
 65 ניתן לחדש תמיד הסמיכה בא"י]? לפי שישאל מפנין, ואי
 66 אפשר שיעבימו כלן [במעמד אחד]; ואם היה שם סמוך
 67 מפי סמוך, אינו צריך דעת כלן, אלא דן דיני קנסות לכל,
 68 שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע [הכרעה].
 69 יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל, ויצאו לחוצה לארץ
 70 - הרי הן דינים קנסות בחוצה לארץ, בדרך שדינים
 71 בארץ; שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ - והוא,
 72 שיהיו סמוכין בארץ.
 73 יג. ראשי גליות שבבבל - במקום מלך הן עומדין, ויש
 74 להם לרדות [למשול] את ישראל בכל מקום, ולדון
 75 עליהם, בין רצו בין לא רצו, שנאמר: "לא יסור שבט
 76 מיהודה", אלו ראשי גליות שבבבל.
 77 יד. וכל דין הראוי לדון, שנתן לו ראש גלות רשות לדון
 78 - יש לו לדון בכל העולם כולו, אף על פי שלא רצו בעלי
 79 דינים, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאינו דן
 80 דיני קנסות. כל דין הראוי לדון, שנתנו לו בית דין שבארץ
 81 ישראל רשות לדון - יש לו לדון בכל ארץ ישראל
 82 ובצורות העומדות על הגבולין, אף על פי שלא רצו בעלי
 83 דינים. אבל בחוצה לארץ, אין רשותן מועלת לו לכך את
 84 בעלי דינים; אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה
 85 לארץ, אינו דן אלא למי שרצה לדון אצלו; אבל לכך את

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ה

2

הלכות סנהדרין והענשין

3

המסורין להן

4

פרק ד

5

6 א. אחד בית דין הגדול, או סנדרין קטנה, או בית דין של
 7 שלשה - צריכין שיהיה כל אחד מהן, סמוך [- מוסמך]
 8 מפי סמוך. ומשה רבנו סמך יהושע ביד, שנאמר: "ויסמך
 9 את ידיו עליו, ויצוהו". וכן השבעים זקנים - משה רבנו
 10 סמך, ושרת עליהן שכינה. ואותם הזקנים סמכו לאחרים,
 11 והאחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד
 12 בית דינו של יהושע, עד בית דינו של משה רבנו. ואחד
 13 הנסמך מפי הנשיא [ראש הסנהדרין], או מפי אחד מן
 14 הסמוכין, אפלו לא היה אותו הסמוך בסנדרין מעולם.
 15 ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שיעמכו ידיהם על
 16 ראש הנקן, אלא שקורין לו 'רבי', ואומרים לו: 'הרי אתה
 17 סמוך, ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות'.
 18 ג. ואין סומכין סמיכה זו, שהיא מנוי הזקנים לדיניות,
 19 אלא בשלשה; והוא, שיהיה האחד מהן סמוך מפי
 20 אחרים, כמו שבארנו.
 21 ד. אין קרוי 'אלהים', אלא בית דין הגדול שנסמכו בארץ
 22 ישראל בלבד, והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו
 23 אותם בית דין של ארץ ישראל, והמחו אותן וסמכו אותן.
 24 ה. בראשונה, היה כל מי שנסמך סומך תלמידיו. ובחכמים
 25 חלקו בבוד לבית הלל הנקן, והתקינו שלא יהיה אדם
 26 נסמך אלא ברשות הנשיא, ושלא יהא הנשיא סומך, אלא
 27 אם כן היה אב בית דין עמו, ושלא יהיה אב בית דין
 28 סומך, אלא אם כן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבנרה
 29 - יש לכל אחד מהם לסמך ברשות הנשיא, והוא שיהיו
 30 שנים עמו; שהסמיכה אינה בפחות משלשה.
 31 ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו
 32 הסומכין נסמכו בארץ ישראל. אפלו היו הסומכין בארץ,
 33 והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין; ואין צריך לומר, אם
 34 היו הסומכין בחוצה לארץ, והנסמכין בארץ. היו שניהם
 35 בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכין
 36 במקום אחד; אלא שולחין לו, או כותבין לו שהוא סמוך,
 37 ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהם בארץ.
 38 וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים, ראיה
 39 לסמיכה.
 40 ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת, ודרך המלך
 41 סמך שלשים אלה ביום אחד.

46 ותשלומי ארבעה וחמשה, והאונס, והמפתה, וכיוצא בהן
47 - אין דנין אותן אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ
48 ישראל. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות -
49 אין צריכין ממחה; אלא אפלו שלשה הדייטות, ואפלו
50 אחד ממחה דן אותן. לפיכך, דנין בהודאות והלואות
51 וכיוצא בהן בחוצה לארץ; אף על פי שאין בית דין של
52 חוצה לארץ 'אלהים' [- סמוכים], שליחות בית דין של
53 ארץ ישראל עושין; ואין להן רשות לדון דיני קנסות
54 בשליחותן.
55 ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ, אלא דיני המצויין
56 תמיד, ויש בהן חסרון פיס - כגון הודאות, והלואות,
57 ומזיק ממון חברו. אבל דברים שאינם מצויין, אף על פי
58 שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או
59 דברים המצויין, אבל אין בהם חסרון פיס, כגון תשלומי
60 כפל - אין דנין אותן דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות
61 שקצצו אותן חכמים - כגון תוקע [הכה] לחברו [באזנו],
62 ובסוטר את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני
63 חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיני
64 חוצה לארץ, חוץ מחצי נזק צורות [בהמה שניתנו רגבי
65 אדמה מרגליה], מפני שהוא ממוץ, ואינו קנס.
66 י. כל הנשום [- מערר] כעבד [- לידע שווי נזק], אין גובין
67 אותו דיני חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין
68 גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיני חוצה
69 לארץ; אבל שבת [דמי בטלה] ורפוי גובין, מפני שיש בהן
70 חסרון פיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום
71 לגבות שבת ורפוי בכפל.
72 יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה
73 לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק
74 בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע
75 כסותו או שבר כליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה
76 בשן ורגל - הואיל והיא מועדת [רגילה] להן מתחלה, הרי
77 זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ; בין שהזיקה
78 בהמה אחת, כגון שנתחבקה בה [להנאתה], או אכלה
79 פרות שדרסה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלין
80 וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הכל גובין דיני
81 חוצה לארץ. אבל אם הזיקה תמה והועדה [ג' פעמים]
82 והזיקה, כגון שנשכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה
83 - אין גובין את הנזק הזה שלם דיני חוצה לארץ, שאין
84 מועד בחוצה לארץ. ואפלו הועד בארץ, ויצא לחוצה
85 לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.
86 יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך
87 להעיד בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין
88 בארץ. לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן
89 דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה
90 בפניהם בחוצה לארץ.
91 יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו הקרן דיני חוצה לארץ;
92 אבל התוספת, אין גובין אותה.

1 בפעלי דינין ולדון להן, אין לו רשות, עד שיטל רשות
2 מראש גלות.
3 טו. מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו
4 הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין
5 ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום, עד שיהיה
6 ראוי; שהמקדיש בעל מום למזבח, אין קדשה חלה עליו.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ה

פרק ה

8
9 א. אין מעמידין מלך, אלא על פי בית דין של שבעים
10 ואחד; ואין עושין סנדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר
11 ועיר, אלא בית דין של שבעים ואחד. ואין דנין לא את
12 השבט שהדח כלו [לע"ז], ולא את נביא השקר, ולא את
13 כהן גדול בדיני נפשות, אלא בבית דין הגדול; אבל דיני
14 ממונות [של כהן גדול] דנין בשלשה. וכן אין נעשה זקן
15 ממרא [שמורה נגד ב"ד הגדול], ולא עושין עיר הנדחת,
16 ולא משקין את השוטה, אלא בבית דין הגדול. ואין
17 מוסיפין על העיר [- ירושלים] ועל העצרות, ולא מוציאים
18 למלחמת הרשות ולמדינת החלל [לענין עגלה ערופה],
19 אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול
20 יביאו אליך".
21 ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן
22 סנדרי קטנה, בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה;
23 לפיכך, אין דנין שור הנסקל, ולא בהמה הנרבעת או
24 הרובעת, אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אפלו ארי
25 ודב ונמר וברדלס, שהן תרבות [מתורבתים ומבויתים]
26 ואינם מזיקים] ויש להם בעלים, שהמיתו - מיתתן
27 בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית, אחד הורג אותו.
28 ג. המוציא שם רע [שלא מצא בתולים לאשתו] - אין דנין
29 אותו תחלה, אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני
30 שיש בדינו צד לדיני נפשות, שמא יהיה הדבר אמת
31 ותסקל הבת. לא נאמנו דברי הבעל, ובא האב לתבעו
32 בקנס - דינו בשלשה. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא
33 בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הם [ממשה
34 רבינו], הרי הוא אומר: "ושפטו העדה . . . והצילו העדה"
35 - עדה שופטת, ועדה מצלת. עדה שופטת והם המחזיקין,
36 ועדה מצלת והם המזכירין, ואין עדה פחותה מעשרה - הרי
37 עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול [-
38 זוגי], ויהיה בו "אחרי רבים" - להטות.
39 ד. מכות [- מלקות] בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות
40 בשמלקין אותו.
41 ה. צריפת העגלה בהמשה.
42 ו. עבור השנה בשבועה.
43 ז. עבור החודש. בשלשה. וכל אלו סמוכין [מוסמכים],
44 כמו שבארנו.
45 ח. דיני קנסות - כגון גזלות וחבלות, ותשלומי כפל,

מתוך מהדורת חזק

43 שְׂבִי־שְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָבֵל לֹא בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּמוֹ
44 שְׂבִי־אֲרָנָה.
45 ג. הִיָּה הַטּוֹעָה מִמֶּחֶה בֵּית דִּין, וְלֹא נָטַל רְשׁוֹת וְלֹא קִבְּלוּ
46 אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵין עֲלֵיהֶם, אוֹ שְׂלֹא הִיָּה מִמֶּחֶה, אָבֵל קִבְּלוּ
47 אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵין עֲלֵיהֶם לְדוֹן לָהֶם בְּדִין, וְטָעָה בְּשִׁקּוּל
48 הַדַּעַת - אִם נָשָׂא וְנָתַן בִּיד [נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לַזֶּה], מִה שֶׁעָשָׂה
49 עֲשׂוֹי וִישְׁלֵם מִבֵּיתוֹ. וְאִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן בִּיד, יִחְזֹר הַדִּין;
50 וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְחֹזֵר, יִשְׁלֵם מִבֵּיתוֹ.
51 ד. אָבֵל מִי שֶׁאֵינוֹ מִמֶּחֶה, וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵין -
52 אִף עַל פִּי שֶׁנָּטַל רְשׁוֹת - הָרִי זֶה בְּכָלֵל בְּעֲלֵי זְרוּעַ, וְאֵינוֹ
53 בְּכָלֵל הַדִּינֵין. לְפִיכָף, אֵין דִּינֵיו דִּין, בֵּין טָעָה בֵּין לֹא
54 טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבְּעֲלֵי דִינֵין - אִם רָצָה, חֹזֵר וְדוֹן בְּפָנָיו
55 בֵּית דִּין. וְאִם טָעָה, וְנָשָׂא וְנָתַן בִּיד - חֵיב לִשְׁלֹם מִבֵּיתוֹ,
56 וְחֹזֵר וְלֹקֵחַ מִבְּעַל דִּין זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ שְׂלֹא בְּהִלָּכָה. וְאִם
57 אֵין לוֹ לְהַחֲזִיר, אוֹ שֶׁטָּמָא, אוֹ שֶׁהֶאֱכִיל דְּבָר הַמִּתֵּר
58 לְכָלֵבִים - יִשְׁלֵם בְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק; שֶׁזֶּה מִתְּפִנָּה לְהַזִּיק
59 הוּא.
60 ה. דִּין שֶׁטָּעָה, וְחֵיב שְׂבוּעָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חֵיב בָּהּ, וְעָשָׂה
61 זֶה פֶּשְׁעָה עִם בְּעַל דִּינוֹ כְּדִי שְׂלֹא יִשְׁבַּע, וְאַחֵר כִּף יָדָע
62 שֶׁאֵינוֹ בֵּן שְׂבוּעָה - אִף עַל פִּי שֶׁקָּנָה מִיָּדוֹ [קָנָה מִמֶּנּוּ
63 בְּסוּדָר] עַל הַפֶּשְׁעָה, אֵינָה כְּלוּם; שְׂלֹא קִבְּלָה עָלֶיהָ לִתֵּן לוֹ
64 אוֹ לְמַחֵל לוֹ, אֲלֵא כְּדִי שִׁפְטָר מִשְׂבוּעָה שֶׁחִיבָהּ בָּהּ
65 הַטּוֹעָה; וְכָל קָנָן בְּטַעוֹת, חֹזֵר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
66 ו. שְׁנֵים שֶׁנִּתְעַצְּמוּ [רַבּוֹ] בְּדִין - אֶחָד אוֹמֵר: 'נָדוֹן כָּאֵן',
67 וְאֶחָד אוֹמֵר: 'נִעְלָה לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל, שְׁמָא יִטְעוּ אֵלּוֹ
68 הַדִּינִים וְיִוצִיאוּ מִמּוֹן שְׂלֹא בְּדִין' - כּוֹפִין אוֹתוֹ, וְדוֹן בְּעִירוֹ.
69 וְאִם אָמַר: 'כִּתְבוּ וְתָנוּ לִי מַאיִזָּה טַעַם דִּנְתֻנִי, שְׁמָא
70 טַעֲיַתִּים' - כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין לוֹ, וְאַחֵר כִּף מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ.
71 וְאִם הִצְרָךְ [בֵּית הַדִּין הַמְּקוּמִין] דְּבָר לִשְׂאֵל מִבֵּית דִּין
72 הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם - כּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין, וְדוֹנִין
73 לָהֶם בְּעִירָם כִּפִּי מִה שִׁיבֹאוּ בְּכֹתֵב בֵּית דִּין הַגָּדוֹל.
74 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂאֵר הַדִּינֵין שֶׁזֶה טוֹעֵן וְזֶה
75 טוֹעֵן, אוֹ בְּשָׂאֵר הַמִּלְוֶה: 'נָדוֹן כָּאֵן', וְהַלְוָה אוֹמֵר: 'נִלְךָ
76 לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל'. אָבֵל אִם אָמַר הַמִּלְוֶה: 'נִלְךָ לְבֵית דִּין
77 הַגָּדוֹל' - כּוֹפִין אֶת הַלְוָה וְעוֹלָה עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "[וְ]עָבַד
78 לְיָהּ, לְאִישׁ מִלְוֶה". וְכֵן אִם טַעֵן זֶה שֶׁהִזִּיקוּ אוֹ גָּזְלוּ, וְרָצָה
79 הַטּוֹעֵן לְעָלוֹת - כּוֹפִין בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ אֶת הַנִּטְעֵן לְעָלוֹת
80 עִמּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
81 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִי שֵׁם עֲדִים אוֹ רֵאִיָּה
82 לְנִגְזֵל אוֹ לְמַלְוֶה אוֹ לְנֶזֶק; אָבֵל טַעֵנָה רִיקְנִית, אֵין מַחֲבִיבִין
83 אֶת הַנִּטְעֵן לְצֹאת כָּלָל, אֲלֵא נִשְׁבַּע בְּמִקְוָמוֹ, וְנִפְטָר.
84 ט. וְכֵן הַדִּין בְּזִמְנָה הַזֶּה, שֶׁאֵין שֵׁם בֵּית דִּין גָּדוֹל, אָבֵל יֵשׁ
85 מְקוֹמוֹת שֵׁישׁ בָּהֶם חֲכָמִים גְּדוֹלִים מִמְּחִין לְרַבִּים -
86 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְפֹרָשִׁים, וּמְקוֹמוֹת שֵׁישׁ בָּהֶם תַּלְמִידִים

1 יֵד. וְלֹא כָּל הַמְּשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ, גּוֹבִין מִמֶּנּוּ דִּינֵי חוּצָה
2 לְאֶרֶץ; שֶׁהָרִי הַפָּגֵם [שֶׁל נַעֲרָה שְׂנֹאֲנִסָּה] וְהַבִּשְׁת׃ וְהַכֹּפֶר
3 [בַּשּׁוֹר שֶׁהָרִג אָדָם], מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן
4 שֶׁאוֹמֵר: 'פִּתִּיתִי בְּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי', וְהִמִּית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי'
5 - אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ.
6 טו. דִּינֵי גְרָמוֹת [גְּרִימַת נֶזֶק, כְּגוֹן שׁוֹרֵף שׁוֹר חֹב] אֵין
7 כְּקִנְסוֹת, וְגּוֹבִין אוֹתָם וְדוֹנִין בָּהֶם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ.
8 טז. וְכֵן דִּין הַמוֹסֵר [מַלְשִׁין] מִמּוֹן חֲבָרוֹ [לְגוֹר] - אִף עַל
9 פִּי שְׂלֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ.
10 יז. מִנְהַג הַיְּשִׁיבוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אִף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוֹבִין
11 שֵׁם קָנָס - מְגִדִּין אוֹתוֹ, עַד שִׁפְטִים יִתְפַּשֵּׁר [יִתְפַּשֵּׁר] לְבַעַל דִּינוֹ אוֹ
12 יַעֲלֶה עִמּוֹ לְדִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵין שִׁתֵּן לוֹ שְׁעוֹר הָרְאוּי
13 לוֹ, מִתִּירִין נְדוּיוֹ, בֵּין שֶׁנִּתְפָּס בְּעַל דִּינוֹ, בֵּין שְׂלֹא נִתְפָּס.
14 וְכֵן אִם תִּפְשׁ הַנֶּזֶק שְׁעוֹר מִה שֶׁרְאוּי לוֹ לִטֵּל, אֵין מוֹצִיאֵין
15 אוֹתוֹ מִיָּדוֹ.
16 יח. יָחִיד שֶׁהוּא מִמֶּחֶה לְרַבִּים - [תַּלְמִיד חֲכָם מְפֹרָשׁ] -
17 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא דוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת יָחִידִי - אֵין הַהוֹדָנָה
18 בְּפָנָיו הוֹדָנָה בְּבֵית דִּין, וְאֶפְלוּ הִיָּה כְּמוֹךָ. אָבֵל הַשְּׁלִשָּׁה
19 - אִף עַל פִּי שֶׁאֵין כְּמוֹכִין, וְהָרִי הֵן הִדְיוּטוֹת, וְאֵין אֲנִי
20 קוֹרָא אוֹתָן 'אֱלֹהִים' - הָרִי הַהוֹדָנָה בְּפָנֶיהֶם הוֹדָנָה בְּבֵית
21 דִּין. וְכֵן הַכּוֹפֶר בְּפָנֶיהֶם, וְאַחֵר כִּף בָּאוּ עֲדִים - הַחֲזֹק
22 בְּפָרָן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וְלִטְעֵן, כְּמוֹ שְׂבִי־אֲרָנָה. כָּלָל שֶׁל
23 דְּבָר - הָרִי הֵן לְעִנְיַן הוֹדָאוֹת וְהַלְוֹאוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן, בְּבֵית
24 דִּין הַסְּמוּכִין לְכָל הַדְּבָרִים.

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ה

פרק ו

27 א. כָּל דִּין שֶׁדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְטָעָה - אִם טָעָה בְּדְבָרִים
28 הַגְּלוּיִין וְהַיְּדוּעִין, כְּגוֹן דִּינֵין הַמִּפְרָשִׁין בְּמַשְׁנָה אוֹ
29 בְּתַלְמוּד - חֹזֵר הַדִּין וּמַחֲזִירִין הַדְּבָר כְּשֶׁהִיָּה, וְדוֹנִין בּוֹ
30 בְּהִלָּכָה. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר, כְּגוֹן שֶׁהִלֵּךְ זֶה שֶׁנָּטַל
31 הַמִּמּוֹן שְׂלֹא בְּדִין לְמַדִּינַת הָיִם, אוֹ שֶׁהִיָּה אֵלֶם, אוֹ שֶׁטָּמָא
32 דְּבָר הַטְּהוֹר, אוֹ שֶׁהוֹרָה בְּכִשְׁרָה שֶׁהִיא טְרָפָה וְהֶאֱכִילָהּ
33 לְכָלֵבִים, וְכִיּוּצָא בְּזֶה - הָרִי זֶה פְּטוֹר מִלְּשֵׁלֶם; אִף עַל פִּי
34 שֶׁגָּרַם לְהַזִּיק, לֹא נִתְפָּנָה לְהַזִּיק.
35 ב. טָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת, כְּגוֹן דְּבָר שֶׁהוּא מִחֻלָּקָת תַּנְאִים
36 אוֹ אֲמוּרָאִים, וְלֹא נִפְסְקָה הִלָּכָה כְּאֶחָד מֵהֶם בְּפִירוּשׁ,
37 וְעָשָׂה כְּאֶחָד מֵהֶם, וְלֹא יָדַע שֶׁכָּבֵר פֶּשַׁט הַמַּעֲשֶׂה כָּל
38 הָעוֹלָם כְּדְבָרֵי הָאַחֵר - אִם הִיָּה זֶה הַדִּין מִמֶּחֶה [בְּקִי
39 בַּתוֹרָה], וְנוֹטֵל רְשׁוֹת מֵרֹאשׁ גְּלוּת, אוֹ שְׂלֹא הִיָּה נוֹטֵל
40 רְשׁוֹת, אָבֵל קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵין עֲלֵיהֶם - הוֹאִיל וְהוּא
41 מִמֶּחֶה, חֹזֵר הַדִּין; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר, פְּטוֹר מִלְּשֵׁלֶם.
42 אֶחָד הַנוֹטֵל רְשׁוֹת מֵרֹאשׁ גְּלוּת, אוֹ הַנוֹטֵל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין

45 רֹאֵה מִתּוֹךְ אֲפֻנְדָתוֹ [חגורתו] - אֵין זֶה כְּלוּם, וְאֵין
46 מְשַׁגְּחִין עַל עֲדֵיו וְלֹא עַל רֹאֲתוֹ.

47 ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיָּתָה הָרֹאֶה אֶצְלוֹ וְהַעֲדִים
48 עִמּוֹ בְּמִדְיָנָה. אָבֵל אִם אָמַר: 'אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֹאֵה',
49 וְלֹאֲחֵר מִכָּאן בָּאוּ לוֹ עֲדִים מִמִּדְיָנָה הֵיכֵם, אוֹ שֶׁהִיָּתָה
50 הַחֲמָת [שק עור] שֶׁל אָבִיו שִׁישׁ שֶׁם הַשְּׁטָרוֹת מִפְּקֻדַּת בֶּן־
51 אַחֲרִים, וּבָא זֶה שֶׁהַפְּקֻדוֹן אֶצְלוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רֹאֲתוֹ - הָרִי
52 זֶה מִבֵּיא וְסוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שֶׁיִּכּוֹל לִטְעֵן
53 וְלֹמַר: 'זֶה שֶׁאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֲדִים וְלֹא רֹאֵה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
54 הָיָה מְצוּיִן אֶצְלִי'. וְכָל זֶמֶן שֶׁיִּכּוֹל לִטְעֵן וְלֹמַר: 'מִפְּנֵי כֹךְ
55 וְכֹךְ אֲמַרְתִּי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֹאֵה', וְהָיָה מִמֶּשׁ
56 בְּדַכְרֵיו - הָרִי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתֵר. לְפִיכָךְ, אִם
57 פָּרַשׁ וְאָמַר: 'אֵין לִי עֲדִים כָּלֵל, לֹא הִנֵּה וְלֹא בְּמִדְיָנָה הֵיכֵם,
58 וְלֹא רֹאֵה כָּלֵל, לֹא בְּיָדִי וְלֹא בְּיַד אַחֲרִים' - אֵינוֹ יָכוֹל
59 לִסְתֹר.

60 ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּגִדּוֹל שְׁנִתְחַיֵּב וְהִבִּיא רֹאֵה
61 וְעֲדִים אַחֵר שֶׁסָתַם טַעֲנוֹתָיו. אָבֵל יוֹדֵשׁ שֶׁהָיָה קֶטֶן כְּשִׁמְתָה
62 מוֹרִישׁוֹ, וּבָאוּ עָלָיו טַעֲנוֹת מִחֲמַת מוֹרִישׁוֹ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל,
63 וְאָמַר: 'אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֹאֵה', וְאַחֵר שֶׁיִּצָּא חַיֵּב
64 מִבֵּית דִּין אָמַר לוֹ אַחֲרָיו: 'אֵינוֹ יוֹדֵעִים לְאַבִּיךָ עֲדוֹת
65 שֶׁסָתַר בָּהֶן דִּין זֶה', אוֹ אָמַר לוֹ אַחֵר: 'מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד
66 אֶצְלִי רֹאֵה זֶה' - הָרִי זֶה מִבֵּיא מִיָּד וְסוֹתֵר; שֶׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ
67 הַקָּטָן יוֹדֵעַ כָּל רֵאיוֹת מוֹרִישׁוֹ.

68 י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּד [התחייב בקנין], שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְיוֹם
69 פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע, וְהָיָה חֲבֵרוֹ נֹאמֵן בְּטַעֲנוֹתָיו וְיִטַּל כָּל מָה
70 שֶׁשָּׁעַן בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע
71 וְיִטַּל, אָבֵד אֶת זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפְטֹר חֲבֵרוֹ, וְעֵבֶר
72 הַיּוֹם, וְלֹא בָּא - נִתְקַיֵּמוּ הַתְּנָאִים, וְאָבְדָה זְכוּתוֹ. וְאִם
73 הִבִּיא רֹאֵה שֶׁהָיָה אֲנוֹס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הָרִי זֶה פְטוֹר מִקְנֵן
74 זֶה; וְיִשְׁבַּע כְּשֶׁתִּבְעֶנּוּ חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁהָיָה מִקְדָּם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
75 בְּזֶה.

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ה

פרק ח

78 א. בֵּית דִּין שֶׁנִּחְלָקוּ, מִקְצָתָן אוֹמְרִין 'זָכָא' וּמִקְצָתָן
79 אוֹמְרִין 'חַיֵּב' - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב; וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל
80 תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַחֲרֵי רֵבִים - לַהֲטוֹת". בְּמָה דְּכָרִים
81 אֲמֹרִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, וּבִשְׂאָר דִּינֵי אֲסוּר וְהֵתֵר, וְטָמֵא
82 וְטָהוֹר, וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. אָבֵל בְּדִינֵי נִפְשוֹת - אִם נִחְלָקוּ בְּזֶה
83 הַחוּטָא, אִם יִהְיֶה אִם לֹא יִהְיֶה - אִם הָיָה הָרֵב מִזִּפְּמִים,
84 זָכָא; וְאִם הָיָה הָרֵב מִחֲיִבִּין - אֵינוֹ נִהְיָר, עַד שֶׁיִּהְיֶה
85 הַמְּחִיבִין יָתֵר עַל הַמְּזוּפִּים שְׁנַיִם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁעַל
86 זֶה הִזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאָמַר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רֵבִים לְרַעַת";
87 כְּלוּמַר, אִם הָיָה הָרֵב נוֹטֵם לְרַעַת, לַהֲרֹג - לֹא תִהְיֶה
88 אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטָּהָה גְּדוֹלָה וְיִוָּסְפוּ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם,

1 שֶׁאֵינֶם כְּמוֹתֵם: אִם אָמַר הַמְּלִיָּה: 'גִּלְף לְמָקוֹם פְּלוֹנִי
2 שֶׁבֶאֱרָצוּ לְפָנַי פְּלוֹנִי הַגְּדוֹל, וְנָדוֹן לְפָנָיו בְּדִין זֶה' -
3 שֶׁכּוֹפִין אֶת הַמְּלִיָּה, וְהוֹלֵךְ עִמּוֹ. וְכֹךְ הָיוּ מַעֲשִׂים בְּסִפְרָה.

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ה

פרק ז

6 א. אַחַד מִבְּעָלֵי דִינֵין שֶׁאָמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי', וְאָמַר
7 בְּעַל דִּינוֹ: 'פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי' - הָרִי אִלּוּ שְׁנֵי הַדִּינִין שֶׁבָּרַר
8 זֶה אַחַד וְזֶה אַחַד, בּוֹרְרִין לְהֵן דִּין שְׁלִישִׁי, וְשֶׁלְשָׁתָם דִּינֵין
9 לְשִׁנְיָהֶם; שֶׁמִּתּוֹךְ כֹּךְ יֵצֵא הַדִּין לְאֻמָּתוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה הָאֶחָד
10 שֶׁבָּרַר בְּעָלֵי הַדִּין חֲכָם גְּדוֹל וְסִמּוּף, אֵינוֹ יָכוֹל לִכְף אֶת
11 בְּעַל דִּינוֹ שֶׁיָּדוֹן אֶצְלוֹ, אֶלָּא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שֶׁיִּרְצֶה.
12 ב. מִי שֶׁקָּבַל עָלָיו קְרוֹב אוֹ פְסוּל, בֵּין לְהִיּוֹתוֹ דִּין בֵּין
13 לְהִיּוֹתוֹ עָלָיו עֵד, אֲפִלּוּ קָבַל אַחַד מִן הַפְּסוּלִים בְּעִבְרָה
14 כְּשֶׁנִּי עֲדִים כְּשֶׁרִים לְהַעֲדֵי עָלָיו, אוֹ כְּשֶׁלְשָׁה בֵּית דִּין
15 מִמְּחִין לְדוֹן לוֹ - בֵּין שֶׁקָּבַל עַל עַצְמוֹ לְאַבֵּד זְכוּתוֹ
16 וְלִמְחַל מָה שֶׁהוּא טוֹעֵן עַל פִּיהֶם, בֵּין שֶׁקָּבַל שִׁיתָן כָּל מָה
17 שֶׁיִּטְעֵן עָלָיו חֲבֵרוֹ בְּעֲדוֹת זֶה הַפְּסוּל אוֹ בְּדִינָיו - אִם קָנוּ
18 מִיָּדוֹ [- עִשּׁוֹ קִנְיִין עַל הַתְּחִיבוּתוֹ] עַל זֶה, אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר
19 בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ, יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין.
20 נִגְמַר הַדִּין, וְהוֹצִיא הַמָּמוֹן בְּדִין זֶה הַפְּסוּל אוֹ בְּעֲדוֹתוֹ -
21 אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

22 ג. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לְחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְאָמַר לוֹ:
23 'הִשְׁבַּע לִי בְּחַיִּי רֹאשֶׁךָ [ללא הזכרת שם שמיים], וְהִפְטֹר',
24 אוֹ 'הִשְׁבַּע לִי בְּחַיִּי רֹאשֶׁךָ, וְאֲנִי אֶתֵּן לְךָ כָּל מָה שֶׁתִּטְעֵן',
25 - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ,
26 יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין, וְנִשְׁבַּע כְּמוֹ
27 שֶׁאָמַר לוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר, וְחַיֵּב לְשַׁלֵּם.
28 ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָתָהּ הֵסֵת [מדרבנן], וְהִפְכָּה
29 [- גִּילְגַל הַשְּׁבוּעָה עַל הַצַּד הַשֵּׁנִי] - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אוֹ אִם
30 נִשְׁבַּע זֶה שֶׁנִּהְפְּכָה עָלָיו - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

31 ה. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁלֹּא הָיָה חַיֵּב שְׁבוּעָה, וְאָמַר: 'אֲנִי
32 אֶשְׁבַּע לְךָ שְׁבוּעָה חֲמוּרָה' - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר
33 בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּבֵית דִּין -
34 חוּזֵר, עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין וְיִשְׁבַּע.

35 ו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּדִין, וְהִבִּיא עֲדִים אוֹ רֹאֵה לְזְכוּתוֹ - סוֹתֵר
36 אֶת הַדִּין, וְחוּזֵר הַדִּין; אֵף עַל פִּי שֶׁבָּרַר נִגְמַר הַדִּין, כָּל
37 זֶמֶן שֶׁהוּא מִבֵּיא רֹאֵה, סוֹתֵר. אָמַר לוֹ הַדִּינִין: 'כָּל רֵאיוֹת
38 שִׁישׁ לְךָ, הִבָּא מִכָּאן וְעַד שְׁלִישִׁים יוֹם' - אֵף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא
39 רֹאֵה לְאַחֵר שְׁלִישִׁים יוֹם, סוֹתֵר אֶת הַדִּין; מָה יַעֲשֶׂה? לֹא
40 מִצָּא בְּתוֹךְ שְׁלִישִׁים יוֹם, וּמִצָּא לְאַחֵר שְׁלִישִׁים יוֹם.

41 ז. אָבֵל אִם סָתַם אֶת טַעֲנוֹתָיו, אֵינוֹ סוֹתֵר. בִּיצֵד? אָמַר
42 לוֹ: 'יֵשׁ לְךָ עֲדִים?' אָמַר: 'אֵין לִי עֲדִים!' 'יֵשׁ לְךָ רֹאֵה?'
43 אָמַר: 'אֵין לִי רֹאֵה!' וְדָנוּ אוֹתוֹ, וְחִיבוּהוּ - בִּינֵין שֶׁרָאָה
44 שְׁנִתְחַיֵּב, אָמַר: 'קָרְבוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהַעֲדוּנִי', אוֹ שֶׁהוֹצִיא

46 אָמרו שְׁנַיִם עֶשֶׂר זָכָא' וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֵיב', וְאַחַד אֹמֵר
47 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין,
48 עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמִּזְכִּין אֶחָד וְיִהְיֶה זָכָא', אוֹ יִרְבּוּ הַמַּחְזִיכִין
49 שְׁנַיִם אוֹ יִתֵּר וְיִהְיֶה חֵיב'. הֵיזֵי אֵלּוּ כִּנְגַד אֵלּוּ וְאַחַד אֹמֵר
50 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוֹ שֶׁהֵיזֵי הַמַּחְזִיכִין יִתֵּר אֶחָד בְּלִבָּד - מוֹסִיפִין
51 וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁכָּעִים וְאַחַד. הִגִּיעוּ לְשִׁכְעִים וְאַחַד - שֶׁשָּׂה
52 וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זָכָא', וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חֵיב' -
53 - הֵרִי זֶה זָכָא'. שֶׁשָּׂה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חֵיב', וְחִמְשָׁה
54 וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זָכָא' - דְּנִים אֵלּוּ כִּנְגַד אֵלּוּ עַד שֶׁיִּרְאֶה
55 אֶחָד מֵהֶם דְּבָרֵי חִבּוּר, וּמִזְכִּין אוֹתוֹ אוֹ מַחְזִיכִין אוֹתוֹ. וְאִם
56 לֹא רָאָה - גְּדוֹל שֶׁבְּדִינָן אֹמֵר: 'נִדְוָקָן הַדִּין' [קִשָּׁה הוּא
57 חֲדָיו], וּפּוֹטְרִין אוֹתוֹ. חִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים חֵיב' -
58 וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים זָכָא', וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - פּוֹטְרִין
59 אוֹתוֹ. אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים אֹמְרִים זָכָא', וְשֶׁשָּׂה וּשְׁלֹשִׁים
60 אֹמְרִים חֵיב', וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - חֵיב', שֶׁהֵרִי רַבּוּ
61 הַמַּחְזִיכִין שְׁנַיִם.
62 ג. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁכָּא לָהֶם מַחְלָקָה, בֵּין בְּדִינֵי נִפְשוֹת
63 בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין בְּדִין מְדִינֵי תוֹרָה - אֵין מוֹסִיפִין
64 עֲלֵיהֶם, אֶלָּא דְּנִין אֵלּוּ כִּנְגַד אֵלּוּ, וְהוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב
65 שֶׁלָּהֶם. וְאִם בְּדִין אֶחָד מִן הַנִּזְכָּרִין בִּפְנֵיהֶם נִחְלָקוּ - דְּנִין
66 אֵלּוּ כִּנְגַד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּפְטְרוּ אוֹתוֹ אוֹ יִתְחַיֵּב.

יום שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ה

פֶּרֶק י

68
69 א. אֶחָד מִן הַדִּינִין בְּדִינֵי נִפְשוֹת שֶׁהִיזֵה מִן הַמִּזְכִּין אוֹ מִן
70 הַמַּחְזִיכִין, לֹא מִפְּנֵי שֶׁאִמֵּר דְּבַר הַנִּרְאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ, אֶלָּא
71 נִטָּה אַחֵר דְּבָרֵי חִבּוּר - הֵרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל זֶה
72 נֶאֱמַר: "לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטָּה"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [נִמְשָׁה
73 רַבִּינוּ] אֹמְרוּ, שֶׁלֹּא תֹאמַר בְּשַׁעַת מִנְּךָ: 'דִּי שֶׁאֶהִיזֵה כְּאִישׁ
74 פְּלוֹנִי', אֶלָּא אֹמֵר מִה שֶׁבְּפִיךָ.
75 ב. וּבְכָלֵל לֹא זֶה, שֶׁלֹּא יִחְזֹר הַמְּלַמֵּד זְכוּת בְּדִינֵי נִפְשוֹת
76 לְלַמֵּד חוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "[וְ]לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטָּה". בְּמֵה
77 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעַת מִשָּׂא וּמַתָּה; אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין,
78 יֵשׁ לְמַלְמֵד זְכוּת לְחֹזֵר וּלְהַמְנוֹת עִם הַמַּחְזִיכִים.
79 ג. תַּלְמִיד שֶׁהִיזֵה מְזֻכָּה, וּמַת - רֹאֵין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא
80 מְזֻכָּה [ועוּמָד] בְּמִקְוָמוֹ.
81 ד. אֹמֵר אֶחָד: 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוּת', וְנִשְׁתַּתַּק אוֹ מַת קֶדֶם
82 שֶׁיִּלְמַד זְכוּת וַיֹּאמֶר מֵאִיזָה טַעַם מְזֻכָּה - הֵרִי זֶה כְּמִי
83 שֶׁאִינוּ.
84 ה. שְׁנַיִם שֶׁאִמְרוּ טַעַם אֶחָד - אֶפְלוּ מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת, אֵין
85 נִמְנִין אֶלָּא בְּאֶחָד.
86 ו. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁאֵין מִתְחִילִין בְּדִינֵי נִפְשוֹת מִן
87 הַגְּדוֹל - שֶׁמָּא יִסְמְכוּ הַשָּׂאֵר עַל דַּעְתּוֹ, וְלֹא יִרְאוּ עַצְמָם
88 כְּדֹא לְחַלֵּק עֲלֵיו; אֶלָּא יֹאמְרוּ כָּל אֶחָד דְּבַר הַנִּרְאָה לוֹ
89 בְּדַעְתּוֹ.
90 ז. וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין בְּדִינֵי נִפְשוֹת לְחוּבָה, אֶלָּא לְזְכוּת.

1 שֶׁנֶּאֱמַר: "לְנִטָּה אַחֲרֵי רַבִּים - לְהִטּוֹת" - הַטּוֹתָךְ לְטוֹבָה,
2 עַל פִּי אֶחָד; וְלִנְעָה, עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, קִבְּלָה
3 הֵם [נִמְשָׁה רַבִּינוּ].
4 ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּחְלָקוּ - שְׁנַיִם אֹמְרִים זָכָא'
5 וְאַחַד אֹמֵר חֵיב', הֵרִי זֶה זָכָא'; שְׁנַיִם אֹמְרִים חֵיב'
6 וְאַחַד אֹמֵר זָכָא', הֵרִי זֶה חֵיב'; אֶחָד אֹמֵר זָכָא' וְאַחַד
7 אֹמֵר חֵיב' וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוֹ שֶׁאִמְרוּ שְׁנַיִם
8 זָכָא' אוֹ חֵיב' וְהִשְׁלִישִׁי אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ
9 שְׁנַיִם. נִמְצָאוּ חִמְשָׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר: אֹמֵרוֹ שְׁלֹשָׁה
10 מֵהֶם זָכָא' וּשְׁנַיִם חֵיב', הֵרִי זֶה זָכָא'; אֹמֵרוֹ שְׁלֹשָׁה
11 חֵיב' וּשְׁנַיִם זָכָא', הֵרִי זֶה חֵיב'; אֹמֵרוֹ שְׁנַיִם זָכָא'
12 וּשְׁנַיִם חֵיב', וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם.
13 אֲבָל אִם אֹמְרוֹ אַרְבָּעָה זָכָא' אוֹ חֵיב' וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי
14 יוֹדֵעַ', אוֹ שֶׁאִמְרוּ שְׁלֹשָׁה זָכָא' וְאַחַד חֵיב' וְאַחַד
15 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - בֵּין שֶׁהִיזֵה זֶה שֶׁאִמֵּר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' הוּא שֶׁאִמֵּר
16 'אֵינִי יוֹדֵעַ' בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁאִמֵּר אַחֵר - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב.
17 הֵיזֵי מַחְצָה לְמַחְצָה, וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הֵרִי אֵלּוּ
18 מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם; וְכֵן אִם נִסְתַּמַּק הַדְּבַר [נִשְׁוֹב נַעֲשׂוּ
19 חֲצִי חֲצִי וְאֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ] - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁכָּעִים
20 וְאַחַד. הִגִּיעוּ לְשִׁכְעִים וְאַחַד - אֹמְרוֹ חִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים
21 חֵיב' וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים זָכָא', וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' -
22 נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ עַד שֶׁיִּחְזֹר לְדְּבָרֵי הַצֵּד הָאֶחָד, וְנִמְצָאוּ
23 שֶׁשָּׂה וּשְׁלֹשִׁים מִזְכִּין אוֹ מַחְזִיכִין. וְאִם לֹא חֹזֵר, לֹא הוּא
24 וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הֵרִי הַדְּבַר סֶפֶק, וּמַעֲמִידִין אֶת הַמְּמוֹן
25 בְּחֻזְקַת בְּעָלָיו.
26 ג. כָּל מִי שֶׁאִמֵּר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - צָרִיף לָתֵן טַעַם לְדְּבָרָיו,
27 וְלִהְיוֹדֵעַ מֵאִיזָה טַעַם כָּאֵלּוּ הַסֶּפֶק, כְּדָרְךָ שֶׁמִּרְאָה הַמְּזֻכָּה
28 מֵאִיזָה טַעַם מְזֻכָּה, וְהַמַּחְזִיכִים מֵאִיזָה טַעַם מַחְזִיכִי.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ה

פֶּרֶק ט

30
31 א. סִנְדְרֵי שֶׁפְּתַחוּ בְּלָן [את הַדִּיּוּן] בְּדִינֵי נִפְשוֹת תִּחְלָה,
32 וְאַחֲרָיו בְּלָן חֵיב' - הֵרִי זֶה פְּטוּר; עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מִקְצַת
33 מִזְכִּין שֶׁיִּהְיֶה בְּזְכוּתוֹ, וְיִרְבּוּ הַמַּחְזִיכִין; וְאַחֵר כֶּף יִהְיֶה.
34 ב. סִנְדְרֵי קִטְנָה [של כ"ג] שֶׁנִּחְלָקוּ בְּדִינֵי נִפְשוֹת - שְׁנַיִם
35 עֶשֶׂר אֹמְרִים זָכָא' וְאַחַד עֶשֶׂר אֹמְרִים חֵיב' - הֵרִי זֶה
36 זָכָא'. שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֹמְרִים חֵיב' וְאַחַד עֶשֶׂר אֹמְרִים
37 זָכָא', אוֹ שֶׁאִמְרוּ אֶחָד עֶשֶׂר זָכָא' וְאַחַד עֶשֶׂר חֵיב'
38 וְאַחַד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אֶפְלוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מִזְכִּין אוֹ
39 מַחְזִיכִין וְהָאֶחָד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם. זֶה
40 שֶׁאִמֵּר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הֵרִי הוּא כְּמִי שֶׁאִינוּ, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ חוֹזֵר
41 וּלְלַמֵּד חוּבָה, וְנִמְצָאוּ אַחֵר הַתּוֹסֶפֶת אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, חוּץ
42 מִזֶּה הַמִּסְתַּמֵּק. אֹמְרוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר זָכָא', וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֵיב'
43 - הֵרִי זֶה זָכָא'. אֶחָד עֶשֶׂר אֹמְרִים זָכָא', וְשֶׁלֹּשָׁה עֶשֶׂר
44 אֹמְרִים חֵיב' - אֵף עַל פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים אֹמֵר
45 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הֵרִי זֶה חֵיב', שֶׁהֵרִי רַבּוּ הַמַּחְזִיכִין בְּשְׁנַיִם.

דינו להריגה, ונראה להם הטעם שיסותרו בו את דינו, כדי
לזכותו - סותרין, וחזרין ודנין אותו. אבל אם טעו,
ופטרו את המחייב הריגה - אין סותרין את דינו, ואין
מחזירין אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין
הצדוקין מודין בו [תורה שבעל פה]. אבל אם טעו בדבר
שהצדוקין מודין בו [תורה שבכתב], מחזירין אותו
לחובה. כיצד? אמרו: 'הבא על הערזה שלא כדרכה
פטור', ופטרוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם
אמרו: 'המערה שלא כדרכה פטור', ופטרוהו - אין
מחזירין אותו. וכן כל פיוצא בזה.

1 כיצד? אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה
2 שהעידו בו עליך, אל תירא מדבריהם'.
3 ח. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: 'יש לי ללמד
4 עליו חובה' - משחקין אותו. אמר: 'יש לי ללמד עליו
5 זכות' - מעלין אותו עמהם לסנהדרין: אם יש ממש
6 בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין
7 ממש בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלו. אפלו אמר
8 הנדון עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - שומעין לו,
9 ועולה למגן; והוא, שיהיה בדבריו ממש.
10 ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור וגמרו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד' תשרי ה'תשע"ה

מלהניחה רובצת תחת משאך כמו שיכתבאר במצות
לא-תעשה (המצוה המשלימה ע"ר): ואם הניחה רובצת
תחת משאך, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך,
שזה שנאמר "עוב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבארו
דיני מצוה זו בפסק ב' מ[בבא] מציעא (לב).
המצוה הר"ג — הצווי שנגצוינו לטעון את-המשא על
הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורדנוהו
ממנו או שהורידו זולתנו. כי כמו שנגצוינו לפרק ממנו,
כך נצטוינו לטעון עמו. והוא אמרו יתעלה: "הקם תקים
עמו" (דברים כב, ד). ולשון המקלחא (פרשת משפטים שם):
"הקם תקים עמו — טעינה". וכבר נתבארו דיני מצוה
זו בפסק ב' מ[בבא] מציעא (לב). ושם נתבאר, שמצוה
מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.
המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה
שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשא מעבב בדרך, אלא
נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את
משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני
מצוה זו, והוא אמרו: "וחדלת מעזב לו" (שמות כג, ה).
ולשון המקלחא (פרשת משפטים שם): "וחדלת מעזב לו
עזב תעזב עמו", נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ועל
לא-תעשה. ובא עוד לאו מיחד בענין זה והוא אמרו
במשנה תורה: "לא-תרעה את-חמור אחיך וגו'" (דברים
כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תרעה את-חמור
אחיך" וכו' — מצות לא-תעשה, והללן הוא אומר:
"כִּי-תִרְעָה חֲמֹר שְׁנָאֵךְ" (שמות כג, ה) — מצות עשה.
וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בפסק ב' מ[בבא] מציעא
(לב).

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ה

21 **מצות לא תעשה רצט.**
22 **מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.**
23 **המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל זה-**
24 **את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך עצה**
25 **בדבר שאינו בקי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו**
26 **ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאמה חושבו שהוא**
27 **טוב וישר, והוא אמרו יתעלה: "ולפני עור לא תתן**
28 **מכשל"** (ויקרא יט, יד) **ולשון ספרא (פרשת קדושים):**
29 **"ולפני סומא בדבר — היה נוטל ממך עצה אל תתן לו**
30 **עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלא זו כולל גם מי**
31 **שמסיע לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו**
32 **האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועורו**
33 **בתעיתו. או זכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על**
34 **המלה ברבית והלוח ברבית ששניהם עוברים משום**
35 **"ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עור**
36 **לחברו והקשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג**
37 **זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן**
38 **מכשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.**
39 **המצוה הר"ב — הצווי שנגצוינו להוריד את-המשא**
40 **מל הבהמה ששאלה במשאך בפודה, והוא אמרו**
41 **יתעלה: "כִּי-תִרְעָה חֲמֹר שְׁנָאֵךְ רִבֵּן וגו'" עזב תעזב**
42 **עמו" (שמות כג, ה). ולשון המקלחא (פרשת משפטים):**
43 **"עזב תעזב — פריקה". ושם אמרו: "עזב תעזב" —**
44 **נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה,**
45 **כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו**
46

מקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר
לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו"
(ויקרא כה, יד). ובספרא (פרשת בהר) אמרו: "אל-תונו
איש את-אחיו — זו אונאת ממון". וכבר נתבארו דיני
מצוה זו בפירק ד' מבבא מציעא (מט: ואילך).

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ה

יום שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רנא.

המצוה הרנ"א — האזהרה שהזהרנו מלהונות זה-את-
זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים המצעים אותו
ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש מהם,
כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושב מהם, ונאמר לו:
תודה לה' שהעבירך מדרך פלונית אל דרך טובה זו,
וכיוצא בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא
אמרו יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויראת
מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח:): זו אונאת
דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר
"ולא תונו איש את-עמיתו" — הרי אונאת דברים
אמורה. כיצד? אם היה בעל תשובה לא יאמר לו: זכור
מעשיך הראשונים וגו', הרי חלאים וכו' — צרות באים
עליו — ומצדיק עליו את הדין בהוכירו חטאיו) ראה חמרים
(סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך
כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ זה (שואלו על מחירו
— ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואמרו (בבא מציעא שם):
"גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים
הוא אומר: 'ויראת מאלהיך'". וכבר נתבארו דיני מצוה
זו בפירק ד' מבבא מציעא.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ה

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ה

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר,
כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין
המוכרים והקונים, וכבר למדנו על אפן (קנין) זה ממה-
שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד,
כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
התרקעות וזולתן. כלומר שטר ותזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבארו משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפירק א'
מקדושין ופירק ד' ופירק ח' (בבא מציעא ופירק ג' ופירק
ד' ופירק ה' ופירק ו' ופירק ז' (בבא) בתרא.

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ה

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רנ.

המצוה המשלימה מאתים וחמשים — האזהרה
שהזהרנו מלהונות (לרמות) זה-את-זה במסחר בשעת

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שלישי עמ' א

אין להם טהרה במקוה, ולא על שאר כלים שיש להם טהרה
במקוה.
המשנה מביאה דין ודברים בין בית שמאי לבית הלל בענין
מחלוקתם: אמרו להם בית הלל לבית שמאי, מפני מה אומרים אתם
שכלי חרס אינו מציל גם על שאר הכלים, והרי מן התורה מציל
על הכל. אמרו להם בית שמאי, מפני שהוא טמא מתחילתו קודם
שהניחו בפי הארובה על גבי עם הארץ — מפני שנגע בו עם הארץ.
שעם הארץ דינו כזב ומטמא כלים בנגיעתו, ואין כלי טמא חוצץ.
אמרו להם בית הלל, והלא טיהרתם אוכלין ומשקין שבתוכו — בתוך
כלי חרס המוקף צמיד פתיל, אף שהוא טמא במגע עם הארץ,
ומדוע את הכלים שיש להם טהרה במקוה לא טיהרתם. אמרו להם
בית שמאי, בשטיהרנו אוכלין ומשקין שבתוכו,

שחש לאיבתו, ומטעם זה גם לא החמירו שלא לקבל ממנו
עדות, אולם חכמים חלקו עליו וסברו שאין מקבלים ממנו עדות.
הגמרא מקשה שמתעם אחר יש לאסור להטביל כלי בתוך כלי גם
לתרומה: וניחוש לשאלה — נחשוש שחבר ישאל כלי מעם הארץ,
ואם נטביל אנו כלי בתוך כלי אף עם הארץ יעשה כן ולא יזהר
טבול בדין, ונמצא שחבר משתמש בכלי שלא נטביל בדין, ומשום
כך יש לאסור להטביל כלי בתוך כלי גם לתרומה.
והראיה שחברים שואלים מעמי הארץ, דתנן במשנה (עירובין פ"א
מ"ד), כלי חרס — המוקף צמיד פתיל, דהיינו שכיסויו צמוד על פיו
יפה, הנמצא באוהל המת, מציל על הכל — את כל הטהרות
הנמצאים בתוכו שלא יטמאו באוהל המת, דברי בית הלל. בית
שמאי אומרים, מדרבנן כלי חרס זה אינו מציל מלקבל טומאה אלא
על אוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס הנמצאים בתוכו, שכל אלו

מלכים ב יט כט-לז

כט וזה־לך האות אכול השנה ספִּיחַ ובשנה השנית סחִישׁ ובשנה השלישית זרעו וקצרו ונטעו כרמים ואכלו פִּרִים: ל וַיִּסְפָּה פְּלִיטַת בֵּית־יְהוּדָה הַנִּשְׁאָרָה שְׂרֵשׁ לְמִטָּה וְעֵשֶׂה פְּרִי לְמַעַלָּה: לא כִּי מִירוּשָׁלַם תֵּצֵא שְׂאִרִית וּפְלִיטָה מֵהָר צִיּוֹן קִנְיַת יְהוָה (צבאות קרי ולא כתיב) תַּעֲשֶׂה־זֹאת: ס לב לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֹא יָבֹא אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא־יִוָּרֶה שָׁם חֵץ וְלֹא־יִקְדָּמָנָה מִגֵּן וְלֹא־יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סִלְלָה: לג בִּדְרֹךְ אֲשֶׁר־יָבֹא בָּהּ יָשׁוּב וְאֶל־הָעִיר הַזֹּאת לֹא יָבֹא נֶאֱמַר־יְהוָה: לד וַנִּגְזַרְתִּי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: לה וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא א מֶלֶךְ־יְהוָה וַיָּבֹא בְּמַחְנֶה אֲשֹׁר מֵאֶה שְׂמוֹנִים וְחַמֶּשֶׁה אָלָף וַיִּשְׁפִּימוּ בַּבֶּקֶר וַהֲנֶה כָּל־סָרִיסִים מֵתִים: לו וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב סִנְחָרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיָּשָׁב בְּנִינֹה: לז וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית א נֶסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשָׂרְאֶצֶר (בְּנֵי קרי ולא כתיב) הִכְּתוּ בַּחֲרֹב וַהֲמָה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אַרְרָט וַיִּמְלֹךְ אֶסְר־חֲדָן בֶּנּוּ תַחְתָּיו: פ

מלכים ב כ א-ב

א בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חֲזַקְיָהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה צו לְבֵיתְךָ כִּי מָת אִתָּה וְלֹא תַחֲיָה: ב וַיִּסַּב אֶת־פָּנָיו אֶל־הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה לֵאמֹר:

רש"י

לשון (ישעיה סב י): סולו סולו המסילה: (לה) ויהי בלילה ההוא. כששב סנחריב מעל כוש, ובא עד נוב שהיתה סמוכה לירושלים: מאה ושמונים וחמשה אלף. כולם ראשי גייסות: (לו) וישב בנינוה. היא ראש לארץ אשור: (לז) בית נסרוך אלהיו. נסר מתיבתו של נח: הכהו בחרב. שמעו אותו שאמר לשוחטן לפניו אם יצילוהו, שלא יהרגוהו שרי המלכות שמתו בניהם על ידו (סנהדרין צו א): (א) בימים ההם. שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב: חלה חזקיהו. ויום שלישי כשעלה בית ה', יום מפלתו של סנחריב, ויום טוב של פסח היה (סדר עולם פרק כג): כי מת אתה. בעולם הזה: ולא תחיה. לעולם הבא, משום דלא נסבת אשה, כדאיתא בברכות (יא):

מצודת ציון

(כט) ספיח. הוא הצומח מהגרעין הנופל מאליו, כמו (ויקרא כה ה): ספיח קצירך: סחיש. ענינו ספיחי ספיחים, או ספיחי האילנות, ואין לו דומה: (לב) יורה. ישליך: ולא יקדמנה. לא יערוך לפניו, כי התרגום של 'לפני', הוא 'קדם', וכן (מכה ו י): במה אקדם ה': סללה. הוא צבור העפר ששופכין מול העיר, ועולים בה להלחם, וכן (ירמיהו י ו): ושפכו על ירושלים סוללה: (לד) וגנותי. מלשון הגנה: (ב) הקיר. הכותל:

מצודת דוד

(כט) וזה לך האות. אל מול חזקיהו ידבר, הנה התשועה הזאת תהיה לך לאות על הבטחה אחרת, כי הנה הלגיונות החריבו וקלקלו הזרעים וגדעו האילנות, והקדוש ברוך הוא מבטיחך לכלכל אתכם בשנה ההיא בספיחי הזרעים: ובשנה השנית סחיש. אולי היתה שנת השמיטה, והיו אסורים בחרישה וזריעה, ולזה נתברכו ספיחי הספיחים: ובשנה השלישית זרעו. ולא תפחדו עוד לצאת השדה מפחד האויב: (ל) שורש למטה. רצה לומר: יהיו ממולאים בכל טוב, כהאילן הנוטע

במקום רטוב, שמוסיף שורש למטה ומרבה לעשות פרי למעלה: (לא) כי מירושלים וכו'. רצה לומר: ירושלים תהיה השארית להנצל מיד סנחריב, וכן ופליטה מהר ציון, וכפל הדבר במלות שונות: קנאת ה'. כי יקנא לשמו, אשר חרף רבשקה וסנחריב: (לד) למעני. למען כבוד שמי: (לה) ויצא מלאך ה'. לאחר שנלחם בכוש חזר ובא לירושלים, ואז יצא מלאך ה' וכו': וישימינו בבוקר. סנחריב והמעט אשר נשארו חיים: (לו) בנינוה. היא ראש למלכות אשור: (לז) בית נסרוך. נסר מתיבתו של נח היה לו לאלוה, ובעת אשר השתחוה לה, הכוהו בניו: והמה. בני סנחריב אשר הכוהו: (א) בימים ההם. אמרו רבותינו ז"ל (סדר עולם פרק כג), שהיה שלשה ימים לפני מפלת סנחריב: רצה לומר: חולי אנושה ומסוכנת, שיש בה כדי למות: צו. היה מצוה על עניני ביתך:

קלמ. טז-כד

טז גִּלְמִי | רְאוּ עֵינֶיךָ וְעַל־סִפְרְךָ פָּלַם יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ (כתיב ולא) וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם: יז וְלִי מִה־יִּקְרוּ רַעֲיָךְ
אֶל מִה עֲצָמוּ רְאִשֵׁיהֶם: יח אֲסַפְרָם מִחוּל יִרְבוּן הַקִּיצוֹתֵי וְעוֹדֵי עֲמָךְ: יט אֲמִתְקַטֵּל אֱלֹהֵי | רָשָׁע וְאִנְשֵׁי
רָמִים סוּרוּ מִנִּי: כ אֲשֶׁר יִמְרוּךְ לַמְזֻמָּה נִשְׂוֹא לְשׂוֹא עֲרִיךְ: כא הֲלוֹא־מִשְׁנֵאִיךָ יִהְיֶה | אֲשַׁנָּא וּבִתְקוּמָמִיךָ
אֲתִקְוֹמָט: כב תִּכְלִית שְׁנָאָה שְׁנֵאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי: כג חֲקֵרְנִי אֶל וְדַע לִבִּי בְּחֲנִנִי וְדַע שְׂרַעֲפִי:
כד וְרֵאָה אֶם־דֶּרֶךְ־עֲצָב בִּי וְנִחְנִי בְּדֶרֶךְ עוֹלָם:

רש"י

שהוא נקרא ולו כך פירושו, ימים יוצרו הראהו ימים העתידים להבראות ולחלקו בירר אחד את יום השבת ד"א זה יום הכפורים לסליחה: (יז) ולי מה יקרו רעך. כנסת ישראל אומרת מה נכבדו בעיני הצדיקים שבכל דור ודור ומה עצמו ראשיהם חשבון ספירותיה' לשון כי תשא את ראש בני ישראל (שמות ל'): (יח) אספרם מחול. אם באתי לספור את טוב מעשיהם מחול ירבון: הקיצותי ועודי עמך. הנני באתי עתה לקץ הדורות אשר קצבת מאז עד היום ועוד דור זה עמך ובירתך ולא נטיתי מאחריך: (יט) אם תקטל וגו'. הלוואי ותקטול את עמלק הרשע: (כ) ימרוך למזומה. מזכירים שמך על כל מחשבות רעתם ומכנים אלהותך לע"ג: נשוא לשוא. כמו נשאו לשוא: עריך. אויבך, נשאו לשוא אויבך את שמך: (כד) אם דרך עוצב וגו'. אם דרך מעצבה וקלקול בי:

(טז) גלמי ראו עיניך. מאז בראת את העולם ראו עיניך את כל גולמי הדורות הבאים. גולמי. זהרתי ותבנית צורתי בטרם הולדי ובטרם בואי לעולם ראו עיניך: ועל ספרך כולם יכתבו. וכל יצורי עולם כמוני כמוהם גם כולם בטרם הבראם יחדיו גלויים לפניך: ימים יוצרו ולא אחד בהם. כל מעשה האדם ותכליתיהם גלויים לפניך כאילו יוצרו כבר אע"פ שלא היה אחד מכולם ולא היה עדיין כאחד בעולם ואלו הם פלאי מפעלות אלהים ומשפט גבורתו שעתידות גלויים לפניו טרם תבאנה וכן הוא אומר בטרם אצרך בבטן וגו' (ירמיה א): ועל ספרך כולם יכתבו. ספר תולדות אדם שהראית לאדם הראשון: כולם יכתבו. כמו נכתבו: ימים יוצרו ולא אחד בהם. לסוף ימים רבים היו עתידין להבראות ולא היה עדיין אחד מהם נברא בהן לפי המסורת שכתוב ולא זהו פירושו, ולפי המקרא

מצודת ציון

(טז) גלמי. ענין דבר שלא נגמרה מלאכתו וברד"ל גולמי כלי עץ (חולין כח): (יז) יקרו. מל' יקר וחשוב: רעך. מל' רעיון ומחשבה: עצמו. ענין ריבוי כמו עצמו לי אלמנותיו (ירמיה טו): (יח) אם תקטול. אשר תהרוג: (כ) ימרוך. ענין רוממות וכן את ה' האמרת (דברים כו) ובא היו"ד במקום אל"ף וכן ובכבודם תתיימרו (ישעיה סא): למזומה. ענין דבר תועבה ומעשה רעה וכן זמה היא (ויקרא כ'): נשוא. ענין הרמה: עריך. שונאיך כמו ויהי ערך (ש"א כ"א): (כג) בחנני. ענין חקירה הוא כצורך הבוחן כסף לחקור הטובה היא: שרעפי. ענין מחשבה כמו ברוב שרעפי בקרבי (לעיל צד): (כד) ונחני. נהגני: בדרך עולם. המיתה נקרא כן כמו הנה אנכי הולך בדרך כל הארץ (מ"א ב) וכמו כי הולך האדם אל בית עולמו (קהלת יא):

מצודת דוד

(טז) גלמי. בעוד הייתי גולם אחד בלא חתוך איברים ולא נשלמה עדיין צורתי, הנה אז ראו אותה עיניך: כולם יכתבו. כל המקרים כולם ידועים לך כאלו כתובים לפניך בספר: ימים יוצרו. אף כי יהיו בימים אשר יוצרו לאחר זמן: ולו אחד בהם. כי לפניו אחד הוא בכל אלה כי אין לפניו הפרש אם כבר נעשה אם שיהיה לאחר זמן הכל אחד: (יז) ולי מה יקרו. ומה מאוד יקרו לפני מחשבותיך ומה מאוד עצמו ורבו ראשי הדברים וכללותיהם: (יח) אספרם. איך אספרם והמה רבים מחול הים ואף אם הייתי כל הימים ביקצה מבלי שינה ואפילו בעודי בעולם אהיה אני עמך בשמים ולא אטרד בטרדות אנושית עכ"ל א"ל לספרם: (יט) אם תקטול. ר"ל אם אמנם הכל גלויות לך ועל כל זה ירשיעו הרשעים לזאת נכון הדבר אשר תקטול את הרשע ואנשי שופכי דמים אשר

מאסתי אותם לאמר להם סורו ממני ולא ארצה לשבת עמהם: (כ) אשר ימרוך למזימה. הם מרוממים אותך למען עשות את הזמה ר"ל שאומרים הנה רם ה' ואין זה כבודו להשגיח בעולם השפל וכל עצם כוונת מחשבתם לעשות את הזמה: נשוא לשוא עריך. אתה מנושא ומרומם בפי שונאיך למען עשות את השוא ואינם מרוממים אותך בעבור כבודך וכפל הדבר במ"ש כדרך המליצה: (כא) משנאיך. המשנאים מצותיך בעיני הבריות בדברי רשע כאלה: ובתקוממיך. בהאנשים הרשעים האלה הקמים עליך להכחיש את ההשגחה: אתקוטט. אעשה עמהם מריבה וקטטה: (כב) תכלית שנאה. ר"ל סוף השנאה שאין למעלה הימנה: לאויבים. נחשבו בעיני כאלו היו אויבי ומבקשי רעתי עם כי לא עשו לי מאומה רע: (כג) ודע. עד שתדע מחשבות לבבי: בחנני וכו'. כפל הדבר במ"ש: (כד) אם דרך עוצב בי. אם המחשבות דורכים בדרך המרגיז ומעציב למקום: ונחני. ר"ל אם כן הוא נחני בדרך שכל בני עולם הולכים כי טוב לי המיתה משאחטא עוד:

ו הערלה וכלאי הפרם מצטרפין זה עם זה. רבי שמעון אומר: אינן מצטרפין. הבגד והשק והעור, העור והמפץ — מצטרפין זה עם זה. רבי שמעון אומר: מפני שהן ראויין לטמא מושב.

פ ר ק ח מ י ש י

א הנהגה שוה פרוטה מן ההקדש, אף על פי שלא פגם — מעל; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: כל דבר שיש בו פגם — לא מעל עד שיפגם; וכל דבר שאין בו פגם — כיון שנהגה מעל. פיצד? נתנה קטלא בצוארה, מפעם בידה, שתתה בכוס של זהב — כיון שנהגה מעלה. לבש בחלוק, כפה בטלית, בקע בקרדום — לא מעל

פירוש ברטנורא

ו הערלה וכלאי הפרם מצטרפין. שאם אכל חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, מצטרפין ללקות את הארבעים. אי נמי, ערלה וכלאי הפרם מעורבים יחד שנפלו לתוך היתר, מצטרפים לאסור ביכש במאחזים, ובלח כנותן טעם: אינן מצטרפין. כיון דשני שמות ניתנו. אלא אם יש בקדירה לבטל טעם הערלה בפני עצמה וטעם כלאי הפרם בפני עצמו הכל מותר. ואין הלכה כר' שמעון: הבגד. שהוא מטמא שלשה על שלשה: והשק. שהוא מטמא ארבעה על ארבעה: והעור. חמשה על חמשה: והמפץ. ששה על ששה. הבגד מצטרף לשק שקל חימו, לטמא בארבעה על ארבעה. וכן כל אחד מצטרף לקל. וכולן מצטרף זה עם זה לטמא כשיעור הטומאה הקלה, אבל לא הקל עם החמור: מפני שהן ראויים לטמא מושב. כלומר אע"ג דאמרן לעיל דכל שאין שיעורו שוה אין מצטרפין, הכא מצטרפין אע"פ שאין שיעורן שוה, הואיל והן שוין לדבר זה שכל אחד מהן ראוי לטמא במושב הזה, הלכך מצטרפין לטומאת מושב:

ה א הנהגה שוה פרוטה מן ההקדש אע"פ שלא פגם מעל. פלוגתא דר' עקיבא ורבנן מפרש בגמרא כגון בלבושא מצינא. דלבוש מבחין פנים לאלתר, לפי שמתחכך בכתלים. ולא אפליגו נמי בלבוש דלפנים לגבי בשריה, דהתו נמי פנים לאלתר מחמת זיעה, אלא בלבושא מצינא. ר' עקיבא סבר הואיל והוא דבר דלא פגם לאלתר אע"ג דפגם לאחר זמן הוי כדבר שאין בו פגם ומועילים בו, כיון שנהגה בשוה פרוטה. ורבנן סברי, הואיל ויש בו פגם מכל מקום, אין מועילים בו עד שיפגם: פיצד. דבר שאין בו פגם, כגון נתנה קטלא בצוארה, רכיד של זהב של הקדש, או טבעת בידה, או שתתה בכוס של זהב של הקדש, כל הני אין בהם פגם בכך, אלא כיון שנהגה מזה שוה פרוטה, מעלה. וכיצד משערים בהן תנאה, אומרים כמה אשה רוצה ליתן שישאלוה תכשיטים כמות הללו להוליכן לבית המשתה להתכבד בהן, כאותו שיעור משלמת להקדש קרן וחומש כשנשתמשה בהן; וכל דבר שיש בו פגם. כגון

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה א

יש דברים, שאדם נהנה מהם ואינם נפגמים, כלומר שאינם נפחתים משוויים, כגון המשתמש בכלי זהב שחור; ויש דברים שהם נפגמים, כגון בגדים, כלי כסף ונחושת וכיוצא בהם. משנתנו דנה בנהגה מן ההקדש בדבר הנפגם, וכבר הזכרנו ששיעור מעילה הוא בשווה פרוטה.

הנהגה שוה פרוטה מן ההקדש, אף על פי שלא פגם — שלא הפחית משוויו, מעל — וחייב להביא קרבן מעילה, ולשלם קרן וחומשה; דברי רבי עקיבא — כמו שנבאר טעמו להלן. וחכמים אומרים: כל דבר שיש בו פגם — שדרכו להיפגם כשמשתמשים בו, לא מעל עד שיפגם — עד שייחנה בשווה פרוטה ויפגם בשווה פרוטה (כמבואר להלן במשנה ב); וכל דבר שאין בו פגם — שאינו נפגם כשמשתמשים בו, כיון שנהגה מעל — כמו שהמשנה מפרשת והולכת: פיצד? נתנה קטלא בצוארה — שרשרת של זהב משל הקדש, או נתנה טבעת בידה — טבעת זהב משל הקדש, או שתתה בכוס של זהב — משל הקדש; כל אלו אינם נפגמים בכך, אלא כיון שנהגה — מהן, לפחות בשווה פרוטה, מעלה — חייבת להביא קרבן מעילה, ומשערים כמה אשה היתה נותנת בשביל שישאלוה תכשיטים כגון אלו להתקשט בהם משך זמן שנתקשטה בתכשיטי הקדש, וכאותו שיעור חייבת לשלם להקדש קרן וחומש, לבש בחלוק — של הקדש, או כפה בטלית — לבש מלבוש עליון של הקדש, או בקע בקרדום — הואיל וכל אלו דרכם להיפגם, לא מעל עד שיפגם — בהם בשווה פרוטה, מלבד ההנאה שייחנה מהם בשווה פרוטה. משנתנו נקטה ברישא דוגמא באשה, ובסיפא דוגמא באיש, לפי שאשה דרכה להתקשט, ואיש דרכו להתלבש בחלוק ובטלית ולעשות מלאכה. בגמרא מבואר, שבדבר הנפגם לאלתר כשמשתמשים בו, כגון מעל עליון, שהלבוש פוגמו לאלתר על ידי שמתחכך בכתלים, או גופיה הנפגמת לאלתר מחמת זיעת הגוף, אף רבי עקיבא מודה שלא מעל עד שיפגם; לא נחלקו אלא בלבוש ביניים, שלדעת רבי עקיבא הואיל ואינו נפגם לאלתר, דינו כדבר שאין דרכו להיפגם, וכיון שנהגה בשווה פרוטה מעל; וחכמים סוברים: הואיל והוא נפגם לאחר זמן, הרי הוא דבר שיש בו פגם, וכל דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגם. תלש — צמר, מן החטאות — והוא הדין לשאר קדשי קדשים (עיין "תפארת

באור משנה ו

הערלה וכלאי הפרם מצטרפין זה עם זה — כגון אם נפלה סאה משניהם לתוך פחות ממאתיים סאה של היתר, הרי זו אוסרת אותן; וכן אם נתערבו בדבר לח של היתר, מין בשאינו מינו, הרי הם מצטרפים לאסור את התערובת בנותן טעם, שאם יש בשניהם יחד כדי ליתן טעם בהיתר, התערובת אסורה (עיין עדלה ב, א). רבי שמעון אומר: אינן מצטרפין — אפילו נתערבו בדבר לח, ושניהם נותנים בו טעם אחד של איסור, מכל מקום אינם מצטרפים לאסור את התערובת, ואם כל אחד מהם בפני עצמו אין בו כדי ליתן טעם בהיתר, הכל מותר. טעמו של רבי שמעון הוא, לפי שערלה וכלאי הפרם שני שמות של איסור הם, וכל שאינם משם אחד אינם מצטרפים. הבגד — ששיעורו כדי לקבל טומאת מדרס הזב כשיש בו שלוש על שלוש טפחים, וכדי לקבל שאר טומאות כשיש בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, והשק — ששיעורו כדי לקבל טומאה, בין טומאת מדרס בין שאר הטומאות, כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; השק והעור — שיעור העור כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו חמישה טפחים על חמישה טפחים; העור והמפץ — אריג של גומא וכיוצא בו, ושיעורו כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו ששה טפחים על ששה טפחים, מצטרפין זה עם זה — להיטמא כקל שביניהם, כגון הבגד מצטרף לשק להיטמא רק כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וכן מצטרף השק לעור לשיעור חמישה טפחים על חמישה טפחים, והעור מצטרף למפץ לשיעור ששה טפחים על ששה טפחים; אבל לא להיפך, דהיינו שאין השק מצטרף לבגד להשלים שיעור טומאתו, וכן ככולם אין הדבר הקל מצטרף לדבר החמור, שישלים הקל שיעור טומאת החמור. רבי שמעון אומר: מפני שהן ראויין לטמא מושב — כלומר אף על פי ששנינו לעיל (משנה ג), שכל שאין שיעורו שווה אינם מצטרפים, מכל מקום אלו מצטרפים, לפי שבטומאה אחת בטומאות הזב שיעורם שווה, שאם קיצץ מאחד מכל אלו חתיכה ששיעור טפח על טפח ותקנה לשם מושב, הרי היא מקבלת טומאה משום מושב הזהב, וכיון שבטומאת מושב הזב שיעורם שווה, לפיכך מצטרפים הם אף בשאר הטומאות ("תפארת ישראל"; ועיי' ברטנורא ו"תוספות יום טוב").

עד שִׁפְגָם. תִּלְשׁ מִן הַחֲטָאת בְּשֹׁהִיא חֵיה — לֹא מַעַל עַד שִׁפְגָם; בְּשֹׁהִיא מִתָּה — בִּיּוֹן שְׁנֵהֶנָּה מַעַל.
 בִּנְהֵנָה בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה וּפְגָם בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה, אוֹ שְׁנֵהֶנָּה בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד וּפְגָם בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד — הָרִי זֶה לֹא מַעַל, עַד שִׁיִּהְיֶה בְשֹׁה פְרוּטָה וּפְגָם בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד.
 גִּ' אֵין מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל בְּמִקְדָּשֵׁין, אֶלָּא בְּהֶמָּה וְכָלִי שָׁרֵת. בִּיצֵד? רֵכֶב עַל גְּבִי בְּהֶמָּה, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְרֵכֶב, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְרֵכֶב; שְׁתֵּה בְּכֹס שֶׁל זֶהֱב, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְשֵׁתָה, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְשֵׁתָה; תִּלְשׁ מִן הַחֲטָאת, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְתִלְשׁ, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְתִלְשׁ — פֶּלֶן מַעַל. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין לוֹ פְּדִיּוֹן — יֵשׁ בּוֹ מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל.

פירוש ברטנורא

לבש בחלוק, או כיסה בטלית, או בקע בקדרום. כיון דעומדים ליפגם, לא מעל עד שיפגם בהם בשוה פרוטה: תלש. שער: מן החטאת. בחטאת בעלת מום איירי דעומדת לפדות ודבר שיש בו פגם הוא, הלכך לא מעל עד שיפגם בשוה פרוטה. אבל בחטאת תמימה דתלישת צמר ושער לא עביר בה מיד, שכן היא ראויה להקרבה עכשיו כמו שהיתה מתחילה, היא ככוס של זהב שהוא דבר שאין בו פגם, וכיון שנהנה ממנה מעל: בשוהיא מיתה כיון שנהנה מעל. דכיון שמתה לאו בת פריה היא, דאין פורים את הקדשים להאכילן לכלבים. ומיירי בין בחטאת תמימה בין בחטאת בעלת מום:

ב ופגם בכחצי שיעור. כגון לבש בגדי קודש בהנאת שיעור שוה חצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, שקרע בו ופגמו כשיעור חצי פרוטה: שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחר. שיש בו פגם ולא פגם: ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר. כגון שפך משקה של קודש ולא נהנה: הרי זה לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחר. כעצמו, ויהיה דבר שיש בו פגם. בדמעילה כתיב (ויקרא ה') וחטאה בשנגה, ובאוכל תרומה כתיב (במדבר י"ח) ולא תשא עלי חטא, מה חטא האמור באוכל תרומה פוגם ונהנה, ובמה שפגם נהנה, אף חטאת האמור במעילה צריך שיהיה פוגם ונהנה ובאותו דבר כעצמו שפגם נהנה ולא בדבר אחר:

ג במקודשין אלא בהמה וכלי שרת. בהמה תמימה, בהמת קדשי מזבח תמימה. דהני לאו לפדייה קיימו ולא בני פגימה נינהו, שאפילו רכב אחר על גבי בהמה והכחישה או תלש מן צמרה, עדיין ראויה היא לקרבן, ויש בה מועל אחר מועל. וכן שתה אחד בכוס של זהב, אפילו אם פגמו ופתחו, כיון דקדוש[ה] הנוף] הוא ולא לפדיה קאי, ראוי הוא עדיין לשרות ויש בו מועל אחר מועל. אבל קדשי בדק הבית כגון בהמת קדשי בדק הבית, אין בהם מועל אחר מועל, משום דבני פרייה נינהו, וכיון שמעל בו אחר שהוציאו לחולין תו לית בה מעילה: רבי אומר כל דבר. שאין לו פגם, שאינו נפסל, דהיינו כל דבר שאין לו פדיון כי הני דאמרן, אפילו פגמו יש בו מועל אחר מועל. ואיכא בין תנא קמא לרבי קדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומים ועבר ושחטן קודם פרייה. רבי אומר יקברו, משום דבעו העמדה והערכה ולא אפשר דהא מתו, הלכך יקברו, וכיון דלא הוו תו בני פרייה יש בו מועל אחר מועל הנהנה מהן

משניות מבוארות – קהתי

ובאותו דבר שפוגם נהנה.

ב אור משנה ג

אין מועל אחר מועל במקדשין — שאם מעל בהם אחד ואחר כך בא אחר ונהנה מהם, לא מעל, אלא אם כן בְּהֶמָּה — בהמת קדשי מזבח תמימה, וְכָלִי שָׁרֵת — שהואיל וקדושתם קדושת הגוף, אין קדושתם מתחללת מהם על ידי המעילה, ולפיכך יש בהם מועל אחר מועל. בִּיצֵד? רֵכֶב עַל גְּבִי בְּהֶמָּה — המוקדשת לקרבן, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְרֵכֶב — אחר כך על גבי אותה הבהמה, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְרֵכֶב — אף הוא עליה; שְׁתֵּה בְּכֹס שֶׁל זֶהֱב — שהוא כלי שרת, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְשֵׁתָה — אחר כך באותו כוס, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְשֵׁתָה — בו אף הוא; תִּלְשׁ מִן הַחֲטָאת — צמר, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְתִלְשׁ — אחר כך מאותה החטאת, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְתִלְשׁ — אף הוא ממנה, פֶּלֶן מַעַל — מהטעם שבארנו לעיל. אבל דברים שקדושתם קדושת דמים, כגון קדשי בדק הבית, הואיל והם עומדים לפדיון, כיון שמעל בהם אחד יצאו לחולין, ושוב אין בהם מעילה. וזהו ששינו בתחילת משנתנו: אין מועל אחר מועל במוקדשין. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין לוֹ פְּדִיּוֹן — שאי אפשר לפדותו, יֵשׁ בּוֹ מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל — בגמרא מבארים, שרבי בא להוסיף נדבת עצים למזבח, שכן לשיטתו דינם כקרבן (עיין מנחות קו, ב), ואין להם פדיון, הלכך יש בהם מועל אחר מועל. אבל תנא קמא סובר, שאין דינם כקרבן, ואין בהם מועל אחר מועל. ויש מפרשים (בגמרא), שלדעת רבי יש מועל אחר מועל בקדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומים, ושחטם לפני הפדיה, שכן רבי סובר, הואיל ואי אפשר לעשות בהם העמדה והערכה, שהרי נשחטו, לפיכך אין להם פדיון, ודינם שייקברו, וכל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל. אבל חכמים סוברים, שייפדו, לפי שאינם צריכים העמדה והערכה, וכיון שקדושת דמים הם, אין בהם מועל אחר מועל.

בארנו משנתנו לפי שיטת רש"י ותוספות והראב"ד. אבל לשיטת הרמב"ם משמע שמפרש משנתנו בדרך אחרת (עיין הל' מעילה ו. ד; ועיין השגות הראב"ד שם. ועיין "תפארת ישראל" כאן).

ישראל", שמבואר שם משום מה נקטה המשנה חטאת; ועיין גמרא מעילה ג. א). בְּשֹׁהִיא חֵיה, לֹא מַעַל עַד שִׁפְגָם — בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחטאת בעלת מום, שהיא עומדת להיפדות, וכיון שעל ידי תלישת הצמר נפחתו דמיה, הרי זה דבר שיש בו פגם, הלכך לא מעל עד שיפגם. אבל בחטאת תמימה שהיא עומדת להקרבה, הרי גם לאחר תלישת הצמר עדיין ראויה היא להקרבה, ולפיכך דינה כדבר שאינו נפגם, וכיון שנהנה ממנה בשווה פרוטה מעל (עיין רמב"ם הל' מעילה ו. ב; ועיין השגות הראב"ד שם): בְּשֹׁהִיא מִתָּה — תלש צמר מן החטאת לאחר שמתה, בין שהיא תמימה ובין בעלת מום, פִּינֵן שְׁנֵהֶנָּה מַעַל — שכיון שמתה, אינה בת פדיון, שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, והרי שאין בה פגם, הלכך כיון שנהנה מעל. ברם, מעילה זו מדברי סופרים היא (גמרא ב. א; רמב"ם הל' מעילה ג. א; ו. ב).

ב אור משנה ב

נְהֵנָה בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה וּפְגָם בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה — כגון שלבש בגד של הקדש ונהנה ממנו כשיעור חצי פרוטה ואף פגמו כשיעור חצי פרוטה, או שְׁנֵהֶנָּה בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד — היינו בדבר הנפגם, אבל הוא לא פגמו בהנאתו, וּפְגָם בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד — שלא נהנה ממנו, כגון ששפך משקה של קודש (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"); ויש מבארים, כגון שבשעה שנהנה מבגד של הקדש שפך משקה קודש או שבר כלי הקדש, שעל ידי זה פגם את הקודש ולא נהנה מהפגם ("תפארת ישראל"); והרמב"ם כותב: כגון "שהתיר מטלית מבגד של הקדש ותפרה בבגדו ולבשו, ונהנה בה בשווה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשווה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום" (הל' מעילה ו. א; וכן בפירושו למשנתנו). הָרִי זֶה לֹא מַעַל, עַד שִׁיִּהְיֶה בְשֹׁה פְרוּטָה וּפְגָם בְּשֹׁה פְרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד — שבאותו דבר שהוא נהנה ממנו בשווה פרוטה הוא גם פוגמו בשווה פרוטה. בגמרא למדים זה מתרומה, שכן במעילה נאמר (ויקרא ה. טו): "וחטאה בשגגה", ובתרומה נאמר (במדבר יח, לב): "ולא תשא עלי חטא", מה חטא האמור בתרומה פוגם ונהנה, ובמה שפגם נהנה, אף חטא האמור במעילה צריך שיהיה פוגם ונהנה

ד נטל אָבן או קורה של הקדש — הרי זה לא מעל. נתנה לחברו — הוא מעל, וחברו לא מעל. בנאה בתוך ביתו — הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. נטל פרוטה של הקדש — הרי זה לא מעל. נתנה לחברו — הוא מעל, וחברו לא מעל. נתנה לפלן, אף על פי שלא רחץ — מעל, שהוא אומר לו: הרי מרחץ פתוחה, הפנס ורחץ.

ה אכילתו ואכילת חברו, הניתו והנית חברו, אכילתו ואכילת חברו — מצטרפין זה עם זה, ואפילו לזמן מרובה.

פ ר ק ש ש י

א השליח שעשה שליחותו — בעל הבית מעל; לא עשה שליחותו — השליח מעל. פיצד? אומר לו: תן בשך לאורחים, ונתן להם כבד; כבד, ונתן להם בשך — השליח מעל. אומר לו: תן להם חתיכה חתיכה, והוא אומר:

פירוש ברטנורה

לאחר שחיטה. וחכמים אומרים יפדו, ולא בעו העמדה והערכה, וכיון דקדושת דמים ניתו אין בו מועל אחר מועל. והלכה כחכמים: **ד** הרי זה לא מעל. בגמרא מוקי לה בגזבר של הקדש, שהאבן והקורה של הקדש היו מסורות בידו מתחילה, וכי נטלן לעצמו עדיין הם ברשות הקדש, דכל היכא דמטלטל להו בביתיה הוו ברשות הקדש כבתחילה. אבל כי נתנה לחברו, הוציאה מרשותו ושינה מהקדש לחול ומועל, וחברו לא מעל שכבר יצאה לחולין: **בנאה בתוך ביתו**. לא בנאה ממש, דאם כן הרי נהנה מיד שהוסיף בבנין ביתו. אלא כגון שנתנה על פי ארובה שלא בבנין, דהשתא אין לו הנאה עד שידור תחתיה ויהנה בה בשוה פרוטה, כגון שהיו פירותיו נתונים תחת הארובה, והיו גשמים דולפים עליהם, וסתם פי ארובה כאבן של הקדש, כיון שהגין עליהם בשוה פרוטה, מעל: **נתנה לפלן**. כדי שניתנו לרחיצין בבית המרחץ:

ה אכילתו ואכילת חברו. אבל הוא חצי שיעור והאכיל את חברו חצי שיעור, או נהנה הוא חצי שיעור והנהה את חברו חצי שיעור, וכן הנאתו ואכילת חברו, כגון כך הוא חצי שיעור וחברו אכל חצי שיעור, או איפכא, כל אלו מצטרפים לחייבו אשם מעילות: **ואפילו לזמן מרובה**. כגון שאכל חצי שיעור היום וחצי שיעור למחר בהעלם אחד, או שאכל או נהנה כחצי שיעור היום והאכיל או הנהה את חברו כחצי שיעור למחר, מצטרפים ואפילו לזמן מרובה, ובלבד שיהיו בהעלם אחד, דכתיב (ויקרא ה') כי תמועל מעל, מכל מקום שתמועל נתחייב באשם:

ו א השליח. שנתן לו בעל הבית הקדש או מעות הקדש להוציאם בתורת חולין, ועשה השליח שליחותו: **בעל הבית מעל**. דבמעילה יש שליח לדבר עבירה, ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, חוץ ממעילה משום דכתיב בה (במדבר ה') ואשמה הנפש ההיא, מי ששגג תחילה, דהיינו המשלח: **תן בשך לאורחים**. מאותו בשר של הקדש: **ונתן להם כבד**. של הקדש: והוא אומר **טלו שתיים שתיים וכו'**. ובלבד שיאמר השליח טלו שתיים מדעתי, או

משניות מבוארות — קהתי

פרוטה והנהה את חברו בכחצי פרוטה, אכילתו והנית חברו — שאכל בכחצי פרוטה והנהה את חברו בכחצי פרוטה, הניתו ואכילת חברו — שנהנה בכחצי פרוטה והאכיל את חברו בכחצי פרוטה, מצטרפין זה עם זה — לפרוטה, לחייבו אשם מעילות, ואפילו לזמן מרובה — ששהה זמן מרובה בין אכילה לאכילה או בין הנאה להנאה או בין אכילה להנאה או בין הנאה לאכילה, ואפילו כמה שנים, אם היו בהעלם אחד, הרי הם מצטרפים לפרוטה, ומעל. בגמרא למדים כל זה ממה שנאמר (ויקרא ה, טו): "נפש כי תמועל מעל", ודרשו: תמועל מעל — מכל מקום.

באור משנה א

פרק זה עוסק במעילה על ידי שליח.

השליח שעשה שליחותו — מי ששגג ונתן הקדש או מעות הקדש לשליח, להשתמש בו בתורת חולין, ועשה השליח שליחותו, כמו שצויה לו בעל הבית (המשלח). **בעל הבית מעל** — ואף על פי שכלל הוא בדינו: אין שליח לדבר עבירה, שונה מעילה, שלמדים אותה בגזירה שווה "חטא, חטא" מתרומה, מה בתרומה עושה שליח (להרמתה). אף במעילה עושה שליח (גמרא קידושין מב, ב; תוספות שם; תוספות יום טוב ורמב"ם פירוש למשנתנו, שמביא בענין זה פסוק אחד; ואף הרב מברטנורה מפרש כפי הרמב"ם): **לא עשה שליחותו** — אלא שינה ממה שצויה לו בעל הבית, **השליח מעל** — לפי שעשה מדעת עצמו. **פיצד? אומר לו** — בעל הבית לשליח: **תן בשך לאורחים** — כלומר ששגג ואמר לו ליתן מן הבשר של הקדש לאורחים, **ונתן להם כבד** — של הקדש; או שאמר לו: **תן כבד לאורחים, ונתן להם בשך** — הואיל ושינה ממצוותו של בעל הבית, **השליח מעל** — ואף על פי שכבד אף הוא מין בשר, שכן ההלכה היא, שהנודר מן הבשר אסור אף בכבד, מכל מקום צריך היה השליח להימלך בבעל הבית, אם ליתן כבד

באור משנה ד

נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל — בגמרא מבואר, שמשנתנו מדברת בגזבר של הקדש, שכל נכסי הקדש מסורים בידו, ולפיכך אם נטל אבן או קורה מן ההקדש לעצמו, הרי זה לא מעל, שעדיין הן ברשות ההקדש כבתחילה. **נתנה לחברו, הוא מעל** — הגזבר מעל, שהוציאה מרשות הקדש לרשות חול, **וחברו לא מעל** — שכבר יצאה לחולין, כשנתנה לו. **בנאה בתוך ביתו** — בנה הגזבר את האבן או את הקורה בביתו, **הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה** — בגמרא מבואר, שאין הכוונה כאן שבנאה ממש, שאם כן למה צריך שידור תחתיה בשוה פרוטה, הרי מיד כשבנאה בביתו נהנה, ומעל, אלא המדובר כאן בכגון שנתנה על פי הארובה שבתקרת ביתו, שלא ירדו הגשמים לתוך ביתו, ונמצא שאין לו הנאה ממנה עד שידור תחתיה ויהנה בה בשוה פרוטה. **נטל** — הגזבר, **פרוטה של הקדש** — לעצמו, **הרי זה לא מעל** — מהטעם שבארנו לעיל, לפי שלא יצאה עדיין מרשות הקדש. **נתנה לחברו, הוא מעל** — שנהנה בנתינה זו, והוציאה מרשות הקדש, **וחברו לא מעל** — שכבר יצאה לחולין, כמו שבארנו לעיל באבן ובקורה. **נתנה לפלן** — לבעל המרחץ, בשכר הרחיצה, **אף על פי שלא רחץ** — עדיין, **מעל** — בנתינת הפרוטה לבלן, **שהוא הבלן** — **אומר לו** — לגזבר: **הרי מרחץ פתוחה, הפנס ורחץ** — והרי זוהי הנאתו, שיכול להיכנס לרחיצין במרחץ כל שעה שירצה, הלכך משנתן את הפרוטה לבלן מעל.

בארנו את המשנה לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת (עיין בפירושו למשנתנו, ובחיבורו ה' מעילה ו' טז-י).

באור משנה ה

אכילתו ואכילת חברו — שאכל הוא בכחצי פרוטה והאכיל לחברו בכחצי פרוטה, הניתו והנית חברו — שנהנה הוא בכחצי

טלו שתיים שתיים, והם נטלו שלש שלש — בלן מעלו. אמר לו: הבא מן החלון, או: מגלסקמא, והביא לו, אף על פי שאמר בעל הבית: לא היה בלבי אלא מזה, והביא מזה — בעל הבית מעל. אבל אם אמר לו: הבא לי מן החלון, והביא לו מגלסקמא, או: מגלסקמא, והביא לו מן החלון — השליח מעל. ב שלח ביד חרש, שוטה וקטן: אם עשו שליחותו — בעל הבית מעל; לא עשו שליחותו — החנוני מעל. שלח ביד פקח, ונופר עד שלא הגיע אצל החנוני — החנוני מעל בפשיציא. כיצד יעשה? נוטל פרוטה או כלי, ויאמר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא, מחללת על זה; שהקדש נפדה בכסף ובשוה פספס. ג נתן לו פרוטה, אמר לו: הבא לי בחציה גרות ובחציה פתילות, והלך והביא לו בכלה גרות, או בכלה פתילות;

פירוש ברטנורה

בעל הבית מעל, ולא עקר השליח שליחותו אע"פ שהוסיף על דברי המשלה, הלכך המשלה מעל שהרי נעשית שליחותו, והשליח מעל על זאת שהוסיף מדעתו, והאורחים נמי חייבים על השלישית שנמלו מדעתם. אבל אם לא אמר השליח טלו שתיים מדעתי, אלא טלו שתיים בשליחות בעל הבית, המשלה מעל שהרי נעשה דברו, והשליח פטור מפני שהוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר את השליחות ומה שהוסיף לא הוסיף מדעתו: גלוסקמא. כלשון יון קורין לתיבה גלוסקום. וישם בארון, תרגום ירושלמי ושון יתה בגלוסקמא: אע"פ שאמר בעל הבית לא היה בלבי אלא מזה כו' מעל. לפי שעשה השליח מאמרו, ודברים שבלב אינם דברים:

ב ביד חרש שוטה וקטן. שאינו בני שליחות. אפילו הכי הואיל ונעשית שליחותו המשלה מעל: החנוני. שקבל המעות מיד חרש שוטה וקטן, חייב כשיוציא המעות של הקדש בחפציו: ונופר. בעל הבית קודם שהגיעו המעות ליד חנוני, וכיון שנזכר שוב אינו חייב קרבן מעילה, שאין קרבן מעילה אצל מויד: החנוני חייב. והוא שנזכרו בעל הבית והשליח, דהשתא אין כאן שוגג אלא חנוני. אבל אם נזכר בעל הבית ולא נזכר השליח, השליח מעל שהוא שגג תחלה: כיצד יעשה. כלומר אם ידע החנוני בפרוטה זו שהיא קודש קודם שיוציאה ונתערבה כבר עם שאר פרוטות שיש לו, כיצד יעשה ויזהר מותר להשתמש בפרוטותיו:

משניות מבוארות — קהתי

מעל — שעל ידי השינוי עקר שליחותו, ולא עשה אלא מדעת עצמו.

ב אור משנה ב

שלח ביד חרש, שוטה וקטן — מעות של הקדש לקנות בהן דבר מן החנוני: אם עשו שליחותו — כמו שאמר להם בעל הבית, בעל הבית מעל — אף על פי שחרש שוטה וקטן אינם בני שליחות, מכל מקום הואיל ונעשתה שליחותו וניחא לו בכך, לפיכך הוא מעל; לא עשו שליחותו — אלא שינוי ממה שצוה להם בעל הבית, כגון שקנו דבר אחר, החנוני מעל — לכשיוציא את המעות לצורכו, לפי שחרש שוטה וקטן אינם בני מעילה, ובעל הבית לא מעל, שהרי לא נעשתה שליחותו, הלכך לא יצאו המעות לחולין עד שיוציאן החנוני. שלח ביד פקח — שאינו חרש שוטה וקטן, מעות של הקדש לקנות בהן דבר מן החנוני, ונופר — בעל הבית שהמעות של הקדש הן, עד שלא הגיע אצל החנוני — קודם שהגיע השליח אל החנוני, והרי משנזכר בעל הבית, שוב אינו בן מעילה, שאין קרבן מעילה במויד, החנוני מעל בפשיציא — את המעות לצורכו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאף השליח נזכר קודם שהגיע לחנוני שהמעות של הקדש הן, ונמצא שאין כאן שוגג אלא החנוני, הלכך החנוני מעל כשיציא. אבל אם רק בעל הבית נזכר, והשליח לא נזכר, השליח מעל, שהוא שוגג תחילה. וכן אם רק השליח נזכר, ובעל הבית לא נזכר, בעל הבית מעל (ותוספות). כיצד יעשה — בעל הבית שנזכר, כדי להציל את החנוני, שלא יבוא לידי מעילה? נוטל פרוטה או כלי, ויאמר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא, מחללת על זה; שהקדש נפדה בכסף ובשוה פספס — וכיון שנפדו המעות של הקדש יכול החנוני להוציאן. יש מפרשים: כיצד יעשה — החנוני, ויכול להשתמש במעותיו, אם נתערבו המעות של הקדש בתוך מעותיו ואחר כך נודע לו הדבר? נוטל פרוטה או כלי ויאמר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה וכו' (רמב"ם בפירושו למשנתו; ברטנורה).

ב אור משנה ג

נתן לו — בעל הבית לשליח, פרוטה — של הקדש, אמר לו: הבא לי בחציה — בחצי הפרוטה, גרות — של חרש שונותים בהם פתילות להדלקה, ובחציה פתילות — ובחצי הפרוטה הבא

במקום בשר, וכיון שלא נמלך בו, הרי זה כמי שנתן להם מדעתו, ולפיכך הוא מעל (גמרא). אמר לו — בעל הבית לשליח: תן להם חתיכה חתיכה — תן חתיכה אחת לכל אורח ואורח, והוא אמר: טלו שתיים שתיים — והשליח אמר לאורחים, שיטול כל אחד מהם שתי חתיכות, והם נטלו שלש שלש — כל אחד נטל שלוש חתיכות, בלן מעלו — בעל הבית מעל, שהרי נעשתה שליחותו בחתיכה הראשונה; והשליח מעל, משום שהוסיף חתיכה השנייה מדעתו; והאורחים מעלו, משום שנטלו חתיכה השלישית על דעת עצמם. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר השליח לאורחים: טלו שתיים, אחת מדעת בעל הבית ואחת מדעתי, ובאה המשנה ללמד, שאף על פי שהוסיף השליח על דברי בעל הבית, מכל מקום לא עקר השליח שליחותו, ולפיכך אף בעל הבית מעל, כמו שבארנו לעיל. אבל אילו היה אומר סתם: טלו שתיים שתיים, יש סברא לומר שעקר את שליחותו, ולא מעל בעל הבית. אבל הרמב"ם פוסק, שהמוסיף על שליחותו לא עקר את השליחות, ומכאן הוא כותב, שבעל הבית מעל בכל אופן, שהרי נעשה דברו, אלא שיש הבדל לגבי השליח, שאם אמר: טלו שתיים מדעתי, אף השליח מעל, לפי שהוסיף אחת מדעתו, אבל אם אמר: טלו שתיים שתיים, השליח לא מעל, שמה שהוסיף לא הוסיף מדעתו, כי אם בשליחות בעל הבית (חלי מעילה ז, א; עיין סוף משנה ט; ואף הרב במדסנודא מפרש כדברי הרמב"ם; ועיין "תפארת ישראל" שמדחייב דיבורו בענין זה). אמר לו — בעל הבית לשליח הבא מן החלון — חפץ זה, והוא היה של הקדש; חלון היינו חלל שבעובי הכותל, שהיה משמש להנחת חפצים, או: מגלסקמא — מן התיבה (ברטנורה), או מן השק (רמב"ם), והביא לו — שעשה שליחותו כמו שאמר לו בעל הבית, אף על פי שאמר בעל הבית — אחר כך: לא היה בלבי אלא מזה, והביא מזה — כלומר טעיתי בדבורי, שאמרת לי שיביא מן החלון ורציתי לומר שיביא מגלוסקמא, או להיפך (רמב"ם); ויש מפרשים: לא היה בלבי אלא מזה — שיביא מחלון זה או מגלוסקמא זה, והביא מזה — מחלון אחר או מגלוסקמא אחר (ותוספות), בעל הבית מעל — לפי שעשה השליח כדבריו, ודברים שבלב אינם דברים. אבל אם אמר לו: הבא לי מן החלון, והביא לו מגלסקמא, או: מגלסקמא — שאמר לו: הבא לי מגלוסקמא, והביא לו מן החלון — הואיל ושינה ממה שאמר לו, השליח

או שאמר לו: הבא לי בכלה גרות, או: בכלה פתילות, הלך והביא לו בחצי גרות ובחצי פתילות — שניהם לא מעלו. אבל אם אמר לו: הבא לי בחצי גרות ממקום פלוני, ובחצי פתילות ממקום פלוני, והלך והביא לו גרות מבית פתילות, ופתילות מבית גרות — השליח מעל.

ד נתן לו שתי פרוטות, אמר לו: הבא לי אתרוג, והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון — שניהם מעלו. רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו: אתרוג גדול הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע. נתן לו דינר זהב, אמר לו: הבא לי חלוק, והלך והביא לו בשלש חלוק בשלש טלית — שניהם מעלו. רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו: חלוק גדול הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע.

ה המפקיד מעות אצל השלחני, אם צוררין — לא ישתמש בהם; לפיכך אם הוציא — מעל. אם מתירים — ישתמש

פירוש ברטנורא

ג שניהם לא מעלו. בעה"ב לא מעל שהרי לא נעשית שליחותו בפרוטה, והשליח לא מעל שלא עקר שליחותו של בעה"ב בפרוטה, ובפחות מפרוטה ליכא חיוב מעילה: השליח מעל. שעקר שליחותו של בעה"ב בין בפתילות בין בגרות ויש בשניהן פרוטה:

ד שניהם מעלו. והוא שהא אותו האתרוג שזה שני פרוטות כמו שנתן לו בעה"ב. בעה"ב מעל כיון שקנה לו השליח כמו שאמר ושוה כמו שנתן לו, הרי נעשית שליחותו. והשליח מעל, שהרי קנה רמון בפרוטה מדעתו שלא בשליחות בעה"ב: ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל. דאמר ליה לשליח אילו היית קונה אתרוג בשתי פרוטות כמו שנתתי לך היית מביא לי אתרוג גדול שזה ארבע פרוטות, עכשיו שלא נתת אלא פרוטה הבאת לי אתרוג שזה שתי פרוטות שהוא קטן ורע, ונמצא שלא עשית שליחותי. ואין הלכה כר' יהודה:

ה אם צוררין. קשורים קשר משונה אע"פ שאין עליו חותם, או קשורים כשאר קשרים וחתומין: לא ישתמש בהן. דגלי דעתיה דלא ניחא ליה שישתמש בהן הנפקד, הואיל וקשרין קשר משונה או הטיל עליו חותם: מותרין. קרי כל זמן שאין קשורים קשר משונה אלא קשור כשאר קשרים ואין עליו חותם:

משניות מבוארות — קהתי

(ומבנים; ברטנורא). נתן לו — בעל הבית לשליח, דינר זהב — הוא עשרים וחמישה דינרי כסף, וארבעה דינרי כסף הם סלע; אומר לו: הבא לי חלוק — בדינר זה, והלך והביא לו בשלש חלוק בשלש טלית — בשלוש סלעים חלוק ובשלוש סלעים טלית; משנתנו לא דייקה בחשבון, וצריך להיות: בשלוש סלעים וחצי דינר חלוק. ובשלוש סלעים וחצי דינר טלית ("מלאכת שלמה"; ענין ותוספות כתובות צא, א); ויש מפרשים, שהביא לו עורף דינר ("תפארת ישראל"); שניהם מעלו — כמו שבארנו הטעם ברישא בענין האתרוג, רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו — לשליח, חלוק גדול הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע — נמצא שלא עשית שליחותי. בגמרא מבואר (כפי שכבר הזכרנו ברישא), שמדובר כאן בכגון שהחלוק שהביא השליח בשלוש סלעים שווה דינר זהב, ולכן סוברים חכמים: שניהם מעלו — בעל הבית מעל, הואיל והשליח עשה שליחותו והביא לו חלוק כמו שאמר לו; והשליח מעל, לפי שקנה טלית מדעתו. אבל רבי יהודה סובר, שאף בכגון זה בעל הבית לא מעל, שיכול הוא לומר לשליח: אילו קנית חלוק בדינר זהב שלם, כמו שבקשתי, היית מביא לי חלוק גדול ומשובח, ששווי שני דינרי זהב, עכשיו שלא קנית אלא בחצי דינר זהב, הבאת לי חלוק שווה דינר זהב, שהוא קטן ורע, והרי שלא עשית שליחותי. והלכה כחכמים (ענין "תפארת ישראל", שמבואר שם, משום מה נקטה המשנה אותה הלכה גם באתרוג וגם בחלוק).

באור משנה ה

המפקיד מעות — של הקדש, אצל השלחני — המחליף ופורט מטבעות, וזקוק למעות תדיר, אם צוררין — אם המעות הן צורות, לא ישתמש בהם — השולחני; בגמרא מבואר, דווקא כשהן צורות וחתומות, או שהן קשורות קשר משונה (בלתי רגיל). שבוה גילה המפקיד את דעתו, שאינו רוצה שהשולחני ישתמש במעות הללו; לפיכך אם הוציא — השולחני את המעות, מעל — השולחני, שהרי לא הורשה להוציאן. אם מתירים — אם המעות הן מותרות, כלומר שאינן צורות; והוא הדין כשהן צורות אלא שאינן חתומות או שאינן קשורות קשר משונה כי אם קשר רגיל (נמא), ישתמש בהן — רשאי השולחני להשתמש בהן; לפיכך אם הוציא — השולחני את המעות, לא מעל — השולחני; אבל המפקיד מעל,

לי פתילות, והלך — השליח, והביא לו בכלה גרות, או בכלה פתילות — שקנה בפרוטה כולה גרות או פתילות; או שאמר לו — בעל הבית לשליח: הבא לי בכלה גרות, או: בכלה פתילות, הלך והביא לו בחצי גרות ובחצי פתילות, שניהם לא מעלו — בעל הבית לא מעל, שלא נעשתה שליחותו אלא בחצי פרוטה, והשליח לא מעל, שלא עקר שליחותו של בעל הבית אלא בחצי פרוטה, ובפחות מפרוטה אין חיוב מעילה. אבל אם אמר לו — בעל הבית לשליח: הבא לי בחצי גרות ממקום פלוני, ובחצי פתילות ממקום פלוני, והלך והביא לו גרות מבית פתילות — ממקום הפתילות, ופתילות מבית גרות — ממקום הגרות, השליח מעל — שהרי שינה בשניהם, בין בפתילות בין בגרות, ונמצא שעקר שליחותו של בעל הבית בפרוטה כולה.

באור משנה ד

נתן לו — בעל הבית לשליח, שתי פרוטות — של הקדש, אומר לו: הבא לי אתרוג — בשתי הפרוטות הללו, והלך — השליח, והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון, שניהם מעלו — בעל הבית מעל, שנעשתה שליחותו בפרוטה, והשליח מעל, שינה שליחותו בפרוטה (רש"י). רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו — לשליח: אתרוג גדול הייתי מבקש — רציתי שתקנה לי אתרוג גדול ויפה, והבאת לי קטן ורע — שלא רציתי בו; נמצא שלא עשית שליחותי. לפי הגמרא (בפירוש הסיפא של משנתנו), מבארים מפרשי המשנה, שמדובר כאן בכגון שהאתרוג שהביא השליח בפרוטה שווה שתי פרוטות, ולכן סוברים חכמים, ששניהם מעלו: בעל הבית מעל, שהרי השליח עשה שליחותו וקנה לו אתרוג ששווי שתי פרוטות, והשליח מעל, לפי שקנה רמון בפרוטה מדעתו, שלא בשליחות בעל הבית. אבל רבי יהודה סובר, שאף בכגון זה בעל הבית לא מעל. שהוא אומר לשליח: אילו היית קונה אתרוג בשתי פרוטות כמו שאמרתי לך, היית מביא לי אתרוג גדול ששווי ארבע פרוטות, עכשיו שלא קנית אלא בפרוטה, הבאת לי אתרוג שווה שתי פרוטות, שהוא קטן ורע, ונמצא שלא עשית שליחותי. ברם, אם האתרוג שקנה השליח לא היה שווה שתי פרוטות, אף חכמים מודים, שבעל הבית לא מעל, לפי ששלחו לקנות אתרוג בשתי פרוטות, וכיון שקנה לו בפחות משתי פרוטות עקר שליחותו

בָּהֶן; לְפִיכָּךְ אִם הוּצִיא – לֹא מַעַל. אֵצֶל פֶּעַל הַבֵּית, בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם; לְפִיכָּךְ אִם הוּצִיא – מַעַל. הַחֲנוּנִי בְּפֶעַל הַבֵּית; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשִׁלְחָנִי.
וּ פְרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַכִּיס, אוֹ שְׂאֵמֶר: פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הֶקְדֵּשׁ, בֵּינוֹן שֶׁהוּצִיא אֶת הָרֵאשׁוֹנָה – מַעַל; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַכִּיס. מוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּאוֹמֵר: פְּרוּטָה מִן הַכִּיס זֶה הֶקְדֵּשׁ, שֶׁהוּא מוּצִיא וְהוֹלֵךְ, עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַכִּיס.

ס ל י ק מ ס כ ת מ ע י ל ה

מסכת תמיד

פרק ראשון

א בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בְּבֵית אֲבִטִּינָס, בְּבֵית הַנִּיצוֹץ, וּבְבֵית הַמּוֹקֵד. בֵּית אֲבִטִּינָס

פירוש ברטנורה

לפִיכָּךְ אִם הוּצִיא לֹא מַעַל. דְּהוּי כְּאִילוּ אִמֵּר לוֹ הַמִּפְקִיד שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ צָרוּרִין, וְהָיוּ שְׁלִיחוֹתוֹ עֲשָׂה, וְהַמִּפְקִיד נָמוּ לֹא מַעַל דֵּהָא לֹא אִמֵּר לוֹ בְּפִירוּשׁ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן: הַחֲנוּנִי. שְׁמוּכֵר פִּירוֹת אוֹ בִּשְׁמִים בַּחֲנוּת: בְּפֶעַל הַבֵּית. וְאִם הַפְקִידוֹ אֵצֶל מַעוֹת, אִף עַל פִּי שְׁאִינִן צָרוּרִים, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, הַלֵּכךְ אִם הָיוּ מַעוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מַעַל: בְּשִׁלְחָנִי. וּמוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּעוֹת שֶׁהַפְקִידוֹ אֵצֶל כִּשְׁאִינִן צָרוּרִים, הַלֵּכךְ לֹא מַעַל. וְהַלֵּכָה כִּר' יְהוּדָה: **וְכִיּוֹן שֶׁהוּצִיא אֶת הָרֵאשׁוֹנָה**. לְצוּרֵךְ תִּשְׁמִישׁוֹ מַעַל: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים. לֹא מַעַל עַד שִׁיּוּצִיא כָּל הַמַּעוֹת שֶׁכִּיס לְצוּרֵךְ חוֹלִין. וְהַלֵּכָה חֻכְמִים: פְּרוּטָה מִן הַכִּיס זֶה. כְּלוּמֵר לֹא תַּכְלָה פְּרוּטָה מִכִּיס זֶה עַד שִׁיּוּצִיא בָּהּ הֶקְדֵּשׁ:

מסכת תמיד

א בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וְגִדּוּלָה הוּא לְבֵית שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּלֹא שׁוֹמְרִים. וְשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת יִלְפִינָן מוֹדְכֵיכֶם (בַּמִּדְבָּר ג') וְהַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְּמָה וְגו' שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרֶת, רַמּוֹ לְשִׁלְשׁ מִשְׁמֶרֶת בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת, וְזֶה מִצְוֵהוּ בְּמִשְׁכָּן שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים אֹהֲרֵן וְשֵׁנֵי בְּנוֹי

משניות מבוארות – קהתי

שִׁיּוּדַע הַמִּפְקִיד, שֶׁהוּשְׁלַחְנִי זָקוּק לַמַּעוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁנֶּתַן לוֹ אֶת הַמַּעוֹת כְּשִׁאִינִן צָרוּרִים, הָרִי זֶה כְּאִילוּ נֶתַן לוֹ רִשּׁוֹת לְהוּצִיאָן (גִּמְדָא בְּבֹא מִצִּיעָא מֵג, א; רִשִׁי; רַבּוּנָא גִּרְשׁוּם; שִׁיטָא מְקוּבָצָה בְּשֵׁם הַרְמְבִּי); וְיִשׁ סוֹבְרִים, שֶׁאִף הַמִּפְקִיד לֹא מַעַל, שֶׁהָרִי לֹא אִמֵּר לוֹ בְּפִירוּשׁ, שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן (רַמְבַּ"ם הִ' מַעֲלָה ז'; ה; הַרְבַּ מְבַרְשָׁנָא; וְעִי' כֶּסֶף מִשְׁנָה בְּשֵׁם הָרִי קוּדְקוּס). אֵצֶל פֶּעַל הַבֵּית – הַמִּפְקִיד מַעוֹת אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית, שֶׁאִינוֹ שׁוֹלְחָנִי, בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד – בֵּין צָרוּרִין וּבֵין מוֹתְרִין, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם – אִינוֹ רִשְׁאֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; לְפִיכָּךְ אִם הוּצִיא – בַּעַל הַבֵּית אֶת הַמַּעוֹת, מַעַל – בַּעַל הַבֵּית, הוֹאִיל וְהוּצִיאָן שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת. הַחֲנוּנִי – הַמִּפְקִיד מַעוֹת אֵצֶל הַחֲנוּנִי, בְּפֶעַל הַבֵּית – דִּינוֹ שֶׁל הַחֲנוּנִי כְּדִין בַּעַל הַבֵּית, שֶׁאִפִּילוֹ מוֹתְרִין לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; לְפִיכָּךְ אִם הוּצִיא מַעַל, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שֶׁלְדַעְתּוֹ אִף הַחֲנוּנִי כְּבַעַל הַבֵּית אִינוֹ רִגִּיל בְּחִילוּפֵי מַעוֹת, וְלֹא נֶתַן לוֹ הַמִּפְקִיד אֶת הַמַּעוֹת אֲלֵא עַל דַּעַת כֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשִׁלְחָנִי – דִּינוֹ שֶׁל הַחֲנוּנִי כְּדִין הַשּׁוֹלְחָנִי, שֶׁאִף הַחֲנוּנִי זָקוּק לַמַּעוֹת תְּדִיר, וְאִם הֵן מוֹתְרִין, רִשְׁאֵי הוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; לְפִיכָּךְ אִם הוּצִיא לֹא מַעַל (עִי' בְּבֹא מִצִּיעָא ג, יא). וְהַלֵּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

מסכת תמיד

באור משנה א

מִסְכְּתָנוּ עוֹסֶקֶת בְּתִיאור הַקִּרְבֵּת קֶרֶבֶן הַתְּמִיד שֶׁל שָׁחַ; וּמִכָּאֵן שֵׁם הַמִּסְכָּת: תְּמִיד. בֵּרֵם, הַבִּיאור כּוֹלֵל כָּל עֲבוֹדַת הַבּוֹקֵר בַּמִּקְדָּשׁ וְהַנִּהְגָּה הַכֹּהֲנִים בַּהּ מַעֲלוֹת הַשָּׁחַר עַד סוֹף הַקִּרְבָּת הַתְּמִיד, כְּדִינוֹ וְכַהֲלָכָתוֹ. הַרְמְבַּ"ם בְּהַקְדַּמְתּוֹ לְמִשְׁנָה כּוֹתֵב: "וְהִבֵּיא אַחֵר "מַעֲלָה" מִסְכָּת "תְּמִיד". וְהִנֵּחַ אוֹתָהּ בְּאַחֲרֹנָהּ, בְּשִׁבְלֵי שְׁאִין בַּהּ דִּיבּוּר לֹא עַל דֶּרֶךְ הַחֻכְמָה (בְּחֻקֵּי הַתּוֹרָה וְדִרְשָׁנָה) וְלֹא עַל אִסּוּר הַיִּתֵּר, אֲלֵא הַסִּפּוּר, שֶׁהוּא אוֹמֵר, הִיאךְ הָיוּ מְקַרְבִּין הַתְּמִיד, כְּדִי לַעֲשׂוֹת כֵּן תְּמִיד" (כְּשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בַּמְהֵרָה בִּימֵינוּ אִמּוֹן). הַעֲבוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַבּוֹקֵר, הִיְתָה הֶרְמַת הַדֶּשֶׁן מַעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּבַד שְׁנֵינִי בַּמִּסְכָּת יוֹמָא (א, ח): "בְּכָל יוֹם תּוֹרֵמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּקִרְיַת הַגִּבּוֹר אוֹ סְמוּךְ לוֹ"; תִּיאֹר עֲבוּדָה זוֹ בֹּא בַּפֶּרֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל מִסְכְּתָנוּ, הַפּוֹתָח (בְּמִשְׁנָה א) בְּעִנִּין הַשְׁמִירָה שֶׁהִיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ בְּלִילָה (וְלִדְעוֹת מִפְּרָשִׁים אַחֲדִים אִף בִּיּוֹם).

בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בְּבֵית אֲבִטִּינָס – הֵייוֹ הַלִּשְׁכָּה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בָּהּ אֶת הַקְּטוֹרוֹת; וְנִקְרָאת "בֵּית אֲבִטִּינָס" עַל שֵׁם מִשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ בְּקִיָּאִים בַּמַּעֲשֵׂה הַקְּטוֹרוֹת (עִי' שְׁקָלִים ה, א; יוֹמָא א, ה; פִּירוּשׁ הָרַ"שׁ לְמִשְׁנָתוֹ); לְפִי הִירִשְׁלֵמִי (יוֹמָא פֶּרֶק א הַלֵּכָה ח) הִיְתָה לִשְׁכַּת בֵּית אֲבִטִּינָס בְּדִרוֹם הָעוֹרָה עַל גְּבִי שַׁעַר הַמִּיָּם (הוּא הַשַּׁעַר שֶׁהָיוּ מְכַנְּיָטִים דְּרָכּוֹ בְּחַג הַסּוּכוֹת צְלוּחִית שֶׁל מִיָּם, שֶׁנִּשְׁאָבוּ מִמַּעֲיִין הַשִּׁילּוּחַ, לְנִסְכָּם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ). – עִי' שְׁקָלִים ו, ג; סוֹכָה ד, ט; וְעִי' "תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" עַל מִשְׁנָתוֹ). בֵּרֵם, בְּכַבְלֵי מוֹכָב (יוֹמָא י, א), שֶׁהָיָה סֶפֶק בִּידֵם, אִם לִשְׁכַּת בֵּית אֲבִטִּינָס הִיְתָה בְּצִפּוֹן הָעוֹרָה אוֹ בְּדִרוֹם הָעוֹרָה; בְּבֵית הַנִּיצוֹץ – שֶׁהָיָה בְּצִפּוֹן הָעוֹרָה; וְנִקְרָא "בֵּית הַנִּיצוֹץ" (לְדַעַת מִפְּרָשִׁים אַחֲדִים). עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בּוֹ מְדוּרָה קִטְנָה לְשֵׁם קִיּוֹם הָאֵשׁ בַּעֲזֵרָה ("תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל";

באור משנה ו

כְּבוֹ הַזְכָּרָנוּ לַעֲלִי (מִשְׁנָה ב), שֶׁאִם נִתְעַרְבָה אֲדָמָה פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בְּתוֹךְ מַעוֹתֵי, יִטּוֹל פְּרוּטָה אוֹ כְּלִי יוֹאֵמֶר: פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא מַחֲלֵלָה עַל זֶה, וְאַחֵר כֵּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל מַעוֹתֵי. מִשְׁנָתוֹ דִּנָּה בְּפִירוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ כִּיסוֹ, וְהוּצִיא מִמַּעוֹתֵי לְצִרְכּוֹ וְלֹא חִילָל אֶת הַפְּרוּטָה.

פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַכִּיס – שֶׁהָיוּ בּוֹ מַעוֹת שֶׁל חוֹלִין, אוֹ שְׂאֵמֶר: פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הֶקְדֵּשׁ – שֶׁהִקְדִּישׁ פְּרוּטָה מִתּוֹךְ מַעוֹתָיו שֶׁכִּיסוֹ, בֵּינוֹן שֶׁהוּצִיא אֶת הָרֵאשׁוֹנָה – אֶת הַפְּרוּטָה הָרֵאשׁוֹנָה לְצוּרֵךְ הַנֶּאֱתָה, מַעַל – שְׁמָא הִיא הַפְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ. וְכֵן כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה הִיא סֶפֶק הֶקְדֵּשׁ, וְכִשְׁהוּצִיאָה מַעַל בָּהּ מִסֶּפֶק ("תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל"); דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – שֶׁהוֹלֵךְ הוּא לִשְׁטִיתָהּ (כְּרִיתוֹת ה, ג), שֶׁעַל סֶפֶק מַעֲלִיָּה חִיִּיבִים לְהִבְיָא אֶשֶׁם תְּלוֹי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַכִּיס – לֹא מַעַל עַד שִׁיּוּצִיא כָּל הַמַּעוֹת שֶׁכִּיס לְצִרְכּוֹ, שֶׁאִם וְדָא הוּצִיא גַּם הַפְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְחִיִּיב לְהִבְיָא אֶשֶׁם מַעֲלִלוֹת. חֻכְמִים חוֹלְקִים עַל רַבִּי עֲקִיבָא, לְפִי

ובית הניצוץ היו עליות, והרובים שומרים שם. בית המוקד — כפה, ובית גדול היה, מקף רובדים של אבן; וזקני בית אב ישנים שם, ומפתחות העזרה בידם. ופרחי כהנה, איש פסלו בארץ. לא היו ישנים בבגדי קדש, אלא פושטין, ומקפלין, ומניחים אותן תחת ראשיהן, ומתכסין בכסות עצמן. ארע קרי לאחד מהן, יוצא והולך לו במסכה ההולכת תחת הבירה, והנרות דולקין מפתאן ומפאן, עד שהוא מגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם, ובית פסא של כבוד. וזה היה כבודו: מצאו נעול, יודע שיש שם אדם; פתוח, יודע שאין שם אדם. ירד וטבל,

פירוש ברטנורא

שומרים בו בשלושה מקומות, אף מקדש כן: בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות. בניות בצד שערי העזרה: והרובין. ילדים. תרגום ילד, רביא. פירוש אחר, הרובין, המורים חצים בקשת, מלשון רובה קשת: ובית המוקד כפה. בנין של בית המוקד לא היתה עליה אלא כיפה, ארקולט"ו בלע"ז, עשויה בארץ: והיה מוקף רובדים של אבן. אצטבאות סביב, של אבני גזית, היו משוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד לצד הקרקע, ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן שיוצאות נמי מן הכותל, והיו כעין מעלות זו על זו: זקני בית אב. המשמר היה מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימי השבוע כל אחד עובד יומו, וזקני בית אב של אותו יום היו ישנים שם על אותן רובדין: ופרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח, והן היו השומרים: כסתו. לשון כרים וכסתות: איש כסתו בארץ. שלא היו יכולים לשכב שם על גבי מפות אלא בארץ כדרך שומרי חצרות המלכים: ומניחים אותן תחת ראשיהן. כנגד ראשיהן ולא תחת ראשיהן ממש, לפי שיש בבגדי כהונה שיש בהן כלאים כגון אבנט, ואין מותר להשתמש בהן אלא בשעת עבודה: ומתכסין בכסות עצמן. בבגדי חול: במסיבה. במחילה המהלכת תחת הבירה. שמחילה היתה תחת המקדש. וכל המקדש קרוי בירה כדכתיב (דברי הימים א כ"ט) אל הבירה אשר הכינוהו. ומפני שהיה בעל קר, לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המחילות, דקיימא לן מחילות לא נתקדשו: והנרות היו דולקים. במחילה מכאן ומכאן: ומדורה היתה שם. שהכהן מתחמם בה לאחר שטבל: וזה היה כבודו. שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם:

משניות מבוארות — קהתי

כא, ה'רמב"ם בפירושו למשנתו: (המאירי). בית המוקד, כפה — היה כיפה, כלומר לא היה עליה אלא בית שתקרתו עשויה בצורת כיפה עגולה, ובית גדול היה, מקף רובדים של אבן — אצטבאות של אבני גזית רחבות יוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד זו למעלה מזו, וזו צרה מזו, כעין מדרגות, וזקני בית אב ישנים שם — כבר הזכרנו (במסכת יומא). שהכהנים היו מחולקים לעשרים וארבעה משמרות, וכל שבוע היה משמר אחר עובד במקדש; כל משמר נחלק שוב לששה בתי אבות לפי ששת ימות השבוע, ובכל יום היה עובד בית אב אחר, ואילו בשבת היה עובד כל המשמר ביחד; ויש כותבים, שהמשמר היה מחולק לשבעה בתי אבות (עיין ברטנורא: "תפארת ישראל"); ומספרת משנתו, שזקני בית האב, היינו הממונים על בית האב שעובד ביום הבא, היו ישנים על אותם הרובדים שבבית המוקד, ומפתחות העזרה בידם — כלומר ברשותם, שהיו ממונים עליהם, ולא היה אדם רשאי ליטלם בלי רשותם (באור הגר"א: "תפארת ישראל"), ופרחי כהנה — הכהנים הצעירים, היינו אותם שכבר הגיעו לכלל עבודה ולא הגיעו לכלל זקנה (גמרא), איש פסלו בארץ — כל אחד מהם שוכב שם על כסת המונחת על גבי הקרקע. לפי המפרש בגמרא היו פרחי כהונה ישנים שם, כדי שיהיו מזומנים למחר לעבודה ביום עבודתם; ויש כותבים, שפרחי כהונה אלה היו השומרים בבית המוקד, והיו ישנים על הארץ כדרך כל שומרי חצרות המלכים שלא יישנו על המיטות (רמב"ם: ברטנורא). לא היו ישנים — הכהנים, בבגדי קדש — בבגדי הכהונה, אלא פושטין — את הבגדים, ומקפלין — אותם, ומניחים אותן תחת ראשיהן — בגמרא מבואר: לא תחת ראשיהם ממש, שהרי אסור ליהנות מהם (עיין ברטנורא ו"תפארת ישראל"), אלא כנגד ראשיהם, ומתכסין בכסות עצמן — בבגדי חול. ארע קרי — מקרה לילה, לאחד מהן — מן הכהנים, יוצא והולך לו במסכה — בדרך שהיו בה סיכוכים, מעלות ומורדות, ההולכת תחת הבירה — היינו תחת המקדש; ויש אומרים, שמקום היה בהר הבית ו"בירה" שמו (עיין גמרא יומא ב, א); ולפי שאסור לבעל קרי לילך דרך העזרה, הלך דרך המחילות שמתחתיה, שהמחילות לא נתקדשו, והנרות דולקין מפתאן ומפאן — משני הצדדים, במחילות הללו, עד שהוא מגיע לבית הטבילה — כדי לטבול במקוה שהיה שם. ומדורה היתה שם — שיתחממו בה הכהנים לאחר שטבלו. ובית פסא של כבוד — היה שם סמוך לבית הטבילה; יש מבארים הטעם, כדי שטמא בעל קרי יטיל מים לפני הטבילה, לפי שאם טבל ולא הטיל מים, כשיטיל מים אחר כך טמא (ראב"ד, רא"ש); וזה היה כבודו —

"באר שבע"; ויש מביאים טעמים אחרים (עיין פירוש הרא"ש ופירוש הרמב"ם): ובבית המוקד — שהיה אף הוא בצפון העזרה, למזרח מבית הניצוץ; ונקרא "בית המוקד", על שם שהיתה בו תמיד מדורת אש גדולה, כדי שיתחממו בה הכהנים, שהיו מתהלכים יחפים על הרצפה של העזרה שהיתה של שיש, כשהם מלוכשים בכתנות אחת (הרא"ש); או כדי שיתחממו בה הכהנים העולים מטבילתם דרך בית המוקד (רמב"ם בפירושו למסכת מידות; עיין שבת א, יא). — במפרשים מבואר, ששמירת המקדש, שהיא מצוות עשה, כמו שנאמר (במדבר יח, ד): "ושמרו את משמרת אוהל מועד", איננה מחמת פחד מאויבים או משודדים או משום חשש גניבה, אלא משום כבוד וגדולה למקדש, כנהוג בארמון של מלך. יש סוברים, שהשמירה היתה תמיד, בין ביום ובין בלילה (המפרש בגמרא: הראב"ד; הרא"ש), אבל מדברי הרמב"ם משמע, שהשמירה היתה בלילה בלבד, שכן הוא כותב (הל' בית הבחירה ח, ב): "ושמירה זו מצוותה כל הלילה" (עיין "תפארת ישראל"; ועיין ברטנורא מידות א, א). — מלבד שלשת המקומות שנימנו לעיל, שהכהנים היו שומרים שם, נימנו במסכת מידות (א, א) עשרים ואחד מקומות שהלויים היו שומרים שם. ובגמרא למדים ענין השמירה וסדרה ממה שנאמר (במדבר ג, לח): "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזה ומזה ואהרן ובניו שומרים משמרת הקודש למשמרות בני ישראל", ומשה היה לוי, ואהרן ובניו הכהנים; וכן נאמר לאהרן (במדבר יח, ב-ח): "וגם אתה אחיך מטה לוי... הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך, ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות... ונלוו עליך ושמרו את משמרת אוהל מועד... ושמרתם את משמרת הקודש"; מכאן שהכהנים והלויים הם השומרים; ולפי שנאמר בפסוק שהבאנו לעיל: "ואהרן ובניו שומרים משמרת הקודש למשמרת בני ישראל", מצאו בו רמז לשלוש שמירות של הכהנים, וזהו ששינו במשנתנו: בשלושה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש; בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות — בענין בית אבטינס כבר בארנו לעיל, שלפי הירושלמי היה ממעל לשער המים שבדרום העזרה, ובענין בית הניצוץ מבואר במסכת מידות, ששער הניצוץ, שבצפון העזרה, היה כמין אכסדרה, ועל גבי האכסדרה היתה בנויה עליה, שהכהנים שומרים מלמעלה; ועליה זו היא הנקראת "בית הניצוץ". יש מפרשים, שעליות אלו היו בניות בצד שערי העזרה (רמב"ם: ברטנורא); והרובים — ילדי הכהנים שעדיין לא הגיעו לכלל עבודה, שומרים שם — בעליות אלו. "ויגדל הילד" (שמות ב, י) תרגומו: ורביא, רביא, ומכאן קוראת המשנה לילדים: רובים. ויש מפרשים: הרובים — המורים בקשת, מלשון "רובה קשת" (בראשית

עֲלֶה וְנִסְתַּפֵּג, וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה. בָּא וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, עַד שֶׁהִשְׁעָרִים נִפְתָּחִים, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ.

ב מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים, וטובל עד שלא יבא הממנה. וכי באיוזו שעה הממנה בא? לא פל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקריאת הגבר, או סמוך לו מלפניו או מלאחריו. הממנה בא ודופק עליהם, והם פתחו לו. אמר להן: מי שטבל יבא ויפוס, הפיסו, זכה מי שזכה.

פירוש ברטנורה

מצאו נעול. זה סימנו שיש אדם שם ולא היה נכנס: נסתפג. קינה המים שעל כשרו: בא וישב לו. בבית המוקד: עד שהשערים נפתחים. היה יוצא והולך לו לחוץ. לפי שטבול יום משתלח חוץ לעזרה, כדאמרין באלו דברים וכל זב לרבות בעל קרי:

ב לתרום את המזבח. תרומת הדרשן: משכים וטובל. שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבוד עבודה אפילו טהור, עד שהוא טובל: וכי באיוזו שעה הממנה בא. כלומר מי איכא זמן קבוע לכיאת הממנה, דאמרת שהיה משכים וטובל קודם כיאת הממנה, אלא ודאי לא היה זמן קבוע לכיאתו שלא כל העתים היו שוות שפעמים היה בא הממנה מקרות הגבר כו', והלכך מי שהיה רוצה לתרום היה משכים כל מה שהיה יכול, ואח"כ היה בא הממנה ודופק עליהם לאותם שבבית המוקד, והם היו פותחין לו: מקריאת הגבר. אית דמפרשי קריאת התרגול. ואית דמפרשי כהן שהיה רגיל לקרות בכל יום סמוך לעלות השחר: מי שטבל יבוא ויפוס. כל אותן שהיו נותנים לכן לתרום, היו טובלים קודם שיבוא הממנה, ואח"כ היו מטילין פיס כנייהן, הוא הגורל, ומי שבא לו הגורל הולך ותורם. וסדר הגורל ומעשהו, מפורש פרק ב' דיומא:

משניות מבוארות – קהתי

מי שהוא רוצה לתרום את המזבח — כל כהן הרוצה להשתתף בהגדלה לעבודת תרומת הדרשן, משכים, וטובל — שאין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור, עד שיטבול (יומא ג, א), עד שלא יבא הממנה — קודם שבא הממנה על ההגדלה ("על הפייסות"). וכי באיוזו שעה הממנה בא — עד שכל הרוצה לתרום את המזבח צריך להשכים ולטבול? לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקריאת הגבר — בזמן קריאת התרגול; ויש מפרשים (בגמרא): בשעה שקורא הכרוז במקדש "עמדו כהנים לעבודתכם" (עין שקלים ה, א); וזה היה סמוך לעלות השחר, או סמוך לו — או שהוא בא סמוך לזמן קריאת הגבר, מלפניו או מלאחריו — לפני זמן קריאת הגבר או לאחריו. הלכך מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל, כדי שיהא מוכן לפייס בבוא הממנה למקדש. הממנה בא ודופק עליהם — מקיש על השער של הכהנים, והם פתחו לו — והכהנים שבבית המוקד פתחו לו. אמר להן — הממנה לכהנים: מי שטבל יבא ויפוס — וישתתף בהגדלה, כדי לזכות בעבודת תרומת הדרשן! הפיסו — הגרילו, כפי שמבואר במסכת יומא (עין באורנו שם ב, א). זכה מי שזכה — בתרומת הדרשן.

וזהו הטעם שנקרא "בית כסא של כבוד": מצאו נעול, יודע שיש שם אדם — ואינו נכנס לשם; פתח — מצאו פתוח, יודע שאין שם אדם — ויכול הוא להיכנס. ירד וטבל, עלה ונסתפג — וניגב את גופו, ונתחמם כנגד המדורה. בא וישב לו אצל אחיו הכהנים — שבבית המוקד, עד שהשערים נפתחים — עד שנפתחו דלתות העזרה, ואז היה יוצא והולך לו — לחוץ, שהרי טבול יום הוא, ואינו טהור עד שיעריב שמשו (ומה שהתירוהו לשבת בבית המוקד עד שנפתחו השערים, עין הטעם ב"תפארת ישראל" או במפרשים על הגמרא).

באור משנה ב

כבר הזכרנו (בהקדמתנו למשנה א), כי העבודה הראשונה בכל יום במקדש היתה הרמת הדרשן מעל המזבח, כמו שכתוב (ויקרא ו, א): "והרים את הדרשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח". עבודה זו, הנקראת "תרומת הדרשן" מבוארת להלן (משנה ד פ'תקנא). וכבר שינו במסכת יומא, שעבודת תרומת הדרשן היתה נעשית על ידי אחד הכהנים, שזכה בה על פי גורל. שכן כל עבודות המקדש היו מתחלקות בפיס (בגורל) בין כהני בית האב של אותו יום, והפיס של תרומת הדרשן היה הפיס הראשון (עין יומא ח, ב; א-ב). משנתנו מספרת, כיצד היתה ההכנה של הכהנים להשתתף בהגדלה לעבודת תרומת הדרשן.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שלישי עמ' ב

מעלות ראשונות, נאמרו בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות נאמרו רק לקודש, אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש. והמעלה של אחרים ותוך נשנית בין שש המעלות הראשונות, וגם מדבריו משמע שנוהגת גם בחולין שנעשו על טהרת הקודש. שנינו במשנה: הנושא את הפדרס, נושא את התרומה אבל לא את הקודש. שאלת הגמרא: את הקודש מאי טעמא לא — מדוע אינו נושא כשנושא את המדרס, הרי יכול לישא אותו באופן שאינו מטמאו. משיבה הגמרא: גזרו חכמים כך משום מעשה שהיה. דאמר רב יהודה אמר שמואל, מעשה פאחד שהיה מעביר כבית של יין קודש כגון יין נסכים במקום המקום,

ברייאת בענין אחרים ותוך בקודש: הני רב ביבי קמיה — [לפניו] דרב נחמן, כל הפלים של קודש אין להם דין אחרים ותוך, כלומר שאם נטמאו אחרים נטמא גם תוכם, והיינו אחד קדשי המקדש — קדשים שנאכלים במקדש, ואחד קדשי הגבול — קדשים הנאכלים בכל גבול ארץ ישראל אף מחוץ למקדש ולירושלים. אמר ליה רב נחמן, קדשי הגבול ששנית מאי נינהו — מה הם, שמה כוונתך לתרומה הנאכלת בכל ארץ ישראל, אם כן קשה, והתנן — והרי שנינו במשנתנו, אחרים ותוך ובית האביסא לתרומה, כלומר שלגבי תרומה אם נטמאו אחרים לא נטמא תוכם. אלא דלמא — שמה כוונתך לחולין שנעשו על טהרת הקודש הנאכלים בכל גבול ארץ ישראל קאמרת, שבהם אף אם נטמאו אחרים נטמא תוכם. ובכך אדפרתן מילתא — הזכרתי דבר דאמר רבא בר אבבה, אחת עשרה מעלות לקודש יתר על התרומה שניו כהן במשנתנו, שש

14 מעלות ראשונות, נאמרו בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת
15 הקודש, וחמש אחרונות נאמרו רק לקודש, אבל לא לחולין שנעשו
16 על טהרת הקודש. והמעלה של אחרים ותוך נשנית בין שש
17 המעלות הראשונות, וגם מדבריו משמע שנוהגת גם בחולין
18 שנעשו על טהרת הקודש.
19 שנינו במשנה: הנושא את הפדרס, נושא את התרומה אבל לא את
20 הקודש.
21 שאלת הגמרא: את הקודש מאי טעמא לא — מדוע אינו נושא
22 כשנושא את המדרס, הרי יכול לישא אותו באופן שאינו מטמאו.
23 משיבה הגמרא: גזרו חכמים כך משום מעשה שהיה. דאמר רב
24 יהודה אמר שמואל, מעשה פאחד שהיה מעביר כבית של יין קודש
25 כגון יין נסכים במקום המקום,

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סט עמוד א. הגמרא מעלה אפשרות לדחות את הראיה: וְכִי תִמָּא שְׂבָלָאִים רק בְּלִישָׁה וְהַעֲלָאָה - ללבשם או להניחם על גופו הוא דְּאָסוּר, אבל בְּהַצָּעָה - להציעם תחתיו שָׂרִי, ולפיכך הותר לכהנים לשכב עליהם. דוחה הגמרא: וְהַתְּנִיָּא שאף להציע תחתיו אסור, נאמר (ויקרא יט יט) 'וְגִגַּד כָּל־אִישׁ שְׁעֻטָּנוֹ לֹא יַעֲלֶה עָלָיו', משמע שלא אסרה תורה אלא בלישה והעלאה, אָבָל אַתָּה מוֹתֵר לְהַצִּיעוֹ תַּחְתִּיָּד ולשכב עליו. אָבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּין מִדְּרַבָּנָא, שְׂמָא תִּיְבָרַךְ ותעלה נִימָא אַחַת עַל בְּשָׂרוֹ, ויעבור על איסור כלאים. ומכיון שאף הצעה אסורה בכלאים, ולדעה אחת יש בבגדי כהונה משום כלאים, על כרחך שהניחו את בגדיהם סמוך לראשיהם כרב פפא.

הגמרא מעלה אפשרות נוספת לדחות את הראיה לרב פפא: וְכִי תִמָּא שאכן הניחו את הבגדים תחת ראשם ממש, והסיבה שלא חשו לאיסור כלאים כיון דַּמַּפְסִיק לִיה מִיְדֵי בִינֵי בִינֵי - שהניחו בגד אחר לחצוץ בין ראשם לבגדים. דוחה הגמרא: לא יתכן לומר כך, וְהָאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, אָמַר רַבִּי מִשּׁוֹם קִתְלָא קִדְּיָשָׁא שְׂבִירוֹשְׁלָיִם, אֲפִילוּ הֵנִיחַ עֶשֶׂר מַצְעוֹת זֶז עַל גַּב זֶז, וְיֵשׁ כָּל־אִישׁ תַּחְתִּיָּהוּ, אָסוּר לִישֹׁן עָלֶיהֶן, לפי שעדיין יש לחשוש שמא תיכרך נימא על בשרו. אָלָא לָאוּ, מִזֶּה שֶׁלֹּא חָשׂוּ לְאִיסוּר כְּלָאִים שְׂמַע מִיָּנָה כִּרְב פַּפָּא שֶׁהֵנִיחוּם בְּגָנְדָּא רִאשֵׁיהֶן ולא תחתיהם. מסיקה הגמרא: אֲכַן שְׂמַע מִיָּנָה.

דעה החולקת על רב פפא: רַב אֲשִׁי אָמַר, לַעֲוֹלָם הֵנִיחוּם תַּחַת רִאשֵׁיהֶן, ומה שקשה וְהָא קָא מַתְּנִי מִכְּלָאִים, אין זו קושיא, כיון שֶׁבְּגָדֵי כְּהוֹנָה קָשִׁין הֵן ואינם מחממים, לכן אין בהם איסור כלאים. כִּי הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא פְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, הָאִי נִמְטָא גַּמְדָּא - לבד קשה, דְּגִרְשָׁא - העשוי במקום ששמו נרש, שָׂרִיא - מותר, כלומר אין בו משום איסור כלאים, לפי שהוא קשה ואינו מחמם.

הגמרא חוזרת לברר את הספק האם בגדי כהונה ניתנו ליהנות: תָּא שְׂמַע, בְּגָדֵי כְּהוֹנָה, הֵיוּצָא כשהוא לבוש בְּהֵן לְמִדִּינָה - חוץ למקדש, אָסוּר, כיון שנוהג בהם מנהג חולין. וְאִילוּ הִלּוּבְשֵׁן בְּמִקְדָּשָׁא - בכל הר הבית, בֵּין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין שְׁלֹא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה מוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁבְּגָדֵי כְּהוֹנָה נִתְּנוּ לִיהֵנוּת בְּהֵן אֵף שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה. מסיימת הגמרא: שְׂמַע מִיָּנָה. הגמרא מקשה על דברי הברייתא: וְכִי בְּמִדִּינָה לֹא הוֹתֵר לְלבוֹשׁ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה, וְהַתְּנִיָּא, בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה [בְּמִבְתָּא], יוֹם הָרַגְרִיזִים [הוא], דְּלֹא לְמַסְפַּד - שאין להספיד בו. הוא היום שְׁבוּ בְּקִשּׁוֹ פוֹתִיִּים אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ [-בית המקדש] מֵאֲלֻכֵּינְדְּרוֹם מֶלֶךְ מוֹקְדֵן לְהַחְרִיבוֹ, וְנִתְּנוּ לָהֶם. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק, מֶה עָשָׂה, לְבֶשׂ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה, וְנִתְּעַפָּה בְּבְגָדֵי כְּהוֹנָה, וּמִיָּקִירִי [-נכבדי] יִשְׂרָאֵל עָמוֹ, וְאִבּוֹקוֹת שֶׁל אֹר [-אש] בִּידִיהֶן. וְכָל אוֹתוֹ תַּלְלִיָּה, הִיוּ תַּלְלוֹ - שמעון הצדיק ויקירי ישראל הולכים אל המלך מִצַּד זֶה, וְתַלְלוֹ - כּוֹתִים הוֹלְכִים אֶל הַמֶּלֶךְ מִצַּד זֶה, עַד שֶׁעָלָה עָמוֹד הַשַּׁחַר. בֵּינוֹן שֶׁעָלָה עָמוֹד הַשַּׁחַר, אָמַר לָהֶם - שֶׁאֵל הַמֶּלֶךְ אֶת הַכּוֹתִים, מִי תַּלְלוֹ. אָמְרוּ לוֹ, יְהוּדִים שְׂמִרְדּוּ בָּךְ. בֵּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַמֶּלֶךְ לְמָקוֹם וּשְׁמוֹ אֲנִיפְמָרְס, וְרָחַה הַחֲמָה וּפָגְעוּ שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק וְהַמֶּלֶךְ זֶה בָּזָה. בֵּינוֹן שֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ לְשְׂמַעוֹן הַצַּדִּיק, יָרַד מִמֶּרְכַּבְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לְפָנָיו. אָמְרוּ לוֹ עַבְדִּי, וְכִי מֶלֶךְ גָּדוֹל כְּמוֹתָךְ יִשְׁתַּחֲוָה לִיהוּדִי זֶה. אָמַר לָהֶם, דְּמוּת דִּיֻּקְנִי [-מלאך בדמותו] שֶׁל זֶה בָּאָה וּמִנְצַחַת לְפָנָי בְּבֵית מִלְחָמָתִי. אָמַר לָהֶם הַמֶּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל, לָמָּה בָּאתֶם. אָמְרוּ לוֹ, אֲפֹשֶׁר - וכי יתכן שהבית שְׂמַתְפַּלְלִים בּוֹ עָלֶיךָ וְעַל מַלְכוּתְךָ שֶׁלֹּא תַּחֲרַב, יִתְעַד - ירמו אותך עוֹבְדֵי בּוֹכָבִים כְּדִי לְהַחְרִיבוֹ. אָמַר לָהֶם, מִי תַּלְלוֹ שֶׁהִתְעוּנִי. אָמְרוּ לוֹ, בּוֹתִיִּים תַּלְלוֹ שְׁעוּמִידִים לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם, הָרִי הֵם הַכּוֹתִים מְסוּרִין בִּידֵיכֶם לְהַעֲנִישָׁם כְּרֻצּוֹנָם. מִיָּד נִקְבּוּם בְּעַקְבֵּיהֶם, וְתַלְאוּם בְּזַנְבֵי סוּסֵיהֶם, וְהִיוּ מְגִרְרִין אוֹתָן עַל תְּקוּצִים וְעַל חֲפָרְקִינִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְהָר גְּרִיזִים - מקום מושבם של הכּוֹתִים. בֵּינוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְהָר גְּרִיזִים, חָרְשׁוּהוּ אֶת הַמָּקוֹם וּבְרָעוּהוּ בְּרִשְׁתֵּינֵן - מאכל בהמה, בְּרָרַךְ שֶׁבְּקִשּׁוֹ הַכּוֹתִים לַעֲשׂוֹת לְבֵית אֱלֹהֵינוּ. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם, עָשְׂאוּהוּ יוֹם מָזֹב. הִרִי שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק לְבֶשׂ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה חוּץ לְמִקְדָּשׁ, וּמִשְׁמַע שֶׁהִדְבֵּר מוֹתֵר.

מתרצת הגמרא: אִי בְּעִית אִימָא, הבגדים שלבש שמעון הצדיק היו מאותן הָרִאשִׁינִי [-מוכנים] לְבָגְדֵי כְּהוֹנָה, אבל לא הוקדשו עדיין. וְאִי בְּעִית אִימָא, אֲכַן לְבֶשׂ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה מִמֶּשׁ, וְהוֹתֵר לוֹ מִשּׁוֹם 'עַת לַעֲשׂוֹת לָה' הַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ' (תהלים קיט קכו) - כשבא עת שצריך לעשות דבר לשם ה', מותר להפר דבר תורה. אֵף כֹּאן עַת סִכְנָה הִיָּתָה, שרצו להחריב את בית המקדש.

1 אם הוכחתו מִדְּלָא קִתְּנֵי התנא בְּהוּ – באוכלי חולין בטהרת קודש
2 מַעֲלָה בין המעלות השנויות במשנה, שבגדי פרושים האוכלים
3 חולין בטהרת חולין הם מדרס לאוכלי חולין על טהרת הקודש,
4 מוכח שדינם כקודש עצמו, ונכללים במה ששנה מעלה לאוכלי
5 קודש. הרי יש לדחות, וְדִלְכָּא הָאֵי – הטעם דְּלָא קִתְּנֵי בְּהוּ מַעֲלָה
6 זו, משום דְּאֵי דְּמִו לְתְּרוּמָה – שאם דינם כתרומה, הָאֵי תְּנִי במשנה
7 שבגדי אוכלי תְּרוּמָה מדרס לקודש, וְאֵי דְּמִו לְחֻלִּין – ואם דינם
8 כחולין, הָאֵי תְּנִי במשנה לְחֻלִּין, שבגדי פרושים מדרס לאוכלי
9 תרומה וקל וחומר שהם מדרס לקודש. ומצינו שנחלקו בכך
10 תנאים, (דְּתַנְן) במשנה (טהרות פ"ב מ"ח), חולין שֶׁנַּעֲשֶׂוּ עַל טְהוֹרַת
11 הַקֹּדֶשׁ הָרִי הֵן כְּחֻלִּין, ואינם נעשים שלישי לטומאה, שאין דעתו
12 לאכלם כקודש מועילה לעשותם כקודש משום שבטלה דעתו,
13 רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אָמַר אף שבטלה דעתו ואין להם דין
14 שמירת קודש הָרִי הֵן כְּתְּרוּמָה, שכיון ששמרם בטהרת קודש, כל
15 שכן ששמרם בטהרת תרומה, ונעשים שלישי לטומאה כתרומה.
16 אבל אין מי שסובר שחולין שנעשו על טהרת הקודש נחשבים
17 כקודש.
18 הגמרא מבארת את הוכחת רב מרי: אֵלָּא ההוכחה היא מִסִּפָּא של
19 משנתנו, ששנינו יוסי בן יועזר היה חסיד שֶׁכִּבְחִינָה והיה נזהר
20 לאכול תרומה בטהרה, וְהִיתָה מִטְּפַחְתּוּ מִדְּרָם לְקוֹדֶשׁ, ויוֹחֵנָן בֶּן
21 גִּדְיָהָ הָיָה אוֹכֵל אף חולין על טְהוֹרַת הַקֹּדֶשׁ כֹּל יְמָיו, וְהִיתָה
22 מִטְּפַחְתּוּ מִדְּרָם לְחֻטָּאת – למי פרה אדומה. ומדויק, שדווקא
23 לְחֻטָּאת אֵין – אכן היתה מטפחתו מדרס, שלא היה מוחזק בטהרה
24 להתעסק בה, אך לְקוֹדֶשׁ לֹא, אֵלָּא – ומוכח דְּקָסְבֵּר התנא של
25 המשנה שחולין שֶׁנַּעֲשֶׂוּ עַל טְהוֹרַת קוֹדֶשׁ, כְּקוֹדֶשׁ דְּמִו, ולכן היתה
26 מטפחתו טהורה אף לאוכלי קודש עצמו, וכך סבר גם רב מרי.
27 הגמרא מביאה הלכות שונות שבהן החמירו חכמים לאוכלי חולין
28 בטהרה כשהסחיחו דעתם משמירת חפציהם בטהרה: אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן
29 בֶּן אֶלְעָזָר, נִפְלָה מַעֲשֵׂרְתּוֹ (סודרו) הִימְנו לֹאֲרֵץ, וְאָמַר לְחִבְרִי
30 שהיה טהור ונאמן תָּנָה לִי, וְנִתְּנָה לוֹ, מִמָּאָה, משום שחבירו הסיח
31 דעתו מלשמרה בטהרה, כיון שסבר שבעליה אינו חושש
32 לטהרתה, שהרי הבעלים לא שאל אותו אם הוא טהור.
33 חומרא נוספת: אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עֲזָרָה, נִתְּחַלְפוּ לוֹ בָּלִים (בגדים)
34 שֶׁל שֶׁבֶת בָּבִלִים שֶׁל חוֹל, כלומר שסבר לטוֹל בגדיו של חול וטעה
35 ונטל בגדיו של שבת, וּלְבָשָׁן, ונִמְאָה.
36 הלכה נוספת דומה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק, מַעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי נָשִׁים
37 חֲבִירוֹת – המקפידות על טהרה שֶׁנִּתְחַלְפוּ לָהֶן בָּלִיָּהן (בגדיהן)
38 בְּבֵית הַתְּרִיף, וְכָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וּמִימָאָה.
39 מקשה הגמרא על שתי ההלכות האחרונות: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי
40 אוֹשְׁעִינָא, אֵלָּא מַעֲתָה ששמירה בחזקת שהוא דבר זה ונמצא שהוא
41 אחר אינה שמירה, אם כן האוכל חולין בטהרה שחוששים יְדוּ לִפְלִי
42 לִפּוֹל פֶּת הַמִּין וְעִלְתָּה בְּיָדוֹ פֶּת שְׁעוֹרִים, ששומר רק על דעת שהיה
43 של חטים, הָכִי נָמִי דְנִשְׁמָמַת – וכי אף זו טמאה בכך. וְכִי תִימָא
44 הָכִי נָמִי – ואם תרצה לומר שכך הדין, קשה, וְהִתְנִיָּא בברייתא,
45 הַמְשַׁמֵּר אֶת הַחֲבִית בְּחֻזָּקָה שְׁהִיא שֶׁל יוֹן וְנִמְצָאָה שֶׁל שֶׁמֶן, טְהוֹרָה
46 מִלְּטָמָא. ומפורש שאם שמר על דבר ונמצא שהוא אחר אינו טמא.
47 הגמרא משיבה על ההוכחה בקושיא: וְלִמְעֻמֵּיךְ – ולשיטתך שמוכח
48 מן הברייתא שיש שמירה לטהרה באופן זה, קשה, אֵימָא – אמור
49 את הפירוש בְּסִיפָא של הברייתא, ששנינו, וְאִסְתְּרָה חֲבִית זו
50 מִלְּאִכָּל מִתּוֹכָה, ואם אכן יש שמירה על מה שבתוכה, אֵמָא
51 נִפְסְלָה מלאכול. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, לעולם יש
52 שמירה, והברייתא דיברה בְּאֹמֶר הַשּׁוֹמֵר שְׁמִרְתִּיהָ לְחֲבִית מִדְּבַר
53 הַמְטָמָא לטמא אחרים, שלא יגע בה, וְלֹא שִׁמְרְתִּיהָ מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה
54 – שתהיה טמאה, ולא ישתמשו בה לטהרות לכתחילה, ואינה
55 מטמאה אחרים, וחיידה הברייתא שאף שמירה כזו נחשבת
56 לשמירה, וגם במקום שנתחלפה לו החבית.
57 תמדה הגמרא על תירוץ זה: וְכִי אֵימָא נִסְדִּירְתָּא לְפִלְגָא – וכי יש
58 שמירה לחצאין, וכיון שלא שמר לגמרי אין זו שמירה, כיון שלא

59 שמר כפי שהיה צריך לשמור. משיבה הגמרא: אֵין – אכן יש
60 שמירה לחצאין למה שהתכוון לשמור. וְהִתְנִיָּא – וכך שנינו
61 בברייתא, אם היה לו סל של תאנים והושיט יְדוֹ בְּסַל וְהִסֵּל עַל
62 בְּתִיפּוֹ, וְהִמְנִירָהּ המשמשת להפרדת תאנים דבוקות נמצאת
63 בְּתוֹךְ הַסֵּל, וְהִיא בְּלָבָו לשמור מטומאה על הַסֵּל, וְלֹא הָיָה בְּלָבָו
64 לשמור על הַמְנִירָהּ, הַסֵּל טְהוֹר וְהִמְנִירָהּ טָמְאָה.
65 הגמרא מקשה על ברייתא זו: מדוע הַסֵּל טְהוֹר, הַטָּמֵא הַמְנִירָהּ
66 שנטמאה לִפְלִי. מתרצת הגמרא: אֵין בְּלִי שאינו אב הטומאה מִטָּמֵא
67 בְּלִי אחר אף מדרבנן. מקשה הגמרא: וְלִיטָמֵא – שיקבל טומאה מִה
68 שֶׁכִּפְּסָל מִן הַמְנִירָהּ. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, בְּאִמְרוֹ שְׁמִרְתּוֹ
69 לַמְנִירָהּ מִדְּבַר שְׁמִטָּמָא לטמא אחרים, וְלֹא שִׁמְרְתּוֹ מִדְּבַר
70 הַפּוֹסְלָה לטמא ולא לטמא אחרים, ולכתחילה אין להשתמש בה
71 בטהרות.
72 מסיקה הגמרא את קושייתה: מִכָּל מְקוֹם קָשָׁא ממה שמבואר
73 בברייתא שאף אם שמר בחזקת שהוא זה ונמצא אחר טהור
74 מלטמא אחרים, וקשה לרבי יונתן בן עמרם ורבי אלעזר בר צדוק
75 שאמר שם שם נחלפו כליהם מטמאים.
76 עתה מקשה הגמרא על ההלכה שאין אדם משמר מה שביד
77 חבירו: וְעוֹד מוֹתִיב רַבָּה בַּר אֲבוּהֵי, ששנינו בברייתא, מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה
78 אַחַת שֶׁבָּאת לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמְרָה לוֹ, רַבִּי, בְּגָד זֶה יוֹדַעַת אֲנִי
79 שְׂאִירָתִי בְּמִתְרָה, שמשעה שהגיע לשיעור שלש על שלש
80 אצבעות (וכשיעור קבלת טומאה) לא נגע בו דבר המטמא, וְאוֹלָם
81 לֹא הָיָה בְּלָבִי כוונה לְשׁוֹמְרוֹ בְּמִתְרָה. וּמִתּוֹךְ דְּרִיקוֹת שְׁהָיָה רַבִּי
82 יִשְׁמָעֵאל בּוֹדֵקָה, ששאלה, כיון שלא התכוונת לשמור, שְׁמָא אִירַע
83 בו דבר ולא נזהרת, אָמְרָה לוֹ, רַבִּי, נִדַּח מַשְׂכָּה עָמִי בְּחֻבֵּל – קשרה
84 עמי את החבל בבלי האריגה כשכבר היה הבגד ראוי לקבל
85 טומאה, ויתכן שמתוך כך הסיטה את הבגד ונטמא. כששמע כך
86 אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּמָה גְדוּלָּם דְּבַרִּי חֲכָמִים, שְׁהָיוּ אוֹמְרִים, אם
87 התכוין בְּלָבָו לְשׁוֹמְרוֹ בטהרה, טְהוֹר, אֵין בְּלָבָו לְשׁוֹמְרוֹ טָמֵא, אף
88 אם אינו סבור שנטמא, שכיון שלא התכוין לשמור, יתכן שנטמא
89 ולא הרגיש בכך. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
90 אָמְרָה לוֹ, רַבִּי, מָפָה זו אֲרִיתִיהָ בְּמִתְרָה, וְאוֹלָם לֹא הָיָה בְּלָבִי
91 לְשׁוֹמְרָהּ. וּמִתּוֹךְ דְּרִיקוֹת שְׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בּוֹדֵקָה, אָמְרָה לוֹ, רַבִּי,
92 קוֹדֶם אֵרִיגַת הַבְּגָד כשעדיין לא היה ראוי לקבל טומאה, נִימָא
93 ו(חוט) נִפְסְקָה לִי, וקִשְׁרִיתִיהָ בְּמָה, והחוט נרטב ברוק שבו, ובזמן
94 הקשירה הייתי נדה שרוקה מטמא, ויתכן שכשארגה את הבגד
95 ומקבל טומאה, נשאר הרוק לח וטימא את הבגד. כששמע זאת
96 אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּמָה גְדוּלָּם דְּבַרִּי חֲכָמִים, שְׁהָיוּ אוֹמְרִים, בְּלָבָו
97 לְשׁוֹמְרוֹ טְהוֹר, אֵין בְּלָבָו לְשׁוֹמְרוֹ טָמֵא. ומוכח שאם התכוין לשמור
98 טהור בכל אופן, ומשמע אף אם חשב ששומר על דבר זה ונמצא
99 אחר. מסיימת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – אמנם מובן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק
100 שטימא בגדי שתי נשים שנתחלפו בבית המרחץ, שהטעם הוא
101 משום שכל אחת ואחת מנשים אלו לאחר שלבשה את בגדי
102 חברתה והבחינה שאינם שלה אוֹמְרָה, חֲבִרְתִּי אִשֶּׁת עִם הָאָרֶץ היא,
103 ולא שמרה בגדיה בטהרה, ולכן מִסְּחָה דְעֵתָה מִיָּנָה – משמירת
104 בגדי חברתה. וְלְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עֲזָרָה שטימא בגדי שבת שלבשם
105 משום שחשב שהם בגדי חול, נָמִי מובן, שכיון דְּבָלִים דְּשֶׁבֶת עֲבִיד
106 לָהּ שִׁמּוֹר טָפִי – שאדם שומר על בגדי השבת שלו יותר מבגדי
107 החול, לכן כשלבשם כבגדי חול מִסְּחָה דְעֵתָה מִיָּנִיהוּ – משמירתם
108 המעולה שהיא רגיל לשומרה. אֵלָּא לְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר שטימא
109 כשנפל בגדו ואמר לחבירו להרימו, קשה, נִבְכִיד לָהּ שִׁמּוֹר בְּדִיהָ
110 דְּחֲבִרְתָּיה – נאמר ששומר בגדו מטומאה בעודו בידי חבירו.
111 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תְּחִלָּה היא שאֵין אָדָם מְשַׁמֵּר – אין
112 אדם מתכוין לשמור מִה שֶׁכִּיד חֲבִירוֹ, וכיון שחבירו אף הוא לא
113 שמר את בגדו, כיון שסבר שאינו מקפיד על טהרה שהרי לא
114 שאלו אם טהור הוא כשאמר לו להרים בגדו, נמצא שלא היתה
115 בהם שמירה והיא טומאה למקפידים על טהרות.
116 מקשה הגמרא: וְלֹא – וכי אין אדם משמר מה שביד חבירו,

רבי אלעזר בר' צדוק אומר הרי הוא כתרומה – הקשה הרב ר' אלחנן, דאמרין בפרק
בבבא נדרה (ע"ב) בראשונה היו אומרים יושבת על דם טהור מערה מים לפסח.
ודייק בגמרא: מערה – אין, נוגע – לא. אלמא: חולין שנעשה על טהרת הקודש בקודש דמו.
ומנליה? דלמא דהוה כתרומה, דטבול יום פוסל תרומה! ונראה לומר: דאי כתרומה הוה –
אפילו תגע בה לא הוי אלא פוסל, ולא הוי ליה
אלא שליש, ואין שליש בתרומה מטמא רביעי
בקודש, שאין המים עושין בו רביעי. וקצת משמע
כן מתוך פירוש רש"י ורבינו חם.
שמרתיה מדבר המטמא ולא מדבר
הפוסלה – והיה קשה להרב רבינו
אלחנן: במאי איפסלה הך מגריפה? אי בראשון או
בשני – אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב
הטומאה, ואי באב הטומאה – האי פסול טמא הווי
ותירץ: שנפסלה במשקין, דמשקין טמאין פוסלין
בכלי, כדאמרין: אחורי כלים שנטמאו במשקין.
נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה – פירש רש"י:
קודם שלא דיתה נארגה, שלא היתה ראויה
לטומאה, ולא נזדחתי בה ולא הייתי טבולה
לנדרתי. ויש לחוש שמא כשארגתי בה שלש
עדיין הרוק לח בבגד, ואב הטומאה הוי לטענות.
ורבותי הוה מפרשי מטעם צנורא דעם הארץ
המטמאה כל זמן שהיא לחה. ואני אומר: על
כרחך אשה זו חברה היתה, מרקאתיה קמיה דר'
ישמעאל לישאל. ועוד: מי מהימנא לומר ארגתיה
בטהרה. כל זה פירש רש"י. ובירושלמי מיייתי כל
הני עובדי על מתניתין דאריך פרקין בכלים
הנגמרים בטהרה צריכים טבילה לקודש, וקאמר
ליה רבי ישמעאל: כמה גדולים מעשה חכמים
דאמרי כלים הנגמרים כו'. משמע דבאשה חברה
ארגת עסקין, ובעי טבילה משום דמשמיש
בחדיה קודם שנארג בולו, כפירוש רש"י. והקשה
הרב רבינו יוסף לפירוש רש"י: היה לו לומר "נדה
הייתה", כמו "נדה משכח" באריך עובדא, ונראה
לו לפרש: דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לת,
ובשעה שארגה נגעה ברוק, וידים שניות הן,
ובפרק בתרא דעירובין (ע"ט) משמע דרוק
מיוחד משקו, וחזו הרוק ומטמא למפה. כדנתן:
אחורי כלים שנטמאו במשקין. אך לפי שטת
הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים, ומוקמי לה
לקמן משום צינורא דעם הארץ ומאי איריא
משום הכי? אפילו בעינורא דחבר נמי איכא
למיחש מטעם מגע ידיה, ומיהו, נוכל לומר דלא
עיקר טעם נקט לקמן, אלא חדא מינייהו נקט.
והתניא

מדלא קתני בהו מעלה – לומר: בגדי פרושין האוכלין חוליהן בטהרת חולין מדרס לאוכלי
חוליהן בטהרת הקודש, שמע מינה: בכלל קודש הן, והא תנא ליה קודש. **דלמא** – או
כחולין דמו, דלא מדמי בהו מאי דאמר האי גבאי, דבטלה דעתו, או כתרומה דמו, דאיכא
תנאי דפלגי במילתא, כדמסיים ואילך. הלכך לא תנא בהו מעלה, דאי דמו לחולין – הא
תני ליה חולין ואי דמו לתרומה הא תנן ליה
במתניתין תרומה. דתנן כו' – כלומר: הא
אשכחן תנאי דפלגי בה, חד אמר: כחולין, וחד
אמר: כתרומה, אבל בקודש לא אמרינן.
מעפרתו – סודר. **טמאה** – שבת בכלים של חול
ולקמן מפרש טעמא: חזקה אין אדם משמר מה
שביד חבירו, לפיכך הוא לא שמרה ביד חבירו,
וגם זה שנתנה לו לא היה חש לשומרה, דמימר
אמר: כיון שאמר ליה תנה לי, והוא אינו יודע
אם טמא אלא אם טהור – לא חש לטהרתו, ויש
כאן היסח הדעת, ולמהמירין בטהרתו הוי היסח
הדעת משמירתו. כלים נש' שבת בכלים של חול
– כסבור ליטול בגדיו של חול ונטל של שבת.
נפמא – קא סלקא דעתיה השתא דסבירא ליה
משמר הדבר בחזקת שהוא דבר זה ונמצא
שהוא דבר אחר – אינו שמור. **אמר רבי ירמיה**
– הא דפרכת אימא סיפא אסורה מלאכול – לא
מסייע ליה מיד. **באומר שמרתיה מדבר**
המטמאה ולא מדבר הפוסלה – אבל במה
שמשמרה הימנו – הויא שמירתו שמירה, ואף
על פי שאינו זה. **הסל** – של תאנים על כתיפה.
ומגריפה בתוכה – כלי ברזל הוא. שקרין
*ודי", שגורפין בו אפר הכירה, וגם מברדילין בו
תאנים המודבקות זו בזו. **הפספסא** – הנותן לה
טומאה לטמא אחרים. **הפוסלה** – מלחשתמש
בה טהרות לכתחילה. אי נמי נפקא מינה לאוכל
הדבוק בה, שהוא פסול באכילה. ומכל מקום,
אם נגעה בטהרה – אינה פוסלת, אלמא: איכא
נטיעותא לפלגא. ובכי האי גוונא נמי מיתרצא
מתניתין דלעיל, ומיתקנא היא. **קשיא** – דך
דקתני בה טהורה מלטמא. ארגתיה בטהרה –
יודעת אני שמעשה שנארג בו שלש על שלש
אצבעות שנראה לטומאה – לא נגעה בו
טומאה, ומכל מקום לא היה בלבי לשומרו.
ומתוך בדיקות כו' – הואיל ולא היה בלבך
לשומרו, שמא אירע בו כך וכך ולא נזדחתי
משכח עמי בחבל – שקשרה בו החבל בבלי
האריגה, ושמא הסיטתו. **נפסקה לי** – קודם
שארגתי בה כלום, שלא הייתה ראויה לטומאה.
ולא נזדחתי בה ולא הייתי טבולה לנדרתי. ויש
לחוש שמא כשארגה בה שלש אצבעות עדיין
הרוק לת, ורוק הנדה אב הטומאה הוא. כך
נראה בעיני. ורבותי מפרשין: משום צינורות עם
הארץ, המטמאה כל זמן שהיא לחה. ואני אומר:
על כרחך האשה זו חבירה היתה, דאי לא
חבירה היתה – מי אתיא קמי רבנן לישאל על
הטהרות? ועוד: מי מהימנא למימר ארגתיה
בטהרה. קתני מיהת: בלבב לשומרן – טהור,
כלומר: אחר כוונת השמירה הן הן הדברים. כיון
דכלים של שבת עביד לחו שימור טפי – ויהי
סבור שאלו של חול – אסחא דעתיה משמירה
מעלייתא שדחה רגיל לשומרן, וכאין בלבו
לשומרן דמי.

והתניא וכו' – אלמא: אדם משמר מה שביד חברו. ובפרק בתרא דעבודה זרה (ט,א) פירש רש"י, גבי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, דהא חזי ליה דנגע, דקתני: טעונין טהרות. והני לא בחביות מיירי שהיו סתומות, אלא באוכלין מיירי בלא חביות. אך קשה להרב רבינו אלחנן: לוקמי בחביות, ולא תקשה ליה! ועוד, דהבא כי אקשי: וררצה לומר שאדם משמר מה שביד חברו, דהכי מצי משמר

ליה כיון דאינו בחביות? ותו: למה לי נתעלמו עיניו מהם לטמאותם? תיפוק ליה שהוא נוגע בהם! ועוד: אפילו בלא סיפא נמי תיקשי ליה מאי טעמא דרישא? פירש אר"ב רבינו יצחק דהבא בחביות מיירי, ואמנם פתחות הן. דאי סתומות – לא יטמאו בהעלמת עין. ועוד: לא היה צורך לאוקמי רישא במטהר לכן, כיון שלא הוריעו שהוא מפליג. ומיהו, זה יש לדחות: דאגב דמוקי ליה הבא משום שינרא דשניין ליה – אוקמי גם התם בעבודה זרה. ופריך מינה מנכא ההיא דהבא. דאי לא תימא הכי, אלא אקשי ליה מסבא, כי יש לחוש שגמא נגע בדרך ברישא – אם כן הבא בשמעתין, כי פריך מאי שנא רישא משום מה שביד חברו כו', אכתי תיקשי ליה: ליחוש שנא יגע בהם אלא דאי מסבא לא קשיא, דלא נגע דמרתני, כיון שלא הוריעו שהוא מפליג. ומיהו, הוה מצי לאקשוי: ולטעמך רישא גופא, ליחוש שגמא נגע. וכן בכמה דוכתי, ולא פריך ליה. **מאי** שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבי יצחק רישא במטהר חמרו ופועליו לכן – כך כתוב בספרים. ויש פירוש כתוב, ולא גרסינן ליה. אך בפירוש שלפני מציאתי כתוב, ופירוש: לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו, וכי תימא מאי שנא רישא? במטהר חמרו ופועליו לכן ולפיק מרתת. ובפירושים ישנים כתוב, וכן פירש מורי, דהוי כמו וליטעמך. כלומר: אדמוכח מרישא דאדם משמר – תיקשי לסיפא. והיינו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, דאי אדם משמר – סיפא אמאי לאו אלא במטהר לכן? **בבא** להם דרך עקלתון – ואפילו הכי בעינן שיהיה לכן, כדי שהיו מרתתים ליגע בו. ואי לא הכי לא מרתת, דהוא ומוסרין להם חסרות ומחזיקים עצמם כטהורים. ואפילו מזהירין אותן שלא ליגע – סברי דלא קפדי אהך. אבל בגוי סגי בדרך עקלתון לחוד, דלעולם יודע הוא שמקפיד על מנוגע – ומרתת.

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש – אחת עשרה מעלות חשיב לרבא. ולרבי אילא עשר מעלות. והיה קשה להרב רבינו אלחנן: לייתי ההיא דלעיל (יה,ב). נטלין לידים לחולין ולתרומה, ולקדש מטבילין. טבל והוחק לתרומה – לא הוחק לקדשו ונראה למוזרי: דלא קא חשיב במתניתין אלא הויא דאיכא דררא דטומאה קצת, ואפילו בבתייתא נמי. אבל הך – ליכא כלל דררא דטומאה. והכי נמי בפרק קמא דנדה (א,א) לא חשיב מעת לעת שבנדה – משום דליכא דררא דטומאה. ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש – איכא דררא דטומאה אף דאורייתא, שנא יטביל עילין אשתו נדה. **הנושא** את המדרס – מנעל של זכ. נושא את התרומה ובלבד שלא יגע בה רק נושא את החבית. וכי תניא בתורת כהנים: הנושא את המדרס – מטמא שנים ופוסל אחד, פירוש מטמא שנים ופוסל אחד – דהוה אב הטומאה, ועושה ראשון ושני בחולין ופוסל בתרומה – התם בגווע בה. ועל מה שפירש רש"י: נושא מדרס שנושא את התרומה בחבית ואינו נוגע באוירה, וקשה לפירוש: דחשיבי ליה להאי נושא אב הטומאה לטמא כלי כמו זב, ואם כן ליטמא האי חבית ותרומה שבתוכו בדחוס! מי לא תניא: משכב ומושב בכף מאונים, ואוכלין ומשקין בכף שניה, דהכריע המשכב – טימא האוכלין! ועוד תניא בתורת כהנים: "הנוגע במשכבו יכבש בגדי" (ויקרא טו), אין לי אלא בגדים שהוא לבוש, בגדים אחרים מנול – תלמוד לומר: "בגד", "בגדי", אם כן מה תלמוד לומר "בגדי" – לפרט, פירוש: לפרט אדם וכלי חרס. אלמא דנושא המדרס לא יטמא כלי אפילו בעת נשאו את המדרס. אלא ודאי, אפילו יגע באוירה אין לחוש. **לא** כבוד התרומה מדרס הקדש – לפי שמפירש בו הרבה דינים ביניהם, נקט האי לישא. **הכלי** מצרף מה שבתוכו – הקשה הרב רבי אפרים: דהפך קמא דחולין (כ,ב). דרשין מ"כל אשר בתוכו יטמא" – לימד על כלי חרס שאפילו מלא חדרל טמא, ומנא ליה דטעמא הכי? דלמא התם מטעמא דצירוף ותירץ הרב רבינו יצחק: דלא מצינו צירוף חולין. **כלים** הנגמרים וכו' – אומר הרב רבינו אלחנן: דלחכי נקט נגמרים, ולא נעשים, משום דאין רגילות לשומרם בטהרה בזמן עשייתן עד עת גומרים, לפי שאין מקבלין טומאה עדיין. אבל כי נגמרו, שמקבלין טומאה – נתנין לב לון לשומרם בטהרה.

הדרן עלך אין דורשין

חמרו ופועליו – עמי הארץ. טעונין טהרות – כגון יין בחביות של חרס. והן אינן נוגעין בתוכן, וכלי חרס אינו מטמא מוגבו. פהרותיו פהרות – ואין חוששין שמא נגעו. דכיון דלא הודיען שהוא מפליג – כל שעתא סברי: השתא אתי. אלמא: אדם משמר מה שביד חברו. **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא** – לא גרסינן ליה. ואי גרסינן – הכי פירשו: ואי סלקא דעתך אין אדם משמר מה שביד חברו – מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רבי יצחק במטהר חמרו ופועליו לכן – לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו, והני אין צריכין שימור, דאי נמי נגעו לא איכפת להו, דבשחטבילן לכן עסקין. **בבא** להן דרך עקלתון – כשיכול לבוא להם פתאום דרך עקלתון שלא יבינו, הלכך דחלי מיניה.

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש מכתרומה כו' – שמטבילים כלי בתוך כלי ששניהם טמאים. אבל לא לקדש – בגמרא מפרש טעמא. **אחוריים** ותוך ובית הצביטה לתרומה – כלי הראוי להשתמש בתוכו ומאתוריו ובית צביטתו, כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה, שאם נטמא זה – לא נטמא זה. ובטומאות דרבנן קאמו, בדמפרש בגמרא. **אבל** לא לקדש – שאם נטמא אחד מהן כולו טמא לקדש. הנושא את המדרס – מנעל של זכ. **נושא** את התרומה – בחבית שאינו נוגע באוירה. **אבל** לא את הקדש – בגמרא מפרש טעמא. לא כמדת הקדש – בחציצת טבילותיו, מדת התרומה. שבקדש – אם יש בגד טמא ובא להטבילו, אם קשרו אחד מהו את קשרו, משום דדמי לחציצה. ופגנב – אם לח הוא מנגבו תחלה ואחר כך מטבילו. וכל זה משום דדמי לחציצה הוא. ובתרומה – אם רצה לקשרו קשר ואחר כך מטבילו. כלים הנגמרים במטהר – שנוהר בהן משבאו סמוך לגמורן, שראויין לקבל טומאה. צריכין טבילה לקדש – ובגמרא מפרש טעמא. **הכלי** קשרו את מה שבתוכו – אוכלים חתיכות הרבה בכלי אחד, ונגע טמא באחד מהן הכלי מצרפן להיות כולו חתיכה אחת, ונטמאו כולו. **אבל** לא לתרומה – אלא אותה שנגע בה היא ראשון, והנוגעת בה היא שניה, והנוגעת בשניה שלישית, והשאר טהורות. **פסול** – ואינו פוסל עוד אחר. **אם נטמאת אחת מידי** – בטומאה דרבנן, שאינה מטמאה אלא ידיים ולא את הגוף. נגובין – שהיו נגובין מימיהן, שלא הוכשרו לטומאה מעולם. **בידים מפותפות** – שניות לתרומה, דכיון דלא הוכשרה – לא מיפסלא. **אבל** לא לקדש – בגמרא מפרש טעמא.

האונן

בשניה שלישית, והשאר טהורות. **פסול** – ואינו פוסל עוד אחר. **אם נטמאת אחת מידי** – בטומאה דרבנן, שאינה מטמאה אלא ידיים ולא את הגוף. נגובין – שהיו נגובין מימיהן, שלא הוכשרו לטומאה מעולם. **בידים מפותפות** – שניות לתרומה, דכיון דלא הוכשרה – לא מיפסלא. **אבל** לא לקדש – בגמרא מפרש טעמא. **האונן** – כלי חרס שבו נטמא מזה שביד חברו, דהכי מצי משמר ליה כיון דאינו בחביות? ותו: למה לי נתעלמו עיניו מהם לטמאותם? תיפוק ליה שהוא נוגע בהם! ועוד: אפילו בלא סיפא נמי תיקשי ליה מאי טעמא דרישא? פירש אר"ב רבינו יצחק דהבא בחביות מיירי, ואמנם פתחות הן. דאי סתומות – לא יטמאו בהעלמת עין. ועוד: לא היה צורך לאוקמי רישא במטהר לכן, כיון שלא הוריעו שהוא מפליג. ומיהו, זה יש לדחות: דאגב דמוקי ליה הבא משום שינרא דשניין ליה – אוקמי גם התם בעבודה זרה. ופריך מינה מנכא ההיא דהבא. דאי לא תימא הכי, אלא אקשי ליה מסבא, כי יש לחוש שגמא נגע בדרך ברישא – אם כן הבא בשמעתין, כי פריך מאי שנא רישא משום מה שביד חברו כו', אכתי תיקשי ליה: ליחוש שנא יגע בהם אלא דאי מסבא לא קשיא, דלא נגע דמרתני, כיון שלא הוריעו שהוא מפליג. ומיהו, הוה מצי לאקשוי: ולטעמך רישא גופא, ליחוש שגמא נגע. וכן בכמה דוכתי, ולא פריך ליה. **מאי** שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבי יצחק רישא במטהר חמרו ופועליו לכן – כך כתוב בספרים. ויש פירוש כתוב, ולא גרסינן ליה. אך בפירוש שלפני מציאתי כתוב, ופירוש: לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו, וכי תימא מאי שנא רישא? במטהר חמרו ופועליו לכן ולפיק מרתת. ובפירושים ישנים כתוב, וכן פירש מורי, דהוי כמו וליטעמך. כלומר: אדמוכח מרישא דאדם משמר – תיקשי לסיפא. והיינו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, דאי אדם משמר – סיפא אמאי לאו אלא במטהר לכן? **בבא** להם דרך עקלתון – ואפילו הכי בעינן שיהיה לכן, כדי שהיו מרתתים ליגע בו. ואי לא הכי לא מרתת, דהוא ומוסרין להם חסרות ומחזיקים עצמם כטהורים. ואפילו מזהירין אותן שלא ליגע – סברי דלא קפדי אהך. אבל בגוי סגי בדרך עקלתון לחוד, דלעולם יודע הוא שמקפיד על מנוגע – ומרתת.

האונן

חגיגה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלט

44 חכמים בקודש יותר מבתרומה;
45 יש חומר בקדש יותר בתרומה. א. שפמבילין בלים בתוך בלים
46 כששניהם טמאים ורוצה לטהרם, על מנת להשתמש בהם
47 לתרומה, אבל לא מטבילים באופן זה על מנת להשתמש בהם
48 לקדש, ואם הטביל לא עלתה לו טבילה.
49 ב. אחרונים של הכלי ותוך הכלי ובינת הצביטה – בית אחיזה הכלי,
50 אם ניתן להשתמש בכל אחד מהם בפני עצמו, נחשב ככלי בפני
51 עצמו, ואם נגע בו דבר המטמא מדרבנן רק הוא טמא, והאחרים
52 טהורים, וניתן להשתמש בהם בתרומה, אבל לא בקדש, שלענין
53 קודש אף אם נגעה הטומאה באחד מאלו נטמא כל הכלי.
54 ג. הנישא את התרומה – בגד שהזב נשען עליו, כגון מנעל של זב,
55 נישא את התרומה כשהיא בתוך חבית, כשאינו נוגע באויר החבית,
56 שאינו מטמא את התרומה בכך. אבל לא ישא את הכלי שיש
57 בתוכו קדש בעודו נושא את המדרס.
58 ד. בגדי אבלי תרומה, אף שהם שומרים על בגדיהם מטומאה,
59 מכל מקום נחשבים כטמאים בטומאת מדרס הנדה לאוכלי קדש,
60 ששמירה לתרומה הקלה אינה נחשבת שמירה לקדש החמור
61 ממנה.
62 ה. לא במדת הקדש מדת התרומה לענין חציצה בטבילה, שפקדוש
63 אם רוצה להטביל בגד טמא והוא קשור, מתייר קשריו קודם
64 שיטבילו, שהקשר דומה לחציצה, ומפניכ את הבגד אם הוא לה,
65 שגם זה דומה לחציצה, ורק לאחר מכן מטביל אותו, ואחר כך
66 קושר שוב את קשרי הבגד. ובתרומה אם רוצה קושר את הבגד
67 ואחר כך מטביל, ואין בכך משום חציצה.
68 ו. בלים הנמקרים במהרה, שסמוך לגמר עשייתם נשמרו מטומאה,
69 צריכין מבילה להשתמשות בקדש, אבל לא להשתמשות תרומה.
70 ז. הכלי מצרף מה שבתוכו לעשותו בדבר אחד, כגון שאם יש בכלי
71 אחד כמה פירות, ונגע טמא באחד מהם כולם טמאים שהכלי
72 מחברם, לענין אוכל שהוא קדש, אבל לא מצרפם לאוכל שהוא
73 תרומה, שאם נגע טמא באחד מהם טמא רק אותו.
74 ח. הריבועי לטומאה כשהוא בקדש, פסול, שהוא נטמא, ואינו
75 מטמא קודש אחר, והשלישי לטומאה פסול בתרומה, ואינו מטמא
76 תרומה אחרת לעשותה רביעי.
77 ט. ובתרומה – הבא לאכול או ליגע בתרומה, אם נטמאת אחת
78 מידיו בטומאה דרבנן שמתמאת רק את ידיו, חבירתה – היד השניה
79 שנגעה בה מהורה ויכול להתעסק בה בתרומה, ובקדש מטביל
80 שתייהן, וקודם הטבילה לא יתעסק אף ביד שלא נטמאה, שתייהן
81 מטמאת את חבירתה בקדש, אבל לא בתרומה.
82 י. אוכלין אוכלים נגובין – יבשים מתחילה, וכגון פירות שלא נרטבו
83 משעת תלישתם, ועל כן לא הוכשרו לקבל טומאה, גידים
84 מסואבות שננטמאו מראשון לטומאה ונהיו שניות, ועושים כן
85 בתרומה, שהרי הפירות אינם מקבלים טומאה משום שלא הוכשרו
86 לכך, אבל לא יעשה כן בקדש.

1 והתניא בברייתא, הרי שחיי חמורין ופועליו עמי
2 הארץ מעניין – נושאים על עצמם יין מהרה חרס פתוחות,
3 אף על פי שהפליגו – הרחקו מהן יותר ממיל, מהרה חרס פתוחות, ואין
4 חוששים שנגעו בהם ונטמאו, כיון שלא הודיעם שמתרחק,
5 וסבורים שהוא קרוב אליהם ויראים ליגע בטהרות. ואם אמר להם,
6 לבו ואני אבוא אחריכם, כיון שנתעלמו עיניו מהן – שאינו רואה
7 אותם, מהרה חרס פתוחות, שכיון שאמר להם שיבוא רק אחריהם,
8 חוששים שמא אינם יראים ממנו ונגעו בטהרות. ואם אדם אינו
9 משמר מה שביד חבירו, מאי שניא רישא ופאי שניא ספא – מדוע
10 ברישא טהור ובספא טמא, הרי אף ברישא היה לנו לטמא, אלא
11 ודאי אדם משמר מה שביד חבירו, ולכן ברישא ששמר בעל הבית
12 מה שביד פועליו, טהור.
13 מתרצת הגמרא: אמר רבי יצחק נפחא, לעולם אין אדם משמר מה
14 שביד חבירו, והמבואר ברישא שטהרותיו טהורות, מדובר במטהר
15 בטבילה את חמוריו ופועליו לכה שישאו טהרותיו, וממילא אף אם
16 נגעו בטהרותיו לא נטמאו.
17 מקשה הגמרא: אי הכי שטיהר חמוריו ופועליו, בסיפא שנתרחק
18 מהם נמי אין לחשוש לטומאה, שהרי אין מגע מטמא, ומדוע
19 טהרותיו טמאות. מיישבת הגמרא: אף שהוא עצמו טהור, אין עם
20 הארץ מקפיד על מנע חבירו, ויש לחשוש שמא נתן לחברו עם
21 הארץ ליגע בטהרות. מקשה הגמרא: אי הכי שיש לחשוש לכך,
22 ברישא נמי נחשוש שלא שמר ממגע חבירו, ומדוע טהרותיו
23 טהורות. מתרצת הגמרא: מדובר בכה להם דרך עקלתון – כשיכול
24 בעל הבית לבוא מדרך מפותלת שלא ירגישו בכך ולראותם, וכיון
25 שטיהרם יודעים שמקפיד שלא יטמאו הטהרות, ויראים שיראה
26 שנותנים לחבריהם ליגע בטהרות, ולכן אין לחוש לכך. שוב
27 מקשה הגמרא: אי הכי, בסיפא נמי אף שמתרחק מהם אין לחשוש
28 שנתנו לטמא ליגע בטהרות, כיון שחוששים שיראם בעל הבית.
29 מתרצת הגמרא: כיון דאמר להו, לבו ואני אבוא אחריכם, יודעים
30 שמתרחק מהם ומימיהם קמבא דעתיהו – סומכים דעתם על כך
31 ואינם חוששים שיבוא ויראם, ולכן חוששים שמא נתנו לחבריהם
32 הטמאים ליגע בטהרות.
33 הדרן עלך אין דורשין
34 פרק שלישי – חומר בקודש
35 פרק זה עוסק בדיני טומאה וטהרה, שהתחילה לעסוק בהם
36 המשנה בפרק הקודם (לעיל יח), משום שבסופם (לקמן כו). תבאר דין
37 מהלכות הרגל, שעמי הארץ נחשבים טהורים ברגל בשונה משאר
38 ימות השנה. ומתוך שביארה המשנה בפרק הקודם את המעלות
39 שבמעשר ותרומה וקודש וקדשים כגון קרבנות ומי חטאת יותר
40 מחולין, מבארת בפרק זה את המעלות שבין קודש לתרומה, מזה
41 מעלות של קודש יותר מתרומה, ומזה של תרומה יותר מקודש.

משנה

42 משנה זו מפרטת את המעלות בדיני טומאה וטהרה שהחמיר

אגרות קודש

[תשי"ח-ט:]

... במה ששאלוהו, שלפעמים כתוב אשר מחדו"מ הם לבושי הנפש, ולפעמים שהם בדוגמת

חב"ד חגית ונהי"ם או חב"ד ז"א ומלכות.

אין בזה סתירה, כי המחשבה היא לבוש השכל, דבור לבוש המדות (ז"א), ומעשה גילוי לבוש המלכות. או במלות אחרות, השכל מתגלה במחשבה, המדות (בעיקרם) בדבור, וכח הגילוי בנפש בעיקרו מתגלה במעשה והרי הלבוש והמלוּבש מתאחדים, וק"ל.

19 ובתריקתא אם רצה קושר ואחר כך מטביל. והרי הטעם שבקודש
20 מתיר הקשר ומנגב את הבגד קודם טבילתו, משום חציצה הוא,
21 שהקשר והלחות דומים לחציצה. וכיון שטעם שניהם משום
22 חציצה, ורצה להשמיענו שלגבי קודש אף מה שנראה כחציצה
23 פוסל הטבילה, ובתרומה רק חציצה גמורה מן התורה פוסלת,
24 ישמיענו רק אחד מהם.
25 מתרצת הגמרא: לעולם טעם המעלות בין רישא ובין בסיפא הוא
26 משום חציצה, וצריכא – וצריכה המשנה להשמיענו מעלה זו
27 בשניהם, דאי אשמעינן – שאם השמיענו רק את הרישא שאין
28 מטבילים כלי בתוך כלי לקודש, הוה אמינא – הייתי אומר דהיינו
29 טעמא – שהטעם דלקדש לא מטבילים, משום כבידו של כלי דאיכא
30 – שיש את כובדו של הכלי, ושמא הוא חוצץ בין המים לכלי
31 כדברי רבי אילא, אכל בסיפא לגבי בגד שיש בו קשר או שהוא לח
32 דליכא – שאין כבידו של כלי החוצץ, ורק הקשר או הלחות נראים
33 כחציצה, אימא – שמא נאמר שלקדש נמי לא הוי חציצה, כיון
34 שבאמת המים מגיעים גם למקום הקשר ולמקום הלח, והשמיענו
35 התנא בסיפא שגם כשאין חציצה ממש ככבידו של כלי אלא רק
36 קשר או לחות ונראה כחציצה, פוסלים הטבילה לקודש. ואי
37 אשמעינן רק את הסיפא שאין מטבילים בגד עם קשר או לחות, הוה
38 אמינא דהיינו טעמא דלקדש לא מטבילים, משום

1 יא. האוינן – מי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם,
2 וטרם נקבר, ואסור באכילת קדשים (ובחים צח), וטמא שנטהר ועדיין
3 הוא מחוסר כפורים – קרבנות לכפרתו, ואסור באכילת קדשים עד
4 שיביא קרבן, לאחר שיעבור זמן האנינות, ויביא המחוסר כיפורים
5 קרבנותיו, צריכין מטבילא לאכילת קדש, אכל לא לאכילת תריקתא.

נמרא

6 שנינו במשנה: חומר בקדש מבתרומה שמתבילין כלים בתוך כלים
7 לתרומה אבל לא לקדש.
8 מבררת הגמרא: בקדש מאי טעמא – מה הטעם שלא מטבילים כלי
9 בתוך כלי. משיבה הגמרא: אמר רבי אילא, מפני שכתבנו – (כובדו)
10 של הכלי הפנימי המונח בתוך החיצוני חוצץ בפני המים מליגע
11 בתוך הכלי החיצוני ובאחורי הפנימי, ולכן לקודש לא יטבילם
12 יחד.
13 מקשה הגמרא: והא מדיסיפא – מכך ששנינו בהמשך המשנה
14 מעלה בקודש שטעמה משום חציצה וכפי שיבואר, משמע שטעם
15 המעלה ברישא לגבי כלי בתוך כלי לאו – (אינו) משום חציצה.
16 ומבארת הגמרא את הקושיא: דקתני בסיפא, ולא במדת הקדש
17 מדת התריקתא, שפקדש מתיר ומגניב ומטביל ואחר כך קושר,
18

המשך מעמוד מח

ובסיום הענין אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

1 וכאן רואים גודל הדיוק בדרושי חסידות²⁴⁸ (ובתורה שבעל-פה בכלל) – לא רק בכללות הענינים,
2 אלא גם בפרטי הענינים, כולל גם בנוגע לשינויי הלשונות, שלפעמים נאמר לשון זה ולפעמים לשון אחר
3 (גם כאשר מדובר אודות דרוש שהוא "ביאור" לדרוש שלפניו), שאין זה כפי שנראה לכאורה שזהו מצד
4 ריבויי הלשונות, אלא גם שינויי הלשונות הם בדיוק, כמו שנתבאר לעיל²⁴⁹ בנוגע לשינויי הלשונות "כל
5 מי שאינו בוכה כו'" או "מי שאינו בוכה כו'" (בהשמטת תיבת "כל"), שלילת הבכיה שמצד מרה-שחורה
6 או לא, וכן "ועיקרה ביום-הכיפורים" או "והוא בחינת יום-הכיפורים".
7

8 ויהירצון שמאופן הבכיה שמצד מרירות שפועלת שלימות הנשמה בכל הדרגות מלמטה מטה עד
9 למעלה מעלה, נבוא לדרגא הכי עליונה בשלימות הנשמה – בדוגמת הבכיה דרבי עקיבא²⁵⁰, וכן בדוגמת
10 הבכיה דלעתיד-לבוא, כשיקויים היעוד "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"²⁴⁰, ואז
11 – "בבכי יבואו"²⁵¹, מתוך שמחה רבה, "שמחת עולם על ראשם"¹⁷⁵, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
12 ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

מ. (ואחר-כך אמר:)

13 כל אלו שבאו מארץ הקודש, ובפרט אלו שבאו מכפר חב"ד – יאמרו כולם יחד "לחיים", וינגנו
14 "ופרצת".
15

16 ותהיה זו התחלה לפריצת כל הגדרים, המדידות וההגבלות, ועד ש"קהל גדול ישובו הנה"¹⁷⁹, מצפון
17 ומתימן (מימין ומשמאל), ממזרח ומערב, ומלמעלה ומלמטה – מכל קצוי תבל.

מא. (ואחר-כך אמר:)

18 ישנו עוד המשך להתוועדות דראש-השנה ושבת-שובה – הענין ד"כוס של ברכה".
19 מסתמא יארגנו את הסדר בזה, ומסתמא ישנו מי שיכריז בקול רם, והקהל בוודאי יציית, ואז יחלקו
20 'כוס של ברכה'.
21

22 [לאחר חלוקת 'כוס של ברכה' וברכה אחרונה – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה
23 את עמך"].

²⁵⁰ נסמן בלקו"ש שם הערה 37.
²⁵¹ ירמי' לא, ח.

²⁴⁸ ראה גם תו"מ חמ"ז ע' 206 הערה 24. וש"נ.
²⁴⁹ לקו"ש שם הערה 41. וש"נ.

חגיגה. חומר בקודש – פרק שלישי דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמא רש"י

האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה. משמע לישנא: טבילה, אבל הערב שמש – לא, כדריק לקמן (כגא) בבליים הגממרים. והכי נמי משמע בובחים בריש "טבול יום" (צטא) דקא דייק על דף משנה: משנה הדי דמי? אי דאסח דעתיה מטמא שרץ – טמא מעליא דוי. אם כן משמע דלא הערב שמש בעי. וגם רש"י פירש כן החם, דלא בעי הערב שמש. והא דתנן הית: טבול יום ומחוסר כפורים אין חולקין בקדשים לאכול לערב. משמע דמחוסר כפורים בעי הערב שמש – איכא למימר משום טבול יום נקטיה. אבל קשה לרבינו יצחק: דאמר בעירובין בפרק "בבלי מערבין" (לבא): האשה שהיתה עליה לילה או זיבה – מביאה מעות ונותנת בשופר, טובלת ואוכלת בקדשים לערב, והתם לא תני טבול יום? ויש לומר: דלערב דנקט – מיירי שאינה עומדת שם בשעת הקרבה, אלא סומכת לה על חוקת בית דין – אוכלת לערב, דחוקה אין בית דין מתעצלין. וקשה לוי: דלאחר חצות תשתרי, שכן מצינו גבי עומר (מנחות סחא): הרהוקים – מחצות ואילך מותרין, לפי שאין בית דין מתעצלין? ויש לחלק: דהתם בקרבן צבור – ממחר טפי לעשות עד חצות, אבל קרבן יחיד ממתניין כל היום, אבל טפי – לא, כדי שלא יכשל על יום. וכי תימא: אחר תמיד של ערב תשתרי, דתו לא תשתרי כיון דבתיבה "עליה העולה", ומינה ילפינן עשה דהשלמה דאין מקריבין אחרי ערוב התמיד בין הערבים כלום? ויש לומר: דאיכא למימר ששעריהם מאחרין התמיד עד הערב שמש, כדאמרין ריש "חפלת השחר" (ברכות כגב) שחולץ וקרב עד הערב, הלכך, כיון שאין לו זמן קצוב – מספקין לה בכל הספק, אי נמי, כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, שאמר ריש "תמיד נשחט" (פסחים נטא),

האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש, אכל לא לתרומה. גמרא פקדש מאי טעמא לא? אמר רבי אילא: מפני שפבדו של פלי חוצין. והא מדיספא משום חציצה, רישא לאו משום חציצה, דקתני סיפא: ולא פמדת הקדש מדת התרומה, שפקדש מתיר ומנגיב ומטביל ואחר כך קושר, ובתרומה קושר ואחר כך מטביל! רישא וסיפא משום חציצה, וצריכא: דאי אשכעין רישא, הוה אמינא: היינו טעמא דלקדש לא, משום פבדו של פלי דאיכא, אבל סיפא, דליכא פבדו של פלי – אימא לקדש נמי לא הוה חציצה. ואי אשכעין סיפא, הוה אמינא: היינו טעמא דלקדש לא, משום דקטירא

האונן – שלא נטמא במתו. והמחוסר כפורים – כגון זב טבול ליום שביעי לספירתו והעריב שמשו, ולמחרת הוא קרוי מחוסר כפורים, שעדיין גמר טהרתו תלויה בקרבנו. צריכין טבילה – לאחר שהביא קרבנו, אם רצה לאכול קדש. ובגמרא מפרש טעמא. **גמרא** שכבדו של כלי חוצין – כבדו של כלי הפנימי, המכבד על החיצון שהוא מונח בתוכו – חוצין בפני המים, ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה. ולקמן (כבא) פריך: אי הכי – אפילו תרומה נמי. והא **מדיספא** – דמעלה אחותי דחשיב כסיפא הוה טעמא משום חציצה – רישא לאו משום חציצה. דאי טעמא דתרומה משום חציצה, ולאשכעין דגבי קדש כל דמי לחציצה פוסל בו, ובתרומה לא פסלה אלא חציצה גמורה דאורייתא – ליתני חזא מנייהו. אהרין

שחטאת העוף קרב אחר תמיד הערב. והכי מפרש הרב רבנו יצחק בריש "תמיד נשחט" גבי מחוסר כפורים שטובל ואוכל בקדשים לערב – דלא נקט ערב משום הערב שמש, אלא לפי שאינו עומד לעולם על קרבנו, כדפרישית, וסומך על חוקת כהנים. וכן יש לפרש ההיא דבריות בריש פרק "מחוסרי כפרה" (חאב). [גר] מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קנו, הביא פרידה אחת שחרית – אוכל בקדשים לערב – דרבותא נקט, ואף על גב דאם הביאום שחרית תרומה לא יאכל עד הערב, היכא דסומך על חוקה כדפרישית, אבל ליכא למימר התם משום הערב שמש דלא צריך כדפרישית. ועוד: דלא מוכיז התם טבילה וגם לא מצינו מחוסר כפרה הצריך טבילה, רק מחוסר כפרה דטומאה. אבל בגר לא מצינו לו. וכן תנן (פרה פרק יא משנה ה): כל הטעון ביאת מים מדבריו סופרים – מטמא הקדש וכו'. אחר ביאתו – מותר בכולו. משמע: כל שהוא מדרבנן מותר מיד, בלא הערב שמש. ומההיא דפרישית חזין הרב רבינו שמואל מראש וראשית דהניא בפרק שני דביצה (יהא) גבי מתניתין דכלי שנטמא בולד הטומאה – מטבילין אותו ביום טוב, ואמאי? והא בעי הערב שמש! ותיירך: דכיון דולד טומאה דרבנן – לא בעי הערב שמש. והכי משמע בירושלמי דתרומות פרק שני גמרא: המטביל כליו בשבת, וכו' מתקן מנא לכתחילה? תני: נפל כליו לתוך הבור מערים עליו ומטבילו. כלומר: ביום טוב ובשבת, תרי אמוראי, חד אמר: בבלי שנטמא באב הטומאה, וחד אמר: בבלי שנטמא בולד הטומאה. מתיב מנא דאמר בולד הטומאה למאן דאמר באב הטומאה: אפילו בזה, הא טעון הערב שמש כלומר, התיבה לדידי דאוקימנא ליה בולד הטומאה – שפיר, דלא בעי הערב שמש, אלא לדידך, דמוקמית ליה באב הטומאה – צריך ליה הערב שמש. ולא חזיא לאשתמושי ביה רק בחול, אם כן הוה ליה מטביל משבת לחול? ומוקי לה ברצח להשתמש לצורך חולין, דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש. והשתא לדבריו מוקמי מתניתין דביצה (שם) דאין מטבילין כלים שנטמאו באב הטומאה – בביתן מיירי, לאכול תרומה. אי נמי – באוכל חולין על טהרת תרומה. ולא שרי בטומאה דרבנן רק על ידי הערמה. וגם שמעתיא דביצה על ידי הערמה מיירי, ובאב הטומאה אפילו על ידי הערמה לא. וכי שרי התם במתניתין מדלין בולד טמא והוא טהור מאליו – דף הערמה עריפא שפיר מאליו החזירו ריקן. ואותה גירסא שפיר מייתי לה בירושלמי. גם בפרק שני דביצה וגם זה שם כתוב בשיבוש בספרים, אמנם הצעת הגירסא כמו שפירשתי. ועוד היה מביא הרב רבנו יצחק סייעתא: דאמר בפרק "האשה" (פסחים צבא), אמר רב: אין שוחטין חורקין על טמא שרץ, דילמא פשע ולא טביל. ואלו במחוסר כפרה אמר התם: שוחטין חורקין עליו, ולא חיישין דילמא פשע, דהואיל וטהור מעליא הוי מדאורייתא – לא הנמזיו חכמים דבריהם במקום כרת לפוטרו בכך פוסתא, ושפיר שוחטין חורקין עליו. ואל תתמה: דאמר בפרק "חוציא לר" (יבמא מאא) גבי ר' ישמעאל בן קמחית כהן גדול שסיפר עם נכדו בשוק ונתחן צינורא מפיו, בנכס ששב אחיו ושימש תחתיו. ואמאי? ליחול ולטבול. כיון דטומאה דרבנן – הרי לא בעי הערב שמש! התם יש לומר: כיון דחכמים שוינוהו לנכרים כובים לכל דבריהם – החמירו בזה והצריכו הערב שמש. ובצינורא דעם הארץ משמע לקמן (כגא) בהדיא דשפופרת דבעי הערב שמש. דקאמר: אמאי? יטמא ויטבול. הא מטמא וקיימא ליה ומאי קאמר הא בטומאה קיימא לא בעי הערב שמש וליכא היכרא. ואי מטמאין – בעי הערב שמש ושפיר איכא היכרא לצדוקין! אלא ודאי דאף של עם הארץ צריך הערב שמש, ועוד תנן (פרה פרק ג משנה ו) שהיו מטמאין כהן השורף את הפרה. ותניא בתוספתא: שהיו נוגעין בו, כדפירש לעיל דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת. ואיזה היכרא דצדוקין איכא, כיון דלא בעי הערב שמש כדפרישית! ותיירך הרב רבינו שמעון: דעשאוהו בטמא מת בשביעי שלו כדלעיל, הלכך אף הערב שמש בעי. אך רש"י לא פירש הכי לקמן, אלא פירש: עשאוהו בטמא מת בשביעי שלו למימני ביה ראשון ושני, ולא לענין הערב שמש. והשתא קשה: דמשמע דאיכא הערב שמש אף בטומאה דרבנן, ואלו בהדיא דכל הטעון ביאת מים משמע דליכא הערב שמש! ואמר הרב רבנו יצחק: דמטמא כהן השורף את הפרה מיירי כדי שיהיה טמא לטמא חולין במגעו, וכן בהדיא (צינורא דעם הארץ וצינורא דגברי שנתחן מפיו) שנטמא חולין במגעו, לפיכך בעי הערב שמש, אך לישנא לא משמע שיטמא חולין במגעו בהדיא דכחן השורף את הפרה, וכן לקמן גבי שפופרת לא קאמר עשאוהו בטמא מת בשביעי שלו רק לענין הערב שמש, ולא לענין לטמאות חולין במגעו. והא דבעי הערב שמש – איכא למימר דבפרה החמירו, וגם בשפופרת, טפי מכללים הגממרים דטגו לזה בטבילה בלא הערב שמש – היינו גבי חולין ותרומה לקדש, ולא לחטאת. וההיא דפסחים פרק "אלו דברים" (עא) דאמר: סכין שנמצא בשלשה עשר שונה ומטביל אותה, בארבעה עשר – שוחט בה מיד. כלומר, דמסתמא הטבילה מאתמול כדי לעשות לה הערב שמש. וכי תימא: ליתחן דילמא נטמא בטומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש ונטר ליה עד צפרא להטביל, דהא הוא ספק דרבנן – ולקולא! ועוד, דרגילות להטביל מאורתא דלמא מטטיר כל כך ולא טביל כל כך. וליכא לאתמוהי: האי סכין שנמצא, היכא? אי בירושלים – אפילו בשלשה עשר נמי, ואי חוץ לירושלים – אפילו בארבעה עשר נמי לא, כדאמרין התם בשילהי פרק קמא דפסחים (יטבא). דהא יש לומר: דמיירי חוץ לירושלים, אי נמי, בירושלים ובגויותא שאינו לא דרך ירידה ולא דרך עליה. ובארבעה עשר, דאיכא הוכחא דאטבול – שריא. והקשה הרב רבינו אליהו: לפסול האי סכין בהיסח הדעת, כדאמר לעיל שילהי פרק שני (כבא) דאמר: לבי על חטל ולא על המגרפה – ופסליה ליה בהיסח הדעת! ותיירך הרב רבנו יצחק: דלא שייך היסח הדעת לפסול רק דומיא דהתם, שהיו בידו ואסח דעתיה הימנה. אבל היכא שאין בידו, כגון שאבר – לא שייך התם היסח הדעת לפסול. והביא הרב רבינו אלחנן סעד לדבריו מפרק שביעי דשקלים משנה ג, דאמר התם: נמצא בעורה, אברים – עולות, חתיכות – חטאות. ומשמע שעולה נקריבה וחטאת תאכל, ולא מיפסלה בהיסח הדעת. והקשה הרב רבינו אלחנן: מאי האי דקאמר לישנא דשונה ומטביל, דמשמע שכבר הוטבול ותיירך לו הרב רבינו יצחק: דאפילו הכי בה שהוטבול בעלים – נמי מטבילין, דאימא לא נשמרה בטוהרה, והואיל ואית ליה שדות כולי יומא. ובההיא דביצה, דאמרין: כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין, ואקשינן, הא בעי הערב שמש! והא אמר הרב רבינו אלחנן דביום טוב שחל להיות בערב שבת עסקין, דיום טוב מכין לשבת, הלכך מטבילין אפילו ליומא אחרינא, אך לישנא דמתניתין לא משמע ליה, אלא בכל יום טוב מיירי.

דקטירא

1 **דְּקִיטְרָא** במאי אהדוקי מיהדק – ומנגיב דמתניתין הוי משום חציצה, כדפירש רש"י. והא
2 דלא עבדי צריכותא ממנגיב – משום דקים ליה דלא ידעין מאידך. ויש
3 מפרשים: דמנגיב טעמא אחרינא איכא, משום שהמים חורים ומטמאין ליה, ולא סלקא להו
4 השקה משום מעלה דקדש. וקשה למורי: דאם כן – לרבא הוי שנים עשר, ולרבי אילא אחד
5 עשר! ויש לומר: רביעי בקדש לא חשיב ליה, או
6 צירוף דאורייתא. **אחרונות** לקדש ולא
7 לחולין כו' – תימה להרב רבינו אלחנן: דמוכח רב
8 מרי לעיל באידך פירקא (יטב.) שמע מינה חולין
9 שנעשו על טהרת הקדש – בקדש דמו, מולא
10 קתני להו גבי מעלות. כלומר: בגדי אוכלי תרומה
11 מדרס לחולין שנעשו על טהרת הקדש, בגדי חולין
12 מדרס לקדש. ומאי הובחא היא? דילמא לאו
13 בקדש דמו בעלמא. ולענין מעלה זו הוה בקדש.
14 שכן מתניתין סבירא גבי חמש ראשונות בקדש
15 דמו. ואפילו הכי לא חשיב לה גבי מעלות! ושמא
16 דלא קאמר התלמוד רק לענין הק' מעלה לחד.
17 **בתרייתא** דלית בהו דררא דטומאה
18 דאורייתא לקדש גזור, ולא
19 לחולין שנעשו על טהרת הקדש – וקשה לרבנו
20 יצחק: דאמרין בפרק קמא דנדה (ו,א): מעת לעת
21 שבנדה – לקדש אבל לא לתרומה. אי הכי –
22 לתניי גבי מעלות כי קתני – מילתא דאית ליה
23 דררא כו'. דלית ליה דררא דטומאה דאורייתא –
24 לא קתני. ומאי קא משני ליה? הא גבי בתרייתא
25 חשיב הכא דררא דטומאה דרבנן. והדיא דהתם
26 דררא דטומאה דרבנן! ותו קשה: מאי שנא הני בתרייתא דהכא. דלא הוה לחולין שנעשו על
27 טהרת הקדש. והתם מסקינן דמעת לעת אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש! ורבנו יצחק כן
28 אשר היה מפרש: והתם לא מקשה וליתנייה גבי מעלות רק מקמייתא, דגבי בתרייתא לא
29 דמו. ודהתם אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש, והכא דוקא לקדש. ולא יתכן להדי: דאיתני לא קים ליה בהא כי פריך ליה עד דלמסקנא. ועוד: כי משני דלא דמי לקמייתא משום דלית
30 דררא דטומאה – אבחי תקשי ליה מאי שנא דהתם לחולין שנעשו על טהרת הקדש, והכא דוקא לקדש! להכי נראה להרב רבנו יצחק לפרש: וניתנייה גבי מעלות, או קמייתא או בתרייתא.
31 ומשני: דליכא דררא דטומאה כלא אפילו דרבנן, ולא דמי אף לבתרייתא. דהא כי מטמינן לה מעת לעת – קים לן דטהורה היתה. ואל תתמה: היכי מסקינן התם אף לחולין, כיון דליכא דררא
32 דטומאה כלא – לפי שרגילותא הוה קצת שנעקר הדם לפני ראייתה, לכך גזור רבנן אף בחולין שנעשו על טהרת הקדש, ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם, כיון דבשעה דעסקה בטהרות
33 אז אין שם ספק טומאה, ואין לה להניח מלעסוק בטהרות, שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן.

בתרייתא

34 דלית להו דררא דטומאה דאורייתא – תימה להרב רבינו יצחק: הרי רביעי בקדש דקתני, ושלשי בתרומה דהוה דאורייתא, כדאיתא בסוטה פרק "כשם" (כט,א) – ולקמן
35 אפרש בעם הארץ, ודלא כפירוש רש"י שפירש דהוה דרבנן רביעי בקדש! ועוד קשה למורי: דרב נחמן אמר רבה בר אבא דקתני גבי אחת עשרה מעלות לקמייתא כו' אחרונות
36 לקדש דוקא. אם כן סבירא ליה כל אלו דבתרייתא לית להו דררא דטומאה דאורייתא. ואילו לקמן (כד,א) שמענין ליה דצירוף סל הוי דאורייתא, ומשני ליה: למימרא דרבי יוחנן כגון שנבחר
37 על גבי קטבליא דאורייתא יש לו תוך – מצרף. אלמא הוי דאורייתא בכל שיש לו תוך! ותיפרך הרב רבנו יצחק: כיון דלא שייך לחולין – לא חשיב ליה דררא דטומאה, והיינו שייכות דטומאה.
38 **כעוביה** ובחללה – פירש רש"י: שתי אצבעות חזרות למקומן. והקשה רבינו תם: דתנן, ומייתא לה פרק שני דגיטין (טו,א), ובפרק בתרא דעבודה זרה (עב,א): הנצוק והקטפרס ומשקה
39 טופח – אינן חיבור, הא טופח על מנת להטפיה – חיבור! ואומר רבינו תם: דבמים סגי בטופח על מנת להטפיה, אבל בנקב – בעינן שתי אצבעות. אף קשה להרב רבינו יצחק:
40 דתנן בפרק חמישי דפאה! ומשנה חו: שתי שקתות שבאבן, קדש אחת מהם – מים שבשניה אינן מקדשות. אם היו נקבות זה בתוך זה כשפופרת נוד, או שהיו מים צפין על גביה אפילו כקליפת
41 השום, קדש אחת מהן – מים שבשניה מקדשות. משמע מדקתני סיפא: או שהיו מים צפין על גביה, משמע דבכותל בעינן שפופרת הנוד אפילו ממים, דדוקא בסיפא סגי כקליפת השום! ותו,
42 תנן במסכת מקואות (פרק ו' משנה ט): כותל שבין שתי מקואות שנסדק לשתי – מצטרף. לערב – אין מצטרף, עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד. ר' יהודה אומר חילוף הדברים: נפרצו
43 זה לתוך זה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת! והנוד, כלומר שתי אצבעות. חזרות למקומן. וכיון דבעינן חצי הנקב מלא מים – איכא טפי מטופח על מנת להטפיה. ועוד: אי מיתניא
44 והיא הנצוק והקטפרס לענין מקואות – מאי האי דקאמר בגיטין ולענין מקואות ורבי יהודה הוא, מכלל דמעיסקא לא מיתוקמא לענין מקואות. ונראה לרבינו יצחק: דלענין השקה מיתניא,
45 דמיא דרישא: ומקל' שהוא מלא משקין טמאין, כיון שהשיקו למקוה טהורה, דביר ר' הושע, והכמים אומרים: עד שיתביל את כולה, הנצוק והקטפרס כו'. ובסוף פרק שמענין דטהרות מיתניא:
46 אבל לענין מקואות – מועיל. כדאיתא לעיל (יט,א) גבי שלש גממיות דטובלין בתחתונה. וכן מוקמינן בגיטין. ודילמא! לענין מקואות ורבי יהודה היא, דאמר גוד אחית – לא מצי לאוקמי
47 כרבנן, דלית להו טופח על מנת להטפיה אפילו בגוד אחית, וכל שכן בקרקע שהו, דלעולם לית להו חיבור עד שיהא כקליפת השום ברוחב שפופרת. והכי משמע לישנא דידהו דלעולם לא
48 הוי חיבור. ועוד, דאיכא למימר לרבי יהודה נמי לית ליה ריק הויא גוד אחית, אבל בקרקע שהו – לא אמרינן. ולעיל (יטב,א) דבדבור המתחיל בתחתונה! פירשתי דנקט ובאמצעות ארבעים
49 לרבותא דרבי יהודה, דאף על גב איכא ארבעים טאה באמצעות – אין טובלין בעליונה. אי נמי רבותא דחכמים, דאפילו הכי קתני סיפא בתוספתא. וחכמים אומרים: אין מטבילין אלו
50 באמצעות. אך תימה להרב רבנו אלחנן: דסברא הפוכה, דגבי השקה חוין דקטפרס אינו חיבור בהדיא דנצוק וקטפרס, ולענין מקואות – מהני, כדאיתא לעיל גבי שלשה גממיות (שם) דטובלין
51 בתחתונה דהוי חבור, ואלו טופח על מנת להטפיה – מהני לענין השקה ולענין מקואות – בעינן מים צפין על גביה! ותיפרך הרב רבנו יצחק: דטומאה וטהרה והשקה – הלבחא גמירי לה, ולא
52 בסברא תליא מילתא. ועוד קשיא לו: דגבי טופח על מנת להטפיה הוי חיבור להשקה. ובמקואות בעינן מים צפין, וכי קאמרין דילמא לענין מקואות קאמר – רוצה לומר דלגבי השקה לא
53 הוי חיבור! ויש לומר: דהוה הדין להשקה במקום דאיכא למימר גוד אחית הוי חיבור לרבי יהודה. והא דנקט מקואות – משום דאיידי ביה נקטתה, ומיהו, יש לחלק מעיקרא וליישב כל המשניות:
54 דבקרקע שהו, היכא דליכא כותל כלל – סגי בטופח על מנת להטפיה, והיכא דאיכא נקב בכותל – בעינן ברוחב שפופרת הנוד, ועל גבי כותל – סגי כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד:
55 וועיין תוספות יבמות טו,א דבור המתחיל עירובו.

1 **אחרוני** מיהדק – וקרבן הוא להיות חוצץ. **אקפוי** מקפי ליה למנא – מציפות ומגביות
2 אותו. **רבי אילא** – דאוקי טעמא דרישא משום חציצה. **לשעפיה** – דאמר: עשר מעלות
3 שנו כאן, אלו שבין תרומה לקדש. ואנן אחת עשרה תנן ביה, אלא הני תרתי דחד טעמא
4 – חשיב להו כחודא. **בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש** – אף הן נתעלו יותר מן התרומה
5 במעלות הללו. **דררא דטומאה דאורייתא** –
6 חשש טומאה דאורייתא. **כלי בתוך כלי**, אי
7 איכא חציצה – טומאה דאורייתא היא, אחריים
8 ותוך אף על גב דבבבליים נמי חשש טומאה אחריו
9 במשקין, דטומאה דרבנן היא עסקינן – מיהו הא
10 דאמר רבנן: משקין מטמאין כלי – משום גזרה
11 דמשקה זב וזבה הוא. כגון רוקו ומימי רגליו,
12 והני מטמאין כלי מדאורייתא. ובטומאה
13 דאורייתא אין חילוק בבלי שטף בין אחריים
14 לתוכו, שבכל מקום שטומאה נוגעת בו טומא
15 כולה. נושא את המדרס נמי חשש טומאה
16 דאורייתא היא. כדמפרש בגמרא: מעשה היה
17 שנפלה רצועת הסנדל לארץ חבית. בגדי אוכלי
18 תרומה מדרס לקדש – שמא ישבה עליהן אשתו
19 נדה, חשש טומאה דאורייתא היא. כלים
20 הנגמרים כו' – משום צינורא דעם הארץ, שמא
21 זב הוא. **בבלי שאין בפיו כשפופרת הנוד** –
22 והוא לא טבילה היא, שאין המים הנכנסין
23 לתוכו חיבור למי המקוה, ולא טבול המחוץ
24 אלא במיעוט מים שבבלי, ותנן כו' דלאו חיבור
25 הוא. **עירוב מקואות** – מקוה חסר בצד מקוה
26 שלם, והצינור ביניהן המחברן. **אם יש ברוחבו כשפופרת הנוד** – כקנה שנותנין בפי הנוד
27 של עור.

ובחללה

חגיגה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קמג

26 דאורייתא, גזרו בהו רבנן בין לקדש עצמו ובין לחולין ששעשו על
27 מִהֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. אולם בחמש המעלות פתרייתא דלית להו דִּרְרָא –
28 אחרונות שאין בהם חשש דטומאה מִדְּאֻרְיִיתָא, שכולן טומאות
29 שתיקנו חכמים כמעלות לקודש, ולא מחשש טומאה דאורייתא
30 כמעלות הראשונות, גזרו בהו רבנן רק לקדש, אך לחולין ששעשו על
31 מִהֶרֶת הַקֹּדֶשׁ לא גזרו בהו רבנן.
32 הגמרא מביאה את דברי רבא שחולק ואומר טעם אחר לדין
33 ששינו במשנה שאין מטבילין כלי בתוך כלי: רבא אמר, מִדְּסִיפָא
34 בדין שקודם הטבילה לקודש צריך להתיר את הקשר ולנגב הבגד,
35 טעמו הוּי מִשּׁוּם חֲצִיצָה של הקשר והלחות, טעם המעלה ברישא
36 שאין מטבילים כלי בתוך כלי לאו מִשּׁוּם חֲצִיצָה הוא, שאם היה
37 הטעם משום חציצה, היה די לתנא להשמיענו זאת באחד מדינים
38 אלו, והיינו למדים לכל הדומה לחציצה שפסול בטבילת קודש.
39 ורישא שאין מטבילים כלי בתוך כלי היינו מִשּׁוּם שֶׁעָשׂוּ בֵּה חֲכָמִים
40 מעלה לקודש, גזירה שְׁלֵא יִמְכֹּיל בַּמִּקְוָה מִחֲטִין וְצִינוּרוֹת ו–מזלגות
41 קטנים לטוית זהב) טמאים, כדי לטהרם, כשהם נמצאים בתוך כלי
42 שאין בפתח שְׂפָיו כְּשִׁיעוֹר שְׂפוֹפֶרֶת הַנּוֹד שהוא קנה חלול
43 שנותנים בפי נוד עור, ובאופן זה לא עלתה להם טבילה, כיון
44 שהמים הנמצאים בתוך הכלי אינם נחשבים כמחבורים למקוה,
45 כְּדִתְנִן בַּמִּשְׁנָה (מקואות פ"ו מ"ז), עֵרִיב מִקְוֹאוֹת כְּשִׂפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד – שני
46 מקואות הנמצאים זה בצד זה, שבאחד יש ארבעים סאה כשיעור
47 מקוה ובשני יש פחות מכך, ונקב העשוי כצינור מחבר ביניהם, אם
48 שיעורו כשיעור שפופרת הנוד, המקואות נחשבים מעורבים,
49 ובכך גם המקוה החסר כשר, ושיעור הנקב צריך שיהיה כְּעוֹבְקָה –
50 כעובי גוף השפופרת

1 דִּקְיִטָא מִיָּא אֲהִרְקִי מִיָּהֳרָק – שהקשר מתהדק יותר כשהוא
2 במים, ואף שמתחילה היה רפוי ונכנסו בו מים, עתה הוא מהדוק
3 יותר ונראה כחוצץ, אָכֵל בְּרִישָׁא לגבי אין מטבילים כלי בתוך כלי,
4 היה מקום לומר דִּמִּיָּא אֲקִפְוִי מִקְפּוֹ לִיָּה לְמִנָּא – שהמים נכנסים
5 לכלי החיצוני ומציפים ומגביהים את הכלי הפנימי ואינו נוגע
6 בכלי החיצוני, לֹא הוּיָא – אין זה נחשב חֲצִיצָה אף לקודש, לכן
7 צָרִיכָא להשמיענו שאף באופן זה נחשב חציצה לגבי קודש.
8 הגמרא מבארת דעת רבי אילא שטעם שתי המעלות לקודש, של
9 כלי בתוך כלי, והתרת הבגד וניגובו קודם הטבילה, הוא משום
10 חציצה: רבי אילא לְמַעֲמִיָּה – לשיטתו, דְּאִמְרַי רַבִּי אִילָא אִמְרַי רַבִּי
11 הִנֵּינָא בְּרִישָׁא, עֲשֵׂר מַעֲלֹת בקודש יתר על התרומה שְׁנֵי בָּאֵן
12 במשנתנו, חֲמִשׁ המעלות הראשונות נאמרו בין לקדש עצמו ובין
13 לחולין ששעשו על מִהֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, כלומר ששמרום מטומאה בקודש,
14 שגם בהם נוהגות מעלות אלו יתר על התרומה, ואילו חמש
15 מעלות אחרונות נאמרו לקדש בלבד, אָכֵל לֹא לחולין ששעשו על
16 מִהֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, שבהם לא נוהגות מעלות אלו. ומכך שאמר שעשר
17 מעלות שנו, על אף שבמשנה נשנו אחת עשרה, מוכח שסבר
18 שהמעלה שאין מטבילים כלי בתוך כלי והמעלה שצריך להתיר
19 את הקשר ולנגב את הבגד קודם הטבילה, טעם אחד לשתיהן
20 משום חציצה, ולכן חשבם כמעלה אחת, ונמצא שנשנו במשנה
21 רק עשר מעלות.
22 מבררת הגמרא: מִיָּא מִשְׁמָא – מה הטעם בחילוק זה, בין המעלות
23 הראשונות לאחרונות לענין חולין שנעשו על טהרת הקודש.
24 מבארת הגמרא: משום שְׂמִיָּה מִיָּתָא דְּאִתָּה לְהוּ דִּרְרָא דְּטוֹמְאָה
25 מִדְּאֻרְיִיתָא – שחמש מעלות ראשונות שיש בהם חשש טומאה

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו

ערב יום הכיפורים, לפני כל נדרי, ה'תשכ"ח.

"וידבר¹ גו', דבר גו', יברכך גו', יאר גו', ישא גו', ושמו גו' ואני אברכם"².

השי"ת יברך את כל אחד מכם וכולכם יחד בחתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים,

כולל הצלחה בכל מעשה ידיכם, וביחוד - הצלחה רבה ומופלגה בלימוד הנגלה ובלמוד החסידות, והלימוד יהי מביא לידי מעשה - קיום המצוות בהידור,

ועי"ז לכבוש את העולם הפרטי (ד' אמותיו וחלקו בעולם) ואת העולם כולו,

ובלימוד התורה ובעבודתם (במצוות) עם עבודת התפלה - לעשות מהעולם דירה לו ית', מתוך שמחה, בהצלחה רבה.

ועי"ז לקרב את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ע"י התמדה ושקידה בלימוד הנגלה ובלמוד החסידות, ועד - באופן שתפעלו שיפוצו המעיינות חוצה, וקאתי מר דא מלכא משיחא בקרוב ממש, אמן כן יהי רצון.

60 עד שיהיו המים שבכלי החיצוני או בשני המקוואות מעורבין על ידי
 61 פתח שרוחבו כשפופרת הנוד.
 62 מחלוקת תנאים במחלוקת רבא ורבי אילא: והא – המחלוקת דרבא
 63 ודרבי אילא בטעם איסור טבילת כלי בתוך כלי וטבילה בסל
 64 וגרונתני כמבואר, תנא היא – נחלקו בה תנאים, דתנא בברייתא,
 65 סל וגרונתני שמילאן בליים טמאים והמפילן, בין לקודש בין לתרום
 66 הכלים מהורין, וזה כדברי רבא. אמא שאול אמר, טהורים לתרום
 67 אבל לא לקודש, וזה כדברי רבי אילא.
 68 הגמרא חוזרת לדון בדין ששנינו במשנה שמתבילים כלי בתוך כלי
 69 לתרומה אבל לא לקודש. מקשה הגמרא: אי הכי – שאין מטבילים
 70 כלי בתוך כלי לקודש שמא לא יטביל את הכלי בדין, לענין תרום
 71 נמי יש לגזור שלא יטבילו כלי בתוך כלי, ומדוע חכמים גזרו רק
 72 לקודש. מתרצת הגמרא: למאן קאמרין – למי אנו אומרים שלא
 73 להטביל כלי בתוך כלי, הרי אומרים כן לחכמים – תלמידי חכמים,
 74 שהרי עמי הארץ אינם שומעים לנו ואינם באים כלל לשאול כיצד
 75 להטביל, והכרים המטבילים לתרומה מידע ידע – יודעים הם
 76 שצריך שיהא בפי הכלי החיצוני כשפופרת הנוד, וכן להזהר
 77 ולהגביה את הכלי הפנימי שלא יכבד על הכלי החיצוני ויחוצץ.
 78 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך שדין זה נאמר לחכמים היודעים
 79 להזהר בטבילתם, לקודש נמי נתייר להטביל כלי בתוך כלי, ומדוע
 80 בו גזרו. מתרצת הגמרא: חוששים שמא חזו ליה עם הארץ – יראה
 81 עם הארץ את החבר כשהוא מטביל כלי בתוך כלי לקודש, ואזיל
 82 מטייל – וילך ויטביל אף הוא, ואינו יודע להזהר בטבילתו כפי
 83 שזוהר החבר, וישתמש בכלי שהטביל שלא בדין לקודש.
 84 מקשה הגמרא: הרי בתרום נמי שייך חשש זה שמא חזו ליה עם
 85 הארץ לחבר שמטביל כלי בתוך כלי לתרומה, ואזיל מטייל גם הוא
 86 לתרומה ולא יזהר בטבילתו. מתרצת הגמרא: אין לחשוש לכך,
 87 שכן לא מקבלין מינייהו – אין הכהנים מקבילים תרומה מידי עמי
 88 הארץ, ואין חשש אם יהיו טבילותיהם פסולות וישתמשו בכלים
 89 טמאים לתרומה, אך קודש מקבילים מהם תמיד, ולכן יש חשש
 90 לטבילותיהם, ולכן גזרו על הטבילות לקודש.
 91 מקשה הגמרא: קודש נמי לא נקביל מינייהו – שגם קודש לא יקבלו
 92 מהם, ובכך לא יהיו חכמים צריכים לגזור בטבילת כלי בתוך כלי.
 93 מתרצת הגמרא: אם לא נקבל קודש מעמי הארץ הוויא ליה איבה
 94 – תהיה להם שנאה לחכמים, שיאמרו 'זכי אין אנו מבני ישראל
 95 שאינכם מאמינים אותנו, ולכן לא עשו חכמים מעלה זו שלא
 96 לסמוך על עמי הארץ שלא טימאו קדשיהם, וכדי שלא יהא חשש
 97 טומאה החמירו בקודש להטביל כל כלי בפני עצמו.
 98 מקשה הגמרא: אם כן תרום נמי יש לקבל מעמי הארץ, שאם לא
 99 נקבל תוויא ליה איבה, וממילא יש לגזור על טבילת כלי בתוך כלי
 100 אף לתרומה. מתרצת הגמרא: תרומה לא איכפת ליה שלא יקבלו
 101 הכהנים ממנו, כיון דאזיל ויהי ליה – ילך ויתן אותה לביתו עם
 102 הארץ חכריה, שהוא מקבלה ממנו, אך קודש אינו יכול ליתן לביתו
 103 עם הארץ, כיון שכל הכהנים שבבית המקדש חברים, ואם לא
 104 יקבלו ממנו קודש, תהיה לו שנאה לחכמים, ולכן מקבילים ממנו,
 105 וצריך לגזור על טבילת כלי בתוך כלי כמבואר.
 106 מבררת הגמרא: ומאן תנא דתניש – שחושש ל'איבה, וסבר שטעם
 107 זה הקילו לקבל קודש מעם הארץ. משיבה הגמרא: רבי יוסי היא,
 108 דתנא בברייתא, אמר רבי יוסי, מפני מה חבל ואף עמי הארץ
 109 נאמנין על מהרת יין לטבילין ושמן למנחות פל ימות השנה,
 110 אשר מביאים אותם למקדש להקריבם, כדי שלא יהא כל אחד
 111 שרואה שאינו נאמן על טהרת קרבנותיו, הולך ובוזבז כח לעצמו
 112 ומקריב עליה קרבנות לה' לאחר שנאסרו הבמות, ולכן האמינו
 113 לכולם על טהרת יינם ושמןם לקודש. וכן האמינו עמי הארץ על
 114 טהרת פרה אדומה שהכלים שהשתמשו לה אינם טמאים, כדי
 115 שלא יהא כל אחד הולך ושוף פרה אדומה לעצמו.
 116 דבר נוסף שהקילו בו משום איבה: אמר רב פפא, במאן מקבלין
 117 האידנא סהדינא – כפי מני נזהרים שמקבילים עתה עדות הארץ
 118 כמי שמדקדק בעדות, אף שלא קרא ולא שנה, במאן כרבי יוסי

1 ובחללה – כחלל שבתוך השפופרת, ושיערו חכמים שיעור זה,
 2 כשתי אצבעות הסמוכות לאגודל של אדם בינוני, כשהן חוזרות
 3 למקומן – מסתובבות בחלל הנקב לכל צד בלא דוחק. ומבואר
 4 שכדי לערב המקוואות צריך לחברן על ידי נקב בשיעור
 5 כשפופרת הנוד. והוא הדין לטבילת כלי בתוך כלי שצריך שפיו
 6 יהא רחב כשיעור זה כדי לחבר המים שבתוכו עם מי המקוה
 7 שיכולו לטהר, וכדי שלא יטעו לטבול כלים בתוך כלי שפיו צר,
 8 גזרו שלא יטבילו כלל כלי בתוך כלי אף בכלי שפיו רחב.
 9 ומדברי רבא משמע שפיו לה כחא – (במו) דאמר רב נחמן אמר
 10 רבא בר אבהו, אחת עשרה מעלות בקודש יותר מתרומה שנו כאן
 11 במשנתנו, שש המעלות הראשונות נאמרו בין לקודש עצמו ובין
 12 לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש המעלות האחרונות נאמרו
 13 רק לקודש עצמו אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וכפי
 14 שנתבאר לעיל החילוק בין המעלות. ומכך שמנה אחת עשרה
 15 מעלות משמע, שהדין שאין טובלים כלי בתוך כלי, והדין שמתיר
 16 ומנגב ומטביל, הם מעלות שונות מטעמים אחרים, שאם היו
 17 מאותו הטעם היו רק עשר מעלות.
 18 ביאור ההבדל להלכה בין השיטות. מבררת הגמרא: מאי איבא –
 19 איזה הבדל יש בין דרבא לדרבי אילא. משיבה הגמרא: איבא
 20 בינייהו – ההבדל ביניהם הוא בסל – כלי מלא נקבים וגרונתני – סל
 21 גדול מאד המשמש לסינון היין היורד מן הגת לבור בעת הבציר,
 22 שמילאן בליים טמאים והמפילן. למאן דאמר שהטעם משום חציצה,
 23 גם בכלים אלו איבא – יש חשש חציצה, שמפני שנוגעים הכלים
 24 בתחתית הסל יש לחשוש שלא יגעו מים בתחתית הכלי, והטבילה
 25 פסולה. ולמאן דאמר משום גזירה שפא ומפיל מחטין וצניזיות בכלי
 26 שאין בפיו כשפופרת הנוד, סל וגרונתני שאין בפיהן כשפופרת הנוד
 27 ל'איבא – אינם בנמצא, שלעולם פיהם גדול, ולכן לא גזרו בהם כלל
 28 והטבילה כשרה.
 29 הגמרא מביאה שאכן רבא סבר כך: ואדא רבא למעשה – ומצינו
 30 שרבא פסק הלכה כפי סברתו כאן, דאמר רבא, סל וגרונתני
 31 שמילאן בליים טמאים והמפילן במקוה, מהורין אף לקודש. ואם טעם
 32 האיסור לטבול כלי בתוך כלי היה משום חציצה היה לו לפסול
 33 טבילה בסל וגרונתני, אך מפני שסבר שטעם האיסור הוא גזירה
 34 שמא יטביל בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד, ובסל וגרונתני אין
 35 לגזור כן כאמור, לכן הכשיר הטבילה. ודין נוסף אמר רבא, ומקנה
 36 שיש בו יותר מארבעים סאה שחלקו כסל וגרונתני שעשאו
 37 כמחיצה מצד לצד ובכל צד לבד אין ארבעים סאה, המוביל שם לא
 38 עלתה לו מביילה, משום שעשאו כשני מקוואות ואין בהם שיעור
 39 מקוה, וחיבור המים שבנקבי הסל והגרונתני אינו נחשב חיבור כדי
 40 לעשותם מקוה אחד, כיון שאין בהם שיעור כשפופרת הנוד.
 41 וראה לדבר, דתא ארעא כולה לחולין מהלחלא – והרי גדלים
 42 מחלחלים בכל הקרקע, והמים הנובעים כאן הגיעו מנהר המים
 43 במקום אחר, ומכל מקום ענין דאיבא ארעיים סאה במקום אחר,
 44 כלומר כאן במקום שטובל, ואין מועיל החיבור לנהר הגדול,
 45 ומוכח שחיבור מים דרך נקבים קטנים משפופרת הנוד אינו חיבור.
 46 חילוק בדין טבילת כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד: והני
 47 מילי – ומה שאמרו שהמטביל כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפופרת
 48 הנוד לא עלתה לו טבילה, הוא רק כשהטבילו בתוך כלי מהורין,
 49 אבל אם הטבילו בתוך כלי טמא, מינו דסקלא מביילה לביילה נופיה
 50 דמאן – מתוך שדולה טבילה לכל הכלי החיצוני, וגם לתוכו על
 51 ידי המים הנכנסים דרך פיו, סלקא להו נמי לכלים דאית ביה וטחור.
 52 ולמדנו זאת ממה דתני במשנה (מקואות פ"ב מ"ב) בליים שמילאן בליים
 53 טמאים והמפילן במקוה, הרי אלו מהורין, ואין חילוק בין אם פיהם
 54 רחב לפיהם צר. ואם לא מכל, מים המעורבים עד שיהיו מעורבין
 55 כשפופרת הנוד. שואלת הגמרא: מאי קאמר בסיפא 'ואם לא מכל',
 56 משיבה הגמרא: הכי קאמר, ואם אינו צריך להמפילו לכלי החיצוני
 57 כיון שאינו טמא, אלא רק את הכלי הפנימי, ומים המעורבין – או
 58 מים של שני מקוואות שאין בכל אחת כשיעור מקוה ורוצה
 59 לחברם ולערבם ולטהר בהם כלים, בשניהם אין הכלים טהורים

חגיגה. חומר בקודש – פרק שלישי דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמח רש"י

ובחללה ועוביה – וכן שתי אצבעות חזרות למקומן, שאדם יכול לגלגל בתוך חללו שתי אצבעות לכל צד – הי עירוב, ומטבילין אף כלים. והאי נמי חשש טומאה דאורייתא היא. גירונתני – סל גדול מאד, שבו מסננין היין בעת הבציר, ונותנין אותו תחת קילוח הגת, והיין מסתכן בו ויורד לבור, כדאמרין במסכת עבודה זרה (נ"ב.) שלא החזיר גירונתני

לגת. טהורין – אף לקודש. ורבא לטעמיה, דאוקי טעמא גזירה משום כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד, ובסל ובגירונתני ליכא למיחש להכי. לא עלתה לו טבילה – שעשאן כשתי מקואות, ואין שיעור לא בזה ולא בזה. אף על פי שהמים מחברין בין אריר הנצרים – אין זה חיבור. דהא ארעא כולא מחלחלא – והמים תובעין כאן באין מנחה גדול, ולא חשבינן כמחבור, דבעינן ארבעים סאה במקום אחד. והני מילי – דאמרין: המטביל בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד טמאים – בכלי טהור, שלא היה הכלי הדיצון צריך להטביל. אבל – אם הוא צריך להטביל. מינו דסלקא דאיר הנצרים – לנפול של כלי – לטהר תוכו על ידי מים הנכנסין דרך פיו, דכטמאתו כן טהרתו – סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו. הרי אלו טהורין – לתרומה, ולא חלק בין פיו רחב לפיו קצר. ואם לא טביל ב' – כדמפרש לה: ואם אין צריך להטביל. המים המעורבים – למקדא, ואתה בא לטהר על ידיהן כלים שבתוכם, עד שיוז מעורבין דרך פה רחב כשפופרת הנוד. והא דר' אילא – דאוקי טעמא משום חציצה, וסל וגירונתני נמי כשאר כלים דמו, והמטביל כלים לתוכן – אין טהורין לקודש. ורבא דאוקי טעמא דמתניתין משום עירוב מקואות, והא בסל וגירונתני ליכא למיחש וטהורין – תנאי היא. למאן קאמרין חברים – למי אנו אומרים הוראה זו שלא יטביל כלי בתוך כלי – לחבר, דאילו עם הארץ לא אתי קמן למשאל, הלכך, לתרומה ליכא למיחש, דהא מידע ידע שיעור עירוב מקואות, ולענן כבידו של כלי נמי, אם כבד הוא – מגביהין אותו. אי הכי קודש נמי – על כרחך מתניתין דקתני: אבל לא לקודש חבר עסקין, דאי עם הארץ – מי ציית לך, ומי אתי קמן למשאל טעמא: תרומה נמי חיו ליה – ישראל עם הארץ, ומטביל ומשתמש בו תרומה, ואחר כך נותנה לבדו, לא מקבלינן – תרומה מעם הארץ אלא בשעת הגיתות והבדים, שהכל מטהרים את כליהן על פי חכמים, כדתנן (לקמן כ"ד.) עברו בגיתות והבדים והביאו לו חבית של תרומה – לא יקבלנה ממנו. על פה פהר יין ושמן – לקבל מידים יין לנסכים ושמן למנחות, כדתנן במתניתין (לקמן כ"ד.) חומר בתרומה, שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן, ובונה במה – בשעת איסור הבמות, ומקטיר לשמים. כרבי יוסי – דאילו לרבנן לא מקבלינן, כדאמר בספחים בפרק "אלו עוברין" (מט"ב.) וניחוש לשאלה – לא נטבול כלי בתוך כלי לתרומה, דלמא חזי עם הארץ ועביד הכי, ואנו שואלין את כליהן ומשמשינן בהן. דתנן – במתניתין דשיילינן מנייהו. כלי חרס מציל על הכל – אם מוקף צמיד פתיל באהל המת. אי נמי: המת בבית וטהרות בעלייה, וארובה פתוחה מן הבית לעלייה, והשיבו כלי חרס פתוחה, וכלי חרס

ובחללה בשתי אצבעות חזרות למקומן. סבר לה כהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אחת עשרה מעלות שנו פאן; שש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנגעשו על טהרת הקודש, אחרונות – לקודש אבל לא לחולין שנגעשו על טהרת הקודש. מאי איפא בין דרבא לדרבי אילא? איפא בינייהו סל וגירונתני שמיילאן פלים והטבילין. למאן דאמר משום חציצה – איפא, למאן דאמר משום גזירה שמיא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד – סל וגירונתני שאין בפיהן כשפופרת הנוד איפא, ואודא רבא לטעמיה, דאמר רבא: סל וגירונתני שמיילאן פלים והטבילין – טהורין, ומקדא שחלקו בסל וגירונתני – הפובל שם לא עלתה לו טבילה, דהא ארעא פולה תלחולי מחלחלא, ובעינן דאיפא ארבעים סאה במקום אחד. והני מילי – בכלי טהור. אבל בכלי טמא – מינו דסלקא טבילה לכוליה גופיה דמנא – סלקא להו נמי לכלים דאית ביה. דתנן: פלים שמיילאן פלים והטבילין – הרי אלו טהורין, ואם לא טביל, מים המעורבים – עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד. מאי קאמר: "ואם לא טביל?" הכי קאמר: ואם אינו צריך להטבילו, ומים המעורבין – עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד. והא דרבא ודרבי אילא תנאי היא. דתנאי: סל וגירונתני שמיילאן פלים והטבילין, בין לקודש בין לתרומה – טהורין, אפא שאול אומר: לתרומה אבל לא לקודש. אי הכי תרומה נמי, למאן קאמרין – חברים, חברים מידע ידע! אי הכי קודש נמי, חזי ליה עם הארץ ואזיל מטביל, תרומה נמי חזי ליה עם הארץ ואזיל מטביל! לא מקבלינן מינייהו. קודש נמי לא נקביל מינייהו! הויא ליה איבת. – תרומה נמי הויא ליה איבת! לא איכפת ליה, דאזיל יחיב ליה לכהן עם הארץ חבירה. ומאן תנא דחייש לאיבת – רבי יוסי היא, דתנאי, אמר רבי יוסי: מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה כד' שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, ושורף פרה אדומה לעצמו. אמר רב פפא: כמאן מקבלינן האדינא סהודא מעם הארץ, כמאן כרבי יוסי. וניחוש לשאלה? דתנן: כלי חרס מציל

מאי איכא בין רבא לר' אילא – קשיא למורי: איכא בינייהו טובא; כלי חיצון כשהטביל כלי בתוך כלי, למאן דמוקי לה משום חציצה – שייך בין בחיצון בין בפנימי, ולמאן דמוקי משום גזירה שאין בפיו כשפופרת הנוד – ליכא למגור רק בפנימי, דבחיצון ליכא למגור, דבכל ענין טהור. והכי משמע לקמן: הני מילי בכלי טהור, אבל בכלי טמא – מגו דמתניא טבילה לחיצון, מהני לפנימי? ותיירך לו הרב רבינו אלחנן: דמתניתין בחיצון טהור ופנימי טמא. וכן משמע לישנא, דקתני: מטבילין כלי בתוך כלי, הלכך לא שייך ביה טעמא דכבידו של כלי לגבי חיצון, וגם רבא מוקי לה הכי בסמוך, דאמר: והני מילי בכלי טהור. והיינו מתניתין דמיתוקמא הכי, ומידו, רש"י מפרש במתניתין: מטבילין כלי בתוך כלי – בששנים טמאים. ולא נראה, דהא אפילו בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד, אם היו שנים טמאים – מהני שפיר, דמגו דסלקא לחיצון, והשתא לפי סברת רש"י איכא למימר דמצי למימר הכי: איכא בינייהו חיצון, אלא כח דהתירא דר' ליה, דאשכח אף בפנימית סלקא טבילה.

אכא שאל אומר לתרומה וכו' – צריך עיון. אמאי לא שרינן עברו והטביל והטבילין קאמר, בעבדו? יתא בונה במה לעצמו ושורף פרה לעצמו – דהא לכך נאמנין עמי הארץ על שמירתה, והכי תנאי בתוספתא דתניא, ר' יוסי אומר: הכל נאמנין על שמירתה. לא מקבלין מנייהו – רש"י פירש: דבשעת הגיתות נאמנים, לפי שחבירים מטהרין כליהן, עברו הגיתות והבדים אמרין דלא מזהימן, ולא נראה: דפותח בחביתו לא התירו אם לא סופו משום תחילתו, כדקחשיב ליה בפרק קמא דביצה (יא"ב.) – ואם היו טהורים בדין – בלאו הכי נמי משתרי! אלא משמע דחכמים ורבי יהודה שוין בטהורים כל ימות הרגל לחור, וכן משמע בתלמוד (לקמן כ"א.) "כל ישראל כאיש אחד חברים" – נעשו כולם חברים ברגל. והכי משמע בתוספתא בסיפא.

כמאן מקבלין סהודא מעם הארץ כרבי יוסי – הרב רבינו אלחנן אומר: דקיימא לן כרבי יוסי, ודחיישין לאיבת. לפיכך מוזנינן עכשיו בכל ע"ה, אף על גב דאמרין בברכות (מ"ב.) אין מוזנים על עם הארץ, וגם רב מנשיא בר תחליפא לא רצה למנן עליהם. והרב רבינו יצחק מפרש דלא כל הדרצה ליטול את השם לחזקו לעצמו בתלמיד חכם, שלא למנן על עם הארץ, בידו ליטול, ואין אנו מחזיקים עצמנו בתלמיד חכם לענין זה.

ניחוש לשאלה – צריך עיון: מאי סלקא דעתך דהאי מקשה? פשיטא דבעי טבילה משום געג עם הארץ. כלום

על הכל, דרבי בית הלל, בית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על אוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: מפני מה? אמרו בית שמאי: מפני שהוא טמא על גבי עם הארץ, ואין כלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל: והלא מיתרתם אוכלין ומשקין שבתוכו! אמרו להם בית שמאי: כשפיתרנו אוכלין ומשקין שבתוכו לעצמו

לעצמו – הוא טמא כ' – הכלי הזה היה טמא מתחילתו קודם שנתנו עם הארץ על פי הארובה. והלא מיתרתם אוכלים ומשקין שבתוכו – אם היה מוקף צמיד פתיל באהל המת, והיא היא.

כלום משגיח כך - פירש רש"י: אבל כלי שטף - ישמע שפיר וטבול. ותימה היא: למה ישמע בזה טפי מכלי אבן ומשקין? ואי משום דלית להו טהרה במקוה - משקין מאי איכא למימרא? הרי יכול להשיקון ועוד: כי מסקינן דמטבלינן להו, ואי לצורכן - למה יטבול להו טפי מכלי חרס? אלא נראה לפרש: כלום משגיח כך? לפיכך לא ישאלו לעולם.

אבל לא על כלי שטף שישאלו מהם, ולעולם טמאין לחברים.

טמא מות הזאה שליש ושביעי - בהני דלעיל דקאמר כי שיילינן מטבלינן, ודנפלה מעופרת ממנו וב' כותלים? וקשיא להרב רבינו אלחנן: מאי ודרס אנבדי חבר, דלא טמאו אלא משום עם הארץ ולא דיישינן אטומאות מות - כיון דלא שכידי לא גורנין ליה.

ואמבילה לא מדיהמינן והתניא נאמן עם הארץ לומר בו, פירש רש"י: כיון דאמר השואל ממנו צריך להטביל - אלמא לא מדיהמינן אטבילה. וקשיא להרב רבינו אלחנן: מאי פריך ליה ממתנינן דנאמן אטומאות מות? הא על כרחיך לא קאמר השואל צריך להטביל רק טומאות ערב, אבל טומאות שביעי - לא קאמר, דכלי לשבעה לא מושלי אינשי, כדמסיק, ותרין מורי, דקאי אהא דקאמר: נהדרו בית הלל לבית שמאי דמטבלינן לכלים. ומסיק דלא דמי, דכיון דמטמא בית שמאי מטעם שאין כלי חרס מציל מטומאות אהל - אם כן בעי הזאה שליש ושביעי, ואם נשתמש בכליהם - נאמן, שהם נאמנים להציל על הכל שלא טמאו במת. ואמטו להכי פריך אטבילת טמא מות לטהרת כליו בטבילה ממגע טמא מות. דקאמרת שבשאר טומאות מטבלינן - לפי שהוא טומאת ערב, אבל הכא - בעי הזאה, לכך לא אתדרינו בית הלל לבית שמאי? דלא מהני מידי טבילה לדברי בית שמאי, דדיישינן בכלים שלא הציל עם הארץ אותו מטומאת אהל. ולהכי פריך: למימרא דלא מהנינן לומר שהצילם מאהל, והא תניא נאמן בו!

מתוך חומר שהחמרת עליו בתחלתו הקלת עליו בסופו - פירש רש"י: תחילתו - הזאת, סופו - בטבילה, ולא יצטרך עוד לחזור ולטבול. וצריך עיון: גדילין מקל וחומר; מה כלים שאין נאמן על טבילתו - נאמן על הזאת, גופו שנאמן על טבילתו - אינו דין שנאמן על הזאת? ואמר מורי: דעד כאן לא מדיהמינן בהזאת כלים אלא כשכא לפנינו, ואמר שלא נטמאו במת, דלא שכיח, אבל אם בא להזות - אינו נאמן, אפילו בלא גופו. ותניא נמי הכי בתוספתא: עם הארץ בא להזות - מוין עליו ועל כליו אחר שלשה ימים. יש מפרשים: תחילתו - בא להזות, סופו - אומר חזיתי, אך היה להם למיגרס: טהרת מות, ואילו בתוספתא תניא: טבילת מות.

כלי שנטמא אחוריו במשקין - דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, ורבנן הוא דגזרו משום משקה זב וזב, כדאיתא בגדה (זב.ו) - ועבדו ביה רבנן דהכיור לגביה, כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים, כדאמרין פרק "אלו מומין" (בכורות לח.א).

מקום שנקי הדעת צובעין - פירש רש"י: חוקקין בשולי הקערה בית קיבול, והגובה סביב, ונותנין בתוך הקיבול חומץ וחרדל. ודקשה הרב רבינו אלחנן: אם כן לתרומה וטמא כולה, כיון דאימי חזקת? מי גרע מתוך תוכו?

וצריך לדרוך ולומר דהכי פירוש המתנינן: אחורים ותוך הצביטה, אם נטמא אחוריו. אם כן, לא לפירוש זה, ר"ר יהודה ארם שמואל ורב אסי חלוקין בה פירוש המשנה, וצריך עיון.

לעצמו טהרנו, אבל נטהר את הכלי שטהרתו לך ולו? תניא, אמר רבי יהושע: בושני מדבריהם, בית שמאי! אפשר, אשה לשה בעריכה - אשה ועריכה מביאין שבעה וצצק מהור? לזנין מלא משקין, - לזנין טמא טומאת שבעה ומשקין מהורין? נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי, אמר לו: אומר לך טעמן של בית שמאי. אמר לו: אינו חוצץ. כלי טמא חוצץ או אינו חוצץ? אמר לו: אינו חוצץ. כלי של עם הארץ טמא או מהור? אמר לו: טמא. ואם אתה אומר לו "טמא", כלום משגיח עליך? ולא עוד, אלא שאם אתה אומר לו "טמא", אומר לך "שלי טהור ושלך טמא", והוה טעמן של בית שמאי. מיד הלך רבי יהושע ונשתתח על קברי בית שמאי, אמר: נעניתי לכם עצמות בית שמאי, ומה סתומות שלכם כך - מפורשות על אחת כפה וכפה. אמרו: כל ימיו הושתחו שיניו מפני תעניותיו. קתני מיהת: לך ולו, אלמא: שאלין מיניהו! כי שיילינן מיניהו - מטבלינן להו. אי הכי ניהדרו להו בית הלל לבית שמאי? כי שאלין מיניהו מטבלינן להו! טמא מות בעי הזאה שליש ושביעי, ומנא לשבעה יומי לא מושלי אינשי. ואמבילה לא מדיהמינן? והתניא: נאמנין עמי הארץ על טהרת טבילת טמא מות! אמר אביי: לא קשיא: הא - בגופו, הא - בכליו. רבא אמר: אידי ואידי בכליו, ולא קשיא; הא - דאמר מעולם לא הטבילתי כלי בתוך כלי והא דאמר "הטבילתי אבל לא הטבילתי בכלי" שאין בפיו כשפותרת הנזר. והתניא: נאמן עם הארץ לומר "פירות לא הוכשרו", אבל אינו נאמן לומר "פירות הוכשרו" אבל לא נטמאו. ואגופו מי מהימן? והתניא: חבר שבא להזות - מוין עליו מיד, עם הארץ שבא להזות - אין מוין עליו עד שיעשה בפנינו שליש ושביעי! אלא אמר אביי: מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו - הקלת עליו בסופו. "אחורים ותוך". מאי אחורים ותוך? פדתנן: כלי שנטמא אחוריו במשקין - אחוריו מביאין, תוכו אוננו אוננו וידיו - מהורין. נמא תוכו - פולא טמא: "ובית הצביטה וכו'". מאי בית הצביטה? אמר רבי יהודה אמר שמואל: מקום שצובטו. וכן הוא אומר: "ויצבט לה קל". רבי אסי אמר רבי יוחנן: מקום שנקי הדעת צובעין. תני רב ביבי קמיה דרב נחמן: כל הכלים אין להם אחורים ותוך, אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הגבול. אמר ליה: קדשי הגבול מאי נינהו - תרומה, והתנן: אחורים ותוך ובית הצביטה לתרומה? דלמא לחולין שנגעשו על טהרת הקודש קאמרת. אדפרתן מילתא דאמר רבה בר אבובה: אחת עשרה מעלות שנו פאן; שש ראשונות - בין לקודש בין לחולין שנגעשו על טהרת הקודש, אחרונות - לקודש, אבל לא לחולין שנגעשו על טהרת הקודש. "הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש". קודש מאי טעמא לא - משום מעשה שהיה. דאמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש במקום למקום, ונפסק

לעצמו טהרנו - הוא יאכלם, שהרי החברים בדלין מהן וממגען, ובלאו הכי מכלכו טמא. מהרת לך ולו - שמא תשאלנו ותשמש בו. אשה לשה בעריכה - בעליה זו. כלום משגיח עליך - לפיכך טהור לו בית שמאי אוכלין ומשקין וכלי חרס. שאין להן טהרה אלא שבידתן, ואם באת לאוסרן עליו לא ישמע לך. אבל בכלי שטף - ישמע לך, ויטבילנו. מטבלינן להו - שמא הטבילים כלי בתוך כלי. ואמבילה לא מהמינן - דאמר: השואל ממנו צריך להטביל. בגופו - מדומין, והתניא - בניחותא. לא הוכשרו - לא נראו לטומאה. חבר שבא להזות - ואמר: ראוי לקבל הזאה ראשונה, שכבר עברו שלשה ימים לטומאתו, שהיום יום שלישי. מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו - כשכא לפניך להזותו ולא האמננו - הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה. לפי שהוא נזהר בטבילתו שלא יצטרך לו עוד. כלי שנצטמא אחוריו - כלי עץ או של מחבת קאמר, שנטמאין מגבן, במשקין - דטומאה דרבנן היא, דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. וגזרו בחכמים שיהיו משקין מטמאין כלי, לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ונטמא כלי מן התורה, כגון רוק של זב ומימי רגליו. הלכך, הואיל וטומאה זו מדברי סופרים - אחוריו טמאין, ושאיר תעמישין שבו טהורים. דעברו רבנן דהכי להודיע שטומאה זו מדבריהם, ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים. כך היא מפורשת במסכת נדה פרק קמא. אוננו - שפתו הכפולה לצד חוץ, וראוי לתשמש, אוננו - כגון אונן החבית. וידיו - כלי שיש לו בית יד, כגון מחבת. נשפא תוכו - אפילו בטומאה דרבנן, כולו טמא. שצובטו - שמוחו בו, ומושיטו לאחוריו. ויצבט לה קל - תרגום: ואושיט לה. נקי הדעת - אסתניס. צובעין - מטבילין אוכלין בחדל או בחומץ, שחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב, ונותנין שם חומץ וחרדל. אין להם אחורים - אין חילוק להם של אחורים ותוך, אלא משנטמא אחד מהן - הכל טמא, בין לקדשי המקדש בין לקדשי הגבול. תרומה - הנאכלת בכל גבול ארץ ישראל. דלמא - האי קדשי גבול חולקין שנעשו על טהרת קודש קאמרת ועל ידי משנתך זו והזכרת דבר שמעתי מרבה בר אבא רביה דרב נחמן, ונפסקה

לעצמו טהרנו - הוא יאכלם, שהרי החברים בדלין מהן וממגען, ובלאו הכי מכלכו טמא. מהרת לך ולו - שמא תשאלנו ותשמש בו. אשה לשה בעריכה - בעליה זו. כלום משגיח עליך - לפיכך טהור לו בית שמאי אוכלין ומשקין וכלי חרס. שאין להן טהרה אלא שבידתן, ואם באת לאוסרן עליו לא ישמע לך. אבל בכלי שטף - ישמע לך, ויטבילנו. מטבלינן להו - שמא הטבילים כלי בתוך כלי. ואמבילה לא מהמינן - דאמר: השואל ממנו צריך להטביל. בגופו - מדומין, והתניא - בניחותא. לא הוכשרו - לא נראו לטומאה. חבר שבא להזות - ואמר: ראוי לקבל הזאה ראשונה, שכבר עברו שלשה ימים לטומאתו, שהיום יום שלישי. מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו - כשכא לפניך להזותו ולא האמננו - הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה. לפי שהוא נזהר בטבילתו שלא יצטרך לו עוד. כלי שנצטמא אחוריו - כלי עץ או של מחבת קאמר, שנטמאין מגבן, במשקין - דטומאה דרבנן היא, דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. וגזרו בחכמים שיהיו משקין מטמאין כלי, לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ונטמא כלי מן התורה, כגון רוק של זב ומימי רגליו. הלכך, הואיל וטומאה זו מדברי סופרים - אחוריו טמאין, ושאיר תעמישין שבו טהורים. דעברו רבנן דהכי להודיע שטומאה זו מדבריהם, ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים. כך היא מפורשת במסכת נדה פרק קמא. אוננו - שפתו הכפולה לצד חוץ, וראוי לתשמש, אוננו - כגון אונן החבית. וידיו - כלי שיש לו בית יד, כגון מחבת. נשפא תוכו - אפילו בטומאה דרבנן, כולו טמא. שצובטו - שמוחו בו, ומושיטו לאחוריו. ויצבט לה קל - תרגום: ואושיט לה. נקי הדעת - אסתניס. צובעין - מטבילין אוכלין בחדל או בחומץ, שחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב, ונותנין שם חומץ וחרדל. אין להם אחורים - אין חילוק להם של אחורים ותוך, אלא משנטמא אחד מהן - הכל טמא, בין לקדשי המקדש בין לקדשי הגבול. תרומה - הנאכלת בכל גבול ארץ ישראל. דלמא - האי קדשי גבול חולקין שנעשו על טהרת קודש קאמרת ועל ידי משנתך זו והזכרת דבר שמעתי מרבה בר אבא רביה דרב נחמן, ונפסקה

לעצמו טהרנו - הוא יאכלם, שהרי החברים בדלין מהן וממגען, ובלאו הכי מכלכו טמא. מהרת לך ולו - שמא תשאלנו ותשמש בו. אשה לשה בעריכה - בעליה זו. כלום משגיח עליך - לפיכך טהור לו בית שמאי אוכלין ומשקין וכלי חרס. שאין להן טהרה אלא שבידתן, ואם באת לאוסרן עליו לא ישמע לך. אבל בכלי שטף - ישמע לך, ויטבילנו. מטבלינן להו - שמא הטבילים כלי בתוך כלי. ואמבילה לא מהמינן - דאמר: השואל ממנו צריך להטביל. בגופו - מדומין, והתניא - בניחותא. לא הוכשרו - לא נראו לטומאה. חבר שבא להזות - ואמר: ראוי לקבל הזאה ראשונה, שכבר עברו שלשה ימים לטומאתו, שהיום יום שלישי. מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו - כשכא לפניך להזותו ולא האמננו - הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה. לפי שהוא נזהר בטבילתו שלא יצטרך לו עוד. כלי שנצטמא אחוריו - כלי עץ או של מחבת קאמר, שנטמאין מגבן, במשקין - דטומאה דרבנן היא, דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. וגזרו בחכמים שיהיו משקין מטמאין כלי, לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ונטמא כלי מן התורה, כגון רוק של זב ומימי רגליו. הלכך, הואיל וטומאה זו מדברי סופרים - אחוריו טמאין, ושאיר תעמישין שבו טהורים. דעברו רבנן דהכי להודיע שטומאה זו מדבריהם, ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים. כך היא מפורשת במסכת נדה פרק קמא. אוננו - שפתו הכפולה לצד חוץ, וראוי לתשמש, אוננו - כגון אונן החבית. וידיו - כלי שיש לו בית יד, כגון מחבת. נשפא תוכו - אפילו בטומאה דרבנן, כולו טמא. שצובטו - שמוחו בו, ומושיטו לאחוריו. ויצבט לה קל - תרגום: ואושיט לה. נקי הדעת - אסתניס. צובעין - מטבילין אוכלין בחדל או בחומץ, שחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב, ונותנין שם חומץ וחרדל. אין להם אחורים - אין חילוק להם של אחורים ותוך, אלא משנטמא אחד מהן - הכל טמא, בין לקדשי המקדש בין לקדשי הגבול. תרומה - הנאכלת בכל גבול ארץ ישראל. דלמא - האי קדשי גבול חולקין שנעשו על טהרת קודש קאמרת ועל ידי משנתך זו והזכרת דבר שמעתי מרבה בר אבא רביה דרב נחמן, ונפסקה

וצריך לדרוך ולומר דהכי פירוש המתנינן: אחורים ותוך הצביטה, אם נטמא אחוריו. אם נטמא אחוריו. אם כן, לא לפירוש זה, ר"ר יהודה ארם שמואל ורב אסי חלוקין בה פירוש המשנה, וצריך עיון.

חגיגה דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קמז

צריך להטבילה: וְאִתְּכִילָהּ לֹא מִקְּהִינִי – וכי עמי הארץ אינם נאמנים
על הטבילה, וְהִתְנָה – והרי שנינו בברייתא, נֶאֱמָנִי עַמִּי הָאָרֶץ עַל
מִדַּת מִכִּילַת מָמָא מַת, כלומר שטבלו דין לאחר ההזאה על מה
שנמנה בטומאת מת. ומשום כך חבר השואל כלי מעם הארץ לא
יצטרך לטובלו, ומפני מה לא חששו שמא טבל כלי בתוך כלי
וטבילתו פסולה, ועל כן יש לגזור שלא להטביל כלי בתוך כלי אף
לתרומה.

68 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, לֹא קִשְׁיָא, הָא – הברייתא שאמרה
69 שנאמנים מדברת בְּטַהֲרַת גִּיּוֹף, שנאמנים לומר שטיהרו גופם
70 מטומאת מה, והָא – מה שנתבאר שאינו נאמן, היינו בְּטַהֲרַת בְּלִיּוֹ,
71 שבהם יש חשש שהטיבלם שלא כדון.

72 תִּירוּץ נֹסֵף: **וְכָא אָמַר, אִידִי וְאִידִי** – בִּשְׁנֵי הַדִּינִים מְדוּבָר בְּכֻלָּיו,
73 **וְלֹא קִשְׁיָא, הָא** – הִבְרִייתָא שְׁאִמְרָה שְׁנֵאמְנִים, דִּיבְרָה בְּאוּפֹר **דְּאָמַר**
74 עִם הָאֶרֶץ מְעֻלָּם לֹא הִסְכַּלְתִּי כִּלְי בְּתוּךְ כְּלִי, וְעַל כֵּךְ נִאֲמַן כִּיּוֹן
75 שְׁלִדְבְּרִיו הִטְבִּיל כְּלִיו בְּדִין, וְהָא – מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שְׁאִינוּ נִאֲמַן הֵינּוּ
76 בְּאוּפֹר **דְּאָמַר הִסְכַּלְתִּי כְּלִי בְּתוּךְ כְּלִי, אֲכַל לֹא הִסְכַּלְתִּי בְּתוּךְ כְּלִי**
77 **בְּשָׁאֵן בְּפִי כִּשְׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹר,** שְׁאִינוּ נִאֲמַן כִּיּוֹן שִׁישׁ לַחֲרוּשׁ שְׁלֹא
78 הָיָה בְּפִי כִּשְׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹר, שְׁאִינוּ מְדַקֵּד הֵיטֵב בְּדִין, רַבָּא מְבִיא
79 רֵאזִי לְדַבְּרֵיהּ: **וְהִתְנַיֵּי, וּכְךָ שְׁנֵינוּ בִּבְרִייתָא, נִאֲמַן עִם הָאֶרֶץ לִזְמַר,**
80 **פִּירִית אֱלוֹ לֹא הוֹכְשְׁרוּ לִקְבֵּל טוּמְאָה,** מִשּׁוּם שֶׁאִין אֲנִי חוֹשְׁדִים
81 שִׁמְשֻׁקָה, **אֲכַל אֵינוֹ נִאֲמַן לִזְמַר פִּירִית אֱלוֹ הוֹכְשְׁרוּ אֲכַל לֹא נִתְמַאָה,**
82 מִשּׁוּם שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אֵת דִּינֵי טוּמְאָה וְטַהֲרָה. וְהוּא הָדִין לַעֲנִינָהּ,
83 שֶׁעַם הָאֶרֶץ נִאֲמַן לִזְמַר שְׁלֹא הִטְבִּיל בְּתוּךְ כְּלִי כְּלִי, אֲךָ אֵינוֹ
84 מְדַקֵּד לְהַבְחִין שֶׁאִין בְּפִי הַכֵּלִי כִּשְׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹר, וְלִכֵּן אֵינוֹ נִאֲמַן
85 עַל כֵּךְ.

86 מקשה הגמרא על התירוץ שנאמן על גופו: **וְאֵנֹכִי מִי מְהִיָּן,**
87 **וְהַתֵּינָא** – והרי שנינו בברייתא, **חֵבֶר שֶׁבֶא** לְהוֹת מִי חֲסֵאת לְטַהַר
88 עצמו מטומאת מת, ואומר שעברו כבר שלשה ימים מיום שנטמא
89 ואפשר להוות עליו, מִזֵּין עָלָיו מִדֵּי. אך עַם הָאָרֶץ שֶׁבֶא לְהוֹת, אֵין
90 מִזֵּין עָלָיו עַד שֶׁיִּשְׁעֶשֶׂה בִּפְנֵינוּ – שימנה בפנינו עד היום הַשְּׁלִישִׁי וְיוֹ
91 עָלָיו לְאַחַר מִכָּן מִנֵּה עַד הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיוֹ עָלָיו, שמתוך שנחפו
92 להטהר לא נאמן על מנין הימים.
93 אבִי מְבָאֵר אֶת דְּבָרָיו: **אֵלֶּא אֲמַר אֲבִי,** מה שאמרתי שעם הארץ
94 נאמן על טהרת גופו מטומאת מת, היינו שמתוך חֹמֶר שֶׁהֶחֱמַתָּ
95 עָלָיו בְּתַחֲלִיתוֹ כשבא להוות, שאינו נאמן וצריך למנות בפנינו
96 שלשה ושבעה ימים, חֲקֻלָּתָ עָלָיו בְּסוֹפוֹ להאמינו על הטבילה,
97 שבה ודאי מדרק לעשותה כדן, כדי שנאמינו עליה ולא יהיה
98 צריך לחזור ולטבול.

99 שנינו במשנה: אַחֲזִירִים יִתְּנוּ וכו' בתרומה אבל לא בקדש.
100 מפרשת הגמרא: מֵאָה – מהו דין אַחֲזִירִים יִתְּנוּ ששנינו במשנתנו,
101 פירשו קִדְּמָן במשנה אחרת (כלים כ"ה מ"ו), כָּלִי עץ או מתכת
102 שֶׁנִּמְצָא אַחֲרָיו בְּמִשְׁקֵן טמאים שנגעו בהם, אַחֲרָיו מִמָּוֶן מדרבנן,
103 אבל תוֹכֵן של הכלי וְאוֹנָנוּ – שפתו הכפולה לַצַּד חוץ, וְאוֹנָנוּ – וּזוֹן
104 שבכלי שאוחז בו וְרִיזוּ – בית יד שאוחז בו הכלי, אַחֲרָיו – שכיין
105 שהוא מדרבנן עשו חכמים היכר בטומאה זו, שלא כל הכלי יהיה
106 טמא, כדי שלא יבוא לשרוף תרומה וקדשים שנטמאו ממנו
107 (בכורות לח), אמנם אם נִמְצָא תוֹכֵן של הכלי, אף בטומאה דרבנן,
108 כָּלִי מִמָּוֶן ועל דין זה אמרה משנתנו, שרק בתרומה וכן במעשר
109 וחולין נאמר דין זה, אך לקדוש עשו מעלה שאף אם נטמא
110 אחֲרָיו בלבד נטמא כו'.

שִׁנְיוֹ בַּמִּשְׁנָה: וּבֵית הַחֲבִיטָה וּב' בִּתְרוּמָה אָבֵל לֹא בִקְדֵשׁ.
מִבְרַרְת הַגִּמְרָא: מָא - מַהוּ הַחֶלֶק בְּכָל הַנִּקְרָא בֵּית הַחֲבִיטָה.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מְקוֹם שְׁצִיבָתוֹ -
שְׁאוּחַז בִּי אֵת הַכֹּל מוֹשִׁיט לְאַחֲרִים. וְכֵן הוּא אָמַר אֲצֵל בִּיעוֹ
וְרוֹת (רוֹת בִּי) וְיִצְבֶּנָּה לָהּ קִלִּי, וּפִירֹשׁ יִצְבֵּט' הוּא 'זְאוּשִׁט'. רַבִּי
אִפִּי אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, בֵּית הַחֲבִיטָה הוּא מְקוֹם שְׁנֵי הַדַּעַת
וְהָאִיסְטִינִיסִים) צֹבֵעִין - טוֹבֵלִים שֶׁם מֵאֲכָלָם, שֶׁמֶתוֹךְ שְׂאִינָם
יֻכְּלוּם לְהַטְבִּיל מֵאֲכָלָם בְּחוּמָז וְחֻרְדֵּל שֶׁבִקְעֶרֶת אַחֲרֵים, עוֹשִׂים
בֵּית הַחֲבִיטָה קֹטֵן בְּפָנֵי עֲצוּם בְּשׁוּלֵי הַקְּעֶרֶה, וְיֵשׁ לוֹ דּוֹפֵן סְבִיבָה,
וְטוֹבֵלִים שָׁם.

1 רַק לְצַמּוֹ – לַעַם הָאָרֶץ תִּהְיֶינָה, שֶׁהַחֲבֵרִים בִּדְלִים מִמֶּנּוּ וּמִמֶּנּוּ
 2 וְנוֹהֲגִים טוֹמָאָה בְּמֵאכְלוֹ, וְכֵן מְכַלֵּי חֶרֶס שְׁלוֹ, שֶׁאֵין לָהֶם טַהֲרָה
 3 בַּמִּקְדָּה, אֲכָל אֶרֶץ בְּטָהַר אֶת הַכֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ שֶׁל חֶרֶס, שֶׁנִּמְצָא שְׁמִירָתוֹ
 4 לִף הַחֲבֵר וְלוֹ, כִּיּוֹן שֶׁדֶּרֶךְ הַחֲבֵר לִשְׁאוֹל כָּלִים שֶׁאֵינִים שֶׁל חֶרֶס מֵעַם
 5 הָאָרֶץ, וְנִמְצָא שֶׁהַחֲבֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלֵי עִם הָאָרֶץ הַטְּמָאִים, וְלִכֵּן יֵשׁ
 6 לְטַמְּאָם.

7 ברייתא המביאה דין ודברים בדברי בית שמאי: תנאי, אמר רבי
8 יהושע, בושני – ומתבייש אנין מדבריהם בית שמאי, שהרי לדבריהם
9 אפסר שאם אשה הנמצאת בעלייה ובבית שתחתיה נמצא מת ויש
10 ארובה מהבית לעלייה, וכלי חרס סותמה, לשה עיסה פערבה
11 (קערה) של עץ, אשה וגריבה ממאין שבעה, כיון שלא יגדלו על
12 ידי הכלי חרס שבארובה, ונטמאו מחמת המת, ואילו הכצק
13 שהתעסקה בו יהיה מהודר כיון שאין לו טהרה במקוה. וכן לויגן –
14 כל של מתכת מלא משקין הנמצא בעלייה זו, ה[לויגן] ממא
15 מן[על] שבעה מהדעם האמור, ומשקין שבתוכו מהורין, ונמצא
16 שדברים אלו בלא טעם.

17 נִמְכַּל לוֹ – נִתְחַבֵּר לרַבִּי יְהוֹשֻעַ תַּלְמִיד אֶחָד מִתַּלְמִידֵי בֵּית שְׁמַאי,
18 וְאָמַר לוֹ, רִצּוֹנָךְ שׂאוּמֶר לָךְ מַעֲמֵן שֶׁל בֵּית שְׁמַאי. אָמַר לוֹ, אֲמֹר.
19 אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד, אֲשֶׁאֲלֶךְ, בְּלִי מָמָא חוּצִין בְּפִי הַטּוּמָא אוֹ אֵינוֹ
20 חוּצִין. אָמַר לוֹ, אֵינוֹ חוּצִין, שְׁהָרִי דְּבַר הַמִּקְבֵּל טוּמָא אֵינוֹ חוּצִין
21 בְּפִינָהּ. מִשּׁוֹם מֵגַע עִם הָאָרֶץ שָׂדֵינוֹ חוּץ. וּבִכֵּן בִּיָּאֵר הַתַּלְמִיד לרַבִּי
22 מָמָא, שֶׁהוּא מֵגַע עִם הָאָרֶץ אֵינוֹ חוּצִין בְּפִי הַטּוּמָא. וְלֹא הִשְׁכִּיחַ
23 יְהוֹשֻעַ, שְׂכָלִי שֶׁל עַם הָאָרֶץ אֵינוֹ חוּצִין בְּפִי הַטּוּמָא. וְזֶה הַשִּׁיר
24 הַתַּלְמִיד לּוֹמַר, וְאֵם אֲתָה אוֹמֵר לוֹ – לַעַם הָאָרֶץ שְׂכָלִי שִׁנְעָה בּוֹ
25 מָמָא, בְּלוֹם מִשְׁנֵי עֲלִיד – וְכִי יִשְׁמַע לָךְ, שְׁהָרִי מִחוּצִיק עֲצֻמוֹ טְהוֹר.
26 וְלֹא עוֹד – וְלֹא זֶה בְּלִבְךָ, אֵלֶּי שְׂאֵם אֲתָה אוֹמֵר לוֹ שְׁהוּא מָמָא,
27 אוֹמֵר לָךְ שְׁלִי כְּהוֹר וְשִׁלָּךְ מָמָא. וְזֶהוּ מַעֲמֵן שֶׁל בֵּית שְׁמַאי שְׂכָלִי
28 חָרַס שֶׁל עַם הָאָרֶץ מְצִיל מִפְּנֵי הַטּוּמָא עַל אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים וְכָלִי
29 חָרַס, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִאֲמְרוּ לַעַם הָאָרֶץ שֶׁהֵם טוֹמְאִים לָךְ שִׁשְׁמַע לָהֶם
30 כִּיּוֹן שֶׁלֹּא תִּקְנֶה לַטְהָרָם, אֶךְ כָּלִים שִׁישׁ לָהֶם טְהוֹר אֵינֶם
31 נִיּוּלִים מִפְּנֵי הַטּוּמָא, מִפְּנֵי שִׁישְׁמַע עִם הָאָרֶץ לַחֲכָמִים וְיִטְהָרֻם
32 כִּיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ הַפְסֵד בְּכֶךְ. מִיָּד כְּשִׁשְׁמַע זֹאת הִלָּךְ רַבִּי יְהוֹשֻעַ וְנִשְׁתַּחֲוָה
33 עַל קְבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְאָמַר, מַעֲנִיתִי לָכֶם – דִּיבְרַתִּי כִּנְגֻדְכֶם יוֹתֵר
34 מִדְּאִי עֲצָמוֹת בֵּית שְׁמַאי, שֶׁאֵף שְׂדֵרֵיכֶם נִרְאוּ כְּטוֹמְאִים יֵשׁ בָּהֶם
35 טַעַם, וְאֵם הַהִלְכּוֹת הַסְּתוּמוֹת שִׁלָּכֶם כֶּךָ, הַמְּפֹרָשׁוֹת עַל אֶחָת בִּמְהָ
36 וְכִמְהָ – וְסִיפָרָה, לִי יָקוּי שֶׁל בֵּית יְהוֹשֻעַ הַדּוֹשְׁתָּרוֹ שִׁנְיִין מִפְּנֵי
37 תַּעֲנִיתוֹתָיו עַל שְׂדִירָב עַל בֵּית שְׁמַאי בְּרַךְ נִגְאִי.

מסיימת הגמרא את הראיה שחברים שואלים כלים מעם הארץ: 38
קָהָן מִיָּהָת – מכל מקום שנינו שבית שמאי אמרו לבית הלל שכלי 39
של עם הארץ, אם אתה מטהר אותו טהרתו לך ולו, **אֲלֶמָּא שְׂאִינָן** 40
מִיָּהָתוֹ – מוכח שחברים אינם נמנעים מלשאלו כלים מעם הארץ. 41
וקשה מדוע לא גזרו חכמים שלא להטביל כלי בתוך כלי לתרומה, 42
שמא יעשה אתה עם הארץ ולא יזהר כדן בטבילה, והחבר ישאל 43
ממנו את כליו בחזקת שהם טהורים ונמצא משתמש בכלי טמא. 44
מתרבת הגמרא: **לֵךְ שְׂאִילָנָה** – כאשר שואלים כלים מעמי 45
הארץ **מִטְּבִילֵין** לה, שמא תטבילו כלי בתוך כלי שלא כדן. 46

מקשה הגמרא: **א**י קהי – אם כך שמטבילים כל כלי הנשאל מעם
הארץ, מדוע חזרו בית הלל ודורו לבית שמאי כמו ששנו בסוף
המשנה שם (עדות פ"א מ"ד). **נ**תקדו להו **ב**ית ה**ל**ל **ל**בית **ש**מאי על
טענתם שחבר שואל כל מינו הארץ ולכן אין לטהרו, דבי **ש**אלינן
מי**י**נינו **מ**טבילין להו, ולכן נמתה להם.

מתרצת הגמרא: לא השיבו כך כיון שטבילה לבדה אינה מועילה
 לטהר כלים שנטמאו באוהל המת, כיון ש**שטמא מַת כָּעֵי** ו-**צָרִיךְ**
 הוּא מִמִּי חֲטֵאת בַּיָּמִים **שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי** לטומאתו (במדבר ט יט), ו**כִּנְאָה**
לְשִׁבְעָה יוֹמֵי לֹא מוֹשְׁלִי אִינְשֵׁי – ואין דרך האנשים להשאיל כלי
 לשבעה ימים, ולכן אינו יכול לטהר את הכלי מטומאת מת,
 ומטעם זה אמרו ששמי שכלים אלו טמאים הם, שכיון
 שאפשר לטהרם, העם הארץ ישמע לנו לטהרם בהזאת שליש
 ושביעי, ויכול החבר להשתמש בכלים אלו.

60 הגמרא מקשה שוב על מה שנתבאר שהשואל בלי מעט הארץ

וּנְפִיקָהּ וְנִחְתְּכָהּ רְצוּעָה שֶׁל סִנְדֵּל הַטָּמא בְּטוּמַת מִדְרַס הַזֶּה, וְנִסְתָּלָה לְרִצּוּעָה וְהִנֵּחָהּ עַל פִּי חֲבִית שֶׁל חֶרֶס שְׁהִיָּה בִּה יֵין שֶׁל קוֹדֶשׁ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ נִפְלָה הָרִצּוּעָה לְאוֹיֵר הַחֲבִית, וְנִסְמָאת הַחֲבִית, וְטִימָאָה אֶת הַיֵּין שֶׁל קוֹדֶשׁ שְׁהִיָּה בְּתוֹכָהּ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֲמָרוּ חֲכָמִים, הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרַס, אִם יִרְצֶה נִישָׂא כְּאוֹתוֹ זְמַן גַּם אֶת הַתְּרוּמָה, אֲכָל לֹא אֶת הַקֶּדֶשׁ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָיִי שְׁגוּרוֹ עַל כֵּךְ מִפְּנֵי מַעֲשֵׂה זֶה, בְּתְרוּמָה נָפִי נִגְזָר שְׁלֹא יִשְׁאֵנָה כְּשֶׁנוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרַס. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: הָא מִנֵּי – מִשְׁתַּנּוּ כְּדַבְרֵי שֶׁל רַבִּי חֲנִינְיָה בֶן עֲקֵבְיָא הָיָא, דְּאָמַר לִגְבִי גִזְרָה אַחֲרָה, לֹא אֲסֻרוֹ אֲלֵא בִּידָן וּבִסְפִינָה, וּבְמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, וּבְכִי שִׁיבֹאֵר לַהֲלֹךְ. וְכֵן גִּזְרָה זֶה שְׁנִגְזְרָה מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה, נִגְזְרָה רַק כַּעֲן אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה בַּחֲבִית שֶׁל קוֹדֶשׁ.

מִבְרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאֵי הָיָה הַגִּזְרָה שֶׁעֲלִיהָ דִּיבַר רַבִּי חֲנִינְיָה בֶן עֲקֵבְיָא. מִבִּיאה הַגְּמָרָא: דְּתִנְיָא בְּבִרְיֵיתָא, לֹא יִשָּׂא אָדָם מִי חֲפָתָא וְאִפְרִי חֲפָתָא – אִפְרִי פְרָה אֲדוּמָה וּמִים שְׁנִתְנוּ בָהֶם אִפְרִי זֶה וְעֵבֶרֶם בִּידָן וּבִסְפִינָה, מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה בְּאוֹפֵן זֶה, וּמִטַּעַם זֶה גַּם לֹא יִגְזָרוּ בְּצִדָּה זֶה שֶׁל נֹהַר וְיִרְקָם לְצַד שְׁלוֹ, שְׁדוּמָה לְהוֹשִׁיט וְסַפְיָה בְּאוֹיֵר הַנְּהַר כְּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, וְלֹא יִשְׁמֹם עַל פְּנֵי הַמִּים, וְכֵן לֹא יִרְבֵּב עַל גִּבִּי בְּהִמָּה וְלֹא עַל גִּבִּי חֲבִירֵי כְּשֶׁהֶם בִּידָה, אֲלֵא אִם בֶּן הָיִי רְגֵלֵי שְׁלוֹ עֲצָמוֹ נִנְעוּת בְּקִרְקַע הַנְּהַר, שְׁאוֹ אִינוּ בְּאוֹיֵר הַנְּהַר אֲלֵא בְּקִרְקָעוֹ וְאִין זֶה כְּסַפְיָה. אֲכָל מְעַבְרִין עַל גִּבִּי הַנֶּשֶׁר כְּשֶׁרְגִלִּי נִנְעוּת בּוֹ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁנֶּחֱשַׁב שְׁהוּא עַל קִרְקָע וְלֹא עַל נֹהַר. וְאַחֲרֵי הַיִּידָן וְאַחֲרֵי שְׁאָר הַתְּהִירוֹת בְּכָלל גִּזְרָה זֶה. רַבִּי חֲנִינְיָה בֶן עֲקֵבְיָא אָמַר, לֹא אֲסֻרוֹ לְהַעֲבִיר מִי חֲטָאת וְאִפְרִי חֲטָאת אֲלֵא בִּידָן וּבִסְפִינָה, וְזֶה בְּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כְּפִי שִׁיטוּפֵּר לַהֲלֹךְ, אֲךָ לֹא בִּשְׁאֵר הָאוֹפְנִים הַמְּזוּכָרִים לַעֲלֹל.

מִבְרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאֵי מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה שֶׁמִּחֲמַתּוֹ גִּזְרָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, מַעֲשֵׂה בְּאֵדָם אֶחָד שְׁהִיָּה מְעַבְרִין מִי חֲפָתָא וְאִפְרִי חֲפָתָא בִּידָן וְהִיָּה בִּסְפִינָה, וְנִמְצָא בְּיוֹת מֵת תַּחֲבוֹב בְּקִרְקַעֲתָהּ שֶׁל הַכְּסִיפָה, וְהִיאֲהִילוּ מִי וְאִפְרִי חֲטָאתָה עַל הַטּוּמָאָה וְנִטְמָאוּ, וְנִפְסְלוּ מִהֶאֱדָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֲמָרוּ חֲכָמִים, לֹא יִשָּׂא אָדָם מִי חֲפָתָא וְאִפְרִי חֲפָתָא וְעֵבֶרֶם בִּידָן וּבִסְפִינָה. וְנִחְלָקוּ חֲכָמִים וְרַבִּי חֲנִינְיָה בֶן עֲקֵבְיָא, הָאֵם גִּזְרָה דְּוֹקָא כְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, אוֹ גַּם בְּכָל אוֹפֵן הַדּוּמָה לוֹ.

הַגְּמָרָא מִסְתַּפֶּקֶת כַּמָּה סַפְקוֹת בְּנוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרַס: א. אִיבְעִיָא לְהוֹ, נִאֲמַר בְּמִשְׁנָה שֶׁהַנּוֹשֵׂא סִנְדֵּל טָמֵא בְּמִדְרַס הַזֶּה לֹא יִשָּׂא קוֹדֶשׁ, וְיֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק סִנְדֵּל מְחֹרֵר מְחֹר, הָאֵם גַּם בּוֹ גִּזְרָה שֶׁהַנּוֹשֵׂא לֹא יִשָּׂא קוֹדֶשׁ, שְׁלֹא יִבֹּא לִישָׂא סִנְדֵּל טָמֵא כְּשֶׁנוֹשֵׂא קוֹדֶשׁ. ב. זֶה וְדֹאֵי שְׁכֹאשֵׁר נוֹשֵׂא טוּמָאָה לֹא יִשָּׂא חֲבִית פְּתוּחָה, אֲךָ יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק חֲבִית פְּתוּחָה שֶׁאִין חֶשֶׁשׁ שְׁמָא תִּפְּלוּ הָרִצּוּעָה לְאוֹיֵר הַחֲבִית מְחֹר, הָאֵם גַּם בִּה גִּזְרָה שְׁלֹא יִשָּׂא טוּמָאָה בַּעֲדוֹ נִשְׁאָה, שְׁמָא יִשָּׂא חֲבִית פְּתוּחָה וְתִפְּלוּ הַטּוּמָאָה לְתוֹכָהּ. ג. אִם עֵבֶר וְנִשָּׂא אֶת הַקּוֹדֶשׁ כְּשֶׁנֹּשֵׂא אֶת הַסִּנְדֵּל הַטָּמֵא בְּמִדְרַס, מְחֹר, הָאֵם רַק גִּזְרָה שְׁלֹא יִשָּׂא לְכַתְּחִילָה, אוֹ שְׁגוּרוֹ גַּם שְׁאֵם עֵבֶר וְנִשָּׂא הַקּוֹדֶשׁ טָמֵא מִדְּרַבְּנָן. מִחְלוקֶת לִגְבִי הַסֶּפֶק הָאֲחֵרוֹן: רַבִּי אֵילָא אָמַר, אִם עֵבֶר וְנִשָּׂא טָמֵא. וְרַבִּי יִרְמְיָא אָמַר, אִם עֵבֶר וְנִשָּׂא מְחֹרֵר, שְׁהִיָּה הֵטַעַם שְׁגוּרוֹ הוּא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, וְחִשְׁשׁוּ לְכַתְּחִילָה שְׁמָא יִקְרָה מַעֲשֵׂה זֶה, אֲךָ בְּדִיעֵבַד לֹא גִזְרָה לְטַמָּא.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: בְּלִים הַנִּמְנָרִים בְּתַהֲרָה בּוֹ צְרִיכִין טְבִילָה לְקוֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לְתַרומָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָרִי כָּלִים מִקְבָּלִים טוּמָאָה רַק בַּגֹּמֵר עֲשִׂיתָם (כָּלִים פ"ב מ"ו, פ"ד מ"ד, ו"ד), וְכָלִים אֲלוֹ דְּנִמְנָרִינְהוּ מֵאֵן – מִי גֹמֵר מִלֵּאכְתָּם, אֲלִימָא דְּנִמְנָרִינְהוּ – אִם נִפְרַשׁ שְׁגוּמָר מִלֵּאכְתָּם הָבַר הָאוּכַל וְשׁוּמֵר כָּלִיו בְּטַהֲרָה, קֶשֶׁה לָמָּה לְהוֹ מְבִילָה, הָרִי שׁוּמֵרִם בְּטַהֲרָה. וְאֵלֵא נִאֲמַר דְּנִמְנָרִינְהוּ עִם הָאֲרִין, הָרִי לִפִּי זֶה קֶשֶׁה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, וְכִי נִמְנָרִין בְּתַהֲרָה קָרִי לְהוֹ, הָרִי עִם הָאֲרִין הוּא וְאִינוּ נֹהַר מִן הַטּוּמָאָה.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּה בְּרַ שִׁילָא אָמַר רַב מִתְּנָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לְעוֹלָם דְּנִמְנָרִינְהוּ חֲבִיר – מִדּוּבָר שֶׁחֲבֵר גֹּמֵר מִלֵּאכְתָּם, וְגִזְרָה עֲלֵיהֶם

טוּמָאָה מִשּׁוּם צִינּוּרָא וְרוֹקֵן דְּעֵם הָאֲרִין שְׁמָא נִיתוּ עֲלֵיהֶם וְטִימָאִם בַּעֲדוֹם בִּידוֹ שֶׁל חֲבִיר.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: דְּנִפְלֵ אִימָת – אִימָתִי נִפְל רוֹקֵן שֶׁל עִם הָאֲרִין, אֲלִימָא מְקַמֵּי דְּלִינְמִירָה – קוֹדֶם גֹּמֵר מִלֵּאכְתָּ הַכְּלִי, הָא עֲדִיין לֹא מְנָא (כָּלִי) הוּא, וְאִינוּ מִקְבָּל טוּמָאָה אִף אִם נִיתוּ עֲלֵיו רוֹק הַזֶּה, וּמִדּוּעַ צְרִיךְ טְבִילָה, וְאֵלֵא תִּאֲמַר שְׁמָא בְּתָר (אֲחֵר) דְּנִמְנָרִיָּה לְכָלִי נִפְל הָרוֹק, הָרִי אִין לְחִשׁוּשׁ לְכָךְ מִשּׁוּם שֶׁחֲבֵר מִיִּתְרָה וְהִירָה בְּהוּ – נֹהַר בְּכָלִי, שְׁלֹא יִטְמָאֵם עִם הָאֲרִין.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם הַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׁמָא נִפְל הָרוֹק מְקַמֵּי (לִפְנֵי) דְּנִמְנָרִיָּה חֲבֵר לְכָלִי, שְׁהִיָּה בִּשְׁעָה זֶה לֹא נֹהַר בְּכָךְ, וְחִשְׁשׁוּ דְּלִמָּא בְּעִידָנָא דְּנִמְנָרִיָּה לְכָלִי וְנַעֲשֵׂה רֵאיוֹ לְקַבֵּל טוּמָאָה, עֲדִיין הַצִּינּוּרָא (רוֹקֵן) שְׁנַפְלָה עֲלֵיו לָחָה הָיָא, וּבְאוֹפֵן זֶה נִטְמָא הַכְּלִי, וְלִכֵּן גִּזְרָה עַל כָּל הַכָּלִים שְׁלֹא נֹהַרוּ לְשׁוּמֵרִם בְּטַהֲרָה מִתְחִילָת עֲשִׂיתָם, שִׁדְּהוּ צְרִיכִים טְבִילָה לְקוֹדֶשׁ.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְדוֹן בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה, שְׁכָּלִים הַנִּגְמָרִים בְּטַהֲרָה צְרִיכִים טְבִילָה לְקוֹדֶשׁ. מִדִּיקָתָה הַגְּמָרָא: מְבִילָה אִין (כֵּן), אֲךָ הָעֵרֶב שְׁמֵשׁ – שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ לֹא, שְׁהִיָּה שְׁנֵי רַק שְׁצִירֵךְ טְבִילָה וְלֹא אֲמָרוּ גַּם הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ.

הַגְּמָרָא מִבִּיאה מִחְלוקֶת תְּנָאִים הָאֵם כָּלִים אֲלוֹ צְרִיכִים הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: לִפִּי דִּיקָה זֶה נִמְצָאָה מִתְּנִיתִין דְּלֵא בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, דְּתֵנֵן בְּמִשְׁנָה (פְּרָה פ"ה מ"ד) בַּעֲנֵן עֲשִׂיתָ כָּלִי לֹאֲפֵר פְּרָה, שְׁפִיפֶרֶת שְׁחִתְכָּה לְחֲפָתָא – קֶנָה עֵץ חָלוּל שֶׁחֲתוּבוֹ לְהִנִּיחַ בְּתוֹכּוֹ אִפְרִי פְרָה אֲדוּמָה, וּבְמַעֲשֵׂה זֶה נַעֲשֵׂה כָּלִי וְצִירֵךְ טְבִילָה לְקוֹדֶשׁ כָּל הַכָּלִים הַנִּגְמָרִים בְּטַהֲרָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר, וְיִטְבֹּל מִיד, וְאִינוּ צְרִיךְ לְטַמָּא כְּשֹׂאֵר כָּלִי פְרָה, שְׁכִיין שֶׁטַעוֹן טְבִילָה נִחְשַׁב טָמֵא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, וְיִטְבֹּא אֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת וְאַחֲרֵי כֵן יִטְבֹּל, מִשּׁוּם שֶׁבְּטוּמָאָה כּוֹז שֶׁל גֹּמֵר כָּלִי אִין הִיכַר שְׁמוּתוֹר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי שֶׁהִטְבִּילוּהוּ מִטּוּמָאָה גִּמּוּרָה גַּם קוֹדֶם שִׁיעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ, וְלִכֵּן יֵשׁ לְטַמָּא טוּמָאָה אַחֲרָה.

וְהִינֵן בְּה – וְדוּנו בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה, דְּתַתְּכָה לְשׁוֹפּוֹרֶת מֵאֵן (מִי), אֲלִימָא דְּתַתְּכָה חֲבִיר, לָמָּה לִי מְבִילָה לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, הָרִי אִינָה טוּמָאָה, וּמִמִּלָּא לֹא יוֹעִיל לְהַטְבִּילָה מִשּׁוּם הִיכַר שְׁפִרָה נַעֲשִׂית בְּטוּבֵל יוֹם, שְׁהִיָּה הִיא לְגַמְרֵי טַהוּרָה. וְאֵלֵא נִאֲמַר דְּתַתְּכָה עִם הָאֲרִין טוּמָאָה מִשּׁוּם מִגְעוֹ, קֶשֶׁה, בְּהָא לִימָא – וְכִי בּוֹזֵא יֹאמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹא דִי טוּמָאָה שְׁעֲלִיו וְאִמְרֵי יִטְבֹּא וְיִטְבֹּל, הָא מְנָא וְקָאֵי מִחֲמַת גֹּמֵר עִם הָאֲרִין, וְדוּדֵי צְרִיךְ הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ.

וְאָמַר רַבָּה בְּרַ שִׁילָא אָמַר רַב מִתְּנָה אָמַר שְׁמוּאֵל לְבֹאֵר דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה, לְעוֹלָם מִדּוּבָר דְּתַתְּכָה חֲבִיר, וְטַמָּא מִשּׁוּם צִינּוּרָא (רוֹקֵן) דְּעֵם הָאֲרִין שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ דְּנִפְלָה עַל הַשְּׁפּוֹפֶרֶת. וּמִבְרַרְת הַגְּמָרָא: אִימָת נִפְל, אֲלִימָא מְקַמֵּי דְּלִינְמִירָה – לִפְנֵי שֶׁחֲתָךְ אֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת, הָא עֲדִיין לֹא מְנָא הוּא וְאִינוּ מִקְבָּלֵת טוּמָאָה, וְאֵלֵא בְּתַר דְּתַתְּכָה, הָרִי אִז כְּבֵר מִיִּתְרָה וְהִירָה בְּהַחֲבֵר לְשׁוּמֵרָה שְׁלֹא תִקְבַּל טוּמָאָה שְׁמָא תִיגַע בְּקוֹדֶשׁ קוֹדֶם שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ לְפִרָה. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם הַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׁנַפֵּל מְקַמֵּי דְּלִינְמִירָה, וְהַחֲשֵׁשׁ הוּא דְּלִמָּא בְּעִידָנָא דְּתַתְּכָה, הַצִּינּוּרָא (רוֹקֵן) עֲדִיין לָחָה הָיָא, וּבַחֲתִיכַת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת כְּשֶׁנַּעֲשִׂית כָּלִי, הָרוֹק עֲדִיין לֹא נִטְמָאֵת מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן אֲמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁנֶּחֱשַׁבֵּת טַמָּאָה וּמִטְבִּילָה מִיד, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא חֲשֵׁשׁ לְכָךְ.

מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הוֹכַחְתָּה שֶׁמִּשְׁנַתְנוּ אִינָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר: בְּשִׁלָּמָא לְרַבִּי הַסּוֹבֵר שְׁהִיוּ מִטְמָאִים אֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת לֹאֲחֵר גֹּמֵר מִלֵּאכְתָּה, תִּינִין דְּאִיבָא תִּיבִירָא לְצִדְקִין, שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בְּכָלִי שְׁהוּא טְבוּל יוֹם. וּמִקִּימִים מַה שֶּׁנֶּשֶׁן, דְּתֵנֵן בְּמִשְׁנָה (פְּרָה פ"ג מ"ז), מְסַמָּאִין תִּיז אֶת הַבְּהֵן הַשּׁוֹרֶף אֶת הַפֶּהָר בְּנִינֵית שְׁרִץ, כְּדִי לְהוֹצִיא מִלְּפָן שֶׁל צִדְקִין שְׁהִיוּ אוֹמְרִים בְּאֵדָם וְכָלִים שֶׁנִּשְׁתַּהוּ וְהֵם כְּבֵר מְעוֹרְבֵי שְׁמֵשׁ הִתְהַ נַּעֲשִׂית הַפֶּהָר הָאֲדוּמָה, וְלִכֵּן טִימָאָה וְהִטְבִּילוּהוּ וְהִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ כְּשֶׁהִיא טְבוּלָה יוֹם. אֵלֵא לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר שְׁלֹא הִיוּ מִטְמָאִים אֶת הַכָּלִי אֲלֵא מִטְבִּילִים אוֹתוֹ מִיד כָּל הַכָּלִים הַנִּגְמָרִים בְּטַהֲרָה, אִי אֲמָרֵת בְּשִׁלָּמָא בְּעִלָּמָא – בִּשְׁאֵר קוֹדֶשׁ בְּעִידָן הָעֵרֶב שְׁמֵשׁ בְּכָלִים הַנִּגְמָרִים בְּטַהֲרָה וְלֹא דִי בְּטְבִילָה, וְלֹא

חגיגה: חומר בקודש – פרק שלישי דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמט רש"י

ונפסקה רצועה של סנדלו – מדרס חוב היתה, ונטלה בידו, ומתוך כך נפלה לאויר החבית. ו' חנניה בן עקביא – דאמר: כל מקום שגורו חכמים על דבר על מעשה שהיה, לא גזרו אלא בדוגמת המעשה, ובאותו דבר. הלכך: בקודש היה מעשה, ובקודש גזרו. ולא יעמוד בצד זה – של נהר. אלא אם כן רגליו נוגעות בקרקע – משום מעשה שהיה בספינה, בדלקמן, וכל ספינה מהלכת באויר, וגזרו על האוירות כולן. אבל מעבירי על חשור – והואיל ורגליו נוגעות בו. אלא בידן – ולא בשאר נהרות. אבל משיטין על פניו, ועומד בצד זה ויורקם לצד הארץ – ודאי גזרו עליו, חבית עליו ונטמא. איבעיא להו סנדל טמא – הא דאמרת דגזרו עליו שלא ישא קודש עמו. סנדל טהור מאי – מי גזר סנדל טהור אטו טמא או לא? חבית פתוחה – ודאי גזרו עליו, חבית סתומה מאי? ומשום צינורא דעם הארץ – שמא יתנו עליה רוק מפי עם הארץ כשחבר אותו בו. הא לאו מנא הוא – ולא ליטמא בכך. עדיין לה

ונפסקה רצועה של סנדלו, ונטלה והניחה על פי חבית, ונפלה לאויר החבית, ונטמאת. באותה שעה אמרו: הנושא את המדרס נושא את התרומה, אבל לא את הקדש. אי הכי תרומה נמי? הא מני – רבי חנניה בן עקביא הוא, דאמר: לא אסרו אלא בידן ובספינה, ובמעשה שהיה. מאי היא? דתנא: לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ועבירים בידן ובספינה, ולא יעמוד בצד זה ויורקם לצד אחר, ולא ישיטם על פני הפנים, ולא ירפב על גבי בהמה, ולא על גבי חבירו, אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע. אבל מעבירי על גבי הגשר ואינו חושש. אחד תירדן ואחד שאר הנהרות. רבי חנניה בן עקביא אמר: לא אסרו אלא בידן, ובספינה, ובמעשה שהיה. מאי מעשה שהיה? דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בידן ובספינה, ונמצא פיות מות תחוב בקרקעיתיה של ספינה. באותה שעה אמרו: לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ועבירים בידן ובספינה. איבעיא להו: סנדל טמא, סנדל טהור מהו? חבית פתוחה, חבית סתומה מהו? עבר ונשא מהו? רבי אילא אמר: אם עבר ונשא – טמא, רבי זירא אמר: עבר ונשא – טהור. פלים הנגמרים במהרה כו'. דגמרינהו מאן? איליא דגמרינהו חביר – למה להו טבילה? אלא דגמרינהו עם הארץ – נגמרו בטהרה קרי להו? אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: לעולם דגמרינהו חביר, ומשום צינורא דעם הארץ. דנפל אימת? איליא מקמי דליגמריה – הא לאו מנא הוא. אלא בחר דגמריה – מזהר וזהר בהו! – לעולם מקפיה דגמריה, ודלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא. טבילה – אין, הערב שמש – לא. מתניתין דלא פרבי אליעזר. דתנן: שפופרת שחתכה לחטאת, רבי אליעזר אמר: וטבול מיד, רבי יהושע אמר: וטמא ואחר כך וטבול. והיונן פה: דחתכה מאן? איליא

רצועה של סנדלו – אף על גב דגבי טומאה כתיב כלי, והאי רצועה לאו כלי הוא, מדלא שרינן ליה לטלטל בפרק אלו קשרים (שבת קיב,א): אבי קא אזיל בתר רב יוסף, איפסיק ליה רצועה דסנדלא. ומוכתא דאסור לטלטלה, אלמא לאו מנא הוא צריך למימר: כגון דנשתייר בהך רצועה, דאיכא מנא דהדיוט יכול להחזירו, ומיהו בירושלמי מצינו: ונפסקה סנדלו.

לא ישא אדם מי חטאת – ואפילו רבנן דלא בעו כמעשה שהיה, מכל מקום לא אתמור מיהא לקדש, רק לחטאת. מות תחוב בקרקעיתיה של ספינה – והא דאמר בפרק דם חטאת (זבחים צג,א): מי חטאת שנטמא, מטהרין, שכן נדה מקבלת הזאה – היינו בשאר טומאות, אבל בטומאת מות נפסלו.

לעולם דגמרינהו חביר – ונהוג לאכול על טהרת קודש משום צינורא דעם הארץ איכא שאינו אוכל על טהרת הקדש, רק על טהרת התרומה, שטהרתה טומאה היא אצל הקדש. ואי אין צינורא דחבר טמא – מוקמינן ליה בעם הארץ ממש, והיה קשה למורי: אמאי מוקמינן הכי? לוקמי אפילו בחבר עצמו, ונטמא מחמת הצינורא, ומשקה ניגורו וניטמא הכל מחמת הידים דשניות הן? ונראה לו ידיים שניות הן אין להם דררא דאורייתא רק דרבנן, וידים מטמא כלי ממשק דרבנן, וזהו ליה מעלות בתרייתא ולא קמייתא.

טבילה אין הערב שמש לא – מדלא תנא בהדיא. וכי תימא: אם כן הייתי אומר דלתרומה טבילה מיהא בעיא ויש לומר: דליכא למעטי בהכי, דאם כן לימא בהדיא: צריכין טבילה לתרומה והערב שמש לקדש. דרב רבינו אלחנן. שפופרת שחתכה לחטאת – והא דאמרין (יומא ב,א): כל מעשה דהו געשין בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, והכא שפופרת של עץ היא וכן תנן: צלוחית שהניחה מגולה ומנאה מבכוסה, וסתם צלוחית של חרס! התם דוקא בשעת עשייה בתוך שבעה ימים, לפי שהיו מקילים לעשותה במעורבי שמש – והו מתמירין בה שאר חומרות דלא ללולא בה, אבל בשאר ימים אין לחוש.

מטמאין היו את הכהן השרוף את הפרה – פשרי: נוגעים היו בו שרץ. אך בתוספתא לא משמע ליה, רק במגע עצמו לחוד. והכי תניא בתוספתא: כל שבעה ימים היו אחוז הכהנים רגילין לפרוש הימנה, וביום השמיני היו נוגעים בו ומטמאין אותו, וחוזרין ומטבילין אותו ונעשית בטבול יום. וזה לשון התוספתא: מעשה בצדוקי הכהן שביקש לשרוף את הפרה, והיה רוצה לשרופה במעורבי שמש. ושעמו רבן יוחנן בן זבאי, וסמך ידיו עליו, ואמר לה אישי כהן גדול, כמה נאה לך להיות כהן גדול. ירד וטבל בו. נהי שאין הצדוקין חוששין אותה טומאה מה שנוגע בו עכשיו, ולא מעלה של פרה מה שלא נגעו בו כל שבעה – מכל מקום הכל רואין לדברי חכמים שנוגע עם הארץ מטמא, ונגעו בו ביום שמיני שיש לעשותה בטבול יום.

עשאוה כטמא מה בשביעי שלו – כלומר: לבתר הזאה, וכי תימא: אם כן טבילה לא לבעי? איכא למימר: דאף לאחר הזאה בעי טבילה, כדמפרש רבינו תם בפרק שלישי דמגילה, דשתי טבילות יש: אחת לפני הזאה, ואחת לאחר הזאה.

עשאוה

יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו – בפרק "רבי עקיבא" (שבת פד,ב) עבד קל וחומר: ומה פכין קטנים שטוהרים בוב כו', שאין להם תוך הראוי למגע בשר בוב, טמאים במת, מפני שטמא במדרס – אינו דין שטמא במת. והקשה הרב רבינו אברהם: מכל הכלים ליעבד קל וחומר שאין בני מדרס, כדאמרין הכא: עמוד ונעשה מלאכתנו – טמאים במת, מפני כו', ועוד קשה לרבונו יצחק:

ליעבד קל וחומר מכלי חרס גדולים, שטוהרים אפילו פתוחים במדרס הוב, כדאיתא בפרק "רבי עקיבא" (שם) ודיליף מדכתיב (במדבר טו) "וכל כלי פתוח אשר אחר צמיד פתיל עליו" בטומאת מת משתעי קרא. מפני כו', ויש לומר: דלא דמי, דכל הכלים הא דלא מטמאו מדרס – לאו משום דכלי הן, אלא משום דלאו בני מדרס נינהו, דלא שייך שם. וכן בכל חרס גדולים דטוהרים במדרס, וטמאים בשאר טומאת הוב – התם משום טומאת מת ושרץ (בתוך) דחמנא תליא, דאיתקש לשק כל כלי עץ, אבל טומאת מדרס – לאו מטעם תוך הוי, אלא מטעם מיוחד לשיבה. הלכך, מפני שטמא מדרס, והוא דינו – לא יטמא במת, כיון דלית ליה תוך. אבל השתא עבדינן קל וחומר מפכין קטנים, שטוהר בהם מגע והסס, שישנן בכלל גדולים ושייך בהם מטעם תוך, והכא טוהר מטעם גורת החבוב, דכיון דלא שייך בהם מגע בשר הוב – גם מגע שער ומענינו לא שייך בהם, ושם אפילו הכי הן לטומאת מת בגדולים, של כן דמפני שיש שם גם טומאה דוב, כגון מדרס, שטמא במת. והו' לא שייך לחלק, שכן מיוחד לשיבה, דהואיל ומהני בו חזר שיבה, דלא שייך לפכין קטנים מטעם תוך, ואפילו הכי ידו טמאים מדרס הוב, הוי הקל וחומר גמור, והאיל ולית להו טומאת תוך דשיכא בהו. הרב רבינו יצחק.

שאם נגע טבול יום במקצתו – הקשה הרב רבינו נסים גאון: דמשמע הכא דנתקדש בכלי, מדמהני בדו צרוף, ואילו בשלדו פרק "טרף קלפ"ר" בימא (מד,ב): נתפור לו קב גחלים – מכבדן לאמה. והכי מבכבדן: הא מפיסדי בקדשו ותירץ רבינו שלמי דמכילתין מוקמי לה בשל יום הכפורים והיא דהכא. וזה לשון ירושלמי: ר' יוסי בר חנינא בשם ר' יוחנן: מפני מה אומרים שני מנחות מחברין את עצמן – מפני שנוקדו לכליין, ר' אחא אומר בשם ריש לקיש: יודעים היו שכל שרת מחברין, מה באו להעיד – על הסלחות על הלבונה ועל הקטורת ועל הגחלים. נידח סולת, קטורת ולבונה גחלים מאי? אמר ר' בון: תיפטר בגחלים של יום הכפורים, שבמה שהיה חותה היה מכניס. אבל של כל יום – לא, כהדיא דתנן: נתפור ממנו קב גחלים מכבדו לאמה. ומיהו, הרב רבינו יצחק היה מפרש דירושלמי הכי: גחלים מאי? כלומר, למד פוסל את כולם, כיון שיש הרבה שאינו צריך? ומוקי לה בשל יום הכפורים, דהכל צריך. והוא הדין דמצי לאוקמי במחתה של כל יום, אלא משום דלא פסיק ליה אי מחתה של כסף שחוחה בה קדושה אי לא, וכלי שרת מחברין משמע כל כלי שמכניסין, דמאי דלבונה וקטורת. וכי תימא: הא אמרינן בסמוך דמדרבנן מיהא, אפילו שאינו צריך לכלי – כלי נמי מערין איכא למימר. היינו למאן דאמר צירוף דאורייתא, אבל למד צירוף דרבנן – לא יעיל כלום. והשתא דאתנין להכי, גם מה שהקשה הרב ר' נסים יתכן דכלי אינו מצרף רק הראוי לו, ומה שאין צריך לו בו ביום – אין בכך כלום אם מפסיקו. ורבינו תם מותר: דכלי שרת אין מקדשין אלא לדעת. אך קשה להרב רבינו אלחנן: דפלוגתא היא שילוי "לולב וערבה" (סוכה מט,ב) ויש אומרים מקדשין ומיהו, פרק קמא דמנחות (ו,א) ובה"תורה" (ע"ה), איכא מאן דמוכח מן "ולקחו את כל כלי השרת" (במדבר ד) דאין מקדשין אלא לדעת. ופלוגתא דאמוראי הוא דהוי, דלא אשכחן פלוגתא דתנאי. ויש מפרשים: מחתה דכסף אינה קדושה כי אם אותה שמערה בה, ונתפור לו קב גחלים דמכבדן לאמה – איירי במחתה של כסף. וקשה להרב רבינו אלחנן: דהא מובח מקדש את דבר הראוי לו! ולא ידענא מאי תיובתיה, דהא מוריד גחלים מן המזבח לארץ פליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש, משמע דלא שייך בגחלים ראוי למזבח.

והא דרבנן הוא – משמע: הא לאו הכי – הוה שייך שפיר צירוף דאורייתא, מדלא קדייק רק מ"הוסיף". ועוד: מדקאמר מנאי דהא צירוף מדרבנן – אלמא דאית ליה דאורייתא. וכן בפרק שני דפסחים (לה,א): "והבשר כל טוהר יאכל בשר" – לרבות עצים ולבונה. וכן בפרק שני דחולין (לו,ב): אלא חיבת הקדש מכשרת דאורייתא מנלן כו', אלא מסיפא: "כל טוהר יאכל בשר" – לרבות עצים ולבונה. ובפרק "כל הפסולים" (ובדחם לד,א) טמא שאכל קדש לפני זריקה, חו' אומר: לוקח, חו' אומר: אינו לוקח. אבל בטומאת בשר – דברי הכל לוקח, דאמר קרא: "והבשר כו'" ואמר מר: לרבות עצים ולבונה. אלמא: עיקר קרא להכי הוא דאיתא. ובפרק "כל שעה" (פסחים כד,ב): "והבשר" למד לרבות עצים ולבונה. בשר למד לי – לרבות אימורין כו'. והא דקאמר בובדין שילוי "ב"ש" (מו"ב, א) דהאמר מר: "והבשר" – לרבות עצים ולבונה! ומשני: דלפסול בעלמא. התם מדאורייתא מיהא הוי פסול להקריבה, ולא קאמר דהוי פסול אלא לאפוקי איכא דאמר התם לוקח. וכי אומרים בפסחים (לה,א): עצים ולבונה בני קבלת טומאה נינהו וכי אובלין יניחיה אלא מעלה דאורייתא מיהא הוי, ומעלה דלאו אובל הוא ושוי ליה אובל. וכן מייית התם: העריב שמשו אוכל בתרומה כו'. הביא בפרתו כו' והאי גברא חו', אלא מעלה. והתם דאורייתא הוא, דהא ב"הערל" (יבמות ע"ה) מפקי ליה מקרא. דקאמר: שלשה קראי כתיבי. והשתא משמע דלעולם הוי צירוף דאורייתא גבי עצים ולבונה, וכי קאמר התלמוד בפרק "הקומץ רבה" (מנחות כ"א, א) יצאו עצים ולבונה שאין מקבלין טומאה – יש לומר דרצונו לומר בלי הבשר, אף על גב דחיבת הקדש מכשרת דאורייתא, מכל מקום לא פסיק ליה כיון דעצי חולין לא מקבלי טומאה דאורייתא אפילו בהבשר, אי לאו יתורא דקרא. אם כן איכא למימר דלא מרבין אלא בהבשר, וכי קאמר בפסחים (ט"ז, א): אלמא צירוף דרבנן – דעדותו דרבי עקיבא דרבנן, אבל עצים ולבונה – לעולם דאורייתא. ולא כפישר רש"י דקאמר, דדייק התם צירוף דגבי מעלות דרבנן. ולרבי עקיבא דעצים ולבונה לאו בנות קבולי טומאה נינהו דאורייתא, דלאו אובל הוא – לא יתכן, כדפרישית בכל הני שהבאתי. וגם משמעות דשמעתין לא משמע הכי, אלא דייק דצירוף דרבנן מהא דקתי רישא: העיד רבי שמעון על אפר טהטא וכי ואפר טהטא

עשאוה כטמא שרין – לעולם בעלמא לא בעי הערב שמש רבי אליעזר כללים הנגמרים בטוהרה, ואפילו הכי איכא הכירא. לפי ששופרת של טהטא עשאו כאלו נגעו בשרץ לענין מניין ראשון ושני, הלכך: אי לאו דפרה נעשית בטבולי יום – זו היתה צריכה הערב שמש. **אלא מעתה** – דלא עשאוה אלא כטמא שרץ. **לא תטמא אדם** – דהא טמא שרץ לאו אב הטומאה הוא, ואינו מטמא אדם. שלא

מצניו טומאה לאדם וכלים הנוגעין בטמא שקיבל טומאה מאחרים חוץ מטמא מת, שנאמר: "והנפש הנוגעת טהטא עד הערב" (במדבר ט"ז). **כטמא מת** – כאילו נטמא במת שמתמא אדם. לא חידשו דבר בפרה – אף על פי שעשו בה מעלות הרבה, בשביל הולול הזה שהיו מטמאין בהן השורפה לעשותו טבול יום – לא חידשו בגורות מעלותיה דבר שאינו מצי בשום מקום. ואם כשאמרת שעשו בה כלים הנגמריין בטוהרה כטמא מת – הרי אין לך חרוש גדול מזה. **שלא אמרו** קורדום **מטמא מושב** – כלומר: לא נתנו טומאה בפרה לכלי שאינו ראוי לטומאה, כגון לומר קורדום שאינו מיוחד לשיבה ואינו נעשה אב הטומאה במושב הוב בפרה. אבל בכלי הראוי לקבל טומאה – חידשו בה לעשות שאינו נוגע במת כנוגע במת. תריב חצי סאה. **אשר ישב** – מדלא קרינן "אשר ישב" למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד לישוב שם תמיד. הוסיף **רבי עקיבא** כו' – רישא קתני העיד רבי שמעון על אפר טהטא שנגע טמא במקצתו פסל את כולו. לבונה ונחלים – אף על גב דלאו אוכל נינהו – חיבת הקדש מכשרת לטומאה. **פסל את בולן** – לפי שהבלי מצרפן יחד. והך עדות מדרבנן היא, מדקתני רישא על אפר טהטא כו'. וההיא דהא על כרחך דרבנן היא, דאי מקרא דר' חנין – ליכא למילף אלא קדשי מזבח, אבל אפר פרה – לא.

עשאוה כטמא שרץ. אלא מעתה לא תטמא אדם! אלא תנאי: חותכה ומטבילה – טעון טבילה. ואלא, עשאוה כטמא מת. אי הכי, תיבעי הוואת שלישי ושביעי! אלא תנאי: חותכה ומטבילה – טעון טבילה, מטבילה – אין, הוואת שלישי ושביעי – לא! אלא: עשאוה כטמא מת בשביעי שלו. והתנאי: מעולם לא חידשו דבר בפרה! אמר אבוי: שלא אמרו קורדום מטמא מושב. פרתנאי: "והיושב על הפלי", יכול פפה סאה וישב עליה, תריב עליה, יהא טמא? תלמוד לומר: "והיושב על הפלי אשר ישב עליו וטמא" – מי שמויחד לשיבה, יצא זה, שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. "הפלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה". מנא הני מילי? אמר רבי חנין, דאמר קרא: "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת" – הכתוב עשאו לכל מה שצפף אחת. מתיב רב פהנא: הוסיף רבי עקיבא: הסלת והקטרת והלבונה והנחלים, שאם נגע טבול יום במקצתו – פסל את כולו. והא דרבנן היא! ממיא – מדקתני רישא: העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר טהטא שנגע הטמא במקצתו, שטימא את כולו. וקתני: הוסיף רבי עקיבא! אמר ריש לקיש משום ר' קפרא:

לא

חגיגה דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנא

לישיבה, ברתניא בבריתא, נאמר (ויקרא טו ו) 'וְהִישָׁב עַל הַכֹּל אִשָּׁר
יֵשֵׁב עָלָיו הֶזְבּ וּגו' וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, ומכך למדים שמושב הזב
המיוחד לישיבה מטמא באב הטומאה כמגעו. אמנם יבול היית
לומר שאף אם הזב בפה [הפך] כלי שאינו מיועד לישיבה אלא
להניח בתוכו, כמידת סאה, ויֵשֵׁב עָלָיָהּ, וכן אם כפה כלי כמידת
תֵּרָבֵב – חצי סאה, ויֵשֵׁב עָלָיָהּ, יהא הכלי טָמֵא ומטמא משום מושב
הזב. תלמוד לומר בפסוק הנזכר 'וְהִישָׁב עַל הַכֹּל אִשָּׁר יֵשֵׁב עָלָיו וּגו'
וְטָמֵא, שמשמע מתיבת 'יֵשֵׁב' שדווקא מי שְׁמִיּוּחַד לִישִׁיבָה נטמא
משום מושב הזב, ולא כלי שישב עליו במקרה, ולכן יצא זה –
הכלי שאינו מיוחד לישיבה, שְׁהִיוֹשֵׁב עָלָיו אוֹמְרִים לוֹ כשצריכים
לכך 'עָמוּד וְנִעְשָׂה מְלֵאכְתָּנוּ בְּכָלִי זֶה' שזוהו סימן שאינו כלי
המיוחד לישיבה. וזו כוונת הבריתא שלא חידשו דבר בפרה, שלא
חידשו שיטמא על ידי מושב הזב להיות אב הטומאה.
שנינו במשנה: הַכֹּל מִצֶּרֶף מֵהַ שִׁבְתּוֹכּוֹ לִקְדָּשׁ אֲבָל לֹא לְתִרְוּמָה.
מבררת הגמרא: מֵאָה הֵנִי מִלֵּי – מהיכן למדנו דין זה שהכלי מצרף.
משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי חֲנִינִי, דִּין זֶה מִן הַתּוֹרָה, ולמדים זאת ממה
דְּאָמַר קְרָא (במדבר יז יד) 'כֹּה אַחַת עֲשֶׂה וְהָב מְלֵאכָה קְמָרְתָּ, ומכך
שהוצרך לומר 'אַחַת' אף שכבר נאמר 'כֹּה' שמשמע אחת, למדים
שְׁהִבְתּוֹכּוֹ עֲשָׂא לְכָל מֵה שִׁבְתּוֹכּוֹ אַחַת, שמצטרף ונהיה כדבר אחד,
ואם נגע טמא במה שנמצא בצד אחד של הכלי, נטמא גם מה
שבצד השני, אף שאינו נוגע בו. ודין זה הוא בקודש, שהרי
הקטורת קודש היא.
מקשה הגמרא על דעת רבי חנין שצירוף כלי מן התורה: מֵתִיב רַב
בְּהֵנָּה, שנינו במשנה (ערוך פ"ח מ"א), העיד רבי שמעון בן בתירא על
אפר חטאת שנגע טמא במקצתו, שטימא את כולו, והוסיף רַבִּי
עֲקִיבָא והעיד על הפֶּלֶת של מנחות, וְעַל הַקְּמָרְתָּ, וְהִלְכִינוּהָ שְׂבֵאָה
עַם לַחַם הַפָּנִים, וְהַנְּחָלִים שֶׁל הַקְּטוֹרֶת, שְׂאֵם נִגַע מְבֹרָךְ יוֹם בְּמִקְצָתוֹ
שֶׁל אֶחָד מֵהֶם פָּסֵל אֶת כּוֹלָו – כל הנמצא ממנו באותו כלי, שהכלי
מצרפם להיות כאחד. וְהָא – והרי הטמאים בעדות רבי עקיבא,
טומאתם דְּרַבְּנָן הִיא, וּמֵמַאי – מנין מוכח כן, מִדְּקִתְּנִי בְּרִישָׁא שֶׁל
משנה זו קודם עדות רבי עקיבא. הָעִיד רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן בִּתְרִיא עַל
אֲפֵר הַקָּמָתָא – פרה אדומה) שֶׁנֶּגַע הַטָּמֵא בְּמִקְצָתוֹ, שְׂטִימָא אֶת כּוֹלָו,
ובאפר חטאת ודאי הטומאה בצירוף כלי מדרבנן, שהרי אין
ללמוד זאת מִכָּפָּה אַחַת' כיון ששם מדובר בקדשי מזבח, וְקִתְּנִי
בסיפא הוסיף רַבִּי עֲקִיבָא, ומשמע שההוספה היא כפי הדין
הראשון שהטומאה מדרבנן. ומוכח שצירוף כלי אינו מן התורה
אלא מדרבנן, וקשה לרבי חנין.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם כִּרְ קָפְרָא,

אולם בפרה אדומה יש היכר בכך שלא ממתנינים להערב שמש,
כיון שְׁעֲשֹׂאָהּ חֲכָמִים לשפופרת העשויה לצרכי פרה אדומה
בְּטָמֵא שָׂרִין, שהוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלים ומשקים.
וממילא היתה השפופרת צריכה הערב שמש, אלא שחכמים
תיקנו שישתמשו למעשי הפרה בטבולי יום, כדי שיהיה היכר
להוציא מליבם של צדוקים שהיו אומרים שצריכים הערב שמש.
משיבה הגמרא: אֲלָא מַעֲתָה שֶׁתִּירַצְתָּ שֶׁעֲשֹׂאָהּ כְּטָמֵא שָׂרִין, לֹא
תִּטָּמֵא השפופרת אֲדָם, שמיצינו בתורה שמקבל טומאה רק מאב
הטומאה ולא מראשון לטומאה, והנטמא משרץ נעשה רק ראשון
לטומאה, ואם כן אֲלָפָה – מדוע) תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא לגבי החותך
שפופרת לחטאת, שְׁהַחֻתְּכָהּ וּמִכְבִּילָהּ לטהרה כדין כלים
הנגמרים בטהרה, מִעוֹן מְכִילָהּ לטהר עצמו, ומבואר שהשפופרת
מטמאת אדם הנוגע בה.
הגמרא שבה לדחות את הראיה שמשנתנו אינה כרבי אליעזר:
וְאֵלָּא תֵּאֵמַר שְׁעֲשֹׂאָהּ בְּטָמֵא מֵהַ שְׁמִטָּמָא אֲדָם, ולכן טעונה הערב
שמש לקודש, ויהיה בזה היכר שישתמשו בה מיד לאחר טבילה.
משיבה הגמרא: אִי הָכִי שֶׁעֲשֹׂאָהּ כְּטָמֵא מֵהַ, תִּיבְעִי – תהא
השפופרת צריכה הָזֹאת שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי מִמִּי אִפְר פְּרָה כְּדִין כְּלִי
שֶׁנִּטְמָא מִמֶּת. ואם כן אֲלָפָה תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא הַנּוֹכַחַת שְׁהַחֻתְּכָהּ
וּמִכְבִּילָהּ מִעוֹן מְכִילָהּ, ומשמע שדווקא מְכִילָהּ אֵין – אכן טעונה
השפופרת, אֲךָ הָזֹאת שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי לֹא.
הגמרא מנסה לדחות שוב את הראיה: אֲלָא עֲשֹׂאָהּ לטומאת
השפופרת בְּטָמֵא מֵהַ שִׁבְעִי שָׁלוֹ – ביום השביעי לטהרתו לאחר
הזאתו, שעדיין טעון טבילה, ובכך שמשמשים בשפופרת טבולת
יום, יש היכר לצדוקים שמעשי פרה כשרים בטבול יום.
משיבה הגמרא: כִּיצַד נִיתֵן לומר שעשו חכמים טומאת כלי הנגמר
לאפר פרה כטמא מת, וְהִתְנִיָּא בְּבִרְיִיתָא, אף שחכמים עשו בפרה
מעלות רבות, כיון שהיא כשרה בטבולי יום, וחששו שמא יבואו
לזלזל בה, מכל מקום מְעוֹלָם לֹא חִידְשׁוּ דָּבָר בְּפָרָה שֶׁאִינוּ מִצְוִי
במקום אחר, ואם כן כִּיצַד אִפְשָׁר לומר שעשאוה לשפופרת
שנגמרה בטהרה כטמא מת לענין פרה אדומה, הרי אין חידוש
גדול מלגזור טומאת מת על כלי טהור כשבשאר מקומות גזרו
עליו טומאות אחרות.
דוחה הגמרא: אֲמַר אֲבִי, אין הכוונה לומר שלא חידשו לומר
שהכלי טמא אף על פי שלא נגע בטומאה, שזה אכן חידשו
כמבואר, אלא שלא חידשו לומר שהכלי טמא בטומאה שאינו
ראוי לה, והיינו שְׁלֹא אֲמָרוּ שְׁקוּדְרוֹם מְטָמָא מוֹשֵׁב, משום שמן
התורה אינו ראוי להטמא בטומאת מושב הזב כיון שאינו עשוי

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפ"ח המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד עתה, ובדאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

אומרים 'דיו', אלא לומדים לנלמד דין חמור יותר מהמלמד, וכיון
 וכבר למדנו ששלישי פסול לקדש מן התורה, ובפי שיתבאר להלן,
 ואין צריך קל וחומר ללמד זאת, ורק רביעי בקודש למדים שפסול
 בקל וחומר מתרומה כמבואר, נמצא שאם נאמר שדיו להיות פסול
 בשלישי בתרומה, לא יחזיק נלמד אף דין בקל וחומר.
 מבררת הגמרא: שלישי לקדש שפסול מן התורה מניין. משיבה
 הגמרא: דתתבי בשלמים (ויקרא יט) 'והקדש אשר יגע בכל טמא לא
 יאכל, ומי לא עסקין' – וכי לא משמע מ'בכל טמא' שמדובר אף
 דנגע בשר הקודש בשני, שהרי גם שני לטומאה נקרא טמא בתורה.
 ועליו קאמר רחמנא 'לא יאכל', ומבואר שקודש שנגע בשני נהיה
 שלישי לטומאה ונפסל לאכילה. ורביעי בקודש למדים מכלל וחומר,
 היינו הא דאמרן, שלמדים מתרומה.
 שנינו במשנה: ובתרוםה אם נטמא בו' אחת מידי חבירתה
 טהורה, ובקדש מטביל שתיהן, שהיד מטמא את חבירתה בקדש
 אבל לא בתרומה.
 הגמרא מבררת באיזה אופן נאמר דין זה: אמר רב שישני, מה
 שאמרנו שהיד מטמאת את חבירתה, בחיבורין שני, דהיינו שבשעה
 שנגעה היד הטהורה בקודש שנגעה הטהורה, ועל אופן זה
 אמרו שהיד מטמאה את חבירתה, שגזרו חכמים שהקודש טמא
 שמה יבוא ליגע בקודש בידו הטמאה, אבל שלא בחיבורין –
 שנגעה הטהורה בקודש לאחר שפירשה ממנה היד הטמאה, לא.
 מקשה הגמרא: אייתיב אביי, שנינו בברייתא, יד טמאה נגובה
 (יבשה), מטמאת את חבירתה לטמא לקדש, שחבירתה נעשית שניה
 לטומאה, ואינה מטמאת חולין אלא קודש, והקודש נהיה שלישי
 לטומאה, ופוסל קודש אחר להיות רביעי לטומאה, אבל לא
 מטמאת את חבירתה לפסול תרומה, שהתרומה תהיה שלישי
 לטומאה, דברי רבי. רבי יוסי ורבי יהודה אומר, מטמאת את
 חבירתה רק לפסול את הקודש לעשותו רביעי, אבל לא לטמא
 ולעשותו שלישי. וקשה, אי אמרת בשלמא שגם שלא בחיבורין היד
 מטמאת את חבירתה לקודש, היינו רבנן דנגובה – מובן החידוש
 בנגובה דווקא, שאף שאין עליה משקים כאשר נגעה בטהורה,
 ואין לחשוש שהטהורה נגעה במשקים שעל היד הטמאה, עשו
 חכמים מעלה וטימאו הטהורה להיות שניה לטומאה לטמא
 קודש, אלא אי אמרת בחיבורין אין, שגזרו על הטהורה רק בעוד
 הטהורה נוגעת בה, אך שלא בחיבורין לא, מאי רבנן דנגובה – מה
 החידוש בכך שהיד הטמאה יבשה, והרי גם יבשה ראויה היא
 לטמא קודש, שהרי החשש הוא כאמור שמה תיגע היד הטמאה
 בקודש, ובזה אין חילוק בין לחה לנגובה.
 הגמרא מביאה מחלוקת אחרת שממנה למדנו שיד מטמאת
 חבירתה לקודש אף שלא בחיבורים: אימר נמי מחלוקת אחרת
 בדין המשנה, אמר ריש לקיש, לא שני שיד מטמאת את חבירתה
 לקודש, אלא לגבי יד השניה של מי שידו האחת טמאה,

יש אופנים שצירוף כלי הוא מן התורה ויש אופנים שהוא מדרבנן,
 ולא נצרכא – לא הוצרכה עדותו של רבי עקיבא שכלי מצרף
 מדרבנן, אלא לשני מנחה שהיא סולת הנשארת בכלי שרת לאחר
 שקמץ הכהן את המנחה, ועומדת לאכילת כהנים, שאין הכלי
 מצרפה מן התורה, משום שמדאורייתא רק הצירוף לכלי, הכלי
 מצרפו, ושאינו צריך לכלי, אין הכלי מצרפו, ובקטורת שבכף
 שממנה למדו את דין הצירוף, שצריכה להיות בכלי, ולדברי רבי
 עקיבא אהו רבנן ונדרו דאף על גב דאינו צריך לכלי, הכלי מצרפו,
 ולכן אף שירי מנחה שאינם צריכים להיות בכלי, הכלי מצרפם,
 ואם נגעה טומאה במקצת מהסולת, טמאה כולה.
 הגמרא דוחה את התירוץ: תינה – תירוץ זה טוב לענין סלח
 המנחה, שיש לה שירים שאינם צריכים כלי, ועליה אפשר לומר
 שהעיד רבי עקיבא שיש בה צירוף רק מדרבנן מפני שאינה צריכה
 כלי, ומה שצריך כלי מודה רבי עקיבא שמצטרף מן התורה, אולם
 קמורת וכלבנה שצריכים לכלי וגם עליהם העיד רבי עקיבא
 שהכלי מצרפם מדרבנן, ולדברי ריש לקיש היה לכלי לצרפם מן
 התורה אף לדברי רבי עקיבא. מאי אכא למימר – כיצד יבאר ריש
 לקיש את דברי רבי עקיבא שהכלי מצרפם מדרבנן.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, רבי עקיבא
 העיד כגון שצברן על גבי קרפכלא – עור שלוק, שאין לו בית
 קיבול, שמדאורייתא רק כלי שיש לו תוף – בית קיבול מצרף מה
 שבתוכו, וכלי שאין לו תוף אינו מצרף, ולדברי רבי עקיבא אהו
 ו-באו רבנן ותיקנו דאף על גב דאין לו תוף, מצרף מה שמונח עליו.
 מביאה הגמרא מחלוקת בדין צירוף כלי: ופליגא דרבי חנין – ורבי
 חנין שאמר שצירוף כלי לקודש האמור במשנתנו הוא מן התורה,
 חלק אדרבי חייא בר אבא שסבר שאינו מן התורה, דאמר רבי חייא
 בר אבא אמר רבי יוחנן, מעדותי של רבי עקיבא שהכלי מצרף מה
 שבתוכו לקודש נשנית משנה זו – למד רבי דין זה ושנאו במשנתנו,
 ומוכח מדרביו שדין צירוף כלי השני במשנתנו מדרבנן הוא,
 שהרי כבר נתבאר שעדות רבי עקיבא היא שכלי מצרף מדרבנן.
 שנינו במשנה: הרביעי בקדש פסול.
 הגמרא מביאה את הברייתא ששנו בה מעלה זו: תניא, אמר רבי
 יוסי, מניין לרביעי בקדש שהוא פסול, כלומר שטמא אך אינו מטמא
 אחרים, ודין (קל וחומר) הוא, ומה מחופר בפורים – טמא שטבל
 והעריב השמש אך לא הביא קרבנותיו ולא נגמרה כפרתו, שפותר
 לאכול בתרומה, פסול בקדש – אסור לאכול קודש עד שיביא את
 קרבנו, ומכך מוכח שקודש חמור מתרומה, אוכל שנגע בשני
 לטומאה ונעשה שלישי, שפסול לאכילה בתרומה – אם הוא
 תרומה, וכי אינו דין שיעשה רביעי לקדש – שאם יגע שלישי באוכל
 אחר יעשהו רביעי לענין קודש החמור יותר. ואף שהכלל הוא
 שאין למדים בקל וחומר דין שאינו במלמד, ותרומה המלמדת
 פסולה רק בשלישי ולא ברביעי ועל כן לא ניתן ללמוד ממנה
 רביעי, במקום שאם נאמר 'דיו' לא יחדש הקל וחומר אף דין אין

אגרות קודש

ב"ה, ה' מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...כן כותב אשר כשמדבר אודות שחינוך הבנות יהי מבוסס ע"פ תורה ולא רק ע"פ מסורת אומרים לו שזהו

אסור. והנה מופת חי בחיים בדורות האחרונים אשר דיעה זו מושללת ומופרכת וכל המתבונן רואה ההיזק והחורבן
 שהביאה התנהגות זו בזמן האחרון בפרט, ואפילו הרוצה לדייק בשו"ע מבלי הבנה כ"א לפירוש המלות בפשטות
 במלות ובאותיות, הרי ידוע הפס"ד אשר "הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן, לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה
 ומליחה ואיסור יחוד וכיוצא בהם, כל מ"ע שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל ד"ס שהן מוזהרות
 בהן כו' ובימיהם ה' החכם דורש הלכות המצויות ורגילות וצריכות לכל אדם לידע אותן בלשון שמבינים הנשים כו'" (הלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א' ועיין שם המקורים)...
 ...

חגיגה. חומר בקודש – פרק שלישי דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קנג רש"י

1 חטאת מדרבנן, דאינו קודש אלא חול, כדמוכח ב"התכלת" (מנחות נבא), שאין מועלין באפר
2 פרה. וקתני: הוסיף רבי עקיבא, דמשמע דהוה דרבנן כמו רישא, כדרייק הבא. והשאת
3 מתוקמא דרשה דמייתי בכליל התלמוד: "והבשר" – לרבות עצים ולבונה כרבי יהודה ופרק
4 "מנחות והנסכים" (שם קבג). דאי לרבנן – הא משמע אף בשר בטר שחיטה יש לה פדיון.
5 ומיהו, יכילנא לאוקומי כרבנן, ובהקדשו בכליל,
6 וכדומקמינן לה בפסחים, אך איכא לדחות דלא
7 קאי רק אלבונה ולא אעצים. וכן בריש "המנחות
8 והנסכים" פירש בשם הרב רבינו יצחק דעיקר קרא
9 לא קאי רק אלבונה, אבל אעצים לא הוי רק
10 אסמכתא בעלמא. והתם הארכת, ולא שייך
11 הכא. ואין להביא ראיה מהא דלא חשיב עצים
12 בפרק שני דמעילה (טא), כי חשיב אינך הוכשר
13 ליפסל בטבול יום ובמחוסרי כפרה, משום דלא
14 שייך ביה פיגול אף בחוללה ובחקטרה, דלא קרבן
15 גמור הוא.
16 **דאורייתא** יש לו תוך מצרף – הקשה הרב
17 רבינו אלחנן: אמאי לא קאמר
18 כגון שצברו בכליל חולל דאורייתא כלי שרת
19 מצרף, ולא של חול, דבעינן דומיא דכך, ואף על
20 פי שיש לו תוך וצריך עיון.
21 **מניין** לרביעי בקדש שהוא פסול – פירש רש"י:
22 ולמאן דאמר דיו – הני מעלות דרבנן
23 נניחו, ולא דאורייתא. ואע"פ דקאמר: ולמדנו
24 שלישי מן התורה – מילתא בעלמא הוא. ולא
25 קאמר נמי מקל וחומר אלא מילתא בעלמא הוא
26 ובפרק קמא דפסחים (יטא), פירש רש"י גבי ההיא
27 דר' יוסי ור' שמעון דאין משקה טמא באוכל,
28 ואין טומאה עושה כיצא בה, היכי אשכחן רביעי
29 בקדש? אלמא דאי דרבנן הוא, ומביא ראיה
30 דמכילתין חשיב גבי דרבנן דרבנן בתרייתא.
31 וקשה לרבינו יצחק: לר' חנין, דאית ליה צירוף כלי
32 דאורייתא וקחשיב ליה גבי מעלות דרבנן, ולר'
33 יוחנן דאית ליה צירוף דרבנן הוא, הא מוקי לה
34 כר' עקיבא. ור' עקיבא סבר שלישי בחולין
35 דאורייתא, ואם כן רביעי בקדש נמי דאורייתא,
36 קרי כאן, "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"
37 דמי לא עסקין דנגע וכו' ותו' דרבנן רבינו יצחק:
38 דקרי להו דרבנן – משום דלא משכח לה לחולין
39 שנעשו על טהרת הקדש – ודהוי דאורייתא. וכן
40 אמר רבינו חם: דמשכחת לה לרביעי בקדש
41 (דאורייתא) על ידי עצים ולבונה, דטמאין על ידי

42 חיבת הקדש. וכי מיבעי ליה לריש לקיש בעצדי של מנחות (מנחות קבג), אי מונין בו ראשון
43 ושני אי לא, דאי מהני חיבת הקדש למנות בו ראשון ושני – למאן דאמר אין אוכל מטמא
44 אוכל פשיטא ליה האי. והיה קשה להרב רבינו אלחנן: לפירוש רבינו תם דמוקי לה על ידי
45 עצים ולבונה – וכי עדיפא מאוכל גמור דלא אהני חיבת הקדש למימני ביה ראשון ושני?
46 **בחיבורין** שנו – פירש רש"י: שבשעה שהיד טמאה נוגעת לטהורה היתה טהורה נוגעת
47 לקדש. וקשה לפירושו: דאם כן השניה אינה טמאה כלל, והקדש טמא מחמת
48 גזרה שמו יגע בראשונה הטמאה, ואמאי קאמר ובקדש יטבול שתיקין? יטבול טמאה! וש
49 חזקתו קאמר: הא טמאה ידו אחת – חבירתה טהורה. ובקדש בתחילתו הצריכו חכמים להטביל שתיקין, שמו נטמאו שתיקין, ועוד יש לומר: בחיבורין שנו – דיד אחת נוגעת בספר
50 הפוסל, ויד האחרת נוגעת בה תרון כאילו נגעה בספר, דגורין לה שמוא תגע. וכן הא דתנן לקמן: יד מטמאה חברתה ועושה אותה שניה בקדש – מוקמינן לה בשמעתין הכי לפי מאי
51 דסלקא דעתך לרבי ר' יהושע יד מטמאה חברתה לידות שניה, ומאיה טעם לא תהיה שלישית? אלא ודאי דגורין שמוא נגעה בספר עצמה ואפילו לא נגע ביד השניה – טמאה, שמוא
52 נגעה בספר, ותניא בתוספתא: המטביל את ידו אחת מהן כל טהרות שעשה בטהורה עד שלא הטביל את הטמאה – טמאה, שהיד מטמאה חברתה לקדש. משמע דבלא נגיעה מטמאת לה.
53 והשתא יתכן דהוי מעלה לר' יוסי, שאינה אלא בכלל רביעי ליפסול בקדש, אבל לא לתרומה, דבתרומה אין יותר משלישי, לכן אינה מטמאה רק קדש דעושה רביעי. ולית ליה יד מטמאה
54 את חברתה לידות שניה, אלא מטמאה לידות שלישית. והקשה הרב רבינו אלחנן: אמאי חשיב האי מעלה במתני? הא היא בכלל רביעי בקדשו ותיקין. דמכל מקום מעלה אחרת היא דיד
55 מטמאה את חברתה, דסלקא דעתך כיון דאין גופו נטמא אלא מאב הטומאה – גם ידיו נמי לא, קא משמע לן.
56

57 **אלא** אי אמרת בחיבורין אין וכו' מאי רבותא – ואי משום תרומה, דלא מטמאה אף בחיבורין – לא נחית להו רבותא, אלא רבותא דקדש.
58 **אחר** ידו ואחד יד חבירו לפסול – דהואיל ומטמאי יד חבירו – די לנו בכך אם יפסל, אבל לריש לקיש דאמר: דוקא ידו, מוקי טעמא משום איחולפי יד טהורה ביד טמאה, לפיכך, כי היכי
59 דידו טמאה מטמאה קדש, דשניה היא – אף טהורה נמי. וכן משמע בסמוך, כי הדר ביה ריש לקיש פירש לדבריה: לפסול אבל לא לטמא. משמע דמדיקא סבירא ליה לטמא. בשם רבינו שמואל.

דתנן

1 **לא נצרכא** – להאי עדות דרבי עקיבא דמדרבנן אלא לסולת של שירי מנחה. דאלו
2 **מדאורייתא הצריך** לכלי – דומיא דקטורת שבכך, דאיירי בה קרא, כלי מצרפו. ושאינו
3 צריך לכלי, כגון שירי מנחה שהן אבילות כהן – אין הכלי מצרפו. **מאי איכא למיפר** –
4 הרי צריכין לכלי. **קרטבאל** – עור שלוק. **ופליגא** הא דרבי חנין – דאמר לעיל: צירוף
5 דאורייתא, אדר' חייא בר אבא. מחוסר כפורים
6 בשר לתרומה ופסול לקדש – ביבמות ילפינן לה
7 מקרא, בפרק "הערלה" (עדב), שלישי שפסול
8 בתרומה – כדנפקא לן קל וחומר במסכת סוטה
9 (דף כטא), ומה טובל יום שמתור במעשר –
10 אסור בתרומה, שני שפסול במעשר – אינו דין
11 שיעשה שלישי בתרומה! **אינו דין שיעשה**
12 **רביעי לקדש** – ואם תאמר: דיו לכא מן הדין
13 לידות כדורין! אם כן קל וחומר לא צריך, שהרי
14 למדנו שלישי לקדש מן התורה, והיכא דמפריך
15 קל וחומר – לא אמרינן דיו לבא מן הדין לידות
16 כדור, כדאמרינן בבבא קמא (דף כהא). ולמאן
17 דאמר נמי אמרינן דיו, הני מעלות דרבנן נניחו
18 ולא דאורייתא. והאי דנקט ולמדנו שלישי
19 לקדש – מילתא בעלמא היא, דאשמעינן
20 דשלישי לקדש מן התורה הוא. מי לא עסקין
21 ב' – מי לא משתמע נמי מהאי קרא. דנגע בשני
22 כדאמר, דהא אשכחן דאיכרי שני טמא, דכתיב: "כל
23 אשר בתוכו טמא", וה"ל הכלי ראשון ומה
24 שבתוכו שני, וקרי ליה טמא. וקאמר רחמנא:
25 "והבשר אשר יגע בכל טמא" – בשני, והוה ליה
26 שלישי – "לא יאכל". והאי קרא בבשר שלמים
27 כתיב. בחיבורין שנו – מחניתין דקתני: יד
28 מטמאה את חבירתה לקדש – כגון שבעד
29 שהיד הטמאה נוגעת לטהורה היתה טהורה
30 נוגעת בקדש, דגזר רבנן דלמא אתי למינגע
31 טמאה בקדש. ולמאן דאמר פסול לקמן –
32 לפסול, דמעלה בעלמא היא. אבל שלא
33 בחיבורין – שלאחר שפירשה מן הטהורה חזרה
34 טהורה ונגעה בקדש טהור, ואין יד מטמאה
35 חבירתה לעשותה אפילו שלישית לפסול. יד
36 נגובה – אף על פי שאין בה משקין. **לשמה את**
37 **הקדש** – לעשות רביעי. ר' יהודה **אומר** –
38 חבירתה פוסלת את הקדש, אבל לא מטמאה.
39 **אי אמרת בשלמא** שלא בחיבורין – קאמר
40 דמטמאה – היינו רבותא דנגובה, ואף על גב
41 דנגובה היא כשנגעה בו, ואין לחוש שמוא נגעה
42 היד הטהורה במשקין שבטמאה שהן ראשונים, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין
43 לידות תחילה, והוא לא חזק יד נמי שניה מחמת המשקין כמו חבירתה, אפילו הכי
44 מטמאה, דמעלה דרבנן היא שהיד מטמאה את חבירתה להעשות שניה כמותה לקדש.
45 אלא אי אמרת לא אמרינן אלא בחיבורין, וטעמא משום דלמא נגע טמא לקדש – מאי
46 רבותא דנגובה! אטו יד קמייתא לא מטמאי לה לקדש בלא משקין! הלא שניה היא! אבל

ליישבו, דהכי קאמר: הא טמאה ידו אחת – חבירתה טהורה. ובקדש בתחילתו הצריכו חכמים להטביל שתיקין, שמו נטמאו שתיקין, ועוד יש לומר: בחיבורין שנו – דיד אחת נוגעת בספר
הפוסל, ויד האחרת נוגעת בה תרון כאילו נגעה בספר, דגורין לה שמוא תגע. וכן הא דתנן לקמן: יד מטמאה חברתה ועושה אותה שניה בקדש – מוקמינן לה בשמעתין הכי לפי מאי
דסלקא דעתך לרבי ר' יהושע יד מטמאה חברתה לידות שניה, ומאיה טעם לא תהיה שלישית? אלא ודאי דגורין שמוא נגעה בספר עצמה ואפילו לא נגע ביד השניה – טמאה, שמוא
נגעה בספר, ותניא בתוספתא: המטביל את ידו אחת מהן כל טהרות שעשה בטהורה עד שלא הטביל את הטמאה – טמאה, שהיד מטמאה חברתה לקדש. משמע דבלא נגיעה מטמאת לה.
והשתא יתכן דהוי מעלה לר' יוסי, שאינה אלא בכלל רביעי ליפסול בקדש, אבל לא לתרומה, דבתרומה אין יותר משלישי, לכן אינה מטמאה רק קדש דעושה רביעי. ולית ליה יד מטמאה
את חברתה לידות שניה, אלא מטמאה לידות שלישית. והקשה הרב רבינו אלחנן: אמאי חשיב האי מעלה במתני? הא היא בכלל רביעי בקדשו ותיקין. דמכל מקום מעלה אחרת היא דיד
מטמאה את חברתה, דסלקא דעתך כיון דאין גופו נטמא אלא מאב הטומאה – גם ידיו נמי לא, קא משמע לן.

אלא אי אמרת בחיבורין אין וכו' מאי רבותא – ואי משום תרומה, דלא מטמאה אף בחיבורין – לא נחית להו רבותא, אלא רבותא דקדש.
ידו ואחד יד חבירו לפסול – דהואיל ומטמאי יד חבירו – די לנו בכך אם יפסל, אבל לריש לקיש דאמר: דוקא ידו, מוקי טעמא משום איחולפי יד טהורה ביד טמאה, לפיכך, כי היכי
דידו טמאה מטמאה קדש, דשניה היא – אף טהורה נמי. וכן משמע בסמוך, כי הדר ביה ריש לקיש פירש לדבריה: לפסול אבל לא לטמא. משמע דמדיקא סבירא ליה לטמא. בשם רבינו שמואל.

רתנן כל הפוסל את התרומה כו – קשה לרבנו יצחק: דאמרין בפרק קמא דשבת (יד,א):
אף הדיים הבאות מוחמת ספר פוסלות את התרומה, משום דר' פרנץ דאמר וכו', מאי
קאמר? אפילו כל מילי נמי דפוסל את התרומה מטמא ידים, כדתנן הכא ויש לומר: דספר
נגורה ראשון, ואחר כך של שאר מילי. ועוד יש לומר: דלרבנן איצטרך החם, דפליגי עליה

דרכי יהושע, ומיהו, טפי נראה לומר דאף ר'
יהושע לא קאמר רק לקדש, כדמשמע כולה
שמעתין, אבל לתרומה לא. וכי קאמר בספא
דמתניתין, אמר להם רבי יהושע: והלא כתבי
הקדש שְׁנַיִם מטמאין את הידים, אמרו ליה: אין
למודין דברי תורה כו, ומאי קא מקשי להו? הא
אידו מודה דכתבי הקדש מיירי אף לתרומה,
וזהו דכל הפוסל את התרומה דוקא לקדשו –
החם לאו קרישא היא. אלא סיומא דמלתא
קמסקי, בא ליתן טעם על דבריו למה שני עושה
שני, דהכי נמי מצינו בתרומה, כל שכן לקדש.
אבל קשה להרב רבנו אלחנן: מאי סייעתא מייתי
למילתיה מכתבי הקדש? שאני החם משום דר'
פרנץ כל האדווה ספר תורה ערום כו! ויתירך הרב
רבנו יצחק: דבספר נמי היבא דלא שייך דר' פרנץ
קאמר ליה, כגון רצונות של הפולין עם התפילין.
אבל אכתי היה קשה להרב רבינו אלחנן: בפרק
שני דחולין (לד,א) מצינו לשני עושה שני על ידי
משקין, וסרי: תחילה נמי הוה: ואמאי לא קאמר:
ביד שמטמאה את חברתה, כי הכא? ויש לומר:
דאידו קאמר ליה במסכת ידים, לכך לא חש
להביא סייעתא ממה שאמר אידו. וגם על ידי ספר
לא בעי למימר: מצינו שני עושה שני – דהתם
טעמא רבה איבא, משום דר' פרנץ. ומיהו, התם
לא בעי למימר שני עושה שני משום גורה דשבת
דשמונה עשר דבר, דאמרין: דלא שדי משקין
דתרומה לפי כי אבל אוכלין טמאים – דהתם
נמי ידע הא טעמא. אלא קמתמה, כיון שלא מצינו
טומאה כדאי גזנא היכי גזרינן? אמר ליה: הכא
וזהו דהתם דקאמר שלישי שני לקדש ולא
לתרומה בחולין שנעשו על טהרת הקדש. וקשה:
אמאי לא חשיב לה גבי מעלות הכא? ויש לומר:
דהתם מפרש טעמא: שאני תרומה שטהרתה
טמאה היא אצל הקדש. אם כן לאו משום מעלה
היא, הרב רבינו אלחנן. ומיהו למאן דלית ליה
התם דאדורא ליה הכי רבי אלעזר לר' יהושע, ולא
קמסקי אף אני לא אמרתי, דקאמר החם אמורי
נינה ואלבאי דר' יוחנן – אם כן אמאי לא חשיב
ליה? ויש לומר: דאיבא למימר דבתרומה לא גזר
משום דורין? ויש תרומה, אבל לא גבי קדש,
הלכך לא שייך למימר בהן מעלה. ודוגמתו מצינו

בריש פירקין בירושלמי גבי חומר בקדש, ר' חייא בשם ר' יוחנן: מפני שאוכלי תרומה וריזין
הן, ואוכלי קדש אינן וריזין. אמר ר' חנינא קומי ר' מנא: הדיא היא מעלה: אילו דבר שבזה ובוה, בזה טהור ובוה טמא – הדיא היא מעלה. אלמא לא חשבינן ליה מעלה בדבר התלוי בוויזות.

לא צריכא שתבח לו חבירו בפיו או שתבח כו – משמע דהוי לישנא דהתלמוד. מיהו, בתוספתא גרסינן ליה: ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר: וכי יש נגובה בקדש? אלא: תחב ליה חברה או
שתחב הוא בכוש או בקיסם ואוכל עמה זית או בצל של תרומה. ולהכי נקט כוש, דהוה ליה פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה, ואפילו מדרבנן לא מקבלי טומאה פשוטים קטנים.
ודומה לו ההיא דריש חולין (ג,א), כגון שברק קרומית של קנה ושחט בה – משום דהוה פשוטי כלי עץ דלא מקבל טומאה. וכי אמרין ב"המזכיר את והבית" (בבא בתרא ס,א), דף של נחתומין
טמא, אף על גב דלית ליה בית קבול כלל – התם טמא משום ממשש אדם. ומשתמש ממששי אדם. וכן ההיא דטבלא דמתהפכת טמאה, דבפרק "שתי הלחם" (מנחות צ,ב) אף למאן דאמר
מסגרתו למטה היתה, אף על גב דלא מחברא לטבלא, כדדשמע בריש סוכה (ה,א) – אלא מטעם ממששי אדם הוי. והכי איתא בהדיא בתורת כהנים. ובריש סוכה פירשתי.

לקדש גזר רבנן – שמא יגע בידיו שניות לקדש שבתוך פיו, וכן פירש רש"י. ועוד היינו יכולים לפרש: דלמא נגע ברוק פיו, דחשיב משקה בפרק בתרא דעירובין (צט,א). גבי אבל דבילה
בידים מטואבות.

שביתורה נאמנין על טהרת יין ושמן בכל השנה – פירש רש"י: אם הקדישו למזבח בשעת הביצור – כל ימות השנה, נאמנין בשמירה. ואמר הרב רבינו אלחנן: דכן יתכן לפרש, דאי בלא
הקדישו בשעת הביצור – הוה ליה חולין, ונטמא בטומאת עם הארץ. וכי קדש עליו משום דאקדישה פקע ליה טומאה מיניא: אי נמי: הוה מצינו למימר ביחוד לנסכים נמי,
וכגון שידע לנו שחולין הן שידוחן. וכי אקדישה – איבא למימר שאימת קדש עליו, ומעיקרא היה נודר לשומרו בטהרה. וכן מצינו גבי תרומה בסמוך, דעם הארץ מניח תרומה של כל ימות
השנה לשנה הבאה בשעת הגיתות ליתנה לחבר. ותניא בתוספתא: אף על פי שמכירה החבר שדיא היא. ואפילו בחבר עצמו משמע בגמרא שישנה לשנה הבאה.

אבל יד חבירו – אם נגעה ביד חברו לא טימאתה. באותה חיד – אם נגע ביד הראשונה
ביד חברו. אבל השניה אינה מטמאה יד חברו. ולפסול – את הקדש, הוא דאמר יד מטמא
חבירתה, אבל לא לטמא. הא תנא ליה רישא – ולקדש מטבילין שניהן. אין שני עושה
שני – אין דף שהיא שניה עושה את חבירתה שניה. מכלל דשמעי לר' יהושע דאמר היד

מטמא את חבירתה להיות כמותה. ודלמא לא
שני ולא שלישי – דלית להו דף מעלה
דמתניתין. אבל מאן דאית ליה – אפילו לטמא
אית ליה, לחכי קאמר: ידים לעולם שניות הן,
לפיכך אין יד מטמא את חבירתה. וכי יש נגובה
בקדש, והלא חיבת הקדש מכשרת – אלא אין
נגובה זו לומר כשלא הוכשרו, אלא כשהוכשרו
לטומאה ועכשיו הן גנובין, וטומאה הן מקבלין.
ולא הוצרכה משנתו לדבר באוכלי קדש גנובין,
אלא באוכלי חולין גנובין ואוכלי קדש. תחב לו
חברו – בידים טהורות, וזה האוכל ידיו
מטואבות. או שתחבין הוא עצמו בכוש או
בכיר – שוך פשוטי כלי עץ, ואין מקבלין
טומאה. וביקש לאכול צנון או בצל של חולין
עמקן – שאין ידים מטמאות את החולין, ואפילו
הכי גזר רבנן שלא יאכלם עם הקדש – פן תגע
ידו מטואבת באוכלי קדש שבפיו. לענין תרומה
– אף על פי שהיו מטואבת פוסלת – לא עשו
מעלה, אלא אמרין: וזהו לא נגב. והכי קתני
מתניתין: אוכלין חולין בידים מטואבות עם
התרומה, אבל לא עם הקדש. ולהכי נקט גנובין,
שאינו עכשיו הוי משקין עליהם – הוי משקין
נעשין ראשונים מחמת הידים, ועושין את
החולין שניים, וכשנוגעין בתרומה שבפיו –
פוסלין אותם. ואית דמסקי מלתא בגנובין
שמעולם לא הוכשרו, וזהו לא נגב. בחולין, מה על
הוכשרו מה לא לא הוכשרו? הלא אין ידים
מועילות כלום לחולין. כיון דעד האימא אסירי
– דמחוסר כפורים מותר בתרומה ואסור בקדש,
וכן אנון, ואף על פי שאסורים במעשר שני –
מותרין בתרומה, כדאמרין במסכת יבמות
מ"ב בל זר: יתירה: זרות אסרתי לך ולא אנינות.
משנה שביחודה נאמנין – עמי הארץ, על
טהרת יין ושמן – של קדש, אם הקדישו
למזבח בשעת הגיתות והבדים – נאמנין על
שמירתן כל ימות השנה. ובגמרא מפרש מאי
שנא יתירה דנקט. ובשעת הגיתות והבדים –
הכל מטהרין את כליהם. והביאו לו – עמי
הארץ לכהן חבר. אבל מניחה – עם הארץ לגת
הבאה, ואז יתנה לכהן. רביעית לזג שמן נאמן
– דמינו דנאמן אקדש – נאמן אתרומה.
הבדומעות

המדרומעות

נאמנין על טהרת יין ושמן בכל השנה – פירש רש"י: אם הקדישו למזבח בשעת הביצור – כל ימות השנה, נאמנין בשמירה. ואמר הרב רבינו אלחנן: דכן יתכן לפרש, דאי בלא
הקדישו בשעת הביצור – הוה ליה חולין, ונטמא בטומאת עם הארץ. וכי קדש עליו משום דאקדישה פקע ליה טומאה מיניא: אי נמי: הוה מצינו למימר ביחוד לנסכים נמי,
וכגון שידע לנו שחולין הן שידוחן. וכי אקדישה – איבא למימר שאימת קדש עליו, ומעיקרא היה נודר לשומרו בטהרה. וכן מצינו גבי תרומה בסמוך, דעם הארץ מניח תרומה של כל ימות
השנה לשנה הבאה בשעת הגיתות ליתנה לחבר. ותניא בתוספתא: אף על פי שמכירה החבר שדיא היא. ואפילו בחבר עצמו משמע בגמרא שישנה לשנה הבאה.

לקדש גזר רבנן – שמא יגע בידיו שניות לקדש שבתוך פיו, וכן פירש רש"י. ועוד היינו יכולים לפרש: דלמא נגע ברוק פיו, דחשיב משקה בפרק בתרא דעירובין (צט,א). גבי אבל דבילה
בידים מטואבות.

שביתורה נאמנין על טהרת יין ושמן בכל השנה – פירש רש"י: אם הקדישו למזבח בשעת הביצור – כל ימות השנה, נאמנין בשמירה. ואמר הרב רבינו אלחנן: דכן יתכן לפרש, דאי בלא
הקדישו בשעת הביצור – הוה ליה חולין, ונטמא בטומאת עם הארץ. וכי קדש עליו משום דאקדישה פקע ליה טומאה מיניא: אי נמי: הוה מצינו למימר ביחוד לנסכים נמי,
וכגון שידע לנו שחולין הן שידוחן. וכי אקדישה – איבא למימר שאימת קדש עליו, ומעיקרא היה נודר לשומרו בטהרה. וכן מצינו גבי תרומה בסמוך, דעם הארץ מניח תרומה של כל ימות
השנה לשנה הבאה בשעת הגיתות ליתנה לחבר. ותניא בתוספתא: אף על פי שמכירה החבר שדיא היא. ואפילו בחבר עצמו משמע בגמרא שישנה לשנה הבאה.

שרצועה

הגהה דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנה

אֶבֶל יָד חֲבִירוֹ לֹא, שאם נגע בידו הטמאה ביד חבירו אינה נטמאת, שהטעם שיד מטמאת את חבירתה הוא שמא תתחלף ידו הטמאה בידו הטהורה ויבוא ליגע בטמאה בקודש, ואין חשש שמא תתחלף ידו ביד חבירו. ורבי יוחנן אומר, אחר דין ואחר דין חבירו שנגע בהן בידו הטמאה, גזרו עליהן טומאה, ודווקא אם נגע ביד חבירו באותה היד הטמאה, אך אם נגע ביד חבירו עם ידו השניה שנגעה ביד הטמאה, לא נטמאה יד חבירו, ויד מטמאת חבירתה לפסול את הקודש שיהיה רביעי לטומאה ולא יטמא קודש אחר, אבל לא לטמא אותו שיטמא קודש אחר. ומדברי רבי יוחנן שאמר שידו השניה אינה מטמאת את יד חבירו, מוכח שיד מטמאת חבירתה אף שלא בחיבורים, שאם רק בחיבורים מטמאת שמא היד הטמאה תיגע בקודש, הרי גם ביד חבירו יש חשש שמא יגע בקודש שביד חבירו, ומדוע אינה טמאה, אלא ודאי היד מטמאת חבירתה אף שלא בחיבורים, וזה שייך רק אצל עצמו.

מבירת הגמרא: ממיא – מדיחין למד זאת רבי יוחנן. מבירת הגמרא: מדיחין במשנתנו בסיפא של דין זה, שהיה מטמא חבירתה לקדש אבל לא לחיבורה, קשה הא תו למה לי – מדוע נשנה דין זה, הא תנא ליה המשנה ברישא של דין זה, שבקודש אם נטמאה יד אחת מטביל שתיהן, וממילא מובן שהיד מטמאת את חבירתה, אלא לאו שמע מינה, שהסיפא באה לאתווי – לרבות שאף יד חבירו נטמאת מיידו הטמאה.

מוסיפה הגמרא: ואם ריש לקיש תרר פיה – חזר בו והודה לרבי יוחנן, דאמר רבי יונה אומר רבי אמי אומר ריש לקיש, אחר דין ואחר דין חבירו שנגעו בידו הטמאה, ודווקא אם נגע בידו באותה היד הטמאה, והיד הטמאה מטמאת חבירתה לפסול את הקודש אבל לא לטמא אותו לעשותו שלישי לטומאה ושיטמא קודש אחר.

מביאה הגמרא מחלוקת תנאים בזה: והדין שיד מטמאת חבירתה רק לפסול אבל לא לטמא, מחלוקת תנאי היא, דתנן במשנה (ידים פ"ג מ"ב), כל הפוסל בחיבורה שהוא שני לטומאה ועושה אותה שלישי, מטמא ידים שנגעו בו להיות שניות כמותו לפסול תרומה ולטמא קודש. וכן יד מטמא חבירתה להיות כמותה, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים, ידים שניות הן, ואין שני עושה את הנוגע בו שני (בחולין). מוכיחה הגמרא: מאי לאו לחכמים שני הוא דלא עבדי – (עושה) היד המטמאת חבירתה, הא שלישי עבדי, ומבואר שלחכמים יד מטמאת את חבירתה רק לפסול ולא לטמא, ומשמע שלרבי יהושע יד מטמאת את חבירתה אף לטמא.

דוחה הגמרא: דלמא סוברים חכמים שיד טמאה לא שני עבדי – (עושה) ולא שלישי, ואינה מטמאת את חבירתה כלל, אך למשנתנו היד מטמאת חבירתה אף לטמא כרבי יהושע ואין בכך מחלוקת.

מביאה הגמרא מחלוקת תנאים אחרת בזה: אלא כי הני תנאי שנחלקו בזה, דתנאי בברייתא, יד טמאה, אף שהיא נגיבה – (יבשה), מטמא את חבירתה להיות שניה לטומאה לטמא פקדוש שהוא יפסול קודש אחר, אבל לא לחיבורה, דברי רבי. רבי יוסי דרבי יהודה אומר, אותה יד הטמאה והיבשה מטמאת חבירתה לפסול קודש אבל לא לטמא. ומפורש שנחלקו האם יד מטמאת חבירתה לטמא קודש או רק לפסול.

שנינו במשנה: אובלין אובלים נגיבין פידים מסובבות כו' בתרומה אבל לא בקודש.

ברייטא מקשה על דין זה במשנה: תנאי, אמר רבי חנינא בן

משנה

לאחר שנתבאר במשנה הקודמת מעלות הקודש על התרומה, מבארת משנה זו מעלת התרומה על הקודש לגבי נאמנות עם הארץ על טהרתם: חומר בדין טהרת תרומה יותר מבקודש, שביהודה נאמנין עמי הארץ לומר ששמרו על פהרת יין שהקדישו לנסכים ושמן שהקדישו למנחות כל ימות השנה, וניתן להקריבם למזבח, שאם לא נקבלם מהם, יהיה כל אחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה (לעיל כב). ובשעת הגיתות – כשדורכים את הענבים בגת ליין והפדים – כשסוחטים את הזיתים בבית הברד לשמן, נאמנים עמי הארץ לומר אף על חבירתה שהיא טהורה, משום שבאותם זמנים גם עמי הארץ מטהרים את כליהם, כדי שתהיה תרומתם טהורה. עברו זמני הגיתות והפדים, והביאו לו עמי הארץ לכהן חבר חבית של יין של תרומה, לא יקבלנה ממנו – מעם הארץ כתרומה טהורה, שאז אינו נאמן על טהרתה, משום שבשאר ימות השנה אינו מקפיד על הטהרה. אבל מניחה עם הארץ אצלו עד לנת – לדריכת הענבים בשנה הבאה, ואז יהיה נאמן לומר שהיא טהורה ויוכל הכהן לקבלה ממנו. ונמצאת תרומה חמורה מקודש, בכך שעמי הארץ אינם נאמנים על טהרתה כל השנה מלבד זמני הגיתות והפדים, ויין ושמן של קודש נאמנים על טהרתם כל השנה.

אופן שבו עם הארץ נאמן על טהרת תרומה כל השנה: ואם אמר לו עם הארץ לכהן, הפרשתי לתוכה – הכנסתי לתוך חבית התרומה רביעית קדש, נאמן על טהרת כל הנמצא בחבית, שמתוך שנאמן הוא על טהרת הקודש שבה, נאמן גם על טהרת התרומה שבה.

אופן נוסף שבו נאמנים עמי הארץ על התרומה: כדי יין וכו' שמן

47 ליהודה שאינו מארץ העמים, ויטהר את הדרך, ויוכלו
48 להעלותם לירושלים בטהרה.
49 שנינו במשנה: ובשעת הגיתות והבדים נאמנים אף על התרומה.
50 מקשה הגמרא: וקמיה, ששנינו במשנה (טהרות פ"ט מ"ד), עם הארץ
51 הגומר – הבא למסוק [לקטון] את זיתיו ולהכניסם לבית הבד
52 לסוחטם, ישייר קופה אחת של זיתים שלא יעשה מהם שמן, ויתננה
53 לעני בהן, שיראה שלא הוכשרו הזיתים לקבל טומאה, ויעשה
54 מהם הכהן את השמן בטהרה, ומשמן זה יפריש עם הארץ תרומה
55 על שאר השמן שבבית הבד. ומבואר שאף בשעת הגיתות והבדים
56 אין עמי הארץ נאמנים על טהרת תרומה, ושלא כמשנתנו.
57 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, לא קשיא, הא – משנתנו שאמרה
58 שעמי הארץ נאמנים, דיברה בקדפי – בזיתים המקדימים להתבשל
59 כרוב הזיתים ואז סוחטים אותם בבית הבד, הא – המשנה בטהרות
60 שאמרה שעם הארץ אינו נאמן, דיברה באפלי – בזיתים
61 המתאחרים להתבשל, ונסחטים בבית הבד לאחר זמן סחיטת רוב
62 הזיתים, וזמן סחיטתם אינו נחשב כזמן הגיתות והבדים, ולא תינקו
63 חכמים שיהא נאמן בו.
64 רב אדא בר אבהו מברר את כוונת רב נחמן: אמר ליה רב אדא בר
65 אבהו לרב נחמן, קנו מאי – מי הם אלו שאינם נאמנים, האם
66 המקדימים או המאחרים. אמר לו, באותן של בית אביך שהיו
67 מאחרים, הם אינם נאמנים.
68 תירוץ אחר על הסתירה בין המשניות: רב יוסף אמר, המשנה
69 בטהרות שעם הארץ אינו נאמן, בגלילא שנו אותה, שעם הארץ
70 הנמצא בגליל אינו נאמן על טהרת יין ושמן, ומה ששנו במשנתנו
71 שעם הארץ נאמן, רק ביהודה שנו כן, וכדין קודש בכל השנה
72 שדוקא ביהודה נאמן.
73 קושיא על תירוצו של רב יוסף: אייתיבא אפי' – הקשה אביי על רב
74 יוסף מברייא ששנו בה, עבר הדרן וגליל תרי הן ביהודה, בכך
75 שעמי הארץ נאמנים על טהרת היין בשעת דריכת הענבים להוצאת
76 היין והגיתות, ועל טהרת השמן בשעת סחיטת הזיתים להוצאת
77 השמן והבדים, אבל לא נאמנים כלל על היין בשעת השמן, אף
78 שמתהר עצמו וכליו לשמן, ולא על השמן בשעת היין, אף שמתהר
79 עצמו וכליו ליין. ומפורש שעמי הארץ נאמנים על טהרת תרומה
80 בשעת הגיתות והבדים אף בגליל ביהודה, וקשה על רב יוסף
81 שאמר שאינם נאמנים. מסיימת הגמרא: אלא נדחה תירוצו של רב
82 יוסף, ומתוורא קדשנין מעיקרא – מתברר כפי שתירצנו בתחילה,
83 שבזיתים המקדימים נאמנים ובמאחרים אינם נאמנים.
84 שנינו במשנה: עברו הגיתות והבדים והביאו לו תבית של יין, לא
85 יקבלנה הימנו, אבל מניחה לגת הבאה.
86 ספק דבברי המשנה: קנו מיניה [שאלו] מרב ששית, עבר הכהן על
87 דין זה וקבלה לחבית היין מעם הארץ לאחר זמן הגיתות והבדים,
88 מהו שיניחנה הכהן אצלו עד לגת הבאה, האם חוששים שמא יבוא
89 בה ליד תכלה ויסתפק ממנה קודם שעת הגת, ונמצא שותה יין
90 תרומה טמאה מדרבנן, שלא האמינו לעם הארץ שלא בשעת
91 הגת, או שלא חששו לכך. אמר להו רב ששת, תנייהו לדין במשנה
92

(דמאי פ"ז מ"ט)

1 המדומעות – שמעורבים בתוכם טבל, חולין ותרומה, עמי הארץ
2 נאמנים עליהם – על הכדים ועל מה שבתוכם שהם טהורים בשעת
3 הגיתות והבדים, שכיון שנאמנים על התרומה נאמנים אף על
4 החולין, ונאמנים אף קודם לשעת הגיתות והבדים שבעים יום,
5 שמזמן זה כבר מכינים את כליהם ומטהרים אותם לצורך הגיתות
6 והבדים.

גמרא

7 שנינו במשנה, שעמי הארץ נאמנים על טהרת יין ושמן של קודש
8 ביהודה. מדייקת הגמרא: דוקא ביהודה אין – אכן נאמנים, ובגליל
9 לא. ומבררת הגמרא: מאי מעמא שבגליל אינו נאמן. משיבה
10 הגמרא: אמר ריש לקיש, מפני שרצועה של בותים – מקום מגורי
11 כותים שדינו כארץ העמים [חוץ לארץ] מפסקת ביניהן – בין
12 יהודה לגליל, וחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים (שבת י"ד),
13 וירושלים ביהודה היא, והרצועה לבוא אליה מן הגליל מוכרח
14 לעבור באותה רצועה, ונמצא מטמא עצמו וכליו בטומאת ארץ
15 העמים, ולכן לא ניתן להביא מן הגליל אף יין ושמן של חברים
16 למקדש לנסכים.
17 מקשה הגמרא: וייתיב – הרי ניתן ליתן את כדי היין והשמן בתוך
18 שירה – ארגז התלוי בעגלה ומשמש למרכב נשים, תיבה – ארגז
19 קטן של שולחנים [פורטי כספים], ומגדל – ארון, העשויים מעץ,
20 וישאו אותם באויר באותה רצועה, ובכך לא יטמא הכד ומה
21 שבתוכו, כיון שהם אוהל ואינם מקבלים טומאה וחוצצים בפני
22 הטומאה. מתרצת הגמרא: הא מני – משנתנו כשיטת רבי היא,
23 דאמר שאהל זרוק [מייטלטל] לאו שמיא אהל לחצוץ בפני
24 הטומאה, וכלים אלו כיון שהם מייטלטלים נחשבים אוהל זרוק
25 ולכן אף הנמצא בתוכם טמא בטומאת ארץ העמים. ותניא
26 בברייא, הנכנס לארץ העמים בשירה תיבה ומגדל, רבי מטמא,
27 ורבי יוסי ברכי יהודה מטהר.
28 מקשה הגמרא: וליתיה – שיביאו את כדי היין והשמן בכלי חרס
29 המוקף צמיד פתיל – המכוסה במכסה מהודק היטב, שחוצץ בפני
30 הטומאה, והיין והשמן לא יטמאו בטומאת ארץ העמים. מתרצת
31 הגמרא: אמר רבי אליעזר, שזין התנאים בברייא, אין הקדש דובר
32 העומד להיות קודש ניצול מן הטומאה אף בצמיד פתיל, והוא
33 מדברי סופרים.
34 שואלת הגמרא: ותניא, אין תפאת – אפר פרה אדומה ניצלת
35 בצמיד פתיל. מאי לאו – האם אין לדייק מכך הא קדש ניצול בצמיד
36 פתיל, כיון שלא נאמר בו דין זה. מתרצת הגמרא: לא, יש לדייק
37 הא מים שאינן מקודשים – שמיאלום עבור אפר חטאת, ועדיין לא
38 קידשו בנתינת האפר, ניצולין בצמיד פתיל, וכשרים לקדשם אחר
39 כך בנתינת האפר, אך קודש אינו ניצל בצמיד פתיל.
40 מקשה הגמרא: עולה מן הסוגיא שלא ניתן להעלות יין ושמן
41 בטהרה מן הגליל לירושלים, והאמר עולא, חברייא מדן בגלילא –
42 חברים שבגליל, עושים בטהרה את יינם ושמןם כדי להביאם
43 למזבח, ואם אין אפשרות להביאם מדוע עשו כך. מתרצת הגמרא:
44 החברים היו מניחין את היין והשמן שעשו בטהרה לצורך הבאתם
45 לירושלים, ולבשיבא אליהו שמא יראה להם שביל בין הגליל

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמענה להודעתו אשר ברצונו לשנות קשר של תפילין שלו למנהג רבנו הזקן בעל התניא -

פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בגלגל דתורה - נכון וטוב הוא.

בשאלתו לטעם נוסח שלנו לומר קאפי' כ"ה דתהלים בפנ"א - יעוין בני"ח השו"ע או"ח רסקלי"א.

חגיגה. חומר בקודש - פרק שלישי דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קנז רש"י

המדרש מעות - מפרש בגמרא. והשתא משמע של טבל, תרומה ודולין משרכין. שבעים יום
 - מקדימין לטור את הבליים, ניתות של יין, בדים - של שמן. **גמרא** רצועה - של
 ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה. וירושלים ביהודה היא, ואי אפשר להביאן
 לירושלים בטורה, לפי שגורו חכמים טומאה על ארץ העמים. ואפילו של חברים
 שמגליל אינו בא לנסכים. **אהל זרוק** - אהל
 המטלטל וזרוק - לאו שמה אהל להיות
 מפסיק בין איריה של ארץ העמים, והם גזרו על
 איריה. שונים - תנאים שונים ברייתא שאין
 הקודש ניצל בצמיד פתיל. **אין חטאת** - מי אפר
 פרה. **שאינן מקודשין** - שלא ניתן האפר עליהן
 עדיין. ניצולין - וכשירין לקדשן אחר כך. מרבין
 - מטהרין יין ושמן לזמנא, ואי רצועה מפסקת
 למה מטהרין? **שנא יבא אליהו** - ויראה לזן
 שכל בה שאינו מארץ העמים. הגומר את זיתיו
 - עם הארץ שנא לגומר את זיתיו. **ישיר קופה**
 אחת - לצורך תרומותיו. ויתנה לעני כהן -
 ויראנה שלא להכשרו הויתם, והכהן יעשנה
 בטורה. אלמא: בשעת הגיתות והבדים אין
 נאמנים. **כאפלי** - שכבר עבר זמן הגיתות לרובא
 דעלמא, קאמר דלא מהימן. כשל בית אביך -
 אפלי הוא. בגלילא שנו - ומתניתין דקא תני
 דמדינתא - ביהודה קאי. דקתני רישא: שביהודה
 נאמנין על טהרות יין ושמן, ועלל קאי: ובשעת
 הגיתו והבדים אף על התרומה.
 יוכל
אדא בר אבהב: פגון מאי? באותן של בית אביך. רב יוסף אמר: בגלילא שנו. איתביה
 אביי: עבר הדרן והגליל - הרי הן ביהודה, נאמנין על תינו בשעת תינו, ועל השמן בשעת
 השמן. אבל לא על תינו בשעת השמן, ולא על השמן בשעת תינו! אלא מחזורתא פדשין
 מעיקרא. "עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין לא יקבלנה הימנו, אבל מניחה לנת
 הפאה". בעו מנייה מרב ששת: עבר וקיבלה, מהו שנייחנה לנת הפאה? אמר להו: תניתוה,
 חבר
 עלמא - משום איריא. ומר סבר דלא שכיח, ולא גזרו ביה רבנן. והקשה הרב רבינו אלחנן: דבשמעתין משמע דפליגי אי שמה אהל בורוק אי לא, והכי נמי בפרק "בבב מערבין" (עירובין לב)
 ודוחק הוא לומר דנקט הבא לישנא דאהל זרוק משום דמעיקרא בעי למימר ליה, ולפי המסקנא אינו. ועוד קשה להרב רבינו יצחק: דהתם נמי צריך לומר לרבי יוסי בר יהודה דשמה אהל,
 כי מוקי פלוגתא בשמא יצא ראשו ורובו, ולית ליה טעמא דאירא לא שכיח - ואמאי מטהר רבי יוסי אם לא מטעם דאהל זרוק שמה אהל? ותהדר קשיין לדוכתא מתיבה מלאה ספרים,
 אמאי מטמא? ותירץ רבי יצחק: דלעולם אמת הוא דפליגי באהל זרוק שמה אהל, ודוקא כגון שירה תיבה ומגדל שהולכים. אבל זרק תיבה - לא הוי אהל, וכן משמע במסכת מלאה ספרים.
 ח משנה ד: עוף הפורח או הקופץ וספינה המטרפת - לא היא אהל. ומייתי סיעתא מזורק תיבה מלאה ספרים, מדקאמר: ואם היתה מונחת - טהורה, והיינו שהולכת בנחת, והיינו אהל
 זרוק. וזרק דרישא לא חשיב אהל זרוק דומיא דעוף הפורח. **שונים** אין הקדש ניצל במקום צמיד פתיל - צריך עיון: אמאי לא חשיב ליה גבי מעלות? דתרומה מצינו בשליה "הניקין"
 (גיטין סא, ב) דניצלת בהא. דאמר: מפקדין תרומה אצל עם הארץ במקום צמיד פתילו הרב רבינו אלחנן, ויש להקשות על הא דאמר בפרק קמא דנדה (ה, ב): ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל
 הניצל באהל המת - אינו מציל במעת לעת שבגדה. ומאי קאמר, במאי מציל במת - היינו בתרומה ולא בקדש, כדאייתא הכא - בהכי מציל נמי במעת לעת שבגדה, דקאמר התם: מעת לעת
 שבגדה - לקדש, אבל לא לתרומה! ויש לומר: דבהא לא שייך הצלה אי לא מטמא לה. והכי קאמר: ומה כלי חרס המציל באהל המת במאי שמתמא לה, כגון לתרומה - אינו מציל במעת
 לעת במאי שמתמא, והיינו לקדש ודקא. **יתננה** לעני כהן - פירש רש"י ויראה שלא להכשרו הויתם. משמע מהבא דבעין הכשר ביותם, ולא מכשר ליה בשעת מסיקה. ודלא כפירש
 רבינו תם, שפירש בפרק קמא דשבת (ז, א): אם אתה מקניטני גזרתי על המסיקה, ושבו גזר לה. וכן משמע בבבבא תוספתא דטהרות פרק שלישי, דתני: דבעין ביותם הכשר, ויש טעם נכון
 לרבר, כדפירש רבינו יצחק: שמשקה ויתם אינו אלא מוהל בעלמא ולא חשיב משקה. לעני כהן גרס, וכן גרס רש"י. והכי איתא בסדר המשנה דטהרות: הגומר זיתיו יתנה לעני כהן, דברי
 רבי מאיר. רבי יהודה אומר: ינסור לו מפתח. ומאן דגרס לעני כהן - שיבוש הוא בידו.
בגלילא שנו - שיש להם רוב שמן ומאחרים בבדים רוב שמן שיש להם לעשות והכי נמי אמר פרק בירה (שבת מא, א) בגי מטלטלין כגונא אגב קיטמא כלומר מחתה אגב קיטמא בדלעיל
 מינה מחתה אגב אפרה וכן פירש בערוך, ועדיף טפי מכלכלה ואבן שבתוכה, ואותיב ליה, ושון שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה, שבטל הכלי והשמן אגב הפתילה,
 ומוקי לה בגלילא שנו, כלומר: שעשירים הוו מרוב שמן ולא קפדי עליה, בטיל ליה אגב פתילה. ודוגמא לדבר ההוא דבפרק קמא דסנהדרין (יא, ב): טול אגרתא וכתוב לאחנא בני גלילא
 עלאי ותתאי כו' לאפירוש מעשרא ממעטנא דדחא. ובגזיר פרק "בית שמוא" (לא, ב) בגלילא שנו דחמרא עזריא מעשרא, ויין היה מצי להם הרבה ורוב שתייתן כן, כדמשמע ב"המציא"
 יין" (שבת עח, א): דקתני: מים כדי לשון את הקיולר דחשיב משום דשכיח לרפואה של היו שותין רק יין מתוך עושרם בגליל ואפילו הכי עדיף להם דיון מן השמן. משמע
 שהיה להם רוב שמן בכול כדפירש. ומיהו, פירש רש"י בגלילא שנו דפרק "כירה" (שם מא, א) שהיו עניים ולא היו להם פתילות מצויות, ובי"המציא" (שם עח, א): פירש: מתוך שהיו עניים לא
 היו עושין רפואה רק ממים ולא מוין. ולא משמע כן, דאם כן גם שתיית מים שכיח טפי כיון שלא היה להם יין פורתא לשפות הקיולר והיה להם לשער בשתייה! ועוד מצינו בחולין בפרק "ארתו"
 ואת בנו" (פ, א): וערב יום הכפרים בגליל, משמע שהיו עשירים ומרבים בסעודתו! ועוד: מה שפירש דלא היו פתילות מצויות - הא אמרין בשליה בבא קמא (ק"ח, ב): מקבלין מן הנשים
 דבר מועט כלי פשתן בגליל, אלמא שמצוי פשתן ביניהם! וכי קאמר לישנא דאסור לטלטלה דמשמע דקאי אפתילה דשיין בה לשון נקבה, דהא גר לשון זכר, דאיכא למימר דקאי אקערה
 דמייתי לה לעיל: מותר השמן שבגר ושבקערה מותר וגם מצינו לשון נקבה אגר: כר חנוכה, כבתה אין זקוק לה (שבת כא, א). כל זה פירש הרב רבינו יצחק וגם רבינו מאיר פירש כן. ועוד
 חסיד: כי מרוב יין היה להם כאב עניים טובים המים לרפואה.

חבר ועם הארץ שירשו את אביהם - ומתניתין היא בפרק ו' דמאין. ופירש רש"י טעם של משנה זו מטעם ברייה. דמניקא הוברר הדבר. שאלו לחלקו נפל אבל בשני מינים - לא אמרין הוברר הדבר וכן פירש הוא עצמו משנה אחרת: גר ונכרי שירשו את אביהן, יכול לומר: טול אתה עבודה זרה ואני אטול משה, דאית ליה בריה דהתם. והיה קשה למורי:

כיון דסתם משנה אית ליה בריה - תקשי מינה לרבי יוחנן דאמר: אחין שחלקו - לקחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל. אלמא אין בריהו וכן בבכורות פרק "יש בכור" (מחא) גבי תנו עד שלא חלקו מוקי רבא, ר' מאיר ורבי יהודה ברב אסי, דאמר: האחין שחלקו - מחצה יורשין ומחצה לקחות. אלמא: מספקא להו אי יש בריה או לא. ומנהיגא "הלוקחין יין מן הבתאים" (דמאי פרק ז' משנה ו') ליבא לאקשוי דשמעינן מינה בריה, דהתם טעמא אחרינא איכא, שמפרש דבריו בהדיא. אבל ירושה, דממילא היא - לא. וכן בפרק "בכל מערבין" (עירובין לו, ב) איכא טעמא דאית ליה הך סברא. וכי תימא דמדרבנן מודה רבי יוחנן דאית ליה בריה - הא שמעינן ליה בשיליה בינה (לזב). אין בריה אף בעירובי תחומין, ומידה, כמה סתמי משניות דמצינן דאין בריה, ובכמה מקומות פלוגתא דתנאי, ובפרק "בכל מערבין" (עירובין לו, ב) דחיק לאתויי תנא דברייה - לא מייחזי דק, משום דרפיא ליה לאתויי מילתא דחתא נוכר בה, וגם מילתא דאיירי בעירובי תחומין דאיירי בה.

מנפה אדם בית הפרס - פירשתי בברכות (יטב, כל אורך הדברים מפרישת רבי יהודה נשמתו עדן).

במטהר טבלו ליקח דימנו נסכים - פירש רש"י: דאיכא קדש ותרומה דמהימן. דנאמן אתרומה וקנקנים במיגו דמהימן אקדש, שגנאי הוא לו אם קנקנים שהיה בו הקדשו טמאים. תימא: דאם כן, אמאי נקט שבעים יום קודם? אפילו בשאר ימות השנה נמי, דהא תנן: ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש - נאמן! ותירץ הרב רבינו אלחנן: דהכא מיירי שיחיד לנסכים כשיצטרך ממנו. אבל התם מיירי - בשכבר הקדשו לכך.

הגבאין

חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, יכול לומר לו: טול אתה חטין שבמקום פלוני, ואני חטין שבמקום פלוני. טול אתה חטין שבמקום פלוני, ואני חטין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו: טול אתה לח ואני יבש, טול אתה חטין ואני שעורים. ותני עלה: אותו חבר שזרף הלח ומניח את היבש. אמאי? ויניחה לית הבא! בדבר שאין לו גת. ויניחנו לרגל! בדבר שאינו משתמר לרגל. ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן. תנן התם: מודין בית שמאי ובית הלל שבזבדקין לעושי פסח, ואין בזבדקין לאוכלי תרומה. מאי בזבדקין? אמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם בית הפרס והולך. ורבי חייא בר אבא משמיה דעולא אמר: בית הפרס שגדש מהור לעושי פסח, לא העמידו דבריהן במקום פרת. לאוכלי תרומה - העמידו דבריהן במקום מיתה. איבעיא להו: בדרק לפסחו, מהו שיאכל בתרומתו? עולא אמר: בדרק לפסחו מותר לאכול בתרומתו, רבה בר עולא אמר: בדרק לפסחו - אסור לאכול בתרומתו. אמר ליה: הווא סבא! לא תפלוג עליה דעולא, דתנן בנותיה: ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש - נאמן. אלמא: מדרמהימן אקדש - מהימן נמי אתרומה, הכא נמי: מדרמהימן אפסח - מהימן נמי אתרומה. "כדי יין וכדי שמן כו". תנא: אין נאמנין לא על הקנקנים ולא על התרומה. קנקנים דמאי? אי קנקנים דקדש - מיגו דמהימן אקדש, מהימן נמי אקנקנים! אלא קנקנים דתרומה - פשיטא; השתא אתרומה לא מהימן - אקנקנים מהימן! אלא פריקנים דקדש ובשאר ימות השנה, ובמלאין דתרומה ובשעת הגיתות. תנן: כדי

יין וכדי שמן המדומעות. מאי לאו מדומעות דתרומה? אמרי דבי רבי חייא: מדומעות דקדש. ומי איכא דימוע לקדש? אמרי דבי רבי אלעאי: במטהר את טבלו ליפול ממנו נסכים. קודם לגיתות שבעים יום. אמר אביי, שמע מינה: דינא הוא דעילוייה אריסא למיטרח אגולפי שבעים יומין מקמי מעצרתא. משנה מן המודיעים ולפנים - נאמנין על פלי תרם, מן המודיעים ולחזין - אין נאמנין. כיצד? הקדר שהוא מוכר הקדרות נכנס לפנים מן המודיעים, הוא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין - נאמן, יצא - אינו נאמן. גמרא תנא: מעמים כלפנים, פעמים כלחזין. כיצד? קדר יוצא והבר נכנס - כלפנים, שניהן נכנסין או

(ג.ג.ב.) ממנו ולפנים לצד ירושלים - נאמנין קדרין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין, כגון קדרות כוסות וקיתניות, שאי אפשר בלא הם. ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן, לא לסיד ולא לקדרות. ולפיכך האמיננום שלא לגזור עליהן, שאין גזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה. הוא הקדר - מי שהביאין (חזין) למודיעים האמיננוהו, לפי שאי אפשר. אבל אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים - לא האמיננוהו. והן הקדרות - על אותן הקדרות שהביא הוא האמיננוהו, ולא לצרף עמון קדרות של קדר אחר היושב במודיעים. והן הלוקחין - חברים שראוהו שהביאן - נאמן הקדר אצלן, ולא אצל לוקחים אחרים. יצא - מן המודיעים לשוב לאחוריו - אינו נאמן. **גמרא** מודיעים - הכר עצמו. פעמים כלפנים ב' קדר יוצא - מלפנים מן המודיעים, ונכנס למודיעים. וחבר - בא מחוץ למודיעים ונכנס למודיעים. כלפנים - מותר ליקח ממנו, שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו, ואם לא עכשיו יקח - אימתי. שניהן נכנסין - מחוץ למודיעים, ובאו בתוך הכרך - כלחזין. אלא ימתין עד שיחא מן כרך ולפנים.

תגילה דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנט

בְּיִתָּהּ בְּמִשְׁנַתָּהּ, שְׁעָם הָאֶרֶץ נֶאֱמַר עַל טַהֲרָת קוֹדֶשׁ וְלֹא עַל
טַהֲרָת תְּרוּמָהּ, וְאִם אֲמַר הִפְרָשְׁתִּי לְתוֹכָהּ – לְתוֹךְ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה
רְבִיעִית לֹג שֶׁל קֶדֶשׁ, נֶאֱמַר גַּם עַל טַהֲרָת הַתְּרוּמָה שֶׁבַחבִּית. אֲלֵמָּה
וְמוֹכַח, כְּתוּב דְּמִיָּהּ וְשִׁנְיָהּ – שֶׁנֶּאֱמַר אֶקְדֹּשׁ מִיָּהּ נִמְי אֲתֵרוּמָהּ,
שֶׁגַּנְאִי לְמוֹכַח שִׁיקָרְבַּ עֲלֵיו קוֹדֶשׁ בִּזְמַן שֶׁהַתְּרוּמָה שְׁהִיחָה עִמּוֹ
בַּחֲבִית תְּהִיָּה בַּחוּקֶת טַמְאָה, הֵכָא נִמְי בְּבִדְקַת בֵּית הַפֶּרֶס,
מִדְּמִיָּהּ – שְׁמוּעִילָה בְּדִיקְתָּהּ אֲפִסָּה, מִיָּהּ נִמְי אֲתֵרוּמָהּ, שֶׁגַּנְאִי
לִפְסָה שִׁיאֲכַלְנָה הַמִּחוּזָק כְּטַמָּא לַעֲנִין תְּרוּמָהּ.
שִׁנְיָה בְּמִשְׁנָה: בְּדִי יֵין וְכִדִּי שֶׁשֶּׁן כֹּה הַמְדוּמְעוֹת נֶאֱמָנִין עֲלֵיהֶם
בְּשַׁעַת הַגִּיתוֹת וְהַבְדִּים.
בְּרִייתָא בְּעֵנִין קִנְקֵי קוֹדֶשׁ וְתְרוּמָה: הֵנָּה, אֵין עֲמִי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין לֹא
עַל טַהֲרָת הַקִּנְקֵינִים וְלֹא עַל טַהֲרָת הַתְּרוּמָה. מְבִינָה הַגְמָרָא שֶׁמְדוּבֵר
בְּקִנְקֵינִים מִלֵּאמֶר. מְבִרְרָת הַגְמָרָא עַל אֵלּוֹ קִנְקֵינִים מְדוּבֵר בְּבְרִייתָא:
קִנְקֵינִים דְּמֵאִי וְשִׁל מִהָא, אֵין קִנְקֵינִים דְּקֶדֶשׁ, וְכִי אֵינוֹ נֶאֱמָר, הִרִי מִיָּהּ
דְּמִיָּהּ אֶקְדֹּשׁ מִיָּהּ נִמְי אֲפִסָּה – מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָר עַל טַהֲרָת
הַקֶּדֶשׁ שֶׁבָּהֶם, נֶאֱמָר אֵף עַל טַהֲרָתָם. אֲלֵמָּה שְׁמָא תֵּאֲמַר שֶׁמְדוּבֵר
בְּקִנְקֵינִים דְּתְרוּמָה, הִרִי שֶׁיֵּאֲמַר הוּא, הִשְׁתָּא אֲתֵרוּמָהּ שְׁבִתוּכֹם לֹא
מִיָּהּ שֶׁבִּשְׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה, וְכִי אֲפִסָּה קִנְקֵינִים מִיָּהּ, וְלֹכֵן אֵין צָרִיךְ
לְשַׁנּוּתָהּ.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲלֵמָּה צָרִיךְ לֹמַר שְׁמָה שֶׁשֶּׁן בְּבְרִייתָא שֶׁאֵינוֹ
נֶאֱמָר עַל קִנְקֵינִים מְדוּבֵר בְּרִיָּהּ דְּקֶדֶשׁ – שְׁהִיָּה בָּהֶם קוֹדֶשׁ וְעִירָה
אוֹתוֹ לְקִנְקֵינִים אַחֲרֵיהֶם, וְכִשְׂאֵר וְכָל (בְּכָל) יָמוֹת הַשָּׁנָה, וְגַם שֶׁשֶּׁן
שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָר עַל תְּרוּמָה מְדוּבֵר בְּקִנְקֵינִים מִלֵּאמֶר דְּתְרוּמָהּ, וְכִשְׂאֵר
הַגִּיתוֹת, שֶׁאֵף שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָר עַל הַתְּרוּמָה עֲצֻמָּה, אֵינוֹ נֶאֱמָר עַל
קִנְקֵינִים, וְהַכֹּהֵן צָרִיךְ לְהִרְקִיָּה לְכָלִי כְּשֶׁמִּקְבֵּלָהּ מִעַם הָאֶרֶץ.
שְׁבִתוּמָה אֵין אֹמְרִים אֵת הַמִּיָּגָר שֶׁאֹמְרִים בְּקוֹדֶשׁ, כִּיֹּן שֶׁהִשְׁתַּעַם
שֶׁהֶאֱמִינוֹ לַעֲמֵם הָאֶרֶץ עַל הַתְּרוּמָה בְּשַׁעַת הַגִּיתוֹת, הוּא שֶׁלֹּא
יִפְסִידוּ הַכֹּהֲנִים אֵת רֹב הַתְּרוּמוֹת שֶׁבִּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁבָאוֹת מַעֲמִי
הָאֶרֶץ, אֵךְ עַל הַקִּנְקֵינִים לֹא הֶאֱמִינוּהוּ כִּיֹּן שֶׁאֵין הַפֶּסֶד לְכֹהֲנִים
בְּכֵר.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הֵנָּה בְּמִשְׁנַתָּהּ, בְּדִי יֵין וְכִדִּי שֶׁשֶּׁן מִדְּמִיָּהּ, נֶאֱמָנִים
עֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת הַגִּיתוֹת וְהַבְדִּים. מֵאִי לֹא – הָאֵם לֹא מְדוּבֵר
בְּמִדְּמִיָּהּ דְּתְרוּמָהּ, שִׁישׁ בָּהֶם טַבֵּל שְׁעָדִין לֹא הוֹפְרָשָׁה מִמֶּנּוּ
תְּרוּמָה, וְחוֹלִין וְתְרוּמָה מְעוּבְרִים בָּהּ, וּמִבְּנֵי שֶׁעַם הָאֶרֶץ נֶאֱמָר
עַל הַכִּדִּים, וְקִשָּׁה לְמָה שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁאֵף בְּשַׁעַת הַגִּיתוֹת אֵינוֹ נֶאֱמָר
עַל הַקִּנְקֵינִים אֵף שִׁישׁ בָּהֶם תְּרוּמָה שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיהּ. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא:
אֲמַרְי דְּבִי רַבִּי חֵיָא, אֵין הַכוּוֹנָה לְתַעְרֹבֶת תְּרוּמָה, אֵלֹא לְמִדְּמִיָּהּ
דְּקֶדֶשׁ – עִירֹב חוֹלִין וְקוֹדֶשׁ שֶׁהִפְרִישׁ לְנִסְכִּים, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָר עַל
הַקֶּדֶשׁ שְׁבִתוּכֹם נֶאֱמָר אֵף עַל הַקִּנְקֵינִים.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִי שִׁיק דְּמִיָּהּ לְקֶדֶשׁ, הִרִי רַק בְּדָבָר
שְׁחוּבָה עֲלֵיו לְהִפְרִישׁוֹ כְּגוֹן תְּרוּמָה שִׁיק לְשׁוֹן דִּימּוּעַ, וְיֵין הַעוֹמֵד
לְנִסְכִּים אֵינוֹ חַיִּיב בְּהִפְרָשָׁה.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲמַרְי דְּבִי רַבִּי אֲלֵעָא, לַעֲלוֹם מְדוּבֵר בְּטַבֵּל שֶׁלֹּא
הוֹפְרָשָׁה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה, אֵךְ מְדוּבֵר בְּמִשְׁנָה אֵת מִכְּלֵי שִׁיחַד הַטַּבֵּל
שֶׁבְּכִדִּים אֵלּוֹ לִיָּסוֹל מִמֶּנּוּ נִסְכִּים כְּשֶׁתּוֹפְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַתְּרוּמָה, וְשׁוּמֵר
עֲלֵיו בְּטַהֲרָה, וְנֶאֱמָר עַל כִּדִּים אֵלּוֹ מִשׁוּם הַקֶּדֶשׁ שְׁעָתִיד לְהִפְרִישׁ
מֵהֶם, וְלֹא מִשׁוּם הַתְּרוּמָה.
שִׁנְיָה בְּמִשְׁנָה: קֶדֶשׁ לְגִיתוֹת שְׁבָעִים יוֹם.
אֲמַר אֲבִי, שְׁמַע מִיָּהּ – מוֹכַח מִמָּה שֶׁשֶּׁנִּינוּ שְׁעָמִי הָאֶרֶץ מִטַּהֲרֵיהֶם
כְּלִיָּה שְׁבָעִים יוֹם קוֹדֶשׁ, דְּרִיָּא הוּא דְּעִלְיוֹתֵיהּ אֲרִיָּא – שֶׁעַל
הָאִרִיס מוֹטֵל לְמִיָּתָר אֲנִילִי – בַּהֲבֵנֶת חֲבִיתוֹת לְמִלּוֹי הִיָּין, שְׁבָעִים
יָמִין מִקְּפִי מִצְצָרְתָא – לִפְנֵי זִמָּן סְחִיטַת הָעֲנַבִּים, שֶׁזִּמָּן זֶה מִנְהָ
הָעוֹלָם לְהַכִּין הַחֲבִיתוֹת לִשְׁם כֵּךְ, וְזֹאת הָאִרִיס צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת.

משנה

קוֹלָא שֶׁהִקְלוּ חֲכָמִים בְּלִקְיַחַת כְּלִים מִעַם הָאֶרֶץ לְצוֹרֵךְ קוֹדֶשׁ: מִן
הָעִיר מוֹדִיעִים הַרְחֹקָה מִירוּשָׁלַיִם חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל וְלִפְנֵים לְצַד
ירוּשָׁלַיִם, נֶאֱמָנִין קָדְרִים עֲמִי הָאֶרֶץ עַל כֵּלִי הָרָם שֶׁעָשׂוּ שְׁטֵהוּרִים,
מִשׁוּם שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹשִׂים בִּירוּשָׁלַיִם כְּבִשּׁוֹנוֹת לְשִׁרִיפַת סִיד וְעִשִּׂית

שְׁנֵי אֲדִים, חֶבֶר הָאוֹכֵל חוֹלִין בְּטַהֲרָה וְעַם הָאֶרֶץ, שִׁירְשׁוּ אֵת אֲבִיהֶם
עַם הָאֶרֶץ, וְרוֹצָה הַחֶבֶר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲשֵׁשׁ טוּמְאָה בְּמֵאכֻלִּים
וְהַמְשָׁקִים שֶׁבַחֲלָקוֹ, יָבֹל לִזְמַר לֹא לֵאחֲזִיו עִם הָאֶרֶץ, מוֹל אֲתָהּ חֲסִין
שְׁבָמְקוֹם פְּלוּנִי, שִׁידוּעַ שֶׁהוֹכְשֵׁרוּ לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאֵנִי חֲסִין שְׁבָמְקוֹם
פְּלוּנִי, שִׁידוּעַ שֶׁלֹּא הוֹכְשֵׁרוּ. וְכִן יוֹכֵל לֹמַר, מוֹל אֲתָהּ יֵין שְׁבָמְקוֹם
פְּלוּנִי שִׁידוּעַ שְׁטַמָּא, וְאֵנִי יֵין שְׁבָמְקוֹם פְּלוּנִי שִׁידוּעַ שֶׁאֵינוֹ טַמָּא.
אֲכָל לֹא יֵאֲמַר לֹא, מוֹל אֲתָהּ דָּבָר לֹא כְּגוֹן שְׁמֵן, וְאֵנִי דָּבָר רַבֵּשׁ כְּגוֹן
זִיתִים, וְכִן לֹא יֵאֲמַר מוֹל אֲתָהּ חֲסִין שִׁידוּעַ שֶׁהוֹכְשֵׁרוּ וְאֵנִי שְׁעוּרִים
שִׁידוּעַ שֶׁלֹּא הוֹכְשֵׁרוּ, שְׁבָשְׁנִי אֹפְנִים אֵלּוֹ הֵם שְׁנֵי מִיָּנִים וְאֵין בָּהֶם
בְּרִירָה, שְׁהִיִּי הָאֵב הוֹרִישׁ לְכָל אֶחָד חֶלֶק בְּכָל הַמִּיָּנִים, וְנִמְצָא
שֶׁהַחֶבֶר נוֹתֵן לַעֲמֵם הָאֶרֶץ אֵת חֲלָקוֹ בְּפִירוֹת הַמוֹכְשֵׁרִים, וְאִסּוּר
לְחַבֵּר לְתַת טַהֲרוֹת מוֹכְשֵׁרִים לַעֲמֵם הָאֶרֶץ שֶׁהוּא בַּחוּקֶת טַמָּא (ע"פ
דְּמֵאִי פ"ב מ"ג), וְאִם נוֹתֵן עוֹבֵר עַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל (וְיִקְרָא
י"ט ד'). וְתֵּינִי עֲלֵהּ בְּבְרִייתָא, אוֹתוֹ חֶבֶר שֶׁנִּטֵּל חֶלֶק בְּלֹא, שׁוֹרֵף הֵלֵךְ,
כְּגוֹן שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה הוּא כְּהֵן, מְדִילֵךְ בּוֹ נְרוֹת (רֹאה שְׁבַת כ"ג), וְיִמְנִית
אֵת הַיָּבֶשׁ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. מִסִּיִּים רַב שֶׁשֶׁת אֵת רֵאִיתוֹ: וְאִם בְּעֵבֶר
וְקִיבֵל מִעַם הָאֶרֶץ יוֹכֵל לְהִנְיָחוֹ אֲצִלוֹ עַד הַגֶּת הַבֹּאֵה, אֲמַרְי שׁוֹרֵף
אֵת הֵלֵךְ יִנְיָחָה לְפִת הַכֶּהֱא.

דוּחָה הַגְמָרָא: לַעֲלוֹם יִתְכֹּן שְׂדֵר שְׂדֵר שְׂקִבּוּעַ לוֹ זִמָּן לְגַת כְּגוֹן יֵין וְשִׁמֹן
מוֹתֵר לְהִנְיָח, וְהַבְרִייתָא דִּיבְרָה בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ גֵּת – זִמָּן קְבוּעַ
לַעֲשִׂיתוֹ, כְּגוֹן שִׁיכֵר תְּמוּרִים שֶׁל תְּרוּמָה, וְלֹכֵן לֹא הֶאֱמִינוֹ לַעֲמֵם
הָאֶרֶץ עַל טַהֲרָתוֹ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא עַל הַדְּחִיָּה: גַּם דְּבָר שֶׁאֵין לוֹ גֵּת
מְדוּעַ שׁוֹרֵף, וְיִנְיָחוּ לְרִגֵּל הָבָא, שְׁהִיִּי בִּרְגֵל לֹא גוֹרֵעַ עַל טוּמְאָתָהּ עִם
הָאֶרֶץ (לִפְנֵי כ"ג), וְיִכּוֹל לְמַכְרוֹ, וּמִכָּךְ שְׁצָרִיךְ לְשׁוּרְפוֹ דוּקָא מוֹכַח
שֶׁאֵף אִם עֵבֶר וְקִיבֵלָהּ אִסּוּר לְהִנְיָחָה כְּכּוֹחַת רַב שֶׁשֶׁת. דוּחָה
הַגְמָרָא: נִיתֵן לֹמַר שֶׁמְדוּבֵר בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר עַד לְרִגֵּל וְלֹא נִיתֵן
לְהַשְׁהוּתוֹ כְּדִי לְמוֹכְרוֹ, וְלֹכֵן צָרִיךְ לְשׁוּרְפוֹ.

שִׁנְיָה בְּמִשְׁנָה: וְאִם אֲמַר הִפְרָשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית קֶדֶשׁ נֶאֱמָר.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מִשְׁנֵה הַדִּנָּה אֵימִנִי מוּעִילָה בְּדִיקַת בֵּית הַפֶּרֶס, כְּדִי
לְפִשּׁוֹת מִמִּשְׁנַתָּהּ הַלְכָה הַשְּׁנוּיָה בְּמַחֲלֻקַּת אֲמוּרָאִים בְּעֵנִין זֶה: הֵנָּה
הֵתָם (אֶהְלֹת פ"ח מ"ד), אֵף שֶׁנִּחְלָקוּ אִם בְּדִיקַת בֵּית הַפֶּרֶס מוּעִילָה
לְנוֹיָר, מוֹדִין בֵּית שְׁמַיָא, וְבֵית הֵלֵל שְׁבּוֹדִין לְעוֹשֵׂי פֶסַח – הַהוֹלְכִים
לִירוּשָׁלַיִם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּטַהֲרָה וּמוֹכְרִים לַעֲבֹד דֶּרֶךְ בֵּית
הַפֶּרֶס, בּוֹדִקִים מְקוֹם הֵילוּכֹם שֶׁאֵין בּוֹ עֲצֵם מִן הַמֶּת וּמוֹחֲזָקִים
בְּטַהֲרָה לַעֲנִין הַקְּרֹבֶת הַפֶּסַח וְאִכִּילָתָהּ, וְאֵין בּוֹדִקִין לְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה
– כְּהִנֵּים הַרְוִיָּעִים לַעֲבֹד בְּבֵית הַפֶּרֶס וְלֹאכּוֹל תְּרוּמָה, הָאִסּוּרָה
בְּטוּמְאָה, אֵינִים סוֹמְכִים עַל בְּדִיקָתוֹ.

מְבִרְרָת הַגְמָרָא: מֵאִי וְכִיצַד בּוֹדִקִין. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר רַב
יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, מִנְּפֶת אֲרִם בְּפִיו אֲדַמַּת בֵּית הַפֶּרֶס וְהוֹלֵךְ בּוֹ,
וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁהִסִּית עֲצֵם כְּשֶׁעוֹרָה וְנִטְמָא, שֶׁעַל יָדִי הַנְּפִיחָה
יִרְאָנָה וְיִשְׁמַט מִמֶּנָּה. וְרַבִּי חֵיָא בְּרַ אֲבָא מִשְׁמִיָּה דְּעוֹלָא אֲמַר, בּוֹדֵק
אֵת בֵּית הַפֶּרֶס אִם כִּבְר הִלְכוּ שֶׁם בְּנֵי אָדָם, כִּיֹּן שְׁבִית הַפֶּרֶס שְׁנִידֵשׁ
בִּרְגֵל מְחֹה, שֶׁאֵין לְחַשׁוֹשׁ שֶׁנִּשְׂאָר שֶׁם עֲצֵם כְּשֶׁעוֹרָה, שׁוּדָאִי
נִשְׁתַּבְּרָה וְלֹא נִשְׂאָר בָּהּ כְּשִׁיעוֹר שְׁעוֹרָה הַמְטַמָּא.
מְבִאֵרֶת הַגְמָרָא לֹא נִשְׂאָר בֵּין עוֹשֵׂי פֶסַח לְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה: לְעוֹשֵׂי
פֶסַח הִקְלוּ חֲכָמִים לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקַת בֵּית הַפֶּרֶס, מִשׁוּם שֶׁלֹּא
הָעִמּוּדֵי דְּבִרְיָהּ שֶׁהַחֲמִירוֹ לֹא לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקַת בֵּית הַפֶּרֶס, מִקְּמָם
כִּרְתִּי שִׁתְּחִיבִי בּוֹ אִם יִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת הַפֶּסַח. אֵךְ לְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה
הָעִמּוּדֵי דְּבִרְיָהּ וְהַחֲמִירוֹ שֶׁאֵין לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקַת בֵּית הַפֶּרֶס, מִשׁוּם
שֶׁמְדוּבֵר בְּמִקְּמָם מִיָּתָהּ, דְּהִיָּינוּ בְּאִכִּילַת תְּרוּמָה בְּטוּמְאָה שְׁחִיבִים
עַל כֵּךְ מִיָּתָהּ בִּידֵי שְׁמִים, וְכִיֹּן שֶׁאֵין לְכָךְ זִמָּן קְבוּעַ אֲמַרְי שֶׁאֵין
לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ.

סַפֵּק בֵּין זֶה: אֲבָעִיא לְהוֹ, בְּדִקַּת בֵּית הַפֶּרֶס לְפִסְחָהּ כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר,
מִהוּ שִׁיאֲכָל בְּתִרְוּמָתוֹ, שְׁכִיֹן שְׁמוּחֹק טַהוֹר לְפִסְחוֹ טַהוֹר גַּם
לְתְּרוּמָהּ, אוֹ שֶׁלֹּא הִתִּירוֹ חֲכָמִים לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ לְתְּרוּמָה
כָּלֵל, אֵף אִם בְּדִקַּת בְּהִיתָה לְפִסְחוֹ.

מְבִיאָה הַגְמָרָא מַחֲלֻקַּת בּוֹז: עוֹלָא אֲמַר, בְּדִקַּת לְפִסְחָהּ מוֹתֵר לְאֲכּוֹל
בְּתִרְוּמָתָהּ. רַבָּה בְּרַ עוֹלָא אֲמַר, בְּדִקַּת לְפִסְחָהּ אִסּוּר לְאֲכּוֹל בְּתִרְוּמָתָהּ.
אֲמַר לִיָּה הָהוּא סָבָא לְרַבָּה בְּרַ עוֹלָא, לֹא תִפְלֹג עֲלֵיהּ דְּעוֹלָא, דְּהֵנָּה

טוהרים, אָבֵל אֵין נֶאֱמָנִים לוֹמַר, נִכְנָסֵנוּ, אָבֵל לֹא נִנְעָנוּ.
הגמרא מבררת את החילוק: וְכִי אֵיבָא נָכְרִי בְּהַדְיָהּ מֵאֵי הָיוּ –
מדוע חוששים יותר שנגעו. משיבה הגמרא: נחלקו בכך רַבִּי יוֹהָנָן
וְרַבִּי אֱלֵעָזָר, הָרִאשֹׁן, מִשּׁוּם שֶׁאֵימַת הַנָּכְרִי עָלֵיהֶן שְׂמָא יַעֲנִישׁ אִם
לא יחפשו היטב, ולכן ודאי ממשמשים בכל הכלים. וְחָד אָמַר,
אֵימַת הַמַּלְכוּת עָלֵיהֶן שְׂמָא יִלְשִׁין עֲלֵיהֶם לַמֶּלֶךְ אִם לֹא יִחְפְּשׁוּ
היטב. מבררת הגמרא: מֵאֵי בִּינְיָהּ. משיבה הגמרא: אֵיבָא בִּינְיָהּ,
בְּנָכְרִי שְׂאִינוּ חָשׁוּב שְׂנֵמָצָא עִמָּהֶם, שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם אַתְּ אֵימַתָּה,
ולטעם זה נאמנים שלא נגעו, אך יש עליהם אֵימַת המלכות שְׂמָא
יִלְשִׁין עֲלֵיהֶם, ולטעם זה אף כאן אינם נאמנים.
שנינו במשנה: וְכֵן הַנְּכָבִים שֶׁהַחֲזִירוּ אֶת הַכֵּלִים נִאֲמָנִין לוֹמַר לֹא
נגענו.
מקשה הגמרא: וְרַמְיָנָהּ, שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה (שם), הַנְּכָבִים שֶׁנִּכְנָסוּ לְתוֹךְ
הַבַּיִת, אֵינּוּ טָמְאִים – אֵין הַכֵּלִים שָׁבוּ טְמֵאִים כִּדָּין הַגְּבָאִים, אֱלֵא
מִקְדָּם דְּרִיפַת רִגְלֵי הַנְּכָבִים, שִׁירָאִים לַחֲפֹשׁ וְנוֹטְלִים רַק הַמְּזוּמָן
לִידֵם. וּמִבּוֹאֵר שֶׁמִּקְדָּם דְּרִיפַתָּם טְמֵא, וְכֵן שָׁכַן הַכֵּלִים שֶׁלִּקְחוּ, וְזֶה
סוֹתֵר לַמִּשְׁנָתוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב פִּנְחָס בְּשֵׁמִיָּה (דְּרַב),
מִשְׁתַּנּוּ שֶׁאִמְרָה שְׁנֵאֲמָנִים דִּיבְרָה בְּשִׁעְשׁוֹ תְּשׁוּבָה וּבִאֲפוֹן זֶה וְדָאִי
אֵינִם מְשַׁקְרִים כְּשֶׁאֲמָרִים שֶׁלֹּא טִימְאוּ אֶת הַכֵּלִים. וְדִיקָא נָמִי – יֵשׁ
לְדִיקָא תִירוּץ זֶה גַם מִמָּה דְּרַקְתָּנִי – שֶׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁהַחֲזִירוּ אֶת
הַכֵּלִים, וּבִדְרָאִי שֶׁאִם הַחֲזִירוּ אֶת הַכֵּלִים מוֹכַח שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
אֵלֹא שֶׁמֶעַ מִיָּנָה – מוֹכַח שֶׁדוּקָא בְּשִׁעְשׁוֹ תְּשׁוּבָה נִאֲמָנִין.
שנינו במשנה: וּבִירוּשָׁלַם נֶאֱמָנִין עַל הַקּוֹדֶשׁ.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת דברי המשנה: תָּנָא, נֶאֱמָנִין
קְדִירִים עַמֵּי הָאֶרֶץ בִּירוּשָׁלַם עַל טַהֲרַת כְּלֵי חָרָס וְנִסִּין וְגִדּוּלִים,
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְקוֹדֶשׁ, אֶךְ לֹא לְתַרּוּמָה. וּמִמּוֹדִיעִים וּלְפָנִים
נִאֲמָנִים רַק עַל טַהֲרַת כְּלֵי חָרָס דְּקִים כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּשְׁנָה
הַקּוֹדֶמֶת. מִבְּאֵר הַבְּרִייתָא: וְכֵן כָּךְ לָמָּה הֵאֱמִינוּ לְקִדְרִים עַמֵּי
הָאֶרֶץ, לִפִּי שְׂאִין עוֹשִׂין בְּכַשְׁוֹנוֹת לְעִשְׂיַת כְּלֵי חָרָס דְּקִים וְגַסִּים
בִּירוּשָׁלַם, מִפְּנֵי הָעֵשֶׁן הָעוֹלָה מִדֶּם (ב"ק פב) שֶׁלֹּא יִשְׁחִיר אֶת חוֹמַת
יְרוּשָׁלַם, וְאֵין מִצְוִיִּים בָּהּ דִּי כְּלֵי חָרָס לְצוּרֵךְ הַקּוֹדֶשׁ, וְלִכֵּן לֹא גִזְרִי
חֲכָמִים עַל כְּלֵי חָרָס שֶׁעָשׂוּ עַמֵּי הָאֶרֶץ.
עוד שנינו במשנה בדִּין נִאֲמָנוֹת עַמֵּי הָאֶרֶץ: וּבְשִׁעְתָּ הַרְגֵּל אִף עַל
הַתְּרוּמָה.
מבררת הגמרא: מִנְּהִי מִיָּלִי שִׁישׁ לְהַקֵּל בְּעַמֵּי הָאֶרֶץ בִּשְׁעַת הָרַגֵּל.
משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן לֹוִי, דְּאָמַר קָרָא בְּפִילְגֶשׁ גִּבְעָה
(שופטים כ יא) וַיֵּאֱמָר כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר כָּאִישׁ אֶחָד הַבְּרִים,
וְדוֹרִשִׁים שֶׁהִכְתוּב עֲשָׂאן כּוֹלֵן 'הַבְּרִים' – תַּלְמִידֵי חֲכָמִים,
כְּשֶׁנֶּאֱסָפָה, וְאִף בִּרְגֵל נֶאֱסָפִים הַכֵּל, וּמִשֶּׁם סִמְכוֹ חֲכָמִים לְהַקֵּל
לְעִשׂוֹת כּוֹלֵם כַּחֲבָרִים בִּרְגֵל.

משנה

כהמשך לדִּין הַמּוּבָא בְּסוֹף הַמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת בְּשִׁעְתָּ הָרַגֵּל עַם
הָאֶרֶץ נִאֲמָן עַל כָּל הַטַּהֲרוֹת בִּירוּשָׁלַם, דָּנָה הַמִּשְׁנָה מֵהָ דִּין
אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים שֶׁהַחֲזִיל לְמוֹכְרָם וְנִגְעוּ בָּהֶם עַמֵּי הָאֶרֶץ וְנִשְׁאָרוּ
חֲלָקִים לְאַחַר הָרַגֵּל: חֲבֵר הַפְּסוּחָה אֶת חֲבִיתוֹ לְמוֹכֹר יֵין בִּירוּשָׁלַם,
וְהַפְּסוּחָה לְמוֹכְרָה מֵעַט מֵעַט בִּירוּשָׁלַם עַל גַּב וְ–בִּתְרוֹן
הַרְגֵּל, וְאִף עַמֵּי הָאֶרֶץ מִשְׁמִשִּׁים בָּהֶן כִּדִּי לְקִנּוֹת כִּדְרֵךְ הַלּוֹקָחִים,
וְעַתָּה עֲבַר הָרַגֵּל, רַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, יִגְמֹר לְמוֹכֹר בְּחֻזְקַת טַהֲרָה,
שֶׁאִם לֹא תִתִּיר לוֹ זֹאת, יִנְעוּ מִלְּמוֹכֹר אִף בִּשְׁעַת הָרַגֵּל כִּדִּי שֶׁלֹּא
יִפְסִיד, וְלֹא יִהְיֶה מִזּוֹן מִצּוֹי לְעוֹלֵי רִגְלִים. וְהַכְּתוּב אֲמָרִים, לֹא
יִגְמֹר, שֶׁאַחַר הָרַגֵּל חָל עֲלֵיהֶם לְמַפְרַע טוֹמְאָתָם עַם הָאֶרֶץ שֶׁנִּגְעָה בָּהּ
בִּרְגֵל, וְאִסּוּר לְמוֹכֹר לְעַם הָאֶרֶץ דְּבַר טְמֵא, וְרַק בִּרְגֵל עֲשֹׂאֻם
כַּחֲבָרִים.

גמרא

הגמרא מביאה ספק בדעת חכמים: תִּיבִי רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא
אֶמְלֵעָא וְ–בַּחֲדָר שֶׁבִּכְנִיסָה לְבֵיתוֹ דְּרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, פִּתַּח חָד

אוֹ שְׁנֵיהֶן יוֹצֵאִין מִירוּשָׁלַם וְעַתָּה הֵם בְּמוֹדִיעִים, דִּינָה בְּלַחוּזִין וְאֵינִם
נִאֲמָנִים, שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם נִכְנָסִים הַחֲבֵר יִכּוֹל לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְנָסוּ לְפָנִים
מִמּוֹדִיעִים, וּבִשְׁנֵיהֶם יוֹצֵאִים הִיָּה צָרִיךְ לְקִנּוֹת הַכֵּלִי בְּעוֹדוֹ בְּפָנִים
וּפְשַׁע וְלֹא קִנָּה. אָמַר אֲבִי, אִף אֲנִי נָמִי תִנְיָא כִּךְ בַּמִּשְׁנָתוֹ, הַקֶּדֶר
(שְׁמֹכֶר) [שְׁמֹכֶר] אֶת הַקֶּדֶרוֹת וְנִכְנָס לְפָנִים מִן הַמּוֹדִיעִים וְכו'
נִאֲמָן, וּמוֹכַח מִכָּאן דְּמִעֲקָא – שֶׁהִטְעַם שְׁנֵאֲמָן מִשּׁוּם דְּנִמְצָא לְפָנִים
מִן הַמּוֹדִיעִים, הָא מוֹדִיעִים גּוֹפָה לֹא בְּחִיָּן – אֶךְ בְּמוֹדִיעִים עֲצֻמָּה
אֵינּוּ נִאֲמָן, וְקִשְׁיָא, אֵימָא סִיפָא, שֶׁשֵּׁנִינוּ שֶׁאִם יִצָּא מִן הַמּוֹדִיעִים אֵינּוּ
נֶאֱמָנִין, וּמוֹכַח מִכָּאן, הָא בְּמוֹדִיעִים גּוֹפָה נֶאֱמָן, וְשֶׁלֹּא כִּמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ
מִהֲרִישָׁא. אֱלֵא לֹא שְׁמַע מִיָּנָה, כָּאן – בְּסִיפָא מְדוּבָר בְּקֶדֶר יוֹצֵאִין
וְחָבֵר נִכְנָס, וְלִכֵּן נִאֲמָן, וְכָאן – בְּרִישָׁא מְדוּבָר בְּשִׁעְשׁוֹ יוֹצֵאִין אוֹ
שְׁנֵיהֶן נִכְנָסִין. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֲבָן שְׁמַע מִיָּנָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְּבִאֵרָה עַל אֵלּוֹ כֵּלִים נִאֲמָנִים הַקְּדָרִים:
תָּנָא, מֵה שֶׁשֵּׁנִינוּ שֶׁמִּמּוֹדִיעִים וּלְפָנִים נֶאֱמָנִין קְדָרִים עַמֵּי הָאֶרֶץ,
הֵינּוּ רַק בְּכֵלִי חָרָס תְּרִין – קִטְנִים הַמִּשְׁמִשִּׁים לְקוֹדֶשׁ, שֶׁלֹּא נִיתֵן
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקוֹדֶשׁ בְּלַעֲדֵיהֶם, אֶךְ לֹא בְּגַסִּים, וְלֹא בְּכֵלִים שֶׁאֵינִם
שֶׁל חָרָס, וְלֹא לְתַרּוּמָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה כְּמָה מִזְלֻקוֹת בְּדִין הַמּוּבָאֵר בְּבִרְייתָא: אָמַר רִישׁ
לְקִישׁ, וְהוּא – כְּלֵי חָרָס דְּקִים הֵינּוּ דוּקָא שְׁנִיפְלִין בְּיָדוֹ אַחַת, אֶךְ
אִם צָרִיךְ לִיטֹלֵם בְּשֵׁתִי יִדְיוֹ אֵינִם בְּכָלֵל דְּקִים. וְרַבִּי יוֹהָנָן אָמַר,
אֲפִילוּ שְׂאִין נִיפְלִין בְּיָדוֹ אַחַת נִחְשָׁבִים לְדְקִים, כִּיּוֹן שֶׁרְאוּיִם
לְבִישׁוֹל קְרִבּוֹת. מִחֲלּוֹקֶת נִסּוּפֶת: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שְׁנֵי
שְׁנֵאֲמָנִים, אֱלֵא בְּכֵלִים רִקְנִין, אָבֵל בְּמִלְּאִין מְשַׁקִּים לֹא, שֶׁהִרִי
הַמִּשְׁקִים בְּחֻזְקַת טְמֵאִים, וּמִטְמֵאִים הַכֵּלִי. וְרַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, נִאֲמָנִים
עַל טַהֲרַת הַכֵּלִים אֲפִילוּ בְּמִלְּאִים, וְאֲפִילוּ אֲפִיקְרוֹסוֹת לְתוֹבֵי – וְאִף
אִם בְּגָדוֹ שֶׁל עַם הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ הַכֵּלִי. וְאָמַר רַבָּא, וּמִוֹדָה רַבִּי יוֹהָנָן
בְּמִשְׁקִין עֲצָמָן שֶׁהֵן טְמֵאִין, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁנֵאֲמָן עַל הַכֵּלִי
נִאֲמָן גַּם עֲלֵיהֶם, וְאֵל תִּתְּנָה כִּיצַד יִתְּנָן זֹאת, שֶׁכֶּבֶר מִצָּאֵנוּ שֶׁתִּקְנוּ
חֲכָמִים כַּעֲזָן זֶה, שֶׁהִרִי לָגִין – כְּלֵי שֶׁאֵינּוּ שֶׁל חָרָס מִלְּאִי מְשַׁקִּין
הַנִּמְצָא בְּעִלִּית בֵּית שִׁישׁ בּוֹ מֵת, וְאוֹרֹבַת הַבַּיִת פְּתוּחָה לְעִלְיָה,
וְהִנֵּחוּ כְּלֵי חָרָס שֶׁל עַם הָאֶרֶץ בְּפִתַּח הָאוֹרֹבָה לְחֻצוֹן בְּפָנִי
הַטּוֹמְאָה, הִלְגִּין טְמֵאִין מִחֲמַת הַמֵּת טוֹמְאָתָא שְׁבַעָה, וּמִשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ
מְהוֹרִין, שֶׁכֵּלִי חָרָס מִצִּיל רַק עַל דְּבַר שֶׁאֵין לוֹ טַהֲרָה בְּמִקְוֵה
כֹּאֲוֹכִים וּמְשַׁקִּים, וְלֹא עַל דְּבַר שִׁישׁ לוֹ טַהֲרָה בְּמִקְוֵה כְּכֵלִי זֶה,
כְּמוּבָאֵר לְעִיל (פב), וּמִבּוֹאֵר שֶׁבְּכֵלִי שֶׁאֵינּוּ שֶׁל חָרָס שִׁישׁ לוֹ טַהֲרָה
בְּמִקְוֵה תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁהַכֵּלִי טְמֵא, אִף שֶׁהַמִּשְׁקִין טַהֲרוּם כִּיּוֹן
שֶׁאֵין לָהֶם טַהֲרָה בְּמִקְוֵה.

משנה

נִאֲמָנוֹת עַמֵּי הָאֶרֶץ לְעִין כְּלֵי קוֹדֶשׁ שֶׁהוּא בְּקִרְבָּתָם: הַנְּבָאִין –
יִשְׂרָאֵלִים עַמֵּי הָאֶרֶץ גּוֹבֵי הַמֵּס לְמוֹלֵךְ נָכְרִי שֶׁנִּכְנָסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת
לִיקַח מִשְׁכוֹן עֲבוּר הַמֵּס, וְכֵן הַנְּכָבִים יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהַחֲזִירוּ אֶת הַכֵּלִים
– כְּלֵי חָרָס שֶׁנִּגְבּוּ, נֶאֱמָנִין לוֹמַר לֹא נִנְעָנוּ בְּתוֹכָם, וְלֹא נִטְמְאוּ.
וְהֵינּוּ בְּכֵלִי קוֹדֶשׁ וְלֹא בְּתַרּוּמָה.
הַמִּשְׁנָה מְבִאֵרָה דִּין נִאֲמָנוֹת עַמֵּי הָאֶרֶץ בִּירוּשָׁלַם: וּבִירוּשָׁלַם
נֶאֱמָנִין עַל טַהֲרַת הַקּוֹדֶשׁ גַּם בְּכֵלִים הַגָּסִים, וּבְשִׁעְתָּ הַרְגֵּל נִאֲמָנִים
בִּירוּשָׁלַם אִף עַל טַהֲרַת הַתְּרוּמָה.

גמרא

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּין נִאֲמָנוֹת הַגְּבָאִים: וְרַמְיָנָהּ, שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה
(טהרות פ"א ט"ז), הַנְּבָאִין שֶׁנִּכְנָסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת, הַבַּיִת כּוֹלֵל טְמֵא – כָּל
הַכֵּלִים שֶׁבְּבֵית טְמֵאִים, שֶׁחֻקָּה עַל הַגְּבָאִים שֶׁמִּשְׁמִשִּׁים בְּכוֹלֵם.
וְזֶה סוֹתֵר לְדִין הַמִּשְׁנָה שֶׁנִּאֲמָנִים לוֹמַר שֶׁלֹּא נִגְעוּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
לֹא קִשְׁיָא, הָא – מֵה שֶׁשֵּׁנִינוּ שֶׁאֵינִם נִאֲמָנִים הֵינּוּ בְּאוֹפֵן דְּאֵיבָא
נָכְרִי בְּהַדְיָהּ – שִׁישׁ עִמָּהֶם גְּבָאִי נָכְרִי, וְהָא – מֵה שֶׁשֵּׁנִינוּ שֶׁנִּאֲמָנִים
הֵינּוּ בְּאוֹפֵן דְּלֵיבָא נָכְרִי בְּהַדְיָהּ – שֶׁאֵין עִמָּהֶם גְּבָאִי נָכְרִי,
וְהַגְּמָרָא מוֹכִיחָה אֶת הַתִּירוּץ, דְּתָנִן בַּהֲמִשָּׁךְ אוֹתָהּ מִשְׁנָה (שם), אִם
יֵשׁ נָכְרִי עִמָּהּ, נֶאֱמָנִין לוֹמַר לֹא נִכְנָסֵנוּ לְבֵית זֶה לְגִבּוֹת וְכֵלִי הַבַּיִת

חגיגה. חומר בקודש – פרק שלישי דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסא רש"י

וכן שניהם יוצאין – הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח – (וממנו) לא יקח עוד. וכל שכן קדר נכנס וחבר יוצא. הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים – יחזור החבר הצריך ליקח, ויקח. תנא נאמנין על כלי חרס הדקין לקדש – הא דתנן: מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס – בכלי חרס הדקין אמרו, שאי אפשר בלא הם, כדפרשין לעיל. אבל גסין, כגון הבית לייז – אין נאמנין אלא בתוך ירושלים, כדלקמן. ואני לא כך שמעתי, ולבי מגומגם על שמעתי ששמעתי, כשפירן צר שאין אצבעו נכנס לתוכו, וסופינו שאנו מזהירין אותם אפילו מלאים משקין טמאין. ואפילו אפיקרסותו בתוכו – אפילו מלאין משקין שלו, שאין של קדש. ואל תתמה – שכל דברי חכמים כך הן, שהרי שמעתי אצל כלי חרס המציל את המשקין שבתוכו ואין מציל כל כלי שטף, שהלגין טמאין טומאת

שבעה והמשקין טהורין.

משנה הגבאין – ישראל שזן גבאין למלך גוי, לגבות מיד ישראל גולגולות ומסין וארנוניות. שנכנסו לתוך הבית – לעבט עבטו, וכן הגבאים שנגבו כלי חרס והחזירום. נאמנים לומר – שלא נגעו לתוכו, לקדש – נאמנין, אבל לא לתרומה. דכולה מתניתין אחרונה בקדש מתרומה קיימא, ובהדיא שנינו בתוספתא: הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה. והאי חטאת – בשר קדש ולא אפר חטאת, כדמוכח התם. אף אם עשו תשובה – דשין בטומאה היו. ובירושלים נאמנין בו – מפרש בגמרא.

גמרא כל הבית כולו טמא – כל כלי הבית טמאין, שחזקה הגבאין ממשמשין בכלים. איבא גוי בהדיהו – אין נאמנין לומר לא נגענו, דמרתו אב לא יחפשו כל הבית. איבא גוי עליהם – פן יענישם בגוף או בממון. איבא מלכות – שמא ילשן עליהן גוי אצל המלך. גוי שאינו חשוב – אימרת ליבא, אימרת מלכות – איבא. אלא מקום דריסת רגלי הגבאים – מכל מקום דריסתו מידא טמא, וכל שכן כלים שנגבו והחזירו. כשעשו תשובה – ומחמת תשובה החזירו, הלכך לא משקרי. על כלי חרס הנסין – וכל שכן הדקין. ובהדיא תנא בירושלמי: נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש. וכל כך לפה – מזהיר אף על הדקין מן המודיעים ולפנים. שאין עושין כבשונות בירושלים – לא לדיקם ולא לגסין. ומיהו, בדקם הוצרך לאגשי ירושלים, שכל יחיד ויחיד נסכו בביתו, לכך הוסיפו לקח טהרה ליחידים מגבול מודיעים. אבל בעלי הלשכה המוסרין נסכים לצבור – די להם בנכנסין לתוך העיר, ולשם בלבד האמינים על הטהרת. אי נמי: יחידים צריכים לדיקם אף לבישול שלמדין יום יום. ויאסר כל איש ישראל וגו' – בפלגש בגבעה כתיב, שנאסר כל ישראל בגבעה. הכותוב עשאו חברים – ורגל שעת אספה הוא. **משנה** הפותח את הבית – חבר שפתח את הבית למכור יין בירושלים ברגל, וכל הבא ליקח ממשמש. ואף עמי הארץ ממשמשים. לא יגמור – אחר הרגל, אף על פי שברגל הן טהורין. לא טהרתן טהרה, אלא שברגל הכל חברים. אבל לאחר הרגל – מגע טמא למפרע, כדאמר במתניתין: עבר הרגל – מטבילין כלי העזרה, מפני שנגע בהן עם הארץ ברגל. רבי יהודה אומר יגמור – וטעמא מפרש במסכת ביצה (יא.ב.) שלשה דברים הותרו טופן

משום תחילתם, והו כמז כן, שאם אתה אומר לא יגמור – אף הוא לא יתחיל, ואין מזון מצוי לעולי רגלים. **גמרא** מהו שיניחה בו – אליבא דרבנן בעי לה. אפו האידיא – כל ימי הרגל לא ממשמשו בה הכל, והותר ברגל. **טפא** היא – למפרע, וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם. ויש מפרשים אותה בעם הארץ. ואי אפשר לומר בעם הארץ לא יגמור – דמי ציית לן, והלא אומר שלך טמא ושלי טהור, וימצא לו מחביריו הרבה שימכור להם. ואם בא לאסור שלא יקחו חברים ממנו – יקחו ולא יקחו מביעי ליה. ועוד: דאמר במסכת ביצה שזו היא אחת משלשה דברים שהותרו טופן משום תחילתן, ואי בעם הארץ אפילו לא שרית ליה לגמור – נידא במאי דמזבין ברגל. הכי גרסינן. מאי לאו תנאי היא לא – הא דקתני יניחה ר' יהודה והא דתני לא יניחה רבנן ותסבירא והא רבי יהודה יגמור קאמר אלא הא דתנא יניחה רבנן והא דתנא לא יניחה רבי יהודה היא ומאי לא יניחה בו – מאי לאו תנאי היא ואליבא דרבנן, ותפשוט בעיא דלעיל דפלוגתא דתנאי היא. **משנה** מעבירין על טהרת עזרה – מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילן, ולטהר את העזרה מטומאת עם הארץ שנגע בהן ברגל. שאף על פי שעשאו הכותוב חברים ברגל – לא מפני שטהורין הן, הלא לאחר הרגל מגעו טמא למפרע. מפני כבוד השבת – שהיו הכהנים צריכין להתעסק איש בביתו בצרכי שבת. אף לא ליום החמישי – אם עבר הרגל ליום חמישי, אין מטבילין אותו עד לאחר השבת. **גמרא** לפי שאין הכהנים פנוין – בממציא יום טוב להטבילן, שטורדין להוציא הדשן שעל התפוח שבאמצע המזבח, שקיבצו שם כל ימות הרגל כל דשן של מערכה. **משנה** ואיטרים להם – וככהנים עמי הארץ ברגל. הוזהרו שלא תנעו בשלחן – שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל, שאי אפשר לסלקו ממקומו, דכתיב ביה: "לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה).

שלא תגעו בשלחן – בבדנים עמי הארץ ההולכין להחליץ להשתחות קאמר. דאילו ישראל – לא היו ראויין לילך אף בין אולם למזבח, וכן פירש רש"י.

מנורה לא כתיב בה תמיד – פירש רש"י "דיתמיד" דכתיב בה לא דמי לתמיד דשלחן, דהאי "תמיד" – מלילה ללילה הוי, כמו "עולת תמיד" האמור בתמיד. ובחבית

בזון גדול, אבל ביום לא היה דולק, ד"מערב ועד בקר" כתיב, תן לה מרתה מערב עד בקר. והלכך, כל היום יכול לסלקה. אבל תמיד האמור בשלחן – לא היה כפי הלילה, דלהחם נסדר עליו משבת לשבת. ודקשה דרב רבינו אלחנן: דהא במסכת תמיד (ל"ב), משמע דגר מערב דולק כל היום, שממנה היה מדליק ובה היה מסיים, ומסתמא "מתמיד" נפקא! ועוד קשה לרוב רבינו אלחנן עלה דההיא: דהא כתיב "מערב עד בקר", ושיעורו כבמים מדתה לחצי לוגו ויש לומר: דמכל מקום לא היה כפי מבשאר נרות, ומכל מקום ממילא מחמת חס דולק כל היום. ובשעה שלא היה חס – היו דולקין אותה בבקר כדי להחליק ממנה האחרות.

כלי עץ העשוי לנחת – הקשה הרב רבינו אלחנן: כל שנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלים אותה, ואם כן אין עשוי לנחת, ואם כן אמאי צריך ראייה וקרא "השלחן חטה" מכלל דאיכא טמא! ותירץ דלא איצטריך קרא רק לנוב וגבעון ושילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת ושעמיען מקרא שהיו מגביהין אותה. ולא נראה: כיון שהיתה מטולטלת כבר – אף משבא לבית עולמים נמי לא נפקא מידי קבלת טומאה ראשונה! אלא יש לומר דלא מהני טלטולה כיון דלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים.

סילוקו כסידורו – לענין שהיה רך. ומה שאמר הפסוק: "חום ביום הלוקח" – לאו דוקא, אלא דחם לא היה. דאיכא מאן דאמר במנחות (צ"ה), שהיא נאפת מערב שבת, ואי אפשר שישמור החום עד השבת, אם לא שנאמר לדבריו נשאר בתנור לשמור חמו עד השבת בבקר.

בבלי אבסלגים – יתכן לפרש שהיא שם עיר, וחשובים כלים הבאים משם. וקשה: דהכא משמע של עץ היו, ודחתם בובחים פרק "דם חטאת" (צ"ד), משמע שהיו של עור, כדפירש רש"י גבי העור טעון כבוס במקום קדוש! בצפיו עומד – ושל מקדש לא היה עומד.

כאן דשלוש שולחנות היו במקדש כמין שלשה ארונות שעשה בצלאל, והצפוי נוח להסירו. ויש מפרשים בצפוי עומד – צפוי דשייש, כגון שלחן ודולבקי דשייש עב דחוק, וגם בלא עץ נמי עומד מאליו, לכך לא חשיב העץ. אבל שלחן של משה – חזק היה דק וקלוש, ובלא עץ לא מצד קאי, לפיכך העץ עיקר והצפוי בטל לגביה.

שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ – יש להקשות: מובח נמי איקרי עץ, דכתיב: "המזבח עץ שלש אמות" ותנן ליה במתניתין דפליגי ביה משום דלא בטיל הצפוי אגב העץ, אלא העץ בטל. ועוד אמר בסמוך: ואיבעית אימא רבנן לרבי אליעזר קאמרי: מאי דעתך, משום דמצופין – מיבטל בטל צפוי לגביהו. אלא טעמא משום דהצפוי בטל לגבי העץ. ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייך כלום – בטל העץ אגב הצפוי. ומיהו הך קרא דמובח של עץ מתרגם ידונתן: פתורא דסמוך למזבח דדהבא, אבל מובח לא מיקרי של עץ. וגם שלחן לא מצוי דאיכא עץ כי אם השלחן דסמוך למזבח, מדאפקי בלשון מובח. אבל שמא שלחן ודולבקי עץ לא איקרי, לפיכך לא בטיל הצפוי לגביהו אי לא שייך כלום. והרב רבינו אלחנן תירץ: דלא קשה מידי, כדתנן במתניתין: כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה, חוץ ממזבח הזהב והנחשת. מובח הנחשת – דכתיב: "מזבח אבנים תעשה לי", מובח הזהב – דכתיב: "המנורה והמזבחות" ואיתקש להדי. לפיכך נבטל צפוי גבי מובח הנחשת, הלכך לא מקבלי טומאה. אך צריך עיון: דאי קרא ד"מזבח שלש אמות" במאי מיתוקם, אי מובח הזהב אמתיו ותו לא!

טעונים טבילה – מפני טומאת הרגל. חוץ ממוזב הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן בקרקע – שהכתוב קרא "מזבח אדמה", ושלחן – הא אמור דלא נגע בו. מפני שהן מצופין – בגמרא מפרש. **גמרא** מנורה לא כתיב בה תמיד – כלומר: תמידין האמורין במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר, אלא תמיד מלילה ללילה, כתמיד האמור בעולת תמיד ובחביתו כזון גדול. אבל ביום לא היה דולק, ד"מערב עד בקר" כתיב (שמות כ"ח): תן לה מרת השמן שיש בה כדי לידלק מערב עד בקר, לפיכך כל היום אותה יכול לסלקה ולהטבילה.

אבל תמיד האמור בשלחן – תמיד יום ולילה הוא, דמשבת לשבת הוא ערוך עליו. נזכר השלחן – כל זמן שהשלחן שם תזא מנורה נזכר. ותיפוק לי – דאי נמי נגעו בשלחן לא מיטמא ליה, דהא כלי עץ העשוי לנחת במקום אחד הוא. דופאי דשק בעינן – לענין טומאה ודוקש כלי עץ לשק, דכתיב: "כל אשר יפול עליו מהם במוותם מכל כלי עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא י"א). מה שק מיטלטל פלא וריקם – יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן, יצא כלי עץ המחזיק ארבעים סאה בלח, שזון כוריים ביבש, אף על פי שמיטלטל ריקן – אינו מיטלטל מלא, שאם טלטלנו מלא – ישיבר. השלחן החזוי – שגמרתו שיהא טהור, מכלל שהוא ראוי לטומאה. והלא כלי עץ העשוי לנחת הוא. סילוקו כסידורו – שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו. חם ביום הלוקח – שיהא חם ביום הלוקח מעל השלחן. ותיפוק לי – דמקבל טומאה, ואפילו הוא עשוי לנחת. משום ציפוי – שהוא מתבח, דכלי מתבח לא איתקש לשק, דחתן – דבתר ציפוי אולתן, חיולקין – כסא המתקפל ומכוסה עור. שחיפיו כשייש – דשוב הוי ככלי אבנים, שאין מקבלין טומאה. ושייר כזון – מן הפחיתות מן הזחיפוי, כדי הנחת כוסות. **טמא** – שערין ראוי למלאכתו ראשונה. רבי יהודה אויב – צריך אף הנחת חתיכות לחם ובשר, ואי לא – לאו שלחן הוא. אלמא: ציפוי מבטלו אפילו להקל, וכל שכן להחמיר. לא שנו – הך דקדתי ציפוי מבטלו אלא בעצי אבסלגים, שאינו חשוב כל כך. ציפוי שאינו עומד – שאינו מחזק במסמרים יפה, ותאמר דההוא דמקדש לאו עומד הוא. לבזבזין – שפה לשלחן סביב.

רחמנא

למימר? וכי תימא: כאן – בצפוי עומד, כאן – בצפוי שאינו עומד, הא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: בצפוי עומד או בצפוי שאינו עומד, בחופה את לבזבזיו או בשאינו חופה את לבזבזיו, ואמר ליה: לא שָׁנָא בצפוי עומד, ולא שָׁנָא בצפוי שאינו עומד, לא שָׁנָא בחופה את לבזבזיו ולא שָׁנָא בשאינו חופה את לבזבזיו! אלא: שאני שלחן

דרחמנא

שלחן דרחמנא קרייה עץ – יש להקשות: מובח נמי איקרי עץ, דכתיב: "המזבח עץ שלש אמות" ותנן ליה במתניתין דפליגי ביה משום דלא בטיל הצפוי אגב העץ, אלא העץ בטל. ועוד אמר בסמוך: ואיבעית אימא רבנן לרבי אליעזר קאמרי: מאי דעתך, משום דמצופין – מיבטל בטל צפוי לגביהו. אלא טעמא משום דהצפוי בטל לגבי העץ. ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייך כלום – בטל העץ אגב הצפוי. ומיהו הך קרא דמובח של עץ מתרגם ידונתן: פתורא דסמוך למזבח דדהבא, אבל מובח לא מיקרי של עץ. וגם שלחן לא מצוי דאיכא עץ כי אם השלחן דסמוך למזבח, מדאפקי בלשון מובח. אבל שמא שלחן ודולבקי עץ לא איקרי, לפיכך לא בטיל הצפוי לגביהו אי לא שייך כלום. והרב רבינו אלחנן תירץ: דלא קשה מידי, כדתנן במתניתין: כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה, חוץ ממזבח הזהב והנחשת. מובח הנחשת – דכתיב: "מזבח אבנים תעשה לי", מובח הזהב – דכתיב: "המנורה והמזבחות" ואיתקש להדי. לפיכך נבטל צפוי גבי מובח הנחשת, הלכך לא מקבלי טומאה. אי מובח הזהב אמתיו ותו לא!

שלחנא

חגיגה דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קסג

השולחן בשבת זו, היה חם בסיוריו על השולחן בשבת הקודמת, 47
דאמר רבי יהושע בן לוי, גם ידול נעשה בלחם הפנים, שבסיוריו בך 48
סילוקו, שפאמר בו (שמאל א' כא ז) 'לשום לחם הם ביום הלחם', 49
ודורשים שביום הלחם עדיין חם הוא. ונמצא שהשולחן מיטלטל 50
ברגל, ולכן מקבל טומאה, ויש להזהר בטהרתו. 51
מקשה הגמרא: מדוע אמרת שהשולחן ראוי לקבלת טומאה, כיון 52
שמגביהים אותו לעולי רגלים, ותיפוק לי – נלמד שראוי לקבל 53
טומאה אף אם אין מגביהים אותו, משום ציפוי הזהב שעליו, שהוא 54
מתכת המקבל טומאה אף אם אינו מיטלטל כלל, וטומאת כלי 55
נקבעת לפי ציפוי. וראיה לכך, דהתנן במשנה (כלים פ"ב מ"א), 56
השולחן והדולפין ו-כסא מתקפל המכוסה בעור שפנחתו בחלקם, 57
או שחיפן בשיש וצריכים להיות כבלי אבנים שאינם מקבלים 58
טומאה, ונשייר בהם מעט שלא נפחתו או לא חיפם בשיש כשיעור 59
מקום הנחת כוסות, ממה – מקבלים טומאה, שעדיין ראויים 60
למלאכתם הראשונה. רבי יהודה אומר, לא די שישאר כשיעור 61
הנחת כוסות, אלא אף מקום הנחת התחבוט של לחם או בשר, 62
ואם לא אינם נקראים שולחן ודולפקי, ומשמע שאם לא היה 63
משייר בהם כשיעור מקום הנחת כוסות, היה דינם כציפוי השיש 64
ולא היו מקבלים טומאה, ומוכח שכלי בטל לגבי ציפוי אף להקל, 65
וכל שכן שאומרים כך להחמיר בשולחן המצופה זהב, שבטל 66
לציפוי ומקבל טומאה. 67
מנסה הגמרא לתרץ: ובי תימא, שאני עצי שמים שמהם היה עשוי 68
השולחן במקדש (שמות כה ב) דחשיבי, ולכן לא בבל לציפויים 69
כשאר כלים, ואינם מקבלים טומאה. דוחה הגמרא: הניחא תירוצך 70
זה לריש לקיש דאמר, לא שנו במשנה שהכלי בטל לציפוי לענין 71
קבלת טומאה, אלא בכלי אבן – מין כלים שאינם חשובים 72
הבאין מדינת הים, אבל בכלי מסמים – מין כלים חשובים, לא 73
בכלי לציפויים, שפיר ניתן לומר שצעי שטים אינם בטלים לציפויים 74
מתוך חשיבותם, אלא לרבי יוחנן דאמר, שאפילו בכלי מסמים 75
החשובים נמי בכלי לציפויים, מאי איכא למימר, מדוע צריך לומר 76
שהשולחן מקבל טומאה משום שהוא מיטלטל, הרי אפשר לומר 77
שמקבל טומאה משום ציפוי הזהב אף אם הוא עשוי לנחת. 78
עוד מנסה הגמרא לתרץ: ובי תימא, שפאן – כשאמר שהכלי בטל 79
לגבי הציפוי היינו בציפוי עומד – מהודק היטב במסמרים לכלי, 80
שנחשב לעיקר הכלי, וכאן – בשולחן של מקדש המצופה זהב 81
מדובר בציפוי שאינו עומד – אינו מהודק בו, ולכן אין השולחן בטל 82
לו. דוחה הגמרא: אין לומר בפשטות שהכלי בטל לציפוי דווקא 83
כשהציפוי עומד, דהא פאן מנייה ריש לקיש מרבי יוחנן על אותה 84
משנה, האם מדובר דווקא בציפוי עומד, או גם בציפוי שאינו עומד. 85
ועוד שאלו על המשנה, האם מדובר דווקא בציפוי החופה את 86
לבוביו – שפת השולחן סביב, או גם בשאינו חופה את לבוביו. 87
ואמר ליה רבי יוחנן, לא שפאן בציפוי עומד, ולא שפאן בציפוי שאינו 88
עומד, וכן לא שפאן בחופה את לבוביו, ולא שפאן בשאינו חופה את 89
לבוביו, הכלי בטל לציפוי. ואם כן חוזרת הקושיא מדוע צריך 90
לומר שהשולחן מקבל טומאה משום שהוא מיטלטל, הרי כיון 91
שהוא מצופה במתכת מקבל טומאה אף אם עשוי לנחת. 92
מתרצת הגמרא: אלא שאני שלחן משאר כלים, 93

שלא תנעו בשלחן, שמא יטמאודו ולא ניתן להזיזו מקומו להטבילו, 1
משום שהלחם צריך להיות עליו תמיד, שנאמר (שמות כה ל) 'ונתת 2
על השלחן לחם פנים לפני תמיד'. 3
המשנה מבארת דין שאר כלים שנטמאו ברגל: כל הכלים שהיו 4
במקדש, יש להם כלים שניים ושלשים כמותם, שאם נטמא 5
הראשונים, יביאו שניים תחתיהן עד שיטבילו את הראשונים. וכל 6
הכלים שהיו במקדש מענין טבילה לאחר הרגל, משום טומאת מגע 7
כהנים עמי הארץ ברגל, חוץ ממופת הוקב ומופת הנחשת, מפני 8
שהן בפרקע שאינה מקבלת טומאה, שהכתוב (שמות כ ב) קראם 9
'מופת אדמה', דברי רבי אליעזר. וחקמים ואומרים, מפני שהן 10
מציפין. 11

גמרא

ברייאת בענין אזהרת עמי הארץ ברגל שהזכירה במשנה: תנא, 12
היו אומרים לכהנים עמי הארץ ברגל, הנהיר שפא תנעו בשולחן 13
ובפנויה ותטמאום, ולא ניתן להטבילם. שואלת הגמרא: ותנא 14
דיך, מאי מפא לא תני שמזדירים אותם שלא יגעו אף בפנויה. 15
משיבה הגמרא: שלחן בתיב ביה לחם פנים לפני תמיד, ולא ניתן 16
להזיזו ולהטבילו, אך פנויה לא בתיב בה תמיד, ולכן ניתן לסלקה 17
להטבילה ואין מזדירים שלא יגעו בה. מבארת הגמרא: ואידך – 18
התנא של הברייאת ששנה שהזיזו על המנורה סבר, שפין 19
דבתיב (שמות כו לה) 'ואת המנורה נבח השלחן, ומשמע שכל זמן 20
שהשולחן שם, תעמוד המנורה למולו, מפא דבתיב בה תמיד' דמי 21
– כאילו גם במנורה כתוב תמיד, ולכן דין המנורה כדין השולחן 22
שצריך להיות תמיד במקומו. ומבארת הגמרא סברת התנא של 23
משנתנו: ואידך סבר, שהפסוק הוא לבקוע לה מקום – להורות את 24
מקום המנורה הוא דאמא, ואין ללמוד ממנו שצריכה להיות שם 25
תמיד. 26
מקשה הגמרא: מדוע הזהירו שלא יגעו בשולחן, ותיפוק לי – 27
ונלמד שאינו מקבל טומאה משום דכלי עץ העשוי לנחת הוא, 28
כלומר שהשולחן אינו מיטלטל אלא עומד במקום אחד, וכל כלי 29
עץ העשוי לנחת לא מפא – אינו מקבל טומאה. ומאי מפא – מה 30
הטעם שאינו נטמא, משום שכדי שכלי עץ יקבלו טומאה דומא 31
דשק בעינן, שנאמר (ויקרא יא לב) 'וכל אשר יפל עליו מהם במתם 32
יטמא, מכל כלי עץ או בגד או עור או שק', והוקשו כלי עץ לשק 33
לענין טומאה, ולמדים מכך, מה שק מיטלטל בין כשהוא מלא ובין 34
כשהוא ריק, אף כל כלי עץ מקבל טומאה רק אם מיטלטל בין 35
מלא ובין ריק, וממעט את העומד במקומו ואינו מיטלטל, שאינו 36
מקבל טומאה. 37
מתרצת הגמרא: הא – השולחן נמי מיטלטל מלא וריק, הוא ואינו 38
עשוי לנחת, כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דבתיב (ויקרא כד ו) 39
'על השלחן תהיה', מכלל שהוא מפא – משמע שהוא ראוי לקבל 40
טומאה, והתורה מזדירה אותו שלא יהיה טמא, ואמאי, הרי כלי 41
עץ העשוי לנחת הוא, ואינו מקבל טומאה. אלא הפסוק מלא, 42
שהכהנים מנחיתין אותו ברגל, ומראין בו לעולי רגלים את לחם 43
הפנים, ואומרים להם, ראו חיבתכם לפני המקום – ראו כמה שאתם 44
חביבים לפני ה', ולכן עושה לכם נס, שבעת סילוקו של הלחם מן 45
46

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר יום הולדתו... בטח ביום השי"ק הבע"ל ישתדל לעלות לתורה ולחזור
בסעודה שלישית מאמר דא"ח (ואם השומעים אינם מורגלים עוד לשמוע תורת דא"ח הרי אין מחוייב
לגלות שאומר הוא חסידות ובלבד שהענין יעשה) ובמשך היום דיום הולדתו יתן לפני תפלת שחרית וכן
לפני תפלת מנחה איזה סכום לצדקה ויאמר ספר תהלים אחד.

בברכה והצלחה בתלמידים לנטוע בהם תורה ויראת שמים ולהסתדרות בקרוב.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ד. אף על פי שספר תורה החסר אפלו אות אחת אין קורין בו אבל בהפטרות אין צריך שיהא הנביא
- 2 שמפטרין בו ספר שלם אלא די בפרשה שמפטרין בה (כדי שלא יקרא בעל-פה דברים שבכתב)
- 3 ואף אם גם פרשה זו אינו כתבה כמשפט כתיבת ספרי הנביאים בימי חכמי הגמרא דהינו על הגויל או
- 4 על הקלף של עור בהמה טהורה ועשוי בגלילה בספר תורה כמו שכתוב ב"ד סימן רע"א¹⁸ אף על פי כן
- 5 (היו) יכולים להפטר בה (אף בימיהם) שהפטרות לא נתקנה כלל שיקראוה בספר בשר כמו שתקנו
- 6 בקריאת התורה לקרות בספר תורה בשר אלא שאסור לקרותה על-פה ואף שבימיהם היה אסור לכתוב
- 7 פרשיות פרשיות בפני עצמן כל שאינן ספר שלם בין שהן מן התורה בין שהן מנביאים וכתובים כמו
- 8 שכתוב ב"ד סימן רפ"ג¹⁹ אף על פי כן התירו לכתוב הפטרות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך²⁰
- 9 שאין יכולת ביד כל צבור לקנות להם נביאים שלמים ויתפטלו מקריאת ההפטרות לגמרי.
- 10 ואף שעבשו שנתגלית מלאכת הדפוס והספרים בזול²¹ אף על פי כן מתיר להדפיס או לכתוב ההפטרות
- 11 בלבד²² לפי שאף אם ידפיסו ספר נביא שלם על הנייר לא יהיה מתיר לקרות בו אלא משום עת לעשות

הלכתא רבנא

- ח] והספרים בזול - ישנם ג' איסורים בקריאה מתוך החומש:
- א) הדפסת פרשיות פרשיות ולא ספר שלם.
- ב) כתיבת או הדפסת תורה שבכתב שלא בדיו על הקלף.
- ג) קריאת דברי תורה שבכתב בעל-פה שלא מתוך הכתב.
- ב' האיסורים הראשונים הותרו לצורך קריאת ההפטרות בימי חכמי הגמרא - משום עת לעשות לה' וגו'²¹, ובימינו אף שניתן בקלות להדפיס ספר שלם ולכאורה אין להתיר הדפסת פרשיות נפרדות, מ"מ לא ניתן

ציונים והוספות

- 18) סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו. ובסימן שלד סי"ב: בימי חכמי התלמוד לא ניתנו ליכתב אלא כ"ד ספרים אבל לא תורה שבעל-פה ... ואף כ"ד ספרים לא ניתנו ליכתב אלא על עור בהמה טהורה ובכתב אשורי ולשון הקודש ובדיו אבל לא על הנייר ולא בכתב או לשון אחר ולא במיני צבעונים . . . ואם נכתבו בכתב או לשון אחר אפילו בחול אסור לקרות בהם... וכל זה בימיהם אבל עכשיו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך התירו ... לכתוב אפילו כ"ד ספרים תרגום וכל לשון ובכל כתב על הנייר מפני שאין כל אדם יכול לכתוב אשורית וגם אין הכל מבינים לשון הקודש וגם אין ספק ביד הכל לקנות הקלף.
- 19) סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו. ובשו"ע שם סי"ב: לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות (היינו שאינן ספר שלם).
- 20) תהלים קיט, קכו.
- 21) ובימינו משום עת לעשות לה' וגו' הותר להדפיס תושב"כ אפילו שלא לצורך ההפטרות, כדלעיל מסימן שלד סי"ב.
- 22) כיון שגם כשקוראים בספר שלם נזקקים להיתר של עת לעשות לה' וגו' שוב לא החמירו להדפיס ספר שלם דוקא ונחלק רבינו בזה על הסוברים שבקריאה בספר שלם אין נזקקים להיתרים מיוחדים אף אם לא נכתב בדיו על הקלף (קרא"א ס"ק א).
- וה"ה בימינו שהתירו להדפיס אפילו שלא לצורך ההפטרות, שמותר להדפיס פרשיות פרשיות.
- 23) ואינו כקריאת התורה שאף אם מותר לכתוב פרשיות בפ"ע מ"מ צריך שיהיה ספר דיו ע"ג קלף גלול כדי להוציא הרבים י"ח וכדי לברך עליו ברכות התורה.
- 24) כנ"ל בתחלת הסעיף ובקו"א סוס"ק א. ולולא האיסור של קריאה בע"פ של דברים שבכתב היה אפשר לקרוא ההפטרות בע"פ.
- 25) הנהגת רבותינו נשיאנו בקריאת ההפטרות: כ"ק אדמו"ר הצמח צדק אמר ההפטרות מתנ"ך שלם. (כן נרשם בכת"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע בבטנת כריכת התנ"ך השלם שבו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק היה קורא את ההפטרות, וייתכן שרצה להחמיר כדעת האלי" רבה (הובא בפמ"ג א"א

- 1 לַה' פִּינֵן שְׁאִינוּ עַל עוֹר בְּהֶמָּה מְהוֹרָה וְאִינוּ עֹשֵׂי בְּגָלִילָה וְאֵף אִם בְּהֶפְטָרָה זֹו הַנִּדְפָּסֶת אוֹ הַפְּתֻכָּה יֵשׁ
2 בָּהּ חֶסְרוֹן הַרְבֵּה תְּבוּת קוֹרָא הַחֶסְרוֹן בְּעַלְפָּה אִם הוּא בְּעִנְיָן שְׁאִין אֶסּוּר מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׂפָכְתָּב אִי אֵתָה
3 רְשָׁאֵי לְאִמְרָם בְּעַלְפָּה (עֵין סִימָן קמ"ג²⁶):

סימן רפד דין ההפטרה וברכותיה טע"ף ד

ציונים והוספות

ריש הסימן) שעדיף שיקראו בס' נביאים שלם הנדפסין. וראה באלבום מבית הגנזים ע' רלט צילום כ"ק הנ"ל, ורשימת כמה מקומות בהם ציין הצ"צ על ספר התנ"ך לקריאת הפטרה שאינה כמנהגנו היום. כ"ק אדמו"ר היה קורא ההפטרה מתוך החומש שלו ("תורה תמימה") (כן היה מנהגו בתחילת תקופת שנות נשיאותו, ובשנים האחרונות היה קורא ההפטרה מתוך דף מצולם) (לקט הליכות ש"ק עמ' 40. ולהעיר שמשוע"ר מוכח שאין

שולחן ערוך – הלכות שבת

- א אין כוברים את התבן בכברה שיפול המוץ לארץ ולא
2 יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ שהרי זה כבורר
3 אבל נוטלו בכברה ונותנו לתוך האבוס ואע"פ שהמוץ נופל
4 לפעמים מאליו דרך נקבי הכברה כיון שאינו מכין לכך ולא
5 פסיק רישיה הוא מותר:
6 ב לא ימדוד אדם שעורים לתת לפני בהמתו אלא משער
7 באומד דעתו מפני שהמדידה אסורה משום עובדין דחול
8 אף שלא במקום מקח וממכר כמו שנתבאר בס' ש"ו:
9 ג כבר נתבאר בס' ש"א שהמורסן הוא מדברים שאינן
10 בני גיבול ואם גבלו בשבת יש אומרים שהוא פטור מן
11 התורה אבל אסור מדברי סופרים לגבול מורסן לבהמה או
12 לתרנגולים כדרכו בחול אלא ע"י שינוי כגון לגבול מעט
13 מעט כמו שנתבאר שם או אפילו הרבה בבת אחת אלא שלא
14 ימסר בידו אחר שנתן המים לתוכו כדרכו בחול אלא מעביר
15 בו תרוד או מקל שתי וערב אפילו כמה פעמים עד שיתערב
16 יפה שכיון שאינו ממסר בידו ולא יסבב התרוד או המקל
17 בסביב כדרכו בחול אלא מעבירו שתי וערב הרי זה שינוי
18 גמור ומותר גם כן לנער מכלי אל כלי עד שיתערב יפה
19 ומותר לערב המורסן בדרך זו בכלי אחד אפילו כור ואפילו
20 כוריים כפי מה שצריך לבהמותיו היום ומחלק אותו בכלים
21 הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה.
22 ולדברי האומרים שהמגבל המורסן חייב מן התורה ואפילו
23 בנתינת מים בלבד בלא גיבול חייב כי נתינת המים זהו
24 גיבולו כמו שנתבאר שם אסור ליתן מים למורסן בשבת
25 אפילו ע"י שינוי אלא אם נתן בו המים מערב שבת אזי אין
26 בגיבולו בשבת איסור מן התורה אלא מדברי סופרים
27 והתירוהו ע"י שינוי בדרך זו שנתבאר וכבר נתבאר שם שיש
28 להחמיר כסברא זו וכן נוהגין:
29 ד קשים של שבלים שאגדו בב' וג' מקומות מותר להתירן
30 בשבת כדי שתאכל מהם הבהמה אם אינו קשר של
31 קיימא אבל אסור לשפשף בהם בידים כדרך שעושים
- באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחים לאכלם מפני שכל דבר
שהוא אוכל דהיינו שהוא ראוי לאכילה בלא תיקון אסור
לטרות בו להכשירו ולתקנו יותר לתענוג בעלמא אבל דבר
שאינו אוכל דהיינו שאינו ראוי לאכילה בלא איזה תיקון
שאינו בו סרך מלאכה מותר לתקנו ולעשותו אוכל כגון עצים
שקצצו מן האילן מבעוד יום ויש מאכילין אותם לבהמה
בעודם לחים ומשפשפים בהם בידים להאכילם שאינם
ראויים בלא שפשוף מותר לשפשפם בשבת וכן דלועים
שהם קשים מותר לחתכם לפני הבהמה שאינה יכולה
לאכלם בלא חתיכה והוא שנתלשו מבעוד יום אבל אם
נתלשו בשבת אפילו ע"י נכרי שתלשן לעצמו אסורים
בטלטול כמו שנתבאר בס' ש"א:
ה מחתכין נבילה לפני הכלבים אפילו נתנבלה היום ואין
בה משום מוקצה אפילו לא היתה חולה כלל מבעוד
יום שלא היה דעתו עליה כלל לכלבים מבעוד יום מפני
שאינו מוקצה בדבר שהסיח אדם דעתו ממנו אלא אם כן
דחאו בידים כמו שנתבאר בס' ש"א.
במה דברים אמורים בנבלה הקשה שאי אפשר להם לאכלה
בלא חתיכה ואפילו נאכלת להם ע"י הדחק בלא חתיכה
מותר לטרוח לחתכה להם יותר כמו שנתבאר למעלה (ועיין
(ס' ש"א) אם מותר לחתוך בשר חי דק דק לפני
העופות).
וכן אין חותכים שחת וחורובים לפני בהמה בין גסה בין דקה
מפני שהם ראויים להם בלא חתיכה וכן כל כיוצא בזה:
ו אין אובסין את הגמל דהיינו שמאכילו בידו הרבה כל
כך עד שמרחיבים בני מעיו כאבוס שזוהו טורח שלא
לצורך היום ולא דורסים דהיינו שדורס לו מאכל בגרונו
למקום שאין הגמל יכול להחזירו שזוהו ג"כ טורח יותר אבל
מלעיטים אותו דהיינו לתחוב המאכל למקום שהוא יכול
להחזירו כשירצה וכן העגלים אין מאמרין אותם דהיינו
לתחוב למקום שאינן יכולים להחזירו אבל מלעיטין למקום

9 אבל נותנין מזונות לפני כלב שמוזנותיו עליך ואפילו כלב
10 של הפקר שאינו מגדלו בביתו מכל מקום קצת מצוה יש
11 ליתן לו מעט מזונות שהרי הקב"ה חס עליו על שמוזנותיו
12 מועטים ומשהה אכילתו במעיו ג' ימים.

13 אבל אין נותנין מזונות לפני חזיר מפני שאין מזונותיו עליך
14 שהרי אמרו ארור האיש מישאל שמגדל חזירים:

חלק ב סימן שכד דיני הכנת מאכל לבהמה בשבת טע"פ א"ז

1 שיכולים להחזירו אע"פ שכוונתו כדי לפטמן וכן הדין
2 באוויזין ותרנגולים שמותר לתחוב המאכל בפיהם למקום
3 שיכולים להחזירו וכן ביונים בייתיות:

4 ז' וכן שאר עופות או חיות הגדלות בבית התירו לטרוח
5 ליתן להם מזונות ומים מפני שמוזנתן עליך אבל אין
6 נותנין מים ולא מזונות לדבורים ולא ליוני שובך ויוני עלייה
7 ואפילו להשליך לפניהם אסור מפני שאין מוזנתן עליך
8 שיוצאים ואוכלים בשדה.

לקוטי תורה

31 כלומר, ענין העבודה-זרה הוא גם כשאין כופרים
32 בה' לגמרי לומר לא הוא ח"ו, אלא אפילו
33 כשמודים שהקב"ה הוא "אלקא דאלקייא" ורק
34 מאמינים שגם למזלות יש איזה כח (וכמו שרי
35 המלך שנתמנו ע"י המלך לנהל את המדינה) - הרי
36 זו עבודה זרה, לפי שנותנים מקום למציאות אחרת
37 מלבד הקב"ה.

38 משא"כ סמרא דקדושה היא בבחינת ביטול,
39 שאין עוד מלבדו.

40 וא"כ מי שנמשך אחר גסות רוחו להחשיב עצמו
41 ליש, הרי הוא בעובר עבודת כוכבים בטהרה.
42 אשר מזה מובן שכל דבר שמרגיש את עצמו
43 ל"יש" (שיש לו איזו חשיבות לעצמו) הרי זו
44 "עבודה זרה" בדקות.

45 וזהו ענין ישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה-
46 זרה בטהרה הן, דהיות שבחוץ לארץ יש כמה
47 הסתרים על השפע האלקי (דלא כבארץ ישראל
48 שעלי' נאמר 'עיני ה' אלקיך בה'), לפיכך אין
49 אחדותו יתברך כ"כ בגילוי שם, והרגש הישות
50 בחוץ לארץ הוא ענין של עבודה זרה "בטהרה",
51 כלומר ב"דקות".

52 ונמצא שכל מי שמרגיש עצמו ל"יש" (היפך
53 ענין "ארץ כנען", לשון הכנעה וביטול), הוא בגדר
54 "עובד עבודה-זרה בטהרה".

55 [והולך ומפרט דוגמא להנהגות בני אדם שנראות
56 לכאורה כדברים של מה בכך, אבל מצד תוכנן הפנימי
57 (שסיבת הנהגות אלו היא "ישות" האדם) הרי הן בגדר
58 "עבודה זרה בטהרה":]

59 דהיינו מי שנמשך אחר בגדי כבוד להתפאר
60 בפני בני אדם.

1 [ועתה ירחיב את הביאור במה שהובא לעיל
2 בקיצור, שגסות הרוח היא כעבודה זרה:]

3 וזהו [פירוש] מאמר רז"ל ישראל שבחו"ל
4 [עובדי עבודה זרה בטהרה הן] כו', כי ארץ
5 ישראל נק' ארץ כנען, לשון הכנעה וביטול,
6 משא"כ כשהוא בבחינת גסות הרוח ויש הוא
7 כמו עובדי עבודת כוכבים בטהרה הם.

8 [וביאור הקשר בין גסות הרוח (שמחשיב את
9 עצמו ליש) לעבודת כוכבים לפי מובנה הפשוט,
10 שמשתחוה לכוכבים ומזלות כו':]

11 שענין עובדי כוכבים ומזלות הוא כמ"ש וראית
12 את השמש ואת הירח כו' והשתחוית להם כו',
13 ו[סיבת ההשתחוואה להם היא, ד]הנה כתיב
14 ממגד תבואות שמש, שהשמש משפיע לתבואות
15 הארץ, וכן כל צבא השמים שהם המזלות [הם
16 משפיעים חיות לתבואות הארץ, כמאמר] אין לך
17 עשב מלמטה שאין לו מול מלמעלה כו', אלא
18 שהשתחו' להם אסור מפני שמחשבים אותם ליש
19 ודבר שהם המשפיעים, ובאמת אין השפעתם
20 מצד עצמם אלא שהם כלי ההשפעה שבהם ועל
21 ידם עוברת ההשפעה.

22 כל צבא השמים והמזלות שעל-ידם עובר
23 השפע האלקי אל הנבראים אינם אלא כמו גרון ביד
24 החוצב בו, שאין משבחים ומודים להגרון אלא
25 להחוצב, וכך מודים ומשתחוים רק להקב"ה מקור
26 השפע, ולא ל"כלי" שעל-ידו עובר השפע.

27 וכן כל עבודת כוכבים שעושה עצמה ליש
28 ודבר, אלא דקרו ליה אלהא דאלהא.

29 ונמצא, ששורש ענין עבודה זרה הוא, שנותנים
30 חשיבות לדבר שבאמת אין בו ממשות וכת כלל.

26 (אף שאין התענוג נראה בהתגלות), שלכן יפה שעה
27 אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי
28 העוה"ב, כי "עונג עליון" זה שורה על האדם בעסק
29 התורה בעוה"ז דוקא.
30 ונמצא, שעל ידי לימוד התורה כדבעי (באופן
31 של פת במלח תאכל כו') בעוה"ז דוקא, זוכה לעונג
32 ואושר אמיתי ("אשריך"), עונג העליון.
33 וזהו "אשריך בעולם הזה" דוקא, ש"אין לך
34 עוה"ז גדול מזה", כי אין שום תענוג בעולם הזה
35 כמו עונג זה.

36 אבל בשנמשך אחר תענוגי עוה"ז, הרי ממשיך
37 עליו סטרא דקליפה ומלביש את עצמו "בגדים
38 צואים", וכשישים אל לבו שהקליפות סבבוהו
39 לא יהי' לו תענוג מעוה"ז כלל.
40 כשאדם יתבונן שע"י ההמשכה אחרי תאוות
41 העולם "מלביש" את עצמו "בבגדים צואים"
42 המסתירים על אלקות ובמילא נמנע מאתו להתענג
43 על ה' (שהוא התענוג היותר עליון), שוב לא יתענג
44 מתענוגים גשמיים (המונעים אותו מהתענוג
45 האמיתי).
46 משא"כ כשפת במלח תאכל כו' ישמח לבו
47 ויגל, כי אין לו לבוש מסטרא דקליפה ומבגדים
48 הצואים [ובמילא כל תענוגו הוא רק "על ה'
49 ממש"].

ד"ה כי ביום הזה יכפר פרק ז

1 כי כבוד חכמים ינחלו בתיב, ועשית בגדי קדש
2 לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שהכבוד הנמשך
3 לבחינת חכמה, כח מ"ה, הוא בבחינת ביטול.
4 יש גדר כבוד גם בקדושה, כבגדי כהונה שהם
5 "לכבוד ולתפארת", אבל כבוד זה אינו מביא לשום
6 רגש של ישות להכהן, שהרי הכבוד שבזה הוא רק
7 לה', מחמת העבודה שלו בבגדי כהונה. ועל זה
8 נאמר "כבוד חכמים ינחלו", דחכמה מורה על
9 ביטול כנ"ל, "כח מ"ה", ומי שהוא חכם (בבחינת
10 ביטול) אין הכבוד עושה אותו ליש.

11 משא"כ שאר כבוד של עוה"ז שהוא יש הוא
12 מסטרא דקליפה.
13 ובוזה יובן מה שאמרו רז"ל כך הוא דרכה של
14 תורה פת במלח [תאכל] כו' אם אתה עושה בן
15 אשריך בעוה"ז כו', ולכאורה אינו מובן מהו
16 ה[אושר ב]עוה"ז בזה.

17 אלא הענין שכאשר ישים אל לבו ההבנעה
18 וביטול אליו ית', שבזה שורה עליו עונג עליון
19 [שמתענג על ה' ממש] כנ"ל, אין לך עוה"ז גדול
20 מזה, ועל זה אמרו יפה שעה אחת [בתשובה
21 ומעשים טובים בעולם הזה] כו'.

22 בקיום התורה ומצוות בעולם הזה יש מעלה גם
23 על העונג הרוחני וקורת רוח דעולם הבא, וכמובא
24 לעיל דעולם הבא הוא רק העונג מזיו השכינה,
25 ואילו על ידי התורה זוכים "להתענג על ה' ממש"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

12 ממש כמו שהוא לפני הצמצום הזה מאחר שהוא בבחי'
13 א"ס ממש לא היה נמשך כלל דרך שיעור ומדה כמו
14 המשכת הקו ולהיות נאצל במדה עשר ספירות עשר
15 ולא תשע עשר ולא י"א כו' כי מאחר שהוא אור פשוט
16 בתכלית הפשיטות והוא בבחי' א"ס ממש הרי אינו
17 בגדר אור וספי' פרטית עדיין וכמ"ש לאו מכל אנון
18 מדות כלל ע"כ ממנו לא היה נמשך אור וספי' בפרט
19 כלל גם לא בחי' קו וחוט להיות מקור לי"ס וראשיתן
20 כו' וגם אם היה נמשך להיות מקור הספירות בפרטיהם
21 לא היה נמשך בבחי' שיעור ומדה אלא היה נמשך רבוא
22 רבבות אורות וספירות לאין קץ ושעור כלל ובאופן

1 (פד) והנה מעתה יש להבין בחי' ומדרגה השניה
2 הנמשך מעצמות אא"ס בבחי' גבול ומדה
3 דוקא ולא בבחי' א"ס כנ"ל וזה פלא לכאורה איך
4 יומשך בחי' גבול ומדה מעצמות אא"ס שהוא בעצם
5 בבחי' א"ס בלתי כ"ג כו' אך הנה ידוע בע"ח שבחי'
6 המשכת הקו והחוט שנמשך מעצמות אא"ס שהוא ע"י
7 בחינת צמצום עצמות אא"ס תחלה דהיינו שנסתלק
8 ונכלל עצמות אא"ס ונכלל ועלה בעצמותו ומהותו
9 ממש (שלמעלה מבחי' אור וזיו כו') ונעשה כמו מק"פ
10 וחלל כו' ואחר הצמצום הזה הוא שהאיר בבחי' קו
11 וחוט כו' וביאור הדברים הנה מצד בחי' עצמות אא"ס

13 שהוא כל יכול ויש בו בחי' זו ג"כ לצמצם אור עצמותו
14 שלא יומשך בבחי' א"ס כו' והוא ענין הכח של בחי'
15 הדין והצמצום שהיה תחלה בעצמו ששיער בעצמו
16 בכח להיות גלוי פועל האור והשפע בבחי' גבול ומדה
17 ולא בבחי' א"ס והיינו עיקר בחינת הצמצום שלפני
18 הקו כידוע ומבואר במ"א בענין המאמר בריש הורמנא
19 דמלכא גליף גליפו בטהירו עילאה דהורמנא דמלכא
20 הוא בחי' רצון ורשות שהוא בחי' עליית רצון קדום
21 הנ"ל שבעצמות אא"ס שלפני הצמצום שנק' סוכ"ע כו'
22 ובו גליף גליפו וחקיקה שהוא בחי' הצמצום הראשון
23 שבטהירו עילאה שלפני הקו עד שנעשה ונמשך בבחי'
24 קו וחוט כו' ור"ל:

שער הפורים

1 ומהות אחר שאינו בגדר ומהות אורות וספי' הנאצלים
2 כמו חו"ב ומדות כו' מאחר שזה האור והשפע היה בא
3 מכח עצמות אא"ס ממש שהוא בלתי מדה ומושלל
4 מכל מציאות אור וספי' כו' אשר ע"כ כדי שיומשך
5 בחי' קו וחוט שהוא בחי' קו המדה למדוד שעור
6 השפע בבחי' ע"ס פרטיות וי' כלול מ' כו' א"א שיהיה
7 זה כ"א ע"י בחי' צמצום אור עצמותו תחלה דהיינו
8 שלא יומשך האור בבחי' א"ס ממש אלא יומשך בבחי'
9 גבול ומדה דוקא ואז נמשך בחי' הקו הזה שהוא
10 המודד כל שעור ומדה בנאצלים כו' ובחי' צמצום
11 עצמות אא"ס והסתלקותו כדי שיהיה נמשך בבחי'
12 שעור ומדה זה הכח נמשך ג"כ מעצמות א"ס ב"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

21 קאי על והי' אם שמוע תשמעו כו' ולעבדו בכל לבבכם
22 ובכל נפשכם ואיך זה נק' אין עושין רצונו של מקום,
23 ויובן בהקדם להבין ענין מהו עושים רצונו של מקום
24 כי מקום הוא ו"ק מעלה ומטה מזרח ומערב צפון
25 ודרום היינו שיש בזה התחלקות מדריגות מעלה ומטה
26 והיינו בחי' ממכ"ע ומזרח הוא בחי' חכמה ומערב הוא
27 בחי' מל' וצפון ודרום הם חו"ג, ועושים רש"מ הוא
28 כמו ברוך המקום דהיינו שממשיכים מסוכ"ע לממכ"ע
29 והיינו התגלות אור רצה"ע לבחי' מקום זהו עושין
30 רש"מ, והיינו שהמקום יהי' בטל ונכלל בבחי'
31 שלמעלה מהמקום, וע"ד שכ' הנה מקום אתי והיינו כי
32 רצונו של מקום הנ"ל דבחי' ממכ"ע להיות בו גילוי
33 אור א"ס ב"ה מה שלמעלה מבחי' מקום והיינו בחי'
34 סוכ"ע, וענין גילוי זה יובן ממה שארז"ל מקום הארון
35 אינו מן המדה הרי רואים שהגם שהארון הי' במדה
36 אמתים וחצי עכ"ז לא הי' בחשבון העשר אמות נמצא
37 יוכל להיות גילוי אלקות גם במקום גשמי שלא יהי'
38 תופס מקום והיינו משום שהאיר בהמקום בחי'
39 שלמעלה מהמקום והיינו ע"י המשכת סובב בממלא
40 וזהו ענין עושין רש"מ.

ערב שבועות תרס"ז

1 **והנה** בשבת אומרים ג"כ מזמור שיר ליום השבת טוב
2 להודות להוי', ופי' טוב להודות הוא ע"ד מה
3 רב טובך אשר צפנת כו', כי בשבת מאיר מוחין דאבא
4 ויש בזה ג"כ ד' בחי' דאבי"ע ובחי' אצילות שבאצי'
5 בזה גנוז בחי' מקור התענוגים סדכ"ס בחי' עתיקא
6 ממש, ולכן אמרז"ל מתנה טובה יש לי בבית גנוז ושבת
7 שמה וזהו ג"כ אור הגנוז, וז"ש בכתבי הארז"ל
8 שבשבת לידת נשמות חדשות, והוא כי ממוחין דווקא
9 בחי' חכמה שבאצי' נמשך מוחין ואורות חדשים ממש
10 מבחי' סוכ"ע, כי אין כל חדש תחת השמש היינו בחי'
11 שמש הוי' שמאיר בז"א דאצי', אבל מיחוד או"א היינו
12 חו"ב שבאצי' בזה נמשך מוחין חדשים ממש מבחי'
13 אור א"ס ב"ה הסוכ"ע, ובחול נמשך בכל יום [ע"י]
14 מצוות מוחין ואורות חדשים מבחי' סוכ"ע כי שרש
15 המצוות הם רצה"ע ב"ה שלמעלה מחכמה וכנ"ל.
16 **והנה** בזה יובן מ"ש בגמ' בזמן שישראל עושין רצונו
17 של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר
18 ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובזמן שאין ישראל עושין
19 רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנאמר
20 ואספת דגנך כו', אשר לכאורה תמוה דהא ואספת דגנך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

22 לא נעשה קאי על לע"ל והיינו שעדיין לא נעשה זה כ"א
23 לע"ל תהי' בחי' זו והיינו מ"ש כי ברא ה' חדשה בארץ
24 נקבה תסובב גבר, פי' חדשה חידוש לגמרי דהיינו ענין
25 כח המחדש מאין ליש שאינו אלא בתחילתן ובסופן
26 דוקא, ואז יהי' עליות המל' להיות נעוץ סופן בתחלתן
27 ותקבל מבחי' קדם דוקא שלמעלה מן החכ', והיינו
28 מבחי' אין עצמה, פי' מה שעכשיו הוא רק שיש בה כח
29 כוונת נעיצת התחילה בהעלם לכד, אבל לע"ל תקבל
30 מבחי' התחילה עצמו הוא בחי' האין המהוה החכ'
31 כמ"ש והחכ' מאין תמצא, להיות כי יהי' עליית המל'
32 בבחי' כתר עליון כו', ואז יהי' דבר חדש אשר לא נעשה
33 עדיין בסדרי השתלשלות, והוא אשר יהי' כח המוליד
34 בארץ שלא ע"י מ"ד דמים ומטר כלל, כענין מארז"ל
35 עתידה הארץ שתוציא גלוסקאות כו', אלא מצד שרשה
36 בתחלתן בבחי' קדם שמחדש גם עכשיו באמת מאין,
37 וע"כ אומר שלע"ל יהי' בריאה חדשה לגמרי מה שלא
38 נעשה עדיין כי עד הנה הכל נעשה ע"י בחי' מ"ן ומ"ד
39 דוקא, ולע"ל בורא ה' חדשה ממש שלא הי' עדיין כזאת
40 רק מכח הארץ עצמה, וזהו נקבה תסובב גבר פי' שלא
41 תצטרך לקבל מ"ד דרכורא והוא ענין שתתעלה
42 במדרגת כ"ע הנ"ל.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

1 ואמנם כ"ז הוא עכשיו אבל על לע"ל נא' כי ברא ה'
2 חדשה בארץ נקבה תסובב גבר, ולהבין זה
3 צ"ל מ"ש ומקדם אשר לא נעשה אומר עצתי תקום וכל
4 חפצי אעשה לע"ל, כי הנה פי' ומקדם הוא מקדמונו של
5 עולם הנק' אדם קדמון לכל הקדומי' כו' והוא למעלה
6 מעלה הרבה מבחי' הראשית דחכ' הנ"ל, דהנה ראשית
7 וראשון שייך אם יש לספור מה לאחרי' וה"ה סופר
8 ראשון שני שלישי, אבל דבר שהוא יחידי ואין מה
9 לספור אחריו כלל איך שייך לקרותו ראשון כידוע, אלא
10 הוא קדמון פי' שקדם להיות לבדו כו', והנמשל יובן
11 למעלה שלפני אחד מה אתה סופר, פי' באחד יש אחד
12 המנוי וכמו יום אחד דמע"ב שיש יום שני ושלישי,
13 אמנם לפני אחד מה אתה סופר שאינו בגדר מספר כלל,
14 והיינו כי לפני בחי' הראשית דחכמה אינו שייך בחי'
15 ספירה כלל, ולא נק' ראשית כלל כ"א קדמון להיותו
16 קדמון לכל הקדומין, וזהו ומקדם אשר לא נעשה פי'
17 קדם הוא מלמעלה מבחי' ראשית ההשתלשלות
18 שמחכמה כו', וז"ע אשר נת' למעלה דנעוץ סופן
19 בתחילתן כו' בחי' הכתר עליון דאין לו תחילה ואין לו
20 תכלה שהוא בחי' האין שמחדש את בחי' החכ' מאין
21 ליש כמ"ש והחכ' מאין תמצא, והנה פי' ומקדם אשר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

9 וזהו בן פורת יוסף¹³¹ ותרגם אונקלוס: ברא דיסני יוסף
10 ש"יסגי" הוא לשון הוספה בחינת תוספת אור מה
11 שתוספתו של הקדוש ברוך הוא מרובה על העיקר כו',
12 כידוע ש"סוד תוספת" היא למעלה מ"סוד שרש".
13 כלומר, אצל בשר-ודם התוספת היא בדרך כלל פחותה
14 מהדבר עצמו, ואילו אצל הקב"ה תוספת האור היא
15 למעלה מהאור שניתן על פי שיעור ומידה. והוא בחינת
16 ריבוי אור בבחינת גילוי אור עצמי כו'.

1 וזהו ראשי תרין – ב' הראשים, יעקב ויוסף דפירש
2 ה'מקדש מלך' שזהו תפארת ויסוד, והיינו דיעקב הוא
3 המשכת הארה כנוכח לעיל, הוא בחינת התפארת, אמנם
4 בחינת יוסף היינו עיקר בחינת היסוד שהוא המשכת
5 בחינת פנימיות ועצמות אור אין סוף ברוך הוא. ולכן
6 למרות שספירת ה"יסוד" היא למטה מספירת
7 ה"תפארת", הרי כיון שמדברים על "עיקר" היסוד, הרי
8 זה המשכת העצמיות ממש.

131. בראשית מט, כג.

15 ויוסף דיעקב הוא בחינת הארה לכד בחינת השפעה
16 חיצונית ויוסף הוא בחינת השפעה פנימית ועצמית,
17 והוא ענין ברא דיסני יוסף ענין ההוספה כנזכר לעיל
18 שנמשך בחינת אור עצמי בגילוי בבחינת מלכות כו'.
19 קיצור.
20 ובאמת אין זה רק מצד הכלי, כי אם שיש מדידה
21 בהאור, ולפי אופן זה הוא מדידת הכלי, דמהתעבות¹³²
22 נעשה הכלי באופן שתקבל האור, וכמו שכתוב בעין
23 חיים ובמבוא שערים דחקו עושה מעלה ומטה,
24 ובפרדס שנשמט¹³³ היא הנותנת שיעור לכל הקומה,
25 ושניהם אמת דמדידת הכלי היא לפי מדידות האור
26 (דלאור שבבחינת מעלה הכלי לזה הוא רק מיעוט הכלי)
27 ואחר כך לפי אופן זיכך הכלי ממשכת את האור, ועל
28 פי הנוכח לעיל יתבאר מה שאומר ובראשי חרשיכם.

שבת פרשת קרח תער"ב

1 ובזה מתורצת השאלה, למה נקרא שני ראשים למלכות,
2 הרי כל ההשפעות עוברות דרך יסוד: והענין הוא דכל
3 ההשפעות הן על ידי יסוד רק שבוה יש ב' מדריגות
4 השפעה חיצונית והשפעה פנימית ועיקר בחינת יוסף
5 הוא לא רק "לגלות" את יעקב אלא בחינת השפעה
6 פנימית כו'. וכל זה שייך רק בהאור פנימי שיש בו
7 מעלה ומטה ריבוי ומיעוט כו'.
8 וזהו מה שהזהיר הקשה דלית רישא לסיהרא אלא
9 שמשא (שאין לירח ראש אלא השמש) דהאמת כן הוא
10 דכל ההשפעות במלכות הוא מבחינת שמש ה' בחינת
11 אור פנימי כו', ובזה גופא יש ב' מיני יחודים כנוכח
12 לעיל. "יעקב ורחל" ו"ישראל ויוסף".
13 וזהו ובראשי חרשיכם לשון רבים דבכל ירחא וירחא –
14 בכל חודש וחודש, נמשכים ב' היחודים והן בחינת יעקב

132. בשולי הגליון: כן הוא בגוף כתב יד קודש, ואולי צריך להיות: דמהתעבות האור נעשה.

133. בשולי הגליון: כן הוא בגוף כתב יד קודש, ואולי צריך להיות: דמהתעבות האור נעשה.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תרצ"ט

1 שאלות על הפסוק כי ביום הזה יכפר וגו'. עבודת התשובה דיום הכיפורים היא "לפני
2 הוי'", ולכן גם מי שנקי מחטאים, צריך להטהר מכל חטאתיכם – מלשון חסרון.
3 "כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל
4 חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ". וְצִרְיָה לְהִבִּין מֵהוּ
5 אָמַר "כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵּר עֲלֵיכֶם" סֵתָם וְאֵינִי מִפְּרֹשׁ
6 מִי הוּא הַמְּכַפֵּר, דְּבִתְשׁוּבָה בְּאָמְרוֹ "אֲנִי אֲנִי הוּא
7 מִתְּהָ פֶשַׁעִי", הִגֵּם דְּלֹא נֶאֱמַר מִפְּרֹשׁ מִי הוּא הַמּוֹחֵה,
8 וְגַם כְּתִיב לְשׁוֹן נִסְתָּר, מִכָּל-מְקוֹם נֶאֱמַר "אֲנִי אֲנִי",
9 ב' פְּעָמִים אֲנִי, דְּמִזְהָ אֵנוּ יוֹדְעִים שְׁזָהוּ בְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה
10 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶסֶדֶר וּמִשְׁפָּט, דְּגַם אִם עַל-פִּי מִשְׁפָּט
11 הַתּוֹרָה פֶּשַׁע חֹסֶן-וְשִׁלּוֹם, מִכָּל-מְקוֹם הִנֵּה בְּחִינָה
12 וּמְדֻרְגָּת "אֲנִי מִי שְׁאֲנִי" מוֹחֵה הַפֶּשַׁע, אָבֵל כָּאֵן סֵתָם
13 וְלֹא פֶרֶשׁ כָּלֵל מִי הַמְּכַפֵּר, וְעֵנִין הַפְּסָרָה הוּא לְטַהֵר
14 אֶתְכֶם, וְלֹא נֶאֱמַר מֵאִיזָה בְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה נִמְשָׁךְ הַטְּהָרָה.
15 וְעוֹד צִרְיָה לְהִבִּין מֵהוּ עֵנִין אָמַר "מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי
16 ה' תִּטְהָרוּ", דְּאִתְרַזַּה זֶה אֲשֶׁר "בַּיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵּר עֲלֵיכֶם
17 לְטַהֵר אֶתְכֶם", מֵהוּ עוֹד עֵנִין שֶׁל חַטֹּאתֵיכֶם, וְאֲשֶׁר חַטֹּאתֵיכֶם

2) ישעיהו מג, כה.
3) ויקרא טז, א.
4) מלכים-א, כא.

*) נדפס (עם מראי מקומות - מהמו"ל) בספר המאמרים
תרצ"ט עמ' 35 ואילך.
1) ויקרא טז, ל.

8 הוא נקי בעיני עצמו, הנה נקיון זה גם הוא לחטא
9 יחשב, שצריכים לעשות תשובה, וזהו "מכל חטאתיכם
10 לפני ה' תטהרו", דבעבודה בתשובה דיום הכפורים
11 הוא על כל חטאתיכם, אויף אלע גירעכטיקאייטין
12 וואס דער מענטש איז בא זיך גירעכט, להיות דכללות
13 העבודה דיום הכפורים הוא בבחינת ומדרגת לפני
14 הוי'.

מוצאי יום כיפור (תר)צ"א

1 ית ביתא"א, שהוא ענין הנקיון, וכן הוא בעבודה בנפש
2 האדם, דיש מי שהוא נקי בעיניו שהוא מתפלל ג'
3 פעמים בכל יום, וקובע עתים לתורה פרק אחד שחרית
4 ופרק אחד ערבית, ומקנים את המצות, ולפעמים גם
5 עוסק בעבודה שכלב, וגם עניני מדותיו הם על פי הרב
6 כדבאי, ונזהר בדבורו, ויש לו דברי תורה חקוקים בלח
7 זכרונו וחזר עליהם בכל עת מצא, אשר על-ידי כל זה

א. וינקה את הבית. ב. על כל ההצדקות שהאדם צודק בעיני עצמו.

לקוטי דיבורים

32 שטעטט און שטדעטלאך בזה"ל: מיר האבן געהאט
33 א רעבין האט ער אונדז גילאזט א זוהן וואס דאס
34 איז פאר א פרי? וויסן מיר נישט (בינתיים הי' מאמר
35 המוסגר אשר קשה להעלות עלי גליון) האט ער
36 גיהייסן שרייבן פון זיין נאמען אז ווער עס האט א
37 זוהן און וועט איהם אפגעבן לערנען אין א
38 סאוועטסקע יעווסעקציא שקאלא וועט ער ניט
39 מוציא שנתו זיין, חו"ח, וועט איהר שרייבען?
40 גידיינקטזשע וואס איך זאג אייך (אשתקד הוריתי
41 לכם לכתוב, ולא צייתתם! במילא סובלים אתם כל
42 השנה צרות, כעת אני מצווה אתכם לכתוב לכל
43 הערים והעיירות בזה"ל: היה לנו רבי והשאר לנו בן,
44 איזה פרי הוא? אין אנו יודעים (בינתיים היה מאמר
45 המוסגר אשר קשה להעלות עלי גליון) והוא ציווה
46 לכתוב בשמו שמי שיש לו בן וימסור אותו ללמוד
47 בבתי הספר של הסובייטים או היבסקיים, לא יוציא
48 את שנתו, חו"ח, האם תכתבו? זכרו את אשר אומר
49 לכם] והכפיל הדברים האלה עוד הפעם ועוד הפעם
50 בלשון זה ממש, וכמה פעמים הכה בחזקה באגרופו
51 על לבו, וממש נפשו יצאה בדברו ואח"כ קרא אותי
52 עוד הפעם ויאמר בפנים צוהבות ושוחקות בזה"ל
53 ממש, מראה באצבעותיו על לבו הטהורה הערומה
54 ואומר: "אז איהר וועט זעהען דער גוף ברענט (חו"ו
55 וחו"ח) זאלט איהר קיין רחמנות ניט האבן, היט דיא
56 קאפ (כשתראו שהגוף בוער, חלילה, אל תרחמו, שימרו על הראש)... הדברים הנוראים והאיומים
57 האלה נאמרו ונשנו כמה פעמים ברעש גדול
58 ובהתלהבות גדולה כלפיד אש ובעמידה על רגליו,
59 ובאותה שעה פחד גדול ונורא נפל על כל הנאספים
60 עד אשר לא מצאנו לפנינו מקום לעמוד וממש אבדנו
61 מקוצר רוח, עד אשר ידידנו הישיש הרמ"ש חן שי' 62

1 השונא והמנגד הזה, יותר קשה וחמור, והסכנה
2 חזקה הרבה יותר ממנגד ושונא גלוי ורשמי, ועוד עד
3 היום רוח הקנאה בוער בלבבו, ובערמתו יחשוב תמיד
4 איך להפר ולבלבל, יפר ד' את עצתו ויקלקל את
5 מחשבתו וישוב מדרך עקלתון ויסיר את העוורון
6 מעיניו.
7 אנחנו המקורבים אל בית רבינו שליט"א וידענו
8 את מכאובי הרבים מבית ומחוץ ולא נעלם הי'
9 מאתנו מהעדת מרעים אשר סבבו אותו, והצרות
10 רבות אשר איכפוהו, וכי במסתרים תבכה נפשו, יומם
11 ולילה, לא ישקוט ולא ינוח, ועומד במלחמה תמיד כל
12 היום עם האוחזי חרב נגדו הגלויים ושאינם גלויים,
13 ביכלתו הי' אז לשער ולתאר, כי הדאגה בלבו הצפונה
14 וטמונה ישיחנה בעת התגלות בסעודת פורים, ובזמן
15 שחיב הוא... ישפוך את שיחו מלבבו המלאה.
16 אבל את אשר שמענו וראינו ובפועל לא שערנו,
17 ולזה לא פיללנו, הפורים הזה הי' יחידי במינו ונשתנה
18 מכל השנים בכל הפרטים, התרגשות עצומה, פנים
19 נעצמים, עיניו מקור דמעה, עורו ובשרו אדמו
20 מפנינים, בהגיגו תבער אש בקול חזק מאד, דברים
21 מבהילים ומפחידים אשר אוזן לא שמע עד הלילה
22 ההוא, השתפכות הנפש ממש. ויהי בחצי הלילה
23 ויעמוד על רגליו באמצע הסעודה, ויתן ידיו על
24 כתונתו להפשיטה מעל לבו, ויך באגרופו על לבו
25 הערומה והפתוחה בכח גדול וחזק ויקרא אותי בשמי
26 ליקרב אלי, וחיש מהר נגשתי לשמוע וידבר אלי
27 כדברים האלה אות באות ממש, "א-ל-י ח-י-י-ם,
28 א-ל-י ח-י-י-ם", שתי פעמים הדגיש את שמי בקול
29 רם, פאר א יאהרן האב איך אייך גיהייסען שרייבען,
30 האט איהר ניט געפאלגט! במילא האט איהר א גאנץ
31 יאהר צרות, איצט הייס איך אייך שרייבן אין אלע

47 ויהי בכלותו לספר המעשה הנורא הזה, אימה
 48 ופחד נפלה עלינו כולנו כי לא כל מוחא סביל, וכשל
 49 כוח הסבל, ולא הי' מעצור לרוחנו לשמוע עוד דברים
 50 חדים ובווערים כאלה, הפחד אשר פחדנו הי'
 51 בכפליים, ראשית יען אשר ניבא לנו עתידות
 52 מבהילות ומפחידות את לבב שומען, וממש פרח
 53 נשמת כל אחד ואחד על כל דיבור ודיבור שלו, ובכדי
 54 שלא יוסיף עוד להינבא כדברים האלה מוכרחים
 55 היינו נגד הדרך־ארץ ליכנס בדבריו באמצע הדיבור
 56 להפסיקו. והשנית כי ידענו ובעינינו ראינו את
 57 המשולחים אשר נשלחו מהיעווסעקציא לשמוע את
 58 אשר ידבר לפנינו בהפורים הזה, והם עמדו כל העת
 59 בקצה האחרון של השלחן, מול פניו ממש ושמעו את
 60 כל הגה אשר יוצא מפיו הק' ולא נעלם הי' מאתנו
 61 הסכנה הגדולה החופף עליו ר"ל מהרשעים האלה,
 62 כי הוא שליט"א בידעו אשר בכל היותו בל"ג לא
 63 עברה גם יומא דפגרא אחת אשר לא ישלחו הרשעים
 64 האלה בעולתה ידיהם להעמיד בביתו הפתוחה
 65 והרחבה תמיד, מרגלים לידע מהנעשה בהיכלו ומה
 66 ידבר אתנו אנ"ש, והי' נזהר מאד כפעם בפעם
 67 בדברים, להזכיר את שם הרשעים והחטאים האלה.
 68 אפס בלילה הזה נשתנה טעמו, ומבלי התחשב כלל
 69 וכלל עמהם אשר עמדו נגד פניו ממש, קלל אותם
 70 בפניהם קללה נמרצת הרבה פעמים ובכל פעם אשר
 71 הזכיר את שםם הוסיף ואמר בזה"ל "די יעווסעקציא
 72 ימח שמם" איך ווייס אז זיי זענען דא איך האב פאר
 73 זיי קיין מורא ניט (היבסקציה ימח שמם, יודע אני
 74 שהם נמצאים כאן, אין אני ירא אותם) ובכל פעם
 75 ופעם אשר הזכיר את שם היעווסעקציא, אנחנו
 76 היודעים ומכירים אותם הבטנו על פניהם וראינו
 77 אותם מתביישים אזיל חיוורא ואתי סומקא, ונתמלא
 78 כעס ורציחה באותה שעה, ונגלה הי' לפנינו הרבות
 79 מחשבות אשר בלבבם אז, ואת אשר צופי' לנו מזה
 80 תוצאות לא טובות, ולפיכך החלטתי אני בעצמי
 81 להשתדל בכל השתדלות להפסיק את הסעודה ולא
 82 מצאתי יותר טוב לפני מלקרוא את הרבנית הגדולה
 83 שליט"א מהיכלה שהיא תפעול עליו שליט"א, וכן
 84 עשיתי, נכנסתי אליה וספרתי לה מהנעשה וכי רואה
 85 אני בזה סכנה גדולה ח"ו לפניו שליט"א, היא
 86 שליט"א הבינה בטוב ורעדה גדולה אחזתה, ותמהר
 87 האשה הגדולה ותרך להחדר הגדול, כל אנ"ש שי'
 88 בראותם אותה שמחו לקראתה כי כולם הבינו
 89 כוונתה בבואה החדרה ופינו לה דרך ליגש אליו
 90 שליט"א, ויהי בהתקרבתה אצלו והוא שליט"א עומד
 91 על רגליו, ותיכף עוד טרם התחילה לדבר אתו ויפן
 92 אלי' ברוב כבוד ודרך ארץ ויתחנן אותה בדברים

1 מנעויל לא התאפק ולא הי' מעצור לרוחו עוד וירהב
 2 עוז בנפשו לאמור כדברים האלה: "רבי מיר קענען
 3 ניט, מיר ווילן ניט הערן אזעלכע ווערטער, מיר
 4 דארפן א רבי'ן דא למטה ממש" (רבי, אין אנו
 5 יכולים, אין אנו רוצים לשמוע דברים כאלה, צריכים
 6 אנו לרבי כאן למטה ממש), והסכמנו כולנו אנ"ש
 7 בתודה על דבריו, וכעין הודעה ומחאה יחדיו צעקנו
 8 כולנו "יע־יע־גירעכט - מאיר שמחה מיר האלטן
 9 אלע אזוי" (נכון, נכון, מאיר שמחה, כולנו סוברים
 10 כך), על דברינו אלה פנה אל הרמ"ש שי' הנ"ל ואמר
 11 בזה"ל ממש אות באות: "איך האב גיפרעגט דעם
 12 טאטען, וויא ניקאלייא? האט דער טאטע
 13 גיענטפערט יע ווי ניקאלייא" (שאלתי את אבא, האם
 14 כמו ניקאלייא? ואבא ענה: כן, כמו ניקאלייא),
 15 הדברים האלה דיבר בקצרה ונפלאים היו מעניניו
 16 וכחידה סתומה אין גם אחד יודע פתרונה, הוא
 17 שליט"א ראה התמהון על פניו, ויענה בקיצור
 18 "המעשה הלא ידוע הוא" ואמר הרמ"ש שי' אליו
 19 שליט"א אנחנו לא נדע ובקשתנו לספר לנו, וסיפר
 20 לנו בקול נמוך המעשה הנורא, והוא:
 21 "ניקאלאיי הראשון" כשהי' עוד יורש עצר אצל
 22 אביו פאוועל שלח אותו הקיסר פאוועל, על
 23 מאנעווערס, באשר רצה לידע כשרונותיו של בנו
 24 היורש עצר בעניני קשת חרב מלחמה ומערכי צבא
 25 ואם מוכשר הוא ליצא למלחמה ביום קרב והוא
 26 ניקאלאיי הי' איש מלחמה מנעוריו ויעשה חיל מאד
 27 בהמערכה של המאנעווערס ההיא, ואחרי אשר
 28 השכיל והצליח וישבע עונג רב, ויחתום בטבעת יורש
 29 עצר ליתן מתנות להגדוד ולשרי הצבא כמנהג
 30 המלכים אשר מלכו אז את זאת עשה מבלי התייעץ
 31 לא עם אביו המלך ולא עם שר הכסף, ויהי בהגיע אל
 32 המלך את שמע הצלחתו בהמערכה וע"ד חתימתו ע"ד
 33 המתנות ויחד המלך בהצלחת בנו, וגם נעשה חידודין
 34 מהמתנה הגדולה אשר היתה לא לפי ערך קופת אוצר
 35 המלך, ויחר מאד להמלך, ראשית על התערבו באלה
 36 אשר לא ניתן לו רשות מהמלך, והשנית מהעודף
 37 והיתר אשר לא לפי כחה של המלוכה אז, ויקרא את
 38 בנו הנ"ל להיכלו ויאמר לו, הנני נותן לך הודאה
 39 ותודה רבה עבור השכלתך ורוב בינתך וכשרונותיך
 40 בהמאנעווערס אשר הצלחת במ אפס על אשר
 41 הסכלת עשה בעודף המתנות אשר הרשת לחתום
 42 בלתי רשותי ומבלי התייעץ עם מי, עבור זה ענוש
 43 ושפוט אתה להיגרש מעיר המלוכה על שתי שנים.
 44 האב איך גיפרעגט דעם טאטען! ווי ניקאלייא? האט
 45 ער גיזאגט: ווי ניקאלייא (ושאלתי את אבא: האם כמו
 46 ניקאלייא? ואמר: כן כמו ניקאלייא).

29 ההבנת? אל מה ומי ירמזון מיליו? התזכור ותבין את
30 השאלה "ווי ניקאלאיי?" והתשובה "יע ווי ניקאלאיי?"
31 והמעשה? מניקאלאיי עם המאנעוורעס, השמעת את
32 אשר אמר לזלמן? והלא הם האגענטין... (הסוכנים
33 מרגלי היבסקציה) שמעו כל מלה ומלה, וכן כל קללה
34 וקללה? והמאמר לזלמן הלא הוא, תוכן דבריו
35 הקדושים כל הלילה ה' כמעט בסגנון אחד ובענין
36 אחד והוא להזהיר הגדולים על הקטנים לשמור את
37 נפשם של הקטנים מהחדרים המסוכנים של אחינו
38 שונאינו ה"יעווסעקצייא" ולהתרחק מהם עד מסירת
39 נפש ממש, וכמו למשל פנה לאחד מאנ"ש מנעוויל
40 זלמן שמו ואמר לו... זלמן אז מען וועט מאכען א
41 קליעטקא פון טרוקינע בעראזאוויא האלץ און
42 מ'וועט דאס אנצינדען און מ'וועט דיר זאגען קלייב
43 זיך אויס, אדער גיב אוועק דייע קינדער אין זייערע
44 שקאלע, אדער ווארף זיך אריין אין פייער, זאג איך
45 דיר זלמן, זאלסט זיך אריין ווארפן אין פייער לאזען
46 זיך פאר ברענען חלילה און ניט אפגעבען דיין קינד
47 צוא זיי אין שקאלא (זלמן, כשיעשו מדורה מעצים
48 מיובשים ויאמרו לך בחר לך אחת מהשתים, או
49 שתמסור את ילדיך לידי בתי הספר שלהם או השלך
50 עצמך אל תוך האש, היודע אתה מה לעשות? - עליך
51 להשליך עצמך אל תוך האש ובלבד שלא למסור את ילדיך
52 לידי בתי הספר שלהם... ובסגנון כזה ה' דיבורו כל
53 הלילה ההוא עד התעלפותו, אנחנו כולנו חכינו עד
54 אשר ישוב ויבוא אלינו לברך ברכת המזון, ורק אחרי
55 שתי שעות שבה רוחו אליו ויבוא החדרה וישב על
56 מקומו ולא דיבר עוד חצי דבר מענין הנ"ל.

יומן, תרפ"ז

1 האלה: "מאמע גיי צו זיך אין צימער זאגן א קפיטל
2 תהלים און וויינען קיינער זאל ניט זעהן, דאס
3 העלפט" (אמא לך לחדר לומר פרק תהלים ולבכות
4 שאף אחד לא יראה, זה עוזר) ובדברו נשפכו דמעות
5 מעיניו הטהורות ויזלו כמים רבים על לחיו, היא
6 שליט"א בראותה את רוב דמעותיו החמות התחילה
7 ג"כ לבכות ובכו תריווייהו ודממה קלה עברה בעמדם
8 כך, זה כנגד זה, בלחישא ובכי בלי אומר ובלי דברים.
9 המחזה הנורא הזה, עשתה רושם חזק על כולנו
10 ונתגלגלו דמעות אין קץ מעיני כל. אחרי הרגעים
11 הרועדים האלה אמר לה רבינו שליט"א בזה"ל: "איך
12 טו אליין גארנישט... איך האב גיפולט באם טאטען"
13 (אין אני עושה מעצמי שום דבר... פעלתי אצל אבא),
14 והיא בדמעות שליש מתחננת לפניו לרחם על
15 בריאותו להפסיק הדיבור להניח ולהינפש לעזוב את
16 החדר הזה, ליכנס לחדר השינה, וככה הרבתה לדבר
17 על לבו דברים רכים עד אשר נתעלף מרוב חולשה
18 ואפיסת הכוחות, ויובילו אותו שליט"א לחדר השינה,
19 ויצוקו מים קרים על ראשו אחרי עשרה מינוטין
20 בערך עלתה בידם שיפקח את עיניו. את מצב כל
21 אנ"ש שי' הנשארים בחדר הגדול אחר צאתו מתעלף
22 ואחרי כל הדברים אשר שמענו בלילה ההוא, אין עט
23 סופר לתאר אף מקצת מן המקצת, כל אחד ואחד
24 הביט על חבירו ובתמהון וביאוש כאיש אובד עצות,
25 כולנו נאלמנו דומי' ארוכה וכמו ראינו במוחש אשר
26 ספינתנו נטבעה בים ואין בידינו להצילה, מרגישים
27 אנחנו כולנו כי שריפה גדולה ח"ו לפנינו ואין לאל
28 ידינו לכבותה וכל אחד שואל את חבירו השמעת?

אגרות קודש

[אמצע אייר תרפ"ג]

13 קצרים שילמדום היטיב שיבינו הפנימי ושיהיו רגילים
14 בהם, ותכריחם כי ידברו ברבים, כי ישנם כאלו שהם
15 ביישנים ביותר והדומה תעוררם על זה ותראה להם כי
16 אין האמת כן וצריכים לדבר, ומזמן לזמן יתגדל אי"ה
17 דבר זה, ויביא תועלת מרובה בעזרתו ית'. ואשרי חלקך.
18 חזק ואמץ אל תירא ואל תחת, זכור מורך ורבך אשר רוחו
19 הק' אתנו הוא וזכותו יגן עלינו אשר נוכל ללכת בחדר
20 אשר סלל לנו, וכל אשר לך תתן בעד זה, לא בחיל ולא
21 בכוח כי אם השכל וידוע אותו ית' להרביץ תורת ה'
22 תמימה המשיבה נפש כל חי בישראל, וככוכבי שמים ירבו
23 בניי יחיו אל שולחני התורה בבתי כנסיות ובתי מדרשים,
24 ואז אשרינו מה טוב חלקנו בחיים, לראות בטוב ישראל
25 והצלחתו בגו"ר.

1 ... דיא זאך רעט אליין, והיא רק עוברת דרך גרונו של
2 המדבר בלבד, דהכוונה בדיבור זה, אז מיא זאגט זיך
3 אליין, ממילא דער הערט דער אנדערער, דאס הייסט א
4 הארץ גישירי, וידבר בשעה זו. וצריכים לעשות בזה
5 תעמולה שיהי' הרבה אנשי יחיו, והיינו לבחור הזמן
6 שהכל באים להתפלל, ולדבר לא יותר מחצי שעה, דברים
7 ברורים ושלא במהירות, כי הלא אינם רגילים כל כך
8 בסגנון הלשון שלנו, ואין זה חילוק באיזה בה"כ שיהי' אם
9 מחסידי רבי זה או אחר, והיינו שלא לכנוס כלל בעניני
10 כאלו.

11 וכן חפצי ורצוני אשר תבחר מהתלמידי שי' שיש לך
12 ותלמדום לדבר ברבים, והיינו שתבחר עבורם מאמרים

לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:32	6:36	8:56		9:30	9:31	10:32	10:32	18:30	18:23	18:56	18:48	18:04	18:58
חיפה (ק)	6:32	6:36	8:55	8:56	9:29	9:30	10:31	10:31	18:29	18:21	18:55	18:47	17:52	18:58
ירושלים (ק)	6:31	6:35	8:55	8:56	9:28	9:29	10:30	10:30	18:33	18:25	18:54	18:47	17:47	18:57
תל אביב (ק)	6:33	6:37	8:56	8:57	9:30	9:31	10:32	10:32	18:30	18:22	18:56	18:48	18:04	18:58
אוסטריה, וינה (ק)	6:49	6:58	9:01	9:05	9:45	9:48	10:46	10:48	18:40	18:28	19:13	19:01	18:12	19:14
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:01	5:52	8:27	8:21	9:04	8:59	10:08	10:04	18:21	18:27	18:49	18:55	18:08	19:06
אוקראינה, אודסה (ק)	6:51	6:59	9:05	9:08	9:47	9:50	10:49	10:50	18:43	18:32	19:15	19:04	18:16	19:16
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:23	6:32	8:36	8:39	9:19	9:22	10:20	10:22	18:15	18:03	18:48	18:35	17:47	18:48
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:34	6:43	8:46	8:50	9:30	9:34	10:32	10:33	18:26	18:13	18:59	18:47	17:57	19:00
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:00	7:10	9:10	9:14	9:56	10:00	10:57	10:59	18:51	18:38	19:25	19:12	18:22	19:26
אוקראינה, קייב (ק)	6:53	7:02	9:02	9:06	9:49	9:52	10:50	10:52	18:43	18:30	19:18	19:05	18:14	19:18
איטליה, מילאנו (ק)	7:17	7:25	9:32	9:35	10:13	10:16	11:15	11:16	19:10	18:58	19:41	19:30	18:42	19:42
אקוואדור, קיטו (ח)	6:01	5:59	8:33	8:31	9:01	8:59	10:04	10:02	18:08	18:06	18:30	18:28	17:48	18:37
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:35	6:26	9:02	8:57	9:38	9:32	10:41	10:37	18:55	18:59	19:21	19:26	18:40	19:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:24	7:14	9:49	9:42	10:28	10:22	11:32	11:28	19:48	19:54	20:18	20:24	19:35	20:36
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:00	7:05	9:19	9:21	9:56	9:58	10:58	10:58	18:54	18:44	19:22	19:13	18:28	19:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:49	6:55	9:08	9:10	9:46	9:48	10:47	10:48	18:43	18:33	19:12	19:02	18:17	19:13
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:50	6:56	9:08	9:10	9:46	9:48	10:48	10:48	18:43	18:33	19:12	19:02	18:17	19:14
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:26	7:33	9:43	9:45	10:22	10:25	11:24	11:25	19:19	19:08	19:49	19:38	18:52	19:50
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:13	7:16	9:37	9:38	10:10	10:11	11:12	11:12	19:10	19:03	19:36	19:29	18:46	19:39
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:44	6:49	9:07	9:08	9:41	9:43	10:43	10:43	18:40	18:32	19:07	18:59	18:15	19:09
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:12	7:14	9:38	9:38	10:10	10:10	11:11	11:11	19:11	19:04	19:35	19:29	18:47	19:38
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:45	6:52	9:03	9:05	9:42	9:44	10:43	10:44	18:39	18:29	19:08	18:58	18:12	19:09
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:44	6:51	9:02	9:04	9:40	9:43	10:42	10:43	18:37	18:27	19:07	18:57	18:11	19:08
בוליביה, לה-פס (ח)	6:17	6:13	8:48	8:45	9:18	9:15	10:21	10:18	18:29	18:30	18:52	18:53	18:12	19:02
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:38	7:47	9:46	9:50	10:33	10:37	11:34	11:36	19:27	19:14	20:02	19:49	18:58	20:03
בלגיה, בריסל (ק)	7:38	7:47	9:47	9:51	10:33	10:37	11:34	11:36	19:28	19:14	20:03	19:49	18:58	20:03
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:50	5:44	8:20	8:16	8:52	8:48	9:55	9:52	18:05	18:07	18:29	18:31	17:49	18:41
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:38	5:32	8:09	8:05	8:40	8:36	9:43	9:40	17:53	17:55	18:17	18:19	17:36	18:28
בריטניה, לונדון (ק)	6:56	7:06	9:04	9:08	9:51	9:55	10:52	10:54	18:45	18:32	19:21	19:07	18:19	19:21
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:05	7:16	9:10	9:15	10:00	10:04	11:01	11:03	18:53	18:39	19:30	19:16	18:26	19:30
גרמניה, ברלין (ק)	7:02	7:12	9:09	9:14	9:57	10:02	10:59	11:01	18:51	18:37	19:27	19:13	18:21	19:28
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:21	7:30	9:30	9:34	10:16	10:20	11:17	11:19	19:11	18:58	19:45	19:32	18:42	19:45
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:50	5:44	8:20	8:16	8:52	8:48	9:56	9:52	18:06	18:09	18:31	18:33	17:50	18:43
הודו, מומבאי (ח)	6:28	6:30	8:57	8:56	9:27	9:26	10:29	10:28	18:30	18:25	18:53	18:48	18:07	18:57
הודו, פונה (ח)	6:24	6:26	8:53	8:52	9:23	9:22	10:25	10:24	18:26	18:21	18:49	18:44	18:04	18:53
הונגריה, בודפשט (ק)	6:38	6:46	8:51	8:54	9:34	9:37	10:35	10:37	18:30	18:18	19:02	18:50	18:02	19:03
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:54	7:00	9:12	9:14	9:50	9:52	10:52	10:52	18:48	18:38	19:17	19:07	18:21	19:18
יוון, אתונה (ק)	7:18	7:23	9:38	9:40	10:15	10:16	11:16	11:17	19:13	19:04	19:41	19:32	18:47	19:43
מולדובה, קישינב (ק)	6:59	7:07	9:12	9:15	9:55	9:58	10:56	10:58	18:51	18:39	19:23	19:11	18:23	19:24

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:26	6:27	8:54	8:54	9:24	9:24	10:26	10:25	18:27	18:21	18:50	18:45	18:04	18:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:08	5:57	8:30	8:23	9:12	9:06	10:17	10:11	18:33	18:41	19:05	19:13	18:21	19:25
נפאל, קטמנדו (ח)	5:55	5:58	8:20	8:21	8:52	8:53	9:54	9:54	17:54	17:47	18:19	18:12	17:30	18:22
סינגפור, סינגפור (ח)	6:52	6:51	9:23	9:22	9:52	9:50	10:54	10:52	18:58	18:56	19:20	19:18	18:39	19:27
פולין, ורשא (ק)	6:32	6:42	8:39	8:43	9:27	9:31	10:28	10:30	18:21	18:07	18:57	18:43	17:51	18:57
פרו, לימה (ח)	5:54	5:50	8:25	8:22	8:54	8:51	9:57	9:55	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:35	7:43	9:49	9:52	10:31	10:34	11:32	11:34	19:27	19:16	19:59	19:47	18:59	20:00
צרפת, פריז (ק)	7:46	7:54	9:57	10:00	10:41	10:45	11:42	11:44	19:36	19:24	20:10	19:57	19:08	20:10
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:15	8:14	8:44	8:42	9:46	9:44	17:49	17:47	18:12	18:09	17:29	18:18
קנדה, טורונטו (ק)	7:12	7:19	9:28	9:30	10:08	10:10	11:09	11:10	19:04	18:53	19:34	19:24	18:37	19:36
קנדה, מונטריאול (ק)	6:49	6:56	9:03	9:06	9:45	9:47	10:46	10:47	18:40	18:29	19:12	19:00	18:13	19:13
קפריסין, לרנקה (ק)	6:38	6:42	9:00	9:01	9:35	9:36	10:36	10:37	18:34	18:26	19:01	18:53	18:09	19:03
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:52	8:04	9:56	10:01	10:47	10:52	11:48	11:51	19:40	19:25	20:19	20:03	19:10	20:18
רוסיה, מוסקבה (ק)	7:26	7:38	9:28	9:33	10:21	10:26	11:22	11:24	19:13	18:58	19:53	19:37	18:42	19:52
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	7:16	7:24	9:28	9:32	10:11	10:15	11:13	11:14	19:07	18:55	19:40	19:28	18:39	19:41
שווייץ, ציריך (ק)	7:20	7:29	9:33	9:36	10:16	10:19	11:18	11:19	19:12	19:00	19:44	19:32	18:44	19:45
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:08	8:37	8:36	9:06	9:05	10:08	10:07	18:10	18:06	18:33	18:29	17:49	18:38

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:

יום רביעי, ז' תשרי

נוהגים לקדש הלבנה במוצאי יום הכיפורים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש – יום הכיפורים

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום כיפור

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְיֵשֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֵחֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פונדעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00445
28/09/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

